НАУКА И ИЗКУСТВО

СИНОНИМЕН РЕЧНИК НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

СИНОНИМЕН РЕЧНИК НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

НА СЪПРУГА МИ ВАСИЛ –
ЗА СЪПРИЧАСТИЕТО, ПРЕДАНОСТТА
И ЛЮБОВТА.

НА ЦЯЛОТО МИ ЗАДРУЖНО СЕМЕЙСТВО –
ЗА ОБИЧТА И ГРИЖИТЕ

Емилия
Пернишка

СИНОНИМЕН РЕЧНИК НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Второ преработено издание

Наука и изкуство
София, 2018

ЕМИЛИЯ ПЕРНИШКА
СИНОНИМЕН РЕЧНИК НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК
Второ допълнено и преработено издание

Художник Кремена Филчева
Коректор Татяна Пунева

Печатни коли 38,25. Формат 32/70/100

Издател НАУКА И ИЗКУСТВО
София 1000, пл. „Славейков“ 11
Тел.: 02/987-24-96 и 02/987-47-90
E-mail: loretaya@gmail.com

Предпечатна подготовка „Полистар“, София
Печат „Симолини 94“, София

ISBN: 978-954-02-0327-0

ПРЕДГОВОР

Известно е на всеки образован гражданин, че синонимният речник е между най-необходимите, най-популярните и търсени лексикографски помагала. Синонимни речници се създават от векове в страните с отдавна развита книжнина и с изградени книжовни езици (напр. френски, руски, английски). Синонимите са важен детайл в изказването. Между тях и най-близките до тях думи можем да открием търсената – по-изразителна, по-точна, по-различна – и когато пишем свой текст, и когато превеждаме или говорим. Те помагат да изберем дума според средата, където се изказваме, или според отношението и чувството към казаното или към слушателя. Колкото повече синоними познаваме и ползваме уместно, толкова по-добро може да е словото ни.

Синонимният речник е единствената книга, която събира накуп средствата на езика, които позволяват да се назове едно нещо (понятие, мисъл) по разнообразни начини. Ето защо той е най-добрият помощник в „борбата“ със словото и за постигане на висока езикова култура, за овладяване на езика и неговото богатство, тънкости.

Предлаганият синонимен речник *отчасти е сходен* с другите български синонимни речници, *но е и различен* от тях. Той посочва пъстрата и *почти пълна синонимика* (съвкупността от синоними) за над 3500 понятия (значения), означени от над 1200 често използвани лексикални единици (*опорни, доминантни* думи в синонимния ред) и от още близо 4000 техни синоними. Но освен това в него са отбелязани и техните *антоними* (думи, противоположни и противопоставени по значение), а също – и някои *близки по значение* лексеми.

За разлика от най-пълния засега подобен речник – *Български синонимен речник от Л. Нанов и А. Нанова (София, 2000),* настоящият източник на синоними *посочва с тълкуване* значенията, които свързват синонимните поредици. Чрез тълкуването редове-

те на отбелязаните в речника на Нанови синоними в много случаи се уточняват – разширяват се или се съкращават. Освен това се появяват и нови редове, където думите се синонимизират в подруг смисъл и могат да се взаимозаместват именно по него. Възможността за взаимозамяна не изпъква или не може да се посочи в цитирания Български синонимен речник, който само изрежда свързаните думи (има списъчен характер).

Предлаганият речник представя доста по-богато синонимиката на някои думи в сравнение с друг добър български речник, където се дефинират (тълкуват) общите за синонимите значения и техните нюанси, а именно – *Синонимен речник на съвременния български книжовен език, от М. Димитрова и А. Спасова (София, 1980 и 2000)*. Обогатяването се постига чрез посочване и на *вторични значения* на думата-доминанта, тоест на нейната полисемия, при което са дадени синонимите ѝ по различните значения (определяни от някои като идеографични синоними): напр. глаголът *намирам* в „Синонимен речник на съвременния български книжовен език" е обяснен само със значение 'забелязвам, виждам случайно нещо, което търся, към което се стремя или което е загубено или скрито', със синоним *откривам*. В настоящия речник в същото значение *намирам* има и синоним *виждам*, а освен това е посочена връзката му по още *четири* значения с *откривам, определям, заварвам* и *смятам* и синонимите му в тях. *Откривам*, от своя страна, е опорна дума за синонимни редове в 6 свои значения, а влиза като синоним в още 7 синонимни реда (на *намирам, отварям* в 2 негови значения, на *установявам, разкривам* в 2 значения и на *заварвам*, които също са многозначни).

Отбелязаната полисемия и синонимия по различни значения на думата е двойно по-богата и от тази в Малък синонимен речник на българския език от В. Вътов (В. Търново, 1999).

Освен тези разлики в настоящия речник са включени с тълкуване на значенията и десетки синонимни редове, *които не влизат в другите* синонимни речници (особено в тези с тълковен харак-

тер, които неизбежно имат по-ограничен обхват).

Речникът е *среден по обем* и обхваща над 5000 синонима – думи. В него не са включени фразеологизми – синоними на лексемите, каквито се съдържат в речниците на Л. Нанов – А. Нанова и на В. Вътов. Той превъзхожда двата тълковни речника (на М. Димитрова – А. Спасова и на В. Вътов) с количеството на синонимните редове и включените в тях синоними – лексеми (думи). Предназначен е за широк кръг граждани – интелектуалци, преводачи, журналисти, писатели, а има специална насоченост и към писмената работа на ученици, студенти хуманитаристи и учители. Подбраната лексика има предимно „интелектуален“ характер. Това са съществителни, глаголи и прилагателни (малко наречия или служебни думи), които са по-употребявани в текстове върху литературни, нравствено-психологически и други общокултурни теми. С оглед на тази цел съзнателно е ограничена значителна част от конкретната и битовата или по-рядко използваната лексика (напр. синонимиката за *ръка, гора, легло, шкаф, израстък, новак, булка, плача, пъшкам, тършувам, заяждам се, завинтвам* и под.), срещана главно във всекидневната реч и, разбира се, в художествения стил. И все пак много подобни думи попадат като синоними в този речник, тъй като те често придобиват и вторични преносни значения за признаци, качества, абстрактни понятия. Сравнително ограничените по ред причини рамки на изданието правят невъзможно да се представят пълно всички значения на включената неутрална – стилистично (по употреба в определен стил) или емоционално – съвременна лексика и нейните синоними по тях. Това е причината редица думи да участват само като вторични (не *опорни,* главни) членове на синонимни редове, без тълкуване на техни значения, които не попадат в речника.

Стремили сме се синонимите на опорните думи в посочените значения да бъдат представени в пълнота – както неутралните, така и високите по стил – книжни и поетични – или снижените

(разговорни, жаргонни, простонародни), емоционално-експресивните и редките. Трябва да се има предвид, че българската синонимика трудно може да се изчерпи, особено ако се представят пълно изразните средства на големите наши майстори на словото. Те привличат неимоверно богатство от лексеми и словообразувателни варианти на думите за целите на ритъма, римите и разнообразието на речта, множество повече или по-малко известни диалектни изразни средства, както и редица, създадени от самите творци.

Антонимите, които *за пръв път се включват* в български синонимен речник, дават възможност за съпоставки и антитези на понятия, каквито често се използват в книжовната реч. Освен това те допълват картината на българската синонимика, тъй като нерядко *чрез тях се представят редове от синоними, които не са включени* в речника.

Близки по значение думи също се посочват за пръв път. Те дават възможност за насочване към по-точен изказ при търсенето на нужната дума, за избягване на нежелано смислово различие и неточност, както и за подсещане за други близки изразни средства. Практиката да се посочват наред със синонимите и техните антоними е популярна в лексикографията на други езици.

Второто издание на синонимния речник е обогатено с десетки нови синоними и специално – със синоними на неологизми от последните 20 г. За редица от тях е посочено, че *употребата* им е *нежелана*. Но те все пак активно функционират в съвременната реч, затова ги включихме с цел да посочим достойните им *заместници* и да отправим негласно една препоръка за поддържане на националния дух на езика.

Някои редове, както и тълкуванията на значението са обогатени или уточнени – като количество или по стилистични и функционални особености на отделните лексеми, както и по някои технически недоглеждания.

Надяваме се, че с такъв разширен семантичен и лексикален

потенциал речникът ще бъде полезен, ще подпомогне езиковото образование и култура, както и писмената работа. Едновременно с тази прагматична цел храним надеждата, че чрез него българите, които се зачетат в него, ще доловят какво национално богатство е българският език. Създаден от народа във вековното му съществуване, той има неизчерпаеми средства за изразяване на мисли и за безброй нюанси на чувства. Този неръкотворен словен имот е безсмъртна национална ценност и заслужава повече от всичко възторга и преклонението, изразени от Вазов, когато го определя като „ту арфа звънлива, ту меч / на майстор-художник в ръцете", като „сечиво благородно / на мисъл, на блян, на дух пламен".

***

Идеята да посветя усилия на синонимен речник се поддържаше близо 40 г. от проф. д.ф.н. Кети Анкова-Ничева – виден български лексикограф, всеотдаен и родолюбив учен, моя учителка в сложния лексикографски труд. С това скромно дело, израз на дълбокото ми възхищение към езиковото строителство на българския народ, творец на неизчерпаемо синонимно разнообразие, се прекланям пред нейната светла памет.

От авторката

ЗА СИНОНИМИТЕ И СИНОНИМНИЯ РЕЧНИК

Синонимите са един от най-ярките и непосредствени показатели за богатството, развитостта и съвършенството на книжовния език. Съвкупността от синоними – *синонимният ред* – е минимална лексико-семантична *система* от различни по звуков състав думи от една част на речта (а също равностойни на думи фразеологизми и сложни названия, напр. *през куп за грош* = небрежно, нехайно, нестарателно; *на вятъра* = напразно). Обединява ги едно *общо,* обикн. *напълно или почти еднакво значение*, свързано с означаване на едно понятие (за предмет, признак, действие, явление, отношение и др.). Синонимите са семантично явление, присъщо на всеки естествен език. Те възникват непрекъснато именно за да обогатят и разнообразят изказването в смислово, емоционално или естетическо отношение, като предадат общото значение *по различен начин*: пряко или образно, наситено с нюанси и асоциации; спокойно, безстрастно или изразително, експресивно; с означаване на различна сила, интензивност на признака или с чувство, оценка на означаваното понятие – положителна или отрицателна (напр. значението ʻналагам волята, властта си или различни мъчения и тежести на някогоʼ, което е пряко и основно за *потискам, гнетя, угнетявам, тиранизирам* и др., се предава и от преносни значения на *мачкам, тъпча и газя*. Но в тези преносни значения към смисъла му се добавят експресивност и неодобрително отношение, с което трите последни думи обогатяват реда). Народът, който в много случаи показва стремеж към пестеливост и стягане, ограничаване на изразните средства, проявява удивителна изобретателност да търси, набира и създава постоянно синоними, без да смята тези почти равнозначни думи за баласт.

Общността в значението на синонимите им дава възможност в повечето случаи да могат да се *взаимозаместват* в речта, без да настъпва промяна в основния смисъл. Това е едно практично ко-

муникативно качество, което позволява да се избягват дразнещи повторения, изказването да звучи разнообразно и благозвучно, както и да се внесе стилистично разнообразие.

Възможността за взаимна замяна изисква като синоними да се приемат *думи от една част на речта*, тъй като те имат и общо лексико-граматично значение. Освен това синонимите трябва да бъдат думи, актуални в езиковото съзнание на говорещите, т.е. да се употребяват: а) *в един период от време*, б) *в една общонародна система* от изразни средства. Така че синонимите са синхронни микросистеми в книжовния език. Към тях по принцип не се отнасят еднакви по значение диалектни или остарели думи.

Синонимите са богатство на езика поради своята *индивидуалност*. Почти всеки от тях, въпреки общността на значението, има и собствени семантични признаци, нюанси или съчетаемост, свой собствен „свят“, „завоювал“ си е свои позиции. Нюансът на всяка дума в един ред почти не може да се формулира или отдели от общото значение, но именно той прави думата по-подходяща или единствено възможна за определен контекст. Значителна част от равнозначните думи имат, от друга страна, свои стилистични, емоционално-експресивни и други признаци и комуникативни възможности за разнообразяване и придаване на колорит на изказа. Наличието на известни разлики в значението, експресивността или употребата прави синонимните лексеми по-сполучливи за едни случаи и неуместни за други, но не разкъсва тяхната връзка в съзнанието на носителя на езика.

Схващанията на различни изследователи или автори на синонимни речници за възможността на синонимите да предават смислови нюанси, без да се наруши семантичната им общност, се различават. Според едни лингвисти същинските синоними винаги имат семантични различия, а еднаквите по значение са дублети, ако не се различават стилистично. Според други наличието на смислови различия показва, че в езика няма синоними или те са доста малко. И двете становища са крайни. Освен от семантиката

и стилистичните разлики оценката на еднаквите по значение думи като необходими за езика се определя от още редица особености на употребата им – съчетаване с други думи, честота на употреба, лично предпочитание на говорещия поради индивидуални навици и т.н.

В настоящия речник като синонимия се приема връзката на думите по общо, *напълно или почти еднакво значение*, което обикновено им дава възможност за взаимозамяна (посочена в речника) в много текстове, но не безусловно винаги. Така синонимният ред като система от думи, взаимосвързани в езиковото съзнание, не се ограничава и не се изключват и някои смислови или съчетателни особености на неутралните в стилистично отношение синоними. Не се приемат като синоними обаче думи за разновидности на едно понятие (макар и доста близки) – от типа *зрител – очевидец, анекдот – измислица, жалба – вайкане*, включени като синоними в някои речници. Всяка от такива думи има свои различия – доста съществени семантични признаци, които оформят различните им значения. В случаите, където между смислово близките думи се долавят такива разлики, в речника те обикновено са обособени в нов синонимен ред със свое значение или като нюанс на определено значение (със знак //).

Част от синонимите са *абсолютно еднакви* по семантика, и то – по основното си номинативно значение. Такива са предимно предметни, конкретни и терминологични названия (напр. *дете – рожба – чедо, баба – старица, небесен – лазурен, езикознание лингвистика, представка – префикс* и под.). Често една част от такива синоними са заемки (*<u>абитуриент</u> – зрелостник, <u>автор</u> – създател* и под.). Не са малко в нашия език и равнозначните еднокоренни синоними, образувани с различни представки, изравнени по значение (*изцапам – нацапам – оцапам, затъпея – изтъпея, дружен – задружен*). В съгласие с някои схващания, тук се приема, че подобни различни лексеми не са нито дублети, нито варианти, а влизат в явлението синонимия. Понякога между тях

има и стилистична разлика (*майсторство – майсторлък*), различна е честотата на употреба, някои се предпочитат в специализирана реч (*префикс, лингвистика*). Така че абсолютната еднаквост е само по някои признаци, а други се оказват съществени за запазването на думите в употреба като синоними.

Когато в думите с общо значение няма стилистични, смислови или съчетателни разлики, те са *дублети* и обикновено в развитието на езика едната бива изоставяна (напр. влак – тren, статия – член през 19. в.). Дублетен характер имат доста от нововъведените във второто издание чуждици – неологизми и бъдещето ще покаже кой от тези дублети ще отстъпи на домашен синоним или ще измести домашния в даден контекст, където чуждицата внася пълна еднозначност и недвусмислие.

Повечето синоними обаче имат смислови нюанси, несъществени, за да променят общото значение, но важни с оглед на устойчивите им позиции в езика. Така например при синонимите с ясна „вътрешна форма“ (или – структурно значение на думата, т.е. значение на словообразувателната ѝ основа – напр. *млъквам – онемявам – занемявам, безчувствен – безжизнен, отвратителен – безобразен – противен – ужасен – гаден*) или с доловим вътрешен образ (*нечувствителен – вдървен – вцепенен*) общото значение се обогатява от допълнителни семантични признаци, които се съдържат в понятието от основата или в образа. Обикновено така значението става и по-изразително, по-експресивно. Почесто известни смислови различия има при думи за признаци – качества, действия, означени от прилагателни, глаголи, отвлечени съществителни. Тяхното понятийно съдържание, поради своята абстрактност, има по-широк обем и може неуловимо да се стеснява и разширява, да се изменя по степен, да се отклонява при някои комбинации с други думи в текста. Такива думи формират истинското лексико-семантично богатство на синонимиката. При тях семантичното тъждество е подвижно, относително. То допуска някакви малки различия, способни в определен контекст да

останат на заден план, да се неутрализират, а в друг – да изпъкнат, да бъдат подчертани, понякога дори двете синонимни думи да бъдат противопоставени.

Като *семантични различия*, които не нарушават синонимията, могат да се определят:

а) нюансите, които се внасят от т.нар. „вътрешна форма". Напр. *ненавист* се свързва с глагола *ненавиждам* и означава 'силна омраза, нетърпимост, желание „да не се вижда" някой, в сравнение с *омраза*. От този тип са *запомням – запаметявам; завои – лъкатушки – криволичения*; *необикновен – извънреден – небивал – нечуван; незабравим – незаличим; падам – тупвам* и под.;

б) образът, който думата съдържа в преносните лексеми (*незабравим – нетленен – неувяхващ – безсмъртен; горещ – огнен – палещ; бездействам – спя, дремя*);

в) значението се нюансира и от различната интензивност на признака в означаваното понятие (*безчетен – неизброим – баснословен; буен – стихиен – неудържим – яростен; грамаден – огромен – колосален, мил – скъп – свиден*). Тази интензивност понякога е реална (т.е. в значението на думата се изразява по-силна степен на признака в сравнение с други синоними), но друг път тя се постига от експресивни изразни средства – основани на вътрешен образ или заети и запазени в езика заради изразителността си (*баснословен, колосален, яростен, мимолетен, светкавичен, шеметен* и под.).

Друг тип различия между синонимите са свързани с тяхната употреба (*прагматично значение*). Те са разнотипни:

г) Едни от тях са *стилистични*. Те отразяват прикрепеността, предпочитането на дадени синоними в определен функционален стил или пласт на книжовния език – по-висок (поетични, книжни синоними) или снижен (разговорни, жаргонни, простонародни) – срв. *необятен, необгледен* (поетични синоними на *безкраен*), *безконечен, безпределен* (книжни), *дъртачка, дъртофелница* и др. – разговорни синоними на *баба*.

д) Много от синонимите съдържат оценъчност и служат за изразяване на определено *чувство*, по-често негативно – ирония, пренебрежение, грубост или обща неодобрителност (напр. *дъртачка, дъртофелница* – пренебрежителни, *моткам се, туткам се, шматкам се* – неодобрителни синоними на *бавя се*), понякога – положително (гальовност, нежност, напр. *чедо, рожба, любав*).

е) По-често синонимите, които съдържат образност или повишена интензивност на признака, са експресивни, силно изразителни и въздействени в текста, без да може изразителността им да се уточни по чувство (*безпределна* мъка, *шеметен* бяг, *яростен* вятър).

ж) Синонимите почти винаги са различни по *съчетаемост*. Някои от тях имат ограничена употреба само с някои думи, въпреки че са еднакви по значение с другите си синоними. Тази особеност се формира в узуса – използването на езика – и е важен признак на синонимите, който определя предпочитането на един или друг от тях в речта.

з) Различна е *честотата* на употреба на различните думи. Едни са предпочитани в обикновеното изказване, други са търсени за определени комбинации, трети – редки, макар и възможни в същите случаи. Синонимният речник има за задача да напомни за съществуването и на тези изразни средства.

Съвкупността от синоними образува *синонимен ред*. Синонимният ред не е просто, а систематизирано множество. Определен синоним в него има водеща роля и се означава като *опорна дума* или *доминанта* (*доминантен синоним*). Тази дума се отделя въз основа на своята стилистична неутралност и ненатовареност с индивидуални признаци – тя предава пряко и в най-голяма степен общото за целия ред значение и е най-честият, най-необвързаният контекстуално, стилистично или емоционално знак на понятието, основен негов езиков изразител. Практиката на синонимните речници показва, че за всеки предмет, явление, признак има

обикновено едно основно название. Но, разбира се, в немалко редове има и повече от една дума, отговаряща на условията за доминанта. Често опорната дума е многозначна и служи за доминанта в синонимни редове по няколко от своите преки значения, докато в други (преносни) влиза в реда на други опорни думи. Определянето на доминантата е един от сложните въпроси в синонимния речник. В редица случаи при равностойност на няколко названия изборът на опорната дума се решава субективно от автора. Това личи и от практиката на настоящия речник.

Подреждането на останалите членове на синонимния ред става с оглед на тяхната най-голяма семантична близост и взаимозаменимост с доминантата: започва се от неутралните синоними в преки значения (или без подчертана образност, ако значенията им са вторични), а след тях следват книжните, образните и стилистично снижените или емоционалните синоними. Когато в подобна подгрупа от синоними има няколко еднотипни по семантика или стилистична багра, редът им е произволен.

Синонимното богатство на езика *се създава* от целокупния български народ – образован или не, но с живо и творческо езиково чувство, от писатели, учени, журналисти, които пишат и се изказват в средствата за масово осведомяване, в ежедневната реч, от младежи, творящи младежкия жаргон. Видните автори – писатели и други книжовници особено от края на XIX век имат значителна заслуга за обогатяване на изразните средства. И днес се образуват нови неутрални и експресивни синоними, повечето от които са богатство на речта (*лудвам* освен *полудявам* и др., *отлюспвам* вм. *отстранявам, изключвам* и под.).

Огромният инвентар на българските синоними е натрупан главно от домашни средства – от думи с различни основи или различни афикси, едни от които внасят нюанси в общото значение, други са различни по стилистична употреба, съчетаемост, честота (срв. *разорявам се – опропастявам се, изяждам – изгълтвам – излапвам – изплюсквам – оплюсквам – изкльопвам –*

изпапвам – опапвам, страхливец – страхливко – бъзливец – бъзльо – страхопъзльо – пъзльо – треперко).

Основен фактор за образуване на синонимия е многозначността на думите. Повече от вторичните значения на една дума са преносни синоними на една или повече думи в пряко номинативно значение (т.нар. идеографични синоними). Те са с избледняла или с по-ярка образност. Настоящият речник дава хиляди примери за това. Както преките, така и преносните значения на синонимните думи трябва да са общонародни, *езиково утвърдени* в книжовния език, за да бъдат включени в синонимния ред. В ежедневната реч – битова и книжовна, жаргонна или поетична – се употребяват много случайни пренасяния, образни думи, свързани с определен контекст, които не са общоезиков факт и се определят като *оказионални* синоними. Те не са предмет на синонимния речник на книжовния език.

Значителна част от синонимите са заемки. Такива думи са обогатявали през вековете нашия книжовен език с термини, с нюанси или заради своята еднозначност като названия. Често пъти домашен синоним възниква по-късно, за да подмени заемката, но в голяма част от случаите и едните, и другите думи остават в езика като почти равностойни възможности за разнообразяване или точност на изказването. Стилистично заемките са различни – дошлите от западни езици или от руски често са книжни или неутрални, а тези от турски – разговорни или простонародни синоними. Освен заради семантично нюансиране те се запазват в нашия език именно заради стилистичното си богатство. Днес предимно в терминологията, политиката, икономиката и журналистиката се внасят много чужди думи, равнозначни с утвърдени домашни или други заемки, които по-често са нежелателни за общуването (напр. *имидж, офис, одит, одитор, супер, супервайзер* и под.), но обикновено с времето езикът сам се преборва с ненужното.

Синонимни речници се създават за всички развити езици. Те

отразяват различни, обикновено доста широки разбирания за синонимията и често включват не само същински синоними, но и *близки* по значение думи. Тази близост невинаги има определен, обозрим характер, ето защо понякога се стига до прибавяне на думи, които са доста различни по значение от доминантния синоним, т.е. всъщност не са синоними. За тази слабост са критикувани и първите български синонимни речници – на Мариана Дабева – *Речник на българските синоними*, София, 1931 и на Л. Нанов – *Български синонимен речник*, София, 1936, претърпял няколко издания. Съобразени с по-съвременните схващания, изложени погоре, които се опират на *единното лексикално значение или понятие* и *взаимозаменимостта*, са по-новите български речници – академичният *Синонимен речник на българския книжовен език* от М. Димитрова и А. Спасова, София, 1980 и 2000, *Български синонимен речник* от Л. Нанов и А. Нанова (6. преработено издание, София, 1987 и неговото второ допълнено и преработено издание от 2000 г.), в голяма степен – и *Малък синонимен речник на българския език* от В. Вътов (В. Търново, 1999). Всеки от тези речници има свои особености и представя както еднаква, така и различна лексика и нейни синоними. В зависимост от целите на авторите в синонимните редове се включват повече или по-малко думи или фразеологизми. Стремеж към най-голяма пълнота има в речниците на Л. Нанов и А. Нанова от 2000 г., както и на В. Вътов. Но във втория речник, с оглед на малко по-широко схващане на автора за семантичните синоними, има включени и видови или родово-видови понятия, както и на фразеологизми, които не са равнозначни на дума и имат по-далечно значение от отбелязаното. Независимо от възможното несъгласие с някои синонимни редове или техни единици, със своя материал всички тези лексикографски трудове, немногобройни за нашия богат език, са принос за нашата лексикография и ценни помагала за езиковата култура.

Предлаганият речник с много от включените синоними и си-

нонимни редове, с ред формулировки на лексикалното значение, *където се избягва използването на който и да е от синонимите в дадения ред* (за разлика от тълкуванията в съществуващите тълковни речници), и с другите практични свои особености – поместените антоними и близкозначни думи – е нов за нашата лексикография и се надяваме, че има свои предимства, които също ще обогатят българския фонд от синонимни речници.

Структура на речника

Синонимният речник на българския език (с антоними и близкозначни думи) обхваща около 1200 доминантни синонима, при които са развити *речникови статии*, т.е. обясняват се някои от значенията на думата, и се посочват синонимите ѝ в тези значения с техните стилистични, емоционални и други особености на употребата, отбелязват се антонимите и близките по значение думи. Тъй като голямата част от доминантните лексеми са многозначни – с по 2–6 значения, където същата дума е опорна, в речника са представени средно около 3500 синонимни реда, включващи над 5000 синонима. Речникът е структуриран по следния начин:

1. Всички лексеми в речника – доминанти и техни синоними – *са подредени азбучно.* Навсякъде, а не само при доминантите се посочват целите синонимни редове, в които влиза заглавната дума. Така читателят има възможност веднага да намери синоним за думата, търсена на азбучното ѝ място.

2. Само при доминантите, отбелязани с прав получерен шрифт (болд), се тълкуват (дефинират) значенията, които обединяват синонимния ред (или редове). За формулиране на значенията са използвани най-популярните и авторитетни български тълковни речници – Речник на българския език (академичен, многотомен), Български тълковен речник от седем автори, 4-то издание, Речник на съвременния български книжовен език (академичен, трите-мен). Но в голяма част от случаите тълкуванията в тях съдържат

синоними на тълкуваната дума и са неизползваеми за нашите цели, тъй като следва да се посочи дефиниция за *всички синоними* и не е редно те да влизат в нея. По тази причина в много случаи са постигнати напълно нови формулировки на общото значение чрез семантични признаци извън синонимния ред. По този начин дефинициите могат да се използват и за целите на тълковните речници.

3. Повече от едно значение на заглавната дума, където тя е доминанта, *се номерират* с арабска цифра. След значенията се изреждат синонимите на заглавната дума в съответното значение (също подчертани с болд) и техните стилистични особености, честота, емоционалност и др. – прен., книж., разг., рядко, грубо, нежел. и под., напр.: **еднообразие – 1.** Липса на различия, разнообразие във формата, вида или съдържанието на нещо: **еднотипност, еднаквост, еднообразност, бедност** прен. … **2.** Протичане, осъществяване на нещо по еднакъв начин: **монотонност, монотония** книж., **еднообразност, скучност** прен., **скука** прен., **сивота** прен.

4. След всеки от синонимите, които не са в преки значения и имат стилистични, емоционални или други особености, се посочват *стилистични и други бележки* (прен., разг., рядко, грубо и под.). За *всички* синоними в реда това става само *в речниковата статия* на доминантата, но не и при всяка от думите на азбучното ѝ място, където тя е препратена към доминантата. Приети са означенията на стилистични и други характеристики, използвани в многотомния академичен Речник на българския език. Въведена е, освен тях, само бел. *нар.* (народна дума) за лексеми, които са част от народно-разговорната реч без подчертано диалектни ограничения, които обикновено се употребяват в поезията и други художествени произведения за „онародяване" на езика.

На *азбучното място* на даден синоним се отбелязват само собствените му стилистични, емоционални или граматични особености, дадени и в речниковата статия на доминантата. Избягва

се информацията само за ограничения в употребата му – те се откриват единствено в речниковата статия на опорната дума.

При *характеризиране на синонимите на азбучното им място* се прави разлика дали характеристиката (стилистична, емоционално-експресивна или семантична – прен., разш. и др.) е *трайно присъща* на думата, или тя придобива дадените особености в някакво определено значение. В зависимост от това характеризиращата бележка се поставя или а) *непосредствено до заглавната дума* (ако думата е трайно прикрепена към даден стилистичен пласт на книжовния език или има някаква постоянна граматична характеристика, емоционална багра, рядка е или нежелателна), или б) *след знака за препращане* на заглавната дума →, с което се означава, че характеристиката е присъща на заглавната дума *само в значението*, към което насочва препратката: напр. **бачкам** разг. пренебр. → ***работя 1***: трудя се. → ***работя 2***: служа (т.е. думата **бачкам** е разговорна и изразява пренебрежителна емоционалност независимо от значението си), така е и при: **барутлия** разг. рядко → ***раздразнителен***: сприхав, избухлив, гневлив, нервен, кибритлия, при **изнурявам** поет. → ***изтощавам***: омаломощавам... Но различно е при **басня** – Кратък разказ, основан на алегория, който има поучително съдържание: **притча**.... → прен. ***мит 2***: легенда. → прен. ***измислица***: небивалица, фантазия, фантасмагория (с *преносни* значения думата участва в синонимните редове на **мит** във второто му значение и на **измислица**); **спирачка** → прен. ***пречка***: спънка, препятствие, задръжка, бариера (т.е. **спирачка** влиза в речника като синоним на **пречка** само със свое преносно значение, в пряко значение тя няма синоними).

5. Когато синонимите се разграничават по субект или обект на признака (действието), по някои обстоятелства на употребата и др. (тоест по съчетаемост), това се отбелязва в скоба след бел. огр. и тези обстоятелства най-често се посочват максимално кратко: **безопасен – 1.** Който не е свързан с опасност или предпазва от опасност: **сигурен, защитен** (огр. за място). Подобни уточнения

се намират само в речниковата статия на доминантата.

В целите на речника не влиза подробно обясняване на семантичните или другите различия между синонимите, тъй като той е сравнително ограничен по обем, а представя значителен брой единици. Стремежът е да се покажат преди всичко съществената близост между синонимите по семантика и възможността им за взаимна замяна.

6. След изредените синоними се посочват обикновено по няколко изречения или словосъчетания за илюстриране на типичното или възможното използване на думите. Използвани са редица текстове от най-известни български автори. Посочени са употреби най-вече за по-редки, поетични, експресивни или преносно употребени думи. Но повечето примери са съставени от авторката. Причината за използване предимно на съставени кратки текстове е възможността да се посочи семантичната взаимозаменимост на синонимите. Това не може да стане в текст от произведение, където авторът е използвал само един от синонимите и не е редно той да бъде редуван с другите, макар това да е възможно в някои случаи. Предпочитането на поезия пред проза се определя от краткостта и стегнатостта на текста, а също – от употребата на поетичните синоними предимно в стихове. Обемът на речника не позволява илюстриране на всяка дума-синоним в дадено значение.

Взаимозамяната на синоними е подсказана чрез изреждане в авторския пример обикн. първо на доминантата, а след това в скоба – на най-близкия до нея синоним. С многоточие се посочва, че там могат да се употребят и другите синоними, с изключение на тези, за които са посочени ограничения. Ако не всички думи са употребими в някой контекст, изреждат се в скоби възможните. В така съставените примери има стремеж да се посочи *разнотипна лексико-семантична или синтактична съчетаемост*, която да насочва читателя към аналогични случаи.

7. Когато синонимите са глаголи, като заглавна дума се по-

сочва формата за несв. в., макар че в примерите се използват и форми за св. в. (такава е обикн. практиката и на другите български синонимни речници). В редки случаи, когато св. в. е различен за два глагола – омоними в несв. в., се отбелязва и той – напр. **избягвам[1] / избягам и избягвам[2] / избегна**. Видът е от значение за семантиката и взаимната заменимост на глаголните синоними. Ако целият ред е от двувидови глаголи, видът им не се отбелязва. Но ако някои от синонимите са едновидови – предимно само от несв. в., това се посочва, като по този начин се осведомява читателят, че взаимна замяна на всички синоними е възможна *само в несв. в.* При необходимост от използване в текста на глаголи от св. в. синонимите само с несв. в. не могат да се употребят.

8. След илюстративните примери се дават и *антонимите* на реда в посоченото значение, когато такива противоположни по значение думи съществуват. Като антоними са приети лексеми, които се противопоставят по значение на синонимите в даден ред, но също – и в речевата практика. Тоест използван е както семантичен, така и – отчасти – прагматичен критерий за подбора на антонимите с оглед на практическите цели на речника. Противоположните думи се въвеждат след знак и бележка ⇔ ***Ант.*** Ако антонимите имат място в речника *и като* синонимен ред на азбучното място на първия (доминантния) между тях, не се изреждат всички антоними, а читателят се насочва към тяхната поредица с бел. в скоба (вж): **нравствен … 3.** Който се характеризира с духовни добродетели: **морален, почтен, порядъчен, етичен.** *Изключително нравствен (морален…) човек. Нравствена (морална…) постъпка. Нравствено (морално…) поведение.* ⇔ ***Ант.*** безнравствен (вж). Посочва се и значението по ред, в което думата е антоним, ако тя е многозначна: **единство – 1.…** ⇔ ***Ант.*** несъгласие, разединение 2 (вж).

Понякога антонимията е по различни понятия (значения). В този случай се посочват и двете възможности, но антонимите – отделни понятия се разделят със знак ; срв. **неправилен …** ⇔

Ант. правилен, верен, точен; безгрешен 2 (вж).

9. Оригинална особеност на речника е и включването в много случаи на думи, *семантично близки* на синонимите в дадено значение. Понятието *близкозначни думи* е неопределено и може да бъде схващано в много широки граници, като се включат лексеми от лексико-семантични или тематични групи. Някои, главно френски речници поместват и т.нар. *аналогични думи* – словообразувателни производни, тематично или родово-видово свързани със синонимите и под. (напр. *река – поток, вятър – бриз – зефир* – вж. Bailly, R. 1946, 1970 в „Използвани речници" по-долу). Приведените тук думи не са аналогични. Те са възможно най-близките по семантика, включвани в някои от българските речници и като синоними в съответния ред, към който ги привеждаме като близкозначни. Тук са отделени с оглед на известни различия в значението, които са преценени като съществени. Обикн. това са лексеми за родови, видови или други близки понятия. Чрез привеждането им ползващият речника се подсеща за техните възможности и близост до описваните синоними и може да ги използва за точност или редом със синонимите. Разбира се, поредицата от подобни близки изразни средства може да се увеличи. Някои от близкозначните думи със своите синоними са посочени в речника и на азбучното място на доминантата им, така че там може да се види тяхното собствено (различно) значение. Въвеждането на близкозначните думи става със знак и бел. ~ ***Близ.***, напр. **адски – 1.** Който се отнася до ада: **пъклен**. *Адски (пъклени) сили. Адски (пъклени) бездни.* ⇔ ***Ант.*** райски. ~ ***Близ.*** дяволски.

10. След всички значения и синоними на доминантата, след антонимите и близкозначните думи в речниковата статия следват *препратки на заглавната дума* към други синонимни редове със знак →. В тях *доминанта* е *друга лексема*, а дадената заглавка *влиза* в такива редове със свои вторични и преносни значения, така че заема в тях второстепенно, а не водещо място. След знака се посочват *без цифра* целите синонимни редове, в които заглав-

ната дума влиза като вторичен синоним, както и тяхната доминанта, на първо място в реда. Както вече отбелязахме, преди тази доминанта се дават семантичните, стилистичните или други особености на заглавната дума, с които тя влиза *в този ред*, напр. **донор** → ***дарител 1.*** → рядко ***дарител 2***: спонсор, спомоществувател.

11. Ако доминантата, към която се препраща дадена заглавка, е *многозначна*, означава се с цифра *в кое по номер от нейните значения* влиза съответната заглавка: **дебелоглав** разг. неодобр. → ***непреклонен 3***: упорит, неотстъпчив, твърдоглав, инатлив, инатлия. **нищ** старин. → ***беден 1***: несъстоятелен, безпаричен.

12. *Всички лексеми*, които влизат в редовете само като второстепенни синоними, са посочени и на азбучното си място със своята индивидуална граматична (несв.), стилистична (поет., разг. и под.), семантична (прен.) или честотна характеристика (рядко), както беше уточнено по-горе, напр. **абстрактен** → ***отвлечен***: общ, неконкретен. Препратката и тук става чрез стрелка → , която посочва, че дефиницията и антонимът на **абстрактен** могат да се открият при **отвлечен** като заглавна дума. На азбучното място на тази лексема може да се намери речниковата статия с всички данни (значение, илюстративни примери, антоними и др.) за целия синонимен ред.

Е. Пернишка

ИЗПОЛЗВАНИ РЕЧНИЦИ

Андрейчин, Л. и др. Български тълковен речник, IV допълн. и преработ. изд. от Д. Попов, С., 1994.

Апресян, Ю. Д. Англо-русский синонимический словарь. М., 1980.

Вътов, В. Малък синонимен речник на българския език. В. Търново, 1999.

Димитрова, М., А. Спасова. Синонимен речник на съвременния български книжовен език. С., 1980 и 2000.

Нанов, Л., А. Нанова. Български синонимен речник. С., 2000.

Пернишка, Е., С. Василева. Речник на антонимите в българския език. С., 1997.

Новый объяснительный словарь синонимов русского языка. Под общим руководством акад. Ю. Д. Апресяна. Первый выпуск (II исправл. изд.), М., 1999, второй выпуск, М., 2000.

Речник на българския език, т. 1 – 10, авт. колектив. Ред. К. Чолакова. С., 1977 – 2000.

Речник на съвременния бълг. книжовен език, т. 1–3, авт. колектив. Ред. С. Романски. С., 1956 – 1959.

Речник на синоними и антоними в английски. Ред. Martin X. Mansen, Cambridge – София, 1993.

Bailly, R. Dictionnaire des synonymes de la langue française. Paris, 1946, 1970.

Devlin, M. A. Dictionary of Synonyms and Antonyms, Cleveland and New York, 1969.

Dupuis, H. Dictionnaire des synonymes et des antonymes. Montréal, 1975.

Family Word Finder. A new thesaurus of Synonyms and Antonyms in dictionary form, Pleasantville, 1975.

Merriam-Webster's new Dictionary of Synonyms and Antonyms, 1984.

ИЗПОЛЗВАНА ХУДОЖЕСТВЕНА ЛИТЕРАТУРА

Багряна, Е. Стихотворения. „Български писател“, София, 1969.

Башев, В. Преодоляване на гравитацията. „Български писател“, София, 1960.

Български народни песни. Лирика и епос. „Български писател“, София, 1948.

Български поети. Антология. Министерство на народното просвещение, София, 1922.

Вазов, Ив. Събрани съчинения в 20 т., т. 1–3. „Български писател“, София, 1955.

Вапцаров, Н. Избрани стихотворения. „Български писател“, София, 1959.

Ганчев, М. Голяма челяд. Стихотворения. Изд. „Хр. Г. Данов“, Пловдив, 1987.

Геров, Ал. Стихотворения. „Български писател“, София, 1968.

Делчев, Б. Български революционни поети. 2 изд. София, 1947.

Димитрова, Бл. Стихотворения. „Български писател“, София, 1968.

Елин Пелин. Пижо и Пендо. „Хемус“, София, 1939.

Йорданов, Н. Любовна лирика. „Георги Бакалов“, Варна, 1987.

Матев, П. Дълг. Стихотворения. „Български писател“, София, 1955.

Радоев, Ив. Стихотворения. „Български писател“, София, 1958.

Славейков, П. П. Стихотворения. „Български писател“, София, 1969.

Славейков, П. Р. Поезията на Петко Славейков. „Ралица“, София.

Смирненски, Хр. Събрани съчинения в 4 т. „Български писател“, София, 1959.

Траянов, Т. Избрани творби. София, 1981.

Яворов, П. К. Избрани стихотворения. „Български писател“, София, 1967.

Ясенов, Хр. Съчинения. „Български писател“, София, 1979.

СЪКРАЩЕНИЯ

ант. – антоним
безл. – безличен глагол
близ. – близкозначна дума
в. – век
вж – виж
гальов. – гальовно
експр. – експресивно
жарг. – жаргонно
знач. – значение
и др. – и други
и под. – и подобни
ирон. – иронично
книж. – книжна дума (значение)
л. – лице
мн. – множеств. число
муз. – музикален термин
напр. – например
нар. – широко популярна (народна) дума в битовия език, без да е разг. или неутрална
нар. пес. – народна песен
нежел. – нежелателна дума
неодобр. – неодобрително
непрех. – непреходен глагол
несв. – (само в) несвършен вид
нов. – нова дума (значение)
обикн. – обикновено
огр. – ограничено
отриц. – отрицание
подигр. – подигравателно
поет. – поетично
предл. – предлог
презр. – презрително
прен. – преносно значение
пренебр. – пренебрежително
прех. – преходен глагол
прил. – прилагателно име
простонар. – простонародна дума (значение)
разг. – разговорна дума (значение)
разш. – разширено значение (нюанс)
ретор. – реторично, приповдигнато
св. – свършен вид
спец. – специална (терминологична) дума
спорт. – спортен термин
старин. – старинна дума
стесн. – стеснено значение (нюанс)
съчет. – съчетание
същ. – съществително име
т.нар. – така наречен
търж. – тържествено
юрид. – юридически термин

УСЛОВНИ ЗНАЦИ

<> знак за ограждане на факултативна дума

// нюанс на значението, след което е поставен

/ знак за отделяне на стихове или на две суплетивни (с различен звуков състав) видови форми

→ знак за препратка

⇔ знак за въвеждане на антоним

~ знак за въвеждане на близки по значение думи

[ ] знак за ограждане на пояснение в текст, което не е от автора на текста.

А

а – За противопоставяне на две неща, които се изключват: **ами**. *Това не е звезда, а (ами) планета. Не дошла сестра му, а (ами) приятелката ѝ.* ~ ***Близ.*** но (вж).

абдикация книж. – **1.** Доброволно отказване на монарх от властта и напускане на престола: **абдикиране** книж. *Монархът заплашва с абдикация (абдикиране).* **2.** Неизпълняване от страна на държава, институция или отделно лице на някакви техни задължения или отговорности: **абдикиране** книж., **отказ**, **измъкване** прен. разг., **дезертиране** прен. *Абдикация (отказ...) от родителски задължения.*

абдикирам книж. – Не изпълнявам някакви задължения или отговорности: **отказвам се**, **измъквам се** прен. разг., **дезертирам** прен. *Властта абдикира (отказа се...) от задълженията си да финансира науката и медицината.*

абдикиране → книж. ***абдикация 1.*** → ***абдикация 2***: отказ, измъкване, дезертиране.

абитуриент (абитуриентка) – Ученик (ученичка) от последния клас на средно образователно училище, който (която) завършва учението си: **зрелостник (зрелостничка)**. *Тази година съм абитуриент (абитуриентка) (зрелостник, зрелостничка). Абитуриентите (абитуриентките...) се готвят усилено за своя бал.*

абсолютен – Който няма никакви граници, ограничения в проявите си: **неограничен**, **пълен**, **безусловен**. *Абсолютна (пълна, неограничена) власт. Абсолютен (пълен, неограничен) господар. Абсолютни (пълни, неограничени) права.* ⇔ ***Ант.*** ограничен. ~ ***Близ.*** голям, безграничен. → ***пълен 4***: съвършен.

абсолютно → ***съвсем 1***:

напълно, съвършено. → ***никак***: съвсем, изобщо.

абстрактен → ***отвлечен***: общ, неконкретен.

авангарден → ***челен 1***: преден, пръв. → прен. ***челен 2***: напредничав, водещ.

аванс – Пари, които се изплащат предварително: **предплата**. *Не взех аванс (предплата). Ще дадем аванс (предплата) при оформяне на документите за покупка.* ~ ***Близ.*** капаро. → ***предимство 4***: преднина, авантаж.

авансирам → ***предплащам***. → книж. ***напредвам 1***: развивам се, издигам се, преуспявам, прогресирам, просперирам.

аванта разг. → ***полза 1***: изгода, облага, печалба, интерес, дивидент, файда, келепир, кяр, далавера, муфта.

авантаж рядко книж. → ***предимство 4***: преднина, аванс.

авантюра – Любовна връзка: **похождение** обикн. мн., **приключение** рядко. *Разказва ми за любовните си авантюри (похождения...). Имаше незабравима авантюра (приключение) с една артистка. Известни са авантюрите (похожденията...) на Казанова.* → рядко ***приключение***. → прен. ***безразсъдство 2***: неблагоразумие, безумство, авантюризъм, безумие, лудост, щуротия.

авантюризъм → прен. ***безразсъдство 2***: неблагоразумие, безумство, авантюра, безумие, лудост, щуротия.

авантюристичен → прен. ***безразсъден 2***: неразумен, неблагоразумен, необмислен, безотговорен, лекомислен, безумен.

авария → ***повреда***: неизправност. → книж. ***неуспех***: несполука, провал, поражение, крах, неблагополучие, фиаско, банкрут.

автентичен книж. → ***оригинален 1***: първообразен. → рядко ***истински 1***: същински, действителен, реален, фактически. → ***истински 2***: неподправен, същински, действителен.

автоморга – Депо за складиране и разкомплектоване на стари автомобили: **автогро-**

бище. *Откараха колите на автоморгата (автогробището).*

автоматичен → прен. ***несъзнателен 1***: неволен[1], машинален, безсъзнателен, инстинктивен.

автономен → ***самостоятелен 2***: независим.

автономия – **1.** Право на държава, област да се управлява сама, без намеса на власт извън нея: **самоуправление.** *Сръбската област Косово иска автономия (самоуправление).* **2.** Право на някаква организация, учреждение или др. да решават въпроси около своята дейност сами, без чужда намеса: **самостоятелност, независимост, автономност.** ⇔ ***Ант.*** зависимост, несамостоятелност, неавтономност.

автономност → ***автономия 1***: самоуправление. → ***автономия 2***: самостоятелност, независимост.

автор – Човек, който създава нещо, обикн. някакво произведение: **създател, творец** книж. *Автор (създател...) на драми. Автор (създател) на проект. Автор (създател...) на паметник.* ~ ***Близ.*** съчинител. → прен. ***извършител***: вършител, виновник.

авторитарен – Който е основан на сляпо подчинение на властта, авторитета, обикн. на една личност или партия: **диктаторски.** *Авторитарно (диктаторско) управление. Авторитарни (диктаторски) методи.* ⇔ ***Ант.*** демократичен. ~ ***Близ.*** деспотичен (вж).

авторитет – **1.** Общопризнато значение, обществено място на някого и уважение към него: **престиж** книж., **реноме** книж., **тежест** прен. *Ползвам се с авторитет (престиж...). Влияя с авторитета (престижа...) си. Използвам авторитета (реномето, престижа) си на най-добър специалист в тази област. Имам (авторитет...) в тези среди.* ~ ***Близ.*** репутация, известност, значение, слава. **2.** Лице с такова качество: **капацитет** книж. *Събраха се все*

авторитети (капацитети). Всепризнат авторитет (капацитет). ~ ***Близ.*** фактор.

авторитетен – 1. Който се ползва с авторитет и оказва влияние, въздействие върху други: **влиятелен, важен** прен. *Авторитетна (влиятелна...) институция. Научният конгрес е авторитетен (влиятелен...) форум. Авторитетен учител.* **2.** Който изхожда от лице с авторитет и има значение за други: **меродавен, тежък** прен. *Авторитетна (меродавна...) преценка. Мнението му е много авторитетно (меродавно...) и се цени, търси.* → ***престижен***: реномиран.

автохтон книж. → ***кореняк***: местен, туземец.

автохтонен книж. → ***местен 2***: тукашен, туземен. → ***местен 3***: туземен.

агитирам несв. / **проагитирам** св. → разг. ***увещавам***: уговарям, придумвам, карам[2], навивам, обработвам, кандърдисвам.

агресивен книж. – **1.** Който е свързан с нахлуване, завоюване на чужди територии: **завоевателен, експанзионистичен** книж., **офанзивен** рядко. *Агресивна (завоевателна, експанзионистична) война. Агресивни (завоевателни, експанзионистични) намерения. Агресивни (експанзионистични, завоевателни, офанзивни) действия.* ⇔ ***Ант.*** отбранителен. **2.** Който е свързан с нападение и войнствено поведение към някого: **нападателен, войнствен**, **борбен, настъпателен** рядко. *Агресивно (войнствено) дете. Агресивен (нападателен, войнствен, настъпателен) вид. Агресивна (нападателна, войнствена, настъпателна) политика.* ⇔ ***Ант.*** кротък, миролюбив. ~ ***Близ.*** боек, борбен. **3.** Който действа, проявява се или се извършва извънредно активно, динамично, настъпателно: **активен, настъпателен.** *Управителят на предприятието е доста агресивен (активен...) в рекламата и печели позиции на па-*

зара. Агресивна маркетингова политика на фирмите. ⇔ ***Ант.***: пасивен, бездеен.

агресия – **1.** Въоръжено навлизане в чужда територия с цел завладяването ѝ, за грабеж и под.: **нашествие, нахлуване.** *Иракска агресия (нашествие, нахлуване) в Кувейт. Агресия (нашествие, нахлуване) на преселници.* ⇔ ***Ант.*** отстъпление, изтегляне. → прен. ***наплив***: нахлуване, нашествие.

адаптирам се книж.→ ***приспособявам се 1***: пригаждам се, аклиматизирам се. → ***приспособявам се 2***: свиквам, привиквам, пригаждам се, аклиматизирам се, акомодирам се.

адекватен книж. → ***подходящ 2***: подобаващ, целесъобразен, съответен, съответстващ, подхождащ.

адет простонар. → ***навик***: привичка, обичай, табиет.

адмирация книж. → ***възхвала 1***: хвалебствие, славословие, дитирамби.

адмирирам книж. → ***поздравявам 1***: приветствам, акламирам. → ***възхвалявам***: величая, славословя, превъзнасям, възвеличавам, възнасям.

адреналин → прен. ***възбуда***: вълнение, напрежение.

адресирам книж. → ***насочвам 4***: отправям, обръщам се.

адски – Който се отнася до ада, присъщ е на ада: **пъклен.** *Адски (пъклени) сили. Адски (пъклени) бездни. Адски (пъклени) мъки.* ⇔ ***Ант.*** райски. ~ ***Близ.*** дяволски, сатанински. → прен. разг. експр. ***изключителен***: извънреден, необикновен, необичаен, невъобразим, невероятен, неимоверен, нечуван, невиждан, неизказан, извънмерен, небивал, фантастичен, феноменален, страхотен, страшен, ужасен, жесток.

акламации книж. → ***овации***: аплодисменти.

акламирам книж. → ***поздравявам 1***: приветствам, адмирирам.

аклиматизирам се → ***приспособявам се 1***: адаптирам се, пригаждам се. → прен. рядко книж. ***приспособявам се 2***: свиквам, привиквам, при-

гаждам се, нагаждам се, акомодирам се.

акомодирам се книж. → ***приспособявам се 2***: свиквам, привиквам, адаптирам се, пригаждам се, нагаждам се, аклиматизирам се.

акт – Документ, с който пред свидетели се удостоверява истинността на нещо: **свидетелство, удостоверение**. *Акт (свидетелство...) за раждане. Акт (свидетелство...) за осиновяване. Смъртен акт.* → книж. ***проява 3.***

актив → прен. книж. ***постижение 2***: заслуга.

активен → ***деен***: деятелен, действен, енергичен. → ***агресивен 3:*** настъпателен.

активизирам – Подбуждам някого към дейност, накарвам го да стане деен: **активирам** книж., **задействам** разг. *Нужно е да се активизират (активират...) младежите. Активизирам (активирам...) всички сили.* → ***засилвам 6***: усилвам, форсирам, активирам.

активизирам се → ***засилвам се 1***: усилвам се, нараствам. → ***засилвам се 3***: мобилизирам се, стягам се.

активирам книж. нежел. → ***засилвам 6***: усилвам, активизирам, форсирам.

активност – Проява на голяма енергия, предприемчивост, дейна работа: **енергия, дейност, действеност, работливост**. *Засили се активността (действеността...) на партиите преди изборите. Младежът прояви изключителна активност (енергия...) при организиране на рождения си ден.* ⇔ ***Ант.*** пасивност, отпуснатост. → ***динамика 2***: динамичност, динамизъм, интензивност, напрежение.

актуален книж. – **1.** Който е особено важен за определен момент: **навременен, назрял, наболял**. *Повдигам актуален (навременен...) въпрос. Актуални (навременни...) разпоредби.* ⇔ ***Ант.*** неактуален, несвоевременен, безвременен. **2.** Който е свързан със съвременността, с текущото историческо време: **съвременен, злободневен, живо-**

трептящ. *Актуални (съвременни...) събития. Актуална (съвременна, злободневна) новина. Актуална (съвременна...) тема.* ⇔ ***Ант.*** неактуален, остарял. ~ ***Близ.*** днешен.

акуратен книж. → ***старателен 1, 2***: прилежен, усърден, грижлив. → ***изпълнителен***: изряден, прилежен.

акцент → книж. ***ударение***. → ***произношение***: изговор.

акцентирам книж. → ***подчертавам***: наблягам, натъртвам.

акъл простонар. → ***ум***: интелект, разум, разсъдък, мислене, глава, мозък, глава, пипе, пипка, тиква, кратуна, куфалница.

ала разг. → ***но***: обаче, ама, а, а пък.

аламинут разг. ирон. → ***веднага***: незабавно, моментално, тутакси, тозчас, начаса, завчас.

аларма → разг. ***тревога***. → разг. ***врява***: шумотевица, глъчка, глъч, гюрултия, гълчава, дандания, патърдия, гмеж.

алармирам → прен. разг. ***предупреждавам***: сигнализирам.

алегоричен – Който съдържа алегория – образ, който носи непряк, различен от прекия си смисъл и внушава някаква идея, поука: **иносказателен** книж. *Баснята „Орел, рак и щука" има алегоричен (иносказателен) смисъл, образите ѝ показват несговорна група, която не може да доведе нищо до успешен край.*

ален → ***червен***: пурпурен, огнен, румен, багров, багрен, огненочервен, кървавочервен, яркочервен, кървав, рубинен, руен.

алианс книж. рядко → ***сдружение***: съюз, обединение, асоциация, корпорация, братство.

алогизъм книж. → ***нелогичност***: алогичност, непоследователност.

алогичност книж. → ***нелогичност***: алогизъм, непоследователност.

алтернатива книж. → ***избор 3***: възможност.

алчност – Много силно желание за ядене или притежа-

ване, постигане на нещо: **ламтеж** неодобр., **лакомия** прен. разг. неодобр. *Не в комбинации и сделки / и не с ламтеж за слава – / той трескавите петилетки / с безимен труд създава.* Ал. Геров. *Алчност (ламтеж...) за пари.*

ама разг. → ***но***: ала, обаче, а, а пък.

ами → ***а 1***.

амбалаж → ***опаковка***: обвивка.

амбалирам спец. → ***опаковам***: загъвам, завивам, увивам, обвивам, пакетирам, амбалирам.

амбициозен → ***упорит 1***: настойчив, настоятелен, напорист. → рядко ***честолюбив***: самолюбив, горд.

амбицирам книж. → ***подтиквам***: подбуждам, стимулирам, инспирирам, тласкам, запалвам, движа.

амбиция книж. → ***стремеж 2***: аспирация, претенция.

аморален книж. → ***безнравствен:*** неморален, непорядъчен, безпътен.

анализ – Разглеждане и обсъждане на особеностите, развитието или начина за осъществяване на нещо: **разбор, коментар** книж. *Литературен анализ (разбор...). Анализ (разбор, анализиране) на създалото се положение. Анализ (анализиране...) на допуснати грешки.* ~ ***Близ.*** разглеждане, обсъждане, вникване, преглед, изследване. → ***изследване 1***: проучване, изучаване.

анализирам → ***обсъждам***: разглеждам, разисквам, коментирам, дискутирам.

аналогичен → ***сходен 1***: подобен, близък, сроден, приличен.

анахронизъм книж. → ***отживелица***: архаизъм.

анахроничен книж. → прен. ***отживял***: остарял, старомоден, архаичен прен., допотопен, мухлясал.

ангажирам книж. – **1.** Поставям някаква задача на някого или го помолвам да свърши нещо: **заангажирам, натоварвам** прен., **впрягам** прен. разг., **задължавам** разг., **връзвам** прен. разг. *Ангажирах (заанга-*

жирах...) го да ми свърши нещо. Не обичам да ангажирам (натоварвам...) друг. ⇔ ***Ант.*** освобождавам. **2.** Правя нещо, та някой да изпитва чувство на благодарност към мен и задължение да ми се отплати: **задължавам, обвързвам.** *Услугата ти много ме ангажира (задължава...).* → книж. ***запазвам 3***: заемам, заангажирам, резервирам. → ***наемам***: уславям, вземам, спазарявам, пазаря, ценявам, цаня. → ***безпокоя 2***: обезпокоявам, главоболя, притеснявам, закачам.

ангажирам се книж. → ***наемам се***: заемам се, нагърбвам се, заангажирам се, натоварвам се, задължавам се, връзвам се.

ангажиран книж. → ***запазен 3***: зает, заангажиран, резервиран.

анкета – Събиране на сведения за нещо по определен метод: **проучване, допитване, сондаж** прен. книж. → ***разследване***: следствие, обследване.

анонимен – **1.** Който не е написал или не е съобщил името си: **безименен, безимен, непознат, незнаен.** *Ех, там, в полята бойни / войник се мярка сив, / с черти добри, спокойни, / безимен и свенлив.* Вазов. *Анонимен (безименен, неизвестен...) спасител. Анонимен (безименен...) воин. Анонимен (безименен, неизвестен...) преписвач на жития. Анонимен (безименен) доносник.* ⇔ ***Ант.*** известен, знаен. **2.** Който не е подписан с името на някого: **безименен, безимен, неподписан.** *Анонимно (безименно ...) писмо. Анонимно (безименно...) известие.* ⇔ ***Ант.*** подписан. → ***неизвестен 3***: безименен, непознат, незнаен.

анормален книж. → ***ненормален 1***: необичаен, нетипичен, неестествен, противоестествен.

антагонизъм книж. → ***противопоставяне 1***: противоречие.

антиейджинг нежел. → **антистареене**: антиостаряване, противостареене.

антиостаряване → **антистареене**: противостареене, антиейджинг.

антипатичен книж. → ***неприятен 2***: несимпатичен, непривлекателен, отблъскващ, противен[1].

антистареене мед. – Предотвратяване и забавяне на процесите на стареене на човешкия организъм и увеличаване на продължителността на живота чрез правилно хранене, приемане на хранителни добавки, прилагане на различни процедури и др.: **противостареене, антиостаряване, антиейджинг** нов., нежел. *Въвеждат се доста средства и методи, които подпомагат антистареенето (противостареенето...).* ⇔ ***Ант.*** стареене, остаряване.

антракт → ***почивка 2***: пауза.

антураж книж. → ***среда 3***: обкръжение, кръг, приближени.

анулирам книж. → ***отменям 1.***

античовешки → ***жесток 2***: безмилостен, безпощаден, безчовечен, нечовешки, антихуманен, зверски, варварски.

антихуманен → ***жесток 2***: безмилостен, безпощаден, безчовечен, нечовешки, античовешки, зверски, варварски.

апатичен → ***безчувствен 2***: безразличен, равнодушен, нечувствителен, бездушен, индиферентен, безстрастен, студен, хладен.

апел → ***призив***: зов, повик, глас, позив.

апетит – Желание за ядене: **охота, ищах** простонар. *Ям с апетит (охота...). Изгубих апетит (охота...). Приятен апетит! Вълчи апетит (охота).* → прен. ***желание***: охота, мерак, ищах.

аплодисменти → ***ръкопляскания***: пляскане. → ***овации***: акламации.

апогей книж. → ***кулминация***: връх, зенит, пик.

апология книж. → ***прослава***: апотеоз, възхвала, възслава.

апотеоз книж. → ***прослава***: възслава, възхвала, апология.

аранжирам книж. → ***нареждам 1***: подреждам, редя.

арбитър → ***съдия 2***: съдник.

аргумент книж. – **1.** Нещо (предмет, факт, причина), което подкрепя някакво твърдение: **довод, съображение, основание, мотив** книж., **мотивировка** книж., **обосновка** книж. *Привеждам убедителни аргументи (доводи...). Търся аргументи (доводи...) да го привлека за екскурзията.* ~ ***Близ.***: основание, причина. **2.** Факт, който показва, че нещо е станало или е истина: **доказателство, свидетелство**. *Има аргументи (доказателства...) за извънземен живот. Нямам аргументи (доказателства...) да го обвиня.*

аргументирам книж. → ***обосновавам***: мотивирам.

арестувам – **1.** Залавям някого и го поставям под охрана обикн. поради някакво обвинение: **задържам** прен., **прибирам** прен. разг., **закопчавам** прен. разг. *Не успяха да арестуват (задържат...) бунтовника. Крадецът се опитал да избяга, но го арестували (задържали...).* ⇔ ***Ант.*** освобождавам, пускам. **2.** Поставям някого под охрана някъде, за да не може да се движи по своя воля: **затварям, запирам** разг., **окошарвам** жарг. ирон., **опандизвам** жарг. ирон. *Арестуваха (затвориха...) престъпниците.* ⇔ ***Ант.*** освобождавам, пускам.

арогантен книж. → ***нахален 1, 2***: безочлив, нагъл, дебелоок, безцеремонен.

аромат – **1.** Приятна миризма: **благоухание** книж., **ухание** поет., **благовоние** книж., **парфюм** прен. поет. *Во стаичката лъха аромат / оставена от тебе китка цвете.* П. П. Славейков. *Аромат (благоухание, ухание) на скъп парфюм. Носи се ароматът (благоуханието...) на нощната планинска ливада.* ⇔ ***Ант.*** воня, зловоние, смрад, неблагоухание. **2.** рядко Вещество, което издава приятна миризма: **благовоние** книж., **парфюм**. *Има предпочитание към тежки източни аромати (благовония...).*

ароматен – За цветя, растения, въздух, рядко за предмети – който има приятна миризма: **ароматичен, миризлив, благоуханен** книж., **благоухаен** книж., **уханен** поет., **ухаен** поет., **дъхав** поет., **благовонен** книж. *През прозорчето ухаят пак липите – / ароматни цъфнали липи.* Хр. Смирненски. *Получих цвете миризливо / от някоя си непозната.* Ив. Вазов. *Ароматни (ароматични...) билки. Ароматно (ароматично...) вещество. Ароматна (благоуханна...) майска нощ.* ⇔ ***Ант.*** зловонен, вонящ, смрадлив, смраден, неблаговонен.

ароматичен → ***ароматен***: миризлив, благоуханен, уханен, благоухаен, ухаен, дъхав, благовонен.

архаизъм → ***отживелица***: анахронизъм.

архаичен → ***старинен***: някогашен, древен. → прен. ***отживял***: остарял, старомоден, анахроничен, допотопен, мухлясал.

асимилирам книж. → прен. ***претопявам***: поглъщам, денационализирам.

асоциация книж. → ***сдружение***: съюз, обединение, алианс, корпорация, братство.

аскетичен → ***слаб 5***: мършав, кльощав, сух, изпит, постал.

асортимент → ***избор 2***: разнообразие.

аспирация книж. → ***стремеж 2***: претенция, амбиция.

асъл рядко простонар. → ***точно 2***: тъкмо, именно, баш.

атака – **1.** Стремително нападение срещу противник: **щурм, настъпление, офанзива** воен., **пристъп** рядко, **удар, набег** книж. *Пристъпи ужасни! Дванайсетий път / гъсти орди лазят по урвата дива / и тела я стелят, и кръв я залива.* Ив. Вазов. *Войските предприеха атака (щурм, настъпление, офанзива). Атаки (настъпления...) на партизански части.* ⇔ ***Ант.*** отстъпление, оттегляне. **2.** Бързо и решително нападение в спорт: **настъпление, щурм**. *Противниковият отбор започна атака (настъпление...). Атака (настъпление...) на цен-

тър-нападателя. ⇔ ***Ант.*** отстъпление, оттегляне. → прен. ***обвинение***: укор, упрек, нападка. → прен. ***пристъп 1.***

атакувам → ***нападам 2***: настъпвам^2, щурмувам, удрям.

атестирам спец. → стесн. ***оценявам 1***.

атмосфера → прен. ***условия 1***: обстановка, среда, обкръжение.

атрактивен нов. нежел. → ***ефектен 1***: впечатляващ, забележителен. → ***привлекателен 2***: примамлив, притегателен, съблазнителен, изкусителен.

аура книж. → прен. ***обаяние***: чар, обаятелност, излъчване, харизма.

афектирам книж. → ***дразня***: раздразвам, нервирам. → ***ядосвам***: разгневявам, нервирам, разсърдвам, сърдя.

афектиран книж. → ***ядосан***: разгневен, гневен, нервиран, сърдит, яден, ядовит.

афиширам книж. → ***изтъквам***: демонстрирам, показвам, манифестирам, парадирам, перча се.

ачик простонар. → ***явно 2***: открито, нескрито, публично, неприкрито.

Б

баба – **1.** Стара жена: **старица, бабичка, бабка** гальов., **бабушкера** разг. пренебр., **бабишкел(р)** разг. пренебр., **дъртачка** разг. грубо, **дъртофелница** разг. грубо. – *Бабо Мравке, де така? – Тичам, Щурчо, за храна.* Чичо Стоян. *Често гостувам на бабата (старицата...), която живее отсреща. По тротоара върви една баба (старица...).* **2.** Майка на един от родителите спрямо децата им: **маминка, стара майка**. *Баба (маминка...) ми донесе подарък. Баба (маминка...) е била учителка.* → разг. ***тъща.*** → прен. разг. ирон.

страхливец: страхливко, бъзливец, бъзльо, страхопъзльо, пъзльо, треперко.

бабалък простонар. → ***тъст***: дядо.

бабичка → ***баба 1***: старица, бабка, бабушкера, бабишкел(р), дъртачка, дъртофелница.

бабишкел(р) разг. пренебр. → ***баба 1***: старица, бабичка, бабка, бабушкера, дъртачка, дъртофелница.

бабка гальов. → ***баба 1***: старица, бабичка, бабушкера, бабишкел(р), дъртачка, дъртофелница.

бабушкера разг. пренебр. → ***баба 1***: старица, бабичка, бабишкел(р), дъртачка, дъртофелница.

бавен – Който се движи, придвижва с малка скорост, едва-едва, бавно: **бавноподвижен, тежкоподвижен, трудноподвижен, тромав, муден.** *Бавна (бавноподвижна...) кола. Той е болен и е бавен (бавноподвижен...) във всичко. Бавни (бавноподвижни...) стъпки. Бавни (бавноподвижни...) движения.* ⇔ ***Ант.*** бърз 2 (вж). → ***муден 1***: пипкав, туткав, развлечен. → ***муден 2***: туткав. → ***флегматичен 1***: бавноподвижен, отпуснат. → ***флегматичен 2***: вял, отпуснат.

бавноподвижен → ***бавен 1***: тежкоподвижен, трудноподвижен, тромав, муден. → ***флегматичен 1***: бавен, отпуснат.

бавя се несв. – Не извършвам навреме нещо, действам, без да бързам: **разтакам се (разтакавам се), мотая се** разг. неодобр., **моткам се** разг. неодобр., **размотавам се** разг. неодобр., **туткам се** разг. неодобр., **мая се** разг., **помайвам се, пипкам се** разг. неодобр., **потривам се** прен. разг. неодобр., **шматкам се** разг. неодобр., **офлянквам се** разг. неодобр. *Що тя чини? Що се бави / у дома си тоя час?* Ив. Вазов. *Винаги, когато тръгнем да излизаме, се бавиш (разтакаваш...). Не се бавете (разтакавайте...) с изпращането на стоката.* ⇔ ***Ант.*** бързам, избързвам, побързвам.

багра поет. → ***цвят***: тон, краска, боя.

багрен поет. → ***червен***: пурпурен, ален, румен, огнен, багров, огнеочервен, кървавочервен, яркочервен, кървав, рубинен, руен.

багров поет. → ***червен***: пурпурен, ален, румен, огнен, багрен, огнеочервен, кървавочервен, яркочервен, кървав, рубинен, руен.

багря несв., рядко → ***оцветявам***: обагрям, боядисвам, изпъстрям, нашарвам. → ***боядисвам***: оцветявам.

база → ***основа 1***: устои, фундамент, почва. → прен. ***причина***: основание, основа, почва.

базирам книж. → ***основавам 2***: градя, опирам.

базирам се книж. → ***основавам се 1***: опирам се, почивам, градя се. → ***основавам се 2***: опирам се.

базов книж. → ***основен 1***: главен, първостепенен, централен, фундаментален, кардинален, възлов, ключов. → ***основен 2***: фундаментален.

баламосвам разг. пренебр. → ***лъжа 2***: мамя, заблуждавам, залъгвам, лъготя, ментосвам, будалкам, премятам,ързалям, връзвам. → ***излъгвам 2***: заблуждавам, измамвам, излъготвам, избудалквам, изпързалвам, изментвам, ментосвам, връзвам, прецаквам, премятам, извозвам, прекарвам.

бамбашка прил. простонар. → ***оригинален 3***: особен, своеобразен, необичаен, необикновен, бамбашка.

банален → ***обикновен***: тривиален книж., неоригинален, ординарен книж. нежел. ***Ант.*** необикновен, оригинален 3 (вж). → ***шаблонен***: изтрит, изтъркан. → ***безинтересен 2***: скучен, неинтересен, тривиален, делничен, прозаичен, безцветен, сив.

банкрут книж. → прен. експр. ***неуспех***: несполука, провал, поражение, крах, неблагополучие, авария, фиаско.

банкрутирам книж. → ***разорявам се***: фалирам, опропастявам се, пропадам.

барам разг. → ***пипам 1***: докосвам, допирам, бутам, закачам. → ***пипам 2***: опипвам,

бутам.

бариера → ***преграда***: рампа. → прен. ***пречка***: спънка, препятствие, спирачка, задръжка.

баркод спец. – Вертикални щрихи върху опаковка на стока, чрез които е кодирана информация за цената ѝ: **щрихкод.** *Обърнете стоката откъм баркода (щрихкода).*

барутлия рядко разг. → ***раздразнителен***: сприхав, избухлив, гневлив, нервен, кибритлия.

баснословен книж. експр. → ***безброен***: безчетен, безчислен, безброй, безчет, неизброим, неброим, несметен, неизчислим.

басня – Кратък разказ, основан на алегория, който има поучително съдържание: **притча.** *Басня (притча) за орела, рака и щуката. Древни басни (притчи).* → прен. ***мит 2***: легенда. → прен. ***измислица***: небивалица, фантазия, фантасмагория.

басов – За глас – който има нисък тембър: **нисък** прен., **дебел** прен. разг. *Гласът му е басов (нисък...) и звучен.* ⇔ ***Ант.*** тънък, висок.

батак → прен. разг. ***безредие***: неразбория, бъркотия, неподредност, галиматия, каша.

бачкам жарг. → ***работя 1***: трудя се. → ***работя 2***: служа. → ***работя 3***: функционирам, действам.

баш простонар. → ***точно 2***: тъкмо, именно, асъл.

бащин – Който е свързан с родния баща: **татков, татев** разг. *Слушай бащиния (татковия) си съвет. Мой бащин (татков...) дом. Бащини (таткови...) родини.* → прен. ***роден 2.***

бдителен – Който се отличава с изострено внимание, за да види, долови нещо опасно или важно и да е готов да действа: **зорък, буден** прен., **наблюдателен**. *Нашата вяра е с яки крила, / будни на поста сме ние.* Н. Вапцаров. *Бдителен (зорък...) часовой. Зорко (будно) внимание. Зорък поглед. Зорки очи.* ⇔ ***Ант.*** невнимателен, ненаблюдателен, заспал. → ***внимателен 2***:

предпазлив, осторожен.

бдя → ***внимавам*** *2*: следя, гледам, наблюдавам. → рядко ***будувам***: бодърствам.

бегъл → ***незадълбочен*** *2*: повърхностен, несериозен, формален, лековат. → ***незадълбочен*** *3*: повърхностен, формален, козметичен.

беда – Трудно положение, от което се излиза с много усилия: **неволя, затруднение.** *Помагаме си в беда (неволя...). Изпадам в беда (неволя...). Бедата (неволята) учи.* → ***зло*** *1*: злина, пакост, неприятност, беля. → ***нещастие*** *1*: злощастие, зло, злочестина, злополучие, несрета, трагедия, драма, катастрофа.

беден – **1.** Който няма достатъчно пари, имоти, състояние и води живот с лишения: **безпаричен, несъстоятелен** книж., **нищ** старин. книж. *А той – беден, гол, бос, лишен от имота, / за да е полезен, дал си бе живота.* Ив. Вазов. *Разтревожи мълвата от нищ до велможа.* Н. Райнов. *Бедно (безпарично...) семейство.* ⇔ ***Ант.*** богат 1 (вж). ~ ***Близ.*** безимотен. **2.** Който е присъщ на такъв човек: **сиромашки, мизерен, оскъден.** *Бедна (сиромашка, мизерна) мебелировка. Бедно (сиромашко...) съществувание.* ⇔ ***Ант.*** богат 2 (вж). → прен. ***недостатъчен***: ограничен, оскъден, скромен, мизерен. → прен. ***нещастен*** *3*: злощастен, злочест, клет, горък (горкият).

бедност – Липса на достатъчно материални средства за съществуване: **мизерия, оскъдица, нищета, беднота, немотия, беднотия** разг., **сиромашия** разг., **безпаричие, глад** прен. разг. *Да, жалка е, съзнавам / днес твоята съдба, / с глада, и аз признавам, / ти в тежка си борба.* Ив. Вазов. *Бедността не е порок.* Погов. *Изпадам в голяма бедност (мизерия...). Бедността (мизерията...) го преследва от детството.* ⇔ ***Ант.*** богатство. ~ ***Близ.*** нужда, лишения. → прен. ***недостиг***: недоимък, оскъдност, ограниченост, дефицит. → прен.

еднообразие 1: еднотипност, еднаквост, еднообразност.

беднота → ***бедност***: мизерия, оскъдица, нищета, беднотия, немотия, сиромашия, безпаричие, глад.

беднотия разг. → ***бедност***: мизерия, оскъдица, нищета, беднота, немотия, сиромашия, безпаричие, глад.

бедняк – Беден, безимотен човек: **сиромах, нищ** старин. книж., **голтак** разг. пренебр. *Но чуйш ли как пее горната? / Чуйш ли как плачат сиромаси? / За тоз глас ми копней душата.* Хр. Ботев. *Блажени са нищите.* Библия.

бедствие – Голямо нещастие, което засяга много хора: **напаст, зло, злина, бич** прен. книж. *Опожаряването на гори е голямо бедствие (зло, злина). Спинът е бедствие (напаст...) за Африка. Скакалците са истинско бедствие (напаст...) за земеделските култури.*

бедя несв. разг. → ***обвинявам***: набеждавам, виня, окривявам, клеветя, наклеветявам.

безапелационен книж. → ***категоричен***: безпрекословен, твърд, решителен.

безбожен разг. → ***безогледен***: безскрупулен, брутален, безцеремонен.

безбрежен поет. → ***безкраен 1***: безграничен, безпределен, необятен, безконечен, необозрим, неизмерим, необхватен, необгледен, безмерен.

безброен – Който е с извънредно голямо количество и не може да се преброи: **безчетен, безчислен, безброй, безчет, неизброим** книж., **несметен** книж., **неброим** поет., **неизчислим** книж., **баснословен** книж. експр. (огр. за пари). *Безбройни (безчетни...) звезди. Безбройно (безчетно, безчислено, несметно, неброимо, неизчислимо, баснословно) богатство. Безбройни (безброй...) щети.* ⇔ ***Ант.*** малък 3 (вж). ~ ***Близ.*** голям, грамаден, огромен, колосален, многоброен, многочислен.

безброй → ***безброен***: безчетен, безчислен, безчет, неизброим, несметен, неброим, не-

изчислим, баснословен.

безбурен → ***спокоен 3***: тих. → прен. поет. ***спокоен 1***: мирен, тих, безметежен, безтревожен, безоблачен.

безбурно → ***спокойно***: безметежно, безтревожно, тихо.

безверие книж. → ***неверие***: обезвереност, невяра.

безводен → ***сух 1***.

безвреден – Който не вреди, не е опасен: **безопасен, безобиден, невинен** прен. огр. *Безвреден (безопасен...) препарат. Безвредно (безопасно, невинно) лекарство. Безвредно (безопасно) влияние. Безвредна (безобидна, невинна) лъжа. Безопасни (безобидни) съседи. Безопасно начинание.* ⇔ ***Ант.*** вреден, опасен.

безвъзвратно книж. → ***окончателно 2***: категорично, невъзвратимо, завинаги.

безвъзмезден → ***безкористен.***

безгласен → ***мълчалив 2***: безмълвен, негласен, ням.

безграничен → ***безкраен 1***: безграничен, безпределен, безбрежен, необятен, безконечен, необозрим, неизмерим, необхватен, необгледен. → прен. ***безкраен 3***: безпределен, безмерен, неизмерим, безконечен.

безгрешен – **1.** Който не прави грешки: **безпогрешен, непогрешим.** *Не съм безгрешен (безпогрешен...) във всичко.* **2.** Който няма, не съдържа грешки: **безпогрешен, верен, правилен.** *Безгрешна (безпогрешна...) диктовка. Безгрешна (безпогрешна...) задача.* ⇔ ***Ант.*** грешен, неправилен (вж). **3.** Който няма или в който няма грехове: **праведен, невинен, чист**. *Безгрешна (праведна...) детска душа. Безгрешен (праведен...) живот. Безгрешна (непогрешима) светица. Безгрешни (невинни, чисти) помисли.* ⇔ ***Ант.*** грешен 1 (вж.). → ***точен 1***: безпогрешен, верен, правилен.

безгрижен – **1.** Който няма грижи, не е обезпокоен от грижи: **безтревожен** книж. рядко. *Безгрижно (безтревожно) дете. Безгрижен (безтревожен) живот. Безгрижни (безтревожни) летни дни.* ~ ***Близ.*** лекомис-

лен (вж), лесен 1 (вж). **2.** Който не обръща или не съдържа внимание, не проявява или не съдържа активно отношение към нещо, което може да създаде грижи: **нехаен, незаинтересован, немарлив, отпуснат** прен. *Да, роб е той, народа, и спи дълбоко, гробно, / в безчувственост нехайна.* П. К. Яворов. *Безгрижни (нехайни...) стопани. Прекалено безгрижен (нехаен...) си към задълженията си.* ⇔ ***Ант.*** грижлив 1 (вж). → ***лекомислен 1***: несериозен, вятърничав, повърхностен, безотговорен, ветрен, празен.

бездарен – **1.** Който няма дарба, способност да прави, създава нещо: **неспособен, неталантлив, посредствен, некадърен** разг., **слаб** прен. *Бездарен (неспособен...) композитор. Бездарен (неспособен...) учител.* ⇔ ***Ант.*** даровит, надарен, талантлив, способен, кадърен. **2.** Който е характерен за човек без дарба, способност: **посредствен, неталантлив, некадърен** разг., **слаб** прен. *Бездарни (посредствени...) стихове. Бездарно (посредствено...) изпълнение на творба.* ⇔ ***Ант.*** даровит, талантлив, майсторски, изкусен. ~ ***Близ.*** нехудожествен (вж.)

бездействам несв. – **1.** Не върша работа, не изпълнявам функциите си, обикн. принудително: **стоя** прен., **седя** прен. *Фабриката бездейства (стои...) вече няколко дни. Тези машини бездействат (стоят...), откакто са внесени.* ⇔ ***Ант.*** работя, функционирам, действам. **2.** Прекарвам някъде в състояние без работа или на очакване, бездействие: **стоя** прен., **седя** прен., **стърча** прен. разг. ирон., **вися** прен. разг., **кисна** прен. разг., **дремя** прен., **кибича** жарг. *Пред бюфета дремеха сервитьорите в очакване на следващия влак.* С. Северняк. *Стоя (седя...) и чакам цял ден да ми възложиш нещо. Цял ден бездействам (стоя...) поради липса на материали. Тези ваго-

ни стоят (седят...) там два дни. ⇔ ***Ант.*** действам, работя. ~ ***Близ.*** мотая се, размотавам се, разтакавам се, щурам се. **3.** Не проявявам заинтересованост, активност, обикн. към нещо обществено, важно: **стоя** прен., **седя** прен., **пасувам** разг., **спя** прен. неодобр., **дремя** прен. неодобр. *Властите бездействат (стоят...), а престъпността се вихри. Свикнал е да бездейства (стои...), а други да решават въпросите.* ⇔ ***Ант.*** действам, грижа се.

безделен → ***лених 2***: мързелив, лентяйски.

безделнича – Не работя нещо обикн. поради нежелание, мързел: **мързелувам, лентяйствам, хайлазувам** разг., **излежавам се** прен. неодобр. *Цяло лято безделничат и скитат по улиците. Синът им безделничи, а те го хранят.* ⇔ ***Ант.*** работя 1 (вж).

безделие → ***лентяйство 1, 2***: мързелуване, леност, мързел.

безделник → ***ленивец***: мързеливец, лентяй, мързелан.

бездиханен книж. → ***мъртъв 1***: умрял, безжизнен, бездушен.

бездна → ***пропаст***: паст. → експр. ***дълбочина 1***: дълбина, глъбина, паст.

бездушен → ***мъртъв 1***: умрял, безжизнен, бездиханен. → прен. рядко ***неодушевен***: мъртъв. → ***безсърдечен 1***: безчувствен, коравосърдечен, немилостив, несъстрадателен, суров. → прен. ***безчувствен 2***: равнодушен, нечувствителен, безразличен, апатичен, индиферентен, безстрастен, студен, хладен.

бездушие → ***безсърдечие 1***: бездушност, безчувственост, безсърдечност, безчувствие, коравосърдечие, коравосърдечност, несъстрадателност, студенина, суровост.

бездушност → ***безсърдечие 1***: бездушие, безчувственост, безсърдечност, безчувствие, коравосърдечие, коравосърдечност, несъстрадателност, студенина, суровост.

безжалостен → ***жесток 1***: жестокосърдечен, безмилостен, безпощаден, безсърдечен, безчовечен.

безжизнен → ***мъртъв 1***: умрял, бездиханен, бездушен. → ***безчувствен 1***: нечувствителен, вдървен, вцепенен.

беззаконие → ***своеволие 1***: произвол, самоуправство, безчинство.

беззащитен → ***слаб 2***: безсилен, безпомощен.

беззвучен → ***тих 2***: безшумен, мълчалив, ням.

безизвестен рядко книж. → ***неизвестен 1***: непознат, незнаен. → ***неизвестен 2***: непознат, непопулярен.

безизкуствен книж. → ***естествен 3***: непринуден, неподправен, непресторен.

безименен → ***анонимен***: неподписан. → ***неизвестен 3***: непознат, незнаен, анонимен.

безинтересен – **1.** Който не привлича интереса, не задържа вниманието с качествата си: **скучен, отегчителен, досаден, дотеглив, неинтересен, незанимателен** рядко. *Безинтересен (отегчителен...) събеседник. Безинтересен (отегчителен...) разговор. Безинтересна (скучна...) книга.* ⇔ ***Ант.*** интересен 1 (вж). **2.** Който не се отличава с нищо особено, интересно (обикн. за живот, ежедневие, занимания): **скучен, неинтересен, банален, тривиален** книж., **делничен** прен., **прозаичен** прен., **безцветен** прен. книж., **сив** прен. *Безинтересна (скучна...) действителност. Безинтересно (скучно...) всекидневие. Безинтересна (скучна...) работа.* ⇔ ***Ант.*** интересен 2 (вж). ~ ***Близ.*** обикновен 1 (вж).

безконечен книж. → ***безкраен 1***: безграничен, безпределен, безбрежен, необятен, необозрим, неизмерим, безмерен, необхватен, необгледен. → ***безкраен 2***: нескончаем, безпределен. → прен. ***безкраен 3***: безграничен, безпределен, неизмерим.

безкористен – **1.** Който не става заради пари или друга облага: **безвъзмезден.** *Безкористна (безвъзмездна)*

услуга. Безкористна (безвъзмездна) помощ. ⇔ ***Ант.*** користен, платен. **2.** В който няма мисъл за облага, корист: **чист** прен. *Безкористни (чисти) намерения. Безкористен (чист) патриотизъм.* ⇔ ***Ант.*** користен, користолюбив нечист.

безкраен – 1. Който няма граници или изглежда без граници, без край: **безграничен, безпределен** книж., **безбрежен** поет., **необятен** поет., **безконечен** книж., **необозрим** поет., **неизмерим** книж., **безмерен** поет., **необхватен, необгледен** поет. *Стоях загледан: .../ вълната гонеше вълна / в море – пустинно и безкрайно.* П. К. Яворов. *Шир безбрежна / безметежна. / Плават нежни, плават снежни / по лазурни, изумрудни / океани – / облаци.* Сирак Скитник. *Безкрайно (безгранично...) пространство. Безкрайна (безгранична...) небесна шир.* ⇔ ***Ант.*** обозрим; пределен. **2.** Който продължава, трае много дълго, като че ли без край: **безконечен** книж., **нескончаем** книж., **безпределен** книж. *Безкраен (безконечен...) път. Безкрайна (безконечна и др.) реч. Безкрайно (безконечно...) тегло.* ~ ***Близ.*** непрестанен (вж), траен 1 (вж). **3.** прен. Който е в много висока степен, много голям: **безграничен** прен., **безпределен** прен. книж., **неизмерим, безконечен** прен. книж., **безмерен** поет. *Безкрайно (безгранично...) щастие. Безкрайна (безгранична...) любов. Безкрайна (безгранична...) мъка. Безкрайни (безгранични...) възможности за развитие.* ⇔ ***Ант.*** незначителен, нищожен, минимален. ~ ***Близ.*** изключителен (вж).

безлюден – 1. В който, където не живеят хора: **необитаем, ненаселен, пуст** прен., **див** прен. *Там нейде, навръх планината, / що небето синьо крепи с рамената, / издига се някой див, чутовен връх, покрит с бели кости и със кървав мъх.* Ив. Вазов. *Безлюдно (необитаемо...) село. Безлюдна (необитаема...)*

къща. ⇔ ***Ант.*** обитаем, населен. **2.** Където няма хора: **пуст, празен**. *Безлюдни (пусти...) улици. Безлюден (пуст...) площад. Безлюдно (пусто...) училище. Безлюдно (пусто...) поле.* ⇔ ***Ант.*** оживен, пълен. → ***тих 1***: безшумен, мълчалив, глух, ням.

безмерен книж. → ***безкраен 1***: безграничен, безпределен, безбрежен, безконечен, необятен, необозрим, неизмерим, необхватен, необгледен. → ***безкраен 3***: безграничен, безпределен, неизмерим, безконечен.

безметежен книж. → ***спокоен 1***: мирен, тих, безтревожен, безбурен, безоблачен. → ***спокоен 2***: безтревожен.

безметежно книж. → ***спокойно***: безбурно, безтревожно, тихо.

безмилостен → ***жесток 1***: жестокосърдечен, безжалостен, безпощаден, безсърдечен, безчовечен. → ***жесток 2***: безпощаден, безчовечен, нечовешки, антихуманен, античовешки, зверски, варварски.

безмозъчен прен. грубо → ***безразсъден 1***: неразумен, неблагоразумен, несъзнателен, глупав.

безмълвен книж. → ***мълчалив 2***: безгласен, негласен, ням. → ***мълчалив 3***: безгласен, ням.

безмълвие книж. → прен. ***тишина 1***: мълчание, безмълвност, глухота. → прен. ***спокойствие 2***: покой, тишина, глухота.

безмълвност книж. → прен. ***тишина 1***: безмълвие, мълчание, глухота.

безнадежден книж. → ***отчаян 1***: обезверен, обезнадежден.

безнадеждност книж. → ***отчаяние***: обезвереност.

безнравствен – Който не спазва приетите от обществото нравствени норми или противоречи на тези норми: **неморален, аморален** книж., **непорядъчен** рядко, **безпътен** разг. *Безнравствен (неморален...) негодник. Безнравствен (неморален...) живот. Безнравствено (неморално...) поведение.* ⇔ ***Ант.*** нравствен,

морален, порядъчен. ~ ***Близ.*** непочтен (вж), порочен (вж).

безобиден → прен. ***безвреден***: безопасен, невинен.

безоблачен → ***ясен 1***: светъл, ведър, чист. → прен. поет. ***спокоен 1***: мирен, тих, безметежен, безтревожен, безбурен.

безобразен → ***грозен***: некрасив, отвратителен, противен[1]. → ***отвратителен***: противен[1], възмутителен, ужасен, грозен, гаден.

безогледен – Който не се спира пред нищо и действа с всякакви средства за постигане на някаква цел: **безскрупулен, брутален, безцеремонен** (огр.), **безбожен** разг. *Безогледна (безскрупулна...) мафиотска структура. Безогледен (безскрупулен...) крадец. Безогледен (безскрупулен...) бизнес. Безогледна (безскрупулна...) лъжа.* ~ ***Близ.*** нахален 1, 2 (вж).

безопасен – Който не е свързан с опасност или предпазва от опасност: **сигурен, защитен** (огр. за място). *Приютиха се на безопасно (сигурно...) място. Търся безопасна (сигурна...) квартира. Тези хора са безопасни (сигурни), няма да издадат нищо.* ⇔ ***Ант.*** опасен, несигурен. → ***безвреден***: безобиден, невинен.

безотговорен → ***лекомислен 1***: несериозен, вятърничав, повърхностен, безгрижен, ветрен, празен. → ***безразсъден 1***: несъзнателен, неразумен, неблагоразумен, безмозъчен, глупав. → ***безразсъден 2***: неразумен, неблагоразумен, необмислен, лекомислен, авантюристичен, безумен.

безотказен → ***упорит 2***: настойчив, настоятелен.

безочлив → ***нахален 1, 2***: арогантен, нагъл, дебелоок, безцеремонен.

безпаричен → ***беден 1***: несъстоятелен, нищ.

безпаричие → ***бедност***: мизерия, беднота, беднотия, немотия, сиромашия, оскъдица, нищета, глад.

безплоден – Който не ражда, не дава плодове, в който не се раждат достатъчно пло-

дове, реколта: **неплодороден, неплодоносен, неплоден, неплодовит, неплододаен** рядко, **безроден** рядко, **ялов** разг. *Безплодна (неплодородна...) земя. Безплодно (неплодородно...) дърво. Безплодна (неплодородна...) година.* ⇔ ***Ант.*** плодороден, плодовит, плодоносен, плододаен, родлив, благодатен, берекетен. → ***безрезултатен***: безполезен, напразен, ялов.

безплътен – **1.** Който няма плът, не се състои от вещество: **безтелесен, невеществен, нематериален**. *Безплътна (безтелесна...) сянка. Безплътен (безтелесен...) дух.* ⇔ ***Ант.*** веществен, материален. **2.** Който е лек или прозрачен, като че ли не е изграден от вещество: **ефирен, въздушен**. *Безплътна (ефирна...) синева. Безплътен (ефирен...) силует.*

безпогрешен → ***безгрешен***: непогрешим. → ***точен 1***: безгрешен, верен, правилен.

безподобен → ***безпримерен***: безпрецедентен, несравним, небивал.

безпокоен → ***неспокоен 2***: тревожен, разтревожен, обезпокоен, притеснен.

безпокоя несв. – **1.** Нарушавам спокойствието или спокойната, съсредоточена работа на някого: **смущавам, обезпокоявам, тревожа** прен., **притеснявам, преча** (*на*). *Не ме смущава див вой от омрази, / не стряска ме на завистта гневът – / спокойно гледам в бъдащето ази: / там мойте песни все ще се четат.* Ив. Вазов. *Не безпокой (смущавай...) баща си, че бърза да свърши работата си. Музиката не ме безпокои (смущава...). Цял ден ме безпокоиха (смущаваха...) посетители и телефонни разговори.* **2.** Причинявам безпокойства, неприятности на някого, обикн. с молба, искане на нещо: **главоболя, притеснявам, обезпокоявам, закачам** прен. разг. *Постоянно ме безпокои (главоболи...) да иска услуги. Ще трябва пак да безпокоим (главоболим...) родителите за сред-

ства. → ***тревожа 1***: плаша, притеснявам, стряскам, смущавам.

безпокоя се – Изпитвам тревога, неспокойствие поради нещо, което ми предстои, или за някого, който ми е близък: **тревожа се, притеснявам се, грижа се, мисля** прен., **кахъря се** простонар. *Безпокоя се (тревожа се...) дали ще си изкарам изпита. Безпокоя се (тревожа се...) за сина си.*

безполезен → ***ненужен 1***: излишен, непотребен, лишен. → ***ненужен 2***: излишен, неоснователен, безполезен, напразен, безпредметен, безсмислен, безцелен. → ***безрезултатен***: безплоден, напразен, ялов.

безпомощен → ***слаб 2***: безсилен, беззащитен.

безпомощност → ***слабост 2***: безсилие, немощ.

безпорядъчен → ***неподреден***: разбъркан, безреден, ненареден, разхвърлян. → ***безсистемен***: безреден, безразборен, несистемен, хаотичен, разхвърлян.

безпочвен книж. → ***необоснован***: голословен, празнословен, неаргументиран, немотивиран, недоказан, празен.

безпощаден → ***жесток 1***: жестокосърдечен, безмилостен, безжалостен, безсърдечен, безчовечен. → ***жесток 2***: безпощаден, безмилостен, безчовечен, нечовешки, антихуманен, античовешки, зверски, варварски.

безпощадност → ***жестокост 1***: жестокосърдечие, безчовечност, безсърдечие, коравосърдечност, свирепост.

безпределен книж. → ***безкраен 1***: безграничен, безбрежен, необятен, безконечен, необозрим, неизмерим, безмерен, необгледен. → ***безкраен 2***: безконечен, нескончаем. → ***безкраен 3***: безграничен, безмерен, безконечен, неизмерим.

безпредметен → ***ненужен 2***: излишен, неоснователен, безполезен, напразен, безсмислен, безцелен.

безпрекословен книж. → ***категоричен***: безапелационен, твърд, решителен.

безпрецедентен книж. → ***безпримерен***: безподобен, несравним, небивал.

безпримерен – Който няма подобен на себе си: **безподобен, безпрецедентен** книж., **несравним, небивал.** *Безпримерен (безподобен...) лъжец. Безпримерен (безподобен...) негодник. Безпримерен (безподобен...) героизъм. Безпримерна (безподобна...) низост. Неговият случай е безпримерен (безпрецедентен...).* ~ ***Близ.*** изключителен (вж).

безпринципен → ***променлив*** // непостоянен, непоследователен, изменчив.

безпристрастен → ***справедлив 1***: обективен.

безпросветен книж. → ***прост 1***: неук, необразован, невеж.

безпътен разг. → ***безнравствен***: неморален, аморален, непорядъчен. → ***порочен 1***: покварен, развратен.

безрадостен книж. → ***тъжен 1***: скръбен, печален, нерадостен, тъжовен, невесел, горестен, безутешен, горък. → ***тъжен 3***: скръбен, печален, нерадостен, невесел, горестен.

безразборен → ***безсистемен***: безреден, хаотичен, несистемен, безпорядъчен, разхвърлян.

безразличен → ***безчувствен 2***: апатичен, индиферентен, равнодушен, нечувствителен, бездушен, безстрастен, студен, хладен.

безразсъден – **1.** Който постъпва без достатъчно разум, без добре да мисли за причините или следствията от действията си: **неразумен, неблагоразумен, несъзнателен, безмозъчен** прен. грубо, **глупав** прен. неодобр. *Безразсъден (неразумен...) младеж. Безразсъдни (неразумни...) възпитатели. Безразсъдни (неразумни...) управници.* ⇔ ***Ант.*** разумен, разсъдлив, благоразумен. ~ ***Близ.*** несериозен, повърхностен, вятърничав. **2.** Който става без достатъчно разум, обмисляне: **неразумен, неблагоразумен, необмислен, безотговорен, лекомислен, авантюристичен, безумен** прен. експр. *Тогава в мен*

пламва безумната жажда на риска – / със своите мънички сили да вляза в борба. Е. Багряна. *Безразсъдно (неразумно...) пътуване. Безразсъден (неразумен...) съвет. Безразсъдно (неразумно...) начинание. Безразсъден (неразумен...) риск.* ⇔ ***Ант.*** разумен, обмислен, смислен. ~ ***Близ.*** глупав.

безразсъдност → ***безразсъдство 1***: неблагоразумие, неразумност, несъзнателност, глупост.

безразсъдство – **1.** Качество на безразсъден човек или негова проява: **неблагоразумие, безразсъдност, неразумност, несъзнателност, глупост** разг. неодобр. *Прояви безразсъдство (неблагоразумие...), като тръгна без горна дреха на път. Безразсъдството (неблагоразумието...) ти в тази схватка беше видимо, но ти не послуша никого.* ⇔ ***Ант.*** разум, благоразумие, разсъдливост. **2.** Действие, проява, в които няма достатъчно разум, обмисляне: **неблагоразумие, авантюра** прен., **авантюризъм** прен., **безумие** прен. експр., **безумство** прен. експр., **лудост** прен. неодобр., **щуротия** разг. неодобр. *Безразсъдство (неблагоразумие...) е да си даваш парите в начинание, за което няма никаква документация. Не съм очаквал от него такова безразсъдство (авантюризъм, лудост, щуротия...).*

безреден → ***неподреден***: разбъркан, ненареден, разхвърлян, безпорядъчен. → ***безсистемен***: безразборен, хаотичен, несистемен, безпорядъчен, разхвърлян.

безредие – Липса на ред, порядък някъде или в нещо: **неразбория** разг., **бъркотия** разг., **неподредност** книж., **галиматия** разг., **батак** прен. разг., **каша** прен. разг. *Заварих голямо безредие (неразбория...) вкъщи. В работата му съществува пълно безредие (неразбория...). Оправям безредието (неразборията...) в документите.* ⇔ ***Ант.*** ред, порядък.

безрезултатен – Който е без резултати, без успехи, който е извършен напразно: **безплоден, безполезен, напразен, ялов** разг. *Безрезултатни (безплодни...) усилия. Безрезултатно (безплодно...) пътуване.* ⇔ ***Ант.*** резултатен, плодотворен, ползотворен, плодоносен, спорен. ~ ***Близ.*** неуспешен (вж).

безроден рядко → ***безплоден 1***: неплодороден, неплодоносен, неплодовит, неплододаен, ялов.

безропотен → ***покорен***: смирен, послушен, овчедушен.

безсилен → ***слаб 1***: немощен, неиздръжлив. → ***слаб 2***: безпомощен, беззащитен.

безсилие → ***слабост 1***: немощ, немощност. → ***слабост 2***: безпомощност, немощ.

безсистемен – Който става, върши се или е направен без вътрешен ред, система: **безразборен, безреден, хаотичен, несистемен, разхвърлян** прен. разг. *Безсистемно (безразборно...) нахвърляне на идеи. Безсистемно (безразборно...) изложение на тема. Безсистемен (безразборен...) ремонт на улици. Изложени са безсистемни (безразборни...) факти.* ⇔ ***Ант.*** системен. ~ ***Близ.*** непоследователен, нелогичен.

безскрупулен → ***безогледен***: брутален, безцеремонен, безбожен.

безсмислен → ***ненужен 2***: излишен, неоснователен, безполезен, напразен, безпредметен, безцелен.

безсмъртен – Който никога не умира или съществува вечно: **нетленен** поет., **вечен**. *Деца на бранна слава, / безсмъртни исполини, / небето повлечете / с победно царствен зов!* Т. Траянов. *Само Бог е безсмъртен (нетленен...). Рим е безсмъртен (нетленен...) град.* ⇔ ***Ант.*** смъртен, тленен. → книж. ***незабравим***: незаличим, неизличим, вечен, паметен, нетленен, неувяхващ, незабвен, вековечен.

безспирен поет. → ***непрестанен***: непрекъснат, постоянен, неспирен, всевечен,

всякогашен, вечен

безспорен – 1. Който не може да се оспори: **неоспорим, неопровержим** книж., **необорим** книж., **сигурен, достоверен, надежден.** *Безспорно (неоспоримо и др.) доказателство. Безспорна (неоспорима, неопровержима, необорима, сигурна) истина.* ⇔ ***Ант.*** спорен, съмнителен, оспорим, оборим, несигурен. ~ ***Близ.*** истински 4 (вж). **2.** Който заслужава пълно доверие и не подлежи на съмнение: **несъмнен, сигурен, безсъмнен** рядко, **неоспорим, явен.** *Безспорен (несъмнен...) принос в науката. Безспорна (несъмнена...) победа. Безспорен (несъмнен...) случай на взаимопомощ.* ⇔ ***Ант.*** спорен, съмнителен, несигурен, подозрителен.

безспорно – За изразяване на пълна увереност в нещо: **несъмнено, безсъмнено** рядко, **очевидно, положително, безусловно, явно, сигурно, определено** разг., **разбира се.** *Безспорно (несъмнено...) ги излъгаха, че ще им продадат колата на такава цена. Безспорно (несъмнено...) не сте готови с подготовката. Безспорно (несъмнено...) той е най-добрият в тази дисциплина и ще постигне златен медал.* ⇔ ***Ант.*** съмнително, спорно.

безсрамен → ***циничен***: вулгарен, неприличен, непристоен, нецензурен, мръсен.

безстрастен → ***безчувствен 2***: безразличен, равнодушен, нечувствителен, апатичен, бездушен, индиферентен, студен, хладен. → ***хладнокръвен***: овладян, сдържан, невъзмутим, спокоен, безтрепетен.

безстрашен → ***смел 1***: храбър, неустрашим, юначен, сърцат, куражлия. → ***смел 2***: храбър, юначен, сърцат. → ***смел 4***: храбър, неустрашим, юначен, юнашки.

безсъвестен експр. → ***нечестен 1, 2***: непочтен, безчестен, недобросъвестен, подъл, долен, низък, мръсен.

безсъзнателен → ***несъзнателен 1***: неволен[1], машинален,

автоматичен, инстинктивен.

безсъмнен рядко → ***безспорен** 2*: несъмнен, сигурен, неоспорим, явен.

безсъмнено рядко → ***безспорно***: несъмнено, очевидно, положително, безусловно, явно, сигурно, определено, разбира се.

безсърдечен – Който не проявява или в който няма отзивчивост към чуждото страдание, болка: **безчувствен, бездушен, коравосърдечен, немилостив, несъстрадателен, суров** прен. *Безсърдечен (безчувствен...) господар. Безсърдечно (безчувствено...) отношение към сирачето.* ⇔ ***Ант.*** чувствителен, състрадателен, отзивчив. → ***жесток** 1*: жестокосърдечен, безмилостен, безжалостен, безпощаден, безчовечен.

безсърдечие – Качество или проява на човек, който не изпитва към някого добро чувство, благоразположеност, чувствителност към болките му: **безчувствие, безсърдечност, бездушие, безчувственост, бездушност, коравосърдечност, коравосърдечие, несъстрадателност, студенина** прен., **суровост** прен. *Известно е неговото безсърдечие (безчувствие...) към подчинените му. В погледа ѝ се долавя безсърдечие (безчувствие...).* ⇔ ***Ант.*** съчувствие, състрадание, отзивчивост, участие. → ***жестокост** 1*: жестокосърдечие, безпощадност, безчовечност, коравосърдечие, безмилостност, свирепост.

безсърдечност → ***безсърдечие** 1*: безчувствие, бездушие, безчувственост, бездушност, коравосърдечност, коравосърдечие, несъстрадателност, студенина, суровост.

безтелесен → ***безплътен** 1*: невеществен, нематериален.

безтревожен книж. рядко → ***спокоен** 1*: мирен, тих, безметежен, безбурен, безоблачен. → ***спокоен** 2*: безметежен. → ***безгрижен** 1*.

безтревожно книж. рядко → ***спокойно***: безметежно, без-

бурно, тихо.

безтрепетен книж. → ***хладнокръвен***: овладян, невъзмутим, сдържан, спокоен, безстрастен.

безукорен – Който напълно отговаря на определени изисквания за качество: **безупречен, образцов, съвършен, идеален**. *Безукорен (безупречен...) в художествено отношение разказ. Безукорен (безупречен...) български език. Безукорно (безупречно...) официално облекло. Безукорна (съвършена...) красота. Безукорно (идеално, съвършено...) изпълнение на Бетовенова музика. Безукорен (безупречен, образцов) ученик. Безукорно (безупречно, образцово) поведение.* ⇔ ***Ант.*** неиздържан, неизряден, несъвършен, нескопосен. ~ ***Близ.*** отличен, превъзходен, перфектен, първокласен, първокачествен.

безумен → ***ненормален 2***: луд, побъркан, умопобъркан, безумен, умопомрачен, смахнат, откачен, мръднал, сбъркан. → прен. експр. ***безразсъден 2***: неразумен, неблагоразумен, необмислен, безотговорен, лекомислен, авантюристичен.

безумие → прен. експр. ***безразсъдство 2***: неблагоразумие, безумство, авантюра, авантюризъм, лудост, щуротия.

безумство → прен. експр. ***безразсъдство 2***: неблагоразумие, авантюра, авантюризъм, безумие, лудост, щуротия.

безупречен → ***безукорен***: образцов, съвършен, идеален.

безусловен → ***абсолютен 1***: неограничен, пълен.

безусловно → ***безспорно***: несъмнено, безсъмнено, очевидно, положително, явно, сигурно, определено, разбира се.

безуспешен → ***неуспешен***: несполучлив, неблагополучен, злополучен.

безутешен книж. – Който не може да намери утеха, успокоение, не може да бъде утешен: **неутешим, неутешен** поет. *А тълпите бледолики към градските портики /хукват, трупат се и чупят*

пръсти в плач неутешим. Хр. Смирненски. → ***тъжен 1***: скръбен, печален, нерадостен, тъжовен, невесел, горестен, безрадостен, горък.

безхитростен рядко → ***откровен 1***: искрен, прям, чистосърдечен, открит, неприкрит.

безцветен → прен. книж. ***безинтересен 2***: скучен, неинтересен, банален, тривиален, делничен, прозаичен, сив. → прен. ***неизразителен***: *сух.*

безценен → ***скъпоценен 1***: драгоценен. → прен. ***скъпоценен 2***: неоценим, драгоценен, златен.

безцелен → ***ненужен 2***: излишен, неоснователен, безполезен, напразен, безпредметен, безсмислен.

безцеремонен → ***безогледен***: безскрупулен, брутален, безбожен. → ***нахален 1***: безочлив, нагъл, арогантен, дебелоок, тепегьоз. → ***нахален 2***: безочлив, нагъл, арогантен.

безчестен → ***нечестен 1, 2***: непочтен, безсъвестен, подъл, долен, низък, мръсен.

безчестие – 1. Липса на чест, достойнство, почтеност: **позор, срам, падение, петно** прен. (огр., обикн. поет. и със *съм, хвърлям*), **клеймо** прен. книж. (огр. със *съм, хвърлям*), **резил** простонар. *Обвинението покрива с безчестие (позор...) името на цялото семейство. С грабителството на държавата властниците потънаха в безчестие (позор...). Предателството е безчестие (позор...).* ⇔ ***Ант.*** чест, достойнство. **2.** Нечестна, недостойна проява: **низост, непочтеност, мръсотия** прен., **мерзост** книж., **гадост** прен. разг., **кал** прен. разг. *Този кмет извърши много безчестия (низости...). Прави низости (мръсотии...) на колегите си.* ~ ***Близ.*** зло, злина, пакост.

безчет → ***безброен***: безчетен, безчислен, безброй, неизброим, несметен, неброим, неизчислим, баснословен.

безчетен → ***безброен***: безчислен, безброй, неизброим, безчет, несметен, неброим,

неизчислим, баснословен.

безчинство – Обикн. *мн.* Прояви на насилие, ограбване, унижение на някого или нещо поради силен гняв, злоупотреба със сила, власт: **изстъпление, издевателство, ексцесия (ексцес).** ~ ***Близ.*** насилие. → ***своеволие 1***: произвол, беззаконие, самоуправство.

безчислен → ***безброен***: безчетен, безброй, неизброим, безчет, несметен, неброим, неизчислим, баснословен.

безчовечен експр. → ***жесток 1***: жестокосърдечен, безжалостен, безмилостен, безпощаден, безсърдечен. → ***жесток 2***: безмилостен, безпощаден, нечовешки, антихуманен, античовешки, зверски, варварски.

безчовечност експр. → ***жестокост 1***: жестокосърдечие, безпощадност, безсърдечие, свирепост, коравосърдечие. → ***жестокост 2***: зверство, варварство, зверщина, садизъм.

безчувствен – **1.** Който няма чувствителност, способност да усеща поради физически или психически причини: **нечувствителен, безжизнен, вдървен** прен., **вцепенен.** *Безчувствено (нечувствително...) тяло. Безчувствени (нечувствителни...) от студ крака. Падна безчувствена (безжизнена, вцепенена) от ужас. Мъртвият е безчувствен (нечувствителен, безжизнен). Безчувствени (нечувствителни...) устни.* ⇔ ***Ант.*** чувствителен (обикн. спец.). **2.** Който не е чувствителен към неща, които го заобикалят, към красотата, към чужди неприятности и др. или който е проява на такова качество: **равнодушен, нечувствителен, безразличен, бездушен** прен., **апатичен, индиферентен** книж., **студен** прен., **хладен** прен. *Студено ти е зная, майко, – там / на тъмната земя в бездушните прегръдки.* П. К. Яворов. *Остана безчувствен (равнодушен...) към разплаканата жена. Стоеше безчувствен (равнодушен...) пред дивната гледка. Безчувст-*

вен (равнодушен...) поздрав. ⇔ ***Ант.*** развълнуван. → ***безсърдечен 1***: бездушен, коравосърдечен, несъстрадателен, немилостив, суров.

безчувственост → ***безсърдечие***: безсърдечност, бездушие, бездушност, безчувствие, коравосърдечие, коравосърдечност, несъстрадателност, студенина, суровост.

безчувствие → ***безсърдечие***: безчувственост, безсърдечност, бездушие, бездушност, коравосърдечие, коравосърдечност, несъстрадателност, студенина, суровост.

безшумен → ***тих 2***: беззвучен, мълчалив, ням. → ***тих 3***: мълчалив, глух, ням.

белег → ***знак 1***: следа, диря, отпечатък, печат. → ***признак 1***: знак, симптом, показател, указател, индикация, черта.

бележа несв. → ***означавам 1***: отбелязвам, маркирам, обозначавам, забелязвам, набелязвам. → ***отбелязвам 1***: забелязвам, записвам, набелязвам.

бележит → ***виден***: изтъкнат, забележителен, именит, личен. → ***забележителен***: ярък, блестящ, бляскав.

бележник – Малка книжка за записки, за водене на бележки: **тефтер, тефтерче**. *Изгубих си бележника (тефтерчето). Записвам телефони в бележника (тефтерчето) си.* → спец. ***ноутбук***.

беля разг. → ***зло 1***: злина, беда, пакост, неприятност.

беседа → ***разговор***: диалог.

беседвам книж. → ***разговарям***: говоря, приказвам, бъбря, бърборя, лафя, дрънкам.

бесен → пren. експр. ***яростен 1***: разярен, запенен, разлютен. → прен. експр. ***стремителен***: стремглав, неудържим, вихрен, лудешки, луд, буен, ỳстремен, главоломен, шеметен.

беснея → прен. експр. ***лудувам***: буйствам, палувам, вилнея, лудея, щурея. → прен. експр. ***бушувам 1***: вилнея, лудувам, лудея.

бивам → ***ставам² 1***: провеждам се, състоя се.

бива ме разг. → ***струвам 3***:

чиня.

бивш → ***предишен 1***: стар, някогашен, предходен.

бие → ***ивица 2***.

бизнес нов. нежел. → ***работа 2***: занятие, поминък, препитание, служба, длъжност, хляб.

бикоглавство разг. неодобр. → ***непреклонност***: упоритост, неотстъпчивост, твърдоглавие, твърдоглавство, дебелоглавие, инат, инатливост.

биологичен – За продукт, производство – в който, при който не се използват вредни за човешкото здраве и за природата вещества (химически торове, пестициди, антибиотици): **екологичен, органичен.** *Произвеждат биологичен мед. Хляб „Нилана" е биологичен (екологичен...). Биологично (екологично...) земеделие.*

биопродукт – Продукт, който е произведен без използването на вредни за човешкото здраве и за природата вещества (химически торове, пестициди, антибиотици): **екопродукт.** *Биопродуктите (екопродуктите) все повече намират пазар.*

бит → ***живот 1 //***.

битие → ***живот 2***: съществуване. → ***живот 3***: реалност, действителност.

битувам книж. рядко → ***съществувам 1***: срещам се, има.

бич → прен. книж. ***бедствие***: зло, злина, напаст.

бичувам несв. → прен. ***разобличавам***: изобличавам, заклеймявам, осъждам, клеймя.

благоволявам книж. ирон. → ***съгласявам се 1***: приемам, склонявам, скланям, навивам се, кандисвам.

благовонен книж. → ***ароматен***: миризлив, благоуханен, уханен, ухаен, благоухаен, ароматичен, дъхав.

благовоние книж. → ***аромат 1***: благоухание, ухание, парфюм. → ***аромат 2***: парфюм.

благовременен книж. рядко → ***навременен***: своевременен.

благовъзпитан книж. → ***възпитан***: учтив, вежлив, културен.

благоговение – Много силно уважение: **преклонение,**

пиетет книж. *Изпитвам към този учител истинско благоговение (преклонение...). Гледа дядо си с благоговение (преклонение...).* ~ ***Близ.*** уважение (вж).

благодарен → ***признателен.***

благодатен → ***плодороден***: плодоносен, плодовит, плоден, родлив, родовит, спорен, хлебороден, урожаен. → ***благоприятен 1***: благотворен.

благоденствие – Щастлив живот с материална задоволеност: **благополучие, добруване, добро** прен. *Политиците винаги обещават благоденствие (благополучие...) в близко бъдеще. Грижа за народното благоденствие (благополучие...).* ⇔ ***Ант.*** неблагополучие.

благозвучие → ***хармония 1***: съзвучие.

благозвучен – **1.** Който звучи приятно: **мелодичен, приятен.** *Благозвучна (мелодична...) музика. Благозвучен (мелодичен...) глас.* ⇔ ***Ант.*** неблагозвучен, немелодичен, неприятен. **2.** За тонове – който се комбинира добре и звучи приятно: **съзвучен, хармоничен.** *Благозвучни (съзвучни...) акорди. Благозвучни (съзвучни...) гласове.* ⇔ ***Ант.*** неблагозвучен, дисхармоничен, несъзвучен.

благонадежден → ***сигурен 1***: надежден, верен.

благополучен → ***успешен 1***: сполучлив, удачен.

благополучие → ***благоденствие***: добруване, добро.

благоприличен → ***приличен 1***: пристоен, благопристоен, възпитан.

благопристоен книж. → ***приличен 1***: благоприличен, пристоен, възпитан.

благоприятен – Който създава добри условия за успеха на нещо, за създаване, поява на нещо: **благотворен, благодатен.** *Благоприятни (благотворни...) условия за творчество. Благоприятна (благотворна...) обстановка за разговор. Благоприятни (благотворни...) условия за развитие на южни култури.* → ***одобрителен***: положителен, позитивен. → ***подходящ 3***: удобен, сгоден,

добър, щастлив. → ***успешен 2***.

благоразположен книж. → ***дружелюбен 1***: приветлив, приветен, радушен, топъл.

благоразумен → ***разумен 1***: разсъдлив, умен.

благороден → прен. ***възвишен***: висок.

благословия → прен. разг. ***разрешение 1***: позволение, съгласие.

благотворен → ***благоприятен 1***: благодатен.

благоухаен книж. → ***ароматен***: миризлив, благоуханен, уханен, ухаен, ароматичен, дъхав, благовонен.

благоуханен книж. → ***ароматен***: миризлив, уханен, благоухаен, ухаен, ароматичен, дъхав, благовонен.

благоухание книж. → ***аромат***: ухание, благовоние, парфюм.

блажен рядко → ***щастлив 1***: честит. → ***щастлив 2***: радостен, честит.

блестя – **1.** Издавам блясък, силна светлина: **грея, пламтя** прен., **искря** поет., **пламенея** поет. (за слънце), **сияя**. *Мрак се в ъглите таи. / Слезнали после на двора, / а горе / вече зората блести.* Н. Вапцаров. *Звездите блестят (греят...) в дълбоката нощ. Хиляди лампи блестят (греят...).* **2.** Издавам блясък: **лъщя, светя** прен., **грея**. *Блестяха сребърни доспехи / и се развяваха камшици.* В. Башев. *Подът блести (лъщи...) от чистота. Морето блести (лъщи...) под ярките лунни лъчи.* **3.** поет. Обикн. за очи – излъчвам, изразявам силна радост, доволство: **грея** прен., **сияя, искря** прен. (за очи), **пламтя** прен. (за очи). *Очите ѝ блестят (греят...) от щастие. Лицето му грее (сияе) от новината, че го приемат в езикова гимназия.*

блестящ – **1.** Който излъчва светлина, блясък: **бляскав, лъчист, искрящ, сияен** книж, **лъчезарен** поет., **ясен**. *Пред твоите витрини блескави / накуп застават често те* [гаврошовците] */ и колко скръб в очите трескави, / и колко мъка се чете!* Хр. Смирненски. *И*

когато сипна пак зората – / от сълзите на нощта земята / бе покрита с бисерна роса; / и во всяка капчица – сълза / се огледа белий ден сияен. П. П. Славейков. *Блестящи (бляскави...) лъчи. Блестяща (бляскава...) звезда. Блестящи (бляскави...) очи.* **2.** Който блести от чистота: **бляскав, лъскав.** *Блестящ (бляскав...) под. Блестяща (бляскава...) кожа.* → прен. ***забележителен***: бележит, ярък, бляскав.

близо (близко) – На неголямо разстояние: **недалеч, недалеко, наблизо (наблизко).** *Ей дойдоха близко до самото село.* П. П. Славейков. *А недалеко нейде си из село, / унесено нехайник някой млад / извиваше с цафарата си медна.* П. П. Славейков. *Близо (наблизо...) до градчето тече река.* ⇔ ***Ант.*** далеч, далеко, надалеч, надалеко. → ***скоро 1***: наскоро. → ***почти 1***: приблизително, горе-долу, около.

близък → ***скорошен 1***: наскорошен, неотдавнашен, неотколешен. → ***скорошен 2***: недалечен. → прен. ***сходен 1***: подобен, сроден, аналогичен, приличен.

бликвам – 1. За течност, вода – започвам да тека обилно: **руквам, потичам.** *Бликна (рукна...) извор. От очите ѝ бликнаха (рукнаха...) сълзи. От раната бликна (рукна...) кръв.* **2.** прен. За светлина – появявам се в голямо количество: **руквам** прен. *От прозореца бликва (руква) светлина.*

блюдолизничество книж. неодобр. → ***угодничество***: подлизурство, подмазвачество, раболепие, сервилност, лакейство, лакейщина, угодливост, слагачество.

блян поет. → ***мечта***: мечтание, въжделение, сън.

блясвам → ***светвам 1***: грейвам, засиявам, пламвам, заблестявам. → ***светвам 2***: грейвам, засиявам, просиявам, заблестявам, просветвам.

бляскав → ***блестящ 1***: лъчист, искрящ, сияен, лъчезарен, ясен. → ***блестящ 2***:

лъскав. → ***забележителен***: бележит, ярък, блестящ.

блясък → прен. ***разкош***: великолепие.

богат – **1.** Който има много пари: **заможен, състоятелен.** *Глупецът вредом всеки почита. / Богат е, казва, па го не пита / колко е души изгорил живи.* Хр. Ботев. *Богат (заможен...) търговец. Богати (заможни...) съседи.* ⇔ ***Ант.*** беден 1 (вж). **2.** Който е присъщ на човек с много пари, свързан с богати хора: **богаташки, скъп, луксозен, скъпарски** разг. *Богато (богаташко...) облекло. Богата (богаташка...) къща. Богата (скъпа, луксозна) мебелировка. Богат (богаташки, скъпарски...) магазин, квартал.*⇔ ***Ант.*** беден 2 (вж). → прен. ***изобилен***: обилен, неизчерпаем, непресушим, щедър. → прен. ***съдържателен 2***: смислен, запълнен.

богаташки → ***богат 2***: скъп, луксозен, скъпарски.

богатея несв., рядко → ***забогатявам***: замогвам се, разбогатявам.

бода несв. – Натискам острие в тялото на някого или в нещо: **мушкам, ръчкам** разг., **ръгам** разг. експр. (за действие в тяло). *Бода (мушкам...) с остен волове. Не ме мушкай (ръчкай...) с тази пръчка. Бода (мушкам) вилица в месо. Мушкам (ръгам) с нож някого. Бода (мушкам) игла в плат.* ~ ***Близ.*** набождам, намушквам, наръгвам.

бодигард нов. – Лице, което охранява, пази някого и винаги го съпровожда: **охранител, гард, телохранител.** *Към нападателите се спуснаха двамата бодигардове (охранители...).*

бодърствам → ***будувам***: бдя.

боец книж. → ***войник 1***: воин. → ***войник 2***: воин, борец.

боледувам – С предл. *от.* Болен съм от нещо: страдам (*от*), имам. *От малък боледува (страда...) от синузит. Боледувам (страдам ...) от язва.* ⇔ ***Ант.*** оздравявам.

болежка разг. → ***болка***: страдание.

болезнен → ***мъчителен 2***:

страдалчески.

болея рядко → ***милея***.

болка – Мъчително физическо усещане: **болежка** разг., **страдание** рядко. *Имам сериозни болки (болежки...) в сърдечната област. Изпитах остра болка (болежка...) при падането.* → прен. ***мъка 2***: страдание, скръб, тъга, горест, терзание, нерадост, покруса, жалба. → ***мъка 3***: страдание, мъчение. → прен. ***грижа 1***: притеснение, главоболие, кахър, дерт.

бонус → ***надбавка***: премия.

боравя → ***използвам 2***: служа си, употребявам, оперирам.

борба → прен. ***сблъсък***: стълкновение, схватка, конфликт.

борбен → ***агресивен 2***: нападателен, войнствен, настъпателен.

борец – **1.** Човек, който води борба, бие се за нещо: **поборник** рядко, **юнак** нар. *Борци са в мъки, в неволи мрели, / но кажи: що са могли да сторят?* Хр. Ботев. *Ако ли, мале, майно ле, / жив и здрав стигна до село, / жив и здрав с байряк във ръка, / под байряк лични юнаци, /.../ Берете цветя в градина.* Ботев. *Борец (поборник) от Априлското въстание.* ~ ***Близ.*** войник 2 (вж). **2.** Човек, който активно действа за някаква кауза, идея, преодолявайки големи трудности: **радетел, ратник** старин. поет., **поборник** рядко. *Сили не щади, / на светото дело / ратник ти бъди.* Ц. Церковски. *Борец (радетел...) за човешки права. Борец (радетел...) за демокрация.* → рядко ***войник 2***: воин, боец. **3.** прен. разг. неодобр. Човек с мощна физика, който обикн. е от средите на бивши спортисти и се занимава с охранителна дейност или бизнес, свързан с организираната престъпност: **дебеловрат** прен. разг. неодобр., **врат** прен. разг. неодобр., **мутра** прен. разг. неодобр., **мутрафон** разг. неодобр., **мутряга** разг. неодобр. *Очевидно някакъв борец (дебеловрат, врат...) му препречи пътя към казиното.*

бос нов. рядко нежел. → ***рабо-***

тодател: шеф, господар, чорбаджия.

бос → прен. ***неподготвен 2***: незрял, неопитен. → ***неподготвен 3***: необучен, неквалифициран.

боя рядко → ***цвят***: багра, тон, краска.

боядисвам – Покривам нещо с боя и му придавам цвят: **оцветявам, багря** несв., рядко. *Боядисвам (оцветявам...) прежда. Боядисвам (оцветявам) косата си. Боядисвам (оцветявам) рисунка. Боядисвам (оцветявам) стена.* ⇔ ***Ант.*** обезцветявам. → разг. ***оцветявам***: обагрям, изпъстрям, нашарвам.

бразда → рядко ***ивица 3***: черта, линия.

бракосъчетавам се книж. → ***оженвам се 1***: женя се, задомявам се.

браня несв. книж. → ***пазя 1***: предпазвам, охранявам, вардя. → ***защитавам 1***: отбранявам, отстоявам, вардя. → ***защитавам 2***: предпазвам, закрилям, пазя, вардя.

братство → прен. рядко ***сдружение***: съюз, обединение, асоциация, алианс, корпорация.

бреме → прен. ***тежест 2***: товар, тегоба.

брой – 1. Единиците в определена съвкупност от нещо: **количество, число, численост** (огр.), **цифра** прен., **чет** разг. (огр.) *Установявам точния брой (число...) на книгите си. Не знам броя (числото...) на овцете. Неопределен брой (число, количество). Голям брой (число, количество). Звездите нямат брой (число...).* ~ ***Близ.*** размер (вж). **2.** Поредна книжка или вестник от поредица на периодично издание: **номер**. *Кой брой (номер) на списанието търсите? Нямам три броя (номера) от вестника.* **3.** с предл. в. За плащане – с истински пари, а не с карта или превод: **наличност, кеш** нов. нежел. *Плащам в брой (в наличност, кеш).*

броя несв. → прен. ***смятам 1***: пресмятам, изчислявам.

брутален → ***безогледен***: безскрупулен, безцеремонен, безбожен.

бръщолевя разг. грубо → ***говоря 1***: приказвам, бъбря, бърборя, дрънкам, меля, дърдоря, плямпам, хортувам.

буболечка → прен. жарг. ***бъг***. → прен. жарг. ***вирус***: червей.

будалкам несв., разг. пренебр. → ***лъжа 2***: мамя, заблуждавам, залъгвам, лъготя, ментосвам, баламосвам, премятам, пързалям, връзвам.

будаллък простонар. пренебр. → ***глупост 1***: глупавщина, глупащина, плиткоумие, тъпоумие, тъпота, тъпоглавие, щуравост, скудоумие, простотия.

буден → прен. ***бдителен 1***: зорък, наблюдателен.

будувам – Не спя, стоя буден: **бодърствам, бдя** рядко. *Цяла нощ съм будувала (бодърствала...) над болния и ми се спи.*

будя несв. – **1.** Прекъсвам съня на някого: **събуждам, разбуждам, пробуждам** рядко, **вдигам** прен. разг. *Под тежките му стъпки каменния град / изтръпва и намръщен се събужда / и улиците бликат своя вик познат – / викът на многолика нужда.* Хр. Смирненски. *Не ме буди (разбуждай...) по тъмно. Буди (разбужда...) ме някакъв трясък.* ⇔ ***Ант.*** приспивам. **2.** прен. Нарушавам безразличието, апатията към нещо, за да се започне действие: **събуждам, разбуждам, пробуждам** рядко. *Левски буди (разбужда...) народа за борба. Будя (разбуждам...) заспалата съвест.* ⇔ ***Ант.*** приспивам. → прен. ***възбуждам 1***: пораждам, причинявам, предизвиквам, събуждам, запалвам, възпламенявам, разпалвам.

буен – **1.** Който има голяма сила, проявява се, движи се със сила и бързина: **стихиен, бурен, неудържим, яростен** прен. експр., **свиреп** прен. експр., **лют** прен. експр. *Буйни ветрове не вейте / и горите не люлейте.* П. Р. Славейков. *Смутената стража изпречи се с крясък / пред буйната робска вълна.* Хр. Смирненски. *Ти мълчиш. Да си тръгвам*

е време. Вие вятър студен и свиреп. П. Матев. *Буйни (стихийни...) планински води. Буен (стихиен...) вихър.* ⇔ ***Ант.*** тих 1 (вж). **2.** Който превишава по сила, степен нормалните прояви на нещо: **бурен** прен., **стихиен, неукротим, вулканичен** прен. поет., **див** прен. експр. *От буен гняв едва се овладява.* К. Христов. *Сред ужас нечакан, сред паника бурна, / патриции хукнаха в миг.* Хр. Смирненски. *Те пеят... И дива е тяхната песен, / че рани разяждат ранени сърца, / че злоба ги дави в кипежа си бесен.* П. К. Яворов. *Буйни (несдържани...) младежи. Буйна (несдържана...) кръв. Буйна (бурна, вулканична...) страст. Буйна (неукротима...) кръв. Буйна (бурна...) стихия. Бурно (стихийно...) ура.* ⇔ ***Ант.*** спокоен (4). ~ ***Близ.*** несдържан (вж). → ***немирен 1***: палав, недисциплиниран, непослушен, луд. → ***немирен 2***: палав, непослушен. → ***стремителен***: стремглав, неудържим, ѝстремен, шеметен, лудешки, луд, вихрен, главоломен, бесен. → прен. ***страстен 1***: пламенен, разпален, горещ, жарък, огнен. → ***страстен 2***: темпераментен, пламенен, разпален.

буйствам → ***лудувам***: палувам, вилнея, лудея, щурея, беснея.

бунт – 1. Масова проява на неподчинение и готовност за борба с различни средства поради несъгласие с нещо: **размирица, метеж** книж., **смут** прен., **вълнение** прен. *Подстрекателство към бунт (размирици...). В страната се ширят бунтове (размирици ...). Бунт (метеж) за 8-часов работен ден.* **2.** Организирана масова борба срещу потисничество, терор, чужда окупация: **въстание**. *Вдигам бунт (въстание). Смазвам бунт (въстание).* → прен. ***протест***: негодуване.

бунтарски → ***бунтовен 2***: бунтовнически. → ***бунтовен 3***: размирен, метежен, смутен, бурен, неспокоен, тревожен, буреносен, бур-

лив, бунтовнически.

бунтовен – **1.** Който се бунтува, участва в бунт: **бунтовнически, разбунен** разг., **метежен** книж., **размирен, възбунен** поет. *Вред в настръхналия град / духът на кървав бунт кипи. / И всеки слаб и угнетен – /.../ с море възбунени души / лети, гърми, зове, руши.* Хр. Смирненски. *Бунтовен (бунтовнически...) народ. Бунтовен (бунтовнически...) район.* **2.** Който е склонен към бунт, присъщ е на бунтовник: **бунтовнически, бунтарски**. *Бунтовен (бунтовнически...) нрав. Бунтовен (бунтовнически...) край.* **3.** Който е изпълнен, свързан с обществени вълнения, бунт, борба: **размирен, бунтарски, метежен, бунтовнически, смутен, неспокоен** прен., **бурен** прен., **тревожен** прен., **буреносен** прен. поет., **бурлив** поет. *А зимната буря им сякаш приглася, /.../ и вихром подема, издига, разнася / бунтовната песен широко в света.* П. К. Яворов. *Ти чувстваш здраво как напира, / обгръща със ръце града / метежен порив.* Н. Вапцаров. *Колко много вода изтече / от онази размирна пролет.* Е. Багряна. *Бунтовна (размирна...) епоха. Бунтовни (размирни...) времена. Бунтовни (бунтарски, метежни, бунтовнически, буреносни) стихове.* ⇔ ***Ант.*** спокоен 2 (вж).

бунтовнически → ***бунтовен*** *1*: разбунен, размирен, метежен, възбунен. → ***бунтовен*** *2*: бунтарски. → ***бунтовен*** *3*: размирен, бунтарски, метежен, смутен, неспокоен, бурен, тревожен, буреносен, бурлив.

бунтувам несв. – Предизвиквам бунт, външно изразено недоволство: **разбунтувам, разбунвам** разг., **буня** несв., разг., **размирявам** разг. *Хвърковатата чета на Бенковски лети по селата и бунтува (разбунтува...) народа. Направиха му забележка, че бунтува (разбунтува...) класа.* ⇔ ***Ант.*** усмирявам, умиротворявам.

бунтувам се → прен. ***протестирам***: негодувам, роптая. → прен. поет. ***бушувам 3***: кипя, лудувам.

буня несв., разг. → ***бунтувам***: разбунтувам, разбунвам, размирявам.

бурен – За време – през който има буря: **буреносен, бурлив**. *Бурна (буреносна...) нощ. Бурно (буреносно...) лято.* ⇔ ***Ант.*** спокоен 1 (вж) // Който е обхванат от буря: **бурлив** поет. *Борци, венец ви свих от песен жива, / от звукове, що никой не сбира, /.../ от екота на Витоша бурлива, / от вашето „ура“.* Ив. Вазов. *Бурно (бурливо) море.* ⇔ ***Ант.*** спокоен 3 (вж), тих 1 (вж). → ***буен 1***: стихиен, неудържим, яростен, свиреп, лют. → прен. ***буен 2***: стихиен, неукротим, див, вулканичен. → прен. ***напрегнат***: интензивен, усилен, динамичен, трескав. → прен. ***бунтовен 3***: размирен, метежен, бунтовнически, смутен, неспокоен, тревожен, бунтарски, буреносен, бурлив.

буреносен прен. поет. → ***бунтовен 3***: размирен, бунтарски, метежен, бунтовнически, бурлив, смутен, неспокоен, бурен, тревожен.

бурлив рядко → ***бурен 1***: буреносен. // поет. ***бурен 1***. → ***бунтовен 3***: размирен, метежен, бунтовнически, смутен, неспокоен, тревожен, бунтарски, буреносен, бурен.

бутам несв., разг. → ***пипам 1***: докосвам, допирам, барам, закачам. → ***пипам 2***: опипвам, барам. → прен. ***събарям 2***: срутвам, сривам, разрушавам, развалям, разтурям, бутвам. → прен. разг. пренебр. ***поставям 1***: слагам, турям, бутвам.

бутвам разг. → прен. ***събарям 2***: срутвам, сривам, разрушавам, развалям, разтурям, бутам. → прен. разг. пренебр. ***поставям 1***: слагам, турям, бутам.

бушувам – **1.** Действам с голяма, разрушителна сила: **вилнея, беснея** прен., **лудувам** прен. поет., **лудея** прен. поет. *Вън вилнееше война и мрак, и ужас.* Бл. Димитро-

ва. *Бурята бушува (вилня...) цяла нощ. В гората бушува (вилнее) пожар.* **2.** прен. поет. Проявявам се буйно, с голяма сила: **вихря се, кипя** прен. *В главата ми бушуват (вихрят се...) мисли и съмнения. В Европа бушувала (вихрела се...) война.* // За чувства – проявявам се с голяма сила: **кипя** прен., **вря** прен. *Гняв бушува (кипи...) в гърдите му. Младежката му кръв бушува (кипи...).* **3.** За вода – силно се вълнувам: **бунтувам се** прен. поет., **лудувам** прен поет., **кипя** прен. *Морето бушува (бунтува се...). Вълните на придошлата река бушуват (бунтуват се...).*

бъбря разг. → ***говоря 1***: приказвам, бърборя, дрънкам, дърдоря, меля, бръщолевя, плямпам, хортувам. → ***разговарям:*** говоря, приказвам, беседвам, лафя, бърборя, хортувам, дрънкам.

бъг спец. жарг. – Грешка в софтуер, която предизвиква неправилно функциониране на програмата: **буболечка** прен. жарг. *Чистя бъговете (буболечките), за да продължа работата.*

бъден поет. → ***бъдещ 1***: утрешен, иден.

бъдещ – **1.** Който ще дойде, ще бъде във времето: **утрешен** прен., **бъден** поет., **иден** книж. *Към доброто на бъдещия век да полетим.* К. Христов. *И дълго слушах Вардар да нашъпва /.../ за настръхналата бъдна среща / на двата вражи вихъра пред Солун.* Д. Дебелянов. *Бъдещи (утрешни...) строители на България.* ⇔ ***Ант.*** минал, някогашен, вчерашен. **2.** Който ще стане някакъв в бъдеще: **утрешен** прен. *Бъдещ (утрешен) учител. Бъдеща (утрешна) красавица.* ⇔ ***Ант.*** предишен, бивш.

бъдеще – **1.** Време, което ще настъпи след сегашното: **бъднина** поет., **бъдно** рядко поет., **бъдност** книж. рядко, **грядуще** поет. *Спокойно гледам в бъдещетоази, / там мойте песни все ще се четат.* Ив. Вазов. *Бъдност неизвестна – / не знае се как ще осъмнем утре.* Ст. Ми-

хайловски. *Стоя и мисля, мисля, мисля / какви ме чакат бъднини.* Ц. Церковски. *Защото им отвори* [нашето поколение] *широки кръгозори /.../ и с жертви страховити / в ехтежа на борбите / грядущето създаде.* Ив. Вазов. *Размисли за бъдното.* ⇔ ***Ант.*** минало. **2.** Бъдещ живот и състояние на някого, нещо: **беднина, съдба, съдбина**. *Върви, народе възродени, / към светла бъднина върви!* Ст. Михайловски. *Днес ковем бъдещето (бъднините...) си.* ⇔ ***Ант.*** минало.

бъднина поет. → ***бъдеще 1***: бъдно, бъдност, грядуще. → ***бъдеще 2***: съдба, съдбини.

бъдно рядко поет. → ***бъдеще 1***: бъднина, бъдност, грядуще.

бъдност книж. рядко → ***бъдеще 1***: бъднина, бъдно, грядуще.

бъзливец разг. ирон. → ***страхливец***: страхливко, бъзльо, бъзливко, страхопъзльо, пъзльо, треперко, баба.

бъзливко разг. ирон. → ***страхливец***: страхливко, бъзливец, бъзльо, страхопъзльо, пъзльо, треперко, баба.

бъзльо разг. ирон. → ***страхливец***: страхливко, бъзливец, бъзливко, страхопъзльо, пъзльо, треперко, баба.

бърборя разг. пренебр. → ***говоря 1***: приказвам, бъбря, дрънкам, меля, дърдоря, бръщолевя, плямпам, хортувам. → ***разговарям***: говоря, приказвам, беседвам, лафя, бъбря, хортувам, дрънкам.

бърз – 1. Който става или действа за малко време: **скоростен, ускорен.** *Бърз (скоростен...) ход. Бърз (скоростен...) танц. Бърза (скоростна...) услуга. Бързо (скоростно) съобщение. Бърза (скоростна) мисъл.* ⇔ ***Ант.*** бавен 1 (вж). ~ ***Близ.*** стремителен (вж.), шеметен (вж). **2.** Който се движи с голяма скорост, бързо: **бързоподвижен, бързоходен, подвижен, пъргав** (огр.). *Детето е по-бързо (бързоподвижно...), сега ще отскочи за вестник. Бърза (бързоходна...) кола.* ⇔ ***Ант.*** бавен (вж). **3.** Който не търпи

отлагане и трябва да стане незабавно: **спешен, неотложен, незабавен**. *Бърза (спешна...) намеса на хирург. Бърза (спешна...) помощ.* ⇔ ***Ант.*** бавен 1 (вж). ~ ***Близ.*** наложителен, належащ. **4.** Който върши нещо или който става без нужното време или търпение: **прибързан**. *Бързата кучка слепи ги ражда.* Послов. *Бързата работа – срам за майстора.* Послов. → ***сръчен 2***: пъргав, похватен, чевръст.

бързоподвижен – ***бърз 2***: бързоходен, подвижен, пъргав.

бързоходен → ***бърз 2***: бързоподвижен, подвижен, пъргав.

бъркотия разг. → ***безредие***: неразбория, неподреденост, галиматия, батак, каша.

бягам несв. → ***тичам***: търча, препускам, летя. → прен. ***кръшкам 1***: клинча, измъквам се, дезертирам. → прен. ***напускам 1***: тръгвам си, ида си, отивам си, махам се, излизам <си>, избягвам[1], изнизвам се, изфирясвам <се>, фъсвам, фъскам.

В

вадя несв. → ***изваждам 1***: измъквам, изкарвам. → ***изваждам 2***: извличам, ексцерпирам, вземам. → ***изваждам 3***: извличам. → ***изваждам 4***: постигам, извличам. → ***получавам 4***: сдобивам се, изваждам, добивам. → ***получавам 5***: добивам, изкарвам, изваждам. → прен. разг. ***спечелвам***: припечелвам, печеля, получавам, изработвам, изваждам, правя, направям, докарвам си.

важа – Имам значение, валидност, стойност за нещо: **ставам[4], струвам** разг., **чиня** разг. *Тези банкноти са стари и вече не важат (стават...). Билетът важи (става...) за следващо пред-*

ставление. → ***отнасям се***: засягам.

важен → прен. разг. ***надменен***: високомерен, самомнителен, горделив, горд, надут, нафукан, наперен. → прен. ***високопоставен*** *1*: знатен, издигнат, висок, висш. → прен. ***авторитетен*** *1*: влиятелен. → ***голям*** *2*: значителен, съществен, сериозен, едър.

важност → ***значение*** *3*: ценност, стойност, място, цена.

вакуум → прен. ***липса***: отсъствие.

валидирам книж. нежел. → ***узаконявам***: легитимирам, валидизирам.

валидизирам книж. нежел. → ***узаконявам***: легитимирам, валидирам.

варварски → прен. експр. ***жесток*** *2*: безмилостен, безчовечен, нечовечен, антихуманен, античовешки, зверски, безпощаден.

варварство → прен. експр. ***жестокост*** *2*: зверство, безчовечност, зверщина, садизъм.

вардя несв., простонар. → ***пазя*** *1*: предпазвам, охранявам, браня. → ***пазя*** *2*: съхранявам. → ***защитавам*** *1*: браня, отбранявам, отстоявам. → ***защитавам*** *2*: предпазвам, закрилям, пазя, браня.

вбесявам се експр. → ***разярявам се***: освирепявам, побеснявам, полудявам, подлудявам, лудвам, запенвам се, разлютявам се.

варирам несв., книж. → ***променям се*** *2*: изменям се, меня се, движа се, колебая се.

варя се → ***вря*** **2.**

вгорчавам → прен. експр. ***развалям*** *1*: помрачавам, отравям.

вдигам – **1.** Премествам, придвижвам нещо, някого нагоре: **повдигам, издигам, надигам.** *Вдигам (повдигам...) знамето по-високо. Вдигам (повдигам...) детето да вижда по-добре сцената. Вдигам (повдигам...) чаша за наздравица. Вдигам (повдигам...) крак да се обуя.* ⇔ ***Ант.*** свалям 1 (вж). **2.** Насочвам нагоре, по височина, високо: **издигам, надигам, възправям** книж. *Сред буков лес единствена*

бреза / издига стан пленителен в небето. П. Матев. *Десетки фабрики вдигат (издигат...) комини в простора.* // Насочвам, отправям нагоре или напред (ръце, очи): **повдигам, издигам, надигам.** *Вдигам (повдигам...) ръка за поздрав. Вдигам (повдигам...) поглед към небето.* ⇔ ***Ант.*** свалям 1 (вж), спускам. **3.** Поставям, премествам нещо, някого на по-високо място: **повдигам, качвам, покачвам.** *Вдигам (повдигам...) дете на кон. Вдигам (повдигам...) летва по-високо. Вдигам (повдигам...) някого на дърво. Вдигам (качвам) зимнина на таван. Вдигам (качвам, покачвам) мебели на третия етаж. Вдигам (повдигам...) книгите на по-висока лавица.* ⇔ ***Ант.*** свалям 1 (вж.). → ***изправям 1***: повдигам, възправям. → прен. ***увеличавам 3***: качвам. → разг. ***строя***: градя, правя, издигам, изграждам, въздигам. → разг. ***построявам 1***: изграждам, направям, издигам, съграждам, въздигам. → прен. разг. ***излекувам***. → прен. разг. ***будя 1***: събуждам, разбуждам. → прен. разг. ***открадвам 1***: присвоявам, задигам, отмъквам, пипвам, гепя, забърсвам. → прен. разг. ***крада***: задигам, пипам, свивам, присвоявам, гепя.

вдигам се → ***ставам 1***: изправям се, надигам се, възправям се. → прен. разг. ***оздравявам***: ставам, излекувам се, минава ми, изцерявам се. → прен. ***увеличавам се 2***: качвам се, покачвам се, надигам се, нараствам, повдигам се. → ***увеличавам се 3***: качвам се, покачвам се, надигам се, издигам се. → прен. ***разпръсквам се 2***: разнасям се, разсейвам се. → прен. разг. ***въставам***: разбунтувам се, надигам се, ставам[1], възправям се.

вдлъбнатина – Място, което е по-надълбоко от околната повърхност: **падина, хлътналост** рядко. *Минавахме през равнини и вдлъбнатини (падини...). Спънах се в някаква вдлъбнатина (хлътналост) на тротоа-*

ра. ⇔ ***Ант.*** издатина, изпъкналост. → ***ниша 1***.

вдървен → прен. ***безчувствен 1***: безжизнен, нечувствителен, вцепенен.

вдъхновен → ***въодушевен***: ентусиазиран, окрилен.

вдъхновение → ***въодушевление***: ентусиазъм, възторг, плам, разпаленост, разгореценост.

вдъхновявам → ***въодушевявам***: ентусиазирам, инспирирам, запалвам.

вдъхновявам се → ***въодушевявам се***: ентусиазирам се, запалвам се.

веднага – В същото време, без никакво забавяне: **незабавно, моментално** книж., **тутакси**, **тозчас** рядко разг., **начаса** рядко разг., **завчас** разг., **аламинут** разг. ирон. *Към майката щерка, към щерката майка / се спуснаха виком веднага.* П. П. Славейков. *И тутакси той сепнат се обърна, / а бяла Неда вече там нататък / отминаваше, с кобилица на рамо.* П. П. Славейков. *Щом ми се обади, веднага (незабавно...) тръгнах към тях. Веднага (незабавно...) ме обслужиха. Веднага (незабавно...) се преоблякох.* ⇔ ***Ант.*** неведнага.

ведър книж. → ***ясен 1***: безоблачен, светъл, чист.

вежлив → ***възпитан***: учтив, благовъзпитан, културен. → ***любезен 1***: внимателен, учтив, галантен, мил.

вековечен старин. поет. → ***незабравим***: незаличим, неизличим, вечен, безсмъртен, паметен, незабвен, неувяхващ, траен.

великан – **1.** Митическо същество с вид на човек с огромен ръст и свръхчовешки сили: **гигант, исполин, титан**. *И в оня ден, светът когато / предаде юноша – поет, / титан невидим спря земята / и взе трупа, от кръста снет.* Т. Траянов. *Храбрият шивач надвива тримата великани (гиганти...).* **2.** Необикновено висок, едър човек: **гигант**, **исполин**, **колос** рядко. *Боримечката бил истински великан. Такъв великан като теб ще се справи с повдигането на огромния вързоп.* ⇔

Ант. джудже, мъниче, лилипут. **3.** Човек с изключително ценни духовни качества и голямо значение в някаква област: **гигант, колос, титан, исполин** рядко. *Деца на бранна слава, / безсмъртни исполини, / небето повлечете / с победно царствен зов!* Т. Траянов. *Великани (гиганти...) на философската мисъл. Айнщайн е великан (гигант...) в математиката и физиката.* ⇔ *Ант.* джудже, мъниче, лилипут, пигмей.

великански → рядко поет. ***грамаден 1***: огромен, гигантски, колосален, исполински, титаничен, чудовищен.

великолепен експр. → ***прекрасен***: прелестен, чудесен, чуден, възхитителен, превъзходен, славен, разкошен.

великолепие книж. → ***красота***: хубост, прелест. → ***разкош***: блясък.

величав книж. → ***величествен 1***: внушителен, монументален, импозантен, грандиозен. → ***величествен 2***: внушителен, импозантен, царствен.

величая книж., понякога ирон. → ***възхвалявам***: славословя, превъзнасям, възвеличавам, адмирирам, възнасям.

величествен – **1.** Който прави силно впечатление с красивия си и просторен изглед, с размера, перспективите или възможностите си и др.: **внушителен, величав** книж., **монументален** книж., **импозантен** книж., **грандиозен** книж. експр. *Величествен (внушителен...) връх е Мусала. Възхищавахме се на величествения (внушителния...) изглед на Царевец. Величествена (монументална...) катедрала. Величествен (монументален...) водопад. Величествена (монументална, грандиозна) борба.* ⇔ *Ант.* невзрачен, незабележим. ~ *Близ.* голям, впечатляващ. **2.** Който предизвиква преклонение, възхищение с гордостта, достойнството, което излъчва: **величав** книж., **внушителен, импозантен** книж., **царствен.**

Но, величав кат някой исполин, – / „Челата горе!" – викна му Йохан. Хр. Смирненски. *Величествен (величав...) старец.*

величина → ***размер 1***: големина, измерение, обхват. → ***дълбочина 2***: големина, дълбина. → ***значение 2***: значимост, значителност, роля.

верен → ***точен 1***: безгрешен, безпогрешен, правилен. → прен. ***сигурен 1***: надежден, благонадежден. → ***истински 4***: достоверен, правдив, истинен.

верига → прен. ***ред 2***: редица, върволица, низ.

вероломен → ***неверен 3***: коварен, измамен, измамлив, лъжлив, лъжовен.

вероятно → ***явно 3***: изглежда, очевидно, навярно, сигурно.

вероятност – Очакване, че нещо може да стане: **възможност, изглед, шанс** книж., **надежда**. *Има вероятност (възможност...) да получа награда. Вероятността (възможността...) да получа това място е голяма.*

веселя → ***забавлявам 1***: развеселявам.

вестници → стесн. ***преса***: печат, <печатни> медии, принтмедии.

вестявам рядко → ***съобщавам 1***: уведомявам, казвам, известявам, информирам, обаждам.

вестявам се разг. → ***появявам се 3***: мяркам се, мярвам се, вясвам се.

ветрен разг. → ***лекомислен 1***: несериозен, вятърничав, повърхностен, безгрижен, празен.

ветрец – Слаб вятър: **зефир** поет. *Лелей ме кротичко мечта: / зефир коса ми да милува, / едва да ме люлей вълна.* П. К. Яворов. *Повява вечерен ветрец (зефир).* ~ ***Близ.*** бриз, повей (вж).

вехт разг. → ***стар 3***: овехтял, износен, употребяван.

вечен → прен. ***непрестанен***: непрекъснат, постоянен, неспирен, безспирен, всевечен, всякогашен, неизменен, перманентен, всекичасен, ежечасен → прен. ***постоянен 1***: неизменен, неразделен, всевечен. → прен. ***постоянен 2***: редовен, неиз-

менен, твърд. → ***безсмъртен 1***: нетленен. → прен. експр. ***незабравим***: незаличим, нетленен, безсмъртен, неизличим, паметен, неувяхващ, вековечен, незабвен, траен.

вечно → експр. ***винаги***: всякога.

вещ – Който добре познава някакви въпроси: **компетентен** книж., **сведущ, опитен.** *Трябва да се допитат до вещи (компетентни...) адвокати. Вещ (компетентен...) инженер.* ⇔ ***Ант.*** невеж, некомпетентен, несведущ, невещ, неопитен. → ***опитен 1***: умел, изкусен, обигран, изпечен, рутиниран. → ***опитен 2***: умел, изкусен, майсторски, обигран.

вещина → ***умение***: майсторство, изкусност, майсторлък, изкуство, мурафет.

взаимовръзка → ***връзка 3***: зависимост, взаимозависимост, взаимообусловеност, свързаност.

взаимозависимост книж. → ***връзка 3***: зависимост, взаимовръзка, взаимообусловеност, свързаност.

взаимообусловеност книж. → ***връзка 3***: зависимост, взаимозависимост, взаимовръзка, свързаност.

взаимоотношение книж. → ***връзка 2***: контакт.

вземам – **1.** Започвам да държа в ръце нещо, което е било извън мен и обикн. ми го подават: **поемам, хващам, улавям** разг., **гепя** жарг. *Вземам (поемам...) палтото и го подавам на детето. Вземам (поемам...) подадените ми книги. Вземам (поемам...) чашата и пия. Вземам (поемам...) багажа и тръгвам.* ⇔ ***Ант.*** оставям 1 (вж); давам, подавам. ~ ***Близ.*** подхващам; грабвам, сграбчвам. **2.** Поставям в уста и преглъщам: **гълтам, приемам** прен. *Вземам (гълтам...) лекарства. Какво да взема (глътна...) за главоболие?* → ***качвам се 4***: хващам, улавям. → ***отнемам 1***: изземвам, отмъквам. → ***отнемам* 3.** → ***получавам* 1.** → прен. разг. ***наемам***: ангажирам, уславям, спазарявам, пазаря,ценявам, цаня. → разг. ***купу-***

вам: закупувам. → прен. ***приемам*** **1**. → прен. ***оженвам се 2***: задомявам се, женя се. → прен. разг. ***изваждам 2***: извличам, вадя, ексцерпирам.

взискателен – Който изисква много или държи само на много добро качество: **придирчив, претенциозен** книж., **труден** прен. разг. (огр.) *Взискателен (придирчив, претенциозен) учител. Взискателни (придирчиви...) купувачи. Имаш много взискателен (придирчив...) вкус. Много си труден (придирчив...) при купуване на дрехи.* ⇔ ***Ант.*** невзискателен, непридирчив, непретенциозен, лесен.

взор поет. → ***поглед 1***: око (очи). → ***поглед 2***: очи, зеници.

вид – **1.** Външни особености на някого, нещо: **изглед, външност, образ, облик** книж. (огр.), **лице** прен., **лик** прен. поет., **физиономия** прен., **визия** книж. нежел., **фасон** книж., понякога ирон. *Днес има някаква промяна във външния ти вид (изглед...). Стаята има хубав вид (изглед...). Видът (изгледът...) на книгата е отличен.* // Външна проява на настроението на някого: **изглед, изражение.** *Имаш много бодър вид (изглед...). Влезе с мрачен вид (изглед...).* **2.** Характерни особености на нещо: **тип, облик.** *Видът (типът...) на интересите ни се променя с възрастта. Видът (обликът...) на живота доста се промени.* **3.** Групировка от предмети, понятия, обединени по общи белези и различни от други: **сорт, разновидност** огр., **тип.** *Колко вида (сорта...) домати познаваш? От какъв вид (сорт) са спънките? Срещам трудности от всякакъв вид (тип, сорт).* → ***гледка 4***: изглед, картина.

виден – Който е познат, широко известен със свои положителни дела, творчество, обществено положение и под.: **изтъкнат, бележит, забележителен, именит, личен** рядко. *Босилко е личен и ударен момък, / из*

първи от първа е рода. П. П. Славейков. *Виден (изтъкнат...) писател. Виден (изтъкнат...) учител. Виден (изтъкнат...) политик. Виден (изтъкнат...) съгражданин.* ⇔ ***Ант.*** неизвестен, непопулярен. ~ ***Близ.*** известен (вж).

видим → ***явен 1***: очевиден, забележим, доловим.

видимо → ***наглед***: привидно, външно. → ***явно 1***: забележимо.

видоизменям → ***изменям¹1***: променям, модифицирам, преобразувам, трансформирам.

видоизменям се → ***променям се 1***: изменям се, меня се, преобразявам се.

виждам – Възприемам с очите си в определен момент: **гледам** несв., **зървам, съглеждам** рядко, **съзирам** рядко. *Чакай, моме, дай да зърна / твойте очи сини.* Ив. Вазов. *Виждам (гледам...), че идват приятели.* **2.** Имам нормална зрителна способност да възприемам с очите си: **гледам.** *Не виждам (гледам) добре от известно време. Той вече може да вижда (гледа) след операцията.* ⇔ ***Ант.*** недовиждам. → ***гледам 2***: забелязвам. → ***забелязвам 1***: съглеждам, зървам, съзирам, мярвам. → прен. ***намирам***: откривам. → ***разбирам 2***: схващам, загрявам. → прен. разг. ***преглеждам 2***: гледам. → прен. ***установявам 1***: констатирам, откривам, забелязвам. → ***преживявам 2***: изживявам, прекарвам².

виждам се → ***проявявам се 1***: изразявам се, откроявам се.

виждане → прен. ***гледище***: възглед, становище, схващане, мнение, позиция, разбиране, поглед, визия. // мнение, възглед, становище, схващане, позиция, глас. → прен. ***идея 3***: възглед, схващане, визия. → ***представа 2***: образ, облик, мнение, репутация, имидж.

визия книж. нежел. → ***гледище***: възглед, виждане, становище, схващане, мнение, позиция, разбиране, поглед. → ***вид 1***: изглед, външност, лице, лик, облик, фасон. → ***идея 3***: схващане, възглед,

виждане.

викам – Изговарям звукове или думи със силен и проточен глас: **крещя** разг., **рева** прен. разг. *Какво ми викаш (крещиш...) чак оттам, не те чувам. Викам (крещя...) с всички сили за помощ.* → прен. разг. ***казвам 1***: река, думам.

викам се (викат ме) разг. → ***казвам се***: наричам се, назовавам се, именувам се (именуват ме), зова се (зоват ме).

вилнея → разг. експр. ***лудувам***: буйствам, палувам, лудея, щурея, беснея. → ***бушувам***: беснея, лудувам, лудея.

винаги – Всеки път, в, при всеки случай, по всяко време: **всякога, вечно** експр. *Бушоните са вероломни. / Те винаги изгарят тъкмо / когато ни най-малко не очакваш.* Бл. Димитрова. *Що ми са триста прозорци, / когато мога всякога / от едно само прозорче, / да гледам дене слънцето.* П. Р. Славейков. *Винаги (всякога...) ще помня любимата си баба. Винаги (всякога) е прецизен. Винаги (всякога...) спорите.* ⇔ ***Ант.*** никога (вж).

виновник → прен. ***причинител***. → прен. ***извършител***: вършител, автор.

виня несв. → ***обвинявам***: бедя, набеждавам, окривявам, клеветя, наклеветявам.

вирея – За растение – раста, развивам се добре някъде: **ставам**[2] прен., **раста, раждам се.** *В Кюстендилско виреят (стават...) много хубави череши. На тази ширина не вирее (става...) памук.*

вироглав разг. → ***своенравен***: своеволен, опърничав, опак, дръпнат, въртоглав. → ***непокорен***: непослушен.

вироглавство разг. → ***своенравие***: непокорство, своеволие, опърничавост, опакост.

виртуален прен. книж. → ***нереален***: недействителен. → книж. ***изкуствен 2***: нереален, въображаем.

вирус → прен. спец. жарг. Зловреден компютърен код, софтуер: **буболечка** прен. жарг., **червей** прен. жарг.

Вирусите (буболечките...) прекъсват работата на програмата.

висок – **1.** Който е голям на ръст: **източен** прен., **дълъг** прен. разг. *В класа има няколко много високи (източени...) младежи. Висока (източена...) и стройна девойка.* ⇔ ***Ант.*** нисък, къс, дребен. **2.** За глас – който се създава от трептения с голяма честота: **тънък** прен. *Гласът ѝ е висок (тънък) и малко креслив. По-високите гласове в хора образуват партията на сопраните или тенорите.* ⇔ ***Ант.*** нисък. → прен. ***високопоставен 1***: знатен, издигнат, важен, висш. → прен. ***високопоставен 2***: отговорен, висш. → *прен.* ***възвишен***: благороден. → ***силен 4.***

високомерен → ***надменен***: самомнителен, горделив, горд, надут, нафукан, важен, наперен.

високопарен книж. – За думи, слово – който е прекалено хвалебствен и цели да предизвика впечатление, ефект: **надут** прен., **гръмък** прен., *Високопарните (гръмките...) му думи предизвикаха иронични усмивки.*

високопоставен – **1.** Който заема отговорна държавна или обществена длъжност: **знатен, висок** прен., **издигнат** прен., **висш, важен** прен. *Високопоставен (знатен...) държавен служител. Високопоставен (знатен...) гост. Високопоставени (знатни, издигнати, висши, важни) лица.* ⇔ ***Ант.*** нископоставен, маловажен, незначителен. **2.** Който е свързан с такава длъжност: **висок, отговорен, висш** рядко. *Заемам високопоставен (висок...) пост. Сведения от високопоставено (високо...) място.* ⇔ ***Ант.*** нисък, нисш.

висота рядко → ***равнище 3***: стъпало, ниво.

висш → ***високопоставен 1***: знатен, висок, издигнат, важен. → *рядко* ***високопоставен 2***: отговорен, висок. → ***върховен***: върхов, звезден.

вися несв. – Намирам се в положение да стоя свободно надолу, закачен в единия си

край: **спускам се (спущам се), провисвам.** *Зрели плодове висят (спускат се...) от всеки клон. Косите й висят (спускат се...) до кръста. Клоните на върбата висят (спускат се...) до водата.* → прен. разг. ***бездействам 2***: стоя, седя, стърча, кисна, дремя, кибича.

вития книж. рядко → ***оратор 1***: ритор.

вихрен поет. → ***стремителен***: стремглав, неудържим, шеметен, лудешки, луд, главоломен, устремен, буен, бесен.

вихря се → ***бушувам 2***: кипя.

виша се несв. → ***издигам се 1***: възвишавам се, извишавам се, израствам, раста, никна.

вия се несв. → ***криволича***: лъкатуша, извивам <се>.

вкарвам → ***въвеждам 1.*** → разг. ***въвеждам 2.*** → прен. разг. ***въвеждам 5.***

включвам → ***приемам 2***: записвам, зачислявам.

вкоравявам се рядко → ***втвърдявам се***: замръзвам.

вкупом → ***заедно 4***: наедно, накуп, изцяло.

владея → ***управлявам 1***: ръководя, властвам, господствам. → ***господствам 2***: властвам, царя, царувам. → ***говоря 3***: зная, ползвам. → ***имам 1***: притежавам.

владичество книж. → ***власт***: господство, управление, господаруване.

власт – Ръководна роля, положение на някого, което му дава възможност да управлява действията и начина на живот на други: **владичество** книж., **господство, управление, господаруване** рядко разг. *Власт (владичество...) на Великобритания над много колонии. Вземам политическата власт (управление...). Свалям властта (владичеството...) на поробителите. Властта (управлението...) опиянява.*

властвам книж. → ***управлявам 1***: ръководя, господствам, владея. → ***управлявам 2***: ръководя, оглавявам, възглавявам, господарувам, началствам. → прен. ***господствам 1***: налагам се, влияя, командвам, разпореждам се,

заповядвам. → прен. ***господствам 2***: владея, царя, царувам.

властелин книж. → ***господар 1***: властител, стопанин, повелител.

властител книж. → ***господар 1***: властелин, стопанин, повелител.

властник книж. → ***управник***: управленец.

вледенявам се → ***замръзвам 1***: заледявам се, сковавам се → прен. ***замръзвам 3***: измръзвам, заледявам се, вцепенявам се.

влечение – Желание, стремеж да се прави нещо, да се общува с някого: **наклонност, склонност, предразположение, слабост** прен. *Има влечение (наклонност...) към спорта. Имам влечение (наклонност...) към децата. Нямам влечение (наклонност...) към естествените науки, а към хуманитарните.* ⇔ ***Ант.*** отвращение, алергия прен.

влизам – Придвижвам се отвън навътре в нещо: **навлизам** (обикн. за движение в по-голямо или дълбоко пространство), **намъквам се** разг. експр. *Влизам (намъквам се) в кухнята. Влизаме (навлизаме) в планинската теснина. Влизам (навлизам...) по-навътре в гората.* ⇔ ***Ант.*** излизам 1 (вж). ~ ***Близ.*** нахлувам, нахълтвам, вмъквам се, втурвам се. → стесн. ***прониквам***: промъквам се, вмъквам се. → прен. ***постъпвам 1***: записвам се, зачислявам се, встъпвам.

влияние → ***въздействие 1***: ефект, роля.

влиятелен → ***силен 3***: мощен. → ***авторитетен 1***: важен.

влияя – Имам значение за постигането на някакъв резултат, помагам да стане нещо: **въздействам**. *Магнитните бури винаги ми влияят (въздействат) отрицателно. Климатът много влияе (въздейства) върху темперамента на хората. Лекарството очевидно започва да влияе (въздейства).* → ***господствам 1***: властвам, налагам се.

влошавам – Правя нещо по-лошо, с по-ниско качество:

развалям прен. разг. *Влошавам (развалям) качеството на хляба. Новата наредба за облеклото влоши (развали) дисциплината в училище. Влошавам (развалям) бележките си.* ⇔ ***Ант.*** подобрявам.

вмесвам → ***замесвам***: намесвам, въвличам, забърквам, набърквам, оплитам, заплитам.

вмъквам се → ***прониквам***: влизам, промъквам се.

внедрявам → ***въвеждам*** *3*: налагам, установявам.

внезапен → ***неочакван***: непредвиден, ненадеен, нечакан, неподозиран.

внимавам – **1.** Насочвам съзнателно мисълта си към нещо, за да го схвана, чуя, запомня: **съсредоточавам се, концентрирам се** книж., **задълбочавам се**. *Внимавам (съсредоточавам се...) при обяснение на задачата. Винаги внимавам (съсредоточавам се...) при пресичане на улица. Не внимаваш (съсредоточаваш се...), затова не запомняш какво ти поръчвам.* ⇔ ***Ант.*** разсейвам се (вж). **2.** Насочвам мисълта, сетивата си към нещо, за да предотвратя някаква грешка, да избегна нещо опасно или неочаквано: **следя, гледам, бдя** рядко, **наблюдавам** рядко. *Внимавай (следи...) къде стъпваш! Внимавам (следя...) дали правилно се изразходват средствата. Внимавай (следи...) как се изразходват средствата.*

внимателен – **1.** Който насочва или е свързан с насочване на съзнанието, мисълта изцяло към нещо, за да може то да се възприеме, схване, запомни: **съсредоточен, концентриран** прен. книж., **задълбочен**. *Внимателен (съсредоточен...) слушател. Събеседникът ти не е внимателен (съсредоточен...). Внимателно (съсредоточено...) учене.* ⇔ ***Ант.*** невнимателен, разсеян, несъсредоточен, неконцентриран. **2.** Който насочва мисълта, сетивата си към избягване на нещо опасно или неочаквано: **предпазлив, бдителен, осторожен**

книж. нежел. *Много внимателен (предпазлив...) при подбиране на служителите. Бъди внимателен (предпазлив...), като ходиш по планините!* **3.** Който е свързан с такова поведение: **предпазлив, осторожен** книж. нежел. *Внимателно (предпазливо...) придвижване по дървения мост. Внимателни (предпазливи...) стъпки. Внимателно (предпазливо...) съобщаване на неприятния факт.* **4.** Който извършва нещо или е извършен с голяма наблюдателност, умение, задълбоченост: **тънък** прен., **прецизен** книж. *Много внимателен (тънък...) наблюдател. Извършен е внимателен (тънък...) анализ. Внимателно (тънко...) вникване в човешките страсти.* ~ ***Близ.*** задълбочен (вж). → ***грижлив 1***: грижовен, загрижен. → прен. ***любезен 1***: учтив, вежлив, галантен, мил. → ***тактичен***: деликатен, дипломатичен.

внушение → ***въздействие 2.***

внушителен → ***величествен 1***: величав, монументален, импозантен, грандиозен. → ***величествен 2***: величав, импозантен, царствен. → ***представителен 2***: достолепен, солиден, мастит.

вовеки старин. → ***завинаги***: навеки.

водач – **1.** Човек, който е начело като организатор, идеолог на нещо, някого (обикн. група лица, партия, институция, борба): **вожд, лидер** книж., **водител** огр., **тартор** разг. неодобр. *Цар имаме, цар не виждаме, войвода имаме, водачи нямаме.* Ив. Вазов. *Духовен водач (вожд...). Партиен водач (вожд, лидер).* **2.** Човек, който води, предвожда войска, група хора при движение, борба и др.: **предводител, главатар.**

водещ → ***челен 2***: авангарден, напредничав.

водител огр. → ***водач 1***: вожд, лидер, тартор.

вододел → прен. ***граница 2***: водораздел, междa, праг.

водораздел → прен. ***граница 2***: вододел, межда, праг.

водя несв. – Насочвам движе-

нието на някого, нещо към определено място или цел: **отвеждам, завеждам, карам**[1] разг. *Водя (отвеждам...) дете в детска градина. Водя (отвеждам...) коне в обор. Водя (отвеждам...) гости на гарата.* → ***предвождам***: оглавявам, ръководя, възглавявам. → прен. ***провеждам.***

вожд → ***водач 1***: лидер, водител, тартор.

возя несв. – Придвижвам някого, нещо с превозно средство: **карам**[1]. *Всеки ден возя (карам[1]) дъщеря си на училище. Возя (карам[1]) стока.* → ***превозвам***: карам[1], прекарвам[1], транспортирам.

воин търж. → ***войник 1***: боец. → ***войник 2***: боец, борец.

войник – **1.** Лице с най-нисък чин от състава на войска: **воин** търж., **боец** книж. *Войник във отпуск из долът / с мома приказва хубавица.* Ив. Вазов. **2.** Човек, който води война, воюва с някого: **воин** търж., **боец** книж., **борец** рядко. *Борци, венец ви свих от песен жива.* Ив. Вазов. *Нашите войници (войни...) са постигали блестящи победи.* ~ ***Близ.*** борец 1 (вж).

войнствен → ***агресивен 2***: нападателен, настъпателен.

волев → ***упорит 1***: настойчив, настоятелен. → ***упорит 2***: настойчив, настоятелен, безотказен.

воля → ***свобода 2***: неограниченост, самостоятелност.

воня същ. → разг. ирон. ***миризма 1***: дъх, лъх.

воня гл. → разг. ирон. ***миришa***: ухая, лъхам, дъхам, дъхтя.

вопъл поет. → прен. ***протест //***: ропот, роптание, стон, ридание, поплак. → ***стон***: ридание, стенание.

вот книж. → ***глас 1.***

впечатляващ книж. → ***ефектен 1***: забележителен, атрактивен.

впрягам → прен. разг. ***ангажирам 1***: натоварвам, заангажирам, задължавам, връзвам.

впрягам се → прен. разг. ***залавям се 2***: заемам се, впускам се, захващам се, хващам се, емвам се.

впускам се → ***спускам се 1***:

устремявам се, втурвам се, затичам се, побягвам, понасям се, хуквам, стрелвам се, юрвам се. → ***залавям се 1***: заемам се, захващам се, хващам се, емвам се разг., впрягам се.

враг – **1.** Лице, с когото някой е във враждебни отношения, свързани с взаимно чувство на омраза и действия във вреда на другия: **неприятел**, **противник**, **душманин** простонар. *Да се бори кой как може / с душманите на народа.* Хр. Ботев. *Не, той взе, що му се пада. / Мъртвият не ни е враг.* Д. Дебелянов. *Те са стари врагове (неприятели...). Нямам врагове (неприятели...) в службата. Нападам враг (неприятел...).* ⇔ ***Ант.*** приятел, съюзник. **2.** Лице, което е против нещо, което не одобрява нещо: **противник**. *Бях враг довчера, враг съм и сега, / и сявга враг ще бъда на войната.* Кр. Вълков. *Враг (противник) на нововъведенията. Враг (противник) на проекта. Враг (противник) на партия.* ⇔ ***Ант.*** привърженик, симпатизант, застъпник.

врат → прен. разг. неодобр. ***борец 3***: дебеловрат, мутра, мутрафон, мутряга.

врачувам → ***гадая 1***: гледам.

вред разг. → ***навсякъде***: навред, вредом.

вреда – **1.** Действие, прояви, които носят загуби, лоши последствия за някого или нещо: **щета**, **пакост**, **поражение**. *Градушката ни нанесе много вреди (щети...). Слуховете причиняват вреда (щета...) на репутацията му. Атентатът носи сериозна вреда (пакост, поражение) за мирния процес.* ⇔ ***Ант.*** полза. **2.** С предл. *в*. Неблагоприятно положение, когато някой, нещо пострадва, губи: **ущърб**. *Действията му са във вреда (ущърб) на предприятието. Закъснението на доставката е във вреда (ущърб) на работата.* ⇔ ***Ант.*** полза, изгода.

вредителство – Дейност или проява, която причинява вреда, пречи на някого или

нещо: **злосторничество, саботаж, саботьорство** книж., **злочинство** книж. *Подпалването на гората е вредителство (злосторничество...). Опити за вредителство (саботаж...). Борба срещу вредителството (злосторничеството...).*

вредом поет. → ***навсякъде***: навред, вред, всякъде.

вредя несв. → ***навреждам***: пакостя, напакостявам (огр. за неблагоприятно действие).

време → ***епоха 1***: ера, период. → ***епоха 2***: период.

временен – Който съществува, трае, използва се кратко време: **кратковременен, преходен**. *Временна (кратковременна...) работа. Временно (кратковременно...) средство за успокоение на болката. Временно (кратковременно...) жилище. Временно (кратковременно...) разрешение на проблемите.* ⇔ ***Ант.*** постоянен, траен. → ***кратковременен 1***: кратък, недълготраен, нетраен, скоропреходен, недълговечен книж.

вричам се нар. → ***обещавам***: задължавам се, заричам се, заклевам се, кълна се.

вроден → ***естествен 2***: природен.

връзвам → прен. разг. ***ангажирам 1***: натоварвам, впрягам, заангажирам, задължавам. → прен. разг. пренебр. ***лъжа 2***: мамя, залъгвам, заблуждавам, лъготя, ментосвам, баламосвам, будалкам, премятам, пързалям. → прен. разг. пренебр. ***излъгвам 2***: заблуждавам, измамвам, излъгтвам, избудалквам, баламосвам, изпързалвам, изментвам, ментосвам, премятам, извозвам, прекарвам.

връзвам се → прен. разг. ***подхождам 2***: съответствам, прилягам, ставам[4], мязам. → прен. жарг. ***подлъгвам се 1***: полъгвам се, подмамвам се. → прен. разг. ***наемам се***: заемам се, нагърбвам се, ангажирам се, заангажирам се, натоварвам се, задължавам се.

връзка – **1.** Отношение между лица или предмети, явления, при които се създава

физическа близост между тях: **контакт, досег, съприкосновение, допир**. *Желателно е да избягвате връзките (контакта...) с болните. При контакт (досег, съприкосновение, допир) на боята с очите може да се получи възпаление.* **2.** Някаква проява на общуване между лица: **контакт, взаимоотношение** книж. *Отдавна нямам връзка (контакт...) с тези хора. Ще се опитам да вляза във връзка (контакт...) с майка си и да я предупредя. Прекъсвам връзките (контактите...) си с приятели.* **3.** Отношение, при което между нещата, явленията има взаимно влияние, обусловеност: **зависимост, взаимозависимост** книж., **взаимовръзка, взаимообусловеност** книж., **свързаност**. *Няма връзка (зависимост...) между празника и моето посещение. Между светкавицата и гръмотевицата има причинна връзка (зависимост...). Каква е връзката (зависимостта...) на заключението ти с проявите на ученика през тази седмица?* ~ ***Близ.*** съотношение (вж). **4.** Свързване, общуване чрез техническо съоръжение: **контакт**. *Телефонна връзка (контакт). Връзка (контакт) с някого чрез Интернет. Връзката (контактът) се прекъсна.*

врънкам разг. неодобр. → ***моля***: умолявам, заклинам.

връх – Най-висока част на планина, хълм, която се издига над билото и е с остра или заоблена форма: **чука** разг., **купен** поет., **пик** спец. *„Нагоре към върха!“ И глъхне далече / зад пътника глъчка и шум нетърпим, / и чезнат равнища пребулени вече / зад него, там доле, от платове дим.* П. К. Яворов. *Изкачихме се на самия връх (чука...).*→ прен. ***кулминация***: апогей, зенит, пик.

връхлитам експр. → ***нападам 1***: нахвърлям се, налитам.

връчвам → ***предавам 1***: давам.

вря – **1.** За течност – шумя и правя мехури при силно нагряване: **клокоча, клокотя,**

клокам, къкря, кипя. *Супата ври (клокочи...). Мармаладът ври (клокочи...).* **2.** За течно ястие – правя мехури под влияние на висока температура, за да стана готов за ядене: **варя се**. *Яденето ври (вари се). Сложих месото да ври (се вари).* → прен. ***бушувам 2*** //: кипя.

врява – Едновременен силен говор, крясъци на множество хора: **глъчка, глъч, шумотевица, аларма** разг., **гюрултия** простонар., **гълчава** нар., **гмеж** книж. рядко, **дандания** разг., **патърдия** разг. неодобр. *Гърми там тълпата и глъчка неспирна / отронва неясни слова.* Хр. Смирненски. *Врявата (глъчката...) се усилва. Каква е тази врява (глъчка...)? Детска врява (глъчка...) в училищния двор. Врявата (глъчката...) стихна.*

всевечен поет. → ***непрестанен***: постоянен, непрекъснат, неспирен, безспирен, перманентен, всякогашен, неизменен, вечен, всекичасен, ежечасен.

всекидневен – **1.** Който става, съществува, употребява се всеки ден или постоянно, много често: **ежедневен, постоянен**. *Всекидневни (ежедневни...) задължения. Всекидневен (ежедневен...) утринен тоалет. Всекидневни (ежедневни...) проверки. Всекидневни (ежедневни...) упражнения.* ⇔ ***Ант.*** случаен, непостоянен, спорадичен. ~ ***Близ.*** обикновен (вж). **2.** Който се използва в обикновени случаи, няма по-специално предназначение: **делничен, ежедневен**. *Всекидневно (делнично...) облекло. Всекидневни (делнични...) обувки.* ⇔ ***Ант.*** празничен, официален. → рядко ***обичаен***: привичен, традиционен, рутинен.

всеобхватен → ***пълен 3***: изчерпателен, цялостен, всестранен. → ***цялостен***: целокупен, цял, глобален, всеобхватен.

всеобщ → ***общ 2***: повсеместен, масов.

всеотдаен → ***ревностен***: пламенен, страстен, разпален,

запален, отчаян.

всеотдайност → ***себеотрицание***: жертвоготовност, самоотверженост, самопожертвувателност, саможертва.

всестранен → ***пълен 3***: изчерпателен, цялостен, всеобхватен.

всецяло книж. → ***окончателно 1***: изцяло, докрай, напълно.

вслушвам се → ***чувам 2***: слушам.

встъпвам рядко → ***постъпвам 1***: влизам, зачислявам се, записвам се. → ***постъпвам* 2.**

встъпление → ***въведение 1***: увод, предисловие. → ***въведение 2***: увертюра, интродукция. → прен. ***въведение 3***: прелюдия, увертюра.

встъпителен – **1.** С който започва нещо (текст, музика): **уводен, начален, въвеждащ.** *Встъпителни (уводни...) думи. Встъпителен (въвеждащ) акорд. Встъпителна (уводна...) част. Встъпителна (уводна...) лекция.* ⇔ ***Ант.*** заключителен. ~ ***Близ.*** пръв, първоначален, изходен. **2.** Който се прави в началото, при постъпване, поява някъде: **начален, първоначален.** *Встъпителна (начална...) вноска.*

всякак – По всякакъв начин: **всячески** книж. *Всякак (всячески) опитвах да го убедя да се яви на обявения конкурс, но отказа. Докторите се мъчиха всякак (всячески) да спасят ранения.* ⇔ ***Ант.*** никак.

всякакъв → ***разнообразен 1***: разновиден, различен, разнороден, разнотипен, нееднороден, смесен, разен, пъстър, шарен.

всякога → ***винаги***: вечно.

всякогашен рядко → ***непрестанен***: непрекъснат, постоянен, неспирен, безспирен, перманентен, всевечен, вечен, неизменен, всекичасен, ежечасен.

всячески книж. → ***всякак***.

втвърдявам се – Ставам твърд поради това, че изгубвам влажността или пъхкавостта си: **вкоравявам се** рядко, **замръзвам** прен. (огр. за течна субстанция).

Земята се втвърди (вкорави, замръзна) от студ. Хлябът се е втвърдил (вкоравил). Лойта се втвърди (вкорави, замръзна). Пастата за зъби се е втвърдила (вкоравила). ⇔ ***Ант.*** размеквам се. ~ ***Близ.*** затвърдявам се; изсъхвам.

втиквам разг. → ***пъхам***: мушкам, завирам, тикам, навирам, намъквам.

втрещявам експр. → ***смайвам***: поразявам, изумявам[1], зашеметявам, шашвам.

втрещявам се → ***вцепенявам се***: сковавам се, заковавам се, замръзвам, смразявам се.

втурвам се → ***спускам се 1***: устремявам се, впускам се, затичам се, побягвам, понасям се, хуквам, стрелвам се, юрвам се.

вулгарен → ***циничен***: нецензурен, безсрамен, неприличен, непристоен, мръсен.

вулканичен → прен. поет. ***буен 2***: бурен, стихиен, неукротим, див.

вцепенен → ***безчувствен***: безжизнен, нечувствителен, вдървен.

вцепенявам се – Силно се стряскам (от страх, ужас, изненада) и ставам неподвижен, не мога да мръдна или да действам: **втрещявам се** (обикн. от изненада), **заковавам се, сковавам се, замръзвам** прен., **смразявам се** прен. *Вцепених се (заковах се, скових се) от ужас. Втурна се така внезапно и с такъв вик, че се вцепенихме (втрещихме...). Жената се вцепени (закова, скова), като чу присъдата.* ~ ***Близ.*** стряскам се 1 (вж). → прен. ***замръзвам 3***: заледявам се, вледенявам се, измръзвам.

въведение – **1.** Отделна част или пасаж, с който започва изложение, текст: **увод, встъпление, предисловие.** *Въведение (увод...) към научно съчинение. Въведение (увод...) към лекционен курс. След кратко въведение (увод...) учителят постави темата.* ⇔ ***Ант.*** заключение. **2.** Начална част на музикално произведение: **встъпление, интродукция.** *Въведението (встъплението...) на петата симфония*

на Бетовен е забележително. Концертът започва направо, без никакво въведение (встъпление...). ⇔ ***Ант.*** финал. **3.** Начално действие, първи стъпки в някакъв процес: **прелюдия** прен. книж., **увертюра** прен. книж., **встъпление, интродукция** прен. книж. *Нахлуването на германските и руските войски в Полша беше въведение (прелюдия...) към нападението над Съветския съюз във Втората световна война.* ⇔ ***Ант.*** финал, заключение. ~ ***Близ.***: начало (вж).

въвеждам – **1.** Водя, придружавам някого, като влиза някъде: **вкарвам.** *Въвеждам (вкарвам) детето в класната стая.* ⇔ ***Ант.*** извеждам, изкарвам. **2.** Съдействам на някого да влезе в някаква организация или група: **вкарвам** разг. *Въвеждам (вкарвам) в своята компания. Въвеждам (вкарвам) в студентските среди.* **3.** Прилагам в употреба нещо, правя нещо да се използва или практикува: **внедрявам, налагам, установявам.** *Въвеждам (внедрявам...) нови технологии. Въвеждам (внедрявам...) в модата ръкавици. Въвеждам (внедрявам...) нещо в практиката.* **4.** Налагам да има нещо: **въдворявам** книж., **установявам.** *Въвеждам (въдворявам) ред. Въвеждам (въдворявам) строг режим на икономии.* ⇔ ***Ант.*** отменям. **5.** прен. Ставам причина някой да направи нещо: **вкарвам** прен. разг. *Вкарвам (въвеждам) в грях. Вкарва в беля.*

въвеждащ → ***встъпителен 1***: уводен, начален.

въвличам → ***замесвам***: намесвам, забърквам, набърквам, вмесвам, оплитам, заплитам.

въдворявам книж. → ***въвеждам 4***: установявам.

въжделение книж. → ***мечта***: мечтание, блян, сън.

възбуда – Психическо състояние, при което се изживяват някакви чувства и се проявява видима нервност, неспокойствие: **вълнение, напрежение, адреналин**

прен. *Силна възбуда (вълнение...) преди състезанието. Възбудата (вълнението...) нарастваше преди пътуването.*

възбуден → ***неспокоен 1***: нервен, напрегнат.

възбуждам – **1.** Ставам причина да възникне някакво желание, чувство: **пораждам**, **събуждам** прен., **будя** несв., прен., **причинявам**, **предизвиквам**, **разпалвам** прен., **запалвам** прен., **възпламенявам** прен. поет. *Възбуждам (пораждам...) ентусиазъм. Възбуждам (пораждам...) желание за спор. Възбуждам (пораждам...) недоволство. Възбуждам (пораждам...) интерес. Възбуждам (пораждам...) апетит. Възбуждам гняв.* ⇔ ***Ант.*** утолявам. **2.** Ставам причина да започне, възникне нещо, някаква проява: **пораждам**, **събуждам**. *Възбуждам (пораждам...) скандал. Възбуждам (пораждам...) неприятности.* ⇔ ***Ант.*** прекратявам.

възбунен поет. – ***бунтовен 1***: бунтовнически, разбунен, метежен, размирен.

възвеличавам книж. → ***възхвалявам***: величая, славословя, превъзнасям, адмирирам, възнасям.

възвишавам се книж. → ***издигам се 1***: извишавам се, виша се, израствам, раста, никна.

възвишен – Който се издига над обикновеното по ценните си качества, по това, че е свързан с нещо добро за много хора: **висок** прен., **благороден**, **идеален** (огр.). *Мечтая за по-друг, възвишен (благороден, идеален) свят. Възвишени (високи...) цели. Възвишени (високи, благородни) идеали. Възвишен (благороден) дух. Възвишена (идеална) любов.* ⇔ ***Ант.*** низък.

възглавявам книж. → ***управлявам 2***: ръководя, властвам, оглавявам, господарувам, началствам. → ***предвождам***: водя, оглавявам, ръководя.

възглед → ***гледище***: становище, схващане, мнение, позиция, виждане, разбиране, поглед, визия. // мнение,

становище, схващане, позиция, виждане, глас. → *идея 3:* схващане, виждане, визия.

въздействам → *влияя 1.*

въздействие – **1.** Действие върху някого, нещо, което го променя или подтиква към някаква проява: **влияние, ефект** книж. *Беседата с нагледни примери за въздействието (влиянието...) на тютюна върху организма беше много успешна. Оказваш много добро въздействие (влияние) върху детето. Отрицателно въздействие (влияние, ефект) на лекарството при диабет.* **2.** Художествено-естетическо впечатление от произведение на изкуството: **влияние, внушение** книж., **ефект** книж. *Въздействието (влиянието...) от стихотворението беше необикновено. Въздействието (влиянието...) на поемата „Септември" от Гео Милев е многопосочно.*

въздигам книж. ретор. → *строя*: градя, правя, издигам, изграждам, вдигам. → *построявам 1*: изграждам, направям, издигам, вдигам, съграждам.

въздушен → *безплътен 2*: ефирен.

въздържам → *сдържам*: възпирам, задържам, удържам, потискам, сподавям, задушавам, заглушавам.

възкачвам книж. рядко → *качвам 2*: изкачвам. → книж. *качвам 3*: поставям. → *качвам се 1*: изкачвам, изкачвам се, качвам, възкачвам се, възлизам, катеря се. → *качвам се 3*: възкачвам се, възлизам, покачвам се.

възкачвам се книж. рядко → *качвам се 1*: изкачвам, изкачвам се, качвам, възкачвам, възлизам, катеря се. → *качвам се 3*: възкачвам, възлизам, покачвам се.

възкръсвам → *съживявам се 1*: оживявам. → прен. *възраждам се 1*: съживявам се, събуждам се, пробуждам се.

възлизам книж. рядко → *качвам се 1*: изкачвам, изкачвам се, качвам, възкачвам се, катеря се. → *качвам се 3*: възкачвам, възкачвам се, покачвам се.

възлов → ***основен 1***: главен, първостепенен, централен, кардинален, фундаментален, ключов.

възмездие книж. → ***отмъщение***: мъст, разплата, отплата.

възможност – Нещо, което може да се направи, избере, постигне, получи и др.: **опция** нов. нежел. *Данните са такива, каквито се подават от китайските институции – опцията е – вярваме или не вярваме. Имаш и друга възможност (опция).* Илиян Василев, в. Капитал / 2011. *Какви други възможности (опции) предлагате?* → ***изход 2***: решение, разрешение. → *мн.* ***заложба 2***: данни, качества, дадености. → ***избор 3***: алтернатива.

възмутителен → ***отвратителен***: безобразен, противен[1], ужасен, грозен, гаден.

възмущение – Силно недоволство: **негодуване**. *Изразиха възмущението (негодуването) си с тропане на крака. Възмущение (негодуване) от недостойните методи за възпитание. Възмущение (негодуване) от несправедливост.* ⇔ ***Ант.*** одобрение. ~ ***Близ.*** недоволство (вж).

възнамерявам (да) – Имам някакъв проект, намерение: **смятам, предвиждам, проектирам** книж., **планирам, каня се, готвя се, глася се, мисля** прен., **замислям, тъкмя се** разг., **кроя** прен. разг. (обикн. за нещо лошо). *Възнамеряваме (смятаме...) да строим вила. Възнамерявам (смятам...) да изследвам по-подробно въпроса. Какво възнамеряваш (смяташ...) да учиш по-нататък? Кой знае какви инсинуации възнамерява (смята...) да направи. Крои долно отмъщение.* ~ ***Близ.*** искам.

възнасям книж. ирон. → ***възхвалявам***: славословя, превъзнасям, величая, възвеличавам, адмирирам.

възниквам → ***появявам се 2***: явявам се, пораждам се, зараждам се, раждам се, изниквам, никна, изгрявам.

възникване → ***произход 1***:

генезис, зараждане, пораждане, поява.

възобновявам → ***подновявам*** *2*. → ***подновявам*** *3*: възстановявам.

възпирам → ***спирам*** *2*: задържам, удържам. → ***сдържам***: въздържам, задържам, удържам, потискам, сподавям, задушавам, заглушавам.

възпирам се рядко → ***спирам*** *3*: спирам се.

възпитан – Който има и проявява възпитание, добро държание или е проява на такова качество: **учтив, вежлив, благовъзпитан** книж., **културен** стесн. *Възпитано (учтиво...) момче. Възпитани (учтиви...) хора. Възпитано (учтиво...) обръщение.* ⇔ ***Ант.*** невъзпитан, неучтив, невежлив, неблаговъзпитан, некултурен. → ***приличен*** *1*: благоприличен, пристоен, благопристоен.

възпламенявам → прен. поет. ***възбуждам*** *1*: пораждам, събуждам, пробуждам, причинявам, предизвиквам, будя, запалвам, разпалвам.

възправям книж. ретор. → ***изправям*** *1*: вдигам, повдигам. → ***вдигам*** *2*: издигам, надигам.

възправям се книж. ретор. → ***ставам***[1] *1*: изправям се, вдигам се, надигам се. → ***въставам***: разбунтувам се, вдигам се, надигам се, ставам[1].

възприемам – Задържам в ума си някакви знания, умения, представи: **усвоявам, запомням, поглъщам** прен. *Много лесно възприемам (усвоявам...) новия материал по езиците. Бързо възприе (усвои...) новите навици. Жадно възприемам (поглъщам) думите му.* → разш. ***разбирам*** *1*: схващам, проумявам, осъзнавам, долавям, прозирам, виждам, загрявам. → ***приемам*** *4*: отнасям се, посрещам. → прен. ***одобрявам***: приемам, съгласявам се. → ***чувам*** *2*: слушам, вслушвам се.

възпроизвеждам книж. → ***изобразявам***: описвам, представям, пресъздавам, рисувам, разглеждам, възсъздавам, претворявам, обрисувам.

възпълен – За човек, тяло – който има доста, но не прекалено голяма телесна маса: **закръглен, загладен, сочен** прен. разг., **налят** прен. *Възпълни (закръглени...) рамене. Възпълно (закръглено...) лице. Тя е възпълна (закръглена...), но не е дебела.* ~ ***Близ.*** дебел, пълен, шишкав, охранен, тлъст.

възраждам се – **1.** Изпълвам се с живот, движение: **съживявам се** прен., **събуждам се** прен., **пробуждам се** прен., **възкръсвам** прен. *Природата се възражда (съживява...) през пролетта. Полето се възроди (съживи, събуди, пробуди) и навсякъде кипи труд. Силите ми се възродиха (съживиха...).* ⇔ ***Ант.*** замирам. **2.** прен. Започвам отново да действам или функционирам, след като съм бил спрял: **съживявам се** прен., **възкръсвам** прен. поет. *Чуйте ме, тирани! Ний сме племе младо, / искаме свобода, няма да се спрем, / ще се борим с вази, ще мрем, / ще мрем / та пак да възкръснем!* Ив. Вазов. *Икономиката се възражда (съживява). Възродиха се (съживиха се) много стари вражди.* ⇔ ***Ант.*** спирам, замирам.

възрастен – Който вече не е малък, не е много млад, а има повече години и умствена зрелост: **голям, зрял** прен. *Той е възрастен (голям...) и знае как да се пази. Вече си достатъчно възрастен (голям...), за да вземаш сам решения.* ⇔ ***Ант.*** малък, млад. → ***стар 1***: дърт.

възродителен → ***животворен***: живителен, съживителен.

възслава поет. → ***прослава***. → ***възхвала***: хвалебствие, славословие, адмирация, дитирамби.

възславям поет. → ***прославям.***

възстановявам се → ***съвземам се 1***.

възсъздавам рядко книж. → ***изобразявам***: описвам, представям, рисувам, обрисувам, разглеждам, пресъздавам, претворявам, възпро-

извеждам.

възторг → ***възхищение***: възхита. → ***въодушевление***: ентусиазъм, вдъхновение, плам, разпаленост, разгорещеност.

възхвала книж. – Голяма похвала на някого за негови постижения, качества, заслуги: **хвалебствие** книж., понякога ирон., **славословие** книж., **адмирация** книж., **дитирамби** книж., обикн. ирон. *Изсипаха се възхвали (хвалебствия, славословия, дитирамби, адмирации) по адрес на новия роман на К. Вонегът.* ⇔ ***Ант.*** ругателство (вж). → ***прослава***: апотеоз, апология, възслава.

възхвалявам – Отправям, изразявам много голяма похвала и възхищение към някого, нещо, отбелязвайки изключителните му достойнства: **превъзнасям** обикн. ирон., **възнасям** книж. ирон., **възвеличавам** книж., **адмирирам** книж., **величая** книж., понякога ирон., **славословя** книж. експр., понякога ирон. *В „Опълченците на Шипка" Иван Вазов възхвалява (величае...) героизма на българските бойци на балканския връх. Не възхвалявай (величай...) толкова този труд, има редица неточности в него.* ⇔ ***Ант.*** хуля, нападам, ругая.

възхита поет. → ***възхищение***: възторг.

възхитителен книж. експр. → ***прекрасен***: прелестен, чудесен, чуден, дивен, великолепен, превъзходен, славен, разкошен.

възхищавам – Предизвиквам възхищение, силно задоволство и наслада от нещо много хубаво, добро: **очаровам, пленявам** прен. поет., **обайвам** поет., **омайвам** поет., **омагьосвам** прен. поет., **запленявам**. *Гледката от билото на Мусала възхищава (очарова...). Възхищава (очарова...) ме красотата на българските народни песни.* ⇔ ***Ант.*** възмущавам.

възхищение – Много силно чувство на одобрение и наслада от някого или нещо:

възторг, **възхита** поет. *Кой чародей незнаен, / кой демон тоя път / с възторг свещен и таен / запали ми духът?* Ив. Вазов. *Изпитвам възхищение (възторг...) от музиката на Бетовен. Нашата публика прие с възхищение (възторг...) изпълненията на цигуларя Найджъл Кенеди. Възхищение (възторг...) от поезията на Ботев. Зимната гора в планината предизвика възхищение (възторг...).* ⇔ ***Ант.*** възмущение.

възход – Развитие на нещо към много по-добро състояние: **подем**, **разцвет**, **растеж** прен., **напредък**, **просперитет** книж., **цъфтеж** прен. поет. *Хиляди вери /– вяра в народний възход.* Г. Милев. *Септември! Септемри! / О месец на кръв, / на подем / и погром!* Г. Милев. *Страната е във възход (подем...). Икономиката постигна необикновен възход (подем...).* ⇔ ***Ант.*** упадък, западане, регрес, падение, залез.

вълнение – Неспокойно, нервно, развълнувано състояние на духа: **неспокойствие** (обикн. за чувство поради отрицателни причини), **трепет**. *Почерпили поука / от дните ни предишни, / ще бягаме от всички / вълнения излишни.* Н. Йорданов. *Слушам разказа с вълнение (трепет). Предизвиквам вълнение (неспокойствие) в залата със съобщението за предстоящи съкращения. Дълбоко вълнение (трепет) пред паметника на Ботев на Вола.* ⇔ ***Ант.*** спокойствие. → прен. ***бунт 1***: размирица, метеж, смут. → ***възбуда***: напрежение, адреналин.

вълнуващ → ***емоционален 1***: прочувствен, патетичен.

вълшебен – **1.** Който има сила, способност да прави необикновени неща, чудеса: **магически**, **чародеен** книж., **чудотворен**, **чудодеен**. *Вълшебна (магическа...) пръчица. Вълшебна (магическа...) масичка, която сама сервира. Вълшебни (магически...) думи.* **2.** прен. Който е необикновен по сила, действие или прояви: **магически** прен., **чудотво-**

рен, **чудодеен**. *Вълшебно (чудотворно, чудодейно) лекарство. Вълшебно (магическо...) въздействие. Вълшебен (магически...) резултат. Чудотворна икона.* → прен. експр. ***очарователен***: обаятелен, чаровен, чародеен, омаен, обаен, пленителен. → прен. експр. ***прекрасен***: прелестен, чудесен, чуден, великолепен, възхитителен, превъзходен, разкошен.

вълшебник – **1.** Човек, който може да прави магии, чудеса: **магьосник**, **чародей** книж., **чудотворец** (огр. за светец). *Кой чародей незнаен, / кой демон тоя път / с възторг свещен и таен / запали ми духът?* Ив. Вазов. *Нужен е вълшебник (магьосник...), за да го излекува. В приказката се говори за един вълшебник (магьосник...).* **2.** прен. Човек, който прави или изпълнява нещо изключително добре: **чародей** книж., **чудодеец** книж. (огр.), **магьосник** прен. *Паганини е вълшебник (чародей...), за чието свирене на цигулка се носят легенди. Микеланджело е бил вълшебник (чародей...), който е създал незабравими скулптури и фрески в римски храмове.* **3.** прен. Човек, който привлича, очарова със слово, красота, привлекателност: **чародей** прен. книж., **чаровник**, **магьосник** прен. *Брат му е неустоим вълшебник (чародей...) и има много поклоннички.*

вълшебство → ***магия 1***: магьосничество, чародейство, чудотворство. → прен. експр. ***очарование***: чар, обаяние, омая, обаятелност, очарователност, омайност, чаровност, пленителност, магия.

външно → ***наглед***: привидно, видимо.

външност → ***вид 1***: изглед, облик, образ, лице, лик, физиономия, визия, фасон.

въображаем → ***изкуствен 2***: виртуален, нереален, недействителен.

въодушевление – Силна душевна възбуда, свързана с готовност за действие във

връзка с някакво намерение, желание, идея: **ентусиазъм, вдъхновение, възторг, плам** прен. поет., **разпаленост** прен., **разгорещеност** прен. *Борба страховита! В която числото / надви на възторга – таз плява, тоз дим!* Ив. Вазов. *И тази епоха на кръв и на плам / през всички епохи и през вековете / ужасна и мрачна в хаоса ще свети.* Ив. Вазов. *Учениците посрещнаха с въодушевление (ентусиазъм...) идеята за екскурзия. Въодушевлението (ентусиазмът...) при подготовката на Априлското въстание е основна тема в „Под игото".* ~ ***Близ.*** страст 1 (вж).

въодушевявам – Предизвиквам повишено емоционално състояние, възбуда у някого и готовност за действие, свързано обикн. с някакво намерение, желание или идея, които могат да се постигнат, осъществят в бъдеще: **вдъхновявам, ентусиазирам, инспирирам** книж., **запалвам** прен. *Думите на Каблешков вдъхват силна надежда, въодушевяват (вдъхновяват...) слушателите му за участие в освободителната борба. Предложението ти ме въодушеви (вдъхнови...) да направя проучване на местните поверия.* ~ ***Близ.*** подтиквам (вж).

въодушевявам се – Обхваща ме повишено емоционално състояние, възбуда и готовност за действие, свързано обикн. с някакво намерение, желание или идея, които могат да се постигнат, осъществят в бъдеще: **вдъхновявам се, ентусиазирам се, запалвам се** прен. *Въодушевих се (вдъхнових се...) от този концерт и реших да се науча да свиря.* ⇔ ***Ант.*** изстивам прен., отказвам се.

въплъщение → ***олицетворение 2***: символ.

въпрос – Мисъл или думи, с които някой пита или се запитва нещо, за да си го изясни или да узнае нещо: **запитване, питане** рядко. *Задавам доста въпроси (запитвания...). Този въпрос*

(запитване...) ме свари неподготвен и не мога да отговоря. ⇔ ***Ант.*** отговор. → ***проблем***. → прен. ***тема***: предмет, сюжет, проблем.

върволица → ***ред 2***: редица, верига, низ.

вървя – Местя се в пространството с помощта на краката си: **ходя, крача, пристъпвам**, само в несв. (обикн. за бавно, несигурно движение), **нося се** прен. разг. *Младежи, братя! Къде вървите? / С такава жаркост къде летите?* Ив. Вазов. *Вървя (ходя...) бавничко. Вървя (крача, нося се) към училище. Вървя (ходя, пристъпвам) на пръсти. Вървя (крача...) с усилие. Къде вървиш (ходиш, носиш се), без да гледаш?* ~ ***Близ.*** марширувам; влача се, пъпля. → прен. ***движа се 1***: придвижвам се, напредвам. → прен. ***минавам 4***: преминавам, напредвам, изминавам, тека, движа се, нижа се, изнизвам се. → прен. разг. ***провеждам се***: протичам, състоя се, тека. → прен. ***работя 3***: действам, функционирам, бачкам. → ***подхождам 4***: приличам, отивам, прилягам, стоя, мязам.

въртоглав разг. неодобр. → ***своенравен***: своеволен, вироглав, опърничав, опак, дръпнат.

върхов → разш. ***върховен***: висш, звезден.

върховен – Който е най-важен по степен, сила, възможности и др.: **висш, върхов** разш., **звезден** прен. огр. *Изкуството е дар върховен, / то сила крие всемогъща.* Ив. Вазов. *Върховни (висши) интереси на народа. Върховен (върхов, звезден) час в развитието на някого.*

върша → ***правя 1***: работя, действам. → ***правя 2***: работя, занимавам се.

вършител → ***извършител***: виновник, автор.

въставам – Започвам открит, въоръжен бунт, въоръжена борба: **разбунтувам се, вдигам се** прен. разг., **надигам се** прен., **ставам**[1] прен. разг., **възправям се** книж. ретор. *Станете, братя, вий станете, / начало покаже-*

те вий / и сабите си запашете! Д. Чинтулов. *Либийците въстанаха (разбунтуваха се...) против диктата на Кадафи.*

въстание → ***бунт.***

вься се → ***мръщя се***: муся се, цупя се, чумеря се, гроча се.

вътре → ***отвътре.***

вътрешен → ***емоционален 2***: интимен.

вял → ***флегматичен 2***: отпуснат, бавен.

вярвам → ***предполагам 1***: мисля, смятам, допускам, считам, струва ми се.

вясвам се разг. → ***появявам се 3***: мяркам се, мярвам се, вестявам се.

вятърничав разг. → ***лекомислен 1***: несериозен, повърхностен, безгрижен, ветрен, празен.

Г

гавра → ***издевателство 1***: подигравка.

гавръртвам разг. → ***изпивам***: изгълтвам, изсърбвам, излоквам, изцоквам.

гадая несв. – Предсказвам бъдещето или моменти от живота на някого с помощта на суеверни и окултни средства и методи: **врачувам, гледам** прен. *Гадая (врачувам...) на кафе. Гадая (врачувам...) на карти. Не умея да гадая (врачувам...).* → ***предвиждам***: прогнозирам.

гаден разг. експр. → ***неприятен 1***: противен[1], отблъскващ, неприветлив, неприветен. → ***отвратителен***: безобразен, противен[1], възмутителен, ужасен, грозен.

гадост → прен. разг. ***безчестие 2***: низост, непочтеност, мръсотия, мерзост, кал.

газя → прен. неодобр. ***потискам 1***: угнетявам, гнетя, тъпча, мачкам, тиранизирам, репресирам.

галантен → ***любезен 1***: внимателен, учтив, вежлив, мил.

галещ книж. → ***нежен 1***: ласкав, гальовен.

галиматия разг. → ***безредие***: неразбория, неподреденост, батак, каша.

гальовен → ***нежен 1***: ласкав, галещ.

гарантирам книж. → ***осигурявам 1***: обезпечавам, подсигурявам.

гард → ***бодигард***: охранител, телохранител.

гарнирам → ***украсявам 2***: craся, кича, разкрасявам.

гасна несв. → ***угасвам 1***: изгасвам, загасвам, догарям. → ***угасвам 2***: изгасвам, загасвам. → прен. поет. ***изчезвам 2***: изгубвам се, преставам, преминавам, чезна, разпръсквам се, изпарявам се, разпилявам се, разсейвам се, угасвам, умирам. → прен. поет. ***утихвам 1***: затихвам, стихвам, заглъхвам, глъхна, изчезвам, замирам, угасвам, умирам, млъквам.

гастроном – Ценител, познавач на добрата кухня, на изтънчените ястия и напитки: **гурме** книж. нежел., **гурман** книж. нежел. *Приятелят ми е голям гастроном (гурман...) и постоянно ме води в различни изтънчени ресторанти.*

гася → ***угасявам 1***: изгасявам, загасявам.

генезис книж. → ***произход 1***: възникване, зараждане, пораждане, поява.

гепя жарг. → ***вземам 1***: посягам, хващам, улавям. → ***открадвам 1***: присвоявам, задигам, вдигам, отмъквам, пипвам, забърсвам. → ***крада***: присвоявам, задигам, пипам, вдигам, свивам.

героизъм → ***подвиг***: геройство.

герой → прен. спец. ***образ 1***: персонаж.

геройски → ***героичен 1***: юнашки. → ***героичен 2***: юначен.

геройство → ***подвиг***: героизъм.

героичен – **1.** Който се отнася до герой и до проява на героизъм: **геройски, юнашки**. *Героичен (геройски...) подвиг. Героична (геройска...) смърт. Героична (геройска...) майка.* **2.** Който проявява героизъм: **юначен, юнашки**. *Син съм на*

земя прекрасна, / син съм на юнашко племе. Ив. Вазов. *Героичен (юначен...) народ. Героични (юначни) мъже.* ~ ***Близ.*** смел (вж).

гибел книж. → прен. ***унищожение***: загиване, разруха, рухване, край. → ***смърт 2***: загиване, край.

гибелен книж. – Който носи големи загуби, нещастия, неуспех или край на някого, нещо: **пагубен** книж., **съкрушителен** книж., **фатален** книж., **катастрофален** прен. книж. *Гибелни (пагубни...) поражения в икономиката. Гибелна (пагубна...) политика. Гибелни (пагубни...) последици от изобретение.* ~ ***Близ.*** нещастен 3 (вж); разрушителен 2 (вж). → ***смъртоносен***: убийствен. → ***разрушителен 1***: унищожителен, рушителен, опустошителен, съкрушителен.

гигант → ***великан 1***: исполин, титан. → ***великан 2***: исполин, колос. → ***великан 3***: исполин, колос, титан.

гигантски прен. експр. → ***грамаден 1***: огромен, колосален, исполински, великански, титаничен, чудовищен. → ***грамаден 2***: огромен, колосален, исполински, титаничен.

гиздя несв., разг. → ***украсявам 1***: крася, кича, разкрасявам, разхубавявам, китя, нагиздвам, декорирам.

гиздя се несв., разг. → ***глася се***: докарвам се, контя се, труфя се, кипря се.

гина несв. → ***умирам 1 //***: загивам, измирам, мра.

гипсирам се → прен. жарг. ***напивам се***: натрясквам се, нарязвам се, накърквам се, напорквам се, насвятквам се, нафирквам се, насмуквам се, нажулвам се, налоквам се, натаралянквам се.

глава – Най-горната или най-предната част от тялото на човек, животно, където се помещава мозъкът като основен фактор на живота и централен орган на нервната система и всички дейности: **кратуна** прен. разг. пренебр. (за глава без ум, мислене), **тиква** прен. разг. пренебр. (със същия смисъл), **куфалница** разг. пре-

небр. (със същия смисъл), **чутура** прен. разг. пренебр. (със същия смисъл). *Имам глава (кратуна...) на раменете си. Май че главата (кратуната...) ти е пострадала, биха ли те?* → прен. ***ум***: интелект, разум, разсъдък, мислене, мозък, акъл, пипе, пипка, тиква, кратуна, куфалница. → ***дял 2***: раздел, част.

главатар → ***водач 2***: предводител.

главен → ***основен 1***: първостепенен, централен, кардинален, фундаментален, ключов, възлов.

главно → ***предимно***: най-вече.

главоболие → прен. разг. ***грижа 1***: притеснение, болка, кахър, дерт.

главоболя разг. → ***безпокоя 2***: притеснявам, обезпокоявам, закачам.

главоломен книж. → ***стремителен***: стремглав, неудържим, шеметен, лудешки, луд, вихрен, буен, бесен, ѝстремен.

глад → прен. разг. ***бедност***: мизерия, беднота, беднотия, немотия, сиромашия, оскъдица, нищета.

гламав простонар. пренебр. → ***глупав 1***: несъобразителен, плиткоумен, тъп, прост, тъпоглав. → ***глупав 2***: несъобразителен, плиткоумен, тъп.

гламавщина простонар. пренебр. → ***глупост 1***: глупащина, плиткоумие, тъпоумие, тъпота, тъпоглавие, щуравост, скудоумие, простотия, будалък.

глас – Предпочитание, изразено чрез гласуване: **вот** книж. *Дадох гласа (вота...) си в изборите.* → прен. ***звук***: шум. → прен. книж. ***призив***: зов, повик, апел, позив. → прен. ***гледище***: възглед, мнение, становище, схващане, позиция, виждане, разбиране, мислене, поглед.

гласност – Съобщаване на нещо пред широката общественост: **разгласяване, публичност, популяризация, разгласа** книж., **прозрачност** прен. *Давам гласност (публичност...) на решение. Нужна е гласност (разгласяване...) на действията на правителството. Липсва*

гласност (разгласяване...) на сделките по приватизацията. Липсва прозрачност (публичност...) в действията на кмета. ⇔ ***Ант.*** прикритост.

глася несв. → ***подготвям 1***: приготвям, нареждам, редя, нагласям, нагласявам, натъкмявам, стъкмявам.

глася се несв. – Обличам се хубаво, с празнични или нови дрехи: **докарвам се, гиздя се** несв., разг., **контя се** несв., разг. ирон., **труфя се** несв. (обикн. с луксозни дрехи или с много украшения), **кипря се** несв., разг. ирон. *Дъщеря ѝ обича много да се гласи (докарва...). Жената се гласи (докарва...) дълго пред огледалото, преди да тръгне за работа.* ~ ***Близ.*** нагласям се (вж). → ***готвя се***: приготвям се, подготвям се, стягам се, тъкмя се. → прен. ***възнамерявам***: проектирам, предвиждам, планирам, мисля, смятам, каня се, готвя се, тъкмя се, кроя.

гледам несв. – **1.** Възприемам с очи нещо: **наблюдавам, зяпам** разг. ирон., **съзерцавам** книж. *Гледайте, очи, гледайте / у това поле широко.* Нар. пес. *Гледам (наблюдавам...) заснежените върхове. Гледам (наблюдавам...) как се приготвяш. Не ме гледай (наблюдавай...)! Мога с часове да гледам (съзерцавам, зяпам) изложби.* **2.** Обръщам внимание на нещо около мен: **виждам, забелязвам**. *Гледаш (виждаш...) ли какво става около тебе? Гледай (виж...) ме колко съм порасъл! Гледай (виж...) къде стъпваш! Гледаш (виждаш...) ли, че тези обеци ти отиват повече?* → ***виждам 1***: зървам, съзирам, съглеждам. → ***виждам 2.*** → ***внимавам 2***: следя, бдя, наблюдавам. → прен. разг. ***преглеждам***: виждам. → прен. ***наглеждам***: надзиравам. → прен. ***отглеждам***: развъждам, храня. → прен. ***гадая***: врачувам. → прен. ***старая се***: стремя се, опитвам се, мъча се, грижа се. → ***грижа се.***

гледище – Мислене и отноше-

ние по даден въпрос: **възглед, мнение, становище, схващане, позиция** книж., **виждане** прен., **разбиране** прен., **поглед** прен., **визия** книж. *Изказвам своето гледище (възглед...) по този въпрос. Не съм си изработил гледище (възглед...). Неприемливо гледище (възглед...). Това гледище (възглед...) е много различно.* // Изказано мислене и отношение по даден въпрос: **мнение, възглед, становище, схващане, позиция, виждане, глас** прен. (огр. обикн. с гл. *чувам, казвам*). *Не се чува гледището (мнението, гласът...) на целия колектив. Моето мнение (глас...) беше от значение в този случай.* ~ ***Близ.*** убеждение; концепция.

гледка – **1.** Обект, място или природна картина, които се откриват пред погледа: **изглед, картина, пейзаж** (огр. за природна картина). *Отечество любезно, как хубаво си ти! /.../ Как твоите картини менят се омайно!* Ив. Вазов. *Гледката (изгледът...) от прозореца е приятна. Щом се изкачихме на билото, пред очите ни се откри чудна гледка (изглед...). Гледката (изгледът...) наоколо е живописна. Пустинна гледка (изглед...). Зимна гледка (изглед...).* **2.** Нещо, което става пред погледа: **зрелище, сцена, картина.** *С интерес наблюдавах необикновената гледка (зрелище...). В класната стая понякога се наблюдават интересни гледки (зрелища...).* **3.** Състоянието, външният вид на нещо, някого: **изглед, вид, картина** прен. *Гледката (изгледът...) на пътя се промени след завоя. Знаеш ли, че в тези дрехи представляваш малко странна гледка (картина)? Смутихме жалката гледка (изглед...) на изоставеното село.*

глезотя се разг. пренебр. → ***превземам се***: преструвам се, глезя се, лигавя се.

глезя се → ***превземам се***: преструвам се, глезотя се, лигавя се.

глобален книж. → ***цялостен***: целокупен, цял, всеобхватен.

глупав – **1.** Който няма достатъчно умствени способности, не разсъждава и не съобразява добре, нормално: **несъобразителен**, **плиткоумен** разг. ирон., **гламав** простонар. пренебр., **тъп** прен. разг. грубо, **тъпоглав** разг. грубо, **прост** прен. разг. пренебр. *Той е глупав (несъобразителен...) човек и може да приеме крайно неизгодното предложение. Детето не е глупаво (несъобразително...), но няма опит и може да се излъже.* **2.** Който е израз или резултат на такова качество: **несъобразителен**, **гламав** простонар. пренебр., **плиткоумен** разг. ирон., **тъп** прен. разг. грубо. *Крайно глупава (несъобразителна...) постъпка. Не съм чувал такова глупаво (плиткоумно, тъпо) разсъждение.* → прен. неодобр. ***безразсъден 1***: неразумен, неблагоразумен, несъзнателен, безмозъчен.

глупащина разг. пренебр. → ***глупост 1***: гламавщина, плиткоумие, тъпоумие, тъпота, тъпоглавие, щуравост, скудоумие, простотия, будаллък. → ***глупост 2***: глупотевица, тъпота, тъпотия, щуротия, простотия.

глупост разг. неодобр. – **1.** Качество на глупав: **глупащина** разг. пренебр., **плиткоумие** разг. пренебр., **гламавщина** простонар. пренебр., **тъпоумие** пренебр., **тъпота** прен. разг. пренебр., **тъпоглавие** разг. грубо, **щуравост** разг. пренебр., **скудоумие** книж., **простотия** прен. разг. пренебр., **будаллък** простонар. пренебр. *Неведнъж е показвала своята глупост (глупащина...). Глупостта (гламавщината...) му пролича, когато се отказа от изгодна сделка, защото не можел да чака няколко дена.* ⇔ ***Ант.*** ум, разум, разумност. **2.** Проява или думи, които показват липса на нормално, разумно разсъждение, несъобразителност: **глупотевица** разг. пренебр., **глу-**

пащина разг., **тъпота** прен. разг. пренебр., **тъпотия** разг. пренебр., **щуротия** разг. пренебр., **простотия** разг. пренебр. *Пак каза някаква глупост (глупотевица...) и всички се изсмяха. Каква глупост (глупащина...) си направил пак?* → ***безразсъдство 1***: неблагоразумие, безразсъдност, неразумност, несъзнателност.

глупотевица разг. пренебр. → ***глупост 2***: глупащина, тъпота, тъпотия, щуротия, простотия.

глух → прен. ***тих 1***: слаб, приглушен, нисък. → прен. ***тих 3***: безшумен, мълчалив, ням.

глухота → прен. поет. ***тишина 1***: мълчание, безмълвие, безмълвност. → прен. ***спокойствие 2***: покой, тишина, безмълвие.

глъбина поет. → ***дълбочина 1***: дълбина, бездна, паст. → прен. ***дълбочина 2***: величина, големина, дълбина. → прен. ***дълбочина 3***: дълбина, дъно. → прен. ***задълбоченост***: дълбочина, дълбина.

глъхна несв. → ***утихвам***: затихвам, стихвам, заглъхвам, замирам, изчезвам, угасвам, гасна, умирам, млъквам.

глъч → ***врява***: глъчка, шумотевица, аларма, гюрултия, гълчава, гмеж, дандания, патърдия.

глъчка → ***врява***: глъч, шумотевица, аларма, гюрултия, гълчава, гмеж, дандания, патърдия.

гмеж рядко книж. → ***тълпа***: навалица, множество, сборище, рояк, гъмжило. → ***врява***: глъчка, глъч, шумотевица, аларма, гюрултия, гълчава, дандания, патърдия.

гневен → ***ядосан***: разгневен, нервиран, афектиран, сърдит, яден, ядовит.

гневлив рядко → ***раздразнителен***: сприхав, избухлив, нервен, кибритлия, барутлия.

гнездо → прен. ***източник 2***: огнище, разсадник. → прен. ***свърталище***: котило.

гнет книж. → ***насилие 1***: терор, потисничество, репресии. → ***робство***: иго, робия, окови, ярем, хомот.

гнетя книж. → ***потискам 1***: угнетявам, мачкам, тъпча, тероризирам, репресирам, газя. → ***измъчвам 3***: мъча, угнетявам, притеснявам, потискам, депресирам, тормозя, терзая, тровя.

говорител → ***оратор 2***.

говоря – **1.** Общувам чрез думи: **приказвам, бъбря** разг., **бърборя** разг. пренебр., **дърдоря** разг. пренебр., **дрънкам** прен. разг. пренебр., **бръщолевя** разг. грубо, **плямпам** разг. грубо, **меля** прен. разг. ирон., **хортувам** нар. *Ако та тебе попитат, / че виждал ли си Страхила, / пък ти са стори глух и ням – / ни чуваш, нито хортуваш.* Нар. пес. *Много говориш (приказваш...) и не винаги обмисляш думите си. Какво си говорил (приказвал...) пред мама? Не обичат да говорят (приказват...) по този въпрос.* **2.** прен. Давам или представлявам със същността си някаква информация: **казвам, информирам** книж. *Този пейзаж нищо не ми говори (казва...). Картината говори (казва...) много на тези, които я разбират.* **3.** Умея да общувам на чужд език: **зная, владея, ползвам**. *Говоря (зная...) няколко езика. Не говоря (зная...) арабски.* → ***разговарям***: беседвам, приказвам, хортувам, бъбря, лафя, бърборя, дрънкам. → ***казвам 1***: приказвам, река, викам, думам, хортувам.

големан разг. неодобр. → ***горделивец***: фукльо, перко, фанфарон.

големина → ***размер 1***: измерение, величина, обхват. → ***дълбочина 2***: величина, дълбина.

големство – Чувство за превъзходство над другите, за по-голяма значимост от другите: **мегаломания** книж. *Неговото големство (мегаломания) отблъсква колегите му.* ~ ***Близ.*** високомерие, надменност, горделивост, надутост, нафуканост.

голословен → ***необоснован***: неаргументиран, немотивиран, недоказан, празнословен, безпочвен, празен.

голтак разг. пренебр. → ***бед-***

няк: сиромах, нищ.

голям – **1.** Който надвишава средния размер или количество: **значителен**. *Голяма (значителна) територия. Голяма (значителна) височина. Голяма (значителна) сила. Голям (значителен) брой. Големи (значителни) неприятности.* ⇔ ***Ант.*** малък 1 (вж). ~ ***Близ.*** грамаден 1 (вж). **2.** Който има важна роля, място, значение: **значителен, съществен, сериозен, важен, едър** прен. рядко (огр.). *Получихме големи (значителни...) резултати. Случи се голяма (значителна...) неприятност. Срещата е от голямо (съществено, сериозно, важно) значение за бъдещите отношения между държавите. Спирам се на по-значителните (съществените, едрите) факти.* ⇔ ***Ант.*** малък 2 (вж). → ***силен 4***: мощен. → стесн. ***широк 4***: обширен, разгърнат. → ***възрастен 1***: зрял.

горд – Който има чувство за собствено достойнство: **достолепен** (обикн. за външно качество), **достоен** прен. *И върви Делеклюз зашеметен, но горд, / със походка безумно спокойна.* Хр. Смирненски. *Горд (достолепен...) вид. Горда (достолепна...) походка.* → разш. ***надменен***: високомерен, самомнителен, горделив, надут, нафукан, важен, наперен. → ***честолюбив***: самолюбив, амбициозен.

горделив → ***надменен***: високомерен, самомнителен, горд, надут, нафукан, важен, наперен.

горделивец – Надменен, горделив човек: **фукльо** разг. неодобр., **големан** разг. неодобр., **перко** разг. ирон., **фанфарон** книж. ирон. *Имаме един горделивец (фукльо...) в класа.* ~ ***Близ.*** самохвалец, самохвалко, хвалипръцко.

горе-долу → ***почти 1***: приблизително, близо, около. → ***почти 2:*** приблизително, кажи-речи, комай. → ***почти 3***: кажи-речи.

горен → ***повърхностен 1***.

горест поет. → ***мъка 2***: страдание, скръб, тъга, терза-

ние, нерадост, болка, покруса, жалба.

горестен поет. → ***тъжен 1***: скръбен, печален, нерадостен, тъжовен, невесел, безрадостен, безутешен, горък. → ***тъжен 2***: скръбен, печален, нерадостен, невесел, безрадостен, горък.

горещ – Който има висока температура и излъчва силна топлина: **парещ**, **жарък** поет., **зноен** поет., **огнен** прен. поет., **палещ**, **жежък** разг. *От мараната жежка / аз сърпа не оставям.* Ив. Вазов. *Пътник потръгнал на воля / в пътища знойни и прашни.* Т. Траянов. *Горещи (парещи...) слънчеви лъчи. Горещ (парещ...) пясък. Горещ (жарък...) летен ден.* ⇔ ***Ант.*** леден. ~ ***Близ.*** топъл. → прен. експр. ***страстен 1***: пламенен, разпален, жарък, огнен.

горещина – Време и състояние на въздух или друг предмет, които са много топли, горещи: **жега**, **жар**, **зной**, **огън** прен. *Днес е голяма горещина (жега...). В такава горещина (жега...) трудно се работи.* ⇔ ***Ант.*** студ, мраз. ~ ***Близ.*** топлина.

горoломен поет. → ***гръмък 1***: гръмлив, гръмогласен, гръмовит, гръмовен, громък, гръмотевичен, гръмоносен.

горък поет. → ***тъжен 1***: скръбен, печален, нерадостен, тъжовен, невесел, горестен, безрадостен, безутешен. → ***тъжен 2***: скръбен, печален, нерадостен, невесел, горестен, безрадостен. → (**горкият**) разг. ***нещастен 3***: злочест, клет, беден, злощастен.

господар – Човек, който има право да властва, заповядва над някого: **властител** книж., **властелин** книж., **стопанин** разг., **повелител** книж. *Аз съм тук господарят (властителят...) и аз ще разпореждам. Мъжът се е чувствал господар (властител...) на жената. Господар (властител...) на света.* → ***собственик***: владетел, стопанин, хазяин, сайбия. → рядко ***работодател***: шеф, чорбаджия, бос рядко.

господствам – **1.** Имам власт, значение, роля и се разпо-

реждам някъде, над някого: **властвам** книж., **налагам се** (*на*), **влияя** (*върху*), **командвам** (огр. за институция, лица), **разпореждам се** (огр. за институция, лица), **заповядвам** (огр. за институция, лица). *През XX в. в езикознанието господстват (властват, налагат се, влияят) идеите на езиковеда Фердинанд де Сосюр. В Ранното средновековие религията господства (властва...) в целия духовен и културен живот. В техния дом господства (властва, налага се, влияе) нейното мнение.* **2.** прен. Имам важно място и въздействие някъде: **властвам** прен. книж., **владея** прен., **царя, царувам** прен. *Виж, немощност на твоя трон царува.* Т. Траянов. *В страната господства (властва...) анархия. В планината господства (властва...) величествено спокойствие. Тъмни инстинкти господстват (властват...) в душата му.* → ***управлявам 1***: ръководя, властвам, господарувам, владея, оглавявам, възглавявам.

господарувам → ***управлявам 1***: господствам, ръководя, властвам, владея, оглавявам, възглавявам.

господаруване → ***власт***: владичество, господство, управление.

господство – По-голяма сила, възможности и др. или власт на някого, нещо над други: **надмощие, превъзходство, превес, първенство** прен., **приоритет** книж., **хегемония** книж. *Господство (надмощие...) на мъжа над жената. Господство (надмощие...) на селското стопанство в страната. Господство (надмощие...) на монополите.* → ***власт***: управление, господаруване, владичество.

гостолюбие книж. → ***гостоприемство***: гостоприемност.

гостоприемност → ***гостоприемство***: гостолюбие.

гостоприемство – Приемане на гости, посетители с радост, любезност: **гостоприемност, гостолюбие** книж.

Отнесоха се към гостите на предприятието с изключително гостоприемство (гостоприемност...). Българското гостоприемство (гостоприемност...) е пословично. ⇔ ***Ант.*** негостоприемство.

готвя се – Полагам усилия, действам, за да стана готов да свърша или предприема нещо: **приготвям се, подготвям се, глася се, стягам се** прен. разг., **тъкмя се** несв., разг., **стъкмявам се** разг. *На тъмна нощ дошъл бе ден на смяна.../ Тъкмяха се другарите за път.* П. П. Славейков. *Петкана се върна, стъкми, премени се.* П. П. Славейков. *Готвя се (приготвям се...) за излизане. Готвя се (подготвям се...) за конкурс. Готвя се (приготвям се...) да посрещам гости.* → ***възнамерявам***: проектирам, планирам, предвиждам, мисля, смятам, каня се, глася се, тъкмя се, кроя.

грабителски – Който е свързан с грабеж, с присвояване на чужда собственост: **обирнически, разбойнически** експр. *Грабителски (обирнически...) банди. Грабителски (обирнически...) набези. Грабителско (обирническо...) отношение към държавна собственост.*

гравитирам несв., книж. → ***насочвам се 1***: клоня.

градеж рядко → ***строеж 1***: строителство, изграждане.

градивен книж. → ***творчески***: съзидателен, производителен. **2.** ***съзидателен***: конструктивен.

градя несв. → ***строя***: изграждам, правя, издигам, вдигам, въздигам. → прен. ***изграждам 1***: създавам, строя, построявам, съграждам, сътворявам, творя. → прен. ***основавам 2***: базирам, опирам.

градя се – прен. ***основавам се***: базирам се, опирам се, почивам.

грамаден – **1.** Който има много големи, понякога необикновено големи размери, сила или степен: **огромен** експр., **гигантски** книж. експр., **колосален** книж. експр., **исполински** поет.

експр., **великански** рядко поет., **титаничен** книж. експр., **чудовищен** прен. книж. експр. *А грамаден и задъхан, скрил в студената си пазва / хиляди души разбити – дебне каменният град.* Хр. Смирненски. *Като вълна нахлуваше във моята душа / огромна скръб.* Д. Бояджиев. *А в тоз скит спокоен, скит стар християнски, / над черквица ниска със вехти светии / се бор възвишава на ствол великански / и върха си черни във облаци крий.* Ив. Вазов. *Срещнах в горите арка триумфална – / над пътя ми висеше колосална. /.../ И таз дъга и стълпове гигантски / обвиваше ги белий мъх исландски.* Ив. Вазов. *Грамадно (огромно) здание. Грамадни (огромни...) планини. Грамадно (огромно...) недоволство. Грамадна (огромна...) сила на майчината любов. Грамадни (огромни...) усилия на волята.* ⇔ ***Ант.*** малък, миниатюрен, микроскопичен. ~ ***Близ.*** изключителен (вж); голям 1 (вж). **2.** Който има много голямо, необикновено значение, заслуги: **огромен** експр., **колосален** книж. експр., **гигантски** книж. експр., **титаничен** книж. експр. *„Историята" на Паисий играе грамадна (огромна...) роля в нашето национално Възраждане. Грамаден (огромен...) подвиг. Грамадни (огромни...) заслуги за съвременния технически прогрес.* ⇔ ***Ант.*** нищожен, незначителен. ~ ***Близ.*** изключителен (вж); безкраен 3 (вж).

грандиозен книж. експр. → ***величествен***: монументален, внушителен, импозантен.

гранитен → прен. ***устойчив 1***: стабилен, солиден, непоклатим, здрав, як, железен, крепък.

граница – **1.** Разделителна линия, насип и др., която разделя две площи, територии: **межда**, **синор** огр. *Между държавите има граници (межди). Това дърво е на границата (междата...) между двете ниви.* **2.** прен.

Проява, факт, който разделя две противоположни епохи, мнения, начини на мислене и др.: **водораздел** прен., **вододел** прен., **межда** прен., **праг** прен. *Теорията на Коперник е граница (водораздел...) между старото схващане на Птолемей за разположението на Земята спрямо небесните тела. Границата (водоразделът...) на два века е незабележима.* **3.** Територия, площ или друго пространство, обхват, ограничени от нещо, в някаква степен: **предел.** *Сънувах, че съм умрел / и че закопали мене / някъде във тоз предел.* Ив. Вазов. *Селото е в границите (пределите) на Софийското поле. Простирай се в границите (пределите) на своите възможности.* → ***край 1***: предел, свършек. → ***край 4***: предел, праг.

грейвам → ***светвам 1***: засиявам, пламвам, заблестявам, блясвам. → прен. ***светвам 2***: засиявам, просиявам, блясвам, заблестявам, просветвам.

греховен → ***грешен 1***: неправеден, нечестив, неблагочестив.

грешен – Който извършва или съдържа грехове: **греховен, неправеден, нечестив, неблагочестив**. *Може би съм грешна и коварна, / може би сред път ще се сломя.* Е. Багряна. *И клепалото черковно /.../ над селото ни греховно / утре празник възвести.* Елин Пелин. *Грешни (греховни...) хора. Грешни (греховни...) дела. Грешен (греховен...) живот. Грешни (греховни...) мисли.* ⇔ ***Ант.*** безгрешен 3 (вж). → ***неправилен***: погрешен, неверен, неточен. → ***неверен 1***: недостоверен, неистинен, погрешен, лъжлив.

грея → ***блестя 1***: пламтя, искря, пламенея, сияя. → ***блестя 2***: лъщя, светя. → прен. ***блестя 3***: сияя, искря, пламтя.

грижа – **1.** Вълнение, тревога във връзка с нещо трудно, неприятно или опасно, неприятно: **притеснение** прен., **главоболие** прен. разг., **болка** прен., **кахър**

простонар., **дерт** простонар. *Това е всъщност любовта могъща, / която щом се събере във фокус, / в една огромна грижа се превръща.* В. Башев. *Ах, че мен, дядо, додея, / любовни песни да слушам, / а сам за тегло да пея, /.../ и за свойте си кахъри, / кахъри, черни ядове!* Хр. Ботев. *Имам много големи грижи (притеснения...) около здравето на мъжа си. Постоянна грижа (притеснение...) за успеха на дете, което се справя трудно с уроците си. Създадоха ѝ големи грижи (притеснения...), като я повикаха да гледа болната. Не мога да поема всичките ти грижи (болки...).* **2.** разш. Работа, свързана с нещо, за да бъде или да стане добре: **усилия, старания**. *Постоянни грижи (усилия...) са свързани с доставка на материали за строежа.* → *пренуза.* ***задължение***: задача, работа, функция, длъжност.

грижа се – С предл. *за*. Полагам грижи за някого, който не може да се справи сам: **гледам** прен. *Грижа се за (гледам) деца. Грижа се за (гледам) стара майка. Предимно аз се грижа за (гледам) цветята.* → ***старая се***: стремя се, опитвам се, мъча се, гледам. → прен. ***безпокоя се***: тревожа се, притеснявам се, кахъря се, мисля.

грижлив – Който полага грижи, грижи се за някого, нещо или е проява на такова отношение, поведение: **грижовен** книж., **загрижен**. *Грижлива (грижовна...) майка. Грижлив (грижовен...) домакин. Грижливо (грижовно...) отношение към добитък.* ⇔ ***Ант.*** нехаен (вж). → ***старателен 1, 2***: прилежен, усърден, акуратен.

грижовен експр. → ***грижлив 1***: загрижен.

грозен – Който отблъсква с външния си вид: **некрасив, противен[1], безобразен, отвратителен.** *Грозно (некрасиво...) строителство. Грозно (некрасиво...) старческо лице. Грозни (против-*

ни, безобразни, отвратителни) изоставени къщи. ⇔ ***Ант.*** красив (вж), прекрасен (вж). → прен. ***отвратителен***: безобразен, противен[1], възмутителен, ужасен, гаден.

громък книж. → ***грълък 1***: грълив, грълогласен, гръмовит, гръмовен, гръмотевичен, гръмоносен поет., горололен.

грохвам експр. → ***отпадам***: отслабвам, изнемощявам, западам, заслабвам, рухвам.

гроча се несв., разг. рядко → ***мръщя се***: въся се, муся се, цупя се, чумеря се.

група → ***разред***: групировка, категория, класа.

групирам → ***разпределям***: сортирам, класифицирам, класирам, категоризирам.

групировка → ***разред***: група, категория, класа.

грълив → ***грълък 1***: гръмогласен, гръмовит, гръмовен, громък, гръмотевичен, гръмоносен поет., горолюмен.

гръмовен → ***грълък 1***: грълив, гръмогласен, гръмовит, громък, гръмотевичен, гръмоносен поет., горолюмен.

гръмовит → ***грълък 1***: грълив, гръмогласен, гръмовен, громък, гръмотевичен, гръмоносен, горолюмен.

гръмогласен → ***грълък 1***: грълив, гръмовит, гръмовен, громък, гръмотевичен, гръмоносен, горолюмен.

гръмоносен поет. → ***грълък 1***: грълив, гръмогласен, гръмовит, гръмовен, громък, гръмотевичен, горолюмен.

гръмотевичен → прен. поет. ***грълък 1***: грълив, гръмогласен, гръмовит, гръмовен, громък, гръмоносен, горолюмен.

грълък – За звук, глас – който е много силен, мощен и гърми, чува се надалеч: **грълив, гръмогласен, гръмовит, гръмовен** книж., **громък** книж., **гръмотевичен** прен. поет., **гръмоносен** поет., **горолюмен** поет. *И в душата му стихва последен акорд / от гръмовната музика бойна.* Хр. Смирненски. *С громки маршове вълшебни / и масажи най-целебни / стигнаха дома му чак.* Хр. Смирненски. *Грълкият (грълливият...) глас*

на Боримечката е останал завинаги в съзнанието на всеки, който е чел „Под игото". Надалеч се чува гръмкият (гръмливият...) шум на водопада. ⇔ ***Ант.*** тих 1 (вж), недоловим. → прен. ***високопарен***: надут.

гурман книж. нежел. → ***гастроном***: гурме.

гурме книж. нежел. → ***гастроном***: гурман.

гуша се несв. → прен. ***спотайвам се 1***: потайвам се, притаявам се, сгушвам се.

гъквам → ***казвам 1***: проговарям, продумвам, обаждам се, издумвам, изричам, река, промълвявам.

гълча несв., нар. → ***карам се***: хокам, навиквам², строявам, калайдисвам, дера.

гълчава нар. → ***врява***: глъчка, глъч, шумотевица, аларма, гюрултия, гмеж, дандания, патърдия.

гъмжило → ***тълпа***: навалица, множество, сборище, рояк, гмеж.

гърча несв. → ***нагъвам 3***: надиплям, диплям, къдря, накъдрям, набръчквам.

гътвам разг. → ***събарям 1***: повалям, катурвам, прекатурвам, строполявам, стропалям, обръщам.

гътвам се разг. → ***падам 2***: повалям се, катурвам се, изтърсвам се, стоварвам се, строполявам се, тупвам. → ***събарям се 1***: сривам се, разрушавам се, рухвам, сгромолясвам се, строполявам се, падам.

гюрултия простонар. → ***врява***: глъчка, глъч, шумотевица, аларма, гълчава, гмеж, дандания, патърдия.

Д

давам → ***предавам 1***: връчвам. → прен. ***позволявам 2***: допускам.

давление книж. нежел. → ***принуда***: натиск, насилие.

дадености мн., рядко → ***заложба 1***: данни, качества, възможности.

далавера → жарг. ***полза 1***: изгода, облага, печалба, дивидент, интерес, файда, келепир, аванта, кяр, муфта.

далновиден – Който може да предвижда развитието на нещата и да действа, като се съобразява с това: **предвидлив, прозорлив**. *Далновидните (предвидливите...) хора са се запасили с продукти. Далновиден (предвидлив...) политик. Далновидно (предвидливо...) решение.* ⇔ ***Ант.*** късоглед прен., недалновиден, непредвидлив, непрозорлив. ~ ***Близ.*** съобразителен, проницателен (вж).

дандания разг. → ***врява***: глъчка, глъч, шумотевица, аларма, гюрултия, гълчава, гмеж, патърдия.

данни – Знания, които служат за изясняване, постигане или решаване на нещо, за някакви изводи: **сведения, податки** книж. рядко, **информация, факти** стесн. *Данните (сведенията...) за тази епоха са недостатъчни. Нужни са повече данни (сведения...) за историята на заболяването. Търсят данни (сведения...) за очевидци на престъплението.* → ***заложба 2***: качества, възможности, дадености.

дар → ***дарба***: талант, заложба, дарование.

дарба – Вродена способност за някакво творчество, за дейност в областта на изкуството, науката и др.: **талант, дар, дарование** книж. нежел., **заложба**. *Свири, свири, бог убил те, луд гидия, /.../ свири, струвай старо младо, младо – лудо, / що е божа дарба, то за свят е чудо.* П. П. Славейков. *Песента е дар небесни, / чудо върши над сърцата.* Ив. Вазов. *Поетическа дарба (талант...). Развивам дарбата (таланта...) си. Дете с големи дарби (заложби).* ***Ант.***: бездарност, бездарие. ~ ***Близ.***: способност, кадърност.

дарител – **1.** Лице, което дарява, предоставя нещо нужно на някого (обикн. органи за присаждане и др.): **донор**. *Не могат да наме-*

рят дарител (донор) на сърце. **2.** Лице, което предоставя парични средства на някого: **спонсор, спомоществувател, донор** рядко. нежел. *Той беше дарител (спонсор...) на читалището.*

дарование книж. нежел. → ***дарба***: талант, заложба, дар.

движа – **1.** Правя нещо да не стои на едно място в пространството: **мърдам, местя**. *Движа (мърдам...) глава напред-назад. Не движи (мърдай...) ръката си, докато те рисувам. Движа (мърдам...) стола.* **2.** Правя нещо да действа, да осъществява работно движение: **карам²**. *Тракторът движи (кара) сеялката. Водата движи (кара) воденичното колело.* → прен. ***подтиквам***: подбуждам, стимулирам, инспирирам, амбицирам, тласкам, подбутвам.

даунлоудвам → спец. ***свалям*** *5*: изтеглям, източвам, точа, тегля.

движа се несв. – **1.** Намирам се в движение в пространството, обикн. в някаква посока: **придвижвам се** несв., **вървя, напредвам**. *Трябва да се движим (придвижваме...) напред, макар и бавно. Колата едвам се движи (придвижва...). Влакът се движи (придвижва...) през Искърския пролом.* ⇔ ***Ант.*** спирам. ~ ***Близ.***: влача се, пъпля. **2.** Извършвам движение в пространството, не стоя неподвижен: **мърдам, шавам** разг. *Не се движи (мърдай...), докато те подстригвам! Ръката му е парализирана и не се движи (мърда...).* ~ ***Близ.*** раздвижвам се, задвижвам се, помръдвам, мръдвам, шаввам. → прен. ***развивам се*** *2*: напредвам, израствам, еволюирам. → прен. ***минавам*** *4*: преминавам, вървя, тека, напредвам, нижа се, изнизвам се. → прен. ***променям се*** *2*: меня се, изменям се, варирам, колебая се.

движение → прен. ***динамика*** *1*: динамизъм, динамичност.

двойствен – Който има две страни, става или е възможен по два начина: **двояк**,

нееднинен. *Двойствена (двояка...) природа на човека. Двойствено (двояко...) разбиране на произведение. Двойствен (двояк...) смисъл.* ⇔ ***Ант.*** единен. ~ ***Близ.*** различен 2 (вж).

двойственост → ***лицемерие***: двуличност, неискреност, притворство, йезуитство, фалш.

двоумение → ***колебание***: колебливост, нерешителност, раздвоение, раздвоеност.

двояк → ***двойствен***: нееднинен.

двуличие → ***лицемерие***: двуличност, неискреност, притворство, двойственост, йезуитство, фалш.

двуличност → ***лицемерие***: двуличие, неискреност, притворство, двойственост, йезуитство, фалш.

дебел – Който има голяма телесна маса, много подкожни тлъстини: **тлъст, пълен, шишкав** разг., **охранен** (обикн. за животно), **угоен** (за животно). *Дебела (тлъста...) селянка. Дебели (тлъсти...) ръце. Тлъста (угоена) свиня.* ⇔ ***Ант.*** слаб 5 (вж.). ~ ***Близ.*** възпълен (вж). → прен. разг. ***басов***: нисък.

дебелоглав разг. неодобр. → ***непреклонен 3***: упорит, неотстъпчив, твърдоглав, инатлив, инатлия.

дебелоглавие разг. неодобр. → ***непреклонност***: упоритост, неотстъпчивост, твърдоглавие, твърдоглавство, инат, бикоглавство, инатливост.

дебеловрат → прен. разг. неодобр. ***борец 3***: врат, мутра, мутрафон, мутряга.

дебелоок разг. → ***нахален 1***: безочлив, нагъл, арогантен, безцеремонен.

девствен – Който не е имал полови контакти и е нравствено запазен: **целомъдрен, невинен** прен., **непорочен, непокътнат** прен. рядко, **чист** прен. *Маргарита, Маргарита, светла утринна роса, / ти си чиста като свода на далечни небеса, / и невинна...* Хр. Ясенов. *Девствено (целомъдрено...) момиче.* ⇔ ***Ант.*** обезчестен, озлочестен, дефлориран. → прен. ***запазен 2***: непокът-

нат, неопорочен, неосквернен.

деградивен книж. → ***разрушителен 2***: унищожителен, рушителен, съкрушителен, пагубен, деструктивен.

деен – Който действа, върши, осъществява нещо активно: **активен, енергичен, деятелен** книж. нежел., **действен.** *Деен (активен...) директор. Деен (активен...) учител. Дейна (активна...) организация.* ⇔ ***Ант.*** бездеен, пасивен, отпуснат, заспал. ~ ***Близ.*** трудолюбив (вж.), оперативен, деловит, делови, експедитивен.

деец – Лице, което върши или е извършило важна обществена работа: **деятел** книж. нежел., **труженик, функционер** книж. *Виден обществен деец (деятел...). Възрожденски просветен деец (деятел...). Дейци (деятели...) от Освободителната война.* ~ ***Близ.*** борец 1 (вж).

дезертирам → прен. ***кръшкам 1***: клинча, измъквам се, бягам. → прен. ***абдикирам 2***: отказвам се, измъквам се.

дезертиране → прен. ***абдикация 2***: абдикиране, отказ, измъкване.

дезинтеграция → ***разединение 1***: разделение, разединеност, разцепление, разкол.

дейност – **1.** Съвкупност от действия за изпълнение на някаква цел (на лице или институция, организация, организъм): **работа, функция, функциониране, действие**. *Фабриката отново започна дейността (работата...) си. Дейността (работата...) на крайниците е затруднена. Неравномерна дейност (функция, функциониране) на сърцето.* **2.** Извършване на нещо, влагане на усилия и енергия от някого в продължение на известно време: **занимания, работа, активност**. *Развивам голяма обществена дейност (активност). Научна дейност (занимания...). Дейност (работа, активност) за привличане на кръводарители. Не обичам организационната дейност (занимания...).* ~ ***Близ.*** дело, действия. → ***работа***

1: труд, занимания. → ***активност***: действеност, енергия, работливост.

действам → ***правя 1***: върша, работя. → ***работя 3***: функционирам. → ***направям 2***: постъпвам, правя, процедирам.

действен → ***резултатен***: ефективен, ефикасен, ефектен. → ***деен***: активен, деятелен, енергичен.

действеност → ***активност***: енергия, дейност, работливост.

действие → рядко. ***дейност 1***: работа. → ***постъпка***: проява, деяние.

действителен → ***истински 1***: същински, реален, фактически, автентичен. → ***истински 2***: същински, автентичен, неподправен.

действителност → ***реалност 1***. → ***живот 3***: битие, реалност.

декорирам книж. → ***украсявам 1***: крася, кича, разкрасявам, разхубавявам, китя, гиздя, нагиздвам.

деликатен → ***чувствителен 2***: нежен, уязвим, раним. → ***тактичен***: внимателен.

делничен → ***всекидневен 2***: ежедневен. → прен. ***безинтересен 2***: неинтересен, банален, тривиален, прозаичен, безцветен, сив.

дело – Дейност със значителна обществена цел и резултати: **кауза.** *Много български интелигенти се отдават на делото (каузата) на Освобождението. Велико дело (кауза).* → ***произведение 1***: творба, творение, създание, творчество, изработка, работа, плод.

демаскирам книж. → ***разкривам 2***: показвам, представям, откривам, издавам, оголвам.

демобилизирам се книж. → прен. ***отпускам се 3***: разпускам се, разкисвам се, разлагам се, размеквам се, разплувам се, разкапвам се.

демоде книж. → ***старомоден 1***: демодиран.

демодиран книж. → ***старомоден 1***: демоде.

демонстрация → прен. книж. ***проява 1***: израз, изява, проявление, манифестация, жест.

демонстрирам книж. →

изтъквам: показвам, афиширам, парадирам, манифестирам, перча се.

денационализирам книж. → ***приватизирам***: раздържавявам. → ***претопявам***: асимилирам, поглъщам.

депресирам книж. → ***измъчвам 3***: мъча, угнетявам, тормозя, притеснявам, потискам, терзая, тровя, гнетя. // изтормозвам, изтерзавам.

дера несв. → прен. разг. ***карам се***: гълча, навиквам², строявам, калайдисвам.

дередже простонар. → ***положение 3***: състояние, хал.

дерт простонар. → ***грижа 1***: притеснение, главоболие, болка, кахър.

деспотичен – **1.** Който потиска правата и свободата на другите: **тираничен.** *Деспотичен (тираничен) владетел. Деспотичен (тираничен) съпруг. Деспотична (тиранична) майка.* ⇔ ***Ант.*** демократичен, либерален. **2.** Който е свързан с потискане на правата и свободата на другите: **тираничен, потиснически.** *Деспотичен (тираничен...) режим. Деспотична (тиранична...) власт. Деспотичен (тираничен...) характер.* ⇔ ***Ант.*** демократичен.

деструктивен книж. → ***разрушителен 2***: унищожителен, рушителен, съкрушителен, пагубен, деградивен.

детайл книж. → ***подробност***: тънкост, дреболия.

детайлен книж. → ***подробен 1***: обстоен, изчерпателен. → ***подробен 3***: щателен.

дете – **1.** Човек на малка възраст, до 13 – 14 г.: **хлапе** обикн. пренебр., **малчуган.** *Още си дете (хлапе...). Няколко деца (хлапета...) си играят в двора. Не съм вече дете (хлапе...).* ⇔ ***Ант.*** възрастен (същ.). **2.** Малък син или дъщеря по отношение на родителя си: **рожба** гальов., **чедо** нар., **отроче** старин. или разг. ирон. *Децата ни мрат / в задушната смрад / със жадни за слънце очи.* Н. Вапцаров. *Аз често виждам из градът, / по всеки път и кръстопът, / на Македония чадата: /от старци чак до младенци.* П.

К. Яворов. *Не додея ли ни път във тъмно, / скръб за рожби ли не ни повея?* Н. Вапцаров. *Колко деца (рожби...) имате? Моето скъпо дете (рожба...) днес ми поднесе букетче.*

детронирам книж. → ***свалям 3***: събарям, смъквам, махам.

дефект книж. → ***недостатък***: недъг, несъвършенство, слабост, кусур, минус, махана.

дефинирам книж. → ***определям 4***: уточнявам, формулирам.

дефиниция → ***определение***: формулировка.

дефицит книж. → ***недостиг***: недоимък, оскъдност, ограниченост, бедност.

деформирам книж. – Развалям формата на нещо: **обезформявам, изкривявам, разкривявам.** *Деформирам (обезформявам...) палтото. Огледалото деформира (обезформява...) образа.* ⇔ ***Ант.*** оформям.

деяние книж. нежел. → ***постъпка***: действие, проява.

деятел книж. нежел. → ***деец***: труженик, функционер.

деятелен книж. нежел. → ***деен***: активен, действен, енергичен.

диалог → ***разговор***: беседа, беседване. → прен. ***общуване***: комуникация, контакти.

диалогизирам книж. рядко → ***разговарям***: говоря, беседвам, приказвам, бъбря, лафя.

диапазон книж. → ***обхват***: обсег, размер, мащаб.

див → ***примитивен 2***: първичен, първобитен. → прен. ***некултурен***: нецивилизован, прост. → прен. разг. ***необщителен 1***: затворен, неразговорчив, неразговорлив, неконтактен, свит. → прен. ***несдържан***: необуздан, невъздържан, неовладян, неукротим. → прен. експр. → ***буен 2***: бурен, стихиен, неукротим, вулканичен.→ прен. ***безлюден 1***: пуст, ненаселен, необитаем.

дивидент → ***полза 1***: изгода, облага, печалба, интерес, файда, келепир, аванта, кяр, муфта, далавера.

дигитализирам спец. – Въвеждам цифрова, електрон-

на апаратура някъде: **цифровизирам** спец. *Дигитализирам (цифровизирам) телефонните услуги.*

диктаторски → ***авторитарен***.

динамизъм книж. → ***динамика 1***: динамичност, движение. → ***динамика 2***: динамичност, напрежение, интензивност, активност.

динамика книж. – **1.** Постоянно изменение и развитие на нещо: **динамичност** книж., **динамизъм** книж., **движение** прен. *Динамика (динамичност...) на живота. Динамика (динамичност...) на природните процеси.* ⇔ ***Ант.*** статичност, неподвижност, застой. **2.** Усилен ход и напрегнатост в развитието на нещо: **динамичност** книж., **динамизъм** книж., **интензивност** книж., **напрежение, активност** (огр.). *Обичам динамиката (динамичността...) на живота в големия град. Динамика (динамичност...) на спортна игра. Работим с голяма динамика (динамичност...). Динамика (динамичност, динамизъм, интензивност, напрежение) на филм.* ⇔ ***Ант.*** спокойствие 1 (вж); отпуснатост, вялост.

динамичен книж. → ***напрегнат***: интензивен, усилен, бурен, трескав.

динамичност книж. → ***динамика 1***: динамизъм, движение. → ***динамика 2***: напрежение, интензивност, динамизъм.

дипля несв. → ***нагъвам 1***: надиплям, начупвам. → ***нагъвам 2***: сгъвам, надиплям, сдиплям. → прен. поет. ***нагъвам 3***: надиплям, гърча, къдря, накъдрям, набръчквам.

директен книж. → ***пряк 1***: прав. → ***пряк 2***: непосредствен, непосреден. → ***пряк 3***.

дирижирам → прен. книж. ***насочвам 3***: направлявам, ръководя, напътствам.

диря → ***знак 1***: белег, следа, отпечатък, печат.

диск → разш. спец. ***компактдиск***: сиди, сидиром диск.

дискусионен книж. → ***спорен***[1].

дискутирам книж. → ***обсъждам***: разглеждам, разисквам, коментирам, анализирам. → ***споря***: полемизирам, препирам се, разправям се.

дисонанс книж. → прен. ***противоречие 1***: несъответствие, разминаване, несъвместимост, дисхармония.

дистанцирам се книж. → ***разграничавам се***: отграничавам се.

дисхармония книж. → прен. ***противоречие 1***: несъответствие, разминаване, несъвместимост, дисонанс.

дитирамби книж., обикн. ирон. → ***възхвала 1***: хвалебствие, славословие, адмирация.

длъгнест → ***дълъг***: продълговат, проточен, източен.

длъжност → ***работа 2***: занятие, поминък, препитание, служба, бизнес, хляб. → прен. ***задължение***: задача, работа, функция, грижа.

днешен → прен. ***съвременен 1***: сегашен, настоящ.

дни → прен. ***живот 1***:

добавка – Допълнително приспособление към нещо (жилищно помещение, автомобил, устройство и под.), чрез което се повишава неговото удобство, функционалност и др.: **допълнение**, **екстра** нов. разг. *Сложиха ми на колата няколко екстри (добавки).*

добивам – прен. Започвам да имам някакво качество или вид: **получавам** прен., **приемам** прен. (огр.), **придобивам** прен. *Добивам (получавам...) съвсем друг изглед с новия костюм. Добивам (получавам, придобивам) хубав загар след две седмици на морето. Добивам (придобивам, приемам) мрачно изражение. Идеята доби (получи...) по-ясни очертания. Добивам (получавам...) известност.* ⇔ ***Ант.*** загубвам, изгубвам. ~ ***Близ.*** ставам. → ***получавам 2***: придобивам, сдобивам се. → ***произвеждам 2***: получавам.

добро → прен. ***благоденствие***: благополучие, добруване.

добродушен → ***добър 1***: добросърдечен, мил.

добросъвестен – Който спаз-

ва точно и съзнателно задълженията си, законите, правилниците и под. или е проява на такова отношение: **отговорен, коректен** книж. *Добросъвестен (отговорен...) служител. Добросъвестен (отговорен...) гражданин. Добросъвестно (отговорно...) изпълнение на задачите. Много добросъвестен (коректен) партньор при изплащане на задълженията си.* ⇔ ***Ант.*** недобросъвестен, безотговорен, некоректен. ~ ***Близ.*** добър; старателен 1 (вж).

добросърдечен → ***добър 1***: добродушен, мил.

добруване → ***благоденствие***: благополучие, добро.

добър – 1. Който има мек, сговорчив характер и се отзовава на болките и проблемите на другите: **добросърдечен, добродушен, мил** прен. *Дядо ми е много добър (добросърдечен...) човек. Толкова добра (добросърдечна...) жена, винаги ми помага!* ⇔ ***Ант.*** лош 2 (вж). **2.** Който има положителни качества и се ползва с одобрение, заслужава одобрение: **сгоден** разг., **харен** нар. *Да сме благодарни, / имаме си, Пендо, / съюзници харни.* Елин Пелин. *Добра (сгодна...) стока. Добро (сгодно...) качество.* ⇔ ***Ант.*** лош 1 (вж). → прен. ***подходящ 3***: благоприятен, удобен, сгоден, щастлив.

доверявам → ***откривам 2***: поверявам, разкривам, споделям, издавам, изказвам.

довод → ***аргумент 1***: съображение, основание, мотив, мотивировка, обосновка.

довтасвам разг.→ ***пристигам 1***: идвам, дохождам /дойда.

довършвам → ***свършвам 1***: завършвам, привършвам, приключвам, изкарвам. → прен. разг. ***унищожавам***: съсипвам, погубвам, ликвидирам, заличавам, затривам, погребвам.

догарям → ***угасвам 1***: изгасвам, загасвам, гасна.

догонвам → ***стигам 2***: настигам, достигам, застигам, изравнявам се.

дойда → **дохождам.**

доказателство → ***аргумент 2.***

докарвам разг. → ***прокарвам***

3: снабдявам, доставям. → прен. ***предизвиквам 3***: създавам, пораждам, произвеждам, направям, донасям, навличам.

докарвам се разг. → ***нагласявам се (нагласям се)***: пременявам се, издокарвам се, нагиздвам се, наконтвам се, накипрям се, натруфвам се. → ***глася се***: гиздя се, контя се, труфя се, кипря се.

докарвам си разг. → ***спечелвам***: припечелвам, печеля, получавам, изработвам, изваждам, вадя, правя, направям.

докопвам разг. грубо → ***хващам 1***: улавям. → ***хващам 4***: улавям, залавям, задържам, спипвам, пипвам.

докосвам → ***пипам 1***: допирам, бутам, барам.

докрай → ***окончателно 1***: изцяло, всецяло, напълно.

документация – Съвкупност от документи, проекти, снимки и др., които са необходими на някого за някаква цел (за да кандидатства някъде, да представи постиженията си и под.): **документи, портфолио** нов. нежел. *Събирам документацията (документите...) за участие в конкурс. Представям документацията (документите...) на кандидата за свободната длъжност.*

документи → ***документация***: портфолио.

долавям – До сетивата и съзнанието ми достига нещо от околната обстановка: **забелязвам, усещам, чувствам** несв. / **почувствам** св., прен. **разбирам, схващам, сещам** поет. *Другарко, сещам аз последний час настава, / час сбогом и от теб, и от света да зема.* П. П. Славейков. *Долових (забелязах, усетих, почувствах...) смущението му. Долови (забеляза, усети, почувства...) ли, че не съм доволен от решението ти? Долавям (забелязвам, усещам, чувствам...), че не съм сам в стаята.* → ***разбирам 1***: схващам, проумявам, прозирам, осъзнавам, загрявам. → ***чувам 1***: дочувам.

долен → прен. разг. неодобр. ***нечестен 1, 2***: непочтен,

безчестен, безсъвестен, подъл, низък, мръсен.

доловим → ***явен 1***: видим, очевиден, забележим.

доминирам книж. → ***преобладавам.***

домогвам се → ***настоявам***: претендирам, драпам, напирам.

донасям → прен. ***предизвиквам 3***: създавам, пораждам, произвеждам, направям, докарвам, навличам.

донор → ***дарител 1.*** → рядко ***дарител 2***: спонсор, спомоществувател.

допадам → ***харесвам 2***: харесвам се, нравя се, импонирам.

допада ми → ***харесвам 1***: харесва ми <се>, понравя ми се, падам си.

допир → ***връзка 1***: контакт, досег, съприкосновение.

допирам → ***пипам 1***: докосвам, бутам, барам.

допитване → ***анкета 1***: проучване, сондаж.

допотопен → прен. ***отживял***: остарял, старомоден, анахроничен, архаичен прен., мухлясал.

допълнение → ***добавка***: екстра.

допускам → ***позволявам 2***: давам. → ***предполагам 1***: мисля, смятам, считам, струва ми се, вярвам.

досаден → ***безинтересен 1***: скучен, отегчителен, дотеглив, неинтересен, незанимателен.

досег → ***връзка 1***: контакт, съприкосновение, допир.

досещам се – Вниквам в същността или причината на нещо: **отгатвам, познавам, прозирам.** *Досещам се (отгатвам...) защо толкова се разбърза. Бързо се досетих за (отгатнах...) отговора на гатанката.* ~ ***Близ.*** схващам, разбирам, проумявам. → ***спомням си***: досещам се, припомням си, наумявам си. → ***сещам се 1***: съобразявам (се), хрумва ми.

доста – В количество, степен, които са достатъчно големи, не са малки: **значително, твърде** (обикн. с <u>много</u>). *Има доста (значително...) много пари.. Доста (значително...) много закъсняхме. Доста (значително) се потрудихте.* ⇔ ***Ант.*** не-

достатъчно, малко. ~ ***Близ.*** много.

доставям → ***прокарвам 3***: снабдявам, докарвам.

достигам → ***простирам се 1. //***: стигам, разпростирам се, разстилам се, разполагам се. → рядко ***стигам 1***: пристигам, идвам / дойда. → ***стигам 2***: настигам, застигам, изравнявам се, догонвам.

достижение книж. нежел. → ***постижение 1***: успех, сполука, завоевание, победа.

достоверен → ***безспорен 1***: неоспорим, неопровержим, необорим, сигурен, надежден. → ***истински 4***: верен, правдив, истинен.

достоен → прен. ***горд 1***: достолепен.

достойнство → ***предимство 1***: качество, преимущество, приоритет.

достолепен → ***представителен 2***: внушителен, солиден, мастит. → ***горд 1***: достоен.

дотеглив → ***безинтересен 1***: отегчителен, досаден, неинтересен, незанимателен.

дохождам несв., нар. / **дойда** св. → ***пристигам 1***: идвам, довтасвам. → рядко прен. ***настъпвам[1] 1***: наставам, идвам, ставам[2], започвам, започвам се.

дочувам → ***чувам 1***: долавям. → прен. разг. ***узнавам 1***: научавам <се>, чувам, разбирам.

драг → ***мил 1***: скъп, обичен, любим, свиден. → ***мил 2***: приятен, симпатичен, ȍбичен, обичлив, любав.

драгоценен книж. → ***скъпоценен 1***: безценен. → прен., понякога ирон. ***скъпоценен 2***: безценен, неоценим, златен.

дразня несв. – **1.** Предизвиквам неприятно вълнение, изостряне на нервите: **раздразвам, нервирам, афектирам** книж. *Всяка дума, която накърнява самочувствието му, го дразни (раздразва...). Много е чувствителна и лесно се дразни (раздразва...). Дразнят (раздразват...) ме некомпетентните забележки по проекта.* **2.** Държа се предизвикателно с някого, като се опитвам да го нервирам или обидя: **закачам[2], пре-**

дизвиквам. *Постоянно дразни (закача...) братчето си и го разплаква. Обича да дразни (закача...) колегите си и предизвиква конфликти.*

драма → прен. книж. експр. ***нещастие 1***: злощастие, беда, злочестина, злополучие, зло, несрета, трагедия, катастрофа.

драматизъм – Наличие на сблъсъци, борба между различни прояви, чувства, лица, сили и др., което поражда напрежение, очакване за надделяване на едно от тези неща, лица: **драматичност**. *Драматизъм (драматичност) на действие в художествено произведение. Драматизъм (драматичност) в чувствата на герой на произведение. Драматизъм (драматичност) на епоха.*

драматичност → ***драматизъм.***

драпам → прен. разг. ***настоявам***: претендирам, домогвам се, напирам.

дребен → ***малък 1***: ситен. → ***малък 2***: невръстен, маловъзрастен, ситен. → ***малък 3***: малочислен, малоброен, нищожен. → прен. ***малък 4***: маловажен, незначителен, несъществен, несериозен.

дреболия → прен. разг. ***подробност***: тънкост, детайл.

древен → ***старинен***: някогашен, архаичен.

дрезгав → ***сумрачен***: полумрачен, мътен.

дрезгавина → ***сумрак***: полумрак, здрач.

дремя несв. → прен. ***спотайвам се 2***: крия се, тая се, потайвам се. → прен. ***бездействам 2***: стоя, седя, вися, кисна, стърча, кибича. → прен. неодобр. ***бездействам 3***: стоя, седя, пасувам, спя.

дрехи мн. → ***облекло***: одеяние, одежди, премяна.

дрога → ***наркотик***.

друг → ***различен 2***: отделен.

другар – **1.** Човек, с когото постоянно се общува поради чувство на симпатия и разбирателство: **приятел**. *Ние сме стари другари (приятели). Той е истински другар (приятел), винаги ми помага.* **2.** Човек, с когото

някой върши обща дейност, борба: **сьратник, сподвижник** рядко. *Левски има много другари (сьратници...) в организационната дейност за въстание.* → разш. ***спътник 1***: компаньон, компания.

другарски → ***дружески***: приятелски, дружелюбен.

другарувам разг. → ***дружа***: другаря.

другаря нар. → ***дружа***: другарувам.

дружа – Имам с някого другарски, приятелски отношения: **другарувам** разг., **другаря** нар. *Аз от дете с тез птички другарях, / че дивни бяха песните им прости.* П. П. Славейков. *Ние дружим (другаруваме...) от деца.*

дружелюбен – Който проявява или изразява добро, дружеско чувство: **приветлив, приветен** поет., **радушен, благоразположен** книж., **топъл** прен. *Дружелюбен (приветлив...) поглед. Дружелюбен (приветлив...) познат. Дружелюбно (приветливо...) отношение.* ⇔ ***Ант.*** недружелюбен, неприветлив, неприветен, неблагоразположен, студен. → ***дружески***: другарски, приятелски.

дружен – Който се отличава с единодействие и единомислие, разбирателство: **задружен, сплотен, единодушен, единен, сговорен** разг. *Стоян дружина думаше: / „– Ой ми ва вази, дружина, / дружина вярна, сговорна."* Нар. пес. *Много дружно (задружно...) семейство. Трябва да бъдем дружни (задружни...), за да постигнем целта си.* ⇔ ***Ант.*** разединен, несговорен. → ***общ 3***: съвместен, задружен, колективен, единен.

дружески – Който е присъщ на другар, другари: **другарски, приятелски, дружелюбен**. *Дружески (другарски...) разговори. Дружеско (другарско...) отношение. Дружеска (другарска...) ръка.* ⇔ ***Ант.*** враждебен, недружелюбен.

дружно → ***заедно 2***: наедно, задружно, колективно, общо, съвместно.

дружност → ***единство 2***: за-

дружност, единност, съгласуваност.

дързновен книж. → ***смел 3***: дързък.

дрънкам → прен. разг. пренебр. ***говоря 1***: приказвам, бърборя, бъбря, хортувам, меля, дърдоря, бръщолевя, плямпам. → прен. разг. пренебр. ***разговарям***: беседвам, говоря, приказвам, хортувам, бъбря, бърборя.

дръпнат → прен. разг. неодобр. ***своенравен***: своеволен, опак, опърничав, въртоглав.

дума – 1. Отделно звукосъчетание или звук от човешката реч, което изразява понятие или чувство: **слово, реч** разг., **лаф** простонар. *Но хулна реч не казвай, недей го кле* [народа] *жестоко, / че уж не виждал злото.* П. К. Яворов. *Изрече няколко развълнувани думи (слова). Не знае нито дума (слово, лаф) на румънски.* **2.** Нещо, което се казва, съобщава: **приказка** разг., **лаф** простонар. *Не можах да си кажа думата (приказката...). Прекъснах му думите (приказките...).* → прен. ***обещание***: обет.

думам разг. → ***казвам 1***: река, викам.

дух → ***психика:*** душевност, душа. → прен. ***самочувствие 2***.

духовен → ***интелектуален 2***: културен. → прен. ***нравствен 1***: морален. → ***нравствен 2***: етичен.

душа → ***психика***: душевност, дух.

душевед книж. → ***психолог***: душеведец.

душеведец книж. рядко → ***психолог***: душевед.

душевност книж. → ***психика***: душа, дух.

душманин простонар. → ***враг 1***: противник, неприятел.

дълбина книж. → ***дълбочина 1***: глъбина, бездна, паст. → прен. ***дълбочина 2***: величина, големина, глъбина. → прен. ***дълбочина 3***: глъбина, дъно. → прен. ***задълбоченост***: дълбочина, глъбина.

дълбок → прен. ***задълбочен***: проникновен, сериозен. → прен. ***силен 5***. → прен. ***съдържателен 1***: смислен.

дълбочина – **1.** Дълбоко мяс-

то във вода или в земята: **дълбина** книж., **глъбина** поет., **бездна** прен., **паст** само ед., книж. *Изследват морските дълбочини (дълбини...). Вулканите изкарват лава от земната дълбочина (дълбина...).* **2.** прен. Голям обхват, измерения на някакво явление: **величина, големина, дълбина** прен. книж., **глъбина** поет. *Дълбочина (величина...) на майчината любов. Трогна ме дълбочината (величината...) на страданието му. Дълбочина (величина...) на криза. Дълбочина (величина...) на разрив.* **3.** прен. Най-скрита, съкровена част на сърце, чувства, мисли: **дълбина** прен. книж., **глъбина** прен. поет., **дъно** прен. *Но дойдоха печални дни. Покруса / най-твърдите от глъбини раздруса.* К. Христов. *От дълбините (дълбочината, глъбината) на душата му изплува забравена нежност. В дълбочината (дъното...) на съзнанието ми проблясна спомен.* → прен. ***задълбоченост***: дълбина, глъбина.

дълговечен → ***продължителен***: дълъг, дълготраен, дълговременен, дълголетен, траен.

дълговременен → ***продължителен***: дълъг, дълготраен, дълговечен, траен.

дълголетен → ***продължителен***: дълъг, дълготраен, дълговечен, траен.

дълготраен → ***продължителен***: дълъг, дълговременен, дълговечен, дълголетен, траен. → ***траен 2***: издръжлив. → ***траен 2 //***: неувяхващ.

дълъг – Който има по-голяма дължина от ширина: **продълговат, проточен, източен, длъгнест**. *Дълги (продълговати...) сенки. Дълга (продълговата...) маса. Дълго (продълговато, източено, длъгнесто) лице. Дълги (източени, длъгнести) мигли.* ⇔ ***Ант.*** къс. → ***продължителен***: дълготраен, дълговременен, дълголетен, дълговечен, траен. → прен. разг. ***висок 1***: източен. → прен. ***многоброен 1***: многочислен.

дъно → прен. ***дълбочина 3***: дълбина, глъбина.

дърдоря разг. пренебр. → ***говоря 1***: приказвам, бърборя, бъбря, хортувам, дрънкам, меля, бръщолевя, плямпам.

държа → прен. ***поддържам***: подпирам, крепя, подкрепям.

държа се → прен. ***отнасям се 1***: постъпвам, третирам.

държавен → ***обществен 3***: общ.

държание → ***обноски***: маниери.

дързък – Който е предизвикателно напорист, настойчив и безцеремонен в своите искания, думи, поведение: **нахакан** разг. неодобр. *Дързък (нахакан) и безскрупулен, той наистина успя да заеме ръководното място. Дръзко (нахакано) държание.* ⇔ ***Ант.***: свит, стеснителен, скромен. ~ ***Близ.*** нахален; напорист, настойчив. → ***смел 3***: дръзновен.

дърт разг. грубо → ***стар 1***: възрастен.

дъртак разг. грубо → ***дядо***: старец, старик, дядка, дъртофелник.

дъртачка разг. грубо → ***баба 1***: старица, бабичка, бабка, бабушкера, бабишкел(р), дъртофелница.

дъртофелник разг. грубо → ***дядо***: старец, старик, дядка, дъртак.

дъртофелница разг. грубо → ***баба 1***: старица, бабичка, бабка, бабушкера, бабишкел(р), дъртачка.

дъх → ***миризма 1***: воня, лъх.

дъхав поет. → ***ароматен***: миризлив, благоуханен, ухانен, благоухаен, ароматичен, ухаен, благовонен.

дъхам рядко → ***мириша***: ухая, лъхам, дъхтя, воня.

дъхтя поет. → ***мириша***: ухая, лъхам, дъхам, воня.

дядка разг. пренебр. → ***дядо***: старец, старик, дъртак, дъртофелник.

дядо – Много възрастен, стар мъж: **старец, старик** книж., **дядка** разг. пренебр., **дъртак** разг. грубо, **дъртофелник** разг. грубо. *Я надуй, дядо, кавала, / след теб да викна, запея.* Хр. Ботев. *Аз често виждам из градът, / по всеки път и кръстопът, / на Македония ча-*

дата: /от старци чак до младенци. П. К. Яворов. *Ситен снежец заваля, / спира цигулката горестен плач – стареца немощно става.* Хр. Смирненски. *В предсмъртен стон старикът белобрад, / оплискан в кръв, повдига се едвам.* Хр. Смирненски. → прен. разг. ***тъст***: бабалък.

дял – **1.** Отрязък, отделно количество от нещо разделено: **част, пай** разг. *Моят дял (част...) от наследството е по-малък. Пада ми се равен дял (част...) от продукцията.* **2.** Обособена по проблеми съставна част на наука, книга, текст: **част, раздел**. *Първи дял (част...) от доклад. Лексикологията е дял (част...) от езикознанието.* ~ ***Близ.*** отдел. → ***част***: партида, транш. → прен. ***участие***: намеса, роля, съпричастие. → прен. книж. ***съдба 1***: участ, предопределение, орис, орисия, жребий.

Е

еволюирам книж. → ***развивам се 1***: напредвам, израствам, движа се.

еволюция книж. → ***развитие 1***: промяна, изменение, развой.

егоизъм – Поставяне на собствената личност и личните интереси на преден план, незачитане и пренебрегване на другите: **себелюбие, себичност, егоцентризъм** книж. *Прочут е с егоизма (себелюбието...) си. Проява на егоизъм (себелюбие...).* ⇔ ***Ант.*** алтруизъм.

егоцентризъм книж. → ***егоизъм***: себичност, себелюбие.

едва → ***само 2***. → ***точно 3***: тъкмо, току-що, таман.

единен → ***дружен 1***: задружен, сплотен, единодушен. → ***общ 3***: съвместен, задружен, дружен, колективен.

единение книж. → ***единство***

3: сплотеност.

единност рядко → ***единство 1***: съгласие, консолидация, единодушие, съгласуваност, хармония, съзвучие. → ***единство 2***: задружност, дружност, съгласуваност.

единодушен → ***дружен 1***: задружен, сплотен, единен.

единодушие → ***единство 1***: съгласие, консолидация, съгласуваност, единност, хармония, съзвучие.

единомислие → ***разбирателство***: сговор, съгласие, хармония.

единствено → ***само 1***: изключително.

единство – **1.** Еднаквост, общност между различни лица или групи по мислене, цели, действия и др.: **единодушие, единност** рядко, **съгласие** прен., **консолидация** книж., **съгласуваност, хармония, съзвучие** прен. *Нужно е единство (съгласие...) между политиците по националните идеали на България. Няма единство (съгласие...) в политиката на правителството и президента. Единство (съгласие...) във вижданията на родителите за възпитанието на децата.* ⇔ ***Ант.*** несъгласие, разединение 2 (вж). **2.** Еднаквост и едновременност на действията на различни лица: **задружност, дружност, единност, съгласуваност**. *Задружност (дружност...) при вземане на решения. Задружност (дружност...) при повдигане на тежест от много хора.* ⇔ ***Ант.*** разединение, несъгласуваност. **3.** Тясна връзка между няколко неща или лица: **единение** книж., **сплотеност** (огр. за отношение между лица). *Единство (единение) между човека и природата. Духовно единство (единение...) между населението на България от различни райони.* ⇔ ***Ант.*** разединение 1 (вж).

еднакъв – Който съвпада с друг по белезите си, няма различия от друг: **същ<ият>, тъждествен** книж. (огр. за неща), **еднообразен, идентичен** книж., **равен** огр.: *Косите на момичетата са*

съвсем еднакви (тъждествени...). Децата ни са еднакви (равни) по успех. Ти си еднакъв (същият, идентичен) по характер с майка си. Еднакви (еднообразни...) дрехи. Еднакви (тъждествени...) химически свойства. ⇔ ***Ант.*** различен 1 (вж).

еднаквост – Пълно съвпадане на две неща: **тъждество** книж., **съвпадане, съвпадение, идентичност** книж., **равенство**. *Еднаквост (тъждество...) на оценки. Еднаквост (тъждество...) на атмосферно налягане.* ⇔ ***Ант.*** различие; контраст (вж). → ***еднообразие 1***: еднотипност, еднообразност, бедност.

едновременно → ***заедно 3***: наедно, съвместно.

едновремешен разг. → ***стар 2***: отдавнашен, отколешен, минал.

еднозначен → рядко ***недвусмислен***: ясен, категоричен.

еднообразен – Който е еднакъв навсякъде или се състои от части от един вид: **еднотипен, еднороден**. *Еднообразна (еднотипна...) природа. Еднообразни (еднотипни...) проблеми. Еднообразна (еднотипна...) храна.* ⇔ ***Ант.*** разнообразен 1, 2 (вж). → ***еднакъв***: същ<ият>, тъждествен, идентичен, равен.

еднообразие – **1.** Липса на различия, разнообразие във формата, вида или съдържанието на нещо: **еднотипност, еднаквост, еднообразност, бедност** прен. (при отрицателна оценка на качеството). *Еднообразие (еднотипност...) на пейзаж. Еднообразие (еднотипност...) на образи в произведение. Еднообразие (еднообразност, бедност) на език.* ⇔ ***Ант.*** разнообразие, разнотипност, многообразие, богатство. **2.** Протичане, осъществяване на нещо по еднакъв начин: **монотонност, монотония** книж., **еднообразност, скучност** прен. книж., **скука** прен., **сивота** прен. *Еднообразие (монотонност...) на живот. Еднообразие (монотонност, еднообразност, монотония) на мелодия.* ⇔ ***Ант.***

разнообразие, многообразие, богатство.

еднообразност → ***еднообразие 1***: еднотипност, еднаквост, бедност. → ***еднообразие 2***: монотонност, монотоние, скучност, скука, сивота.

еднороден → ***еднообразен***: еднотипен.

еднотипен → ***еднообразен***: еднороден.

еднотипност → ***еднообразие 1***: еднаквост, еднообразност, бедност.

едър → прен. рядко ***голям 2***: съществен, сериозен, важен, едър.

ежедневен → ***всекидневен 1***: постоянен. → ***всекидневен 2***: делничен.

екологичен → ***биологичен***: органичен.

екопродукт → ***биопродукт***.

експанзионистичен книж. → ***агресивен***: завоевателен, офанзивен.

експедирам спец или разг. → ***изпращам 1***: пращам, изпровождам.

екстра нов. разг. → ***добавка***: допълнение.

екстравагантен книж. → ***чуден***: чудат, причудлив, чудноват, странен, ексцентричен, изчанчен, бамбашка.

екстраординарен книж. → ***извънреден***: необичаен, непредвиден, нетрадиционен, екстрен, неочакван.

екстрен книж. → ***извънреден***: необичаен, непредвиден, нетрадиционен, неочакван, екстраординарен.

ексцентричен книж. → ***чуден***: чудат, причудлив, чудноват, странен, екстравагантен, изчанчен, бамбашка.

ексцесия (ексцес) книж. → ***безчинство 1***: изстъпление, издевателство.

ексцерпирам книж. → ***изваждам 2***: извличам, вадя, вземам.

елегичен книж. → ***тъжен 2***: жален, минорен, тъжовен, жаловит, невесел, жалостен.

елементарен книж. → ***прост 2***: лесен, лек, несложен, примитивен. → ***лесен***: лек, прост, лесноосъществим.

елипсовиден → ***овален 1***: заоблен, закръглен.

елитен → ***отбран***: подбран, избран.

емблематичен книж. → ***показателен 1***: симптоматичен, знаменателен, символичен.

емвам се разг. → ***залавям се 2***: заемам се, впускам се, захващам се, хващам се, впрягам се.

емоционален – **1.** Който предизвиква или изразява чувства, обикн. положителни: **прочувствен, вълнуващ, патетичен** книж. *Емоционална (прочувствена...) реч. Емоционално (прочувствено, вълнуващо) посрещане. Емоционални епитети.* ⇔ ***Ант.*** безчувствен 2 (вж). **2.** Който се отнася до чувства: **вътрешен, интимен.** *Емоционален (вътрешен...) живот. Емоционален (вътрешен...) свят на поета.* → книж. ***чувствителен 1***: сантиментален.

емоция книж. → ***преживяване 1***: чувство, изживяване.

енергичен → ***деен***: активен, деятелен, действен.

енергия → ***активност***: действеност, дейност, работливост.

ентусиазирам → ***въодушевявам***: вдъхновявам, инспирирам, запалвам.

ентусиазирам се → ***въодушевявам се***: вдъхновявам се, запалвам се.

ентусиазъм → ***въодушевление***: вдъхновение, възторг, плам, разпаленост, разгорещеност.

епизод книж. – **1.** Отделна проява, която става във времето или по време на нещо: **случка, събитие.** *Разказах няколко епизода (случки...) от пътуването във Франция. Епизод (случка...) от войнишкия живот.* **2.** Отделна част от развитието на действието в художествено произведение, филм и под.: **сцена** прен. книж., **момент** прен., **картина** прен. *В първия епизод (сцена...) от разказа баба Илийца се среща на реката с турците. Вълнуващ епизод (сцена...) от филм.*

епоха – **1.** Продължителен отрязък от време, който се отличава с важни социални явления, събития: **ера, период, време.** *И тази епоха на кръв и на плам / през всички епохи и през вékове-*

те / ужасна и мрачна в хаоса ще свети. Ив. Вазов. *С Френската революция настъпва нова епоха (ера...) в Европа. Епоха (ера ...) на техническия прогрес. Епоха (ера...) на рокмузиката.* **2.** разш. Отрязък от време в живота на човека: **период, време**. *Спомням си епохата (периода...) на детството с голяма носталгия. Случи се в епохата на моето учителство.*

ера → ***епоха 1***: време, период.

есенция → прен. книж. експр. ***същност 1***: същина, сърцевина, ядка, ядро.

естествен – **1.** Който съществува в природата или идва от нея, а не от човешка дейност: **природен**. *Естествен (природен) парк. Дунавът е естествена (природна) граница на България с Румъния. Естествена (природна) смърт.* ⇔ ***Ант.*** изкуствен. **2.** Който по рождение, по природа е някакъв: **природен, вроден**. *Естествен (природен) усет за изящество. Естествена (природна) веселост на характера.* ⇔ ***Ант.*** *изкуствен, престорен, преднамерен.* **3.** Който се държи според природата, характера си или става според природата на някого: **непринуден, неподправен, непресторен, безизкуствен** книж. *Мойта песен цъфтеше отново / с непринудена жажда и жар.* Хр. Ясенов. *Естествен (непринуден...) в държанието си навсякъде. Отношенията ни са много естествени (непринудени...). Естествена (непринудена...) сърдечност.* ⇔ ***Ант.*** изкуствен, преднамерен, престорен, фалшив. **4.** Който по природа има някакъв вид: **нормален, обикновен**. *Снимка в естествен (нормален) ръст. Зимният сън е естествено (нормално) състояние на мечките. Естествена (нормална...) големина.* ⇔ ***Ант.*** неестествен, ненормален, необикновен. → ***закономерен***: логичен.

естество книж. → ***същност 3***: характер, природа, същина.

еталон книж. → ***пример 1***: образец.

ет спец. → ***кльомба***: маймунка.

етичен книж. → ***нравствен 2***: духовен. → ***честен***: нравствен, морален, почтен, порядъчен.

ефект книж. → ***въздействие 1***: влияние, роля. → ***въздействие 2***: внушение.

ефектен книж. – Който прави силно впечатление, въздейства на околните: **впечатляващ** книж., **атрактивен** нов. нежел. *Ефектен (впечатляващ...) жест. Ефектен (впечатляващ...) тоалет. Ефектна (впечатляваща...) церемония.* ⇔ ***Ант.*** скромен, незабележим. → ***резултатен***: ефективен, действен, ефикасен.

ефективен → ***резултатен***: ефикасен, действен, ефектен.

ефикасен → ***резултатен***: ефективен, действен, ефектен.

ефирен → ***безплътен 2***: въздушен.

ехиден → ***язвителен***: хаплив, злъчен, саркастичен.

ехо → прен. ***отзвук 1***: отговор, отзив, отек, реакция.

Ж

жадувам → ***копнея***.

жадуван книж. → ***искан***: желан, въжделен.

жажда → прен. експр. ***копнеж***.

жалба нар. → ***мъка 2***: страдание, скръб, тъга, терзание, горест, нерадост, покруса, болка, мъчение.

жален → ***тъжен 2***: елегичен, жалостен, тъжовен, жаловит, невесел, минорен.

жаловит → ***тъжен 2***: жален, жалостен, елегичен, невесел, тъжовен, минорен.

жалостен → ***тъжен 2***: жален, жаловит, елегичен, невесел, тъжовен, минорен.

жаля → рядко ***скърбя***: тъжа, тъгувам. → ***съжалявам 1***: съчувствам, състрадавам.

жар → ***горещина***: жега, зной,

огън. → прен. книж. ***страст 1***: пламенност, страстност, разпаленост, запаленост, жаркост, плам, огън, пламък.

жаркост → ***страст 1***: пламенност, страстност, запаленост, плам, разпаленост, огън, жар, пламък.

жарък поет. → ***горещ 1***: зноен, огнен, палещ, парещ, жежък. → прен. ***страстен 1***: пламенен, разпален, горещ, огнен, буен.

жега → ***горещина***: жар, зной, огън.

жегвам разг. → ***оскърбявам***: обиждам, засягам, уязвявам, наранявам.

жежък разг. → ***горещ 1***: жарък, зноен, огнен, палещ, парещ.

желание – Искане нещо да стане, да се притежава, получи: **охота**, **мерак** разг., **апетит** прен., **ищах** простонар. *Имам желание (охота...) да пътувам по света. Отивам на училище с желание (охота, мерак, ищах).* ⇔ ***Ант.*** нежелание, неохота. ~ ***Близ.*** мечта (вж), амбиция, стремеж, стремление.

желая → ***искам***.

железен → прен. ***здрав 1***: устойчив, издръжлив, солиден, крепък, як, жилав, корав, челичен. → прен. ***устойчив 1***: стабилен, солиден, непоклатим, здрав, крепък, як, гранитен.

женя се несв. → ***оженвам се 1***: задомявам се, бракосъчетавам се. → ***оженвам се 2***: задомявам се.

жертвоготовност → ***себеотрицание***: всеотдайност, самоотверженост, самопожертвователност, саможертва.

жест → прен. книж. ***проява 1***: израз, изява, проявление, демонстрация, манифестация.

жесток – **1.** Който проявява жестокост, лошо, грубо отношение, в което няма състрадание, и измъчва някого: **жестокосърдечен**, **безжалостен**, **безмилостен**, **безпощаден**, **безсърдечен**, **безчовечен** експр. *Нощта е твойта мащеха неумолима – / безмилостна и зла.* Хр. Смирненски. *Тиранин бес-*

неещ, кръвник безпощаден / върху им издигна завсякога меч. П. К. Яворов. *Жесток (жестокосърдечен...) тиранин. Жесток (жестокосърдечен...) баща.* ⇔ ***Ант.*** милостив, милосърден, състрадателен. ~ ***Близ.*** лош, груб, свиреп. **2.** Който съдържа жестокост, който е проява на крайно грубо отношение и причинява силно страдание: **безжалостен, безмилостен, безпощаден, безчовечен, нечовешки** експр., **античовешки** експр., **антихуманен, варварски** прен. експр., **зверски** прен. експр. *Ще разбереш, че вожд гради на пясък, / на гнет кога се уповава, / че меч безмилостен уста запушва, / ала сърца не завладява.* Ст. Михайловски. *Жестоки (безжалостни...) мъчения. Жестоко (безжалостно...) насилие над затворници. Жестока (безжалостна...) война. Жестока (безжалостна...) гавра с човека. Жестока (безжалостна, безмилостна, безпощадна) критика.* ⇔ ***Ант.*** човечен, хуманен, човешки, човеколюбив. → прен. жарг. експр. ***изключителен***: извънреден, необикновен, невероятен, нèвъобразим, неимоверен, нечуван, невиждан, неизказан, извънмерен, поразителен, небивал, фантастичен, феноменален, страхотен, страшен, ужасен, адски.

жестокост – **1.** Качество на човек или проява да причинява силно страдание, болка, да измъчва: **жестокосърдечие, безпощадност, безчовечност, безсърдечие, коравосърдечие.** *Жестокостта ми се сломи.* П. Р. Славейков. *Жестокост (жестокосърдечие...) на враг. Прояви жестокост (жестокосърдечие...), като съобщи лошата новина без подгодовка. Разправят се с пленниците с небивала жестокост (безпощадност, безчовечност).* ⇔ ***Ант.*** милосърдие, милост. **2.** Отделна проява на това качество: **зверство** експр., **безчовечност, вар-**

варство прен. експр., **зверщина** експр., **садизъм** експр. *Видял много жестокости (зверства...) по време на войната.*

жестокосърдечен → ***жесток** 1*: безмилостен, безжалостен, безпощаден, безсърдечен, безчовечен.

жестокосърдечие → ***жестокост** 1*: безпощадност, безчовечност, безсърдечие, коравосърдечие.

живвам разг. → ***съвземам се** 3*: съживявам се, оживявам се.

живея – **1.** Осъществявам прехраната, живота си: **преживявам, поминувам се** нар. *Как живеете (преживявате...)? Живеем (преживяваме...) горе-долу добре.* **2.** Прекарвам живота си по някакъв начин: **живуркам** разг. (за трудно или неблагоприятно действие), **съществувам**. *Живея (живуркам...) без особени преживявания. Живея (живуркам) безсмислено.* → ***съществувам** 2*: има (ме), съм.

живителен → ***животворен***: съживителен, възродителен.

живот – **1.** Съществуването на човека от рождението до определен момент или до смъртта: **житие** книж. рядко, **дни** прен. (огр.). *Така започнахме живота си, другари мои, / тъй може би ще свършим земните си дни.* Е. Багряна. *Желая ти дълъг живот (дни...). Имам още живот (дни) пред себе си. Разказа ми живота (житието) си.* ⇔ ***Ант.*** смърт 1 (вж). **2.** Начин, по който протича съществуването обикн. на хората: **битие, съществуване**. *Борят се за човешки живот (битие...). Тежък живот (битие...). Еднообразен живот (битие...).* // Съвкупност от условия или навици, особености, които определят начина на съществуване: **бит**. *Харесва ми живота (бита) на българския селянин. Доста изостанал живот (бит).* **3.** Общественото човешко съществуване: **действителност, битие, реалност**. *Животът (действителността...), който ни заобикаля, е пълен със*

сложни проблеми. Изкуството отразява живота (битието...). Обичаме да обсъждаме проблемите на живота (битието...).

животворен – Който дава живот, жизненост, бодрост, сили: **живителен, съживителен** рядко, **възродителен.** *Животворно (живително...) слънце. Животворна (живителна...) вода. Животворен (живителен...) въздух. Животворна (живителна...) надежда.* ⇔ ***Ант.*** убийствен. ~ ***Близ.*** ободрителен, освежителен, обновителен.

животрептящ → ***актуален*** *2*: съвременен, злободневен.

живуркам разг. → ***живея*** *2*: съществувам.

жилав → прен. разг. ***здрав*** *1*: устойчив, издръжлив, солиден, крепък, як, корав, челичен.

жилка → прен. разг. ***произход*** *2*: потекло, родословие, корен.

житие книж. рядко → ***живот*** *1*: дни.

жлъч → вж. **злъч.**

жребий → прен. книж. ***съдба*** *1*: участ, предопределение, орис, орисия, дял.

З

заангажирам книж. → ***запазвам*** *3*: заемам, ангажирам, резервирам. → ***ангажирам*** *1*: натоварвам, впрягам, задължавам, връзвам.

заангажирам се → ***наемам се***: заемам се, нагърбвам се, ангажирам се, натоварвам се, задължавам се, връзвам се.

заангажиран → ***запазен*** *3*: зает, ангажиран, резервиран.

забава рядко → ***събиране*** *2*: сбирка, купон, парти.

забавлявам – **1.** Създавам приятно настроение, веселба: **веселя, развеселявам.** *През цялото време домакинът ни забавлява (весе-*

ли...) с шеги и анекдоти. Клоуните много добре забавляват (веселят...) публиката. **2.** Създавам приятна обстановка и занимания на някого, за да не се отегчава: **развличам, занимавам.** *Домакините забавляваха (развличаха...) гостите с различни игри или с музика. Умееш да забавляваш (развличаш...) деца.*

забавям се → ***изоставам***: закъснявам.

забележим → ***явен 1***: видим, очевиден, доловим.

забележимо → ***явно 1***: видимо.

забележителен – Който прави особено силно впечатление с качествата си, с достойнствата си: **бележит, бляскав** *прен.*, **блестящ** прен., **ярък** прен. *Забележителна (бележита...) поезия. Забележителен (бележит...) учен. Забележителен (бляскав, блестящ, ярък) ум. Забележителна (бележита...) победа.* ⇔ ***Ант.*** неизвестен, незабележим, невзрачен. ~ ***Близ.*** изключителен (вж). → ***виден***, изтъкнат, бележит, именит, личен.

забелязвам – Внезапно, неочаквано възприемам с очи нещо, някого: **съглеждам, зървам, съзирам, виждам, мярвам** разг. *На Станчица думаше: / – Станчице, мила мамина, / ази си ръка съгледах, / в нивата ръка помаха.* Нар. пес. *И цялата Европа да спази мир злокобен, / съзира хладнокръвно как падаме и мрем.* Ив. Вазов *Забелязах (съгледах...) голяма дупка на тротоара и отбих. Забелязвам (съглеждам...), че детето залитва.* ⇔ ***Ант.*** недовиждам, недоглеждам. → пpен. ***долавям***: усещам, разбирам, схващам, чувствам / почувствам, сещам. → рядко ***означавам 1***: отбелязвам, обозначавам, бележа, маркирам, набелязвам. → ***отбелязвам 1***: набелязвам, записвам, бележа. → ***отбелязвам 2***: изтъквам, подчертавам, посочвам, соча. → ***установявам 1***: констатирам, откривам, виждам. → ***гледам 2***: виждам.

заблестявам → ***светвам 1***:

грейвам, засиявам, пламвам, блясвам. → ***светвам 2***: грейвам, блясвам, засиявам, просиявам, просветвам.

заблуда – Лъжлива, невярна представа или мнение за нещо, някого: **заблуждение, илюзия, измама, лъжа** разш., **мираж** прен. книж. (огр.) *Съществувала е заблуда (заблуждение, илюзия), че Земята е плоска. Живял съм в голяма заблуда (заблуждение...), че той може да ми съдейства. Беше заблуда (заблуждение...), че ще получат наследство от този чичо.* ⇔ ***Ант.*** истина, правда.

заблуждавам → несв. ***лъжа 1***: мамя, лъготя, ментя, ментосвам. → ***лъжа 2***: мамя, залъгвам, лъготя, ментосвам, баламосвам, будалкам, премятам, пързалям, връзвам. → ***излъготвам 2***: измамвам, избудалквам, баламосвам, изпързалвам, изментвам, ментосвам, връзвам, прецаквам, премятам, извозвам, прекарвам.

заблуждавам се → несв. ***лъжа се***: мамя се. → ***излъгвам се 1***: измамвам се.

заблуждение → ***заблуда***: илюзия, измама, лъжа, мираж.

забогатявам – Ставам богат: **замогвам се, разбогатявам** рядко (за интензивно действие), **богатея** несв., рядко. *Много забогатяха (замогнаха се, разбогатяха) някои търговци. Държавата забогатява (замогва се...).* ⇔ ***Ант.*** обеднявам, осиромашавам, западам. ~ ***Близ.*** опаричвам се, спечелвам.

забравям – Изчезва, изтрива се от паметта, мисълта ми нещо: **изумявам**[2] разг., **изщуква ми** разг., **изключвам** прен. разг. *От мараня̀та жежка / аз сърпа не оставям / и работата тежка / със песен я забравям.* Ив. Вазов. *Забравил съм (изумил съм, изключил съм, изщукнало ми е) да си взема лекарствата. Съвсем забравих (изумих, изключих, изщукна ми), че имам заседание. Забравям (изщукна ми) адреса.* ⇔ ***Ант.*** запомням, помня, запаметявам; сещам се 2 (вж). → ***пренебрегвам 1***: игнорирам, зане-

марявам, подритвам, нехая, загърбвам. → ***пренебрегвам 2***: игнорирам, занемарявам, подритвам.

забутан → прен. разг. презр. ***стеснителен 1***: срамежлив, притеснителен, свенлив, срамлив, свит.

забърквам → прен. ***замесвам***: намесвам, въвличам, набърквам, вмесвам, оплитам, заплитам.

забърсвам → прен. жарг. ***открадвам 1***: присвоявам, задигам, вдигам, отмъквам, пипвам, свивам, гепя.

заварвам – Виждам нещо, някого в някакъв момент в определено състояние, форма, изглед, които обикн. не съм очаквал: **сварвам, намирам, откривам** прен. *Заварих (сварих...) стаята разхвърляна. Заварих (сварих...) го болен.*

завеждам[1] → ***водя 1***: карам, отвеждам.

завеждам[2] → ***ръководя 1***: оглавявам.

завземам → ***завладявам***: превземам, завоювам, покорявам.

завивам → ***опаковам***: загъвам, увивам, обвивам, пакетирам, амбалирам.

завинаги – За вечни времена, докато някой или нещо съществува: **навеки** книж., **вовеки** старин. *И ето че широк и чужд е вече пръстена / на нейните ръце, навеки скръстени.* Е. Багряна. *Ще пазя този спомен завинаги (навеки...). Връщам се в родината завинаги (навеки...).* ⇔ ***Ант.*** временно. → ***окончателно 2***: безвъзвратно, категорично, невъзвратимо.

завирам разг. → ***пъхам***: мушкам, тикам, навирам, намъквам, втиквам.

зависимост → ***връзка 3***: взаимозависимост, взаимовръзка, взаимообусловеност, свързаност.

завладявам – Нахлувам в чужда територия и я поставям под своя власт: **завземам, превземам, завоювам, покорявам.** *Ще разбереш, че вожд гради на пясък, / на гнет кога се уповава, / че меч безмилостен уста запушва, / ала сърца не завладява.* Ст. Михайлов-

ски. *Наполеон завладява (завзема...) почти цяла Европа и нахлува в Русия. В 1393 г. османците завладяват (завземат...) Търново и поробват България.* → прен. ***спечелвам 2***: печеля, покорявам, завоювам.

завоевание → прен. ***постижение 1***: успех, сполука, достижение, победа.

завоевателен → ***агресивен 1***: експанзионистичен, офанзивен.

завоювам → ***завладявам***: завземам, превземам, покорявам. → прен. ***спечелвам 2***: печеля, покорявам, завладявам.

завчас разг. → ***веднага***: незабавно, моментално, тутакси, тозчас, начаса, аламинут.

завършвам → ***свършвам 1***: довършвам, привършвам, изкарвам, приключвам. → ***свършвам 2***: приключвам. → ***свършвам 3***: окончавам.

завършек → ***край 2***: финал. → ***край 3***: приключване, свършек, финал.

загадъчен → ***тайнствен***: мистериозен, мистичен. → ***необясним***: неразбираем, непонятен, неясен, неведом, ирационален, тъмен.

загасвам → ***угасвам 1***: гасна, изгасвам, догарям. → ***угасвам 2***: гасна, изгасвам.

загасявам → ***угасявам 1***: изгасявам, гася, загасям, изгасям, угасям, потушавам.

загивам → ***умирам 1 //***: измирам, мра, гина.

загиване → прен. ***унищожение***: гибел, разруха, рухване, край. → ***смърт 2***: гибел, край.

заглавие – Име на книга, статия или друг текст, което стои в неговото начало, над текста: **надслов (наслов)** книж., **титул** спец. *Заглавие (надслов...) с едри букви. Сполучливо заглавие (надслов) за литературна тема. Дълго заглавие (надслов).*

загладен → прен. ***възпълен***: закръглен, сочен, налят.

заглушавам – **1.** Правя нещо да не се чува, да заглъхне: **приглушавам**. *Мекият път заглушава (приглушава) стъпките ни. Шумът на реката напълно заглушава (приглушава) думите. Опитай се да заглушиш*

(приглушиш) кашлянето си. ⇔ ***Ант.*** засилвам 1 (вж). **2.** рядко Временно правя някой, нещо да не чува: **оглушавам.** *Музиката заглуши (оглуши) ушите ми. Силният гръм ме заглуши (оглуши).* → прен. ***сдържам***: въздържам, възпирам, задържам, удържам, потискам, сподавям, задушавам.

заглъхвам → ***утихвам***: затихвам, стихвам, замирам, глъхна, изчезвам, угасвам, гасна, умирам, млъквам.

заговарям – рядко ***проговарям***: заговорвам, заприказвам. → прен. ***проявявам се 2***: проговарям, заговорвам, обаждам се.

заговорвам → рядко ***проговарям***: заприказвам, заговарям. → прен. ***проявявам се 2***: проговарям, обаждам се.

заграбвам → експр. неодобр. ***присвоявам 1***: обсебвам.

загрижен – Който има или изразява тревога, безпокойство, наличие на грижи: **угрижен, кахърен** простонар., **окахърен** простонар. *Влезе загрижен (угрижен...) поради липсата на новини за болното дете. Виждаш ми се доста загрижен (угрижен...). Заговори със загрижен (угрижен...) глас. Загрижено (угрижено...) лице.* ⇔ ***Ант.*** безгрижен. ~ ***Близ.*** неспокоен 2 (вж). → ***грижлив 1***: грижовен.

загрявам → прен. жарг. ***разбирам 1***: схващам, проумявам, долавям, прозирам, осъзнавам. → прен. жарг. ***разбирам 2***: схващам, виждам.

загрявам се → ***стоплям се 1, 2***: сгрявам се, затоплям се, загрявам се.

загубвам се → ***изчезвам 1***: изгубвам се, чезна, изпарявам се, пропадам.

загъвам → ***опаковам***: завивам, пакетирам, увивам, обвивам, амбалирам.

загърбвам → прен. разг. ***пренебрегвам 1***: подритвам, нехая, забравям, игнорирам.

задача → прен. ***задължение***: работа, грижа, функция, длъжност.

задействам → разг. ***активизирам 1***: активирам.

задействам <се> → ***тръгвам 3***: заработвам, проработвам,

сработвам.

задигам разг. → ***открадвам 1***: присвоявам, вдигам, отмъквам, пипвам, свивам, гепя. → ***крада***: присвоявам, пипам, вдигам, свивам, гепя.

задирям → ***флиртувам***: задявам, закачам[2].

задминавам – **1.** Като се движа, отивам по-напред от някого, нещо: **изпреварвам, надпреварвам, преварвам** разг., **надминавам, подминавам, отминавам, заминавам**[2] разг. *Настигнах го и го задминах (изпреварих...). При бягане винаги ви задминавам (изпреварвам, надпреварвам, преварвам, надминавам).* **2.** прен. Постигам по-големи успехи, постижения, отивам по-напред по добри или лоши дела от някого: **надминавам, изпреварвам, преварвам** разг. *Бързо задмина (надмина...) съучениците си по успех. Новото управление ще задмине (надмине) старото по грешки.* ⇔ ***Ант.***: изоставам.

задоволявам → ***утолявам***: потискам, угасявам, изгасявам.

задомявам се нар. → ***оженвам се 1***: женя се, бракосъчетавам се. → ***оженвам се 2***: женя се, задомявам се, вземам.

задружен → ***дружен 1***: сплотен, единодушен, единен, сговорен. → ***общ 3***: съвместен, дружен, колективен, единен.

задружно → ***заедно 2***: наедно, дружно, колективно, общо, съвместно.

задружност → ***единство 2***: дружност, единност, съгласуваност.

задръжка → ***пречка***: препятствие, спънка, спирачка, бариера.

задушавам → прен. ***сдържам 1***: въздържам, възпирам, задържам, удържам, потискам, сподавям, заглушавам.

задушевен → ***интимен 1***. → ***уютен***: приятен.

задълбочавам → ***засилвам 3***: увеличавам, заострям, изострям.

задълбочавам се → ***внимавам 1***: съсредоточавам се, концентрирам се.

задълбочен – Който се отли-

чава с голямо внимание, сериозност, обхващане на проблеми и богато съдържание при работа или по своите качества: **проникновен, сериозен** прен., **дълбок** прен. (огр. за качества). *Задълбочен (проникновен, сериозен) изследовател. Задълбочен (проникновен...) ум. Задълбочено (проникновено...) наблюдение. Задълбочена (проникновена...) разработка на проблем.* ⇔ ***Ант.*** повърхностен 1, 2, 3 (вж). ~ ***Близ.*** внимателен 4 (вж). → ***внимателен 1***: съсредоточен, концентриран.

задълбоченост – Голяма съдържателност на нещо: **дълбочина** прен., **дълбина** прен. книж., **глъбина** прен. книж. *Изследването се отличава с голяма задълбоченост (дълбочина...). Философска задълбоченост (дълбочина...). Задълбоченост (дълбочина...) на мисленето.* ⇔ ***Ант.*** повърхностност, плиткост.

задължавам → разш. разг. ***ангажирам 1***: натоварвам, впрягам, заангажирам, връзвам. → разг. ***ангажирам 2***: обвързвам.

задължавам се → разг. ***наемам се***: заемам се, нагърбвам се, ангажирам се, заангажирам се, натоварвам се, връзвам се. → прен. ***обещавам***: заричам се, вричам се, заклевам се, кълна се.

задължение – Нещо, което трябва да се извърши, изпълни: **задача** прен., **работа, грижа** прен., **функция** книж., **длъжност** рядко. *Задълженията (задачите...) му като ръководител на предприятието са доста разнообразни. Поливането на цветята е мое задължение (задача...).*

задържам → ***хващам 3***: залавям, улавям, спипвам, пипвам, гепя. → прен. ***арестувам 1***: прибирам, закопчавам. → ***удържам 1***. → ***сдържам***: въздържам, възпирам, удържам, потискам, сподавям, задушавам, заглушавам. → прен. ***спирам 2***: възпирам, удържам. → ***преча***: препятствам, спъвам, саботирам.

задявам разг. → ***флиртувам***:

задирям, закачам[2].

заедно – **1.** Едновременно или на едно място с някой друг: **наедно, съвместно.** *Се заедно ходят / доброто и злото.* Елин Пелин. *Работим по този проект заедно (наедно...). Живеем заедно (наедно...). Отиваме заедно (наедно...) на почивка.* ⇔ ***Ант.*** отделно, поотделно. **2.** При участието на много лица: **наедно, задружно, дружно, колективно, общо, съвместно.** *Със вас общувах, светли духове. / Изграждате вий дружно на земята / съзвездие от нови светове.* Ал. Геров. *Целият клас ще участва в акцията заедно (наедно...). Пострадахме заедно (наедно...) от реформите. В борбата сме силни само ако сме заедно (наедно...). Участваме в търга всички заедно (наедно...).* ⇔ ***Ант.*** поотделно. **3.** При участието на нещо друго, някой друг: **едновременно, наедно, съвместно.** *Вземи и моя багаж заедно (едновременно...) с твоя. И аз мисля заедно (едновременно...) с теб.* ⇔ ***Ант.*** отделно. **4.** Без да се изключва някой, нещо при някакво действие: **вкупом, наедно, накуп, изцяло** рядко. *Ще купим и мебелите заедно (вкупом...) с къщата. Целият клас заедно (вкупом...) се организирахме да отидем при болната.*

заемам → ***запазвам 2***: ангажирам, заангажирам, резервирам.

заемам се → ***залавям се 2***: впускам се, захващам се, хващам се, емвам се, впрягам се. → ***наемам се***: нагърбвам се, ангажирам се, заангажирам се, натоварвам се, задължавам се, връзвам се.

зает → ***запазен 3***: ангажиран, заангажиран, резервиран.

зазорявам <се> → ***съмва <се>***: разсъмва <се>, развиделява <се>.

закана – Проявено или заявено с думи намерение да се причини зло: **заплаха, заплашване, заканване.** *Спряло пред грамадната скала в закана / сръчно чука то върти.* Хр. Смирненски.

Постоянно чувам за закани (заплахи...), че ще отмъщават. Закана (заплаха...) за убийство.

заканване → ***закана***: заплаха, заплашване.

закачам[1] – **1.** Прикрепвам нещо някъде да виси: **окачам, увесвам** разг. *Закачам (окачам) палто на закачалка.* ⇔ ***Ант.*** откачам. **2.** Захващам нещо към друго с кука или друго приспособление: **прикачам, скачам.** *Закачам (прикачам...) вагони. Закачам (прикачам...) ремарке.* ⇔ ***Ант.*** откачам.

закачам[2] – Допирам се с различна сила до нещо при движение: **засягам.** *Колата закачи (засегна) един пешеходец и едва не го уби.* → ***улучвам***: уцелвам, засягам. → разг. ***засягам 1.*** → ***дразня 2***: предизвиквам. → ***пипам***: докосвам, допирам, бутам, барам. → прен. разг. ***безпокоя***: главоболя, притеснявам, обезпокоявам. → разг. ***флиртувам***: задирям, задявам <се с>.

заклевам се → експр. ***обещавам***: задължавам се, заричам се, вричам се, кълна се.

заклеймявам → прен. книж. ***разобличавам***: изобличавам, осъждам, бичувам, клеймя.

заклинам експр. → ***моля***: умолявам, врънкам.

заключавам → ***преценявам 1***: съдя[1], умозаключавам.

заковавам се → прен. ***вцепенявам се***: втрещявам се, сковавам се, замръзвам, смразявам се.

закономерен – Който става поради взаимната връзка между явленията, фактите: **логичен, естествен.** *Закономерно (логично...) развитие на събитията. Фабулата достига до своя закономерен (логичен...) край.* ⇔ ***Ант.***: случаен, незакономерен, нелогичен.

закопавам → ***заравям 1***: заривам. → ***заравям 2***: заривам, засипвам, затрупвам, запълвам. → разг. ***погребвам***: заравям, ровя.

закопчавам → прен. разг. ***арестувам 1***: задържам, прибирам.

закостенял → ***консервативен***: назадничав, ретрогра-

ден.

закривам → ***скривам 1***: затулвам, покривам.

закрилник → ***защитник***: покровител, застъпник.

закрилям → ***защитавам 2***: пазя, браня, вардя.

закръглен → ***овален 1***: елипсовиден, заоблен. → ***овален 2***: заоблен, окръглен. → прен. ***възпълен***: загладен, сочен, налят.

закупувам книж. → ***купувам***: вземам.

закъснявам → ***изоставам***: забавям се.

залавям → ***хващам 3***: улавям, задържам, спипвам, пипвам, гепя.

залавям се – **1.** Хващам с ръце някого или нещо като опора или за обща дейност: **хващам се, улавям се.** *Залових се (хванах се...) за клона да се полюлея. Залови (хвани се...) се за дядо си, да не се хлъзнеш! Момичетата се заловиха (хванаха...) на хоро.* ⇔ ***Ант.*** пускам се. **2.** Започвам да върша нещо, обикн. изискващо някакво по-дълго време: **заемам се, впускам се** (огр. за по-продължителна дейност), **захващам се** разг., **хващам се** разг., **емвам се** разг. (огр. за по-продължителна дейност, свързана с усилие), **впрягам се** прен. разг. *В последните години много хора се заловиха (заеха се, впуснаха се, впрегнаха се...) да правят бизнес. Залавям се (заемам се...) с подготовката на уроците си. Трябва да се заловим (заемем...) да намажем овошките с вар. Заловихме се (емнахме се...) да строим къща.* ⇔ ***Ант.*** отказвам се.

заледявам се → ***замръзвам 1***: вледенявам се. → прен. ***замръзвам 2.*** → прен. ***заледявам се 3***: измръзвам, вледенявам се, вцепенявам се.

залез → прен. книж. ***упадък***: западане, падение, регрес.

заличавам → ***унищожавам***: ликвидирам, съсипвам, погубвам, затривам, довършвам, погребвам.

заложба – Обикн. мн. Характерни вродени или придобити черти, които позволяват на някого да направи, постигне нещо: **данни, ка-**

чества, възможности, дадености мн., рядко. *Артистичните му заложби (данни...) са съмнителни. Няма заложби (данни...) да се занимава с наука. Има заложби (данни...) за художник.* → ***дарба***: талант, дар, дарование.

залъгвам → ***лъжа 2***: мамя, заблуждавам, лъготя, ментосвам, баламосвам, будалкам, премятам, първзалям, връзвам.

замесвам – Ставам причина някой да вземе участие в нещо, обикн. неприятно или ненужно: **намесвам, въвличам, забърквам** прен., **набърквам** прен., **вмесвам, оплитам** прен., **заплитам** прен. *Замесвам (намесвам...) и приятеля си в скандала. Замесиха (намесиха...) го в престъпната си дейност. Не ме замесвай (намесвай...) в домашните си проблеми.*

заминавам[1] → ***тръгвам 2***: потеглям, отпътувам.

заминавам[2] разг. → ***задминавам 1***: отминавам, изпреварвам,подминавам, преварвам, надминавам.

замирам → ***западам 1***: упадам, регресирам. → ***утихвам***: затихвам, стихвам, заглъхвам, глъхна, изчезвам, угасвам, гасна, умирам, млъквам. → ***отслабвам 3***: намалявам[1], затихвам, стихвам, утихвам.

замислям → ***възнамерявам***: смятам, предвиждам, проектирам, планирам, каня се, гласяя се, мисля, тъкмя се, кроя.

замисъл – Мисъл, идея за създаване или извършване на нещо, за вида и целта на някаква творческа дейност или друга проява: **идея, проект, план** разш. *Замисълът (идеята) за написване на романа „Под игото" възниква у Иван Вазов в Русия. Имам доста творчески замисли (идеи...). Замисъл (проект, идея) за строеж на нов мост.*

замлъквам → ***млъквам***: смълчавам се, омълчавам се, онемявам, занемявам.

замогвам се → ***забогатявам***: богатея, разбогатявам.

заможен → ***богат 1***: състояте-

лен.

замръзвам – **1.** За вода, течност и др. – ставам на лед, покривам се с лед: **заледявам се, вледенявам се, сковавам се.** *Реката замръзна (заледи се...).* ⇔ ***Ант.*** разледявам се, разтопявам се, размразявам се. **2.** Течността в мен става на лед: **заледявам се.** *Чешмата замръзна (заледи се). Хладилникът замръзна (заледи се).* ⇔ ***Ант.*** размразявам се, разледявам се. **3.** Изпитвам, обхваща ме силен студ: **измръзвам, заледявам се** прен., **вледенявам се** прен., **вцепенявам се** прен. *Краката ми замръзнаха (измръзнаха...). Войниците ще замръзнат (измръзнат...) на поста си.* ⇔ ***Ант.*** стоплям се, сгорещявам се, загорещявам се). → ***втвърдявам се***: вкоравявам се. → прен. ***вцепенявам се***: сковавам се, втрещявам се, зaковавам се, смразявам се.

замълчавам → ***млъквам***: замлъквам, смълчавам се, умълчавам се, онемявам, занемявам.

замърсен → ***мръсен 1***: нечист, изцапан, нацапан, измърсен, измацан, омацан, намацан, омърлян, мърляв, кирлив.

замърсявам → ***измърсявам***: изцапвам, измацвам, омацвам, намацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

занемявам експр. → ***млъквам***: замълчавам, замлъквам, онемявам, смълчавам се, умълчавам се.

занимавам → ***забавлявам 2***: развличам.

занимавам се → ***правя 2***: върша. → прен. ***излагам***: разработвам, поставям, изяснявам, развивам, коментирам, третирам, трактувам.

занимания → ***работа 1***: труд. → ***дейност 1***: активност.

занимателен → ***интересен 2***: увлекателен, интригуващ.

занятие → ***работа 2***: поминък, препитание, служба, длъжност, бизнес, хляб.

заобиколявам (заобикалям) → рядко разг. ***обкръжавам***: окръжавам, ограждам, об-

граждам, наобиколявам (набикалям).

заоблачен → ***облачен***: мрачен, мътен, навъсен, намръщен, свъсен, смръщен, начумерен.

заоблен → ***овален 1***: елипсовиден, заоблен, закръглен. → ***овален 2***: закръглен, окръглен. → прен. ***пълен 2***: закръглен, загладен.

заострям → прен. ***засилвам 3***: увеличавам, задълбочавам, изострям.

западам – Постепенно намалявам дейността си до спиране: **упадам, замирам, регресирам** книж. *Занаятчийството запада (упада...). Търговията с коприна западна (упадна...).* ⇔ ***Ант.***: процъфтявам, преуспявам, прогресирам, напредвам, разцъфтявам. → ***обеднявам***: осиромашавам. → ***отпадам***: отслабвам, изнемощявам, заслабвам, грохвам, рухвам.

западане → ***упадък***: регрес, падение, залез.

запазвам – 1. Полагам грижи или създавам условия нещо или някой да остане, да не изчезне: **опазвам, съхранявам** книж., **предпазвам, увардвам** простонар. *Запазвам (опазвам...) държавните си граници. Запазвам (опазвам...) традициите.* ⇔ ***Ант.*** загубвам. ~ ***Близ.*** пазя 1 (вж). **2.** Не позволявам, правя така, че нещо да не се повреди, разруши, да остане непроменено: **опазвам, съхранявам, увардвам** простонар. *Сестрице, спомен благ за мене запази!* Ц. Церковски. *Запазвам (опазвам...) растения от измръзване. Запазвам (съхранявам) жизнеността си. Запазвам (опазвам...) в добро състояние. Запазвам (опазвам...) книгите си от влагата. Времето е запазило (съхранило...) фреските.* **3.** Предварително осигурявам право, възможност за ползване на нещо: **заемам, заангажирам** книж., **резервирам** книж., **ангажирам** книж. *Запазвам (заемам...) маса. Запазвам (резервирам, ангажирам) билети. Запазвам (ангажирам...) стая в хотел.* ⇔

Ант. освобождавам.

запазен – **1.** Който не е загубил добрите си качества, останал е непроменен: **съхранен** книж., **неповреден, непохабен, неувреден**. *Запазен (съхранен...) килим. Запазени (съхранени...) стари сгради. Запазено (съхранено...) лице. Запазена (съхранена...) природа. Запазени (съхранени...) обувки.* ⇔ ***Ант.***: увреден 1 (вж), овехтял (за дрехи), извехтял (за дрехи). ~ ***Близ.***: добър, приличен, свестен. **2.** Който има или отразява здрав морал: **непокътнат, неопорочен, неосквернен, девствен** прен. *Запазени (непокътнати...) нрави. Морално запазен (непокътнат...).* **3.** Ползването на който е предварително уговорено: **зает, резервиран** книж., **ангажиран** книж. *Запазено (заето...) място. Запазена (заета...) стая.* ⇔ ***Ант.*** свободен.

запалвам – 1. Правя нещо да гори: **подпалвам, подклаждам.** *Запалвам (подпалвам...) пожар. Запалвам (подпалвам...) печка. Запалвам (подпалвам...) дърва.* ⇔ ***Ант.*** угасявам 1 (вж). **2.** Правя нещо да свети: **светвам.** *Запалвам (светвам) лампите навсякъде. Запалвам (светвам) газена лампа.* ⇔ ***Ант.*** угасявам 1 (вж). → прен. ***възбуждам 1***: пораждам, събуждам, пробуждам, събуждам, предизвиквам, причинявам, будя, разпалвам, възпламенявам. → прен. ***въодушевявам***: вдъхновявам, ентусиазирам, инспирирам, окрилявам.

запалвам се → прен. ***въодушевявам се***: вдъхновявам се, ентусиазирам се.

запален → прен. ***ревностен***: страстен, пламенен, всеотдаен, разпален, отчаян.

запаленост → ***страст 1***: пламенност, страстност, разпаленост, огън, жар, плам, жаркост, пламък.

запалянко разг. → ***почитател***: поклонник, фен, приятел.

запаметявам → ***запомням***.

запенен → прен. експр. ***яростен 1***: разярен, бесен, побеснял, освирепял, разлю-

тен.

запенвам се → прен. експр. ***разярявам се***: вбесявам се, освирепявам, побеснявам, полудявам, подлудявам, лудвам, разлютявам се.

запирам разг. → ***спирам 4***: възпирам. → разг. ***арестувам***: затварям, окошарвам, опандизвам.

записвам → ***отбелязвам 1***: набелязвам, забелязвам, бележа. → ***приемам 2***: включвам, зачислявам.

записвам се → ***постъпвам 1***: влизам, зачислявам се.

запитване → ***въпрос***: питане.

заплаха → ***закана***: заплашване, заканване. → ***опасност***: угроза.

заплашване → ***закана***: заканване, заплаха.

запленявам поет. → ***възхищавам***: очаровам, обайвам, омайвам, пленявам, омагьосвам, покорявам, завладявам.

заплетен → прен. ***сложен***: комплициран, засукан.

заплитам → прен. ***замесвам***: намесвам, въвличам, забърквам, набърквам, вмесвам, оплитам, заплитам.

заповядвам – Давам заповед, нареждане: **нареждам, разпореждам се, поръчвам, повелявам** книж., **заръчвам** разг. *Заповядвам (нареждам...) да се явят всички. Заповядвам (нареждам...) да се подготвят помещенията. Обичам да заповядвам (нареждам, разпореждам се).* ~ ***Близ.***: изкомандвам, постановявам, декретирам. → разш. ***господствам 1***: налагам се, влияя, командвам, разпореждам се, властвам.

запомням – Задържам в паметта си някаква мисъл, факт и вече ги зная трайно: **запаметявам**. *Запомням (запаметявам) стихотворение. Не запомням (запаметявам) лесно. Опитвам се да запомня (запаметя) лицата на учениците.* ⇔ ***Ант.*** забравям, изщуква ми, изумявам, изключвам. → ***възприемам 1***: усвоявам, поглъщам.

започвам – **1.** прех. Поставям начало на нещо или на някаква дейност: **почвам, захващам** разг., **хващам** нар.,

начевам нар., **подкачам** нар. *Войни и революции, победи и разгроми, / и някакъв миниран и привиден мир. /.../ Така започнахме живота си, другари мои, / тъй може би ще свършим земните си дни.* Е. Багряна. *И днес йощ Балканът, щом буря захваща, / спомня тоз ден бурен.* Ив. Вазов. *Започвам (почвам...) да чета. Започвам (почвам...) промени. Започвам (почвам...) всичко отначало.* ⇔ ***Ант.*** свършвам 1 (вж); спирам 4 (вж). ~ ***Близ.*** подемам, подземам, подхващам. **2.** непрех. Имам начало някъде или в определен момент: **почвам, начевам** нар. *Романът започва (почва...) с пролог. Оттук започва (почва...) нашето землище. Неотдавна започна (почна...) новото хилядолетие.* ⇔ ***Ант.*** свършвам 2 (вж). **3.** непрех. За дейност – настъпва начало на осъществяването ми: **почвам, тръгвам** прен. разг., **начевам** нар. *Работата започна (тръгна...). Всичко започна (тръгна...) от една идея на мой приятел. Изпитите започнаха (тръгнаха...) добре.* ⇔ ***Ант.*** свършвам 2 (вж). → ***настъпвам¹1***: наставам, идвам / дойда, дохождам / дойда, ставам², започвам се.

започване → ***начало***: откриване, старт.

започвам се → ***настъпвам¹1***: наставам, идвам / дойда, дохождам / дойда, ставам², започвам.

запрашвам разг. → ***тръгвам 1***: запътвам се, упътвам се, поемам, отправям се, насочвам се, потеглям.

запращам → прен. неодобр. ***местя 2***: премествам.

заприказвам → рядко ***проговарям***: заговорвам, заговарям.

запълвам → ***заравям 2***: заривам, засипвам, затрупвам, закопавам.

запълнен → ***пълен 1***: изпълнен, напълнен. → прен. ***съдържателен 2***: смислен, богат.

запътвам се → ***тръгвам 1***: упътвам се, потеглям, отправям се, насочвам се, поемам, запрашвам.

заработвам → ***тръгвам 3***: проработвам, задействам, сработвам.

заравям – **1.** Покривам с пръст целенасочено нещо, някого: **заривам, закопавам.** *Заравям (заривам...) имане. Заравям (заривам) корени на дърво.* ⇔ ***Ант.***: изравям, изкопавам, изваждам. **2.** Напълвам дупка с пръст: **заривам, засипвам, закопавам, затрупвам, запълвам.** *Заравям (заривам...) яма. Заравям (заривам...) канал.* ⇔ ***Ант.*** изкопавам, издълбавам, отравям. → ***погребвам***: закопавам, ровя.

зараждам се → ***появявам се 2***: възниквам, явявам се, пораждам се, раждам се, изниквам, никна, изгрявам.

зараждане → ***произход 1***: възникване, генезис, пораждане, поява.

заривам рядко → ***засипвам***: затрупвам. → ***заравям 1, 2***: закопавам.

заричам се разг. → ***обещавам***: задължавам се, вричам се, заклевам се, кълна се.

заробвам → ***поробвам 1***: подчинявам, покорявам. → прен. ***поробвам 2.***

заръчвам разг. → ***заповядвам 1***: нареждам, поръчвам, разпореждам се, повелявам.

зарязвам разг. неодобр. → ***оставям 2***: изоставям. → ***оставям 3***: напускам, разделям се, разлъчвам се.

засегнат → ***увреден 1***: поразен, похабен, повреден. → ***увреден 2***: накърнен.

засилвам – **1.** прех. Правя нещо по-силно или да се проявява по-силно: **усилвам.** *Засилвам (усилвам) песен. Засилвам радиото.* ⇔ ***Ант.*** отслабвам; заглушавам 1 (вж). **2.** прех. Правя нещо по-здраво и устойчиво: **усилвам, подсилвам.** *Засилвам (усилвам...) охрана. Засилвам (усилвам...) позициите си. Засилвам (усилвам...) организма си.* ⇔ ***Ант.*** отслабвам, омаломощавам. **3.** прех. Правя по-висока степента или силата на някаква проява: **увеличавам, задълбочавам, повишавам, уголемявам** рядко, **заострям** прен., **изострям** прен. *Смяната на властта засили (увеличи...)*

кризата. Засилвам (увеличавам...) напрежението. Засилвам (увеличавам...) вниманието. Засилвам (увеличавам...) тревогата. ⇔ ***Ант.*** отслабвам, намалявам[2] (вж), притъпявам. **4.** прех. Увеличавам скоростта на нещо или на някаква проява, дейност: **усилвам, форсирам** книж., **ускорявам**. *Засилвам (усилвам...) темпото. Засилвам (усилвам...) колата. Засилвам (усилвам...) движението си.* ⇔ ***Ант.*** отслабвам, намалявам. **5.** непрех. Ускорявам движението си: **засилвам се, форсирам**. *Трябва малко да засилим (се засилим...), иначе няма да стигнем навреме.* ⇔ ***Ант.***: намалявам. **6.** прех. Започвам да правя нещо с повече енергия, по-активно, неуморно, бързо: **активизирам, усилвам, активирам** книж. нежел., **форсирам** книж. *Засилвам (активизирам...) борбата. Засилвам (активизирам...) работата. Засилвам (активизирам...) предпразничната подготовка.* ⇔ ***Ант.*** намалявам.

засилвам се – 1. Ставам по-голям по сила, по-мощен: **усилвам се, нараствам, активизирам се**. *Бурята се засили (усили, нарасна). Стрелбата се засили (усили...). Болестният процес се засили (усили, активизира).* ⇔ ***Ант.*** отслабвам, намалявам, стихвам. **2.** Правя по-голямо усилие за нещо: **насилвам се, напрягам се, напъвам се** разг. *Засилвам се (напрягам се, напъвам се) да скоча по-далеч. Засилвам се (насилвам се...) да преместя куфарите.* **3.** Напрягам в по-голяма степен волята, енергията си: **мобилизирам се, активизирам се, стягам се** прен. *Засилих се (мобилизирах се...) да си повиша подготовката. Засилихме се (мобилизирахме се...) да направим градинка около къщата.* → ***засилвам 4***: форсирам.

засипвам – Покривам изцяло нещо, някого с нещо сипкаво (сняг, пясък, пръст и др.): **затрупвам, заривам** рядко. *Снегът засипа (затрупа...)*

колибата. Засипвам (затрупвам...) с пясък нещо. Листата засипаха (затрупаха...) пътеката. ⇔ ***Ант.*** отравям, отривам. → ***заравям 2***: заривам, закопавам, затрупвам.

засищам се → ***насищам се 1***. → рядко ***нахранвам се***: наяждам се, насищам се, налапвам се, наплюсквам се.

засиявам → ***светвам 1***: грейвам, пламвам, заблестявам, блясвам. → ***светвам 2***: грейвам, блясвам, просиявам, просветвам, заблестявам.

заслабвам → ***отпадам***: отслабвам, изнемощявам, западам, грохвам, рухвам.

заслуга → ***постижение 2***: актив.

заслужен → ***основателен 2***: справедлив.

заставям → ***принуждавам***: накарвам, карам, натискам, насилвам, назорвам.

застигам разг. → ***стигам 2***: настигам, достигам, изравнявам се, догонвам.

застраховам – Внасям пари за застраховка: **осигурявам.** *Застраховам (осигурявам) имот. Застраховам (осигурявам) деца против злополука.*

застъпвам се → ***подкрепям 1***: поддържам, защитавам, отстоявам, пледирам.

застъпник огр. → ***защитник***: покровител, закрилник.

засукан → прен. разг. ***сложен***: комплициран, заплетен.

засягам – **1.** Обхващам с проявата или действията си някого, нещо, като обикн. причинявам неприятно въздействие или последствия: **обхващам, разпростирам се** (на, върху), **поразявам, закачам**[2] разг. *Градушката не е засегнала (закачила) всички ниви. Кризата засегна (закачи) всички. При благоустройството не засегнаха (закачиха) тези къщи. Болестта не е засегнала (обхванала...) съседните органи. Заразата засяга (обхваща...) още селища.* ~ ***Близ.*** увреждам 1 (вж), навреждам 2 (вж). **2.** За болест, болка – причинявам заболяване и страдание на нещо: **поразявам, увреждам.** *Постоянното страда-*

ние засегна (порази...) нервите му. Хипертонията е засегнала (поразила...) и сърцето. ~ ***Близ.*** простирам се 1 (вж). → прен. ***оскърбявам***: огорчавам, обиждам, наранявам. → ***закачам²*** *1*. → ***отнасям се*** *2*: важа.

затаявам рядко → ***скривам*** *3*: укривам, прикривам, спотаявам, спотайвам.

затварям → ***арестувам*** *1*: запирам, окошарвам, опандизвам.

затварям се → прен. спец. ***ограничавам се***: капсулирам се, изолирам се.

затворен → прен. ***необщителен*** *1*: неразговорчив, неразговорлив, неконтактен, див, свит. → прен. ***необщителен*** *2*.

затихвам → ***отслабвам*** *3*: намалявам¹, замирам, стихвам, утихвам. → ***утихвам***: стихвам, заглъхвам, глъхна, изчезвам, замирам, угасвам, гасна, умирам, млъквам.

затичам се → ***спускам се (спущам се)*** *1*: втурвам се, устремявам се, впускам се, побягвам, понасям се, хуквам, стрелвам се, юрвам се.

затормозвам се → ***затруднявам се***: напрягам се, озорвам се, напъвам се.

затоплям се → ***стоплям се*** *1*, *2*: сгрявам се, загрявам се.

затормозявам се експр. → ***затруднявам се***: напрягам се, озорвам се, напъвам се.

затривам разг. експр. → ***убивам***: погубвам, умъртвявам, ликвидирам, премахвам, утрепвам. → ***унищожавам***: ликвидирам, съсипвам, заличавам, погубвам, довършвам, погребвам.

затруднение → ***трудност***: мъчнотия, зор. → ***беда***: неволя.

затруднявам се – Изпитвам трудност, затруднение да направя нещо: **напрягам се, озорвам се** разг., **напъвам се** разг., **затормозявам се** експр. (за неприятно действие). *Затрудних се (напрегнах се...) доста, докато реша кръстословицата. Не обича да се затруднява (напряга...), ето защо чака друг да му реши задачите. Затруднявам се (озорвам се...) да намеря посочените в библиографията книги.*

Много се затруднихме (озорихме...), докато изкачим стръмнината.

затрупвам → ***засипвам***: заривам.

затулвам → ***скривам 1***: закривам, покривам.

затъмнявам се → ***притъмнявам 1***: стъмнявам се, стъмвам се, мръщя се, смръщвам се, намръщвам се, свъсвам се, навъсвам се, начумервам се.

затъпявам прен. разг. → ***оглупявам***: изглупявам, изкуфявам, изветрявам, изумявам[2], изкукуригвам, изтъпявам.

заучавам → ***научавам 1***: усвоявам, овладявам.

захващам разг. → прех. (*нещо*) и непрех. (*да*) ***започвам 1***: почвам, начевам, подкачам.

захващам се разг. → ***залавям се 2***: заемам се, впускам се, хващам се, емвам се, впрягам се.

зачислявам → ***приемам 2***: включвам, записвам.

зачислявам се → ***постъпвам 1***: влизам, записвам се.

зачитам → ***уважавам 1***: почитам, тача, ценя. → прен. ***съобразявам се***: уважавам, признавам.

зашеметявам → прен. експр. ***смайвам***: поразявам, изумявам[1], слисвам, втрещявам, шашвам.

защитавам (защищавам) – **1.** С оръжие пазя целостта, самостоятелността или съществуването на нещо, някого: **отбранявам, отстоявам, браня** несв., книж., **вардя** несв., простонар. *Обвиняват ни, че сме нетърпеливи! / А ние израснахме в скута на улицата /.../ и невръстни тръгнахме / да браним революцията.* В. Башев. *Защитавам (отбранявам...) родината. Защитавам (отбранявам...) бойни позиции.* **2.** Оказвам помощ на някого при опасност, беда, погрижвам се активно да не пострада: **предпазвам, закрилям, пазя** несв., **браня** несв., книж., **вардя** простонар. *Защитавам (предпазвам...) от нападките. Бащата защитил (предпазил....) сина си от бандитите.* → ***подкрепям 1***: поддържам, отстоявам, застъпвам се, пле-

дирам (за).

защитник – Лице, което пази живота, сигурността или интересите на някого: **покровител, закрилник, застъпник** огр. *Защитник (закрилник...) на правата на сираците. Народен закрилник (защитник). Покровител (закрилник...) на града.*

звезден → прен. огр. ***върховен***: **висш, върхов.**

зверски → прен. експр. ***жесток 2***: безпощаден, безчовечен, нечовешки, антихуманен, античовешки, варварски, безмилостен.

зверство експр. → ***жестокост 2***: варварство, безчовечност, зверщина, садизъм.

зверщина експр. → ***жестокост 2***: зверство, безчовечност, варварство, садизъм.

звук – Звучене на някакъв предмет, явление: **шум, глас** прен. *Звук (глас...) на училищен звънец. Звукът (шумът...) на вятъра. Чувам звуковете (шумовете...) на нощта.*

здание → ***постройка***: сграда, строеж.

здрав – **1.** Който има сила, издръжливост към неблагоприятни влияния, натоварване, напор: **устойчив, солиден** огр., **издръжлив, крепък** книж., **як** разг., **железен** прен., **жилав** прен. разг., **корав** прен., **челичен** поет. *Аз здрав съм син на здраво поколение.* Ив. Вазов. *Здрав (устойчив...) организъм. Вече не съм толкова здрав (устойчив...). Здрави (устойчиви, солидни...) крепостни стени. Здрави (устойчиви...) клони.* ⇔ ***Ант.***: слаб 3 (вж); нежен 2 (вж). **2.** прен. Който е от добър материал и трудно се поврежда: **издръжлив, устойчив, як** разг. *Здрав (издръжлив...) плат. Здрава (издръжлива...) стълба.* ⇔ ***Ант.*** слаб 3 (вж). → ***устойчив 1***: стабилен, солиден, непоклатим, крепък, як, гранитен, железен, челичен. → прен. ***здравословен.*** → ***цял 1***: читав, ненакърнен.

здравословен – Който съдейства за добро здраве: **здрав** прен. *Здраво (здравословно) време. Здрав (здравосло-*

вен) климат. ⇔ ***Ант.*** болен, нездравословен.

здрач → ***сумрак***: дрезгавина, полумрак.

здрачава се → ***смрачава се***: притъмнява, стъмнява(м) се, стъмва(м) се, свечерява се, мръква <се>.

зенит → прен. книж. ***кулминация***: апогей, връх, пик.

зеница → ***око 1.*** → прен. поет. ***поглед 2***: очи, взор.

зефир поет. → ***ветрец.***

златен → прен. ***скъпоценен 2***: безценен, драгоценен, неоценим.

злина → разш. ***зло 1***: беда, пакост, неприятност, беля. → ***бедствие***: зло, напаст, бич.

зло – Лошо, вредно, опасно събитие, състояние или вреден фактор: **беда, злина** разш., **пакост** (огр. за събитие), **неприятност, беля** разг. *Стои* [тъмничният зид] *– свидетел грозен, вечен / на зло, нищожество, разврат.* П. К. Яворов. *Безпаричието е голямо зло (беда...). Все мисли да направи някое зло (злина...). Случи ми се голяма неприятност (пакост, зло...)..* → ***бедствие***: злина, напаст. → разш. ***нещастие 1***: злощастие, беда, злочестина, злополучие, несрета, трагедия, драма, катастрофа.

злоба → ***ожесточение***: озлобление, ожесточеност, ярост, озлобеност, озвереност, злост, настървение, настървеност.

злободневен → ***актуален***: съвременен, животрептящ.

зловещ – Който предвещава или носи зло: **злокобен** книж., **кобен** поет., **мрачен** прен. *И зловещата сянка на бурни години / неотлъчно и властно пълзи.* Хр. Смирненски. *И цялата Европа да спази мир злокобен, / съзира хладнокръвно как падаме и мрем.* Ив. Вазов. *Зловещо (злокобно...) предсказание. Зловеща (злокобна...) закана. Зловещо (злокобно...) предчувствие. Зловещо (злокобно...) място.* ~ ***Близ.*** страшен 1 (вж).

злокобен книж. → ***зловещ***: кобен, мрачен.

злонравен → ***лош 2***: зъл, проклет.

злополука – Нещастен случай,

при който има човешки и материални жертви: **произшествие, катастрофа, нещастие**. *Претърпяхме тежка злополука (произшествие...). Колата се хлъзна и бяхме на косъм от злополука (произшествие...).*

злополучен → ***нещастен 1***: злощастен, злочест, несретен, неволен². → ***нещастен 3***: злощастен, злочест, неволен². → ***неуспешен***: безрезултатен, несполучлив, безуспешен, неблагополучен.

злополучие рядко книж. → ***нещастие 1***: злощастие, беда, зло, злочестина, несрета, трагедия, драма, катастрофа.

злословие → ***ругателство***: хула, нападка, ругатня.

злост → ***омраза***: ненавист, неприязън, жлъч (злъч), злъчка. → ***ожесточение***: озлобление, ожесточеност, ярост, озлобеност, озвереност, злоба, настървение, настървеност.

злосторничество → ***вредителство***: саботаж, саботьорство, злочинство.

злочест поет. → ***нещастен 1***: злощастен, злополучен, несретен, неволен². → ***нещастен 2***: злощастен, клет, беден, горък. → ***нещастен 3***: злощастен, злополучен, неволен².

злочестина поет. → ***нещастие 1***: злощастие, беда, зло, злополучие, несрета, трагедия, драма, катастрофа. → ***нещастие 2***: несрета.

злочинство книж. → ***вредителство***: злосторничество, саботаж, саботьорство.

злощастен книж. → ***нещастен 1, 2***: злополучен, злочест, несретен, неволен². → ***нещастен 2***: клет, беден, горък. → ***нещастен 3***: злочест, злополучен, неволен².

злощастие книж. → ***нещастие 1***: беда, зло, злочестина, злополучие, несрета, трагедия, драма, катастрофа.

злъч (жлъч) → ***омраза***: ненавист, злост, неприязън, злъчка.

злъчка → прен. ***омраза***: ненавист, злост, неприязън, жлъч (злъч).

злъчен → ***язвителен***: ехиден, хаплив, саркастичен.

знаен рядко → ***известен 1, 2***: познат, популярен.

знак – Предмет, изображение или особеност, които показват наличие на нещо, съществуване в настоящето или миналото на нещо, проява на някого или нещо и под.: **белег**, **следа**, **диря**, **отпечатък** прен. книж., **печат** прен. книж. *Той беше невидим, фантом или сянка. / Озове се в черква, мерне се в седянка, / покаже се, скрий се без знак и без след.* Ив. Вазов. *Всяка епоха е оставила своя знак (белег...) в Пловдив. По лицето на старицата личаха белезите (следите, отпечатъците, печатът) на преживените неволи.* → ***признак 1***: белег, симптом, показател, указател, индикация, черта. → ***предзнаменование***: предвещание, знамение, поличба, прокоба.

знаменателен → ***показателен 1***: симптоматичен, емблематичен, символичен.

знамение → ***предзнаменование***: знак, предвещание, поличба, прокоба.

знаменит → ***славен***: прославен, прочут, легендарен, чутовен, чутен.

знатен → ***високопоставен 1***: издигнат, висок, важен, висш.

знача → ***означавам 2.*** → прен. ***означавам 3***: представлявам, съм.

значение – **1.** Това, което означава една дума, израз или словосъчетание: **смисъл**, **съдържание**. *Значението (смисълът...) на израза не е ясно. Прилагателното болен тук (в изречението Болните чакаха визитацията) е в значение (смисъл) на съществително – болен човек.* // прен. Това, което представлява нещо по своята същност и роля: **смисъл** прен., **съдържание** прен. *Аз често съм си мислил за живота, / години търсех смисъла му скрит.* В. Башев. *Какво значение (смисъл...) се крие в тази картина на Пикасо?* **2.** Големина, размер на нещо по качества, заслуги, обществено място и под.: **значимост** книж., **роля** прен., **значителност**,

величина. *Писател с огромно значение (значимост...). Малко са откритията с такова голямо значение (значимост...), / от такава величина.* ⇔ ***Ант.*** незначителност. **3.** Влияние на нещо за друго нещо, за други неща: **важност, стойност, ценност, място** прен., **цена** прен. *Значение (важност...) на художествения образ в произведението. Какво значение (важност...) има това събитие за по-нататъшния му живот? Мнението ти е от голямо значение (важност...). Огромно е значението (важността...) на „История Славянобългарская" за Българското възраждане. Човешкият живот като че ли няма никакво значение (ценност...).*

значимост книж. → ***значение 2***: роля, значителност, величина.

значителен → ***голям 1***. → ***голям 2***: съществен, сериозен, важен, едър.

значително → ***доста***: твърде.

значителност → ***значение 2***: роля, значимост, величина.

зная (знам) → ***познавам 1***. → разг. ***познавам 3***: спазвам, съобразявам се. → ***мога***: умея. → ***говоря 3***: ползвам, владея.

зноен поет. → ***горещ 1***: **жарък**, огнен, палещ, парещ, жежък.

зной → ***горещина***: жега, жар, огън.

зов поет. → ***призив***: повик, апел, глас, позив.

зова се (зоват ме) → ***казвам се***: наричам се, именувам се (именуват ме), викам се (викат ме).

зор простонар. → ***усилие 1***: напън, напрежение, мъка. → ***усилие 2***: мъка, трудност. → ***трудност***: затруднение, мъчнотия.

зорле(м) простонар. → ***насила***: насилствено, принудително, силом.

зорък → ***бдителен***: буден, наблюдателен.

зрелище → ***гледка 2***: сцена, картина.

зрелостник (зрелостничка) → ***абитуриент (абитуриентка)***.

зрение – Способност да се

вижда околната действителност с очи: **око (очи)** прен., **поглед** прен. *Надоле окото / напразно през облак ще дири простор, / отгоре еднакво далеч е небото, / загадка бездънна пред слабия взор.* П. К. Яворов. *Добро зрение (очи). Отслабва ми зрението (очите). Дотам стига зрението (погледът...) ми.*

зрял → пред. ***възрастен 1***: голям.

зъл → ***лош 2***: злонравен, проклет.

зървам → ***виждам 1***: гледам, съзирам, съглеждам. → ***забелязвам 1***: съглеждам, съзирам, мярвам.

зяносвам простонар. → ***повреждам***: похабявам, развалям, съсипвам.

зяпам разг. ирон. → ***гледам***: наблюдавам, съзерцавам.

И

ивица – **1.** Дълга тясна част от някаква площ или материя: **лента.** *Откъсвам ивица (лента) от кърпата, за да се превържа. Край пътя се извива бляскавата ивица (лента) на реката. Тясна пясъчна ивица (лента). Кожата на зебрата е на ивици (ленти).* **2.** Тясна дълга обшивка на дреха, плат за украса: **бие.** *Украсявам яката и маншетите на блузата с ивици (биета) от контрастен плат.* **3.** Тясна продълговата шарка или друга следа, която се отделя върху някаква площ: **черта, линия, бразда** рядко. *Вратовръзка на ивици (черти, линии). Изтеглям с боя дълга синя ивица (черта...) върху белия лист.* → ***ред 3***: лента.

игнорирам книж. → ***пренебрегвам 1***: подритвам, забравям, нехая, занемарявам, загърбвам.

иго → ***робство***: робия, окови, ярем, хомот, гнет, зависи-

мост.

игрословие – Израз, в който думите са подбрани така, че да се повтарят отделни техни части, звукове и да се получи забавно двусмислие, шега: **каламбур, игрословица**. *Измисляме си игрословия (каламбури...).*

игрословица → ***игрословие***: каламбур.

ида → вж. **идвам.**

ида си св. → ***напускам 1***: отивам си, махам се, излизам си, избягвам[1], фъсвам, фъскам, бягам, измъквам се, изфирясвам <се>, изнизвам се.

идвам несв. **(ида)** / **дойда** св. → ***стигам 1***: достигам, пристигам. → ***пристигам 1***: дохождам / дойда, дофтасвам. → ***пристигам 2***: отивам / дойда. → прен. ***настъпвам[1] 1***: наставам, дохождам / дойда, ставам[2], започвам, започвам се. → ***разпространявам се 1***: разнасям се, прониквам, разпръсквам се, пръскам се, дохождам / дойда.

идеален – Който съществува само в съзнанието: **нематериален**. *Духът е идеален (нематериален). Представата е идеален (нематериален) образ.* ⇔ ***Ант.*** материален. → ***безукорен***: безупречен, образцов, съвършен. → ***възвишен***: благороден, висок.

идеално → ***отлично***: чудесно, превъзходно, супер.

иден книж. → ***бъдещ***: утрешен, бъден.

идентичен книж. → ***еднакъв***: същ<ият>, тъждествен, еднообразен, равен.

идентичност книж. → ***еднаквост 1***: тъждество, съвпадане, съвпадение, равенство.

идея – **1.** Основна мисъл, която произтича от образите и действието в някаква художествена творба: **замисъл**. *Хуманните идеи (замисли) на романите на Достоевски. Не разбирам идеята (замисъла) на стихотворението. Определям основната идея (замисъл).* **2.** Обикн. мн. Основна мисъл за развитието на нещо важно (на обществото, държавата и под.): **схващане, възглед, виждане, визия** книж.

нежел. *Идеи (схващания...) на Възраждането. Революционни идеи (схващания...). Напредничави идеи (схващания...).* → ***замисъл***: проект, план. → прен. ***представа 1***: понятие.

избавям се → ***спасявам се 1***: отървавам се (отървам се). → ***спасявам се 2***: измъквам се, избягвам²/избегна, отървавам се (отървам се), откачвам се.

избивам – Убивам в голямо количество, много хора или други същества: **изтребвам** (обикн. за вредители), **унищожавам, изтрепвам** разг., **требя** несв., рядко (обикн. за вредители). *Избиха (унищожиха...) целия взвод. Избиха (унищожиха...) населението в този район. Избиват (изтребват...) вредителите по картофите. Избих (изтребих...) хлебарките с отрова.*

избиране → ***избор 1***.

избор – **1.** Предпочитане на едно или някои от много неща, лица: **избиране**. *Добре трябва да се обмисли изборът (избирането) на професия. Събрание за избор (избиране) на научен съвет. Внимавай при избора (избирането) на обувки!* ~ **Близ.** подбор. **2.** Повече неща от някой вид, между които може да се избира: **асортимент, разнообразие**. *Има богат избор (асортимент...) от телевизори. Няма достатъчен избор (асортимент...) на бебешки колички.* **3.** Второ или трето нещо, което може да се предпочете в даден случай: **алтернатива** книж., **възможност**. *Нямам никакъв друг избор (алтернатива...). Винаги трябва да има избор (алтернатива...).*

избран → ***отбран***: подбран, елитен.

избудалквам простонар. пренебр. → ***излъгвам 2***: измамвам, заблуждавам, излъготвам, премятам, баламосвам, изментвам, изпързалвам, връзвам, извозвам, прецаквам, прекарвам.

избудалквам се простонар. прнебр. → ***излъгвам се 2***: измамвам се, минавам се, извозвам се, прекарвам се,

прецаквам се.

избухлив → ***раздразнителен***: сприхав, гневлив, нервен, кибритлия, барутлия.

избягвам[1] / избягам → прен. разг. ***напускам 1***: отивам си, ида си, тръгвам си, махам се, излизам си, бягам, изфирясвам, фъсвам, фъскам, изнизвам се.

избягвам[2] / избегна → ***спасявам се 2***: измъквам се, избавям се, отървавам се (отървам се), откачвам се. → прен. ***освобождавам се***: отървавам се, отървам се, измъквам се, откачвам се.

изваждам – **1.** Вземам нещо или някого отвътре и го слагам, оставям, извеждам навън: **вадя** несв., **изкарвам** прен. разг., **измъквам** разг. *Изваждам (изкарвам...) от портмонето нужната сума. Изваждам (изкарвам...) колата от гаража. Извадих (изкарах...) го от заведението.* ⇔ ***Ант.*** пъхам; вкарвам. **2.** Правя извлечение, извадка на данни, факти от някъде: **извличам, вадя** несв., **ексцерпирам** книж., **вземам** прен. разг. *Изваждам (извличам...) данни от архивите. Изваждам (извличам...) текстове от художествена литература за примери. Изваждам (ексцерпирам...) новите думи от пресата, за да ги изследвам.* ~ ***Близ.*** черпя, почерпвам. **3.** прен. разг. Стигам до някакъв, обикн. положителен резултат чрез умствени или други действия: **извличам** прен., **постигам.** *Изваждам (извличам...) заключение. Изваждам (извличам...) поука. Изваждам (извличам...) полза.* → разг. ***получавам 5***: добивам, сдобивам се, изкарвам, вадя. → прен. разг. ***спечелвам***: припечелвам, печеля, получавам, изработвам, изваждам, вадя, правя, направям, докарвам си.

известен – **1.** Който, когото някой познава като факт или заради делата, проявите му: **познат**. *Има име мен известно. / То не е дотолкоз лично.* Ив. Вазов. *Известен (познат) факт. Известна (позната...) новина. Гостът*

не ми е известен (познат) в квартала. ⇔ ***Ант.*** неизвестен, непознат, безизвестен. **2.** Който е широко известен на обществото: **познат, популярен, небезизвестен, знаен** рядко. *Знаен е Лазо по света, / черен изедник и в кръвта.* П. К. Яворов. *Полетът на Юрий Гагарин веднага стана известен (познат...) по цялата Земя. Известен (познат...) писател. Известен (познат...) политик. Разказва ми за познати (знайни...) и непознати земи.* ⇔ ***Ант.*** неизвестен, непознат, непопулярен, незнаен. ~ ***Близ.*** виден (вж).

известявам → ***съобщавам 1***: уведомявам, казвам, информирам, вестявам, обаждам.

изветрявам → прен. разг. ирон. ***оглупявам***: изглупявам, изкуфявам, изкукуригвам, изумявам², затъпявам, изтъпявам.

извивам <се> → ***криволича***: лъкатуша, вия се.

извисявам се → ***издигам се 1***: възвисявам се, виша се, израствам, раста, никна. → прен. ***израствам 2***: пораствам.

извличам → ***изваждам 2***: вадя, ексцерпирам, вземам. → ***изваждам 3***: постигам.

извозвам → прен. разг. ***излъгвам 2***: измамвам, заблуждавам, излъгвам, избудалквам, премятам, баламосвам, изментвам, изпързалвам, връзвам, прецаквам, прекарвам.

извозвам се → прен. разг. ***излъгвам се 2***: измамвам се, минавам се, прекарвам се, прецаквам се, избудалквам се.

извор → прен. ***източник* 1.** → прен. ***източник 3.*** → прен. ***произход 3***: източник.

извънмерен книж. експр. → ***изключителен***: извънреден, необикновен, невероятен, необичаен, невъобразим, небивал, поразителен, неимоверен, невиждан, нечуван, изумителен, неизказан, фантастичен, феноменален, страхотен, страшен, ужасен, адски, жесток.

извънреден – Който става извън правилата, традицията, навика: **необичаен, не-**

предвиден, нетрадиционен, екстрен книж., **неочакван, екстраординарен** книж., **изключителен**. *Извънредно (необичайно...) посещение. Извънредна (необичайна...) проверка. Извънредни (необичайни...) мерки за сигурност. Той ползва извънредни (изключителни...) привилегии.* ⇔ ***Ант.*** обикновен 1 (вж), нормален. → ***изключителен***: необикновен, невероятен, необичаен, невъобразим, небивал, неимоверен, невиждан, нечуван, изумителен, неизказан, поразителен, извънмерен, фантастичен, феноменален, страхотен, страшен, ужасен, адски, жесток.

извършвам → ***направям 1***: правя, сторвам.

извършвам се → ***случвам се***: ставам², реализирам се, осъществявам се, протичам, развивам се, разигравам се.

извършител – С предл. *на*. Човек, който върши или е извършил нещо: **автор** *на*, **виновник** *за* прен., **вършител** (огр. в граматиката). *Извършител на (автор на, виновник за) престъпление. Извършител на (автор на, виновник за) кражба. Извършител (вършител) на действието в изречение.* ~ ***Близ.*** изпълнител, реализатор, осъществител.

изгасвам → ***угасвам 1***: загасвам, гасна, догарям. → ***угасвам 2***: загасвам, гасна.

изгасявам → ***угасявам 1***: загасявам, гася, изгасям, угасям, загасям, потушавам. → прен. ***утолявам***: задоволявам, потискам, угасявам.

изглед → ***вид 1***: външност, облик, лице, лик, физиономия, визия, фасон. → ***вид 1//***: изражение. → ***гледка 1***: картина, пейзаж. → ***гледка 3***: вид, картина. → прен. ***вероятност***: надежда. → ***лице 2***: физиономия, образ, облик.

изглежда → ***явно 3***: очевидно, сигурно, навярно, вероятно.

изглупявам → ***оглупявам***: изкуфявам, изветрявам, изкукуригвам, изумявам², затъпявам, изтъпявам.

изгнивам → ***разлагам се 1***: разтлявам се, разплувам се,

сплувам се, разкапвам се, скапвам се.

изговор → ***произношение***: акцент.

изгода → ***полза 1***: облага, печалба, интерес, дивидент, файда, келепир, аванта, кяр, далавера, муфта.

изгонвам – Заставям някого насила да напусне някое място: **прогонвам, пропъждам (пропъдя), изпъждам (изпъдя), прокуждам (прокудя)** поет., **натирвам** разг. грубо. *Но кълни, майко, проклинай, / таз турска черна прокуда, / дето нас млади пропъди / по тази тежка чужбина.* Хр. Ботев. *Изгоних (пропъдих, натирих) кучето. Гледам, че синът ми пак си стегна куфара за Европа. Нали си прокудихме децата*...(в. Дума / 2007).

изготвям → рядко ***изработвам 1***: създавам, направям, правя. → ***изработвам 2***: съставям, правя, направям, сътворявам.

изграждам – **1.** прен. С труд, усилия правя да има нещо реално, обикн. нематериално: **създавам, градя** несв., прен., **построявам** прен., **строя** несв., прен., **съграждам** прен. рядко, **сътворявам** книж. ретор., **творя** несв., книж. ретор. *Ще построим със много пот / един живот желан и нужен.* Н. Вапцаров. *Изграждам (създавам...) щастието си. Изграждам (създавам...) нов свят. Изграждам (създавам...) мрежа от училища. Изграждам (създавам...) демократични отношения.* ⇔ ***Ант.*** руша, разрушавам, съсипвам, развалям. **2.** прен. Създавам облика, формата или съдържанието на нещо: **оформям, моделирам** прен. рядко: *Изграждам (оформям...) художествен образ с разнообразни средства. Изграждам (оформям...) сюжета на разказа. Изграждам (оформям...) проект.* → ***строя***: градя, правя, издигам, вдигам, въздигам. → ***построявам 1***: направям, съграждам, вдигам, издигам, въздигам. → ***прокарвам 2***: направям, правя.

→ прен. ***формирам***: оформям, изработвам. → ***основавам 1***: създавам, сформирам, формирам, учредявам, образувам, организирам.

изграждане → ***строеж 1***: строителство, градеж.

изгризквам разг. → ***изяждам 1***: изгълтвам, излапвам, изплюсквам, оплюсквам, изкльопвам, опапвам, изпапвам, омахвам, изпуквам, опуквам, опрасквам.

изгрявам → прен. поет. ***появявам се 2***: възниквам, явявам се, пораждам се, зараждам се, раждам се, изниквам, никна.

изгубвам се → ***изчезвам 1***: загубвам се, чезна, изпарявам се, пропадам. → ***изчезвам 2***: преставам, преминавам, чезна, разпръсквам се, изпарявам се, разпилявам се, разсейвам се, угасвам, гасна, умирам.

изгълтвам разг. → ***изяждам 1***: излапвам, изплюсквам, оплюсквам, изгризквам, изкльопвам, опапвам, изпапвам, омахвам, изпуквам, опуквам, опрасквам. → ***изпивам***: изсърбвам, гавртвам, излоквам, изцоквам.

издавам – Правя необходимото, за да излезе от печат, да се отпечати нещо писано: **отпечатвам, публикувам.** *Издателството издава (отпечатва...) само детски книги. Не може да издаде (отпечати...) дисертацията си по липса на средства.* → ***разкривам 2***: показвам, откривам, представям, демаскирам, оголвам. → разг. ***откривам 2***: изказвам, разкривам, доверявам, споделям, поверявам. → разг. ***предавам 2***: изказвам.

издаянвам разг. → ***издържам[1] 2***: устоявам, удържам, понасям, изтърпявам, изтрайвам.

издевателство книж. – Надсмиване и унижение на някого: **гавра, подигравка** разш. *Данъкът за изхабените зъби, който турците искали от хора, които са заставили да им сготвят и да ги нагостят богато, е издевателство (гавра...) с раята. Известни са неговите издевателства (гаври...) с подчинените му.* → ***безчинство 1***: изстъпление,

ексцесия (ексцес).

издигам → ***вдигам 1***: надигам, повдигам. → ***вдигам 2***: надигам, възправям. → ***вдигам 2 //***: надигам, повдигам. → ***строя***: градя, правя, изграждам, вдигам, въздигам. → ***построявам 1***: изграждам, направям, вдигам, съграждам, въздигам.

издигам се – Изпъквам с височината си: **извишавам се**, **възвишавам се** книж., **въздигам се** книж., **израствам** прен. (обикн. за нещо ново или което се появява внезапно), **виша се** несв., **раста** несв., прен. (огр. за нещо ново), **никна** несв., прен. (огр. за нещо ново). *Там нейде, навръх планината, /що небето синьо крепи с рамената, / издига се някой див, чутовен връх, / покрит с бели кости и със кървав мъх.* Ив. Вазов. *А в тоз скит спокоен, скит стар християнски, / над черквица ниска със вехти светии / се бор възвишава на ствол великански.* Ив. Вазов. *Ето, нова сграда се издига (извишава...) сред площада. Пред очите се издигат (извишават се, възвишават се, въздигат се, вишат се, израстват) Алпите. Идигнаха се (извишиха се...) нови модерни кооперации.* → ***качвам се 2***: вдигам се, надигам се, покачвам се, повдигам се. → прен. ***напредвам 2***: преуспявам, развивам се, прогресирам, просперирам, авансирам.

издигане → прен. ***растеж 3***: развитие, израстване, ръст.

издигнат → прен. ***високопоставен 1***: знатен, висок, важен, висш.

издокарвам се разг. → ***нагласявам се (нагласям се)***: пременявам се, докарвам се, наконтвам се, нагиздвам се, накипрям се, натруфвам се.

издръжлив → ***здрав 1***: устойчив, солиден, крепък, як, жилав, корав, железен. → ***здрав 2***: : устойчив, як. → ***траен 2***: дълготраен.

издумвам → ***казвам 2***: проговарям, продумвам, обаждам се, изричам, река, промълвявам, гъквам.

издържам[1] – **1.** Запазвам целостта или формата си при

някакво механично въздействие или физическо натоварване: **устоявам, изтрайвам** разг., **удържам, трая** несв., **откарвам** прен. разг. (огр. за запазване във времето). *Клонът няма да издържи (устои, удържи) и ще се счупи. Детето издържа (устоя...) през целия път и не плака. Яденето няма да издържи (изтрае, устои) на топлината и ще се развали. Тези обувки ще издържат (изтраят, откарат) години. Крепостните стени са издържали (устояли...) много векове. Водопроводът ще издържи (откара...) поне 20 г.* **2.** Понасям без големи сътресения някакво психическо или нравствено въздействие: **устоявам, удържам, изтърпявам, изтрайвам, издаянвам** разг. *Издържам (устоявам...) без храна и вода два дена. Издържам (устоявам...) на голямата суша. Нервите ми не издържат (устояват...). Ще издържим (устоим...) и това изпитание.* → несв. ***търпя 1***: понасям, трая. → прен. ***преживявам 3***: понасям, изтърпявам, изживявам, изпитвам.

издържам[2] – Правя разходи за някого, нещо: **поддържам.** *Издържам (поддържам) две къщи. Издържам (поддържам) студент.* → ***храня[1] 1***: изхранвам, прехранвам, храитутя.

издържан – Който съответства на изисквания за високо качество: **изряден** книж., **прецизен** книж., **изискан, образцов**. *Издържан (изряден...) проект. Издържано (изрядно...) вечерно облекло. Издържан (изряден...) език.* ⇔ ***Ант.*** неиздържан, неизряден. ~ ***Близ.*** отличен.

издъхвам → експр. ***умирам***: почивам, отивам си, пуквам.

изживявам → ***преживявам 1***: изпитвам, чувствам. → ***преживявам 2***: прекарвам[2], изкарвам, виждам. → ***преживявам 3***: понасям, изтърпявам, изпитвам, издържам.

изживяване книж. → ***преживяване 1***: чувство, емоция.

изземвам → ***отнемам 1***: взсмам, отмъквам.

изискан – Който се отличава с финес, елегантност, деликатност, красота: **изтънчен, фин, префинен** книж., **изящен** книж., **рафиниран** книж. *Изискана (изтънчена...) дама. Изискани (изтънчени ...) обноски. Изискан (изтънчен...) поклон.* ⇔ ***Ант.*** груб, недодялан. ~ ***Близ.*** безупречен, безукорен. → ***издържан***: изряден, прецизен, образцов.

изисквам → ***предполагам 2***.

изискване → ***условие 3***.

изказвам – Казвам всичко, докрай: **изричам, излагам**. *Изказвам (изричам...) болките си. Изказвам (изричам...) предложението на групата.* → ***откривам 2***: доверявам, споделям, разкривам, поверявам, издавам. → прен. ***предавам 2***: издавам.

изкарвам → прен. разг. ***изваждам 1***: вадя, измъквам. → разг. ***изработвам 3***. → разг. ***спечелвам***: припечелвам, печеля, получавам, изработвам, изваждам, вадя, правя, направям, докарвам си. → разг. ***свършвам 1***: завършвам, привършвам, довършвам, приключвам. → разг. ***преживявам 2***: изживявам, прекарвам², виждам.

изкарикатурвам → ***осмивам***: иронизирам, надсмивам се, окарикатурвам.

изкачвам → ***качвам 2***: възкачвам.

изкачвам се → ***качвам се 1***: възкачвам се, възлизам, покачвам се. → ***качвам се 2***: вдигам се, покачвам се, надигам се, издигам се, повдигам се.

изклепвам разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, измацвам, намацвам, омацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам.

изкльопвам простонар. грубо → ***изяждам 1***: изгълтвам, излапвам, изплюсквам, оплюсквам, изгризквам, опапвам, изпапвам, омахвам, изпуквам, опуквам, опрасквам.

изкльощавявам разг. неодобр. → ***отслабвам 2***: измършавявам, омършавявам,

окльощавявам.

изключвам → прен. разг. ***забравям 1***: изумявам[2], изщуква ми.

изключителен – Който е в много висока степен положителен или отрицателен по качество или много силен по проява: **извънреден, необикновен, невероятен** експр., **неимоверен** книж. експр., **небивал** книж., **невъобразим, поразителен, изумителен, извънмерен** книж. експр., **невиждан** експр., **нечуван** експр., **неизказан** експр., **фантастичен** прен., експр., **феноменален** книж. експр., **страхотен** експр., **страшен** прен. експр., **ужасен** прен. разг. експр., **адски** прен. разг. експр., **жесток** прен. жарг. *И с грохот страхотен Везувий разтресе / могъщите стави на каменен стан.* Хр. Смирненски. *Природата ликува, буйна, млада... /.../ разкрива страстно в нега и наслада / вълшебна, неизказна красота.* К. Величков. *Изключително (извънредно...) красив. Изключителна (извънредна...) омраза. Изключителна (извънредна...) горещина. Изключителен (необикновен...) художник. Изключителен (извънреден...) разкош.* ~ ***Близ.*** грамаден 1. → ***извънреден***: необичаен, непредвиден, нетрадиционен, екстрен, неочакван, екстраординарен.

изключително → ***само 1***: единствено.

изконсумирам книж. → ***изразходвам 2***: харча, консумирам. → ***употребявам 1***: използвам, изразходвам, консумирам, изхарчвам, харча, изчерпвам.

изкривявам → ***деформирам***: обезформявам, разкривявам.

изкукуригал → прен. разг. ирон. ***ненормален 2***: луд, умопобъркан, налудничав, безумен, умопомрачен, невменяем, смахнат, откачен, мръднал, превъртял, сбъркан, шашав, чалнат.

изкукуригвам → прен. разг. ирон. ***оглупявам***: изглупявам, изкуфявам, изветрявам, изумявам[2], затъпявам, изтъ-

пявам.

изкусен → ***опитен 1***: вещ, умел, обигран, изпечен, рутиниран. → ***опитен 2***: вещ, умел, майсторски, обигран. → ***сръчен 1***: умел, майсторски.

изкусителен → ***привлекателен 2***: примамлив, притегателен, съблазнителен, атрактивен.

изкусност рядко → ***умение***: майсторство, вещина, майсторлък, изкуство, мурафет.

изкуствен – **1.** Който не се държи според природата, характера си или не става според природата на някого: **принуден, подправен, престорен**. *Изкуствена (принудена...) усмивка. Изкуствена (принудена...) веселост.* ⇔ ***Ант.*** естествен (вж). **2.** Който е създаден с помощта на компютърни технологии и симулира реалността: **въображаем, недействителен, нереален, виртуален** книж. *Изкуствено (виртуално...) сражение.* ⇔ ***Ант.*** реален, истински 1 (вж).

изкуство → прен. ***умение***: майсторство, вещина, майсторлък, изкусност, мурафет.

изкусявам → вж. ***изкушавам.***

изкусявам се → вж. ***изкушавам се.***

изкуфявам разг. ирон. → ***оглупявам***: изглупявам, изветрявам, изкукуригвам, изумявам², затъпявам, изтъпявам.

изкушавам (изкусявам) – Възбуждам у някого силно желание за нещо, като го предизвиквам да го получи на всяка цена, дори с нередни действия: **съблазнявам, изкусявам, поблазням, подлъгвам, подмамвам, примамвам.** *Изкушавам (съблазнявам...) някого да запали цигара. Предложението ви за екскурзия ме изкуши (съблазни, изкуси, примами). Изкушавам (съблазнявам...) да купи скъп парфюм. Изкушавам (съблазнявам...) да открадне.*

изкушавам се (изкусявам се) – Поддавам се на силно желание за нещо, дори и като правя грешка: **съблазнявам се, поблазням се, подлъгвам се, полъгвам**

се, подмамвам се. *Пол̀ъга се стара Петканина майка, / несговорни братя склониха, /.../ Петкана девойка жениха.* П. П. Славейков. *Изкуших се (съблазних се...) от изгодната цена и купих бижуто, а то било фалшиво. Изкуших се (съблазних се...) от вида на тортата и я опитах.*

излагам – Последователно обсъждам, проучвам, говоря за нещо в текст: **разработвам, разглеждам** прен., **трактувам** книж., **поставям** прен., **изяснявам** прен., **развивам** прен., **коментирам** книж., **занимавам се** (*с*), **третирам** книж. *Излагам (разработвам...) теорията за относителността. Излагам (разработвам...) темата за борбата за освобождение у Ботев. Излагам (разработвам...) въпроса за борбата с престъпността.* → ***изказвам 1***: изричам.

излаз рядко → ***изход.***

излапвам разг. → ***изяждам 1***: изгълтвам, изплюсквам, оплюсквам, изгризквам, изкльопвам, опапвам, изпапвам, омахвам, изпуквам, опуквам, опрасквам.

излежавам се → прен. неодобр. ***безделнича***: мързелувам, лентяйствам, хайлазувам.

излекувам – Помагам на болен да оздравее: **вдигам** прен. разг. *Този антибиотик ме излекува (вдигна) за два дни. Само билките ме излекуваха (вдигнаха).* ⇔ ***Ант.*** разболявам.

излекувам се → ***оздравявам***: минава ми, изцерявам се, ставам[1], вдигам се.

изливам се → ***тека 3***: изтичам.

излизам → ***появявам се 1***: показвам се, явявам се, изниквам. → прен. ***струвам 1***: коствам, чиня. → прен. ***показвам се 1***: появявам се, явявам се, вестявам се.

излизам <си> → ***напускам 1***: отивам си, ида си, тръгвам си, махам се, избягвам[1], измъквам се, бягам, изфирясвам, фъсвам, фъскам, изнизвам се.

излишен → ***ненужен 1***: непотребен, безполезен, лѝшен.

→ ***ненужен 2***: неоснователен, безполезен, напразен, безпредметен, безсмислен, безцелен.

излоквам разг. грубо → ***изпивам***: изгълтвам, изсърбвам, гаврътвам, излоквам, изцоквам.

излъгвам – **1.** Съзнателно казвам лъжа: **излъготвам** разг. експр., **изментвам** разг., **ментосвам** разг. *Схвинах, че излъга (излъготи...). Все ще намери какво да излъже (излъготи...).* **2.** Казвам лъжа с някаква умисъл или за да извлека полза: **измамвам, заблуждавам, излъготвам** разг. експр., **избудалквам** простонар., **премятам** прен. разг., **баламосвам** простонар., **изментвам** разг., **изпързалвам** прен. разг. ирон., **вързвам** прен. разг., **извозвам** прен. разг., **прецаквам** прен. жарг., **прекарвам** прен. разг. *Излъга (измами...) ме, че ще имаме среща в 12 ч. Излъга (измами...) ги с фалшиви документи.* ~ ***Близ.*** лъжа, мамя, ментя, заблуждавам, залъгвам, ментосвам, баламосвам, будалкам.

излъгвам се – **1.** Създавам си невярна представа, впечатление, извод по отношение на нещо: **измамвам се, заблуждавам се.** *Излъгах се в (измамих се за...) неговите качества. Мислех те за приятел, но се излъгах (измамих...).* ~ ***Близ.*** лъжа се (вж). **2.** Като мисля нещо за добро, ценно, заслужаващо внимание и др., допускам грешка с необмислено действие, за което съжалявам: **измамвам се, минавам се** разг., **извозвам се** прен. разг., **прекарвам се** жарг., **прецаквам се** жарг., **избудалквам се** простонар. **3.** прен. разг. Правя нещо непредвидено: **сбърквам се** разг. *Няма ли да се излъжеш (сбъркаш) да ме посетиш?* → ***подлъгвам се 1***: полъгвам се, подмамвам се, вързвам се.

излъготвам разг. експр. → ***излъгвам 1***: изментвам, ментосвам. → ***излъгвам 2***: измамвам, заблуждавам, избудалквам, премятам, баламосвам простонар., измент-

вам, изпързалвам, връзвам, извозвам, прецаквам прен. жарг., прекарвам.

излъчвам → прен. ***предавам 3***: разпространявам.

излъчване → прен. ***обаяние***: чар, обаятелност, аура, харизма.

измама → ***заблуда***: заблуждение, илюзия, лъжа, мираж.

измамвам → ***излъгвам 2***: заблуждавам, излъготвам, избудалквам, баламосвам, изпързалвам, изментвам, ментосвам, връзвам, прецаквам, премятам, извозвам, прекарвам.

измамвам се → ***излъгвам се 1***: заблуждавам се.

измамен → ***неверен 3***: коварен, вероломен, измамлив, лъжлив, лъжовен.

измамлив → ***неверен 3***: коварен, вероломен, измамен, лъжлив, лъжовен.

измацан разг. → ***мръсен 1***: нечист, изцапан, нацапан, замърсен, измърсен, намацан, оцапан, омацан, омърлян, мърляв, кирлив.

измацвам разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, омацвам, намацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

изменение → ***развитие 1***: промяна, развой, еволюция.

изментвам жарг. пренебр. → ***излъгвам 1***: излъготвам, ментосвам. → ***излъгвам 2***: измамвам, заблуждавам, излъготвам, избудалквам, премятам, баламосвам, изпързалвам, връзвам, извозвам, прецаквам, прекарвам.

изменчив книж. → ***променлив***: непостоянен, колеблив. // непостоянен, непоследователен, безпринципен.

изменям[1] – **1.** Правя по друг, нов начин нещо: **променям, видоизменям, преобразувам, модифицирам** книж., **трансформирам** (огр.). *Изменихме (променихме, видоизменихме) първоначалния план на строежа. Изменям (променям...) външния си вид. Изменям (променям...) организацията на работата. Изменям (променям...)*

производството. ~ ***Близ.*** преправям (вж). **2.** Правя нещо с друг вид, други особености: **променям, преобразявам.** *Времето изменя (променя...) всички нас. Много сте изменили (променили...) стаята след ремонта.*

изменям² – **1.** С предл. *на.* Нарушавам верността си към някого: **предавам, изневерявам** (*на*). *Измени (предаде...) на другарите си. Изменям (изневерявам) на обещанието си.* **2.** Нарушавам верността си към любим(а), съпруг(а): **изневерявам, кръшкам** разг. *Той не веднъж ти е изменял (изневерявал...). Не е изменила (изневерила) на съпруга си.*

изменям се → ***променям се 1***: меня се, видоизменям се. → ***променям се 2***: меня се, варирам, колебая се, движа се.

измерение книж. → ***размер 1***: големина, величина. → ***обхват***: обсег, мащаб, размер, диапазон.

измествам → ***местя 1***: **премествам**, отмествам.

изминавам → ***минавам 3***. → ***минавам 4***: преминавам, протичам, отминавам, изтичам, тека, изнизвам се, отлитам.

измирам → ***умирам 1 //***: мра, загивам, гина.

измислица – Измислен, недействителен или силно изопачен факт, разказ: **измишльотина** разг. пренебр., **небивалица, фантазия** прен., **фантасмагория** разг., **басня** прен. *Наговори ми разни измислици (измишльотини...) около нейните романи. Рибарите често си разказват измислици (измишльотини...) за голям улов.* ⇔ ***Ант.*** истина. **2.** Нещо, свързано с фантазия, изопачаване на действителността или със случайно хрумване: **измишльотина** разг. пренебр. *На, вземи амулета – таз измислица празна!* Н. Хрелков. *Пак ще ми купи някоя измишльотина (измислица).*

измишльотина разг. пренебр. → ***измислица 1***: небивалица, фантазия, фантасмагория, басня. → ***измислица 2.***

изморявам се → ***уморявам се***:

изтощавам се, капвам, скапвам се.

измръзвам → ***замръзвам 3***: вледенявам се, заледявам се, вцепенявам се.

измъквам → разг. ***изваждам 1***: изкарвам, вадя.

измъквам се → прен. разг. ***спасявам се 2***: избавям се, избягвам[2]/ избегна, отървавам се (отървам се), откачвам се. → прен. разг. ***освобождавам се***: отървавам се (отървам се), избягвам[2], откачвам се. → ***напускам 1***: отивам си, ида си, махам се, излизам си, избягвам[1], бягам, изфирясвам, фъсвам, изнизвам се. → прен. разг. ***кръшкам***: клинча, бягам, дезертирам. → *прен. разг.* ***абдикирам 2***: отказвам се, дезертирам.

измъкване → прен. разг. ***абдикация 2***: абдикиране, отказ, дезертиране.

измърлям разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, измацвам, намацвам, омацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

измърсен → ***мръсен 1***: нечист, изцапан, нацапан, замърсен, измазан, омацан, намацан, оцапан, омърлян, мърляв, кирлив.

измърсявам – Правя или ставам причина нещо да стане мръсно: **изцапвам, замърсявам, омърсявам, намърсявам, измацвам** разг., **омацвам** разг., **намацвам** разг., **наплесквам** разг., **оплесквам** разг., **изцапотвам** разг. експр., **измърлям** разг., **намърлям** разг., **омърлям** разг., **наклепвам** разг., **оклепвам** разг., **изклепвам** разг. *Измърсявам (изцапвам...) дрехите си. Измърсявам (изцапвам...) покривката. Измърсявам (изцапвам...) тетрадката си. Измърсявам (изцапвам...) стаята с боя. Измърсила (изцапала...) си всичките си книги.* ⇔ ***Ант.*** изчиствам, почиствам.

измършавявам разг. → ***отслабвам 2***: омършавявам, изкльощавявам, окльощавявам.

измъчвам – **1.** С несв. Подла-

гам на физически мъки, на изтезания, тормоз: **мъча**, **изтезавам**, **малтретирам** книж., **тероризирам** книж., **инквизирам** книж. експр., **тормозя**. *Измъчват (мъчат...) жестоко братя Миладинови в тъмницата. Измъчва (мъчи...) малки животни.* **2.** Причинявам физическа неприятност: **мъча** несв., **изтормозвам**, **тормозя** несв. *Измъчва (мъчи...) ме жажда. Измъчват (мъчат...) ни комарите и горещината.* **3.** С несв. Причинявам нравствени, душевни мъки, създавам чувство на потиснатост и мъка: **мъча** несв., **тормозя** несв., **терзая** несв., поет., **потискам** несв., **притеснявам** прен. (с несв.), **угнетявам** книж. (с несв.), **гнетя** несв., книж., **тровя** несв., прен. експр., **депресирам** книж. *Мислите за болната ѝ дъщеря я измъчват (мъчат...). Свекървата измъчва (мъчи...) снаха си с постоянни натяквания.* // С несв. и св. **изтормозвам**, **изтерзавам** книж., **депресирам** книж. *Много ни измъчи (изтормози...) неизвестността за съдбата на затворниците. Безпаричието ме измъчи (изтормози...).*

измъчвам се → ***страдам** 1*: тормозя се, терзая се.

изневерявам → ***изменям**[2] 1*: предавам. → ***изменям**[2] 2*: кръшкам.

изнамирам → ***откривам*** **4**.

изнежен → *слаб 3*: неукрепнал, незакрепнал, незаякнал, крехък, неиздръжлив, хилав.

изненадвам → *учудвам*: удивлявам.

изнемощявам → ***отпадам***: отслабвам, западам, заслабвам, грохвам, рухвам.

изнизвам се → прен. разг. експр. ***напускам** 1*: отивам си, ида си, тръгвам си, махам се, излизам <си>, избягвам[1], бягам, изфирясвам, фъсвам, фъскам. → прен. ***минавам** 4*: преминавам, изминавам, протичам, отминавам, изтичам, тека, отлитам. → прен. ***минавам** 6*: преминавам, тека, напредвам, нижа се.

изниквам → ***израствам 1***: пораствам, пониквам, покарвам, никна, раста. → прен. ***появявам се 1***: показвам се, излизам, явявам се. → прен. ***появявам се 2***: възниквам, явявам се, пораждам се, зараждам се, раждам се, никна, изгрявам.

износен → ***стар 3***: овехтял, вехт, употребяван.

изнурявам поет. → ***изтощавам***: омаломощавам, обезсилвам, изчерпвам, изсмуквам.

изобилен – Който е много или има много, голямо количество от нещо: **обилен**, **богат** прен., **незчерпаем** експр. (огр.), **непресушим** рядко експр. (огр.), **щедър** прен. *През деня, сред обилния плод / на нивята, отдъхвам с надежда.* Е. Багряна. *Изобилни (обилни...) природни блага. Богат (неизчерпаем...) меден рудник. Изобилен (богат, непресушим...) петролен кладенец. Изобилни (обилни, непресушими) сълзи. Поднесоха изобилни (богати, обилни, щедри) дарове.* ⇔ ***Ант.*** оскъден 1 (вж).

изобличавам → ***разобличавам***: осъждам, заклеймявам, бичувам, клеймя.

изображение – Художествено пресъздаване на нещо в литературно, музикално и др. произведение: **описание**, **картина** прен., **рисунка** прен., **рисунък** книж. *„Под игото" е незабравимо изображение (описание...) на предосвобожденската епоха.* ~ ***Близ.*** панорама, пейзаж. → ***картина 1***: рисунка, платно.

изобразявам – Предавам с художествени средства (думи, бои, музика и др.) някакво събитие, герои, картини или чувства: **представям**, **предавам** прен., **претворявам**, **рисувам** прен., **възпроизвеждам**, **описвам** (огр. за действие чрез текст), **обрисувам** (огр. за действие чрез текст), **възсъздавам** книж. рядко, **разглеждам** прен. (огр. за действие чрез текст). *В повестта „Гераците" авторът изобразява (представя...) живота и проблемите на българското*

село в края на XIX в. Картините на Мърквичка изобразяват (представят...) драматични моменти от Руско-турската война.

изобщо → ***никак***: съвсем, абсолютно.

изолиран → ***отделен 2***: обособен, частен, откъслечен.

изолирам се → прен. спец. ***ограничавам се***: капсулирам се, затварям се.

изоставам – Движа се или извършвам нещо по-бавно или по-късно от необходимото в сравнение с други: **закъснявам, забавям се.** *Изоставам (закъснявам...) с прибирането на реколтата. Изостанаха (закъсняха...) в развитието си. Часовникът изостава (закъснява).* ⇔ ***Ант.*** избързвам, изпреварвам.

изоставям неодобр. → ***оставям 2***: зарязвам. → разг. ***развеждам се***: разделям се, разоставям се, напускам, оставям <се>.

изострям → прен. ***засилвам 3***: увеличавам, задълбочавам, повишавам, уголемявам, заострям.

изпапвам разг. ирон. → ***изяждам 1***: изгълтвам, излапвам, изплюсквам, оплюсквам, изгризквам, изкльопвам, опапвам, омахвам, изпуквам, опуквам, изпрасквам, опрасквам.

изпарявам се → прен. ***изчезвам 1***: изгубвам се, загубвам се, чезна, пропадам. → прен. разг. ***изчезвам 2***: изгубвам се, преставам, преминавам, чезна, разпръсквам се, разсейвам се, разпилявам се, гасна, угасвам, умирам.

изпатвам (изпащам) <си> разг. → ***пострадвам***: опарвам се. → ***изстрадвам***: претеглям, изтеглям, напатвам се, натеглям се.

изпечен → прен. разг. ***опитен 1***: вещ, умел, изкусен, обигран, рутиниран.

изпивам – Поглъщам някакво количество течност: **изгълтвам, гаврътвам** разг. (огр. за бързо действие), **изсърбвам, излоквам** разг. грубо, **изцоквам** разг. грубо. *Изпих (изгълтах...) чая. Изпиха (изгълтаха...) няколко бутилки вино.*

изпѝт → прен. ***слаб 5***: мършав, кльощав, сух, аскетичен, постол.

изпитание книж. → ***мъка 1***: страдание, тегло, теглило, патило.

изпитателен – За поглед, очи – който иска да долови, разбере повече, да вникне зад повърхностния вид на нещо, някого: **пронизващ, остър** прен. *Следеше изражението на събеседника си с изпитателен (пронизващ...) поглед. Изпитателни (пронизващи...) очи.* ~ ***Близ.*** проницателен (вж).

изпитвам несв. → ***преживявам 1***: изживявам, чувствам. → ***преживявам 3***: понасям, изживявам, изтърпявам, издържам. → ***търпя 2***: понасям. → ***чувствам 1***: храня[2], питая, тая, лелея.

изплашвам се – Внезапно трепвам от уплаха: **уплашвам се, стряскам се, сепвам се, подплашвам се.** – *Страхиле, страшна войводо, / девет години как ходиш / по тази Стара планина, / че сега ли се уплаши?* Нар. пес. – *Бабо, ти май доста се изплаши (уплаши...), като изпищях? Страшно се изплаших (уплаших...), като видях, че детето хукна да пресича шосето.*

изплюсквам простонар. грубо → ***изяждам 1***: изгълтвам, излапвам, оплюсквам, изгризквам, изкльопвам, опапвам, изпапвам, омахвам, изпуквам, опуквам, изпрасквам, опрасквам.

използвам – **1.** Работя с някакъв инструмент, материал, пособие, за да направя нещо или да постигна някаква цел: **ползвам, служа си** несв. / **послужа си** св. (*с*), **употребявам**. *Вече не използвам (ползвам...) пишеща машина, а компютър. Мога ли да използвам (ползвам...) твоя дезодорант? Не използвам (ползвам...) скъп прах за пране. Използваш (ползваш...) доста много чуждици.* **2.** Привличам нещо за нуждите си или за някаква цел: **служа си, употребявам, боравя, оперирам** книж., рядко. *Астрономията използва (служи си*

с...) много големи числа. В лекциите си използва (служи си с...) доста абстрактни термини. Използвам (служа си с...) с прибори за хранене. → ***употребявам 1***: изразходвам, консумирам, изхарчвам, харча, изчерпвам. → ***употребявам 2***: изразходвам, изчерпвам, изхарчвам.

изправям – Поставям нещо да стои право: **вдигам, повдигам, възправям** книж. ретор. *Изправям (вдигам, повдигам) паднал стол. Изправям (вдигам...) глава. Изправям (вдигам...) снага. Вдигам (изправям...) падналo дете.* ⇔ ***Ант.*** събарям 1 (вж); навеждам, отпускам, клюмвам (за част на тяло, обикн. за глава). ~ ***Близ.*** надигам. → ***поправям 1***: оправям. → ***оправям 1***. → прен. ***поставям 3***.

изправям се → ***ставам 1***: вдигам се, надигам се, възправям се.

изпрасквам простонар. грубо → ***изяждам 1***: изгълтвам, излапвам, изплюсквам, оплюсквам, изгризквам, изкльопвам, опапвам, изпапвам, омахвам, изпуквам, опуквам, опрасквам.

изпращам – **1.** Предавам нещо на някого, за да бъде занесено, откарано, доставено някъде: **пращам, експедирам** спец. или разг., **изпровождам** нар. *Изпращам (пращам, експедирам...) колет. Изпращам (пращам...) подаръци. Гледайте по-бързо да изпратите (експедирате) стоката.* ⇔ ***Ант.*** получавам, приемам. ~ ***Близ.*** отправям, отпращам. **2.** Правя или съдействам някой да замине някъде: **пращам, изпровождам** нар. *Изпращам (пращам...) децата на море. Изпращам (пращам...) сина си войник.* ⇔ ***Ант.*** посрещам. **3.** Карам някого, изисквам от някого да отиде някъде: **пращам, изпровождам** нар., **експедирам** прен., грубо *или* ирон. *Изпращам (пращам...) детето да купи хляб. Изпращам (пращам...) на училище.* **4.** Съпровождам някого при заминаване: **изпровождам** нар.

Ще те изпратя (изпроводя) на гарата. Няма да го изпраща (изпровожда) никой, като тръгне.

изпреварвам разг. → ***задминавам 1***: подминавам, заминавам², отминавам, преварвам, надпреварвам. → прен. ***задминавам 2***: надминавам, преварвам, надпреварвам.

изпринтвам спец. → ***разпечатвам***: принтирам, изпринтирам, принтвам, принтя.

изпринтирам спец. → ***разпечатвам***: принтирам, изпринтвам, принтвам, принтя.

изпровождам *нар.* → ***изпращам 1***: пращам, експедирам. → ***изпращам 2***: пращам. → ***изпращам 3***: пращам, експедирам.

изпуквам → прен. разг. грубо ***изяждам 1***: изгълтвам, излапвам, изплюсквам, оплюсквам, изгризквам, изкльопвам, опапвам, омахвам, опуквам, изпрасквам, опрасквам. → прен. разг. грубо ***прахосвам 1***: пропилявам, пилея, пръскам, разпилявам, разхищавам, изяждам, профуквам.

изпъвам → ***изправям 2***: опъвам.

изпъждам (изпъдя) → ***изгонвам***: прогонвам, пропъждам, прокуждам (прокудя), натирвам.

изпълвам → прен. разг. ***навършвам***: ставам³.

изпълнен → ***пълен 1***: напълнен, запълнен. → ***пълен 2***.

изпълнител – Човек, който прави, осъществява нещо, обикн. възложено от друг: **реализатор** рядко книж. *Изпълнител (реализатор) на проект за парк. Изпълнител (реализатор) на строеж.* ~ ***Близ.*** извършител.

изпълнителен – Който изпълнява навреме и добросъвестно поставена работа, задача, изисквания: **акуратен** книж., **прилежен**, **изряден** книж. *Изпълнителен (акуратен...) служител. Изпълнителен (акуратен...) ученик.* ⇔ ***Ант.*** неизпълнителен, небрежен, нехаен. ~ ***Близ.*** старателен, усърден; точен, стриктен, редовен; добросъвестен.

изпързалвам → прен. разг.

ирон. ***излъгвам 2***: измамвам, заблуждавам, излъготвам, избудалквам, премятам, баламосвам, изментвам, връзвам, извозвам, прецаквам, прекарвам.

изпъстрям → поет. ***оцветявам***: обагрям, боядисвам, нашарвам, багря. → прен. ***разнообразявам***: оцветявам, обагрям.

изработвам – **1.** С дейността си постигам, давам живот на някакъв продукт: **направям, правя** несв., **произвеждам** (огр. за стопанско производство), **създавам.** *Изработвам (направям...) по 20 чифта бельо на ден. Изработих (направих...) красиви покривки.* **2.** Създавам текст, проект и под.: **изготвям, съставям, направям, правя** несв., **сътворявам** книж. ретор. *Изработих (направих...) няколко речника. Изготвям (направям...) нов градоустройствен план.* **3.** Придобивам с труд: **изкарвам** разг. *Изработвам (изкарвам) хляба си. Изработихме (изкарахме) доста греди от този материал.* → ***спечелвам***: печеля, изкарвам, изваждам, вадя, правя, направям, докарвам си. → прен. ***формирам***: оформям, изграждам.

изработка – Начин, по който е създадено нещо с труд: **направа, работа**, прен. *Майсторска изработка (направа...). Сложна изработка (направа...).* → ***произведение 1***: творба, дело, работа, творчество, творение, създание, плод прен.

изражение → ***вид 1*** // изглед.

израз→ ***проява 1***: изява, проявление, демонстрация, манифестация, жест.

изразходвам – **1.** Използвам някакво количество пари за нещо: **похарчвам, изхарчвам.** *Изразходвам (похарчвам...) заплатата. Изразходвахме (похарчихме...) доста средства за ремонта.* ⇔ ***Ант.*** спестявам, икономисвам. ~ ***Близ.*** използвам, прахосвам, пропилявам, разпилявам, пръскам, профуквам, изпапвам, опапвам. **2.** За уред, механизъм – използвам някакви материали, за да свърша работа-

та, за която съм предназначен: **харча** несв. / **изхарчвам** св., **консумирам** несв./ **изконсумирам** св., книж. *Колата изразходва (харчи...) 5 л бензин на 100 км. Изразходвахме (изхарчихме, изконсумирахме) всичкия тонер за разпечатване на речника.* → ***употребявам 1***: използвам, изконсумирам, консумирам, изхарчвам, харча.

израствам – **1.** За растение – показвам се над земята от семе, корен и ставам висок: **пониквам, изниквам, покарвам, никна** несв., **пораствам, раста** несв. *Пшеницата израсна (поникна...) бързо след дъждовете. Пред къщата израстват (поникват, никнат, растат...) вече бурени.* **2.** Ставам висок: **пораствам, извишавам се**. *Момчето израсна (порасна...) през лятото.* → прен. ***развивам се 2***: раста, формирам се. → прен. ***издигам се 1***: извишавам се, възвишавам се, виша се, изниквам, раста, никна.

израстване → прен. ***растеж 3***: издигане, развитие, ръст.

изричам → ***казвам 2***: проговарям, продумвам, издумвам, обаждам се, река, промълвявам, гъквам. → ***изказвам 1***: излагам.

изряден книж. → ***издържан***: прецизен, изискан, образцов.

изсипвам се → ***събарям се 2***: стоварвам се, сривам се, строполявам се, рухвам. → прен. разг. ***струпвам се 2***: стоварвам се, падам.

изследване – **1.** Установяване на особеностите, причините и следствията на някакво явление чрез внимателно разглеждане, класифициране, обобщаване на данни, където то се проявява, и постигане на изводи от този процес: **проучване, анализ, изучаване** рядко. *Изследване (проучване...) на стилистиката на Й. Йовков. Изследване (проучване...) на пътнотранспортните произшествия у нас. Изследване (проучване...) на проблемите на възпитанието.* **2.** Съчинение, писмено изложение на тази дейност: **сту-**

дия, проучване, труд, произведение. *Излезе от печат изследване (студия...) върху неологизмите в български. Прочетох няколко изследвания (студии...) върху болестите на ставите.*

изсмуквам → пред. ***изтощавам***: омаломощавам, обезсилвам, изнурявам, изчерпвам.

изстрадвам – Преживявам продължително страдание: **претеглям, изтеглям** пред. разг., **изпатвам (изпащам) <си>** разг., **напатвам се** разг., **натеглям се** разг. *Бежанците изстрадаха (претеглиха...) много по зимния път. Българската хъшовска емиграция е изстрадала (претеглила...) много в изгнание. Напатихме се (натеглихме се...) от болести тази зима.*

изстъпление → ***безчинство 1***: издевателство, ексцесия (ексцес).

изтеглям → пред. разг. ***изстрадвам***: претеглям, изпащам <си>, напатвам се, натеглям се. → пред. спец. ***свалям 5***: даунлоудвам, източвам, точа, тегля.

изтезание → ***мъчение 1***: мъка, тормоз, инквизиция.

изтерзавам книж. → ***измъчвам 3***: изтормозвам, депресирам.

изтичам → ***тека 3***: изливам се.

източвам → пред. спец. ***свалям 5***: даунлоудвам, изтеглям, точа, тегля.

източен → пред. ***висок 1***: дълъг. → ***дълъг***: продълговат, проточен, дългнест.

източник – **1.** Лице, предмет, място, откъдето се получават сведения: **извор** пред. книж. *Търся източници (извори) за повече информация. Ровя се в различни източници (извори) за историята на моя роден край. Богат източник (извор) на материали. Достоверен източник (извор).* **2.** пред. Място, където се поражда, създава, възниква нещо: **огнище** пред., **гнездо** пред., **разсадник** пред.: *Читалищата са източници (огнища...) на народната просвета през Възраждането и по-късно. Това място ще стане из-*

точник (огнище...) на зараза. Източник (огнище...) на революционни идеи. ~ ***Близ.*** свърталище (вж). **3.** Съвкупност от прояви или причини, които пораждат нещо: **извор** прен. *Подялбата на бащината къща стана източник (извор) на раздори. Характерът му е източник (извор) на постоянни раздори.* → ***произход 3***: извор.

изтормозвам → ***измъчвам 3***: изтерзавам, депресирам.

изтощавам – Постепенно намалявам и свършвам силите на някого: **омаломощавам**, **обезсилвам** рядко, книж. (огр.), **изнурявам** поет., **изсмуквам** прен., **изчерпвам** (огр. за нещо). *Жегата ни изтощи (омаломощи...). Гладът изтощи (омаломощи...) силите на въстаниците. Отчаянието изтощи (омаломощи...) енергията му.*

изтощавам се → ***уморявам се***: изморявам се, капвам, скапвам се.

изтрайвам → ***издържам[1] 1***: устоявам, удържам, трая, откарвам. → ***издържам[1] 2***: устоявам, удържам, понасям, изтърпявам, издаянвам.

изтребвам → ***избивам***: унищожавам, изтрепвам, требя.

изтрепвам разг. → ***избивам***: изтребвам, унищожавам, требя.

изтрит → прен. ***шаблонен***: банален, изтъркан.

изтъквам – Изваждам на показ нещо, за да го видят, забележат: **демонстрирам** книж., **показвам**, **афиширам** книж., **манифестирам** прен. книж., **парадирам** (*с*), книж. **перча се** (*с*) разг. неодобр. *Той никога не парадира, / не търси силни хора – / могъщия човек намира / във себе си опора.* Ал. Геров. *Изтъквам (демонстрирам...) способностите на сина си. Изтъквам (демонстрирам...) политическата си неутралност. Изтъквам (демонстрирам...) приятелските си връзки.* ⇔ ***Ант.*** прикривам. → ***разкривам 4***: представям, излагам, показвам. → ***отбелязвам 2***: забелязвам, подчертавам, посочвам, соча.

изтънчен → ***изискан***: фин,

изящен, префинен, рафиниран.

изтъпявам → прен. разг. неодобр. ***оглупявам***: изглупявам, изкуфявам, изветрявам, изкукуригвам, изумявам[2], затъпявам.

изтърсвам се → разг. ирон. ***падам 2***: повалям се, събарям се, катурвам се, стоварвам се, строполявам се, тупвам, гътвам се.

изтъркан → прен. ***шаблонен***: банален, изтрит.

изтърпявам → ***преживявам 3***: понасям, изживявам, изпитвам, издържам[1]. → ***издържам[1] 2***: устоявам, удържам, понасям, изтрайвам, издаянвам.

изумителен → ***изключителен***: извънреден, необикновен, невероятен, неимоверен, небивал, невъобразим, поразителен, извънмерен, невиждан, нечуван, неизказан, фантастичен, феноменален, страхотен, страшен, ужасен, адски, жесток.

изумявам[1] / **изумя** книж. прех. → ***смайвам***: поразявам, слисвам, зашеметявам, втрещявам, шашвам.

изумявам[2] / **изумея** разг. непрех. → ***забравям 1***: изщуква ми, изключвам. → ***оглупявам***: изглупявам, изкуфявам, изветрявам, изкукуригвам, затъпявам, изтъпявам.

изучаване рядко → ***изследване 1***: проучване, анализ.

изфирясвам <се> → прен. разг. грубо ***напускам 1***: отивам си, ида си, тръгвам си, махам се, излизам <си>, избягвам[1], бягам, фъсвам, фъскам, изнизвам се.

изхарчвам → ***изразходвам 1***: похарчвам. → ***изразходвам 2***: харча, консумирам, изхарчвам, изконсумирам. → прен. разг. ***употребявам 1***: използвам, изразходвам, консумирам, харча, изчерпвам. → прен. разг. ***употребявам 2***: използвам, изразходвам, изчерпвам.

изход – **1.** Място, откъдето се излиза от някъде: **излаз** рядко. *Изходът (излазът) е затворен. Има още един изход (излаз).* **2.** прен. Начин за справяне с нещо: **възможност**, **решение** прен., **разрешение** прен. *Намирам изход (възможност...). Ня-*

мам друг изход (възможност...), освен да продам имота.

изхранвам → ***храня*[1] *1***: издържам[2], прехранвам, хрантутя.

изцапан → ***мръсен 1***: замърсен, нечист, измърсен, измацан, омацан, намацан, оцапан, омърлян, мърляв, кирлив.

изцапвам → ***измърсявам***: замърсявам, измацвам, омацвам, намацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

изцапотвам разг. експр. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, омацвам, намацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

изцерявам се *нар.* → ***оздравявам***: излекувам се, минава ми, ставам[1], вдигам се.

изцоквам разг. грубо → ***изпивам***: изгълтвам, изсърбвам, гаврътвам, излоквам.

изцяло → рядко ***заедно 4***: наедно, вкупом, накуп. → ***окончателно 1***: докрай, всецяло, напълно.

изчаквам → ***чакам 2***: почаквам, трая.

изчанчен жарг. → ***чуден***: чудат, причудлив, странен, екстравагантен, ексцентричен, бамбашка.

изчезвам – **1.** Преставам да съществувам изобщо или да бъда някъде, да се виждам: **изгубвам се, загубвам се, чезна** несв., **изпарявам се** прен. разг. или поет., **пропадам** прен. *„Нагоре към върха!“ И глъхне далече / зад пътника глъчка и шум нетърпим, / и чезнат равнища пребулени вече / зад него, там доле, от пластове дим.* П. К. Яворов. *Корабът изчезна (изгуби се...) зад хоризонта. Щастието в дома изчезна (изгуби се...) оттогава. Къде изчезнаха (изгубиха се...) златните детски години?* ⇔ ***Ант.*** появявам се, явявам се. **2.** За чувство, усещане, мисъл – повече не съществувам, не се чувствам: **преставам** (огр.

за усещане), **преминавам** (огр. за усещане), **изгубвам се**, **разпръсвам се** прен., **изпарявам се** прен. разг., **разсейвам се**, **угасвам** прен. поет. (огр. за чувство), **гасна** несв., прен. (огр. за чувство), **чезна** несв. (огр. за чувство), **умирам** прен. поет. (огр. за чувство). *Кой знай, белки нещо / да каже, трепна таз усмивка тиха – / и пак изчезна няма, както дойде!* П. П. Славейков. *Главоболието ми изчезна (престана, премина). Болката изчезна (престана, премина, изпари се...). Опасенията им изчезнаха (разпръснаха се, изпариха се, разсеяха се...). Надеждата ми чезне (изгубва, изпарява се, гасне, умира). Доверието помежду ни изчезна (изгуби се...).* ⇔ ***Ант.*** появявам се, явявам се, възраждам се, пробуждам се, възкръсвам, съживявам се, оживявам. → експр. ***махам се 1***: отстранявам се.→ ***утихвам***: затихвам, стихвам, заглъхвам, глъхна, замирам, угасвам, гасна, умирам, млъквам.

изчерпателен → ***пълен 3***: цялостен, всеобхватен, всестранен. → ***подробен 1***: обстоен, детайлен.

изчерпвам → ***употребявам 1***: използвам, изразходвам, консумирам, харча. → ***употребявам 2***: използвам, изразходвам, изхарчвам. → ***изразходвам 2***: харча, консумирам, изхарчвам, изконсумирам. → ***изтощавам***: омаломощавам, обезсилвам, изнурявам, изсмуквам.

изчетквам → прен. жарг. ***похвалвам***: поласкавам, погъделичквам.

изчислявам → ***смятам 1***: пресмятам, броя.

изщуква ми разг. → ***забравям 1***: изумявам², изключвам.

изява → ***проява 1***: израз, проявление, демонстрация, манифестация, жест. → ***проява 2***: мероприятие, събитие.

изяждам – **1.** Поглъщам докрай нещо, някаква храна: **изгълтвам** разг., **излапвам** разг., **изплюсквам** простонар. грубо, **оплюсквам** простонар. грубо, **изкльопвам** простонар. грубо, **изгриз-**

квам разг., **опапвам** разг. ирон., **изпапвам** разг. ирон., **омахвам** прен. разг. ирон., **изпуквам** простонар. грубо, **опуквам** простонар. грубо, **изпрасквам** простонар. грубо, **опрасквам** простонар. грубо. *Децата бързо изядоха (изгълтаха...) топлия хляб.* **2.** За молци и др. – правя тъкан на дупки: **прояждам.** *Молците изяли (прояли) чергите.* → прен. разг. ***прахосвам 1***: пропилявам, пилея, пръскам, разпилявам, разхищавам, профуквам, изпуквам, изпапвам, опапвам. → прен. разг. ***унищожавам 2***: разсипвам, съсипвам, погубвам, довършвам.

изяснявам → ***обяснявам 1***: пояснявам, разяснявам, осветлявам, разтълкувам. → ***излагам***: разработвам, разглеждам, трактувам, поставям, развивам, коментирам, занимавам се, третирам.

изящен книж. → ***тънък***: фин, нежен. → ***слаб 5 //***: тънък, фин. → ***изискан***: фин, изтънчен, рафиниран, префинен.

икономически – Който се отнася до стопанството, производството, търговията, потреблението и др. в дадена страна, район: **стопански, народностопански** рядко. *Икономически (стопански) проблеми. Икономическа (стопанска) политика. Икономическа (стопанска) криза.*

илюзия → ***заблуда***: заблуждение, измама, лъжа, мираж.

илюстрация → ***пример 2.***

илюстрирам → ***онагледявам.***

има *безл.* → ***съществувам 1***: срещам се, битувам. → ***властвам 3***: царя, царувам, господствам.

има ме → ***съществувам 2***: живея, съм. → ***намирам се 2***: срещам се, съм, фигурирам.

имам – **1.** Собственик съм на нещо: **притежавам, владея** рядко. *Имам (притежавам...) имоти. Имам (притежавам) кола.* **2.** Имам в достатъчно количество нещо, за да го ползвам: **разполагам** (*с*). *Имаме (разполагаме с) достатъчно средства, за да започнем стро-*

ежа. Имам (разполагам с) време. **3.** Налице е у мен: **притежавам** прен. *Аз имах другар, / добър другар, / но... кашляше лошо.* Н. Вапцаров. *Имам (притежавам) достатъчно търпение. Имам (притежавам) смелост. Имам (притежавам) власт.* **4.** Налице е по отношение на мен: **ползвам се** (*с*), **радвам се** (*на*) прен. *Имам (ползвам се с...) добро име. Имам (ползвам се с...) авторитет. Имам (ползвам се с...) доверието им.* → ***боледувам***: страдам. → прен. ***смятам 2***: мисля, считам, намирам, преценявам.

именит → ***виден***: изтъкнат, бележит, забележителен, личен.

именно → ***точно 2***: тъкмо, баш, асъл.

именувам се (именуват ме) книж. → ***казвам се***: наричам се, назовавам се, викам се (викат ме), зова се (зоват ме).

имидж нежел. → ***представа 2***: образ, облик, виждане, мнение, репутация, визия книж.

имитация рядко → ***подправяне***: подправка, фалшификация, имитиране, фалшифициране. → ***фалшификат***.

имитиране → ***подправяне***: подправка, фалшификация, имитация, фалшифициране.

импозантен книж. → ***величествен 1***: величав, внушителен, монументален, грандиозен. → ***величествен 2***: величав, внушителен, царствен.

импонирам книж. → ***харесвам 2***: харесвам се, допадам, нравя се.

импулс книж. → ***подтик***: тласък, стимул, подбуда.

импулсирам книж. → ***насърчавам***: окуражавам, поощрявам, стимулирам, окрилям.

инат разг. неодобр. → ***непреклонност***: упоритост, неотстъпчивост, твърдоглавие, твърдоглавство, дебелоглавие, бикоглавство, инатливост.

инатлив разг. неодобр. → ***непреклонен 3***: упорит, неотстъпчив, твърдоглав, дебелоглав, инатлия.

инатливост разг. → ***непре-***

клонност: упоритост, неотстъпчивост, твърдоглавие, твърдоглавство, дебелоглавие, бикоглавство.

инатлия простонар. → ***непреклонен 3***: упорит, неотстъпчив, твърдоглав, дебелоглав, инатлив.

индивидуален → ***личен[1] 1***: самостоятелен, частен, собствен, субективен, персонален. → ***отделен 1***: самостоятелен, самостоен, личен[1]. → ***самостоятелен 3***.

индикация книж. → ***признак 1***: белег, знак, симптом, показател, указател, черта.

индиферентен книж. → ***безчувствен 2***: безразличен, равнодушен, нечувствителен, апатичен, бездушен, безстрастен, студен, хладен.

инквизирам книж. експр. → ***измъчвам 1***: мъча, изтезавам, малтретирам, тормозя, тероризирам.

инквизиция ед. → разш. ***мъчение 1***: мъка, изтезание, тормоз.

иносказателен книж. → ***алегоричен.***

инспирирам книж. → ***въодушевявам***: ентусиазирам, запалвам. → ***подтиквам***: подбуждам, стимулирам, тласкам, амбицирам, подбутвам, движа.

инсталирам → ***поставям 2***: слагам, турям.

инсталирам се разг. ирон. → ***настанявам се***: разполагам се, намествам се, нагласям се, нагласявам се, курдисвам се, намърдвам се.

инстинктивен → ***несъзнателен 1***: неволен[1], машинален, безсъзнателен, автоматичен.

инструмент → прен. ***средство 1***: оръдие, сечиво.

инсценирам – Представям, нагласям нещо престорено, за заблуда: **монтирам** прен., **скалъпвам** разг., **скроявам** прен. *Инсценирам (монтирам...) болнична обстановка, за да помислят, че съм болен. Инсценирам (монтирам...) нападение.*

интегрирам книж. → ***обединявам 1***: съединявам, събирам, сливам.

интелект книж. → ***ум***: разум, разсъдък, мислене, мозък, акъл, глава, пипе, пипка, тиква, кратуна, куфалница.

интелектуален – **1.** Който се отнася до ума, интелекта: **умствен**. *Интелектуална (умствена) дейност. Интелектуално (умствено) развитие. Интелектуално (умствено) напрежение.* **2.** Който е свързан с психическия живот, занимания, развитие: **духовен**, **културен**. *Интелектуален (духовен...) живот. Активни интелектуални (духовни...) прояви.*

интензивен книж. → ***напрегнат***: усилен, динамичен, бурен, трескав.

интензивност книж. → ***динамика 2***: напрежение, динамизъм, динамичност.

интерес → ***полза 1***: изгода, облага, печалба, дивидент, файда, келепир, аванта, кяр, далавера, муфта.

интересен – **1.** Който предизвиква интерес: **любопитен**, **интригуващ** книж., **куриозен** книж. *Интересен (любопитен...) случай. Интересна (любопитна...) тема на разговор. Интересна (любопитна...) гледка.* ⇔ ***Ант.*** безинтересен 1 (вж). **2.** Който задържа вниманието с богата информация: **занимателен**, **увлекателен**, **интригуващ** книж. *Интересна (занимателна...) лекция. Интересен (занимателен...) филм.* ⇔ ***Ант.*** безинтересен 2 (вж).

интернет спец. – Най-голямата компютърна връзка за обмен на информация и комуникация, свързваща милиони по-малки компютърни мрежи, както и отделни компютри в целия свят чрез определена технология (телефонна връзка, оптични кабели, безжична връзка, сателитна връзка или др.): **нет** нов. разг., **уеб** нов. разг., **мрежа<та>** разг. *Имаме високоскоростен интернет (нет...). Прокараха ни интернет (нет...). Ще се чуем по интернета (нета...).*

интимен – Който е много искрен, откровен: **задушевен**, **свойски**. *Интимен (задушевен...) разговор. Интимен (задушевен...) тон. Интимна (задушевна...) обстановка.* → ***личен*[1] *2***: частен, съкровен. → ***любовен***.

→ ***емоционален 2***: вътрешен. → ***фамилиарен***: свойски.

интригуващ книж. → ***интересен 1***: любопитен, куриозен. → ***интересен 2***: занимателен, увлекателен.

интродукция → ***въведение 2***: встъпление. → прен. книж. ***въведение 3***: встъпление, увертюра, прелюдия.

информация книж. → ***данни***: сведения, податки, факти.

информирам книж. → ***съобщавам 1***: уведомявам, казвам, известявам, вестявам, обаждам. → ***съобщавам 2***: казвам, обаждам.

ирационален книж. → ***необясним***: неразбираем, непонятен, неясен, неведом, тъмен.

иронизирам → ***осмивам***: надсмивам се, окарикатурвам, изкарикатурвам.

ироничен → ***подигравателен***: насмешлив, присмехулен, сатиричен.

искам – Имам желание за нещо: **желая**. *Аз искам да те помня все така: / Бездомна, безнадеждна и унила.* Д. Дебелянов. *Бих желал и ти да видиш / мойте сънища и радост.* Ив. Вазов. ~ ***Близ.*** жадувам (вж).

искрен → ***откровен 1***: прям, чистосърдечен, открит, неприкрит, безхитростен.

искря → поет. ***блестя 1***: грея, пламтя, пламенея, сияя. → прен. ***блестя 3***: грея, сияя, пламтя.

искрящ → ***блестящ***: бляскав, лъчист, сияен, лъчезарен.

исполин → ***великан 1***: гигант, титан. → ***великан 2***: гигант, колос. → рядко ***великан 3***: гигант, колос, титан.

исполински → прен. експр. ***грамаден***: огромен, гигантски, колосален, великански, титаничен, чудовищен.

истинен книж. → ***истински 4***: достоверен, верен, правдив.

истински – **1.** Който съответства на фактите, действителността, истината: **същински, действителен, реален, фактически** огр., **автентичен** книж. огр. *На някаква улица / спря ме веднъж любовта. / Беше наистина / толкова истинска, / колкото може да е.* Н. Йорданов. *Истински (реални...)*

причини. Истински (реален...) автор. Истински (реален, действителен, автентичен) случай. Истинско (реално...) име. Истинските (фактическите) резултати са тези. ⇔ ***Ант.*** измислен, нереален, недействителен, неавтентичен. **2.** Който не е подправен, а е такъв по природа: **същински, действителен, автентичен, неподправен**. *Истинско (същинско...) злато. Истинска (същинска...) антика. Истински (същински) приятел. Истинска (същинска, неподправена) радост.* ⇔ ***Ант.*** мним, фалшив, привиден, подправен, фиктивен. **3.** Който по външност или по същност е някакъв или е еднакъв с друг: **същински, цял, същ** разг. рядко, **формен** разг. (огр.), **чист** прен. разг. (огр.). *Истински (същински, същ, цял) герой. Истински (същински, същ, формен) подлец. Истински (същински, същ, цял) бащичко. Истинска (същинска, формена, чиста) измислица.* **4.** Който не подлежи на съмнение: **достоверен, верен, правдив, истинен** книж. *Признанието му е истинско (достоверно...). Истинско (достоверно...) изложение на фактите.* ⇔ ***Ант.*** недостоверен, неверен, неправдив. ~ ***Близ.*** безспорен (вж). → стесн. ***роден***: рожден, кръвен, същински.

ищах простонар. → ***апетит*** *1*: охота. → ***желание***: охота, мерак. → разг. ***желание***: охота, мерак, апетит.

Й

йезуитство → прен. книж. ***лицемерие***: двуличие, двуличност, неискреност, двойственост, притворство, фалш.

К

кавга разг. → ***раздор 1***: конфликт, разпра, разправия, караница, свада. → ***раздор 2***: разпра, разправия, караница, свада.

кажи-речи разг. → ***почти 2***: приблизително, горе-долу, комай. → ***почти 3***: горе-долу.

казвам – 1. Произнасям думи, за да изразя мисъл, мнение: **река** св., **викам** несв., разг., **думам** несв., разг. *Казваш (викаш, думаш) ли нещо? Казаха (рекоха), че ще се обадят. – Нещо ще ми кажеш (речеш) ли, хайде, думай!* **2.** Произнасям думи: **проговарям, продумвам, обаждам се, издумвам, изричам, река** св., разг., **промълвявам** (огр. с доп. и обикн. за слаб, плах говор), **гъквам** разг. (огр. с отриц. и условен и др. съюз). *– Я постой, ветре, послушай / две думи да ти продумам.* Нар. пес. *Промълви ти / смътно доловимото: / – Как за шепа сняг съм закопнял...* Е. Багряна. *Жената каза (проговори...) нещо, но не я чух. Дума не казах (проговорих...). Млъкна за известно време, а след това каза (проговори...): „Заминаваме." Никой не проговори (гъкна).* ⇔ ***Ант.*** млъквам. → ***съобщавам 1***: информирам, известявам, уведомявам, вестявам, обаждам. → ***съобщавам 2***: информирам, обаждам.

казвам се – Имам, нося име: **наричам се, назовавам се, именувам се** книж., **викам се (викат ме)** нар., **зова се (зоват ме)** книж. *Той се казва (нарича се...) Иван. Как се казва (нарича...) това село?*

кал → прен. разг. ***безчестие 2***: низост, непочтеност, мръсотия, мерзост, гадост.

калайдисвам → прен. разг. ирон. ***карам се***: хокам, гълча, навиквам², строявам, дера.

каламбур → ***игрословие***: игрословица.

калпав разг. неодобр. → ***лош 1***: недобър, никакъв, скапан.

канава → прен. ***основа 2***: скелет, фундамент.

кандисвам простонар. → ***съгласявам се 1***: склонявам, скланям, приемам, благоволявам, навивам се.

кандърдисвам простонар. → ***увещавам***: уговарям, придумвам, карам[2], агитирам, навивам, обработвам.

капацитет книж. → ***авторитет 2***.

капвам – прен. разг. ***уморявам се***: изморявам се, изтощавам се, скапвам се.

капитулирам → прен. ***предавам се***: отстъпвам, огъвам се, клякам.

капсулирам се → прен. спец. **ограничавам се**: изолирам се, затварям се.

карам[1] – Привеждам в движение превозно средство и го насочвам: **управлявам**. *Не мога да карам (управлявам) кола. Карам (управлявам) влак.* → разг. ***движа 1***: мърдам. → ***превозвам***: возя, прекарвам, транспортирам.

карам[2] несв. / **накарам** св. → ***увещавам***: уговарям, придумвам, агитирам, навивам, обработвам, кандърдисвам. → ***принуждавам 1***: накарвам, насилвам, заставям, натискам. → ***предизвиквам 2***: подбуждам, накарвам, заставям, принуждавам.

карам се несв. – С предл. *на*. Отправям към някого остри обвинения, обикн. на висок глас: **хокам** разг., **гълча** разг., **навиквам**[2] разг., **строявам** прен. разг., **калайдисвам** прен. разг. ирон., **дера** прен. разг. *Па я се наежих, / да се карам пак.* Елин Пелин. *Не се карай на (хокай...) детето. Учителят дълго се кара на (хока...) ученика.* ~ ***Близ.*** критикувам (вж).

кардинален книж. експр. → ***основен 1***: главен, първостепенен, централен, фундаментален, базов, възлов, ключов.

карикатура – Смешно, гротескно подобие на нещо: **пародия**. *Филмът е карикатура (пародия) на съвременния живот.*

картина – Действителен или

въображаем изглед, сцена, образ, представени върху хартия, плат или друг материал: **рисунка, изображение, платно** прен. *Картина (рисунка...) на Мърквичка. Картините (рисунките...) на Айвазовски за морето са незабравими.* → ***гледка 1***: изглед, пейзаж. → ***гледка 2***: зрелище, сцена. → ***гледка 1,3***: изглед, вид. → ***изображение 1***: описание, рисунка, рисунък, платно. → прен. ***епизод 2***: сцена, момент.

кастря → прен. разг. ***критикувам***: съдя[2], мъмря, упреквам, укорявам, порицавам, коря, хокам.

катастрофа → прен. книж. експр. ***нещастие 1***: злощастие, беда, зло, злочестина, злополучие, трагедия, драма.

катастрофален → прен. книж. експр. ***гибелен***: пагубен, съкрушителен, фатален.

категоризирам → ***разпределям***: сортирам, класифицирам, групирам, класирам.

категоричен – Който не търпи възражение: **безпрекословен** книж., **безапелационен** книж., **твърд** прен., **решителен**. *Категоричен (безпрекословен...) отказ. Категорична (безпрекословна...) заповед. Категоричен (безпрекословен...) тон.* ⇔ ***Ант.*** колеблив, несигурен, неуверен, некатегоричен. ~ ***Близ.*** ясен, недвусмислен, непреклонен.

категорично → ***окончателно 2***: безвъзвратно, невъзвратимо, завинаги.

категория → ***разред***: група, групировка, класа.

катеря се разг. → ***качвам се 1***: изкачвам се, възкачвам се, възлизам, катеря се.

катурвам разг. → ***събарям 1***: повалям, прекатурвам, обръщам, сгромолявам, строполям, гътвам.

катурвам се разг. → ***падам 2***: повалям се, събарям се, изтърсвам се, стоварвам се, сгромолявам се, тупвам, гътвам се.

кахър простонар. → ***грижа 1***: притеснение, главоболие, болка, дерт.

кахърен простонар. → ***загрижен***: угрижен, окахърен.

качвам – 1. Придвижвам, премествам някого на по-високо място или в превозно средство: **покачвам.** *Качвам (покачвам) децата на Мусала. Качвам (покачвам) гостенката на влака.* ⇔ ***Ант.*** свалям 1 (вж). **2.** прен. Съдействам на някого да заеме висок пост: **възкачвам** книж., **поставям.** *Качвам (възкачвам...) на трон. Качвам (възкачвам...) на председателското място.* ⇔ ***Ант.*** свалям 3 (вж). **3.** Придвижвам се по височина: **качвам се** *(по). Качвам (качвам се по) етажите всеки ден. Качвам (качвам се по) стъпалата.* ⇔ ***Ант.*** слизам, спускам се. → несв., непрех. ***качвам се 1***: изкачвам се, възкачвам се, възлизам, катеря се. → прен. ***увеличавам 3***: вдигам. → ***вдигам 3***: покачвам.

качвам се – 1. С предл. *по, на.* Придвижвам се нагоре, към по-високо място: **изкачвам, изкачвам се** (*по*), **качвам, възкачвам** книж. рядко, **възкачвам се** (*по*) книж. рядко, **възлизам** книж. рядко, **катеря се** разг. (*на, по*). *Качвам се (изкачвам се...) на върха. Качвам се (изкачвам се...) по българските планини всяко лято. Качвам се (изкачвам се...) по дърветата.* **2.** Отивам на по-високо място: **изкачвам се, покачвам се, покатервам се, изкатервам се.** *Качихме се (изкачихме се...) на скалите. Качвам се (изкачвам се...) на тавана. Качвам се (изкачвам се...) с лифт до билото.* ⇔ ***Ант.*** слизам, спускам се. **3.** Поемам власт, обикн. на монарх: **възкачвам** книж., **възкачвам се** книж., **възлизам** книж., **покачвам се.** *Фердинанд се качва (възкачва...) на престола след Александър Батенберг.* ⇔ ***Ант.*** слизам, падам. **4.** С предл. *на, в.* Влизам в превозно средство, за да пътувам: **вземам** разг., **хващам** разг., **улавям** разг. *Качвам се на (вземам...) влака за Бургас. Качих се (взех...) автобуса за няколко спирки.* → прен. разг. ***увеличавам се 2***: покачвам се, надигам се, нараст-

вам, повдигам се. → прен. разг. ***увеличавам се 3***: покачвам се, надигам се, издигам се.

качество – Всяко нещо от външния вид или от проявите, възможностите на нещо или някого, по което той се разпознава и отличава: **особеност**, **характеристика**, **признак**, **свойство**, **черта** прен. *Качества (особености...) на твърдите тела. Външно качество (особеност...) на човек. Качества (особености...) на климат. Отрицателно качество (особеност...) на характера.* → ***предимство 1***: достойнство, преимущество, приоритет. → *мн.* ***заложба 2***: данни, възможности, дадености.

каша → прен. разг. ***безредие***: неразбория, бъркотия, неподреденост, галиматия, батак.

кая се несв. → ***разкайвам се***: покайвам се, съжалявам, пишманя се.

келепир простонар. → ***полза 1***: изгода, облага, печалба, дивидент, интерес, файда, аванта, кяр, далавера, муфта.

кеш[1] нов. нежел. → ***(в) брой 3***: (в) наличност.

кибича жарг. → ***бездействам 2***: стоя, седя, стърча, вися, кисна, дремя.

кибритлия разг. → ***раздразнителен***: сприхав, избухлив, гневлив, нервен, барутлия.

кипря се несв., разг. ирон. → ***глася се***: докарвам се, гиздя се, контя се, труфя се.

кипя → ***вря 1***: клокоча, клокотя, клокам, къкря. → прен. ***бушувам 2***: вихря се. → прен. ***бушувам 2 //***: вря. → прен. ***бушувам 3***: бунтувам се, лудувам.

кирлив разг. → ***мръсен 1***: измърсен, изцапан, замърсен, нацапан, оцапан, измацан, омацан, намацан, омърлян, мърляв, кирлив, нечистоплътен.

кисна → прен. разг. ***бездействам 2***: стоя, седя, стърча, кибича, дремя.

китя несв., поет. → ***украсявам 1***: крася, кича, разкрасявам, разхубавявам, гиздя, нагиздвам, декорирам.

кича несв. → ***украсявам 1***:

кpася, разкрасявам, разхубавявам, китя, гиздя, нагиздвам, декорирам. → ***украсявам 2***: кpася, гарнирам, разкрасявам. // гарнирам.

класа → ***разред***: група, групировка, категория.

класирам рядко → ***разпределям***: сортирам, класифицирам, групирам, категоризирам.

класифицирам → ***разпределям***: сортирам, групирам, категоризирам, класирам.

клеветя несв. → *разш.* ***обвинявам***: виня, бедя, набеждавам, нападам, окривявам, наклеветявам.

клеймо → ***печат 1***: щемпел. → прен. книж. ***безчестие 1***: позор, срам, падение, петно, резил.

клинча разг. → ***кръшкам 1***: бягам, измъквам се, дезертирам.

клокам → ***вря 1***: клокоча, клокотя, къкря, кипя.

клокотя → ***вря 1***: клокоча, клокам, къкря, кипя.

клокоча → ***вря 1***: клокотя, клокам, къкря, кипя.

кльомба информ. жарг. – Специален разделителен знак на компютърната клавиатура – @: **маймунка** прен. спец., **ет** спец. *При електронния адрес се използва кльомба (маймунка, ет).*

клюмвам → ***отпускам се 2***: увисвам.

клякам → прен. разг. пренебр. ***предавам се***: капитулирам, отстъпвам, огъвам се.

книжнина → ***литература***: писменост, книжовност, словесност.

книжовност → рядко ***литература***: писменост, книжнина, словесност.

кобен поет. → ***зловещ***: злокобен, мрачен. → ***решителен 3***: решаващ, съдбоносен, съдбовен.

коварен → ***неверен 3***: измамен, измамлив, вероломен, лъжлив, лъжовен.

козметичен → прен. ***незадълбочен 3***: повърхностен, бегъл, формален.

колай простонар. → ***начин 2***: способ, прийом, път.

колебание – Липса на смелост или на яснота за нещо, за да се вземе определено решение, да се направи избор: **колебливост**, **двоумение**,

нерешителност, раздвоение, раздвоеност. *Неговото колебание (колебливост...) изнерви другарите му. Винаги проявява колебание (колебливост...) и избягваме да го питаме. Тръгнах на екскурзията без колебание (колебливост...).* ⇔ ***Ант.*** решителност, категоричност.

колебая се несв. → ***променям се 2***: изменям се, меня се, движа се, варирам.

колеблив → ***променлив***: непостоянен, изменчив.

колебливост → ***колебание***: двоумение, нерешителност, раздвоение, раздвоеност.

колективно → ***заедно 2***: наедно, задружно, дружно, общо, съвместно.

колекционирам → ***събирам 3***.

колекция → ***сбирка 1***.

количество → ***брой 1***: число, численост, цифра, чет.

колона → ***ред 2***: редица, върволица, верига, низ.

колос → рядко ***великан 2***: гигант, исполин. → ***великан 3***: гигант, исполин, титан.

колосален книж. експр. → ***грамаден 1***: огромен, гигантски, исполински, великански, чудовищен.

комай разг. → ***почти 2***: приблизително, кажи-речи, горе-долу.

коментар книж. → ***анализ 1***: разбор.

коментирам книж. → ***обсъждам***: анализирам, разглеждам, разисквам, дискутирам. → ***излагам***: разработвам, разглеждам, трактувам, поставям, изяснявам, развивам, занимавам се, третирам.

компактдиск спец. – Диск с диаметър 12 см, на който се записва цифрова информация и се разчита от лазерен лъч, при което информацията се възпроизвежда от специално устройство или от компютър: **сиди** спец., **сидиром диск** спец., **диск** разш. спец. *Всички статии са записани на компактдиск (сиди...). Купувам често компактдискове (сидита...).*

компания прен. → ***спътник 1***: другар, компаньон.

компаньон → ***спътник 1***:

компания, другар.

компетентен книж. → ***вещ 1***: сведущ, опитен.

комплициран книж. → ***сложен***: засукан, заплетен.

композиция – Разположение и вътрешна организация на отделните части на нещо: **структура**, **строеж** прен. *Романът има доста сложна композиция (структура...). Композиция (структура...) на изложение.*

комуникация книж. → ***общуване***: диалог, контакти.

комунистически – Който има или е свързан с марксистко-ленински убеждения и с приемане на комунизма като висша социална формация: **червен** прен. *Комунистически (червен) ръководител. Комунистически (червени) убеждения.* ~ ***Близ.*** социалистически, ляв.

конкретен → ***определен 3***: ясен.

конкретизирам → ***уточнявам***: прецизирам, определям.

консенсус книж. → ***споразумение***: съгласие.

консервативен – Който държи на ред, обичаи, схващания, които са отживели времето си и пречат на развитието, или е свързан с такива схващания: **назадничав**, **ретрограден** книж., **закостенял**. *Бащата е доста консервативен (назадничав...) и няма да приеме такива промени. Консервативен (назадничав...) политик. Консервативни (назадничави...) възгледи.* ⇔ ***Ант.*** напредничав 1, 2 (вж).

консолидация книж. → ***единство 1***: съгласие, единодушие, единност, съгласуваност, хармония, съзвучие.

консолидирам книж. → ***обединявам 2***: сплотявам.

констатирам книж. → ***установявам 1***: откривам, забелязвам, виждам.

конструктивен → ***съзидателен***: градивен.

консумирам несв., книж. → ***употребявам 1***: изразходвам, харча.

контакт → ***връзка 1***: досег, съприкосновение, допир. → ***връзка 2***: взаимоотношение. → прен., обикн. мн. ***об-***

щуване: диалог, комуникация. → ***връзка 4***.

контрол – Проверка, наблюдаване на някого, нещо, за да върши нещо добре или да върви добре: **надзор, наблюдение, мониторинг** нов. нежел., **супервизия** нов. нежел., **супервайзерство** нов. нежел., **супервайзинг** нов. нежел. *Осъществявам постоянен контрол (надзор...) над децата. Контрол (надзор...) на работата от висш орган.*

контраст – Рязко различие между две неща: **противоположност, противопоставяне**. *Контраст (противоположност...) на цветовете на стените. Контраст (противоположност...) в мненията. Контраст (противоположност) на характери.* ⇔ ***Ант.*** еднаквост (вж).

контур → ***очертание***: силует, линия.

контя се несв., разг. ирон. → ***глася се***: докарвам се, гиздя се, труфя се, кипря се.

конфликт книж. → ***сблъсък***: стълкновение, сблъскване, схватка, борба. → ***противоречие 2***: разногласие, несъгласие. → ***раздор***: разправия, разпра, свада, кавга, караница, скарване.

концентрирам се книж. → ***внимавам 1***: съсредоточавам се, задълбочавам се.

концентриран книж. → прен. ***внимателен 1***: съсредоточен, задълбочен.

кончина книж. търж. → ***смърт 1***: край, умирачка.

копнеж – Много силно желание за нещо: **жажда** прен. експр., **копнение** книж. *Със нежно пламнали очи / ме гледаш този ден, / и в тях, до болка чак, личи / копнежът ти по мен.* Н. Ланков. *Все туй копнение в духът, / все туй скиталчество из път.* П. К. Яворов. *Тогава в мен пламва безумната жажда на риска – / със своите мънички сили да вляза в борба.* Е. Багряна. *Разкривам копнежа (жаждата...) си за взаимна любов. Копнеж (жажда...) за истинско приятелство.* ~ ***Близ.*** мечта (вж), желание (вж).

копнея – Силно, страстно желая: **жадувам.** *Душа копней на светло да почине.* П. К. Яворов. *Аз искам само, само да обичам, / жадувам искроструйно, светло вино.* Е. Багряна. *Копнея (жадувам) за малко спокойствие. Копнея (жадувам) за искрени и предани приятели.* ~ ***Близ.*** искам (вж).

коравосърдечен → ***безсърдечен***: немилостив, несърдечен, безчувствен, бездушен, суров.

корав → ***твърд.*** → прен. ***здрав 1***: устойчив, солиден, издръжлив, крепък, як, железен, жилав, челичен.

коравосърдечие → ***безсърдечие***: бездушие, бездушност, безчувствие, безчувственост, коравосърдечност, несъстрадателност. → ***жестокост 1***: жестокосърдечие, безпощадност, безчовечност, свирепост, безсърдечие.

коравосърдечност → ***безсърдечие***: бездушие, бездушност, безчувствие, безчувственост, коравосърдечие, несъстрадателност.

коректен книж. → ***добросъвестен***: отговорен.

корелация книж. → ***съотношение.***

корен → прен. ***произход 2***: потекло, родословие, жилка.

кореняк → Лице, което е по рождение, произход от някое място и обикновено живее там: **туземец, местен, автохтон** книж. *Търся кореняци (туземци...), за да ми разкажат някои местни обичаи. Ние не сме кореняци (туземци...).* ⇔ ***Ант.*** пришелец, заселник, преселник.

кореспондирам книж. → ***подхождам 1***: съответствам, отговарям, прилягам.

коригирам книж. → ***поправям 2***: оправям, подобрявам.

корпорация книж. → ***сдружение***: съюз, обединение, асоциация, алианс, братство.

корпус → ***тяло 3.***

коря несв., разг. → ***критикувам***: съдя[2], мъмря, упреквам, укорявам, порицавам, кастря, хокам.

коствам → ***струвам 1***: изли-

зам, чиня. → ***струвам 2***: поглъщам.

котило → прен. ***свърталище***: гнездо.

кошмарен книж. → прен. експр. ***мъчителен 1***: тежък, тягостен, угнетителен, убийствен.

крада → Вземам за себе си чужда собственост без знание на притежателя ѝ: **задигам** прен., **присвоявам** книж., **пипам** прен. разг., **вдигам** прен. разг., **свивам** прен. разг., **гепя** жарг. *Ергени ли мома крадат, / или някой гине?* Елин Пелин. *Не сме чували тук някой да краде (задига...). Престъпници крадат (задигат...) коли, но не са открити.* ~ ***Близ.*** открадвам 1 (вж), обирам (вж).

крадешком разг. → ***тайно***: скришно, потайно, скрито.

краен → прен. ***максимален***: пределен.

край – **1.** Място, линия, която оформя размерите на нещо, където нещо свършва: **граница, предел, свършек** рядко книж. *Стигнахме до края (предела...) на равнината. Тук е краят (пределът...) на гората. Бях на края (предела...) на силите си. Възможностите ви нямат ли край (предел...)?* ⇔ ***Ант.*** начало. **2.** Място, където завършва текст, музика и др.: **завършек, финал** книж. *Не ми хареса краят (завършекът...) на историята. Щастлив край (завършек...). Патетичен край (финал...) на симфония.* ⇔ ***Ант.*** начало. **3.** Момент, време, когато нещо свършва: **завършек, приключване, свършек** рядко книж., **финал**. *Строителството е към края (финала...) си. Край (завършек...) на борба. Край (свършек...) на света.* ⇔ ***Ант.*** начало. **4.** Степен, до която нещо стига и свършва: **предел, граница, праг** прен. книж. (огр. за проява). *Изглежда, че това е краят (пределът...) на възможностите му. Войниците били на края (предела...) на силите си. Граница (предел...) на търпение.* → прен. ***смърт 1***: кончина, умирачка. → прен. ***смърт 2***:

гибел, загиване. → прен. ***унищожение***: гибел, загиване, разруха, рухване.

красив – Който доставя естетическа наслада с външния си вид или с цялостното си въздействие: **хубав, прелестен**. *Красива (хубава...) девойка. Красиви (хубави...) планини. Красив (хубав...) залез. Красиво (хубаво...) облекло. Красива (хубава...) къща.* ⇔ ***Ант.*** грозен, некрасив. ~ ***Близ.*** прекрасен (вж), привлекателен (вж).

краска книж. → ***цвят***: багра, тон, боя.

красота – Външна, физическа или обща привлекателност, приятно въздействие на нещо върху сетивата, което доставя естетическа наслада: **хубост, прелест, великолепие** книж. *В слънцето на хубостта живях, / и за нея нищо тук не свидя.* П. П. Славейков. *Красота (хубост...) на очи. Красота (хубост...) на глас. Наслаждавам се на красотата (хубостта...) на лятната нощ.* ⇔ ***Ант.*** грозота, непривлекателност. ~ ***Близ.*** очарование, чар, обаяние, обаятелност.

крася несв. → ***украсявам 1***: кича, разкрасявам, разхубавявам, китя, гиздя, нагиздвам, декорирам. → ***украсявам 2***: гарнирам, кича, разкрасявам. // гарнирам.

кратковременен – Който продължава, трае малко време: **недълготраен, краткотраен, нетраен, преходен, кратък, недълговечен** книж., **мимолетен** книж., **скоропреходен** книж. *И времето бе кратко / със шарен ми кавал.* Ив. Вазов. *Там от потока многоцветен / ме стрелва поглед мимолетен / подобно падаща звезда.* Хр. Смирненски. *Краткотрайни (недълготрайни...) интереси. Краткотрайна (недълготрайна...) болка. Краткотрайна (недълготрайна...) младост.* ⇔ ***Ант.*** продължителен (вж). → ***временен 1***: преходен.

краткотраен → ***нетраен***: малотраен, недълготраен. → ***кратковременен 1***: недълготраен, нетраен, кратък,

недълговечен, мимолетен, скоропреходен.

кратуна → прен. разг. пренебр. ***глава 1***: тиква, куфалница, чутура. → ***ум***: интелект, разум, мислене, мозък, акъл, глава, пипе, пипка, тиква, куфалница.

кратък → ***кратковременен 1***: недълготраен, краткотраен, недълговечен, нетраен, скоропреходен, мимолетен.

крах книж. → ***неуспех***: несполука, поражение, неблагополучие, авария, фиаско, банкрут.

крача → ***вървя***: ходя, пристъпвам.

креативен книж. нежел. → ***съзидателен 1***: градивен, конструктивен. → ***творчески***: съзидателен, градивен, производителен.

крепък книж. → ***здрав 1***: устойчив, издръжлив, солиден, железен, жилав, корав, челичен. → книж. ***устойчив 1***: стабилен, солиден, непоклатим, здрав, як, гранитен, железен.

крепя → ***поддържам***: подпирам, подкрепям, държа.

крехък → прен. ***нежен 2***: слаб, неустойчив. → прен. ***слаб 3***: неустойчив, неукрепнал, незакрепнал, незаякнал, неиздръжлив, хилав, нежен.

крещя → разг. ***викам 1***: рева.

криволича – **1.** За път, река, върволица и под. – правя завои по дължината си, не се простирам по права линия: **извивам <се>**, **лъкатуша**, **вия се**. *Планинската пътека криволичи (извива...). Дунавът криволичи (извива се...) през половин Европа. Шествието криволичи (извива се...).* **2.** прен. За мисъл – сменям проблемите, насоката си, не вървя логично: **лъкатуша** прен. *Мисълта му много криволичи (лъкатуши) и не мога да я следя.*

критика → ***обвинение***: укор, упрек, нападка, атака.

критикувам несв. – Изказвам неодобрение, неудовлетворение от нещо, някого: **упреквам**, **укорявам**, **мъмря** несв., **порицавам**, **съдя**^{2} несв., **коря** несв., разг., **хокам** разг., **кастря** несв., прен. разг., **дера** прен. разг.

Майко, ти не го кори, че отиде да се бие. Н. Вапцаров. *Не съдете ме за моите песни!* Ив. Вазов. *Критикувам (упреквам...) за лошо поведение. Критикувам (упреквам...) за лоша организация на изборите. Критикувам (упреквам...) за голямото закъснение на поръчката.* ⇔ ***Ант.*** хваля. ~ ***Близ.*** разкритикувам, смъмрям, скастрям, нахоквам; обвинявам (вж).

крия се несв. – **1.** Заставам или отивам някъде, така че да не бъда видян или намерен: **скривам се, потулвам се, туля се** несв. *Крия се (скривам се...) зад храст. Слънцето се крие (скрива...) зад облаците. Децата се крият (скриват...), където намерят.* ⇔ ***Ант.*** показвам се, появявам се. **2.** Пребивавам, намирам се някъде с цел да не ме открие, намери някой определен човек или институция: **укривам се, скривам се, потулвам се, покривам се** разг. *Крия се (укривам се...) от полицията. Крия се (укривам се...) от данъчните власти. Хайдутите се крият (укриват се...) в балкана.* → ***спотайвам се 2***: тая се, дремя, потайвам се.

кротвам (се) рядко разг. → ***укротявам се***: умирявам се, успокоявам се, смирявам се, мирясвам.

кротък → ***спокоен 4***: сдържан.

кроя → прен. разг. ***възнамерявам***: проектирам, предвиждам, планирам, смятам, мисля, каня се, готвя се, тъкмя се.

кръвен → ***роден 1***: рожден, истински, същински.

кръг → прен. ***среда 3***: обкръжение, антураж, приближени. → прен. ***среда 4***: общество.

кръгъл – Който има очертание на кръг: **объл**. *Кръгла (обла) луна. Кръгли (обли) гроздови зърна. Кръгла (обла) стая.* ~ ***Близ.*** овален (вж). → прен. ***цял 3***: пълен.

кръшкам разг. – Отбягвам да изпълня някакви задължения, работа: **клинча** несв., разг., **бягам** прен., **измъквам се** прен. разг., **дезертирам** прен. *Постоянно*

кръшка (клинчи...) от домакинската работа. **2.** → ***изменям*[2] *2***: изневерявам.

кулминация книж. – Най-висока, пределна степен в проявата или развитието на нещо: **връх**, **апогей** книж., **зенит** прен. книж. (огр.), **пик** рядко нежел. *Кулминация (връх...) на недоволство. Кулминация (връх, апогей) на чувство в стихотворение. В кулминацията (на върха, в зенита, в апогея) на славата. Кулминация (връх...) на борбата за свобода.*

културен – **1.** Който има, проявява култура, образованост: **образован**, **цивилизован**, **шлифован** прен. рядко. *Културен (образован...) човек. Културно (образовано...) общество.* ⇔ ***Ант.*** некултурен, необразован, нецивилизован, див. **2.** Който е свързан с проява на култура: **цивилизован**. *Културни (цивилизовани) обноски. Културно (цивилизовано) държание. Културна (цивилизована) държава.* → стесн. ***възпитан***: учтив, вежлив, благовъзпитан. → ***интелектуален 2***: духовен.

купен поет. → ***връх 1***: чука, пик.

куплет → ***строфа.***

купон → прен. разг. ***събиране 2***: сбирка, парти, забава.

купувам – Получавам нещо срещу пари: **закупувам** книж. (обикн. повече неща), **вземам** прен. разг. *Купувам (закупувам...) нови компютри. Купувам (закупувам...) ценни книжа. За колко лева купихте (взехте) апартамента?* → прен. разг. ***подкупвам.***

куражлия разг. → ***смел 1***: безстрашен, храбър, неустрашим, сърцат, юначен.

курдисвам простонар. → ***поставям 1***: слагам, турям, намествам, нагласям, нагласявам, натъкмявам, бутвам, бутам.

курдисвам се простонар. → ***настанявам се***: разполагам се, намествам се, нагласям се, нагласявам се, инсталирам се, намърдвам се.

куриозен книж. → ***интересен 1***: любопитен, интригуващ. → ***необикновен 1***: особен,

необичаен, непривичен, странен, небивал, чуден, чудноват, удивителен.

курорт → ***летуване***: почивка.

кусур разг. → ***недостатък***: недъг, несъвършенство, дефект, слабост, минус, махана.

куфалница разг. пренебр. → ***глава 1***: кратуна, тиква, чутура. → прен. ***ум***: интелект, разум, мислене, мозък, акъл, глава, пипе, пипка, тиква, кратуна.

къдря несв. → прен. поет. ***нагъвам 3***: надиплям, дипля, гърча, накъдрям, набръчквам.

къкря → ***вря 1***: клокоча, клокотя, клокам, кипя.

кълна се → ***обещавам***: задължавам се, заричам се, вричам се, заклевам се.

кървав → прен. поет. ***червен***: пурпурен, ален, румен, огнен, багров, багрен, огненочервен, кървавочервен, яркочервен, рубинен, руен.

кървавочервен → ***червен***: пурпурен, ален, румен, багрен, багров, огнен, огненочервен, яркочервен, кървав, рубинен, руен.

къртовски → ***упорит 3***: упорен, усилен, неуморен.

къртя → разг. грубо ***спя 1***: нанкам, хъркам.

кът поет. → ***място 1***: местност, район. → обикн. поет. ***място 2***.

кяр простонар. → ***полза 1***: изгода, облага, печалба, дивидент, интерес, файда, келепир, аванта, далавера, муфта.

Л

лазурен поет. → ***син***: небесен.

лакейство неодобр. → ***угодничество***: подлизурство, подмазвачество, раболепие, сервилност, лакейщина, угодливост, слагачество, блюдолизничество.

лакейщина неодобр. → ***угодничество***: подлизурство, подмазвачество, раболепие,

сервилност, лакейство, угодливост, слагачество, блюдолизничество.

лакомия разг. неодобр. → ***апетит 1***: охота, ищах. → прен. ***алчност***: ламтеж.

ламтеж неодобр. → ***алчност***: лакомия.

ларж книж. → ***щедър 1.***

ласкав → ***нежен 1***: гальовен, галещ. → ***похвален***: хвалебствен, хвалебен, ласкателен.

ласкателен → ***похвален***: хвалебствен, хвалебен, ласкав.

лаф простонар. → ***дума 1***: слово, реч. → ***дума 2***: приказка.

лафя жарг. → ***разговарям***: беседвам, говоря, приказвам, бъбря, бърборя, хортувам, дрънкам.

легенда → ***мит 1***: предание, сказание. → ***мит 2***: басня.

легендарен → ***славен***: прославен, прочут, знаменит, чутовен, чутен.

легитимирам книж. → **узаконявам**: валидирам, валидизирам.

лежа → прен. ***почивам 2***: спя.

лек → ***лесен***: прост, елементарен, лесноосъществим. → ***прост 2***: елементарен, лесен, несложен, примитивен.

лековат → прен. ***незадълбочен 1***: повърхностен. → прен. ***незадълбочен 2***: повърхностен, несериозен, бегъл, формален.

лекомислен – Който не отдава нужното внимание на сериозните неща и постъпки и може да причини или да си причини зло: **несериозен, безгрижен, безотговорен, вятърничав** разг., **ветрен** разг., **празен** прен. разг. *Моят приятел е много лекомислен (несериозен...). Лекомислено (несериозно...) момиче.* ⇔ ***Ант.*** сериозен, отговорен. ~ ***Близ.*** безразсъден 1 (вж). → ***безразсъден 2***: неразумен, безотговорен, неблагоразумен, необмислен, авантюристичен, безумен.

лелея поет. → ***чувствам 1***: изпитвам, храня[2], питая, тая.

ленив – **1.** Който не обича да се труди: **мързелив, нетрудолюбив.** *Ленив (мързелив...) ученик. Ленива (мързелива...) жена.* ⇔ ***Ант.*** трудолюбив (вж). **2.** Който минава без труд: **безделен,**

мързелив, **лентяйски**. *Лenив (безделен...) живот.*

ленивец – Човек, който не обича и не желае да се труди и води празен живот: **безделник**, **лентяй**, **мързеливец**, **мързелан** разг. *Синът им е ленивец (безделник...). Презираме ленивците (безделниците...).* ⇔ ***Ант.*** работливец, работяга, работохолик.

леност книж. → ***лентяйство 1, 2***: безделие, мързелуване, мързел.

лента → ***ивица 1***. → прен. ***ред 3***: ивица.

лентяй → ***ленивец***: безделник, мързеливец, мързелан.

лентяйски → ***лених 2***: мързелив, безделен.

лентяйствам → ***безделнича***: мързелувам, хайлазувам, излежавам се.

лентяйство – **1.** Склонност да не се върши физическа или умствена работа: **безделие**, **мързел** разг., **мързелуване** разг., **леност** книж. *Лентяйството (безделието...) не му е присъщо. Лентяйството (безделието...) води до пороци.* ⇔ ***Ант.*** работливост, трудолюбие. **2.** Състояние, в което не се върши нищо: **безделие**, **мързел** разг., **мързелуване** разг., **леност**. *Цял ден прекарва в лентяйство (безделие...).* ⇔ ***Ант.*** работа, труд, занимания.

лесен – Който става, осъществява се с малко усилия, малко напрежение (физическо или умствено): **лек**, **прост**, **елементарен** книж. **лесноосъществим** книж. *Лесна (лека...) работа. Лесен (лек...) изпит. Лесно (леко...) изкачване. Лесна (лека...) плетка.* ⇔ ***Ант.*** тежък, труден. → ***прост 2***: елементарен, лек, несложен, примитивен.

лесноосъществим книж. → ***лесен***: лек, прост, елементарен.

летуване – Прекарване на свободно от работа време, обикн. през лятото, на специално място, където има възможности за удоволствие, лечение, успокояване на нервите: **курорт**, **почивка**. *Летуване (курорт...) на море. Открих чудесно мяс-*

то за летуване (курорт...).

летя → прен. ***тичам***: бягам, препускам, търча.

лея се → ***тека 1***: нося се, струя. → ***тека 2***: струя.

лигавя се → прен. разг. неодобр. ***превземам се***: преструвам се, глезя се, глезотя се.

лидер книж. → ***водач 1***: вожд, водител, тартор.

лик поет. → ***лице***: образ → ***образ 1***: портрет, облик. → ***образ 2***: облик, портрет.

ликвидирам → прен. книж. ***убивам***: погубвам, умъртвявам, премахвам, утрепвам, затривам. → ***унищожавам***: съсипвам, затривам, заличавам, довършвам, погребвам.

линия – **1.** Тънка видима следа, изписана с мастило, молив, тебешир и др. върху повърхност, за да очертае или изобрази нещо: **черта, очертание.** *Пиша къси успоредни линии (черти...). Съединявам двете прави линии (черти) отгоре и отдолу и се получава четириъгълник.* **2.** прен. Край на нещо, който дава формата му: **черта, очертание.** *Лице с правилни линии (черти...).* → ***ивица 3***: черта, бразда. → ***очертание***: контур, силует. → ***ред 1***: редица, поредица.

липса – Нямане на нещо, обикн. важно, съществено в дадена област, сфера: **отсъствие, вакуум** прен. (огр.). *Липса (отсъствие...) на нужните стоки. Живеем в ценностен вакуум.* ⇔ ***Ант.*** наличие.

литература – Писмени произведения на един народ, в една страна: **книжнина, писменост, словесност** книж., **книжовност** рядко. *– Вие двамата сте най-големите представители на нашата словесност, не е красиво да се нахвърляте един срещу друг.* Г. Данаилов. *Българската литература (книжнина...) през 19 век бележи голям подем. В библиотеката ми има доста произведения на старобългарската литература (книжнина...). Българската литература (словесност) се изучава подробно в училище.*

лице – **1.** Предната част на главата на човек, където са очите, устата, носът: **образ, лик** поет. *В рояка спомени свещени / де моят взор сега се губи, / все твоят образ въжделени / духът ми, майко, среща, люби.* Ив. Вазов. *Че в твоя лик целувал бих / един далечен свят, / във който поглед жадно впих, / младеж когато бях.* Н. Ланков. *Пред мен е лицето (образът ...) на любимия ми баща. Лицето (образът ...) на Левски е познато на всеки българин.* **2.** прен. Общ външен вид на нещо: **физиономия, образ, облик** книж., **изглед**. *Лицето (физиономията...) на квартала вече е съвсем друго.*

лицемерие – Външна проява на любезност и добронамереност към някого при наличие на фактическа недоброжелателност и злонамереност към него: **двуличие, двуличност, неискреност, притворство** книж., **йезуитство** прен. книж., **фалш** книж. *Известен с лицемерието (двуличието...) си. В хвалебствието долавям лицемерие (двуличие...).* ⇔ ***Ант.*** искреност, чистосърдечие.

личен[1] – **1.** Който се отнася само за отделен човек, изхожда от един човек: **индивидуален, самостоятелен, частен, субективен, собствен, персонален** книж. *Личен (индивидуален...) опит. Моя лична (индивидуална...) работа. Лично (индивидуално...) постижение.* ⇔ ***Ант.*** общ, колективен, съвместен. ~ ***Близ.*** отделен. **2.** Който е присъщ само за някого, за неговите мисли и чувства и обикн. не се казва на други, не се знае от други: **интимен, съкровен** огр., **частен** огр. *Лични (интимни...) чувства. Лична (интимна, съкровена) тайна. Личен (интимен, частен) живот.*

личен[2] рядко → ***виден***: изтъкнат, бележит, забележителен, именит.

лѝшен рядко книж. → ***ненужен 1***: излишен, непотребен, безполезен.

ловък → ***сръчен* 3.**

логика → прен. ***смисъл 2***: основание.

логичен – **1.** Който се отличава с последователно подреждане на мислите, частите в тяхната връзка: **последователен, системен**. *Логично (последователно...) изложение на факти. Логична (последователна...) мисъл. Логични (последователни...) разсъждения.* ⇔ ***Ант.*** нелогичен, непоследователен, хаотичен, безсистемен, несистемен. ~ ***Близ.*** свързан. **2.** Който се характеризира с логика, обоснованост и убеждава: **приемлив, убедителен, смислен** прен. *Няма логична (приемлива...) причина за такива действия. Логично (приемливо...) обяснение. Логична (приемлива...) обосновка на молба.* ⇔ ***Ант.*** нелогичен, безсмислен, необоснован. ~ ***Близ.*** обоснован, мотивиран, аргументиран; разумен 2 (вж). → ***закономерен***: естествен.

локален → ***местен 1***: регионален.

лош – **1.** Който няма положителни, добри качества, не е подходящ за нещо и буди неодобрение: **недобър, калпав** разг., **никакъв** прен. разг. неодобр., **скапан** прен. жарг. неодобр. *След нея дълго, дълго гледа той, / и недобър гореше плам в очи му.* П. П. Славейков. *Това е лош (недобър...) приятел. Лоша (недобра...) услуга. Лош (недобър...) филм. Лош (недобър...) успех.* ⇔ ***Ант.*** добър 2 (вж). ~ ***Близ.*** отвратителен 1 (вж). **2.** Който е склонен да прави зло, да причинява неприятности на другите: **зъл, злонравен, проклет**. *Много лоши (зли...) хора. Лоши (зли...) кучета.* ⇔ ***Ант.*** добър.

луд → ***ненормален 2***: побъркан, умопобъркан, безумен, умопомрачен, налудничав, невменяем, смахнат, откачен, мръднал, сбъркан, превъртял, шашав, чалнат, изкукуригал. → прен. ***стремителен***: стремглав, неудържим, шеметен, лудешки, главоломен, вихрен, ѝстремен, буен, бесен. → прен. разг. ***немирен 1***: палав,

недисциплиниран, непослушен, буен.

лудвам разг. → ***полудявам 1***: подлудявам, побърквам се. → прен. разг. ***разярявам се***: вбесявам се, освирепявам, побеснявам, полудявам, подлудявам, запенвам се, разлютявам се.

лудешки → ***стремителен***: стремглав, неудържим, шеметен, луд, вихрен, главоломен, ѝстремен, буен, бесен.

лудея разг. → ***лудувам***: буйствам, палувам, вилнея, щурея, беснея. → ***бушувам 1***: вилнея, беснея, лудувам.

лудост → прен. неодобр. ***безразсъдство 2***: неблагоразумие, безумство, авантюра, авантюризъм, безумие, щуротия.

лудувам – Държа се или играя буйно, шумно, не стоя спокойно, мирно: **буйствам, палувам, вилнея** разг. експр., **лудея, щурея** разг., **беснея** прен. експр. *Децата цял ден лудуваха (палуваха...) по двора, къщата, тавана.* → прен. поет. ***бушувам 1***: вилнея, беснея, лудея. → прен. поет. ***бушувам 3***: бунтувам се, кипя.

луксозен → ***богат 2***: богаташки, скъп, луксозен, скъпарски.

лутам се → ***мотая се***: моткам се, размотавам се, шляя се, щурам се, шматкам се.

лъготя несв., разг. пренебр. → ***лъжа 1***: мамя, заблуждавам, ментя, ментосвам. → ***лъжа 2***: мамя, заблуждавам, залъгвам, ментосвам, баламосвам, будалкам, премятам,ързалям, връзвам.

лъжа → разш. ***заблуда***: заблуждение, измама, илюзия, мираж.

лъжа – **1.** Съзнателно изказвам, твърдя неверни неща, лъжи: **мамя** несв., **заблуждавам** само с несв., **лъготя** разг. пренебр., **ментя** жарг., **ментосвам** жарг. *Долових, че ме лъже (мами...). Обича да лъже (мами...). Пак лъже (мами...).* ~ ***Близ.*** слъгвам, послъгвам, поизлъгвам; излъгвам, излъготвам разг., изментвам разг., ментосвам разг. **2.** несв. Съзнателно казвам на някого лъжа, обикн. с някаква умисъл: **мамя** несв., **заб-**

луждавам, залъгвам, лъготя несв., разг. пренебр., **ментосвам** жарг., **баламосвам** разг. пренебр., **будалкам** несв., разг. пренебр., **премятам** прен. разг., **връзвам** прен. разг., **пързалям** прен. разг. *Лъже (мами...) родителите си, че ходи на училище. Лъжат (мамят...) те, че ще следват в чужбина. Лъжат (мамят...) го, че ще го назначат. Лъжат (мамят...) ги, че ще продадат къщата.* **3.** Създавам невярна представа за нещо: **заблуждавам, мамя, подвеждам.** *Външният вид често лъже (заблуждава...). Не тръгвай без дреха в планината, времето лъже (заблуждава...).*

лъжа се несв. – Имам невярна представа, впечатление за някого или нещо: **заблуждавам се, мамя се** несв. *Рядко се лъжа (заблуждавам...) в намеренията на някого. Лъгал съм се (заблуждавал съм се...), че имам добри приятели. Може би се лъжа (заблуждавам...) в качествата му.* ~ *Близ.* излъгвам се, измамвам се.

лъжлив → ***неверен 1***: недостоверен, неистинен, погрешен, грешен. → ***неверен 3***: коварен, вероломен, измамен, измамлив, лъжовен.

лъжовен поет. → ***неверен 3***: коварен, вероломен, измамен, измамлив, лъжлив.

лъкатуша несв. → ***криволича***: извивам <се>, вия се.

лъскав → ***блестящ 2***: бляскав.

лъхам → ***мириша***: ухая, дъхам, дъхтя, воня.

лъщя → ***блестя 2***: светя, грея.

лъх → ***миризма 1***: дъх, мирис, воня. → поет. ***полъх***: повяване, повей.

лъчезарен поет. → ***блестящ***: лъчист, искрящ, бляскав, сияен.

лъчист → ***блестящ 1***: бляскав, искрящ, сияен, лъчезарен. → ***ясен 2***: блестящ, светъл, сияен.

любав нар. гальов. → ***мил 2***: приятен, о̀бичен, обичлив, симпатичен, драг.

любезен – Който проявява или е проява на внимание, уважение, желание да се доста-

ви удоволствие на някого, да се прояви възпитание, култура: **внимателен, учтив, вежлив, мил** прен., **галантен** книж. огр. *Любезен (внимателен...) спътник. Любезен (внимателен...) колега. Любезни (внимателни...) обноски. Любезна (учтива...) покана.* ⇔ ***Ант.*** нелюбезен, неучтив, невежлив, груб. → прен. ***услужлив***: отзивчив.

любим → ***мил 1***: скъп, ȍбичен, свиден, драг.

любов – Силно чувство на влечение и привързаност между мъж и жена: **обич, страст, севда** поет. *Момчето изпитва неизразима любов (обич...) към девойката. Любовта (обичта...) е сляпа.* → ***обич 1***.

любовен – Който е свързан с любов между мъж и жена: **интимен.** *Любовна (интимна) връзка. Любовни (интимни) отношения. Интимен приятел.*

любопитен → ***интересен 1***: интригуващ, куриозен.

любя → ***обичам.***

лют → прен. разг. ***яростен 1***: разярен, бесен, побеснял, освирепял, запенен, разлютен. → прен. разг. ***ожесточен***: остър, свиреп. → прен. експр. ***буен 1***: стихиен, неудържим, яростен, свиреп.

М

магистрат → ***съдия 1.***

магически → ***вълшебен 1***: чародеен, чудотворен, чудодеен. → прен. ***вълшебен 2***: чудотворен, чудодеен.

магия – Съвкупност от действия и обреди, чрез които, според мистични представи и вяра, се постига някакво свръхестествено въздействие: **вълшебство, магьосничество, чародейство, чудотворство.** *Вярвали, че баячката върши магии (вълшебства...). Може да се излекува само чрез някаква*

магия (вълшебство...). → прен. поет. ***очарование***: чар, обаяние, омая, обаятелност, очарователност, омайност, чаровност, вълшебство, пленителност.

магьосник → ***вълшебник 1***: чародей, чудотворец. → прен. ***вълшебник 2***: чародей, чудодеец. → прен. ***вълшебник 3***: чародей, чаровник.

магьосничество → ***магия 1***: вълшебство, чародейство, чудотворство.

маймунка → прен. спец. ***кльомба***: ет.

майсторлък разг. → ***умение***: майсторство, вещина, изкусност, изкуство, мурафет.

майсторски → ***сръчен 1***: изкусен, умел. → ***сръчен 3***: ловък, пъргав, чевръст, нохватен. → ***опитен 2***: вещ, умел, изкусен, обигран.

майсторство → ***умение***: вещина, майсторлък, изкусност, изкуство, мурафет.

максима → ***принцип 1***: начало.

максимален – Който е в най-голямото възможно количество или степен, проява: **пределен**, **краен** прен., **пълен**. *Максимална (пределна...) скорост. Максимални (пределни, крайни) усилия. Максимално (пределно, пълно) използване на възможностите. Максимално (пределно...) количество студенти.* ⇔ ***Ант.*** минимален.

малоброен → ***малък 3***: малочислен, дребен, нищожен.

маловажен → ***малък 4***: незначителен, несъществен, несериозен, дребен.

маловъзрастен рядко → ***малък 2***: невръстен, дребен, ситен.

малотраен → ***нетраен 1***: краткотраен, недълготраен.

малочислен → ***малък 3***: малоброен, дребен, нищожен.

малтретирам → ***измъчвам 1***: измъчвам, мъча, изтезавам, тормозя, тероризирам, инквизирам.

малчуган – ***дете 1***: хлапе.

малък – **1.** Който не е голям по размер: **дребен** (огр. за някои предмети), **ситен** (обикн. за предмет или вещество или негова частица). *Малки (дребни...) камъни.*

Малки (дребни...) частици от космически прах. Малка (дребна) ябълка. Малка чаша. ⇔ ***Ант.*** голям 1 (вж). **2.** Който не е голям на възраст: **невръстен, маловъзрастен** рядко, **дребен, ситен** рядко разг. *В избата на дрипавия одър / се гърчеше невръстен внук.* Хр. Смирненски. *Малки (невръстни...) деца.* ⇔ ***Ант.*** голям. ~ ***Близ.*** миниатюрен. **3.** Който не е голям по количество: **малочислен, малоброен, дребен** (огр. за сума), **нищожен**. *Те пият и пеят... Отломка нищожна / от винаги храбър народ мъченик.* П. К. Яворов. *Това е малка (малочислена...) войска. Малка (малочислена...) сума. Малък (малочислен...) танцов състав.* ⇔ ***Ант.*** голям 1 (вж). ~ ***Близ.*** недостатъчен (вж). **4.** Който няма голямо значение, важност: **маловажен, незначителен, несъществен, несериозен, дребен** прен. *Изгладнеем ли съвсем – / ще хукнем всички към света / и, като почнеме от кмета, / безмилостно ще изядем / и сетния чиновник дребен.* Хр. Смирненски. *Грижите за невръстните деца са по-малки (дребни...), отколкото за големите. Провинението е малко (маловажно...). Получи се малко (дребно...) недоразумение. Малък (дребен...) повод. Малка (незначителна...) неприятност. Малък (маловажен...) резултат. Станалото е дребна работа.* ⇔ ***Ант.*** голям 2 (вж).

мамя → ***лъжа 1***: заблуждавам, лъготя, ментя, ментосвам. → ***лъжа 2***: заблуждавам, залъгвам, лъготя, ментосвам, баламосвам, будалкам, премятам,ързалям, връзвам.

мамя се несв. → ***лъжа се***: заблуждавам се, излъгвам се.

маниер рядко книж. → ***начин 1***: способ. → *мн.* ***обноски***: държание.

манифестация → прен. книж. ***проява 1***: израз, изява, проявление, демонстрация, жест.

манифестирам прен. книж. → ***изтъквам***: демонстрирам,

показвам, афиширам, парадирам, перча се.

маркетизация нов. нежел. – Въвеждане на принципи на пазарна икономика някъде, в някаква област, придаване на пазарен характер на нещо: **маркетизиране** нов. нежел., **пазаризация** нов. спец. ⇔ ***Ант.*** демаркетизация.

маркетизиране нов. нежел. → ***маркетизация***: пазаризация.

маркирам → ***означавам 1***: отбелязвам, бележа, обозначавам, забелязвам, набелязвам.

масов – Който засяга много хора: **широк** прен. *Масова (широка) употреба. Масово (широко) недоволство. Масово (широко) приложение.* ⇔ ***Ант.*** ограничен, тесен.→ ***общ 2***: всеобщ, повсеместен. → ***широк*** 3.

мастит книж. експр. → ***представителен 2***: внушителен, достолепен, солиден.

махам – Правя нещо или някой да не бъде на мястото, където е бил: **отстранявам, разкарвам** разг. грубо. *Махам (отстранявам...) стола. Махам (отстранявам, разкарвам) летните си дрехи от гардероба. Махам (отстранявам...) детето от печката.* ⇔ ***Ант.*** слагам. ~ ***Близ.*** местя 1 (вж). → ***свалям 3***: събарям, смъквам, детронирам. → ***свалям 4***: снемам, отстранявам. → ***отменям 2***: премахвам.

махам се – Преставам да бъда някъде, обикн. по своя воля: **отстранявам се, изчезвам** прен. експр. *Ще се махна (отстраня...) от пътя му. Махнах се (отстраних се...) от прозореца. Махайте се (изчезвайте) по-бързо от стаята!* → ***напускам 1***: отивам си, ида си, тръгвам си, излизам <си>, избягвам[1], бягам, измъквам се, изфирясвам <се>, фъсвам, фъскам, изнизвам се.

махана простонар. → ***недостатък***: недъг, несъвършенство, дефект, слабост, кусур, минус.

мачкам → прен. неодобр. ***потискам 1***: угнстявам, гнетя, тъпча, тиранизирам, репресирам, газя.

машинален → ***несъзнателен 1***: неволен[1], безсъзнателен, автоматичен, инстинктивен.

мащаб → прен. книж. ***обхват***: обсег, размер, диапазон.

мащабен – **1.** Който става в голям обхват, на голяма площ: **разгърнат** прен., **широк** прен. *Мащабно (разгърнато) строителство. Мащабна (разгърната) военна атака.* ⇔ ***Ант.*** ограничен. **2.** Който обхваща много проблеми, обекти: **многообхватен**, **обхватен**, **широк** прен. огр., **обширен** прен., **разгърнат** прен. (огр.) *Мащабен (многообхватен...) план за преустройство на район. Мащабна (многообхватна...) картина на съвременността. Мащабна (многообхватна...) програма за развитие. Мащабно (многообхватно, обхватно, разгърнато) мислене. Широки (многообхватни, разгърнати) възможности. Широки (многообхватни, разгърнати) пълномощия. Широк (обширен, разгърнат) пазар.* ⇔ ***Ант.*** ограничен.

мая се разг. → ***бавя се***: разтакам се (разтакавам се), мотая се, моткам се, размотавам се, туткам се, помайвам се, пипкам се, потривам се, шматкам се, офлянквам се.

мегаломания книж. → ***големство.***

медии (<печатни> медии) → стесн. ***преса***: печат, вестници, принтмедии.

межда → ***граница 1***: синор. → прен. ***граница 2***: водораздел, вододел, праг.

мелодичен → ***благозвучен***: приятен.

меля → прен. разг. ирон. ***говоря 1***: приказвам, хортувам, бърборя, бъбря, дрънкам, дърдоря, плямпам.

мениджмънт нов. нежел. → ***управление***: ръководство.

ментосвам жарг. → ***лъжа 1***: мамя, заблуждавам, лъготя, ментя. → ***лъжа 2***: мамя, заблуждавам, лъготя, баламосвам, будалкам, премятам,ързалям, връзвам. → ***излъгвам 1***: излъготвам, изментвам. → ***излъгвам 2***: заблуждавам, измамвам, излъготвам, избудалквам, баламосвам, премятам, прецак-

вам, изпързалвам, изментвам, връзвам, извозвам.

ментя несв. жарг. → ***лъжа 1***: мамя, заблуждавам, лъготя, ментосвам.

меня се несв. → ***променям се 1***: изменям се, видоизменям се, преобразявам се. → ***променям се 2***: изменям се, варирам, колебая се, движа се.

мерак разг. → ***желание***: охота, апетит, ищах.

мерзост книж. → ***безчестие 2***: низост, непочтеност, мръсотия, гадост, кал.

меродавен → ***авторитетен 2***: тежък.

мероприятие → ***проява 2***: изява, събитие.

мерудия разг. → ***подправка 1***: миризма.

местен – **1.** Който се отнася до определено място, до живота там: **локален** книж., **регионален** спец. *Местни (локални...) проблеми. Местни (локални...) новини. Местни (локални...) обичаи. Местна (регионална) власт. Местен (локален...) театър. Местен (локален...) събор.* ⇔ ***Ант.*** национален, държавен, общонароден. **2.** Който е роден или действа на определено място: **тукашен, туземен** рядко, **автохтонен** книж. *Местен (тукашен...) поет. Не съм местен (тукашен). Местно (тукашно...) население.* ⇔ ***Ант.*** чуждоземен, външен. **3.** Който вирее, отглежда се, произвежда се на определено място: **туземен, автохтонен** книж. *Местен (туземен) сорт. Местна (туземна) порода.* ⇔ ***Ант.*** чуждоземен, външен. → Като *същ.* ***кореняк 1***: туземец, автохтон.

местност → ***място 1***: район, кът.

местя несв. – **1.** Придвижвам нещо, някого в пространството и променям мястото му: **премествам, отмествам, измествам.** *Местя (премествам...) мебелите. Местя (премествам, отмествам) детето да не пречи. Местя (премествам...) лампата, за да виждам по-добре.* ~ ***Близ.*** движа, придвижвам. **2.** Променям мястото на пребиваване, работа, действие на нещо, някого

го: **премествам, запращам** прен. неодобр. (огр. за лица). *Местя (премествам) жилището си. Местя (премествам) военен лагер. Местят (преместват...) сина ми на границата. Местят (преместват...) ме на друга служба. Преместиха (запратиха) ни в друго здание. Кой знае къде ще преместят (запратят) учениците, когато закрият тукашното училище.* → ***движа 1***: мърдам.

метеж книж. → ***бунт 1***: размирица, смут, вълнение.

метежен книж. → ***бунтовен 1***: бунтовнически, размирен, разбунен, възбунен. → ***бунтовен 3***: бунтарски, размирен, смутен, неспокоен, бурен, тревожен, буреносен, бурлив.

метла → прен. разг. ***чистка***.

мечта – Мисъл за нещо желано, което някой силно иска да се осъществи: **блян** поет., **въжделение** книж., **мечтание** рядко книж., **сън** прен. *Поетите живеят в мен със своите / красиви мисли, образи, мечти.* Ал. Геров. *Обичам те, роден език, / ту гъвкав, ту твърд като камен / елмазен, жив израз и клик / на мисъл, на блян, на дух пламен.* Ив. Вазов. *Защото бе честито* [нашето поколение] */ товара да поеме / на съница големи / и с лаври, кръв покрито / да стигне идеали – / до днеска блян остали.* Ив. Вазов. *Мечта (блян...) за слава. Мечти (блянове...) за пътешествия. Мечта (блян...) за вечна любов. Нереални мечти (блянове..). Сън за щастие.* П. П. Славейков.

мечтание рядко книж. → ***мечта***: блян, въжделение, сън.

мигновен – Който става, протича извънредно бързо: **светкавичен, мълниеносен, моментален, шеметен** рядко, поет. *Мигновена (светкавична...) мисъл. Мигновена (светкавична...) реакция.*

мизерен → ***беден 2***: сиромашки, оскъден. → прен. ***недостатъчен***: оскъден, ограничен, скромен, беден.

мизерия → ***бедност***: беднота, беднотия, немотия, сирома-

шия, оскъдица, нищета, безпаричие, глад.

мил – **1.** Към когото някой изпитва нежни чувства, обич: **скъп, ȍбичен, любим, свиден** експр., **драг**. *Мили ми са планините / и на север, и на юг, / драги ми са равнините, / набраздени с наший плуг.* П. Р. Славейков. *Ти искаше да бъдеш волна и сама, / да нямаш родни връзки, свиден кът.* Е. Багряна. *На всичко е готова за милите (скъпите...) си деца. Милата (скъпата...) ми майка сега е все сама.* **2.** Който буди нежни, добри чувства, симпатия или удоволствие: **приятен, симпатичен, ȍбичен, обичлив, драг** (огр.), **любав** нар. гальов. *Една му с билки раната върже, / друга го пръсне с вода студена, / трета го в уста целуне бърже, / а той я гледа, – мила, засмена!* Хр. Ботев. *Хубава си, мила моя, / любава си: / гъвък стан, фиданка съща – кой, кажи ми, го прегръща?* П. К. Яворов. *Съседите ти са мили (приятни...) хора. Толкова мило (приятно...) момиче, не може да не му услужиш. Прекален светец и Богу не е драг.* Поговорка. ⇔ ***Ант.*** неприятен, несимпатичен, отблъскващ. → прен. ***добър 1***: добросърдечен, добродушен. → прен. ***любезен 1***: внимателен, учтив, вежлив, галантен.

милея – Изпитвам нежна обич и загриженост за някого, нещо: **болея.** ⇔ ***Ант.*** отмилявам. ~ ***Близ.*** тревожа се. *Аз съм българче свободно, / в край свободен аз живея./ Всичко българско и родно / любя, тача и милея.* Ив. Вазов. *Никой не милее (более) за мене.*

милостив – Който проявява или изразява милост, състрадание, готовност да се помогне или прости: **състрадателен, милосърден, човечен**. *Милостиво (състрадателно...) дете. Милостиво (състрадателно...) отношение. Милостив (състрадателен...) поглед.* ⇔ ***Ант.*** немилостив, безсърдечен, безчувствен, коравосърдечен, несъстра-

дателен, суров.

милосърден → ***милостив***: състрадателен, човечен.

мимолетен книж. → ***кратковременен 1***: кратък, нетраен, недълготраен, недълговечен, скоропреходен.

минавам – **1.** Придвижвам се през нещо: **преминавам** *<през>*, **пресичам, прекосявам.** *Минавам (преминавам...) границата. Минавам <през> (преминавам <през>...) площада. Минавам <през> (преминавам <през>)моста.* **2.** Придвижвам се по или покрай нещо: **преминавам.** *Минавам (преминавам) по улицата. Край мен минават (преминават) коли и хора.* **3.** Придвижвам се докрай по, през някакво място: **изминавам.** *Минаха (преминаха) пътя в мълчание. Минах (изминах) разстоянието за два часа.* **4.** прен. За явление, дейност – осъществявам се, проявявам се и свършвам: **преминавам, протичам, отминавам, изминавам, изтичам** прен., **тека** несв., прен., **изнизвам се** прен. разг., **отлитам** прен. поет. *Ваканцията минава (преминава...) в игри и пътувания. Младостта минава (преминава...) неусетно.* **5.** Осъществявам се по някакъв начин: **преминавам, протичам, тека** несв., прен. *Срещата мина (премина, протече) в спор. Операцията мина (премина) без усложнения.* **6.** За време – намирам се в движение: **преминавам, тека** несв., прен., **напредвам** прен., **нижа се** несв., прен., **изнизвам се** прен. *Минава пак година след година / и сменя се сезон подир сезон.* Е. Багряна. *Дните минават (преминават...), без да забележим. Лятото мина (премина...). Текат сега по нашите места / изпълнени със шум и трясък дните.* П. Матев. *Ваканцията минава (преминава...) в усилен труд. Времето минава (преминава...) бавно.* ⇔ ***Ант.*** стоя, застивам. **7.** За време – осъществявам се и свършвам: **изминавам, изтичам** прен., **ставам**[3]. *Минаха (из-*

минаха...) две години от сватбата. Мина (измина...) месец, откак оздравях. → ***ходя***: посещавам, наминавам, наобикалям, спохождам.

минава ми прен. разг. → ***оздравявам***: излекувам се, изцерявам се, ставам[1], вдигам се.

минавам се → прен. разг. ***излъгвам се 2***: избудалквам се, прекарвам се, извозвам се, вързвам се.

минал → ***предишен* 2.**

минорен книж. → ***тъжен 2***: жален, елегичен, тъжовен, жаловит, невесел, жалостен.

минус → прен. разг. ***недостатък***: недъг, несъвършенство, дефект, слабост, кусур, махана.

мир → ***спокойствие 1***: покой.

мираж → прен. книж. ***заблуда***: заблуждение, илюзия, измама, лъжа.

мирен → ***спокоен 1***: тих, безметежен, безтревожен, безбурен, безоблачен.

миризлив → ***ароматен***: благоуханен, благоухаен, уханен, ароматичен, ухаен, дъхав, благовонен.

миризма разг. – Физическо свойство на вещество или предмет, което се долавя с носа, обонянието: **дъх, мирис, лъх, ухание** (за приятен мирис), **воня** разг. ирон. *Няма мирис / на коноп и лен, / полъх / от разцъфнали градини.* К. Зидаров. *Гора – / със дъх на чам разбичен / и с дъх на нещо тревно.* В. Велчев. *Миризма (дъх...) на току-що боядисани стаи. Миризма (дъх...) на гнило. Миризма (дъх...) на дъжд. Миризма (дъх...) на цъфнали бадеми.* → ***подправка 1***: мерудия.

мирис → ***миризма 1***: дъх, лъх, воня.

мириша – Издавам мирис: **ухая** (за приятен мирис) поет., **лъхам, дъхам** рядко, **дъхтя** поет., **воня** разг. ирон. *През прозорчето ухаят пак липите – / ароматни цъфнали липи.* Хр. Смирненски. *В тебе веч не дъха / мирис и услада, / от тебе не лъха / зефирна прохлада.* Ив. Вазов.

мирясвам разг. → ***укротявам***

се: умирявам се, успокоявам се, смирявам се, кротвам.

мислене → прен. ***ум***: интелект, разум, разсъдък, мозък, акъл, глава, пипе, пипка, тиква, кратуна, куфалница.

мисля несв. – **1.** Извършвам умствена дейност, за да оформя мисъл, извод: **разсъждавам**. *Какво мислиш (разсъждаваш) в момента? Мисля (разсъждавам) правилно. Не може да мисли (разсъждава) логично. Обича да мисли (разсъждава), затова решава кръстословици!* **2.** С предл *над, по, върху* и др. Напрягам ум, насочвам мисълта си към нещо, за да си изясня или направя нещо: **размишлявам** (за по-дълготрайно и задълбочено действие), **обмислям** (за задълбочено, всестранно и целенасочено действие), **разсъждавам** (понякога за прекалено, ненужно действие), **умувам** разг. ирон., **мъдрувам** разг. ирон. *Седя и мисля, мисля, мисля / какви ме чакат бъднини.* Ц. Церковски. *Мисля (размишлявам...) над новите задачи. Мисля (размишлявам, умувам, мъдрувам) над задачата. Какво толкова мислят (размишляват...) по този въпрос? Не мисли (разсъждавай, умувай, мъдрувай) толкова, а тръгвай с приятелите си!* → ***смятам 2***: считам, намирам, преценявам, имам. → ***възнамерявам***: готвя се, гласям се, проектирам, предвиждам, планирам, смятам, каня се, тъкмя се, кроя. → прен. ***предполагам 1***: допускам, смятам, считам, струва ми се, вярвам. → прен. ***безпокоя се***: тревожа се, притеснявам се, грижа се, кахъря се.

мистериозен книж. → ***тайнствен***: загадъчен, мистичен.

мистичен книж. → ***тайнствен***: загадъчен, мистериозен.

мисъл → ***теза***: твърдение, положение, постановка.

мит – **1.** Старинен народен разказ за природни явления, богове, герои, в който се съдържат някои вярвания, схващания: **легенда, преда-**

ние, сказание. *Мит (легенда...) за Прометей, който откраднал огъня и го дал на хората. Български митове (легенди...) за юнаци и змейове. Старинен мит (легенда...).* **2.** Изградено в общественото съзнание неточно, преувеличено положително понятие, идея за нещо: **легенда, басня** прен., **митологема** книж. *Рухна митът (легендата...) за комунизма като най-съвършен строй.*

митарство разг. → ***скитничество***: скитане, скиталчество.

митологема книж. → ***мит 2***: легенда, басня.

младеж – Млад мъж на възраст между 16 и 30–32 г.: **момък, момче** разг., **младок** разг. ирон., **юнак** нар. *Младежи, братя! Къде вървите? / С такава жаркост къде летите?* Ив. Вазов. *Накани се добър юнак / да си търси малка мома.* Нар. пес. *Разчитам на този младеж (момък...) да ми помогне за багажа. Строен младеж (момък...). Неопитен младеж (момък...).*

младок разг. ирон. → ***младеж***: момък, момче, юнак.

млъквам – Преставам да говоря: **замълчавам, замлъквам** книж., **смълчавам се** (за по-продължително действие), **умълчавам се** (за по-продължително действие), **занемявам** експр., **онемявам** прен. експр. *Разбрах най-после за кого е / таз китка горска, и замлъкнах.* Ив. Вазов. *Занемяха из полето / песни, шум и суети.* Елин Пелин. *Говори около половин час и млъкна (замълча...). Внезапно млъкна (замълча...), когато видя новодошлия. Млъкнах (занемях, онемях) от изненада.* ⇔ ***Ант.*** заговорвам, заприказвам. → прен. поет. ***утихвам***: затихвам, стихвам, заглъхвам, глъхна, изчезвам, замирам, угасвам, гасна, умирам.

мнение → ***гледище***: възглед, становище, схващане, позиция, виждане, разбиране, мислене, поглед, визия. // възглед, становище, схващане, позиция, виждане, глас. → ***представа 2***: образ, об-

лик, виждане, репутация, имидж, визия.

многобагрен книж. → ***пъстър***: разноцветен, многоцветен, шарен, пъстроцветен, разнобагрен, писан.

многоброен – Който е много голям по количество, брой: **многочислен, много, дълъг** прен. (огр. за време). *Направиха се многобройни (многочислени...) опити. Многобройни (многочислени...) роднини. Минаха многобройни (много, дълги) години.* ⇔ ***Ант.*** малоброен, малочислен, малко. → ***безброен***: безчетен, безчислен, многочислен, безброй, безчет, неизброим, несметен, неброим, неизчислим, басновловен.

многолик книж. → прен. ***разностранен***: многостранен, многообразен.

многообразен → ***разностранен***: многостранен, многолик.

многообхватен → ***мащабен 2***: обхватен, широк, разгърнат.

многостранен → ***разностранен***: многообразен, многолик.

многоцветен книж. → ***пъстър***: разноцветен, шарен, пъстроцветен, многобагрен, разнобагрен, писан.

многочислен → ***многоброен 1***: дълъг.

множество → ***тълпа***: навалица, сборище, рояк, гъмжило, гмеж.

мобилен нов. нежел. → ***подвижен.***

мобилизирам се → ***засилвам се 3***: активизирам се, стягам се.

могъщ → ***силен 2***: мощен, влиятелен. → ***силен 3***: мощен, висок. → ***мощен 1***: вулканичен, стихиен.

модел → ***образец 1***: мостра, пример, терк.

моделирам → пpен. ***изграждам 2***: оформям, построявам.

модерен → ***съвременен 2.***

модифицирам книж. → ***изменям[1] 1***: променям, видоизменям, преобразувам, трансформирам.

мозък → пpен. разг. ***ум***: интелект, разсъдък, мислене, акъл, глава, пипе, пипка, тиква, кратуна, куфалница.

моля – С молба, с настойчи-

ви, но любезни думи искам от някого нещо: **умолявам** (за по-настойчиво действие), **заклинам** (за крайно настойчиво действие), **врънкам** разг. неодобр. (за често и настойчиво действие). *Моля (умолявам...) пазачите да ме пуснат при затворника. Моля (умолявам...) баща си да ме пусне с компанията. Не ме моли (врънкай...) постоянно за тази покупка.*

момент → прен. ***епизод 2***: сцена, картина.

моментален рядко → ***мигновен***: светкавичен, мълниеносен, шеметен.

моментално книж. → ***веднага***: незабавно, тутакси, завчас, тозчас, начаса, аламинут.

момък → ***младеж***: момче, младок, юнак.

момче → ***юноша***: тийнейджър, хлапе, пубертет, пубер. → разг. ***младеж***: момък, младок, юнак.

мониторинг нов. нежел. → ***контрол***: надзор, наблюдение, супервизия, супервайзерство, супервайзинг.

монотония книж. → ***еднообразие 2***: монотонност, еднообразност, скучност, скука, сивота.

монотонност → ***еднообразие 2***: монотония, еднообразност, скучност, скука, сивота.

монтирам → прен. ***инсценирам***: скалъпвам, скроявам.

монументален книж. → ***величествен***: внушителен, импозантен, грандиозен.

морален → ***нравствен 1***: духовен. → ***честен***: нравствен, етичен, почтен, порядъчен.

мостра → ***образец 1***: модел, пример, терк.

мотая се разг. неодобр. – Ходя без работа, движа се насамнатам без цел: **лутам се**, **моткам се** разг. неодобр., **шляя се** разг. неодобр., **размотавам се** разг. неодобр., **щурам се**, **шматкам се** разг. неодобр. *Мотая се (лутам се, шляя се...) по магазините. По цял ден се мотае (мотка...) и не се залавя да свърши нещо. Мотае се (мотка се...) някъде по улиците и не се е връщал.* → ***ба-***

вя се: разтакам се (разтакавам се), размотавам се, мотkам се, туткам се, мая се, помайвам се, пипкам се, потривам се, офлянквам се, шматкам се.

мотив книж. → ***повод***: причина, основание. → ***аргумент 1***: довод, съображение, основание, мотивировка, обосновка.

мотивирам → ***обосновавам***: аргументирам.

мотивировка книж. → ***аргумент 1***: довод, съображение, мотив, основание, обосновка.

моткам се разг. неодобр. → ***мотая се***: лутам се, размотавам се, шляя се, щурам се, шматкам се. → ***бавя се***: разтакам се (разтакавам се), мотая се, туткам се, мая се, помайвам се, пипкам се, потривам се, шматкам се, офлянквам се, размотавам се.

мощен експр. → ***силен 1***: як. → ***силен 2***: могъщ, влиятелен. → ***силен* 4.**

мра несв. → ***умирам 1 //***: измирам, загивам, гина.

мрачен → прен. ***облачен***: заоблачен, мътен, навъсен, намръщен, свъсен, смръщен, начумерен. → прен. ***зловещ***: злокобен, кобен.

мрежа<та> разг. → ***интернет***: нет, уеб.

мръднал → прен. разг. ***ненормален 2***: луд, побъркан, умопобъркан, безумен, умопомрачен, смахнат, откачен, сбъркан.

мръква <се> → ***смрачава се***: притъмнява, стъмнява се, стъмва се, здрачава се, свечерява се.

мръсен → **1.** Който е покрит или пълен с нечистотия: **нечист, изцапан, нацапан, оцапан, замърсен, измърсен, намацан** разг., **измацан** разг., **омърлян** разг., **мърляв** разг., **кирлив** разг. *Мръсни (нечисти...) ръце. Мръсни (нечисти...) дрехи. Мръсна (нечиста...) стая. Мръсен (нечист...) прозорец. Мръсни (нечисти...) деца.* ⇔ ***Ант.*** чист. **2.** Който не поддържа хигиена, не се носи чисто: **нечистоплътен**. *Мръсни (нечистоплътни) съседи.* ⇔ ***Ант.*** чист, чистоплътен. → прен. неодобр. ***нечестен 1***: не-

почтен, безчестен, недобросъвестен, безсъвестен, долен, низък. → ***нечестен 2***: непочтен, недобросъвестен, безсъвестен, долен. → прен. ***циничен***: вулгарен, неприличен, нецензурен, непристоен, безсрамен.

мръсотия → прен. ***безчестие 2***: низост, непочтеност, мерзост, гадост, кал.

мръщя се несв. – Свивам вежди, обикн. в знак на недоволство: **въся се, цупя се** разг., **муся се** разг., **чумеря се** разг., **грочa се** рядко, разг. *Баща ми пак се мръщи (въси...), като вижда, че не ми се учи повече.* ⇔ ***Ант.*** усмихвам се, сияя. → прен. поет. ***притъмнявам 1***: стъмнявам се, стъмвам се, затъмнявам се, смръщвам се, намръщвам се, свъсвам се, навъсвам се, начумервам се.

муден – **1.** Който действа ненужно бавно, отпуснато, несръчно: **бавен, пипкав** разг. неодобр., **туткав** разг. неодобр., **развлечен** прен. разг. неодобр. *Мудна (бавна...) домакиня. Много мудно (бавно...) момче, ще донесе хляба вместо за пет минути – за петнайсет.* ⇔ ***Ант.*** пъргав, чевръст, похватен, бърз, жив. ~ ***Близ.*** флегматичен 1 (вж). **2.** Който се извършва ненужно бавно: **бавен, туткав** разг. неодобр. *Мудни (бавни...) движения. Мудно (бавно...) решение. Мудно (бавно...) изпълнение на работата.* ⇔ ***Ант.*** бърз, енергичен, пъргав, бърз, жив. ~ ***Близ.*** флегматичен 2 (вж). → ***бавен 1***: бавноподвижен, тежкоподвижен, трудноподвижен.

мурафет простонар. → ***умение***: майсторство, вещина, майсторлък, изкусност, изкуство.

муся се разг. → ***мръщя се***: въся се, цупя се, чумеря се, грочa се.

мутра → прен. разг. неодобр. ***борец 3***: врат, дебеловрат, мутрафон, мутряга.

мутрафон разг. неодобр. → ***борец 3***: врат, дебеловрат, мутра, мутряга.

мутряга разг. неодобр. → ***борец 3***: врат, дебеловрат, му-

тра, мутрафон.

муфта простонар. → ***полза 1***: изгода, облага, печалба, дивидент, интерес, файда, келепир, аванта, кяр, далавера.

мухлясал → прен. ирон. ***отживял***: остарял, старомоден, анахроничен, архаичен, допотопен, мухлясал.

мушкам – Блъскам, тикам нещо заострено някъде, в някого: **ръчкам** разг., **ръгам** разг. експр. *Мушкам (ръчкам...) някого с лакът.* → ***бода***: ръчкам, ръгам. → ***пъхам***: завирам, тикам, навирам, намъквам, втиквам.

мъгляв → прен. ***неясен 1***: смътен, недоловим, непонятен, невнятен, мътен, неопределен.

мъдрувам разг. ирон. → ***мисля 2***: размишлявам, разсъждавам, обмислям, умувам.

мъка – **1.** Обикн. *мн.* Големи лични или други неприятности, злини, лош живот: **страдание, тегло, изпитание, теглило** разг., **патило** разг. *През гранитните огради на замислените здания / всяка скрита скръб заплака, всяка горест зарида.../ И събужда се вълната на заспалите страдания.* Хр. Ясенов. *Преминах / през дим, / през масло / и машини, / преминах през / гнет и тегло.* Н. Вапцаров. *Робски мъки (страдания...). Мъка (страдание...) от недоимък. Дълги години на мъки (страдания...).* **2.** Остро душевно неразположение, причинено от голяма неприятност, загуба, тревога и под.: **тъга, страдание, горест** поет., **покруса** книж., **нерадост** поет., **жалба** нар., **болка** прен. *Но мен ме притиска / жестока, дълбока тъга. – / За вашто „сега" / е горест стаена във мен.* Н. Вапцаров. *Уви, да беше знаял съмненията тайни / и жалбите сърдечни, и мъките безкрайни / на тоз прегърбен роб.* П. К. Яворов. *Но дойдоха печални дни. Покруса / най-твърдите от глъбини раздруса.* К. Христов. *Ела, в нерадост аз самотен гасна, / неволен губя свойте златни дни.* Д.

Дебелянов. *Видях мъката (тъгата...) на майката за болното дете. Изпитах мъка (тъга...) при вида на голямата мизерия, в която живееха тези хора. Той посрещна с огромна мъка (тъга...) несправедливото решение.* ⇔ ***Ант.*** радост. **3.** Обикн. мн. Голямо физическо неразположение: **мъчение, страдание, болка**. *А бедните братя* [Миладинови] *в предсмъртни страданья / изпущаха свойте последни стенанья.* Ив. Вазов. *Умря в големи мъки (мъчения...).* → ***мъчение 1***: изтезание, тормоз, инквизиция. → ***усилие 1***: напън, напрежение, зор. → ***усилие 2***: трудност, зор.

мълниеносен → ***мигновен***: моментален, светкавичен, шеметен.

мълча – Не говоря: **немея** рядко експр., **трая** прен. разг. *Каквото и да го питах, не отговори, мълчи (немее...). Мълчи (трай...), да не ни усетят!* ⇔ ***Ант.*** говоря.

мълчалив – **1.** Който не обича да говори: **неприказлив, неразговорлив, неразговорчив**. *По характер детето е мълчаливо (неприказливо...). Мълчалив (неприказлив...) колега.* ⇔ ***Ант.*** приказлив, разговорлив, бъбрив. ~ ***Близ.*** необщителен, затворен. **2.** Който се извършва с мълчание: **безмълвен, безгласен, негласен, ням** прен. *Мълчаливо (безмълвно...) съгласие. Мълчалива (безмълвна...) съпротива. Мълчалив (безмълвен...) укор.* ⇔ ***Ант.*** гласен, явен, открит. **3.** Който не говори, мълчи в определен момент: **безмълвен** книж., **неприказлив, безгласен, тих, ням** прен. поет. *Безмълвният войнишки взвод / замря под каменния свод.* В. Башев. *Кой знай, белки нещо / да каже, трепна таз усмивка тиха – / и пак изчезна няма, както дойде!* П. П. Славейков. *Имаше един мълчалив (безмълвен...) свидетел. Мълчалив (безмълвен...) слушател. – Защо си толкова мълчалив (неприказлив, тих) днес?* → прен. ***тих 2***: безшумен, без-

звучен, ням. → прен. ***тих 3***: безшумен, глух, ням.

мълчание → прен. поет. ***тишина 1***: безмълвие, безмълвност, глухота.

мъмря несв. → ***критикувам***: съдя[2], коря, упреквам, укорявам, порицавам, кастря, хокам.

мърдам → прех. ***движа 1***: местя. → непрех. ***движа се 2***: шавам.

мързел разг. → ***лентяйство 1, 2***: безделие, мързелуване, леност.

мързелан разг. → ***лентяй***: безделник, лентяй, мързеливец.

мързелив → ***ленив 1***: нетрудолюбив. → ***ленив 2***: безделен, лентяйски.

мързеливец → ***лентяй***: безделник, лентяй, мързелан.

мързелувам → ***безделнича***: лентяйствам, хайлазувам, излежавам се.

мързелуване разг. → ***лентяйство 1, 2***: безделие, леност, мързел.

мърляв разг. → ***мръсен 1***: нечист, изцапан, замърсен, измърсен, нацапан, оцапан, омърлян, кирлив.

мъртъв – В който животът е прекратен, спрял: **умрял, безжизнен, бездушен, бездиханен** книж. *Не в черковний двор зариха на любовта двете жъртви – / тамо ровят само тия, дето истински са мъртви.* П. П. Славейков. *Барикади срутени, бездушни тела, / пустота и кошмар безпощаден.* Хр. Смирненски. *Мъртви (умрели...) войни. Мъртъв (умрял...) стар човек. Мъртво (умряло...) животно.* ⇔ ***Ант.*** жив. → прен. ***неодушевен***: бездушен.

мършав → ***слаб 5***: кльощав, сух, изпит, аскетичен, постал.

мъст → ***отмъщение***: разплата, отплата, възмездие.

мътен → прен. ***облачен***: заоблачен, мрачен, навъсен, намръщен, свъсен, смръщен, начумерен. → прен. ***сумрачен***: полумрачен, дрезгав. → прен. ***неясен 1***: смътен, недоловим, непонятен, невнятен, неопределен, мъгляв.

мъча → ***измъчвам 1***: изтезавам, тормозя, тероризирам,

малтретирам, инквизирам. → ***измъчвам 3***: гнетя, угнетявам, потискам, притеснявам, тормозя, депресирам, терзая, тровя // изтормозвам, изтерзавам, депресирам.

мъча се → ***страдам 2***: тегля, патя. → прен. ***старая се***: стремя се, опитвам се, грижа се, гледам.

мъчен → ***труден 1***: тежък, сложен.

мъчение – Обикн. *мн.* Голямо физическо или нравствено страдание, което някой причинява на някого: **мъка, изтезание, тормоз** само *ед.*, **инквизиция** *ед.*, разш. *Затворникът бил подложен на жестоки мъчения (мъки...). Не издържа мъченията (мъките...). Нечовешко мъчение (мъки...).* → ***мъка 3***: страдание, болка.

мъчителен – **1.** Който причинява силна душевна или физическа мъка, болка: **тежък** прен., **тягостен** книж., **угнетителен** книж., **убийствен** прен. експр., **кошмарен** прен. книж. експр. *Аз предсещам мъчителни скърби в безнадеждното свое сърце.* Хр. Ясенов. *Мъчителен (тежък...) месец на изгнание. Мъчителна (тежка...) нощ за болен. Мъчителна (тежка...) гледка. Мъчителни (тежки...) преживявания.* ⇔ ***Ант.*** лек. ~ ***Близ.*** непоносим (вж) **2.** Който изразява мъка, болка: **болезнен, страдалчески**. *Мъчителна (болезнена...) въздишка. Мъчителен (болезнен...) плач. Мъчителна (болезнена...) гримаса.* **3.** Който трудно се понася, издържа: **тягостен** книж., **тежък** прен., **угнетителен** книж. *Мъчителен (тягостен...) разпит. Мъчително (тягостно...) мълчание.* ⇔ ***Ант.*** лек. → ***труден 2***: усилен, тежък, непосилен.

мъчнотия разг. → ***трудност***: затруднение, зор.

мязам простонар. → ***приличам***: схождам си. → ***подхождам 2***: съответствам, прилягам, връзвам се, ставам[4]. → ***подхождам 3***: подобавам, приличам, съответствам. → ***подхождам 4***: приличам, отивам, приля-

гам, стоя, вървя.

мязам си простонар. → ***приличам си***: схождам си.

мярвам разг. → ***забелязвам 1***: съглеждам, зървам, съзирам.

мярвам се → ***появявам се 3***: мяркам се, вестявам се, вясвам се.

мяркам се → ***появявам се 3***: мярвам се, вестявам се, вясвам се.

място – **1.** Географско пространство, ограничено от някакви особености: **местност, район, кът** поет. *Това място (местност...) ми е познато.* **2.** Пространство, което се заема, може да се заеме от нещо или използва за нещо: **кът** обикн. поет. *Тамо вдън горите атонски високи, / убежища скрити от лъжовний мир, места за молитва, за отдих и мир /.../ един монах тъмен, непознат и бледен / пред лампа жумеща пишеше наведен.* Ив. Вазов. *Догде стремежите дребнави, груби / в сърце ми не намерят място, кът, / догде, умее още то да люби, / не ще потърся милост аз в светът.* К. Христов. *Чудесно място (местност...) за вила. Търся място (кът), където да отдъхна. Място (кът) за обувките.* **3.** Пространство, където нещо става: **точка** прен., **пункт** книж. *Място (точка...) на пресичане на пътища. Място (пункт) на среща.* → прен. ***значение 3***: важност, стойност, ценност, цена.

Н

набег книж. → ***атака 1***: щурм, настъпление, офанзива, пристъп, удар.

набеждавам → ***обвинявам***: виня, бедя, нападам, окривявам, клеветя, наклеветявам.

набелязвам → рядко ***означавам***: отбелязвам, бележа, маркирам, обозначавам, за-

белязвам. → прен. ***определям 3***: посочвам. → ***отбелязвам 1***: записвам, забелязвам, бележа.

набирам → ***събирам 2***: сбирам.

наблъсквам се → прен. разг. ***преяждам***: пресищам се, натъпквам се, надумквам се, надънвам се.

наблюдавам → ***гледам***: съзерцавам, зяпам. → рядко ***внимавам 2***: следя, бдя, гледам.

наблюдателен → ***бдителен***: зорък, буден. → ***проницателен 2***: проникновен, прозорлив.

наблюдение → ***контрол***: надзор, мониторинг, супервизия, супервайзерство, супервайзинг.

наблягам → ***подчертавам***: натъртвам, акцентирам.

наболял → ***актуален 1***: назрял, навременен.

набръчквам → прен. поет. ***нагъвам 3***: надиплям, дипля, гърча, къдря, накъдрям.

набръчквам се – 1. Ставам на бръчки, гънки временно: **нагърчвам се, сгърчвам се.** *Челото му се набръчка (нагърчи...) от тревога. Водата се набръчка (нагърчи) от лекия ветрец.* ⇔ ***Ант.*** изглаждам се, заглаждам се. **2.** Покривам се с бръчки трайно, обикн. от старост: **сбръчквам се.** *В последните години майка ми много се набръчка (сбръчка). Лицето му се е набръчкало (сбръчкало) от старост.*

набърквам → ***замесвам***: намесвам, въвличам, вмесвам, забърквам, оплитам, заплитам.

навалица → ***тълпа***: множество, сборище, гъмжило, рояк, гмеж.

навеки поет. → ***завинаги***: вовеки.

навестявам разг. → ***посещавам***: ходя, отивам, спохождам, наобикалям, обикалям.

навивам → прен. разг. ***увещавам***: уговарям, придумвам, карам², агитирам, обработвам, кандърдисвам.

навивам се → прен. разг. ***съгласявам се 1***: приемам, склонявам, скланям, благоволявам, кандисвам.

навик – Склонност да се вършат някакви действия

или действие неволно, без замисляне, поради честото им повтаряне: **привичка, обичай, адет** простонар., **табиет** простонар. *Спомени и хора, / навици и мисли / между нас разсипват своя лепкав прах.* Н. Йорданов. *Има навик (привичка) веднага да си учи, когато се върне от училище. Навик (привичка) му е да си събува обувките вкъщи. Имам навик (привичка...) да излизам вечер на разходка. По навик (привичка...) се събуждам винаги в 7 ч. Придобил е лошия навик (привичка...) да подсмърча.*

навиквам[1] → ***свиквам 1***: привиквам, научавам се, приучвам се.

навиквам[2] разг. → ***карам се***: хокам, гълча, строявам, калайдисвам, дера.

навирам разг. неодобр. → ***пъхам***: мушкам, завирам, тикам, намъквам, втиквам.

навлизам → ***влизам 1***: намъквам се.

навличам → разг. ***предизвиквам 3***: причинявам, създавам, пораждам, произвеждам, направям, донасям, докарвам.

навред разг. → ***навсякъде***: вред, вредом.

навреждам – С предл. *на.* **1.** Нанасям вреда на някого: **вредя** несв., **пакостя** несв. (огр. за неблагоприятно действие), **напакостявам** (огр. за неблагоприятно действие). *Критиката няма да ми навреди (напакости), а ще ми помогне. Враждуват и всеки от тях се опитва да навреди (напакости) на другия. Силният дъжд вреди (пакости...) на лозята. Лекарството очевидно ти вреди (пакости...) повече, отколкото ти помага. Повече предложения не вредят (навреждат).* ⇔ ***Ант.*** помагам, съдействам. ~ ***Близ.*** преча. **2.** Нанасям вреда, поражение на нещо: **увреждам, развалям** прен. разг., **напакостявам** (*на*). *Слуховете навредиха на (увредиха...) добрите отношения между двете семейства. Общата икономическа криза навреди на (увреди...) търговските връзки. Клю-*

ката навреди на (увреди...) доброто му име. ⇔ ***Ант.*** оправям, възстановявам. → ***увреждам***: съсипвам, разрушавам, руша, поразявам, разнебитвам, разсипвам.

навременен – Който става, когато трябва, когато е нужен: **своевременен, благовременен** рядко книж. *Навременен (своевременен...) дъжд. Навременни (своевременни...) мерки. Навременна (своевременна) сеитба.* ⇔ ***Ант.*** безвременен, ненавременен, несвоевременен, неблаговременен. → ***актуален 1***: назрял, наболял.

навсякъде – На, по всички места: **навред** разг., **вред** разг., **вредом** поет., **всякъде** поет. рядко. *Навсякъде (навред...) търсен, всякъде приет.* Ив. Вазов. *Навсякъде (навред...) те познават. Навсякъде (навред...) продават книги.* ⇔ ***Ант.*** никъде (вж).

навършвам – Достигам определена възраст, определени години: **ставам**[3] (*на*), **изпълвам** прен. разг. *Вчера навърших (станах на...) 20 години. Бебето навърши (стана на...) пет месеца.*

навъсвам се → ***намръщвам се***: свъсвам се, смръщвам се, намусвам се, нацупвам се, начумервам се, нагрочвам се. → прен. поет. ***притъмнявам 1***: стъмнявам се, стъмвам се, затъмнявам се, мръщя се, свъсвам се, намръщвам се, смръщвам се, начумервам се.

навъсен → ***намръщен***: смръщен, свъсен, начумерен. → прен. поет. ***облачен***: заоблачен, мрачен, мътен, намръщен, свъсен, смръщен, начумерен.

навярно → ***явно 3***: изглежда, вероятно, явно, очевидно.

нагаждам се → ***приспособявам се 2***: свиквам, привиквам, адаптирам се, пригаждам се, аклиматизирам се, акомодирам се. → разг. неодобр. ***приспособявам се 3.***

нагиздвам → ***украсявам 1***: крася, кича, разкрасявам, разхубавявам, китя, гиздя, декорирам.

нагиздвам се разг. → ***нагласявам се (нагласям се)***: докар-

вам се, пременявам се, издокарвам се, наконтвам се, накипрям се, натруфвам се.

нагласявам (нагласям) → ***подготвям 1***: приготвям, нагласям, глася, нареждам, редя, натъкмявам, стъкмявам. → ***поставям 1***: слагам, турям, намествам, нагласям, натъкмявам, бутвам, бутам, курдисвам. → ***организирам 1***: уреждам, устройвам, подготвям, нагласям, спретвам.

нагласявам се (нагласям се) – разг. Обличам се хубаво, с празнични или нови дрехи: **докарвам се** разг., **издокарвам се** разг., **наконтвам се** разг. ирон., **нагиздвам се** разг., **накипрям се** разг. ирон., **натруфвам се** разг. ирон. (обикн. с луксозни дрехи или с много украшения). *Дъщеря ми вече се нагласи (докара...). Нагласи се (докара се...) с най-хубавия си костюм и излезе.* ~ ***Близ.*** глася се (вж); обличам се. → разг. ***настанявам се***: разполагам се, намествам се, нагласям се, инсталирам се, курдисвам се, намърдвам се.

нагласям → ***подготвям 1***: приготвям, нагласявам, глася, нареждам, редя, натъкмявам, стъкмявам. → разг. ***настройвам 1***: акордирам. → ***поставям 1***: слагам, турям, намествам, нагласявам, натъкмявам, бутвам, бутам, курдисвам. → ***организирам 1***: уреждам, устройвам, подготвям, нагласявам, спретвам.

нагласям се разг. → ***нагласявам се***: докарвам се, пременявам се, издокарвам се, наконтвам се, нагиздвам се, накипрям се, натруфвам се. → прен. ***настанявам се***: разполагам се, намествам се, нагласявам се, инсталирам се, курдисвам се, намърдвам се.

наглед – Както изглежда, както се възприема отстрани: **привидно, външно, видимо**. *Само наглед (привидно...) съм здрав. Наглед (привидно...) детето вижда нормално. Наглед (привидно...) семейството живее добре.* ⇔ ***Ант.*** реално, фактически, всъщност.

наглеждам – Следя поведението на някого или състояни-

ето на нещо, като внимавам да не им се случи нещо лошо: **надзиравам** рядко, **гледам.** *Наглеждам (надзиравам...) децата, докато майка им е на работа. Наглеждам (гледам) млякото да не изкипи.*

нагрочвам се разг. → ***намръщвам се***: смръщвам се, свъсвам се, навъсвам се, намусвам се, нацупвам се, начумервам се.

нагъвам – **1.** Правя нещо на гънки, чупки: **надиплям, дипля** несв., **начупвам** прен. *Шивачката нагъна (надипли...) полата. Нагъвам (надиплям, дипля...) завеси.* **2.** рядко Правя нещо на катове: **сгъвам, дипля** несв., **надиплям, сдиплям.** *Нагъвам (сгъвам...) топ плат. Нагъвам (сгъвам...) покривка. Нагъвам (сгъвам...) одеяло.* ⇔ ***Ант.*** разгъвам, раздиплям. **3.** Правя на гънки мека или течна повърхност: **надиплям** прен. поет., **дипля** несв., прен. поет., **нагърчвам, гърча** несв., **къдря** несв., прен. поет., **накъдрям** прен. поет., **набръчквам** прен. *Ударите на лопатите нагъват (надиплят...) водата на кристалното езеро. Ветрецът нагъва (надипля...) полите на момичетата. Водата намокри листовете на масата и ги нагъна (нагърчи, набръчка).*

нагъл → ***нахален 1, 2***: безочлив, арогантен, дебелоок, безцеремонен.

нагърбвам се разг. → ***наемам се***: заемам се, ангажирам се, заангажирам се, натоварвам се, задължавам се, връзвам се.

нагърчвам → ***нагъвам 3***: надиплям, дипля, гърча, къдря, накъдрям, набръчквам.

нагърчвам се → ***набръчквам се 1***: сгърчвам се.

над – Повече от нещо: **свръх.** *Теглото ти е над (свръх) нормата. Работя над (свръх) възможностите си, за да свърша книгата навреме.* ⇔ ***Ант.*** под.

надбавка – спец. Допълнително възнаграждение: **премия, бонус.**

надвивам разг. → ***побеждавам 1***: сломявам, сразявам,

съкрушавам, смазвам. → прен. разг. ***превъзмогвам 1, 2***: преодолявам, надмогвам, побеждавам, надделявам.

надделявам → прен. ***превъзмогвам 1, 2***: преодолявам, надмогвам, надвивам, побеждавам.

надежда – Чувство на известна увереност, че нещо желано ще стане: **очакване, упование** поет. *Живеят с постоянна надежда (очакване...), че синът им ще се върне да работи у нас. Надеждата (очакването...), че всичко ще се оправи, го крепи. Надеждите (очакванията) ви няма да се оправдаят.* ⇔ ***Ант.*** безнадеждност, отчаяние. → прен. ***вероятност***: изглед, шанс, възможност.

надежден → ***безспорен 1***: достоверен, неоспорим, сигурен, неопровержим, необорим. → ***сигурен 1***: верен, благонадежден.

надзиравам рядко → ***наглеждам***: гледам.

надзор → ***контрол***: наблюдение, мониторинг, супервизия, супервайзерство, супервайзинг.

надигам → ***вдигам 1***: повдигам, издигам. → ***вдигам 2***: издигам, възправям. → ***вдигам 2 //***: повдигам, издигам.

надигам се → ***качвам се 2***: вдигам се, покачвам се, изкачвам се, издигам се, повдигам се. → прен. разг. ***ставам¹ 1***: изправям се, вдигам се, възправям се. → прен. ***увеличавам се 2***: нараствам, повишавам се, покачвам се, качвам се, вдигам се. → ***въставам***: разбунтувам се, вдигам се, възправям се, ставам¹.

надиплям → ***нагъвам 1***: дипля, начупвам. → прен. поет. ***нагъвам 2***: сгъвам, сдиплям, дипля. → прен. поет. ***нагъвам 3***: нагърчвам, дипля, гърча, къдря, накъдрям, набръчквам.

надменен – Който проявява чувство за превъзходство, пренебрежение към другите или изразява такова самочувствие: **високомерен, горделив, горд, самомнителен, надут** прен. разг. неодобр., **важен** прен. разг. неодобр., **наперен** разг.

ирон., **нафукан** разг. неодобр. *Надменен (високомерен...) политик. Този съсед е много надменен (високомерен...). Отговаря с надменен (високомерен...) вид. Отблъсква с надменните (високомерните...) си забележки и подмятания.* ⇔ ***Ант.*** скромен.

надминавам → ***задминавам 1***: подминавам, изпреварвам, отминавам, заминавам[2], преварвам, надпреварвам. → ***задминавам 2***: изпреварвам, преварвам.

надмогвам книж. → ***превъзмогвам 1, 2***: преодолявам, надвивам, побеждавам, надделявам.

надмощие → ***господство 1***: превъзходство, превес, първенство, приоритет, хегемония.

надсмивам се → ***присмивам се***: подигравам се. → ***осмивам***: иронизирам, окарикатурявам, изкарикатурвам.

надумквам се разг. ирон. → ***преяждам***: пресищам се, натъпквам се, наблъсквам се, надънвам се.

надут → прен. разг. ***надменен***: високомерен, самомнителен, горделив, горд, нафукан, наперен, важен. → прен. ***високопарен***: гръмък.

надънвам се разг. грубо → ***преяждам***: пресищам се, натъпквам се, наблъсквам се, надумквам се.

надъхвам разг. → ***настройвам 3***: наострям, насъсквам, напомпвам.

надявам се – **1.** Изпитвам надежда и предусещане, че нещо ще стане: **очаквам, чакам** прен. *Надявам се (очаквам...) да се съберем за празника. Надявам се (очаквам...), че изборът ми ще мине успешно. Надявам се (очаквам...) да получа писмо.* **2.** С предл. *на*. Имам надежда и увереност, че някой, нещо ще ми помогне или ще помогне за нещо: **разчитам, уповавам се** книж., **осланям се, облягам се** прен. *Ще разбереш, че вожд гради на пясък, / на гнет кога се уповава, / че меч безмилостен уста запушва, / ала сърца не завладява.* Ст. Михайловски. *Надявам се (разчитам...) на*

синовете си за всичко. Надяват се (разчитат...) на наследство. Надява се (разчита...) на баща си да го издържа да следва.

наедно → *заедно 1*: съвместно. → ***заедно 2***: задружно, дружно, колективно, общо, съвместно. → ***заедно 3***: едновременно, съвместно. → ***заедно 4***: вкупом, накуп, изцяло.

наемам – Привличам за някаква работа някого с договор, с уговорени условия: **вземам** прен., разг., **уславям** нар., **ангажирам, спазарявам** разг., **пазаря** несв., разг., **ценявам (цаня)** нар. *Наемам (вземам...) строителна бригада да направи вила. Наемам (вземам...) чистачка за почасова работа.* ⇔ ***Ант.*** освобождавам.

наемам се – Поемам задължение, отговорност да направя нещо: **нагърбвам се** разг., **ангажирам се, заангажирам се, натоварвам се** разг., **задължавам се, връзвам се** прен. разг. *Стоян дружина думаше: / – Ой ми ва вази, дружина, / дружина вярна, сговорна, /кой от вас ще се наеме / сред нива да си отиде.* Нар. пес. *Наех се (нагърбих се...) да помиря скараните приятели. Не мога да се наема (нагърбя...) аз да преговарям вместо вас. Наехме се (нагърбихме се...) с доста задачи.*

нажулвам се разг. грубо неодобр. → ***напивам се***: опивам се, натряскам се, нарязвам се, накърквам се, насвятквам се, напорквам се, нафирквам се, натаралянквам се, насмуквам се, налоквам се, гипсирам се.

назад → ***обратно 2***.

назадничав → ***консервативен***: ретрограден, закостенял.

назовавам се → ***казвам се***: наричам се, именувам се (именуват ме), викам се (викат ме), зова се (зоват ме).

назорвам простонар. → ***принуждавам***: заставям, накарвам, карам, натискам, насилвам.

назрял → ***актуален 1***: наболял, навременен.

най-вече → ***предимно***: главно.

накарвам → ***принуждавам 1***: заставям, натискам, насилвам, назорвам. → ***предизвиквам 2***: подбуждам, карам², принуждавам, заставям. → св. ***увещавам***: уговарям, придумвам, карам², агитирам, обработвам, навивам, кандърдисвам.

накипрям се разг. ирон. → ***нагласявам се (нагласям се)***: докарвам се, пременявам се, издокарвам се, нагиздвам се, наконтвам се, натруфвам се.

наклеветявам → разш. ***обвинявам***: виня, бедя, набеждавам, нападам, клеветя, окривявам.

наклепвам разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, измацвам, омацвам, намацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, оклепвам, изклепвам.

наклонност → ***влечение***: склонност, предразположение, слабост.

наконтвам се разг. ирон. → ***нагласявам се (нагласям се)***: докарвам се, нагласям се, пременявам се, издокарвам се, нагиздвам се, накипрям се, натруфвам се.

накуп → ***заедно 4***: вкупом, наедно, изцяло.

накъдрям прен. → ***нагъвам 3***: надиплям, дипля, гърча, къдря, набръчквам.

накърквам се разг. грубо неодобр. → ***напивам се***: опивам се, натрясквам се, нарязвам се, насвятквам се, напорквам се, натаралянквам се, нафирквам се, насмуквам се, нажулвам се, налоквам се, гипсирам се.

накърнен → ***увреден 2***: засегнат.

налагам → ***въвеждам 3***: внедрявам, установявам.

налагам се → ***властвам 4***: господствам.

налапвам → прен. разг. ирон. ***научавам 1***: заучавам, усвоявам, овладявам.

налапвам се разг. грубо → ***нахранвам се***: наяждам се, засищам се, насищам се, наплюсквам се.

належащ → ***наложителен***: неотменим.

наличност → с предл. в. ***брой***

3: кеш.

налитам → ***нападам 1***: нахвърлям се, връхлитам.

наложителен – Който непременно трябва да стане, да се направи или да се удовлетвори: **належащ, неотменим** рядко книж. *Наложителна (належаща...) е бърза помощ. Наложително (належащо...) пътуване. Наложителни (належащи...) мерки за сигурност.* ~ ***Близ.*** неотложен (вж).

налоквам се разг. грубо → ***напивам се***: опивам се, натрясквам се, нарязвам се, накърквам се, насвятквам се, напорквам се, нафирквам се, натаралянквам се, нажулвам се, насмуквам се, гипсирам се.

налудничав → ***ненормален 2***: луд, побъркан, умопобъркан, безумен, умопомрачен, невменяем, смахнат, откачен, мръднал, сбъркан, превъртял, шашав, чалнат, изкукуригал.

налят → прен. ***възпълен***: закръглен, загладен, сочен.

намалявам¹ / намалея непрех. – **1.** Ставам по-малък по размер, количество: **смалявам се** огр. *От сушата язовирът е намалял (смалил се е). Възможностите на някои политици намаляха (смалиха се), като загубиха властта си.* ⇔ ***Ант.*** увеличавам се, уголемявам се, нараствам. **2.** Ставам по-малък по сила, по-слаб: **отслабвам, спадам, притъпявам се** прен. (огр.). *Болките намаляха (отслабнаха...). Напрежението в страната намалява (отслабва, спада). Силите ми намаляват (отслабват, спадат).* ⇔ ***Ант.*** засилвам се, нараствам, усилвам се, изострям се (огр. за чувство), задълбочавам се. → ***отслабвам 3***: стихвам, затихвам, утихвам, замирам. → ***спадам 1***: понижавам се, снижавам се, падам.

намалявам² / намаля прех. – Правя нещо да бъде по-малко по размер, количество: **смалявам, съкращавам, ограничавам** (огр. за количество, степен), **редуцирам** книж. (огр., обикн. за количество). *Всеки осем ци-*

гари / съкращават със час / отредената възраст / на всеки от нас. Н. Йорданов. *Намалявам (смалявам, съкращавам) дължината на алеята. Намалявам (съкращавам, редуцирам, ограничавам) служителите. Намалявам (ограничавам) безработицата. Намалявам (ограничавам) скоростта.* ⇔ ***Ант.*** увеличавам 1 (вж). → прен. ***понижавам 2***: снижавам, свалям.

намацан разг. → ***мръсен 1***: измърсен, изцапан, нацапан, замърсен, нечист, замацан, омацан, оцапан, омърлян, мърляв, кирлив.

намацвам разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, измацвам, омацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

намеса → ***участие***: дял, роля, съпричастие.

намесвам → ***замесвам***: въвличам, вмесвам, забърквам, набърквам, оплитам, заплитам.

намествам се → ***настанявам се***: разполагам се, нагласям се, нагласявам се, инсталирам се, курдисвам се, намърдвам се.

намирам – Забелязвам, установявам мястото на нещо, което съм загубил, което търся или към което се стремя: **откривам, виждам** прен. *Намерих (открих...) книгата на най-горния рафт. Намерихме (открихме) скривалището. Намерих (открих...) си загубения шлифер. Намерих (открих...) решение за сложната задача.* ⇔ ***Ант.*** търся; загубвам. → ***откривам 3***: разкривам. → прен. ***определям 1***: установявам. → ***заварвам***: сварвам, откривам. → ***смятам 2***: мисля, считам, преценявам, имам.

намирам се – **1.** Местоположението ми е някъде: **съм, пребивавам** книж. (огр. за живи същества). *Къде се намират (са...) другарите ти сега? Аз се намирам (съм...) на палатка близо до езерото. Енциклопедията се*

намира (е) на най-горния рафт. **2.** Налице съм в някакви документи: **срещам се, съм, има ме, фигурирам** книж. *В списъка на участниците във въстанието се намира (среща...) и името на моя дядо. И вие се намирате (сте...) между кандидатите за награда.* → ***оказвам се 1***: озовавам се, попадам.

намръщвам се – Свивам, приближавам вежди, обикн. в знак на недоволство: **смръщвам се, свъсвам се, навъсвам се, намусвам се** разг., **нацупвам се** разг., **начумервам се** разг., **нагрочвам се** разг. рядко. *Видя калта по килима и се намръщи (смръщи...). Защо си се намръщила (смръщила...) от сутринта? Все за нещо ще намери / да се начумери – / ту му млякото горещо, / ту пък друго нещо.* П. Р. Славейков. ⇔ ***Ант.*** засмивам се, усмихвам се, прояснявам се, засиявам, грейвам. → прен. поет. ***притъмнявам 1***: стъмнявам се, стъмвам се, затъмнявам се, мръщя се, свъсвам се, смръщвам се, навъсвам се, начумервам се.

намръщен – Който има събрани вежди като израз на недоволство или дълбоко замисляне: **смръщен, свъсен, навъсен, начумерен** разг. *Да кажеме, ти се завръщаш, / намръщен се връщаш / във къщи.* Н. Вапцаров. *Гледам намръщен (смръщен...). Намръщено (смръщено...) чело. Намръщено (смръщено...) лице. Намръщена (смръщена...) ревизорка.* → прен. поет. ***облачен***: заоблачен, мрачен, мътен, навъсен, свъсен, смръщен, начумерен.

намусвам се разг. → ***намръщвам се***: свъсвам се, смръщвам се, навъсвам се, нацупвам се, начумервам се, нагрочвам се.

намъквам разг. → ***пъхам***: мушкам, завирам, тикам, навирам, втиквам.

намъквам се разг. експр. → ***влизам 1***: навлизам.

намърдвам се разг. → ***настанявам се***: разполагам се, намествам се, нагласям се,

нагласявам се, инсталирам се, курдисвам се.

намърлям разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, измацвам, омацвам, намацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

намърсявам разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, измацвам, омацвам, намацвам, омърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

нанкам *дет.* разг. → ***спя 1***: хъркам, къртя.

наобикалям → ***обкръжавам***: окръжавам, ограждам, обграждам, заобиколявам (заобикалям). → прен. разг. ***посещавам***: ходя, отивам, навестявам, спохождам, обикалям.

наобиколявам (наобикалям) → ***обкръжавам***: окръжавам, ограждам, обграждам, заобиколявам (заобикалям). → прен. разг. ***посещавам***: ходя, отивам, навестявам, спохождам, обикалям.

наострям → прен. разг. ***настройвам 3***: надъхвам, насъсквам, напомпвам.

нападам – **1.** Спускам се върху някого, нещо, за да му нанеса зло – да го бия, ограбя, унищожа: **нахвърлям се** (*върху, на*), **налитам** (*върху, на*), **връхлитам** експр. *Нападнаха го (нахвърлиха се...) две кучета. Скакалци нападнаха (налетяха на, връхлетяха) посевите. Крадци нападнали (нахвърлили се...) пътниците. Нападна (връхлетя) го някаква болест.* **2.** Отправям се с оръжие, с бой срещу някого, нещо: **атакувам, щурмувам, настъпвам²** (*към*), **удрям** прен. разг. *Войските нападнаха (атакуваха...) града. Страната бе нападната (атакувана, ударена) неочаквано.* → прен. ***обвинявам***: виня, бедя, набеждавам, нападам, окривявам, клеветя, наклеветявам.

нападателен → ***агресивен 2***: войнствен, борбен, настъпателен.

нападение → ***агресия***: нашествие, нахлуване.

нападка → ***обвинение***: укор, упрек, атака. → ***ругателство***: хула, ругатня, злословие.

напакостявам → ***навреждам 1***: вредя, пакостя. → ***навреждам 2***: увреждам, разваля м.

напаст книж. → ***бедствие***: зло, злина, бич.

напатвам се разг. → ***изстрадвам***: претеглям, изпащам <си>, натеглям се.

наперен разг. → ***надменен***: високомерен, горделив, самомнителен, горд, надут, важен, нафукан.

напивам се – Ставам пиян: **опивам се** рядко, **натряскам се** разг. неодобр., **нарязвам се** разг. неодобр., **накърквам се** разг. грубо неодобр., **насвятквам се** разг. грубо неодобр., **напорквам се** разг. грубо неодобр., **нафирквам се** разг. грубо неодобр., **натаралянквам се** разг. грубо неодобр., **нажулвам се** разг. грубо неодобр., **насмуквам се** разг. грубо неодобр., **налоквам се** разг. грубо, **гипсирам се** жарг. *Напил се е (опил се е...) и не може да се държи на краката си. Рядко се напива (опива...).*

напирам → прен. разг. ***настоявам***: претендирам, домогвам се, драпам.

наплесквам → разг. ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, измацвам, омацвам, намацвам, омърсявам, намърсявам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

наплив → Навлизане на нещо някъде в голямо количество: **нахлуване, агресия** прен., **нашествие** прен. *Наплив (нахлуване...) на вносни стоки на родния пазар. Наплив (нахлуване...) на скакалци. Наплив (нахлуване...) на бежанци поради война в съседна страна.* → ***агресия 2***: нахлуване, нашествие.

наплюсквам се разг. грубо неодобр. → ***нахранвам се***: наяждам се, засищам се, насищам се, налапвам се.

напомпвам → прен. разг. неодобр. ***настройвам 3***: на-

дъхвам, наострям, насъсквам.

напорист → ***упорит 1***: настойчив, настоятелен, амбициозен.

напорквам се разг. грубо неодобр. → ***напивам се***: опивам се, натрясквам се, нарязвам се, накърквам се, натаралянквам се, нафирквам се, насвятквам се, насмуквам се, нажулвам се, налоквам се, гипсирам се.

направа → ***изработка 2***: работа. → ***устройство 1***.

направлявам книж. → ***насочвам 2***: управлявам, ръководя. → ***насочвам 3***: ръководя, напътствам, дирижирам.

направям – 1. Ставам причина нещо да стане, да го има, да бъде налице: **извършвам, правя** несв., **сторвам** разг. *Да бяха, либе, да бяха, / да бяха злато ковано / твоите руси косици... / Мяна бих сторил мило за драго /.../ мяна за благо / турци да гоня!* П. К. Яворов. *Направих (извърших, сторих) грешка. Правят (извършват...) промяната за добро. Направям (правя, извършвам...) беля.* **2.** Извършвам някакво действие, постъпка при някакви обстоятелства: **постъпвам, действам, процедирам** книж. *Както и да направя (постъпя...), все ще е уместно. Аз винаги правя (постъпвам...) така.* **3.** Организирам и осъществявам определена дейност, сбирка, акция и под. с някаква цел: **провеждам, произвеждам** книж. (огр.). *Ще направим (проведем) събрание. Направиха (проведоха...) избори. Трябва да направим (проведем) опити.* → ***изработвам 1***: правя, произвеждам, създавам. → ***изработвам 2***: изготвям, създавам, съставям, правя, сътворявам. → ***създавам 1***: сътворявам, творя. → ***построявам 1***: изграждам, издигам, вдигам, съграждам, въздигам. → прен. разг. ***спечелвам***: припечелвам, печеля, получавам, изработвам, изваждам, вадя, правя, докарвам си. → ***прокарвам 2***: изграждам, правя. → ***предизвиквам 3***: създавам, пораждам, произвеждам, до-

насям, докарвам, навличам, причинявам, създавам.

направям се / правя се несв. → прен. ***престорвам се***: преправям се, преобразявам се. → ***преструвам се 1***: престорвам се, симулирам.

напразен → ***безрезултатен***: безплоден, безполезен, безуспешен, ялов. → ***ненужен 2***: излишен, неоснователен, безполезен, безпредметен, безсмислен, безцелен.

напрегнат – Който се осъществява, става, върши се с много усилия и значителна скорост: **интензивен** книж., **усилен, динамичен** книж., **бурен** прен., **трескав** прен. *Напрегнат (интензивен...) труд. Водя напрегнат (интензивен...) живот. Напрегната (интензивна...) подготовка за изпити.* ⇔ ***Ант.*** спокоен 1 (вж). → ***неспокоен 1***: нервен, възбуден.

напредвам – Отбелязвам успех, напредък в състоянието си: **преуспявам, развивам се, издигам се, прогресирам** книж., **просперирам** книж., **авансирам** рядко книж. *Напредвам (преуспявам...) в службата. Страната напредва (преуспява...).* ⇔ ***Ант.*** изоставам. → ***минавам 5***: преминавам, тека, изнизвам се, нижа се. → ***развивам се 2***: еволюирам, израствам, движа се.

напредничав – **1.** Който с делата си се стреми към напредък, към по-добро и перспективно развитие, което води до по-съвършен живот: **прогресивен**. *Напредничав (прогресивен) човек. Напредничав (прогресивен) философ.* ⇔ ***Ант.*** консервативен (вж). ~ ***Близ.*** съвременен 2 (вж). **2.** Който е свързан с такъв начин на мислене и действия: **прогресивен**. *Напредничаво (прогресивно) мислене. Напредничава (прогресивна) литература.* ⇔ ***Ант.*** консервативен (вж). ~ ***Близ.*** перспективен. → ***челен 2***: авангарден, водещ.

напредък → ***възход***: подем, разцвет, прогрес, просперитет, растеж, цъфтеж.

напрежение → ***усилие 1***: напън, мъка, зор. → ***динамика 2***: интензивност, дина-

мизъм, динамичност. → ***възбуда***: вълнение, адреналин.

напрягам се → ***засилвам се 2***: напъвам се, насилвам се. → ***затруднявам се***: озорвам се, напъвам се, затормозявам се.

напускам (напущам) – Отправям се извън някое място, където съм, и преставам да бъда някъде: **тръгвам си** (*от*), **отивам си** (*от*), **ида си** св., **махам се** (*от*), **излизам си, избягвам**[1] прен. (*от*), **бягам** несв., прен. (*от*), **измъквам се** прен. разг. (*от*), **изфирясвам** <се> прен. разг. експр. (*от*), **фъскам** жарг., **фъсвам** жарг. *Ето, ти си отиде – и аз ще си ида.* Е. Багряна. *И си тръгвам, защото / друг изход няма, / а пък и тоз горчи. / Ти разбираш, / че всичко туй беше измама, / и не плачи.* Вл. Башев. *Напуснах (тръгнах си от...) събранието. Те напуснаха (тръгнаха си от...) дома си отдавна.* → ***оставям 3***: разделям се, разлъчвам се, зарязвам. → ***развеждам се***: разделям се, разоставям се, оставям <се>, изоставям.

напъвам се разг. → ***засилвам се 2***: насилвам се, напрягам се. → ***затруднявам се***: напрягам се, озорвам се, затормозявам се.

напън → ***усилие 1***: напрежение, мъка, зор.

напълнен → ***пълен 1***: изпълнен, запълнен.

напълно → ***съвсем 1***: съвършено, абсолютно. → ***окончателно 1***: изцяло, всецяло, докрай.

напътвам разг. → ***упътвам 1***: насочвам, ориентирам. → ***упътвам 2***: насочвам, оправям.

напътствам → ***насочвам 3***: направлявам, ръководя, дирижирам.

наранявам → прен. ***оскърбявам***: обиждам, засягам, уязвявам, жегвам.

нараствам → ***увеличавам се 1***: умножавам се, уголемявам се, разраствам се, порастваm. → ***увеличавам се 2***: качвам се, вдигам се. → прен. ***засилвам се 2***: усилвам се, активизирам се.

нарастване → ***растеж 2***: уве-

личение, уголемяване, разрастване.

нареждам – **1.** Поставям някакви неща в определен ред: **подреждам, редя** несв., **аранжирам** книж. (огр.) *Нареждам (подреждам, редя) книгите си. Нареждам (подреждам, редя) стаята. Нареждам (подреждам...) цветята във вазата.* ⇔ ***Ант.*** разреждам, разбърквам, разтурям. ~ ***Близ.*** систематизирам. **2.** прен. Казвам поредица от думи, мисли (оплаквания, клетви, поръчки): **редя** несв. *От един час нареждаш (редиш), омръзнаха ми вече тези оплаквания. Бабата нарежда (реди) нещо под носа си.* → ***подготвям 1***: приготвям, нагласям, нагласявам, глася, редя, натъкмявам, стъкмявам. → ***заповядвам 1***: разпореждам се, поръчвам, заръчвам, повелявам. → прен. разг. ***организирам 2***: подреждам, редя.

наречен нар. → ***определен 2***: предназначен, отреден.

наричам се → ***казвам се***: именувам се, назовавам се, викам се (викат ме), зова се (зоват ме).

наркотик – Вещество с растителен или синтетичен произход, което силно отпуска нервната система и постепенно я уврежда: **дрога.** *Марихуаната е по-лек наркотик (дрога).*

народностопански рядко → ***икономически***: стопански.

нарочно → ***преднамерено***: предумишлено, умишлено.

нарязвам се разг. грубо неодобр. → ***напивам се***: опивам се, натряскваm се, накърквам се, напорквам се, натаралянквам се, насвятквам се, насмуквам се, нажулвам се, налоквам се, гипсирам се.

насвятквам се разг. грубо неодобр. → ***напивам се***: опивам се, натряскваm се, нарязвам се, накърквам се, напорквам се, натаралянквам се, нафирквам се, насмуквам се, нажулвам се, налоквам се, гипсирам се.

насила – Чрез прилагане на сила или психически, морален натиск: **насилствено,**

принудително, силом рядко, **зорле(м)** простонар. *Насила (насилствено...) принуждавали българи да приемат мохамеданска вяра. Не карайте детето насила (насилствено...) да облича дрехи, които не обича. Насила хубост не става.* Погов. ⇔ ***Ант.*** доброволно.

насилвам → ***принуждавам***: заставям, накарвам, карам, натискам, назорвам.

насилвам се рядко → ***засилвам се***: напрягам се, напъвам се.

насилие – Използване на груба физическа сила, оръжие и под., за да бъде принуден някой да направи нещо: **терор, потисничество, гнет** книж., **репресия**. *Ще разбереш, че вожд гради на пясък, / на гнет кога се уповава, / че меч безмилостен уста запушва, / ала сърца не завладява.* Ст. Михайловски. *Управляват с насилие (терор...). Прилагали насилие (терор, репресии), за да събират данъците.* → разш. ***принуда***: натиск, давление.

насилствен – Който става с насилие, насила: **принудителен**. *Насилствен (принудителен) труд. Насилствено (принудително) коопериране.* ⇔ ***Ант.*** доброволен.

насилствено → ***насила***: принудително, силом, зорле(м).

насищам се – Ям в достатъчна степен, докато имам желание: засищам се. → рядко разш. ***нахранвам се***: наяждам се, **засищам се**, наплюсквам се, налапвам се.

наскоро → ***скоро 1***: близо (близко). → ***скоро 2***: неотдавна, неотколе.

наскорошен рядко → ***скорошен 1***: близък, неотдавнашен, неотколешен.

наскърбявам – Причинявам скръб, душевна болка: **разстройвам, огорчавам, натъжавам**. *Съобщението, че ще го оперират спешно, много ме наскърби (разстрои, натъжи). Несправедливият укор го наскърби (разстрои...). Наскърбяваш (разстройваш...) родителите си с този нисък успех.* ⇔ ***Ант.*** зарадвам. ~ ***Близ.*** обиждам (вж).

наслов рядко → ***заглавие***: титул.

насмешлив → ***подигравателен***: ироничен, присмехулен, сатиричен.

насмуквам се разг. грубо неодобр. → ***напивам се***: опивам се, нарязвам се, натрясквам се, накърквам се, насвятквам се, напорквам се, нафирквам се, натаралянквам се, нажулвам се, налоквам се, гипсирам се.

насочвам – **1.** Обръщам нещо в някаква посока: **отправям, устремявам, обръщам**. *Насочвам (отправям...) оръжието към нападателя. Насочвам (отправям...) очи към учителя. Насочвам (отправям, устремявам) коня към гората.* **2.** Давам указания за посоката на движение на някого, нещо: **направлявам, управлявам, ръководя**. *Полицаят насочва (направлява...) движението на кръстовището. Насочвам (направлявам...) някого по правилния път. Насочвам (направлявам...) към поставена цел.* **3.** Давам насока на развитието, движението, хода на нещо или някого: **направлявам, ръководя, напътствам** огр. за реч, **дирижирам** прен. книж. (огр). *Насочвам (направлявам, ръководя, дирижирам) икономиката. Учителката насочва (направлява, ръководи) интереса на детето. Няма да ви насочвам (направлявам, напътствам, ръководя) цял живот как да постъпвате.* **4.** Изричам, предназначавам думи за някого: **отправям, адресирам** книж., **обръщам се** (*към, с*). *Насочвам (отправям...) молбата до президента. Насочвам (отправям...) апел към младежите.* → ***упътвам 1***: напътвам, ориентирам. → ***упътвам 2***: напътвам, оправям.

насочвам се – **1.** Избирам някаква цел, оказвам предпочитание на някого, нещо: **клоня** несв., **гравитирам** несв., книж. *Сега страната се насочва (клони...) към по-различна политика. Той вече се насочва (клони...) към друга партия.* **2.** Опре-

делям си някаква цели и поведение, с което да я постигна: **избирам**. *Студентът се насочи към (избра) езикознание, а се отказа от литературознанието. Напоследък се насочих към (избрах) правото и ще се готвя за кандидатстване по тази специалност.* → ***тръгвам 1***: запътвам се, упътвам се, отправям се, потеглям, поемам, запрашвам.

насрещен → ***противоположен 1***: отсрещен, противен[2], срещуположен, срещен.

наставам → ***настъпвам[1] 1***: идвам, дохождам / дойда, започвам, започвам се, ставам[2]. → ***настъпвам[1] 2***: установява се.

настанявам се – Заемам някакво място или помещение: **разполагам се, намествам се** (за заемане на място), **инсталирам се** разг. ирон., **нагласям се** прен. разг., **нагласявам се** прен. разг., **курдисвам се** простонар. (за заемане на място), **намърдвам се** разг. (обикн. за нахално действие). *Настанихме се (разположихме се...) на първия ред. Настаниха се (разположиха се...) удобно на канапето. Настаних се (разположих се...) в много добър хотел. Вече се настаних (разположих...) в новата квартира. Настани се (курдиса се, инсталира се...) пред телевизора.*

настигам → ***стигам 2***: достигам, застигам, изравнявам се, догонвам.

настойчив – Който настоява непрестанно за нещо или е свързан със силно, постоянно настояване нещо да стане, да се постигне: **натрапчив, натраплив** рядко, **упорит**. *Настойчива (натрапчива...) купувачка. Настойчиво (натрапчиво...) искане. Настойчив (натрапчив...) поглед. Настойчива (натрапчива...) мисъл.* → ***упорит 1***: настоятелен. → ***упорит 2***: настоятелен, безотказен.

настойчивост → ***упоритост 1***: упорство, настоятелност.

настоявам – Упорито искам да се изпълни някакво мое же-

лание, да постигна нещо: **претендирам**, **домогвам се**, **драпам** прен. разг., **напирам** прен. разг. *Няколко души настояват (претендират...) за свободното място. Той настоява (претендира...) за по-голямата част от къщата.*

настоятелен → ***упорит 1***: настойчив, волев. → ***упорит 2***: настойчив, безотказен, волев.

настоятелност → ***упоритост 1***: упорство, настойчивост.

настоящ → ***съвременен 1***: сегашен, днешен.

настройвам – **1.** Създавам у някого определено чувство, настроение. Придавам определена височина, точно звучене на струните на музикален инструмент, за да свири добре: **акордирам** (огр. за пиано, клавирни), **нагласям** разг. *Цигуларите настройват (нагласят) цигулките преди всяко изпълнение. Акордьор трябва да настрои (акордира) пианото.* ⇔ ***Ант.*** разстройвам. **2.** Създавам у някого определено чувство, настроение: **предразполагам**, **разполагам**. *Музиката ме настройва (предразполага...) за работа. Вечерният здрач го настрои (предразположи...) романтично.* **3.** Внушавам на някого отрицателно отношение, неприязнени чувства към някого или нещо: **надъхвам** разг., **наострям** прен. разг., **насъсквам** прен. разг., **напомпвам** прен. разг. неодобр. *Настройвам (надъхвам...) недоброжелателно към училището. Някой го е настроил (надъхал...) срещу мен и сега ми е сърдит. Не настройвай (надъхвай...) децата срещу баба им.*

настъпателен рядко → ***агресивен 2***: нападателен, войнствен, борбен. → ***агресивен 3***: активен.

настъпвам[1] само в *3 л.* – **1.** За събитие или време – случвам се, осъществявам се в определено време: **наставам**, **идвам** несв. / **дойда** св., **дохождам** несв. / **дойда** св., **започвам**, **започвам се**, **ставам**[2]. *Рождество Хрис-*

тово! Рождество /.../ За небето сяйно тържество – / и за българский народ – настана, / че постигнат той видя си бляна. Ив. Вазов. *Настъпи (настана, дойде) вечер. Настъпват (настават...) празници. Настъпва (настава...) пролет. Моят сетен час настъпи (настана, дойде).* ⇔ ***Ант.*** отминавам, отивам си. **2.** За състояние – създава се: **настава, установява се.** *Настъпва (настава...) спокойствие. Настъпи (настана...) неописуемо безредие.* ⇔ ***Ант.*** свършвам се, изчезвам.

настъпвам[2] → ***нападам 2***: атакувам, щурмувам, удрям.

настъпление → ***атака 1***: щурм, офанзива, пристъп, набег, удар.

настървение – Силно, страстно желание да се осъществи или постигне нещо: **настървеност, стръв** прен. *Спори с настървение (настървеност...). Обзаложиха се и с настървение (настървеност...) се заловиха да довършат започнатите строежи.* → ***ожесточение***: ожесточеност, ярост, озлобеност, озвереност, злоба, злост, настървеност.

настървеност → ***настървение 1***: стръв. → ***ожесточение***: ожесточеност, ярост, озлобеност, озвереност, злоба, злост, настървение.

насъбирам се → ***струпвам се 1***: натрупвам се, стълпявам се, начоколявам се.

насърчавам – Вдъхвам на някого желание и смелост да направи нещо, което не смее да започне или замисля: **окуражавам, поощрявам, импулсирам** книж., **стимулирам** книж., **окрилявам** книж. експр. *Насърчавам (окуражавам...) децата да свирят на инструмент. Ти ме насърчи (окуражи...) да кандидатствам. Думите му много ме насърчиха (окуражиха...) да не се отказвам.* ⇔ ***Ант.*** обезкуражавам, дестимулирам, отчайвам. ~ ***Близ.*** подтиквам (вж).

насъсквам → прен. разг. ***настройвам 3***: надъхвам, настрям, напомпвам.

натаралянквам се разг. грубо неодобр. → ***напивам се***: опивам се, натрясквам се, нарязвам се, накърквам се, насвятквам се, напорквам се, нафирквам се, насмуквам се, нажулвам се, налоквам се, гипсирам се.

натеглям се разг. → ***изстрадвам***: претеглям, изпащам <си>, напатвам се.

натирвам разг. грубо → ***изгонвам***: прогонвам, пропъждам, изпъждам, прокуждам (прокудя).

натиск → ***принуда***: насилие, давление.

натискам → прен. разг. ***принуждавам***: заставям, накарвам, карам, насилвам, назорвам.

натоварвам → прен. ***ангажирам***: впрягам, заангажирам, задължавам, връзвам.

натоварвам се разг. → ***наемам се***: заемам се, нагърбвам се, ангажирам се, заангажирам се, задължавам се, връзвам се.

натраплив рядко книж. → ***настойчив 1***: натрапчив, упорит.

натрапчив → ***настойчив 1***: натраплив, упорит.

натрупвам се → ***струпвам се 1***: стълпявам се, насъбирам се, начоколявам се.

натруфвам се разг. ирон. → ***нагласявам се (нагласям се)***: докарвам се, пременявам се, издокарвам се, нагиздвам се, наконтвам се, накипрям се.

натрясквам се разг. грубо неодобр. → ***напивам се***: опивам се, нарязвам се, накърквам се, насвятквам се, напорквам се, нафирквам се, натаралянквам се, насмуквам се, нажулвам се, налоквам се, гипсирам се.

натура книж. → ***характер 1***: нрав, природа.

натъжавам → ***наскърбявам***: разстройвам, огорчавам.

натъкмявам разг. → ***подготвям 1***: приготвям, нагласям, нагласявам, глася, нареждам, редя, стъкмявам.

натъпквам се → прен. разг. ***преяждам***: пресищам се, наблъсквам се, надумквам се, надънвам се.

натъртвам разг. → ***подчертавам***: наблягам, акцентирам.

наумявам си разг. → ***спомням***

си: сещам се, досещам се, припомням си.

научавам – **1.** Запомням, придобивам някакви знания: **заучавам, усвоявам, овладявам** спец., **налапвам** прен. разг. ирон. *Научавам (заучавам...) наизуст стихотворение. Трудно научих (заучих...) урока.* **2.** С предл. *на* или съюз *да*. Уча някого да придобие някакви умения или навици: **привиквам** прех., **приучвам, свиквам** прех. *Научих (привикнах...) децата си на труд. Научавам (привиквам...) някого на търпение (да търпи). Научих детето да брои до 100.* ⇔ ***Ант.*** отучвам, отвиквам. → (научавам <се>) ***узнавам 1***: чувам, дочувам, разбирам. → ***узнавам 2***: разбирам.

научавам се[1] → ***свиквам 1***: привиквам, навиквам, приучвам се.

нафирквам се разг. грубо неодобр. → ***напивам се***: опивам се, натряскáвам се, нарязвам се, накърквам се, насвятквам се, напорквам се, натараляниквам се, насмуквам се, нажулвам се, налоквам се, гипсирам се.

нафукан разг. неодобр. → ***надменен***: високомерен, самомнителен, горделив, горд, надут, важен, наперен.

нахакан разг. грубо → ***дързък.***

нахален – **1.** Който се държи безсрамно настойчиво и без уважение към другите, за да получи или наложи нещо: **безочлив, нагъл, арогантен** книж., **безцеремонен, дебелоок** разг. неодобр., **тепегьоз** простонар. неодобр. *Нахален (безочлив...) млад човек заe мястото, без да зачете старата жена. Много е нахална (безочлива...) и може да успее да стане директорка.* ⇔ ***Ант.*** скромен, отстъпчив. ~ ***Близ.*** безсрамен, дързък, нахакан. **2.** Който е израз или проява на такова качество и поведение: **безочлив, нагъл, арогантен** книж., **безцеремонен.** *Нахално (безочливо...) държание в автобуса. Нахална (безочлива...) усмивка. Нахални (безочливи...) подмятания.* ⇔ ***Ант.*** внимателен, учтив, вежлив.

нахвърлям се → ***нападам 1***: налитам, връхлитам.

нахлуване → ***агресия 1***: нашествие, нападение. → ***наплив***: нашествие, агресия.

нахранвам се – Поемам храна, докато се почувствам сит: **наяждам се** разг., **наплюсквам се** простонар. грубо неодобр., **налапвам се** разг. грубо, **засищам се** рядко, **насищам се** разш. рядко. *Днес не мога да се нахраня (наям...), толкова съм изгладнял. Като се нахрани (наяде...), си лягa.*

нацапан → ***мръсен 1***: нечист, изцапан, замърсен, измърсен, намацан, оцапан, омацан, измацан, омърлян, мърляв, кирлив.

нацупвам се разг. → ***намръщвам се***: смръщвам се, свъсвам се, навъсвам се, намусвам се, начумервам се, нагрочвам се.

начален → ***встъпителен 1***: уводен, въвеждащ. → ***встъпителен 2***: първоначален.

начало – Момент или първо действие (първи действия), с които започва нещо: **започване**, **старт** прен., **откриване** (огр. за някои дейности). *Начало (започване, старт) на строеж. Начало (започване...) на кампания за събиране на хартия. Начало (започване) на зимата. Начало (започване...) на туристическия сезон.* ⇔ ***Ант.*** край, завършек, финал, приключване. → ***същност 2***: същина. → ***принцип 1***: максима, правило.

началствам рядко ирон. → ***управлявам 1***: ръководя, властвам, разпореждам се.

начаса разг. рядко → ***веднага***: незабавно, моментално, тутакси, завчас, тозчас, аламинут.

начевам прех. (нещо) и непрех. (*да*), нар. → ***започвам 1***: почвам, захващам, хващам, подкачам. → непрех. ***започвам 2***: почвам, подкачам. → ***започвам 3***: почвам, тръгвам.

начин – **1.** Форма за осъществяване на нещо: **способ** книж., **маниер** книж. *Начин (способ...) на обличане. Начин (способ...) на държание. Намирам най-добрия начин (способ...) да съобщя*

нещо неприятно.

2. Действия и подход за постигане на нещо: **способ** книж., **прийом** книж. нежел., **път** прен., **колай** простонар. *Начин (способ...) да се постигне цел. Начин (способ...) да се излезе от кризата. Ще намеря начин (способ...) да ти изпратя книгите.*

начоколявам се разг. → ***струпвам се 1***: натрупвам се, стълпявам се, насъбирам се.

начумервам се разг. → ***намръщвам се***: смръщвам се, свъсвам се, навъсвам се, намусвам се, нацупвам се, нагрочвам се. → прен. ***притъмнявам 1***: стъмнявам се, стъмвам се, затъмнявам се, мръщя се, намръщвам се, свъсвам се, навъсвам се, смръщвам се.

начумерен разг. → ***намръщен***: навъсен, смръщен, свъсен. → прен. ***облачен***: заоблачен, мрачен, навъсен, намръщен, свъсен, смръщен, мътен.

начупвам → прен. ***нагъвам 1***: надиплям, дипля.

нашарвам → ***оцветявам***: обагрям, боядисвам, изпъстрям, багря.

нашенец разг. → ***сънародник***: сънародник: съотечественик.

нашепвам поет. → ***шепна***: шушна, шушукам, шептя.

нашествие → ***агресия 1***: нахлуване, нападение. → прен. ***наплив***: нахлуване, агресия.

наяждам се разг. → ***нахранвам се***: засищам се, насищам се, налапвам се, наплюсквам се.

неадекватен книж. → прен. ***смутен***: неспокоен, притеснен, объркан.

неакуратен книж. → ***нехаен 1***: небрежен, немарлив, невнимателен, непрецизен. → ***нехаен 2***: небрежен, невнимателен, немарлив, непрецизен.

неаргументиран книж. → ***необоснован***: голословен, празнословен, немотивиран, недоказан, безпочвен, празен.

небезизвестен → ***известен 2***: познат, популярен, знаен.

небесен → ***син***: лазурен.

небивал книж. → ***безпримерен***: безподобен, безпре-

цедентен, несравним. → експр. ***изключителен***: извънреден, невъобразим, необикновен, необичаен, невероятен, неимоверен, нечуван, невиждан, неизказан, извънмерен, фантастичен, феноменален, страхотен, страшен, адски, жесток.

небивалица → ***измислица***: измишльотина, фантазия, фантасмагория, басня.

неблагополучен книж. → ***неуспешен***: безрезултатен, несполучлив, безуспешен, злополучен.

неблагополучие → ***неуспех***: несполука, провал, поражение, крах, авария, фиаско, банкрут.

неблагоразумен → ***безразсъден 1***: неразумен, несъзнателен, глупав, безмозъчен. → ***безразсъден 2***: неразумен, безотговорен, необмислен, лекомислен, авантюристичен, безумен.

неблагоразумие → ***безразсъдство 1***: неразумност, безразсъдност, несъзнателност, глупост. → ***безразсъдство 2***: безумство, авантюра, авантюризъм, безумие, лудост, щуротия.

неблагочестив → ***грешен 1***: греховен, неправеден, нечестив.

небрежен → ***нехаен 1***: немарлив, невнимателен, неакуратен, непрецизен. → ***нехаен 1*** // немарлив, отпуснат. → ***нехаен 2***: невнимателен, немарлив разг., неакуратен книж., непрецизен.

неброим поет. → ***безброен***: безчетен, безчислен, безброй, безчет, неизброим, несметен, неизчислим.

неведом книж. → ***необясним***: неразбираем, непонятен, неясен, ирационален книж., тъмен.

невеж → ***прост 1***: неук, необразован, непросветен, безпросветен.

неверен – 1. Който не съответства на истината: **недостоверен, неистинен, погрешен, грешен, лъжлив**. *Невярно (недостоверно...) твърдение. Невярна (недостоверна...) дата. Невярно (погрешно...) решение на задача.* **2.** Който не съответства на дадена нота или тон (за музикалнен тон, из-

пълнение): **фалшив, неточен**. *Неверен (фалшив...) тон. Невярно (фалшиво...) звучене.* **3.** На който не може да се вярва, който мами: **измамен, коварен, вероломен, измамлив** рядко, **лъжлив, лъжовен** поет. *Бушоните са вероломни. / Те винаги изгарят тъкмо / когато ни най-малко не очакваш.* Бл. Димитрова. *Не търся в моите песни / лъжовната утеха, / ни сляпото упорство.* Т. Траянов. *Неверен (измамен...) приятел. Невярно (измамно...) време. Невярна (измамна...) планинска пътека. Невярно (измамно...) щастие. Невярна (измамна...) обич.* → ***неправилен***: погрешен, грешен, неточен.

неверие – Липса на вяра, упование в някого, нещо: **обезвереност, безверие** книж., **невяра** поет. *Изпълнен съм с неверие (обезвереност...) в правилността на общата ни политика. Душата му страда от неверие (обезвереност...). Обхвана ги неверие (обезвереност...).* ⇔ ***Ант.*** вяра.

невероятен експр. – За който не може да се допусне, че е вероятен, възможен поради необикновените си качества: **неправдоподобен, невъобразим, невъзможен, немислим, фантастичен, фантасмагоричен** книж. рядко (огр.). *Невероятна (неправдоподобна...) измислица. Невероятно (неправдоподобно...) предположение. Разказаха ми напълно невероятна (неправдоподобна...) история.* ⇔ ***Ант.*** вероятен, възможен, правдоподобен, реалистичен. → ***изключителен***: извънреден, необикновен, необичаен, невъобразим, неимоверен, нечуван, невиждан, неизказан, извънмерен, небивал, фантастичен, феноменален, страхотен, страшен, ужасен, адски, жесток.

невесел → ***тъжен 1***: скръбен, печален, нерадостен, тъжовен, горестен, безутешен, горък. → ***тъжен 2***: жален, елегичен, жаловит, жалостен, тъжовен, минорен. → ***тъжен 3***: скръбен, печален,

нерадостен, горестен, безрадостен.

невеществен → ***безплътен 1***: безтелесен, нематериален.

невиждан експр. → ***изключителен 2***: извънреден, необикновен, необичаен, невероятен, невъобразим, неимоверен, нечуван, небивал, неизказан, изумителен, извънмерен, фантастичен, феноменален, страхотен, страшен, адски, жесток.

невинен → ***безгрешен 3***: праведен, чист. → прен. ***девствен***: целомъдрен, непорочен, непокътнат, чист. → прен. ***безопасен***: безвреден, безобиден.

невменяем книж. → ***ненормален 2***: луд, побъркан, умопобъркан, безумен, умопомрачен, смахнат, откачен, мръднал, сбъркан.

невнимателен → ***нехаен 1***: небрежен, немарлив, неакуратен, непрецизен. → ***нехаен 2***: небрежен, немарлив разг., неакуратен книж., непрецизен.

невнятен поет. → ***неясен***: смътен, недоловим, непонятен, мътен, мъгляв.

неволен[1] → ***несъзнателен 1***: безсъзнателен, автоматичен, машинален, инстинктивен.

неволен[2] поет. → ***нещастен 1***: злощастен, злочест, злополучен.

неволя → ***беда***: нужда, затруднение.

невръстен → ***малък 2***: маловъзрастен, дребен, ситен.

невъзвратимо книж. → ***окончателно 2***: безвъзвратно, категорично, завинаги.

невъздържан → ***несдържан***: необуздан, неукротим, неовладян, див.

невъзможен → ***невероятен***: неправдоподобен, невъобразим, немислим, фантастичен, фантасмагоричен.

невъзмутим → ***хладнокръвен***: овладян, спокоен, безстрастен, безтрепетен, сдържан.

невъзмутимост → ***хладнокръвие***: самообладание, спокойствие, сдържаност.

невъобразим → ***невероятен***: неправдоподобен, немислим, невъзможен, фантастичен, фантасмагоричен. → експр. ***изключителен***: извънреден, необикновен, невероятен, необичаен, не-

имоверен, нечуван, невиждан, неизказан, извънмерен, небивал, фантастичен, феноменален, страшен, страхотен, ужасен, адски, жесток.

невяра поет. → ***неверие***: безверие, обезвереност.

негласен → ***мълчалив 2***: безмълвен, безгласен, ням.

негоден → ***неспособен 1***: некадърен.

негодувам → ***протестирам***: бунтувам се, роптая.

негодуване → ***възмущение***. → ***протест***: бунт.

неготов рядко → ***неподготвен 1***. → ***неподготвен 2***: незрял, бос.

недалечен → ***скорошен 2***: близък.

недвусмислен – Който не буди или не изразява съмнение или колебание: **еднозначен** рядко, **ясен**, **категоричен**. *Давам недвусмислен (еднозначен...) отговор. Недвусмислено (еднозначно...) предложение. Недвусмислен (ясен) намек. Съвсем недвусмислен (еднозначен...) отказ.* ⇔ ***Ант.*** двусмислен, амбивалентен.

недействителен → ***изкуствен 2***: виртуален, нереален, въображаем. → ***нереален***: виртуален.

недисциплиниран → ***немирен 1***: палав, буен, луд, непослушен.

недобросъвестен → ***нечестен 1, 2***: непочтен, безчестен, безсъвестен, подъл, долен, низък, мръсен.

недобър → ***лош 1***: калпав, никакъв, скапан.

недоволство – Чувство на обида, гняв от несъгласие с нещо, някого: **незадоволство**, **неодобрение**, **неудовлетворение**. *Ясно изразихме недоволство (незадоволство...) от решението на ръководството. Изпитах силно недоволство (незадоволство...) от объркване на плановете ми. Публиката прояви недоволство (незадоволство...) от смяната на представлението.* ⇔ ***Ант.*** задоволство, доволство, удовлетворение. ~ ***Близ.*** възмущение (вж), протест (вж).

недоимък → ***недостиг***: оскъдност, ограниченост,

бедност, дефицит.

недоказан → ***необоснован***: голословен, празнословен, неаргументиран, немотивиран, безпочвен, празен.

недоловим → ***неясен***: смътен, непонятен, невнятен, мътен, мъгляв, неопределен.

недооценявам → ***подценявам***: омаловажавам, пренебрегвам.

недостатък – Факт, признак, проява или привичка, които правят някого или нещо по-лоши: **недъг** (огр., обикн. за хора, явления), **дефект** книж., **несъвършенство** рядко, **слабост**, **кусур** разг., **минус** прен. разг., **махана** простонар. *Да кориш не бързай, / и кусур не връзвай.* Елин Пелин. *Пиенето е най-големият му недостатък (слабост...). Какъв недостатък (дефект...) намираш на телевизора си? Вечно търси недостатъците (недъзите...) на хората. Съвременното общество има много недостатъци (недъзи...). Недостатъци (слабости...) на разработката на литературна тема.* ⇔ ***Ант.*** качество, достойнство, плюс прен.

недостатъчен – Който е в малко количество, размер, степен и не стига за нещо: **оскъден**, **ограничен**, **скромен** прен., **беден** прен., **мизерен** прен. *Над мен лежи една зелена каска / и в обръч металически събира / оскъден полукръг от небесата, окопа, бруствера и равнината.* В. Башев. *Средствата ми са недостатъчни (ограничени...), за да купя апартамент. Страната разполага с недостатъчни (оскъдни...) природни блага. Уменията им са недостатъчни (ограничени).* ⇔ ***Ант.*** достатъчен. ~ ***Близ.*** малък 3 (вж).

недостиг – Наличие на много малко, недостатъчно количество от нещо: **недоимък**, **ограниченост**, **оскъдност**, **дефицит** книж., **бедност** прен. *Недостиг (недоимък...) на вода. Недостиг (недоимък...) на пари. Недостиг (недоимък...) на техника. Недостиг (недо-*

имък...) на работници. Недостиг (дефицит...) на знания и умения. ⇔ ***Ант.*** изобилие, обилие, богатство.

недостоверен → ***неверен 1***: неистинен, погрешен, грешен, лъжлив.

недъг → ***недостатък***: несъвършенство, дефект, кусур, минус, слабост, махана.

недълговечен книж. → ***кратковременен 1***: кратък, нетраен, недълготраен, скоропреходен, мимолетен.

недълготраен → ***кратковременен 1***: кратък, нетраен, недълговечен, скоропреходен, преходен, мимолетен. → ***нетраен 1***: малотраен, краткотраен.

нееднинен → ***двойствен***: двояк, нееднинствен.

нееднинност → ***разединение 2***: раздвоение, нееднинство, разединеност, несговорност, несплотеност.

нееднинство → ***разединение 2***: раздвоение, разединеност, несговорност, нееднинност, несплотеност.

нееднакъв → ***различен 1***. → ***разнообразен 2***: разнороден, разнотипен, различен.

нееднороден → ***разнообразен 1***: разновиден, различен, разнороден, разнотипен, смесен, разен, всякакъв, пъстър, шарен.

неестествен → ***ненормален 1***: анормален, необичаен, нетипичен, противоестествен.

нежен – Който е изпълнен с обич, грижа, доброта и проявява тези чувства или се проявява по най-внимателен начин: **ласкав, гальовен, галещ** прен. книж. (огр. за проява). *Нежна (ласкава, гальовна) майка. Нежно (ласкаво...) отношение. Нежен (ласкав, галещ...) поглед. Нежна (ласкава...) прегръдка.* ⇔ ***Ант.*** груб. ~ ***Близ.*** мил. → прен. ***слаб 3***: неиздръжлив, неустойчив, крехък, незакрепнал, незаякнал, неукрепнал, хилав. → прен. ***чувствителен 2***: деликатен, уязвим, раним. → прен. ***тънък***: фин, изящен.

незабавен → ***бърз 3***: спешен, неотложен.

незабавно → ***веднага***: моментално, тутакси, завчас, тозчас, начаса, аламинут.

незабвен поет. рядко → ***незабравим***: незаличим, неизличим, вечен, безсмъртен, вековечен, паметен, неувяхващ, нетленен, вековечен.

незабравим – Който не може да се забрави поради своите качества, сила, който е оставил трайно впечатление: **незаличим, неизличим, неувяхващ** поет., **паметен, безсмъртен** книж. огр., **нетленен** книж. огр., **вечен** прен. експр. огр., **вековечен** старин. поет., **незабвен** поет. рядко. *Там нейде, навръх планината, / що небето синьо крепи с рамената, / издига се някой див, чутовен връх, / покрит с бели кости и със кървав мъх. / На безсмъртен подвиг паметник огромен.* Ив. Вазов. *Незабравима (незаличима, неизличима, паметна) случка от детството. Незабравими (незаличими...) в народното съзнание са заветите на Левски. Незабравима (безсмъртна, неувяхваща, нетленна, вечна) е Ботевата поезия. Незабравим (незаличим...) спомен.*

независим → ***самостоятелен 1***: самостоен. → ***самостоятелен 2***: автономен.

независимост → ***автономия 2***: самостоятелност, автономност. → ***свобода 1***.

незадоволство → ***недоволство***: неодобрение, неудовлетворение.

незадълбочен – **1.** Който не вниква в същността на нещата, не мисли за последствията от нещо, отнася се несериозно към задълженията си и не се справя добре с тях: **повърхностен, несериозен, лековат** прен. *Незадълбочен (повърхностен...) ученик. Незадълбочен (повърхностен...) изпълнител.* ⇔ ***Ант.*** задълбочен (вж). **2.** Който е проява на такова отношение към работа, задължения: **повърхностен, несериозен, бегъл, формален, лековат** прен. (огр.). *Незадълбочено (повърхностно...) изложение на проблем. Незадълбочено (повърхностно...) отношение към работата.* ⇔ ***Ант.*** задълбочен (вж), сери-

озен. **3.** Който става набързо и без задълбочаване: **повърхностен, бегъл, формален, козметичен** прен. *Напразно търсят състрадание / за свойто странно създество, / дори най-беглото признание / за тях е цяло тържество.* Т. Траянов. *Незадълбочен (повърхностен...) преглед на вестниците. Незадълбочено (повърхностно...) четене. Незадълбочени (повърхностни, бегли...) поправки.* ⇔ ***Ант.*** задълбочен (вж).

незадълбочено → ***формално** 2*: несериозно.

незаинтересован → ***безгрижен***: нехаен.

незакрепнал → ***слаб** 3*: неустойчив, неукрепнал, незаякнал, неиздръжлив, крехък, нежен, хилав.

незаличим → ***незабравим***: неизличим, безсмъртен, паметен, вечен, вековечен, незабвен, неувяхващ, нетленен.

незанимателен рядко → ***безинтересен** 1*: скучен, отегчителен, досаден, дотеглив, неинтересен.

незаслужен → ***несправедлив***: неоснователен, нереден.

незаякнал → ***слаб** 3*: неустойчив, неукрепнал, незакрепнал, неиздръжлив, крехък, нежен, хилав.

нездрав → ***слаб** 4*: нестабилен, неиздръжлив.

незнаен рядко → ***неизвестен** 1*: безизвестен, непознат, безимен. → ***неизвестен** 3*: безименен, непознат, анонимен.

незначителен → ***малък** 4*: маловажен, несъществен, несериозен, дребен.

незрял → пред. ***неподготвен** 2*: неопитен, бос.

неизброим книж. → ***безброен***: безчетен, безброй, безчислен, безчет, несметен, неброим, неизчислим.

неизвестен – **1.** Който не е познат, известен изобщо или за някого: **непознат, безизвестен** книж. рядко, **незнаен** рядко. *И може би, че мен мнозина ме обичат, / мнозина, може би до днес за мен незнайни, / мъртвеца те с венци ще искат да обикчат.* П. П. Славейков. *Вие млъквате, онемявате за*

ме, / а после заговаряте на неизвестен език / и не се разбирате с баща си и майка си. Е. Багряна. *Лицето е неизвестно (непознато...) за аудиторията. Това ново кино ми е непознато (неизвестно). Озовах се на непознато (неизвестно) място. Неизвестен (непознат...) герой. Неизвестен (непознат...) източник на информация. Неизвестни (непознати...) сили. Неизвестна (непозната...) планета. Неизвестен (непознат...) благодетел.* ⇔ ***Ант.*** известен, познат. ~ ***Близ.*** тайнствен (вж). **2.** Който няма известност в обществото: **непознат, непопулярен, безизвестен** книж. рядко *Неизвестен (непознат...) артист. Авторът е съвсем неизвестен (непознат...).* ⇔ ***Ант.*** известен, познат, популярен, знаен. → ***анонимен 1***: безименен, безимен, непознат, незнаен.

неиздръжлив → ***слаб 1***: безсилен, немощен. → ***слаб 3***: неукрепнал, незакрепнал, незаякнал, неустойчив, крехък, нежен, хилав. → ***слаб 4***: нестабилен, нездрав.

неизказан експр. → ***изключителен***: извънреден, необикновен, необичаен, невероятен, невиждан, неимоверен, невъобразим, извънмерен, фантастичен, феноменален, небивал, страхотен, страшен, ужасен, адски, жесток.

неизличим → ***незабравим***: незаличим, паметен, безсмъртен, нетленен, неувяхващ, вечен, вековечен, незабвен.

неизменен книж. → прен. ***постоянен 2***: редовен, неизменен, вечен, твърд. → ***постоянен 3***: неизменяем, непроменлив, неизменчив. // последователен, непроменлив, твърд. → ***непрестанен***: непрекъснат, постоянен, неспирен, безспирен, вечен, всякогашен, перманентен, всевечен, всекичасен, ежечасен.

неизменчив книж. → ***постоянен 3***: неизменен, неизменяем, непроменлив.

неизменяем → ***постоянен 3***: неизменен, непроменлив, неизменчив.

неизмерим книж. → ***безкраен 1***: безмерен, безграничен, безпределен, безбрежен, необятен, безконечен, необозрим, необхватен. → ***безкраен 3***: безграничен, безпределен, безконечен, безмерен.

неизправен → ***повреден***: развален, разбрицан, раздрънкан.

неизправност → ***повреда***: авария.

неизразителен – Който няма изразителност, интересни думи, богат тембър и др.: **безцветен** пpен., **сух** пpен. *Неизразителен (сух...) стил. Неизразителен (сух...) глас.* ⇔ ***Ант.*** изразителен, цветист, сочен.

неизтощим → ***неуморен 1***: неуморим. → ***неуморен 2***: неизчерпаем.

неизчерпаем → експр. ***изобилен***: обилен, непресушим, богат, щедър. → ***неуморен 2***: неизтощим.

неизчислим → книж. експр. ***безброен***: безчетен, безчислен, безброй, безчет, неизброим, несметен, неброим.

неимоверен → книж. експр. ***изключителен***: извънреден, необикновен, невероятен, необичаен, невъобразим, небивал, невиждан, нечуван, неизказан, извънмерен, фантастичен, страхотен, страшен, ужасен, адски, жесток.

неинтересен → ***безинтересен 1***: скучен, отегчителен, досаден, дотеглив, неинтересен, незанимателен. → ***безинтересен 2***: банален, тривиален, делничен, прозаичен, безцветен, сив.

неискреност → ***лицемерие***: двуличие, двуличност, притворство, двойственост, йезуитство, фалш.

неистинен → ***неверен 1***: недостоверен, погрешен, грешен, лъжлив.

некадърен → разг. ***неспособен 1***: негоден. → ***бездарен***: неспособен, посредствен, неталантлив, слаб.

неквалифициран → ***неподготвен 3***: необучен, бос.

неконкретен → ***отвлечен***: общ, абстрактен.

неконтактен → ***необщителен 1***: затворен, неразговорлив, неразговорчив, див,

свит.

некрасив → *грозен*: отвратителен, противен[1], безобразен.

некултурен – Който няма или не съдържа култура, цивилизованост: **нецивилизован, прост** (обикн. за лице), **див** прен. експр. *Некултурен (нецивилизован...) пътник. Некултурна (нецивилизована...) страна. Некултурна (нецивилизована, дива) постъпка.* ⇔ ***Ант.*** културен, цивилизован.

нелогичност – Качество или проява, противоречащи на логиката, липса на последователност и вътрешна връзка в изказване: **алогичност** книж., **алогизъм** книж., **непоследователност**. *Нелогичност (алогичност...) на изложение. Нелогичност (алогичност...) на изводи. Нелогичност (алогичност...) на постъпки.* ⇔ ***Ант.*** логичност. ~ ***Близ.*** безсмисленост, абсурдност.

неловкост → ***стеснение***: смущение, притеснение, свян, срам, свенливост, неудобство.

нелюбим книж. рядко → ***омразен***: ненавистен, противен[1].

немарлив разг. → разг. ***нехаен 1***: небрежен, невнимателен, неакуратен, непрецизен. → ***нехаен 1*** // небрежен, отпуснат. → ***нехаен 2***: небрежен, невнимателен, неакуратен, непрецизен.

нематериален → ***идеален 1***. → ***безплътен 1***: безтелесен, невеществен.

немея → рядко експр. ***мълча***: трая.

немилостив → ***безсърдечен***: несъстрадателен, коравосърдечен, безчувствен, бездушен, суров.

немирен – **1.** Който не стои спокойно на едно място, а често се движи, проявява нервност, създава неприятности: **палав, буен, луд** разг., **недисциплиниран, непослушен**. *Немирни (палави...) деца. Немирни (палави...) ученици.* ⇔ ***Ант.*** мирен, дисциплиниран, кротък, послушен. **2.** прен. Който не може да бъде удържан, овладян: **буен, палав** прен., **непослушен**

прен. *Немирни (буйни...) къдрици постоянно се изплъзват изпод забрадката. Немирен (буен...) ветрец. Немирни (буйни...) морски вълни.*

немислим → ***невероятен***: неправдоподобен, невъобразим, невъзможен, фантастичен, фантасмагоричен.

неморален → ***безнравствен 1***: аморален, непорядъчен, безпътен.

немотивиран книж. → ***необоснован***: голословен, празнословен, неаргументиран, недоказан, безпочвен, празен.

немотия разг. → ***бедност***: беднота, беднотия, сиромашия, мизерия, оскъдица, нищета, безпаричие, глад.

немощ → ***слабост 1***: безсилие, немощност. → ***слабост 2***: безсилие, безпомощност, немощ, беззащитност.

немощен → ***слаб 1***: безсилен, неиздръжлив.

немощност → ***слабост 1***: безсилие, немощ.

ненавист → ***омраза***: злост, неприязън, жлъч (злъч), злъчка.

ненавистен → ***омразен***: противен[1], нелюбим.

ненадеен → ***неочакван***: непредвиден, нечакан, внезапен, неподозиран.

ненакърнен → ***цял 1***: здрав, читав. → ***цял 2***: непокътнат.

ненареден → ***неподреден***: разбъркан, безреден, разхвърлян, безпорядъчен.

ненаселен → ***безлюден 1***: необитаем, пуст, див.

ненормален – **1.** Който се отклонява от нормалното, от нормата за нещо: **анормален** книж., **необичаен**, **нетипичен**, **неестествен**, **противоестествен** книж. *Ненормална (анормална...) за сезона температура. Ненормален (анормален...) размер. Ненормални (анормални...) условия на развитие. Нетипични (необичайни, неестествени) за възрастта на детето възможности за смятане. Ненормална (анормална, противоестествена...) реакция.* ⇔ ***Ант.*** нормален, обичаен, естествен 4 (вж). **2.** Който е психически разстроен или има прояви,

държание като на психически разстроен човек, който не разсъждава нормално, разумно: луд, **побъркан**, **умопобъркан**, **налудничав**, **безумен**, **умопомрачен** книж., **невменяем** книж., **смахнат** разг., **откачен** прен. разг., **мръднал** прен. разг., **превъртял** прен. разг. грубо, **сбъркан** прен. разг. грубо, **шашав** разг. грубо, **улав** разг. грубо, **изкукуригал** прен. разг. грубо. – *Младо, безумно момиче! Ти още нищо не знаеш, / мене повярвай, послушай, / да си намериш късметя.* П. Р. Славейков. *За съжаление второто дете е ненормално (лудо...). Да не са ненормални (луди...) да пътуват с кола през планината в такъв сняг!* ⇔ ***Ант.*** нормален.

ненужен – **1.** От когото или от който няма нужда: **излишен**, **непотребен**, **безполезен**, **лѝшен** книж. рядко. *Изхвърлям ненужни (излишни...) книжа. Тези обувки са ми малки и ненужни (излишни...). Ненужна (излишна...) вещ.* ⇔ ***Ант.*** нужен, потребен, необходим. **2.** Който няма разумно оправдание, основание, който става, съществува без нужда или цел: **излишен**, **неоснователен**, **безполезен**, **напразен**, **безпредметен**, **безсмислен**, **безцелен**. *Завърнал се в къщи безхлебен, / пиян пак бащата ругай / и своя живот непотребен, / и своята мъка безкрай.* Хр. Смирненски. *Той рядко проговаря безполезна, / ненужна и несправедлива дума!* В. Башев. *Ненужни (излишни...) тревоги. Ненужна (излишна...) жертва. Ненужно (излишно...) притеснение. Ненужна (излишна...) намеса.* ⇔ ***Ант.*** основателен, оправдан.

необгледен → поет. ***безкраен*** *1*: безграничен, безпределен, безбрежен, безконечен, необятен, необозрим, неизмерим, безмерен, необхватен.

необективен → ***субективен***: пристрастен, субективистичен.

необикновен – Който не се среща често и прави силно

впечатление, учудва: **особен, необичаен, непривичен, странен, небивал, чуден, чудноват, удивителен, куриозен** книж. *Колко чудни дни / лежат пред теб, / мой живот / отвъргнат, но прекрасен.* К. Зидаров. *Необикновени (особени...) обстоятелства ни запознаха. Каква необикновена (необичайна...) среща! Необикновени (особени...) съседи. Необикновена (необичайна, странна, чудна, чудновата, куриозна) гледка.* ⇔ ***Ант.*** обикновен, привичен, рутинен, тривиален. ~ ***Близ.*** чуден (вж), безпримерен (вж), оригинален (вж). → прен. експр. ***изключителен***: извънреден, невероятен, невъобразим, необичаен, небивал, неимоверен, невиждан, нечуван, изумителен, неизказан, извънмерен, фантастичен, феноменален, страхотен, страшен, ужасен, адски, жесток. → ***оригинален 3***: своеобразен, необичаен, особен, бамбашка.

необитаем → ***безлюден 1***: ненаселен, пуст, див.

необичаен → ***ненормален 1***: анормален, нетипичен, неестествен, противоестествен. → ***оригинален 3***: особен, своеобразен, необичаен, необикновен, бамбашка. → ***извънреден***: непредвиден, нетрадиционен, екстрен, неочакван, екстраординарен. → ***изключителен***: извънреден, невероятен, невъобразим, необикновен, небивал, неимоверен, невиждан, нечуван, неизказан, извънмерен, фантастичен, феноменален, страхотен, безбожен, страшен, ужасен, адски, жесток.

необмислен → ***безразсъден 2***: неразумен, неблагоразумен, безотговорен, лекомислен, авантюристичен, безумен.

необозрим → поет. ***безкраен 1***: безграничен, безпределен, безбрежен, необятен, безконечен, неизмерим, безмерен, необхватен, необгледен.

необорим → книж. ***безспорен 1***: неоспорим, неопровержим, достоверен, сигурен.

необоснован – Който само се казва, без да се доказва: **го-**

лословен, **празнословен**, **неаргументиран** книж., **немотивиран** книж., **недоказан**, **безпочвен** книж., **празен** прен. *Необосновано (голословно...) обвинение. Необоснована (голословна...) теоретична постановка. Необосновани (голословни...) обещания.* ⇔ ***Ант.*** обоснован, аргументиран, мотивиран. ~ ***Близ.*** несъстоятелен, неоснователен.

необразован → ***прост 1***: неук, непросветен, невеж, безпросветен.

необуздан → ***несдържан***: невъздържан, неукротим, неовладян, див.

необучен → ***неподготвен 3***: неквалифициран, бос.

необхватен → ***безкраен 1***: безграничен, безпределен, безбрежен, необятен, безконечен, необозрим, неизмерим, безмерен, необгледен.

необщителен – **1.** Който не обича да общува, да разговаря с други: **затворен** прен., **неразговорлив**, **неразговорчив**, **неконтактен**, **див** прен. разг., **свит** прен. разг. *Необщителен (затворен...) съученик. Необщителен (затворен...) спътник. Много необщително (свито...) момче.* ⇔ ***Ант.*** общителен, разговорлив, контактен. **2.** Който изразява нежелание за общуване: **затворен** прен. *Необщително (затворено...) държание. Необщително (затворено...) изражение.* ⇔ ***Ант.*** общителен. **3.** Който живее самотно, не общува с други: **саможив**. *Необщителна (саможива) старица.* ⇔ ***Ант.*** общителен.

необясним – Който не е ясен по своите цели, причини, източник и др.: **неразбираем**, **непонятен**, **неясен**, **неведом** книж., **ирационален** книж., **тъмен** прен. *Някои действия на героинята на романа са необясними (неразбираеми...). Смъртта на този човек е необяснима (неразбираема...). Действат необясними (неразбираеми...) сили. Необясними (неразбираеми...) са пътищата към сърцето.* ⇔

Ант. ясен, понятен, разбираем. ~ ***Близ.*** тайнствен 1 (вж).

необятен → поет. ***безкраен 1***: безграничен, безпределен, безбрежен, безконечен, необозрим, неизмерим, безмерен, необхватен, необгледен.

неовладян → ***несдържан***: необуздан, невъздържан, неукротим, див.

неограничен → ***абсолютен 1***: безусловен, пълен.

неограниченост → ***свобода 2***: воля, самостоятелност.

неодобрение → ***недоволство***: незадоволство, неудовлетворение.

неодушевен – Който не съдържа живот, жизненост: **мъртъв, бездушен** прен. рядко. *Мъртва (неодушевена...) природа. Мъртви (неодушевени...) предмети.* ⇔ ***Ант.*** одушевен, жив.

неопетнен → прен. ***непокварен 1***: непорочен, чист, неосквернен.

неопитен → ***неподготвен 2***: незрял, бос.

неподправен → ***истински 2***: същински, действителен, автентичен.

непокътнат → ***цял 2***: ненакърнен.

неопорочен → ***непокварен 1***: непорочен, неопетнен, неосквернен, чист.

неопределен → ***неясен 1***: смътен, недоловим, непонятен, невнятен, мътен, мъгляв.

неопровержим книж. → ***безспорен 1***: неоспорим, необорим, достоверен, сигурен, надежден. → ***безспорен 2***: несъмнен, сигурен, безсъмнен, неоспорим, явен.

неоригинален → ***обикновен***: банален, тривиален, ординарен.

неоснователен → ***ненужен 2***: излишен, безполезен, напразен, безпредметен, безсмислен, безцелен. → ***несправедлив***: незаслужен, нереден.

неоспорим → ***безспорен 1***: неопровержим, необорим, достоверен, сигурен, надежден. → ***безспорен 2***: несъмнен, сигурен, безсъмнен, неопровержим, явен.

неосъзнат → ***несъзнателен 2***: подсъзнателен.

неотдавна → ***скоро 2***: наско-

ро, неотколе.

неотдавнашен → ***скорошен 1***: близък, наскорошен, неотколешен.

неотколе пост. → ***скоро 2***: наскоро, неотдавна.

неотколешен → пост. ***скорошен 1***: близък, наскорошен, неотдавнашен.

неотложен → ***бърз 3***: спешен, незабавен.

неотменим → рядко книж. ***наложителен***: належащ.

неотстъпчив → ***непреклонен 1***: твърд, твърдолинеен, неумолим. → ***непреклонен 3***: упорит, твърдоглав, дебелоглав, инатлив, инатлия.

неотстъпчивост → ***непреклонност***: упоритост, твърдоглавие, твърдоглавство, дебелоглавие, инат, бикоглавство, инатливост.

неоценим → ***скъпоценен 2***: безценен, драгоценен, златен.

неочакван – Който не е очакван, предвиден: **ненадеен**, **непредвиден**, **нечакан** поет., **внезапен** (огр. за събитие, проява), **неподозиран**. *Сред ужас нечакан, сред паника бурна, / патриции хукнаха в миг.* Хр. Смирненски. *Привлечени от ненадеен гост / балкански ме овчари окръжили.* Ив. Вазов. *Събитията взеха неочакван (ненадеен...) обрат. Дойде и един неочакван (непредвиден, нечакан) гост. Неочаквана (ненадейна...) подкрепа. Неочакван (непредвиден, ненадеен) подарък. Неочакван (ненадеен...) удар в гърба.* ⇔ ***Ант.*** чакан, очакван. → ***извънреден***: необичаен, непредвиден, нетрадиционен, екстрен, екстраординарен.

неплоден → рядко ***безплоден 1***: неплодороден, неплодоносен, неплодовит, безроден, ялов.

неплодовит → ***безплоден 1***: неплодороден, неплодоносен, неплоден, неплододаен, безроден, ялов.

неплододаен → рядко ***безплоден 1***: неплодороден, неплодоносен, неплоден, неплодовит, безроден, ялов.

неплодоносен → ***безплоден 1***: неплодороден, неплодовит, неплоден, неплододаен, безроден, ялов.

неплодороден → ***безплоден 1***: неплодоносен, неплодовит, неплоден, неплододаен, безроден, ялов.

непобедим → прен. ***непреодолим***: неудържим.

неповреден → ***запазен 1***: съхранен, неувреден, непохабен.

непогрешим → ***безгрешен 1***: безпогрешен.

неподготвен – **1.** Който не е готов, подготвен за нещо: **неготов** рядко. *За този изпит си неподготвен (неготов). Тръгваш за гарата неподготвен (неготов). Новината ме свари съвсем неподготвен (неготов) и ме стресна. Неподготвени (неготови) домашни упражнения.* ⇔ ***Ант.*** подготвен, готов. **2.** Който няма готовност или опитност да се справи с нещо: **незрял** прен., **неопитен, бос** прен. разг. *Още си неподготвен (незрял...) за живота. Неподготвена (незряла...) младеж.* ⇔ ***Ант.*** подготвен, опитен, зрял. **3.** Който няма подготовка, делови качества за някаква дейност: **необучен, неквалифициран, бос** прен. разг. *Ти си неподготвен (необучен...) за работа със слепи деца. Съвсем неподготвен (необучен...) си по тази специалност.* ⇔ ***Ант.*** подготвен, обучен, квалифициран, подкован.

неподозиран → ***неочакван***: ненадеен, непредвиден, нечакан, внезапен.

неподписан → ***анонимен 1***: безименен, безимен.

неподправен → ***истински 2***: автентичен, същински. → ***естествен 3***: непринуден, непресторен, безизкуствен.

неподреден – В който нещата са поставени без ред или не на местата си: **разбъркан, безреден, неподреден, разхвърлян, безпорядъчен.** *Неподредена (разбъркана...) библиотека. Неподредена (разбъркана...) стая. Неподреден (разбъркан...) шкаф. Неподреден (разбъркан...) багаж.* ⇔ ***Ант.*** подреден.

неподреденост книж. → ***безредие***: неразбория, бъркотия, галиматия, батак, каша.

непознат → ***неизвестен 1***: безизвестен, незнаен. → ***неизвестен 2***: непопулярен, безизвестен.

непокварен – 1. Който е запазен в нравствено отношение и няма порочни или себични помисли и намерения: **непорочен**, **неопорочен**, **неопетнен** прен., **чист** прен. *Непокварен (непорочен...) млад човек. Непокварено (непорочно...) примитивно население.* ⇔ ***Ант.*** покварен, порочен, безпътен. ~ ***Близ.*** нравствен, морален, порядъчен, почтен. **2.** Който е проява на такава нравственост: **непорочен, неопорочен, неосквернен** прен. книж., **чист** прен. *Непокварени (непорочни...) нрави. Непокварен (непорочен...) живот на монах. Непокварени (непорочни, чисти) помисли.* ⇔ ***Ант.*** покварен, порочен, нечист, мръсен, скверен.

непоклатим → ***устойчив 1***: стабилен, солиден, здрав, крепък, як, гранитен, железен.

непоколебим → ***решителен 1, 2***: твърд.

непокорен – Който проявява своя воля и не се покорява на някого, на нечии изисквания: **непослушен, вироглав** разг. *Непокорен (непослушен...) служител. Непокорен (непослушен...) син. Непокорно (непослушно...) сърце.* ⇔ ***Ант.*** покорен (вж).

непокорство → ***своенравие***: своеволие, вироглавство, опърничавост, опакост.

непокътнат → ***запазен 2***: девствен, неопорочен, неосквернен. → прен. рядко ***девствен 1***: целомъдрен, непорочен, невинен, чист.

непоносим → ***нетърпим***: убийствен, нечовешки, несносен.

непонятен → ***неразбираем***. → ***неясен***: смътен, недоловим, невнятен, мътен, мъгляв, неопределен.

непопулярен → ***неизвестен 2***: безизвестен, непознат.

непорочен → ***непокварен 1***: неопетнен, чист, неопорочен. → ***непокварен 2***: неопорочен, чист, неосквернен. → ***девствен 1***: цело-

мъдрен, невинен, непокътнат, чист.

непорядъчен рядко → ***безнравствен***: неморален, аморален, безпътен.

непосилен – Който е изключително тежък, труден: **убийствен** прен., **нечовешки** експр. *Непосилен (убийствен...) труд. Непосилни (убийствени...) данъчни тежести. Непосилно (убийствено...) бреме. Непосилна задача.* ~ ***Близ.*** свръхчовешки, труден 2 (вж).

непоследователен → ***променлив //***: непостоянен, изменчив, безпринципен.

непоследователност → ***нелогичност***: алогичност, алогизъм,

непослушен → ***немирен 1***: палав, буен, недисциплиниран, луд. → ***немирен 2***: палав, буен. → ***непокорен***: вироглав.

непосреден книж. → ***пряк 2***: директен, непосредствен.

непосредствен → ***пряк 2***: директен, непосреден.

непостоянен → ***променлив***: колеблив, изменчив. // непоследователен, изменчив, безпринципен.

непотребен → ***ненужен 1***: излишен, безполезен, лйшен.

непохабен → разг. ***запазен 1***: съхранен, неповреден, неувреден.

непочтен → ***нечестен 1, 2***: безчестен, безсъвестен, недобросъвестен, подъл, долен, низък, мръсен.

непочтеност → ***безчестие 2***: низост, мръсотия, мерзост, гадост, кал.

неправда → книж. ***несправедливост***.

неправдоподобен → ***невероятен***: невъобразим, немислим, невъзможен, фантастичен, фантасмагоричен.

неправеден → ***грешен 1***: греховен, нечестив, неблагочестив.

неправилен – Който се отклонява от установените правила, норми, в който има грешка: **погрешен**, **грешен**, **неверен**, **неточен**. *Неправилен (погрешен...) изговор. Неправилен (погрешен...) израз. Неточен (погрешен...) цитат. Неправилно (погрешно...) заключение. Неправилен (погрешен...)*

отговор на задача. ⇔ ***Ант.*** правилен, верен, точен; безгрешен 2 (вж).

непредвиден → ***извънреден***: необичаен, нетрадиционен, екстрен, неочакван, екстраординарен. → ***неочакван***: ненадеен, нечакан, внезапен, неподозиран.

непреклонен – **1.** Който е много последователен в намеренията, идеите, действията си и не отстъпва от тях: **твърд** прен., **твърдолинеен, неотстъпчив, неумолим.** *Непреклонен (твърд...) в решението си да замине днес. Непреклонен (твърд...) по убеждения политик. Остана непреклонен (твърд...) въпреки всички молби.* ⇔ ***Ант.*** отстъпчив, мек. ~ ***Близ.*** упорит 1 (вж). **2.** Който е проява на такова качество: **твърд** прен., **твърдолинеен** (огр. за дейност), **неумолим** прен. (огр.). *Непреклонно (твърдо...) решение. Непреклонна (твърда...) политика. Непреклонен (твърд) тон. Непреклонна (твърда, неумолима) последователност.* ⇔ ***Ант.*** колеблив. ~ ***Близ.*** решителен, категоричен (вж.). **3.** Който не отстъпва от своето намерение, желание или твърдение и когато не е целесъобразно и разумно: **упорит** разш., **неотстъпчив, твърдоглав** разг. неодобр., **дебелоглав** разг. неодобр., **инатлив** разг. неодобр., **инатлия** простонар. *Детето е много непреклонно (упорито...). Не познавам по-непреклонен (упорит...) човек.* ⇔ ***Ант.*** отстъпчив.

непреклонност – Качество на непреклонен (в 3 знач.): **упоритост** разш., **неотстъпчивост, твърдоглавие** разг. неодобр., **твърдоглавство** разг. неодобр., **дебелоглавие** разг. неодобр., **инат** разг. неодобр., **бикоглавство** разг. неодобр., **инатливост** разг. *Неговата непреклонност (упоритост...) е всеизвестна. Не съм виждал такава непреклонност (упоритост...).* ⇔ ***Ант.*** отстъпчивост.

непрекъснат → ***непрестанен***: постоянен, неспирен, без-

спирен, перманентен, всевечен, всякогашен, вечен, неизменен, всекичасен, ежечасен.

непреодолим – Който не може да бъде превъзмогнат, спрян, победен: **неудържим** прен., **непобедим** прен. *Непреодолимо (непобедимо...) желание. Непреодолима (непобедима...) стихия. Непреодолима (непобедима...) мъка. Непреодолимо (непобедимо...) препятствие.* ⇔ ***Ант.*** преодолим. ~ ***Близ.*** силен (вж).

непрестанен – Който действа или става постоянно, без да спира: **постоянен**, **непрекъснат**, **неспирен** поет., **всякогашен** рядко, **неизменен** книж., **безспирен** поет., **перманентен** книж., **вечен** прен., **всевечен** книж. рядко, **всекичасен** рядко огр., **ежечасен** книж. (огр.). *Пустиня без ехо и зима всевечна, / и нощ без начало – и нощ безконечна.* Яворов. *Непрестанна (постоянна...) борба за оцеляване. Непрестанен (постоянен...) шум. Непрестанен (постоянен...) възход. Непрестанни (постоянни...) раздори.* ⇔ ***Ант.*** непостоянен, инцидентен, прекъслечен, спорадичен. ~ ***Близ.*** редовен, системен, систематичен.

непресторен → ***естествен 3***: непринуден, неподправен, безизкуствен.

непресушим → рядко експр. ***изобилен***: обилен, неизчерпаем, богат, щедър.

непретенциозен → ***прост 3***: обикновен, семпъл.

непреходен → ***траен 1***: постоянен, непроменлив, неизменен.

непрецизен → книж. ***нехаен 1***: небрежен, немарлив, невнимателен, неакуратен. → ***нехаен 2***: небрежен, невнимателен, немарлив, неакуратен.

неприветен → поет. ***неприятен 1***: противен[1], отблъскващ, неприветлив, гаден.

неприветлив → ***неприятен 1***: противен[1], отблъскващ, неприветен, гаден.

непривлекателен → ***неприятен 2***: несимпатичен, антипатичен, противен[1], от-

блъскващ.

неприказлив → ***мълчалив 1***: неразговорлив, неразговорчив.

неприкрит → ***откровен 1***: прям, искрен, чистосърдечен, открит, безхитростен. → ***явен 2***: открит, нескрит, публичен. → ***явен 3***: откровен, открит, нескрит.

неприкрито → ***явно 2***: открито, нескрито, публично, ачик.

неприличен → ***циничен***: вулгарен, нецензурен, непристоен, безсрамен, мръсен.

непринуден → ***естествен 3***: неподправен, непресторен, безизкуствен.

непристоен → ***циничен***: вулгарен, нецензурен, неприличен, безсрамен, мръсен.

неприязън → ***омраза***: ненавист, злост, жлъч (злъч), злъчка.

неприятел → ***враг 1***: противник, душманин.

неприятен – **1.** Който буди неприятно чувство, неудоволствие с вида, качествата си: **противен[1], отблъскващ, неприветлив, неприветен** поет. (огр. за място, обстановка и под.), **гаден** разг. експр. *Неприятен (противен, отблъскващ) мирис. Неприятно (противно...) място. Неприятно (противно, гадно) задължение. Неприятно (противно, гадно) положение.* ⇔ ***Ант.*** приятен I (вж). ~ ***Близ.*** отвратителен, гнусен; несимпатичен (вж). **2.** Обикн. за човек – който буди неприятно чувство, антипатия с вида или проявите си: **несимпатичен, антипатичен, непривлекателен, противен[1], отблъскващ.** *Крайно неприятен (несимпатичен...) колега. Физиономията му ми е неприятна (несимпатична...). Неприятни (несимпатични...) спътници.* ⇔ ***Ант.*** привлекателен (вж).

неприятност → ***зло 1***: беда, злина, пакост, беля.

непроменлив → ***траен 1***: постоянен, непреходен, неизменен. → ***постоянен 3***: неизменен, неизменяем, неизменчив // последователен, твърд.

непросветен → ***прост 1***: неук,

необразован, невеж, безпросветен.

нерадост → поет. ***мъка 2***: скръб, страдание, тъга, горест, покруса, терзание, болка, жалба.

нерадостен → ***тъжен 1***: скръбен, печален, невесел, горестен, тъжовен, безутешен, горък. → ***тъжен 3***: скръбен, печален, невесел, горестен, безрадостен.

неразбираем – Който не е ясен по смисъл, значение: **непонятен**. *Неразбираем (непонятен) говор. Неразбираеми (непонятни) думи. Неразбираем (непонятен...) ми е смисълът на израза.* ⇔ ***Ант.*** разбираем, понятен, ясен 2 (вж).

неразбория разг. → ***безредие***: бъркотия, неподреденост, галиматия, батак, каша.

неразговорлив → ***необщителен 1***: затворен, неконтактен, неразговорчив, див, свит → ***мълчалив 1***: неприказлив, неразговорчив.

неразговорчив → ***необщителен 1***: затворен, неконтактен, свит, неразговорлив, див. → ***мълчалив 1***: неприказлив, неразговорлив.

неразделен → ***постоянен 1***: неизменен, вечен.

неразумен → ***безразсъден 1***: неблагоразумен, несъзнателен, безмозъчен, глупав. → ***безразсъден 2***: неблагоразумен, необмислен, безотговорен, лекомислен, авантюристичен, безумен.

неразумност → ***безразсъдство 1***: безразсъдност, неблагоразумие, несъзнателност, глупост.

нервен → ***неспокоен 1***: възбуден, напрегнат. → ***раздразнителен***: сприхав, избухлив, гневлив, кибритлия, барутлия.

нервирам → ***дразня***: раздразвам, афектирам. → ***ядосвам***: разгневявам, разсърдвам, афектирам, сърдя.

нервиран → ***ядосан***: разгневен, гневен, афектиран, сърдит, яден, ядовит.

нереален – Който не съществува реално: **недействителен**, **виртуален** прен. книж. *Борбата с рушветите винаги е нереална (виртуална).* → ***изкуствен 2***: виртуален, въображаем, недейст-

вителен.

нереден → ***несправедлив***: незаслужен, неоснователен.

нерешителност → ***колебание***: колебливост, двоумение, раздвоение, раздвоеност.

несговорност → ***разединение** 2*: раздвоение, нееднинство, разединеност, нееднинност, несплотеност.

несдържан – Който действа с голяма сила, енергия и не може да се овладее: **необуздан, невъздържан, неукротим, неовладян, див** прен. *Несдържан (необуздан...) гняв. Несдържана (необуздана...) радост. Несдържана (необуздана...) детска игра. Много е несдържан (невъздържан...).* ⇔ ***Aнт.*** сдържан, овладян, кротък. ~ ***Близ.*** буен 2 (вж).

несериозен → ***лекомислен 1***: вятърничав, безгрижен, безотговорен, ветрен, празен. → ***незадълбочен 1***: повърхностен, лековат. → ***незадълбочен 2***: повърхностен, бегъл, формален, лековат. → ***малък 4***: незначителен, маловажен, несъществен, дребен.

несериозно → ***формално 2***: незадълбочено.

несимпатичен → ***неприятен*** *2*: антипатичен, непривлекателен, противен[1], отблъскващ.

несистемен → ***безсистемен***: безразборен, безреден, хаотичен, безпорядъчен, разхвърлян.

нескончаем книж. → ***безкраен 2***: безконечен, безпределен.

нескрит → ***явен 2***: открит, неприкрит, публичен. → ***явен 3***: откровен, открит, неприкрит.

нескрито → ***явно 2***: открито, публично, неприкрито, ачик.

несложен → ***прост 2***: елементарен, лесен, лек, примитивен.

несметен книж. → ***безброен***: безчетен, безчислен, безброй, неизброим, безчет, неброим, неизчислим.

несносен → ***нетърпим***: непоносим, убийствен, нечовешки.

неспирен поет. → ***непрестанен***: непрекъснат, постоянен, безспирен, перманен-

тен, всевечен, всякогашен, вечен, неизменен, всекичасен, ежечасен.

несплотеност → ***разединение** 2*: раздвоение, нееднинство, разединеност, несговорност, нееднинност.

неспокоен – **1.** Който или в който няма спокойствие: **нервен, възбуден, напрегнат**. *Ходи неспокоен (нервен...) напред-назад. Цял ден е неспокоен (нервен...) и това се отразява на цялото семейство. Неспокоен (нервен...) е, защото е негов ред за изпитване. Неспокоен (нервен...) глас. Неспокойни (нервни...) движения.* ⇔ ***Ант.*** спокоен 1 (вж). **2.** Който е обхванат от тревога: **безпокоен, тревожен, разтревожен, обезпокоен, притеснен**. *Много съм неспокоен (безпокоен...), защото децата закъсняват с няколко часа от училище без причина. Слушам неспокоен (безпокоен...) лошите новини, които засягат всички нас.* ⇔ ***Ант.*** хладнокръвен (вж). → ***смутен***: притеснен, объркан, неадекватен. → прен. ***бунтовен** 3*: бунтарски, размирен, метежен, смутен, тревожен, бурен, буреносен, бурлив.

неспокойствие → ***вълнение***: трепет.

несполука → ***неуспех***: провал, поражение, крах, неблагополучие, авария, фиаско, банкрут.

несполучлив → ***неуспешен***: безрезултатен, безуспешен, неблагополучен, злополучен.

неспособен – Който няма нужните качества да прави нещо и не може да се справи: **негоден, некадърен** разг. *Неспособен (негоден...) работник. Той е неспособен (негоден...) за тази задача.* ⇔ ***Ант.*** способен, кадърен. ~ ***Близ.*** неподготвен 2, 3 (вж). → ***бездарен***: посредствен, неталантлив, некадърен, слаб.

несправедлив – Който не отговаря, не е в съответствие с качествата или проявите на някого, нещо: **незаслужен, неоснователен, нереден** разш. *Несправедливо (незаслужено...) решение за*

уволнение. Несправедлива (незаслужена...) критика. Несправедливо (незаслужено...) наказание. ⇔ ***Ант.*** справедлив, основателен, заслужен. ~ ***Близ.*** неправилен.

несправедливост – Качество или проява, при които се нарушава справедливостта: **неправда** книж. *А той* [народът] *се мръщи ядно на робството в хомота, / той чувствува дълбоко неправдите в живота, / но не и трезва мощ.* П. К. Яворов. *Възмутени сме от тази несправедливост (неправда).*

несравним → ***безпримерен***: безподобен, безпрецедентен, небивал.

несрета → поет. ***нещастие 1***: злощастие, беда, зло, злочестина, злополучие, трагедия, драма, катастрофа. → ***нещастие 2***: злочестина.

несретен → поет. ***нещастен 1***: злощастен, злочест, злополучен, неволен.

нестабилен → ***слаб 4***: неиздръжлив, нездрав.

несъвместимост → ***противоречие 1***: несъответствие, разминаване, дисонанс, дисхармония.

несъвършенство → рядко ***недостатък***: недъг, слабост, дефект, кусур, минус, махана.

несъгласие → ***противоречие 2***: разногласие, конфликт.

несъзнателен – **1.** Който не става съзнателно, по волята на този, който го прави: **неволен**[1], **машинален**, **автоматичен** прен., **безсъзнателен**, **инстинктивен**. *Несъзнателен (неволен...) жест. Несъзнателно (неволно...) потреперване. Несъзнателно (неволно...) отстъпване назад.* ⇔ ***Ант.*** съзнателен, осъзнат, нарочен, умишлен. **2.** Който не се осъзнава или става без осъзната причина: **неволен**[1], **неосъзнат**, **подсъзнателен**. *Несъзнателна (неволна...) тревога. Несъзнателен (неволен...) спомен. Несъзнателен (неволен...) жест на отегчение. Несъзнателна (неволна...) грешка.* ⇔ ***Ант.*** осъзнат, съзнателен. → ***безразсъден 1***: неразумен, неблагоразумен,

безмозъчен, глупав.

несъзнателност → ***безразсъдство 1***: неблагоразумие, безразсъдност, неразумност, глупост.

несъмнен → ***безспорен 2***: сигурен, безсъмнен, явен.

несъмнено → ***безспорно***: безсъмнено, очевидно, положително, безусловно, явно, сигурно, определено, разбира се.

несъобразителен → ***глупав 1***: плиткоумен, гламав, тъп, прост, тъпоглав. → ***глупав 2***: гламав, плиткоумен, тъп.

несъответствие → ***противоречие 1***: разминаване, несъвместимост, дисонанс, дисхармония.

несъстоятелен книж. → ***беден 1***: безпаричен, нищ.

несъстрадателен → ***безсърдечен 1***: немилостив, коравосърдечен, безчувствен, бездушен, суров.

несъстрадателност → ***безсърдечие 1***: бездушие, бездушност, безчувствие, безчувственост, коравосърдечие, коравосърдечност.

несъществен → ***малък 4***: незначителен, маловажен, несериозен, дребен.

нет нов. разг. → ***интернет***: уеб, мрежата.

неталантлив → ***бездарен 1, 2***: неспособен, посредствен, некадърен, слаб.

нетипичен → ***ненормален 1***: анормален, необичаен, неестествен, противоестествен.

нетленен поет. → ***безсмъртен 1***: вечен. → ***незабравим***: незаличим, неизличим, безсмъртен, неувяхващ, вечен, вековечен, незабвен.

неточен → ***неправилен***: погрешен, грешен, неверен. → ***неверен 2***: фалшив.

нетрадиционен → ***извънреден***: необичаен, непредвиден, екстрен, неочакван, екстраординарен.

нетраен – Който не трае, не запазва качествата си дълго: **малотраен, краткотраен, недълготраен**. *Нетрайни (малотрайни...) продукти. Нетраен (малотраен...) строеж. Нетрайни (малотрайни...) знания.* ⇔ ***Ант.*** траен (вж). → ***временен 1***: преходен, кратковременен. → ***кратковременен 1***: кра-

тък, недълготраен, краткотраен, недълговечен, скоропреходен, мимолетен.

нетърпим – Който е извънредно мъчителен и не може да се понася: **непоносим**, **убийствен** прен. експр., **несносен**, **нечовешки** експр. *„Нагоре към върха!" И глъхне далече / зад пътника глъчка и шум нетърпим, / и чезнат равнища пребулени вече / зад него, там доле, от пластове дим.* П. К. Яворов. *Беда несносна ме постигна, / но за това не плача аз.* Ив. Вазов. *Нетърпима (непоносима...) жега. Нетърпим (непоносим...) живот. Нетърпима (непоносима...) мъка.* ⇔ ***Ант.*** търпим, поносим. ~ ***Близ.*** изключителен (вж.); отвратителен 1 (вж).

неувреден → ***запазен 1***: съхранен, неповреден, непохабен.

неувяхващ → прен. поет. ***незабравим***: незаличим, неизличим, паметен, безсмъртен, нетленен, вечен, вековечен, незабвен. → прен. поет. ***траен 2 //***: дълготраен.

неудобство → ***стеснение***: смущение, притеснение, неловкост, свян, срам, свенливост.

неудовлетворение → ***недоволство***: незадоволство, неодобрение, възмущение, негодуване.

неудържим → ***буен 1***: стихиен, бурен, яростен, свиреп, лют. → ***стремителен***: стремглав, шеметен, лудешки, луд, вихрен, главоломен, ѝстремен, буен, бесен. → ***непреодолим***: непобедим.

неук → ***прост 1***: необразован, непросветен, невеж, безпросветен.

неукрепнал → ***слаб 3***: незакрепнал, незаякнал, неустойчив, неиздръжлив, крехък.

неукротим → ***несдържан***: необуздан, невъздържан, неовладян, див. → ***буен 2***: бурен, стихиен, див, вулканичен.

неумолим → прен. ***непреклонен 1***: твърд, твърдолинеен, неотстъпчив. → прен. ***непреклонен 2***: твърд, категоричен.

неуморен – **1.** Който не се умо-

рява, изтощава: **неуморим**, **неизтощим**. *Найден Геров е неуморен (неуморим...) събирач на народни думи за своя речник. Неуморен (неуморим...) селянин. Неуморни (неуморими...) читалищни дейци.* **2.** Който е много голям или упорит и не се влияе от умора: **неизтощим**, **неизчерпаем**. *Неуморни (неизтощими...) сили. Неуморна (неизтощима...) енергия. Неуморни (неизтощими...) призиви за единство.* → ***упорит** 3*: упорен, усилен, къртовски.

неуморим → ***неуморен** 1*: неизтощим.

неуспех – Лош край на някакво начинание, при който не се постига желаният резултат: **несполука**, **провал**, **поражение**, **крах** книж., **неблагополучие**, **авария** книж., **фиаско** книж., **банкрут** прен. книж. експр. *Неуспехът (несполуката...) с търговската дейност ми даде нови идеи. Не се отчайвай при временни неуспехи (несполуки...). Преживяха тежко неуспеха (несполуката...) на конкурса. Въстанието претърпява неуспех (провал, поражение, крах, несполука).* ⇔ ***Ант.*** успех.

неуспешен – Който завършва с неуспех: **несполучлив** (огр. за проява), **безуспешен**, **неблагополучен** книж., **злополучен**. *Неуспешен (несполучлив...) опит. Неуспешна (безуспешна...) борба. Неуспешни (безуспешни...) избори. Неуспешен (несполучлив...) полет.* ⇔ ***Ант.*** успешен (вж). ~ ***Близ.*** безрезултатен.

неустойчив → ***слаб** 3*: неиздръжлив, неукрепнал, незакрепнал, незаякнал, крехък. → ***слаб** 6*: нестабилен, нездрав, неиздръжлив. → ***нежен** 2*: крехък, слаб.

неустрашим → ***смел** 1*: храбър, безстрашен, юначен, сърцат, куражлия. → ***смел** 2*: храбър, юначен, сърцат. → ***смел** 4*: безстрашен, храбър, юначен, юнашки.

неутешен → ***безутешен** 1*: неутешим.

неутешим → ***безутешен** 1*: неутешен.

нехаен – **1.** Който върши нещо или се отнася към някого, нещо без нужното внимание. старание, грижа: **небрежен, невнимателен, немарлив** разг., **неакуратен** книж., **непрецизен** книж. *Нехаен (небрежен...) съм към състоянието на учебниците си. Нехайни (небрежни...) родители. Нехаен (небрежен, невнимателен, немарлив) към здравето си.* ⇔ ***Ант.*** старателен 1 (вж). ~ ***Близ.*** безотговорен 1 (вж). // Който се отнася към нещо, някого без нужната сериозност, старание, безучастно: **небрежен, немарлив, отпуснат** прен. разг. *Много си нехаен (небрежен...) към външния си вид. Нехаен (небрежен...) към чувствата на родителите си.* **2.** Който е резултат или проява на такова отношение: **небрежен, невнимателен, немарлив** разг., **неакуратен** книж., **непрецизен** книж. *Нехайно (небрежно...) изпълнение на задълженията. Нехайна (небрежна...) поправка.* ⇔ ***Ант.*** грижлив 1 (вж), старателен 2 (вж). → ***безгрижен 2***: немарлив, отпуснат, незаинтересован.

нехая → ***пренебрегвам 1***: забравям, подритвам, загърбвам, игнорирам.

нехудожествен – Който няма достатъчно художествени качества: **слабохудожествен, нискохудожествен.** *Нехудожествено (слабохудожествено...) изпълнение на стихотворение. Нехудожествен (слабохудожествен...) филм.* ⇔ ***Ант.*** художествен, високохудожествен. ~ ***Близ.*** бездарен 2 (вж).

нецензурен → ***циничен***: вулгарен, неприличен, непристоен, безсрамен, мръсен.

нецивилизован → ***некултурен***: див, прост.

нечакан → поет. ***неочакван***: ненадеен, непредвиден, внезапен, неподозиран.

нечестен – **1.** Който не е честен, добросъвестен, искрен, а си служи с измама или съдържа измама, подлост: **непочтен, безчестен, недобросъвестен, безсъвестен** експр., **долен** прен. разг. не-

одобр., **низък** прен. неодобр., **мръсен** прен. неодобр. *Нечестни (непочтени...) търговци. Нечестен (непочтен...) адвокат. Нечестно (непочтено...) отношение. Нечестна (непочтена...) проява. Нечестни (непочтени...) помисли.* ⇔ ***Ант.*** честен, почтен, порядъчен. ~ ***Близ.*** безнравствен (вж) **2.** Който е свързан с измама, подлост: **непочтен, мръсен** прен. неодобр. *Нечестни (непочтени...) пари. Нечестни (непочтени...) доходи. Нечестна (непочтена...) сделка.* ⇔ ***Ант.*** честен, почтен.

нечестив → ***грешен 1***: греховен, неправеден, неблагочестив.

нечист → ***мръсен 1***: измърсен, изцапан, замърсен, нацапан, оцапан, измацан, омацан, намацан, омърлян, мърляв, кирлив, нечистоплътен. → ***мръсен 2.***

нечовешки → експр. ***жесток 2***: безпощаден, безчовечен, антихуманен, античовешки, зверски, варварски, безмилостен. → ***нетърпим***: непоносим, убийствен, несносен. → ***непосилен***: убийствен.

нечуван експр. → ***изключителен***: извънреден, необикновен, необичаен, невероятен, невиждан, неизказан, неимоверен, невъобразим, изумителен, поразителен, извънмерен, фантастичен, феноменален, небивал, страхотен, страшен, ужасен, адски, жесток.

нечувствителен → ***безчувствен 1***: безжизнен, вдървен, вцепенен, равнодушен, безразличен, бездушен, апатичен, индиферентен, безстрастен, студен, хладен. → ***безчувствен 2***: равнодушен, безразличен, бездушен, хладнокръвен, апатичен, безстрастен, индиферентен, студен, хладен.

нещастен – **1.** Който преживява, претърпява нещастие: **злощастен** книж., **злочест** поет., **злополучен, несретен** поет., **неволен**[2] поет. *Прости, родино, трижж злочеста, / прости разблудното си чадо.* П. К. Яворов. *Най-сетне ти се връщаш,*

блуднице несретна, / с наведена глава. П. К. Яворов. *Ела, в нерадост аз самотен гасна, / неволен губя свойте злати дни.* Д. Дебелянов. *Нещастно (злощастно...) семейство. Нещастна (злощастна...) страна. Нещастен (злочест, злополучен...) край на историята.* ⇔ ***Ант.*** щастлив, честит, благополучен. **2.** Който буди съжаление поради бедите, трудностите, които претърпява: **клет, злощастен, беден** прен., **горък** разг. *Не плачи, майко, не тъжи, / че станах изи хайдутин, /.../ та тебе, клета, оставих / за първо чедо да жалиш!* Хр. Ботев. *Нещастната (клетата...) майка не може да повярва, че детето не е живо. Нещастният (клетият...) човек!* **3.** Който е свързан с нещастия, беди: **злощастен** книж., **злополучен, злочест** поет., **неволен**[2] поет. *И дълго слушах Вардар да нашепва /.../ за бликналия ден в тоз край неволен.* Д. Дебелянов. *Нещастен (злощастен...) живот. Нещастен (злощастен...) брак.* ⇔ ***Ант.*** щастлив, честит, благополучен.

нещастие – **1.** Лош, неблагоприятен случай, който носи зло: **беда, злощастие,** книж., **злополучие** книж. рядко, **злочестина** нар., **зло** разш., **несрета** поет., **трагедия** прен. книж. експр., **драма** прен. книж. експр., **катастрофа** прен. книж. експр. *Мен ме е родила сякаш веда / и ми е прокобила несрета.* Е. Багряна. *Случи ми се нещастие (беда...). Семейството бе сполетяно от нещастие (беда...). Голямо нещастие (беда...)!* ⇔ ***Ант.*** щастие, сполука, късмет, шанс. **2.** Състояние, живот без щастие: **злочестина** нар., **несрета** поет. *Живея в нещастие (злочестина...). Всеки забелязва нещастието (злочестината...) на старата жена.* ⇔ ***Ант.*** щастие. → разш. рядко ***злополука***: произшествие, катастрофа.

неявен → ***прикрит 2***: скрит, потаен, таен.

неясен – Който не се вижда,

чува или долавя, схваща ясно, добре: **смътен, недоловим, непонятен, невнятен, мътен** прен., **мъгляв** прен., **неопределен.** *Дивний Крали Марко! Всеславянска славо, / на тъмни фантазий създанье мъгляво.* Ив. Вазов. *Неясни (смътни...) очертания. Неясна (смътна...) форма. Неясно (смътно...) обещание. Неясна (неопределена...) политическа платформа.* ⇔ ***Ант.*** ясен 2, 3 (вж). → ***необясним***: неразбираем, непонятен, неведом, ирационален, тъмен.

нивга → поет. ***никога.***

ниво → ***равнище 2***: уровен.

нижа се несв. → прен. ***минавам 4***: преминавам, тека, движа се, вървя, напредвам, изнизвам се. → ***минавам 6***: преминавам, тека, напредвам, изнизвам се.

низ книж. → ***ред 2***: редица, върволица, верига.

низост → ***безчестие 2***: непочтеност, мръсотия, мерзост, гадост, кал.

низш → ***примитивен 1***: прост.

низък → прен. неодобр. ***нечестен***: непочтен, безчестен, недобросъвестен, безсъвестен, подъл, долен, мръсен.

нийде → разг. и поет. ***никъде.***

никак – В най-висока степен не: **съвсем, изобщо, абсолютно.** *Никак (съвсем...) не си приличаме. Никак (съвсем...) не съм доволен. Никак (съвсем...) не ми се ходи.* ⇔ ***Ант.*** напълно, съвсем, абсолютно.

никакъв → прен. разг. неодобр. ***лош 1***: недобър, калпав, скапан.

никна несв. → ***израствам 1***: пораствам, раста, пониквам, изниквам, покарвам. → прен. ***издигам се 1***: извишавам се, възвишавам се, виша се, изниквам, израствам, раста.→ прен. ***появявам се 2***: възниквам, явявам се, пораждам се, зараждам се, раждам се, изниквам, изгрявам.

никога – Никой път, в никое време: **нивга** поет. *Кой каквото иска да говори – / няма нивга аз гнездо да свия / вкъщи край огнището да шетам.* Е. Багряна. *Нивга майка нежна първенеца*

свой / тъй не е гледала. Ив. Вазов. *Никога не се срещнахме оттогава. Никога няма да ти простя. Никога не му услужи със своите книги.* ⇔ ***Ант.*** винаги (вж).

никъде – На никое място: **нийде** разг. и пост. *Никъде (нийде) не намерих книгата, изчерпана е. Като него никъде (нийде) няма.* ⇔ ***Ант.*** навсякъде (вж).

нискохудожествен → ***нехудожествен***: слабохудожествен.

нисък → прен. ***басов***: дебел. → прен. ***тих*** *1*: слаб, глух, приглушен.

ниша – **1.** Вдлъбнато място в стена, скала, където може да се постави нещо: **вдлъбнатина**. *В ниша (вдлъбнатина) в стената имаше подредени статуетки. Намери ниша (вдлъбнатина) в скалите, където да се подслони от силния вятър.* **2.** прен. Свободно място за някаква дейност: **празнина** прен. рядко, **пролука** прен., **позиция** книж. *Намериха пазарна ниша (празнина...) и развиха добра търговия. Намирам ниша (позиция...), където да проявя способностите си.*

нищ → старин. книж. ***беден*** *1*: несъстоятелен, безпаричен. → ***бедняк***: сиромах, голтак.

нищета → ***бедност***: беднота, беднотия, немотия, сиромашия, мизерия, оскъдица, безпаричие, глад.

нищожен → ***малък*** *3*: малочислен, малоброен, дребен.

но → За съпоставяне или противопоставяне на две неща, две мисли, два факта: **обаче, ала** разг., **ама** разг., **а, а пък**. *Исках да те поканя, но (обаче...) те нямаше вкъщи. Малък е, но (обаче...) е силен. Хубав плат, но (обаче...) няма да купя. Виках ги за разходка, но (обаче...) те отказаха.* ~ ***Близ.*** а (вж).

номер → ***брой 2.***

нормален → ***естествен*** *4*: обикновен.

нося се → прен. ***вървя***: ходя, крача, пристъпвам. → прен. ***движа се*** *2*: вървя, придвижвам се. → прен. ***тека*** *1*: лея се, струя.

нрав → ***характер*** *1*: природа,

натура.

ноутбук комп. – Малък и лек портативен компютър: **бележник**. *Ноутбуци (бележници) се търсят много.*

нрави *мн.* → ***обичай 1***: традиции.

нрави ми се несв. → разг. ***харесвам 1***: харесва ми <се>, понравя ми се, допада ми, падам си.

нравствен – 1. Който се отнася до характера, нрава на някого: **духовен, морален**. *Нравствени (духовни...) качества. Нравствени (духовни...) добродетели. Нравствена (духовна...) низост.* **2.** Който се отнася до нравите, ценностите, разбиранията на някого или на определена епоха: **етичен** книж., **духовен**. *Нравствени (етични...) идеали. Нравствени (етични...) ценности. Нравствени (етични...) проблеми. Нравствен (етичен...) упадък.* → ***честен***: морален, почтен, порядъчен, етичен.

нравя се несв. → книж. ***харесвам 2***: харесвам се, допадам, импонирам.

нюанс → ***отсянка 1***: разновидност, оттенък. → ***отсянка 2***: оттенък.

някогашен → ***предишен 1***: бивш, стар, преходен. → ***старинен***: древен, архаичен.

ням → прен. ***мълчалив 2***: безмълвен, безгласен, негласен. → ***мълчалив 3***: безмълвен, безгласен, неприказлив, тих. → прен. ***тих 2***: безшумен, беззвучен, мълчалив. → прен. поет. ***тих 3***: безшумен, мълчалив, глух.

О

обагрям → ***оцветявам***: багря, боядисвам, изпъстрям, нашарвам. → прен. книж. ***разнообразявам***: изпъстрям, оцветявам.

обаен → ***очарователен***: обаятелен, чаровен, омаен, вълшебен, пленителен.

обаждам разг. → ***съобщавам 1***: уведомявам, казвам, известявам, информирам, вестявам. → ***съобщавам 2***: казвам, информирам.

обаждам се → ***казвам 1***: проговарям, продумвам, издумвам, изричам, река, промълвявам, гъквам. → прен. ***проявявам се 2***: проговарям, заговорвам, заговарям. → ***отговарям 3***: отзовавам се, откликвам.

обайвам → ***възхищавам***: очаровам, пленявам, омайвам, омагьосвам, запленявам, покорявам, завладявам.

обаче → ***но***: ала, ама.

обаяние – Привлекателност на някого, свързана не толкова с външността му, колкото с начина на държание, говорене, общуване: **чар, обаятелност, излъчване** прен., **аура** прен. книж., **харизма**. *Учителят ни по български език имаше изключително обаяние (чар...) и го слушахме в захлас. Артистка с голямо обаяние (чар...).* → ***очарование***: чар, чаровност, омайност, омая, обаятелност, очарователност, вълшебство, пленителност, магия.

обаятелен → ***очарователен***: чаровен, омаен, обаен, вълшебен, пленителен.

обаятелност → ***обаяние***: чар, излъчване, аура, харизма. → ***очарование***: чар, обаяние, чаровност, очарователност, омайност, омая, вълшебство, пленителност, магия

обвивам → ***опаковам***: завивам, загъвам, пакетирам, увивам, амбалирам.

обвивка → разш. ***опаковка***: амбалаж.

обвинение – Остри критични думи, с които се приписва вина на някого или нещо: **укор, упрек, критика, нападка, атака** прен. *И няма да ме спре (защото аз те любя!) / ни укор, ни молба – / и себе си, и тебе да погубя...* П. К. Яворов. *По адрес на правителството се сипят обвинения (укори...) от опозиционните партии. Дотегнаха ми обвиненията (укорите...), че много гледам телевизия. Вестниците сипят обвинения (нападки, критики...) по*

адрес на различни политици. Несправедливо обвинение (укор...). Остри обвинения (укори...). ⇔ ***Ант.*** похвала (вж); защита.

обвинявам – Намирам вина на някого, нещо: **виня** несв., **набеждавам**, **бедя** несв. разг., **окривявам** нар., **нападам** прен., **клеветя** несв., разш., **наклеветявам** разш. *Обвиняват ни, че сме нетърпеливи! / А ние израснахме в скута на улицата /.../ и невръстни тръгнахме / да браним революцията.* В. Башев. *Обвиняват (винят...) ме, че аз съм провалил проекта. Обвинява (вини...) мене, че съм оставил телефона отворен. Все намираш за какво да ме обвиняваш (виниш...).* ⇔ ***Ант.*** оневинявам, оправдавам; защищавам. ~ ***Близ.*** критикувам (вж).

обвързвам → ***ангажирам*** *2*: задължавам.

обграждам → ***обкръжавам***: окръжавам, ограждам, набиколявам (наобикалям), заобиколявам (заобикалям).

обединение → ***сдружение***: съюз, асоциация, корпорация, алианс, братство.

обединявам – **1.** Правя едно цяло от разделени неща, лица, групи, прояви: **съединявам**, **събирам**, **сливам**, **интегрирам** книж. (огр.) *Обединявам (съединявам...) няколко сродни предприятия. Обединяваме (съединяваме...) усилията си. Обединявам (събирам, сливам) класовете поради отсъствие на учител.* ⇔ ***Ант.*** разделям, отделям. **2.** Правя силна и трайна духовната или идейната връзка между отделни лица, групи: **сплотявам, консолидирам** книж. *Обединявам (сплотявам...) колектив. Обединявам (сплотявам...) младежта около някаква идея. Обединявам (сплотявам...) семейство.* ⇔ ***Ант.*** разединявам, дезинтегрирам.

обезверен → ***отчаян*** *1*: безнадежден, обезнадежден.

обезвереност → ***неверие***: безверие, невяра. → ***отчаяние***: безнадеждност.

обезнадежден → ***отчаян*** *1*: обезверен, безнадежден.

обезпечавам → ***осигурявам 1***: подсигурявам, гарантирам. → ***осигурявам 2***: подсигурявам.

обезпокоен → ***неспокоен 2***: безпокоен, тревожен, разтревожен, притеснен.

обезпокоявам → ***безпокоя 1***: смущавам, притеснявам, тревожа, преча. → ***безпокоя 2***: главоболя, закачам, притеснявам.

обезсилвам → ***изтощавам 1***: омаломощавам, изнурявам.

обезформявам → ***деформирам***: изкривявам, разкривявам.

обективен → ***справедлив 1***: безпристрастен.

обет книж. търж. → ***обещание***: дума.

обещавам – Давам, изказвам обещание: **задължавам се** разш., **заричам се** разг. (за много убедено действие), **вричам се** нар., **заклевам се** (за задължение в най-висока степен), **кълна се** (за задължение в най-висока степен). *Той не плака лицемерно / и не ми се кле в любов. / Но до днеска ми е верен.* М. Грубешлиева. *Обещах (задължих се...) да купя няколко речника за училището. Обещавам (заричам се...) никога да не изоставям родителите си. Момъкът и девойката се заклели (врекли се) във вечна вярност.*

обещание – Думи, с които някой поема задължение да направи или не нещо: **дума** прен., **обет** книж. търж. *Даваш обещание (дума...), а не го изпълняваш. Твърдо обещание (дума...). Нарушавам обещанието (думата...) си.*

обигран → ***опитен 1***: вещ, изкусен, умел, изпечен, рутиниран. → ***опитен 2***: вещ, умел, изкусен, майсторски.

обиден → ***оскърбителен.***

обиждам → ***оскърбявам***: засягам, наранявам, уязвявам, жегвам.

обикалям → прен. разг. ***посещавам***: ходя, отивам, навестявам, спохождам, набикалям.

обикновен – Който не се отличава с някакви особени белези, прояви, а е най-често срещан: **баналeн, тривиален** книж., **неоригинален,**

ординарен рядко книж. *Когато гледам хората от височината на слънцето, / те ми приличат на обикновени насекоми.* Ал. Геров. *Темата на романа е обикновена (банална...). Банално (обикновено...) панелно строителство. Банална (обикновена, тривиална...) история. Облечена в обикновена (неоригинална) рокля. Купувам най-обикновен (банален, неоригинален) прах за пране. Задавам обикновен (тривиален...) въпрос. Съвсем обикновен (банален...) модел.* ⇔ ***Ант.*** оригинален (вж); изключителен (вж). ~ ***Близ.*** обичаен (вж). → ***прост 3***: непретенциозен, семпъл. → ***естествен 4***: нормален.

обилен → ***изобилен***: неизчерпаем, непресушим, богат, щедър.

обирам – Открадвам или вземам незаконно за себе си много неща от някъде, от някого, лишавам някого от много неща: **ограбвам, окрадвам** разг. *Обирам (ограбвам...) банка. Обирам (ограбвам...) селскостопанския инвентар. Политици обраха (ограбиха...) държавата.* ~ ***Близ.*** открадвам 1 (вж).

обирнически → ***грабителски***: разбойнически.

обич – Чувство на силна нежност към някого или нещо, свързано с желание за постоянна връзка с него и готовност да му се отдадат сили, време, грижи и др.: **любов, привързаност**. *Когото обичта на подвиг вдъхнови / со мечът на смъртта живот да обнови!* П. П. Славейков. *Обич (любов...) към деца. Майчина обич (любов...). Обич (любов...) към родно място. Обич (любов...) към планината.* → ***любов 1***: севда, страст.

обичаен – Който се извършва, протича редовно или става по съществуващи правила, задължения, както и по навик, традиция: **привичен, традиционен, рутинен** книж., **всекидневен** рядко. *Обичайна (привична...) проверка. Обичаен (традици-*

онен...) преглед. Обичайни (традиционни) грешки. Обичайна (привична, традиционна) разходка. Обичайна (привична, традиционна) усмивка. Всекидневен (обичаен) ход на живота. Всекидневни (обичайна) реч. ⇔ ***Ант.*** извънреден 1 (вж). ~ ***Близ.*** обикновен (вж).

обичай – Само *мн.* Общоприети начини на постъпване, поведение, обикн. на дадена социална група при определени случаи, събития: **нрави, традиции.** *Не познавам обичаите (нравите...) на тази страна. Този ритуал е част от обичаите (нравите...) на района. Селски обичаи (нрави...). Цигански нрави (обичаи...). Изостанали нрави.* → ***навик***: привичка, адет, табиет.

обичам – Изпитвам обич, любов към някого, нещо: **любя** (обикн. за по-силно чувство). ***И може би, че мен мнозина ме обичат, / мнозина, може би до днес за мен незнайни, / мъртвеца те с венци ще искат да обкичат.*** П. П. Славейков. *Отечество мило любя, / неговия завет пазя, / но себе си, брате, губя, / тия глупци като мразя.* Хр. Ботев. ⇔ ***Ант.*** мразя (вж).

обичен → ***мил 1***: скъп, любим, свиден, драг.

о̀бичен → ***мил 2***: приятен, симпатичен, обичлив, драг, любав.

обичлив → ***мил 2***: приятен, симпатичен, о̀бичен, драг, любав.

обкръжавам – Заставам от всички страни на някого, нещо: **окръжавам, ограждам, обграждам, наобиколявам (наобикалям), заобиколявам (заобикалям)** рядко разг. *Привлечени от ненадеен гост / балкански ме овчари окръжили.* Ив. Вазов. *Децата наобиколиха (обкръжиха...) гостенчетата.*

обкръжение → ***среда 3***: кръг, приближени, антураж. → ***условия 1***: обстановка, среда, атмосфера.

облага → ***полза 1***: изгода, печалба, интерес, дивидент, файда, келепир, аванта, кяр, далавера, муфта.

облагодетелствам – Създавам по-добри условия за някого и възможност да получи облаги: **привилегировам, фаворизирам** книж. (обикн. лице). *Новият закон облагодетелства (привилегирова) само богатите предприемачи. Директорът облагодетелства (привилегирова...) някои от служителите. Не е склонен да облагодетелства (привилегирова...) дори роднини.* ⇔ ***Ант.*** дискриминирам.

облачен – За небе, време – който е с облаци, без слънце и обикн. по-тъмен: **заоблачен, мрачен, навъсен** прен., **намръщен** прен., **свъсен** прен. поет., **смръщен** прен. поет., **начумерен** прен. разг., **сив** прен., **мътен** прен. *У нас планините лете не губят снега си / морето е малко, но име носи – Черно / и върхът е Черен, вечно сърдит и свъсен.* Е. Багряна. *Облачно (заоблачено...) небе. Облачно (мрачно...) време. Облачен (заоблачен...) хоризонт. Облачен (мрачен...) ден.* ⇔ ***Ант.*** безоблачен, ясен 1 (вж.)

облекло – Предмети, изработени от някаква гъвкава материя, с които човек покрива, облича тялото си: **дрехи** мн., **одеяние** книж., понякога ирон., **одежди** книж. търж., **премяна** нар. *И самодиви в бели премени / чудни, прекрасни, песен поемнат.* Хр. Ботев. *Старинното облекло (дрехи...) е подходящ декор на постановката. Облякъл се е в странно облекло (дрехи...). Протрито облекло (дрехи...). В Евино облекло (одеяние).*

облик → ***вид 1***: изглед, образ, външност, лице, лик, физиономия, визия, фасон. → ***вид 2***: тип. → прен. ***представа 2***: образ, виждане, мнение, репутация, имидж.

облягам се – Допирам се до нещо за опора: **подпирам се, опирам се**. *Облягам се (подпирам се...) на ръката на приятел, за да не се хлъзна. Облягам се (подпирам се...) на дървото, за да си почина.* → прен. ***надявам се 2***: разчитам, уповавам се, осланям се.

обмислям → *мисля 2*: размишлявам, разсъждавам, умувам, мъдрувам.

обогатявам → ***увеличавам 1***: умножавам.

обожател – Мъж, който ухажва жена и прави всичко, за да ѝ хареса: **ухажор, поклонник.** *Имаш много обожатели (ухажори...). Заобиколена е от тълпа обожатели (ухажори...).*

обновявам → ***подновявам 1.***

обноски – Начин на постъпване и на отношение с другите: **маниери, държание**. *Изтънчени обноски (маниери...). Градски обноски (маниери...). Добри обноски (маниери...). Груби обноски (маниери...).* ~ ***Близ.*** поведение.

обозначавам → ***означавам 1***: отбелязвам, бележа, маркирам, забелязвам, набелязвам.

обосновавам – Посочвам причини, привеждам доказателства за изказано мнение, предложение, постъпка и др.: **аргументирам** книж., **мотивирам** книж. *Обосновавам (аргументирам...) теза. Обосновавам (аргументирам...) обвинение. Обосновавам (аргументирам...) намерението си да следвам медицина.* ~ ***Близ.*** обяснявам.

обосновка книж. → ***аргумент 1***: довод, съображение, основание, мотив, мотивировка.

обособен → ***отделен 2***: изолиран, частен, откъслечен.

обработвам → прен. ***увещавам***: уговарям, придумвам, карам[2], навивам, агитирам, кандърдисвам.

образ – **1.** спец. Изобразяван човек в художествено произведение: **герой, персонаж** спец. *Образите (героите...) в драмата на Яворов „В полите на Витоша" са ярки и трагични. Романът „Тютюн" е богат с образи (герои...).* **2.** спец. Художествено представяне на някого, нещо, чрез представяне на съвкупност от неговите характерни черти и прояви: **портрет** прен., **изображение.** *Поетите живеят в мен със свойте / красиви мисли, образи, меч-*

ти. Ал. Геров. *В цялата си поезия Хр. Ботев пресъздава образа (портрета...) на бунтовника за свобода. В „Гераците“ е нарисуван правдив образ (портрет...) на действителността. Незабравим е образът (портретът...) на майката, която чака своя син в къщата на Д. Дебелянов в Копривщица.* ~ ***Близ.*** характеристика. → прен. ***представа 2***: облик, виждане, мнение, репутация, имидж. → ***лице 1***: лик. → ***вид 1***: изглед, външност, лице, лик, физиономия, визия, фасон. → ***лице 2***: физиономия, облик.

образец – Предмет и др., който служи на някого, за да се направи същият като него: **модел, мостра, пример** рядко, **терк** простонар. *Взех за модел (образец, пример, терк) вашите мебели, за да направят и нашите. Костюмът ще послужи за образец (модел). Донесоха различни мостри (образци) за тапети. Образец (мостра) от почва.* → ***пример 1***: еталон.

образован → ***културен 1***: цивилизован, шлифован.

образувам → ***основавам 1***: създавам, формирам, сформирам, изграждам, организирам, учредявам.

образцов → ***безукорен***: безупречен, съвършен, идеален. → ***издържан***: изряден, прецизен, изискан.

обратно – **1.** По напълно друг начин, който е напълно противоположен: **противно, противоположно.** *Защо постъпваш обратно (противно...) на това, което мислиш? Обратно (противно...) на началните си намерения.* **2.** Към посоката, от която е започнато движението: **назад**. *Тръгвам обратно (назад) към къщи. По-добре да се върнете обратно (назад).*

обрисовка книж. → ***характеристика***: описание, портрет.

обрисувам → ***изобразявам***: описвам, представям, рисувам, възпроизвеждам, разглеждам, възсъздавам, претворявам. → ***характеризирам***: охарактеризирам, опи-

свам, очертавам.

обръщам → ***насочвам 1***: отправям, устремявам. → прен. разг. ***събарям 1***: повалям, катурвам, прекатурвам, строполявам, стропалям, гътвам.

обръщам се → ***насочвам 4***: отправям, адресирам.

обсебвам → ***присвоявам 1***: заграбвам. → ***присвоявам 2***: открадвам.

обсег → ***обхват***: размер, диапазон, мащаб.

обследване рядко → ***разследване***: следствие, анкета.

обстановка → прен. ***условия 1***: среда, обкръжение, атмосфера. → прен. ***положение 2***: състояние, ситуация.

обстоен книж. → ***подробен 1***: изчерпателен, детайлен.

обстоятелства → ***условия 1 //***.

обстоятелствен → ***подробен 2***.

обсъждам – Обмислям от различни страни в разговор с други хора някакъв въпрос, факт: **анализирам, разглеждам** прен., **разисквам, коментирам** несв., **дискутирам.** *Обсъждам (анализирам...) направените предложения. Обсъждам (анализирам...) предизборната обстановка. Обсъждам (анализирам...) представената дисертация. Обсъдихме (разгледахме...) условията на споразумението.*

обуславям книж. → ***определям 5***.

обхват – Област, пространство на действие или проява на някого, нещо: **обсег, мащаб** прен. книж., **диапазон** книж., **размер, измерение** книж. *Обхватът (обсегът, мащабът, диапазонът) на интересите му е значителен. Обхват (обсег...) на пожар. Обхват (обсег...) на агитационната дейност. Широк обхват (обсег...) на недоволство.*

обхватен → ***мащабен***: разгърнат, широк, многообхватен, обширен.

обхващам → ***засягам 2***: // разпростирам се, поразявам.

обширен – За текст, произведение – който има значителни размери: **разгърнат, пространен** книж. *Обширно (разгърнато...) повествувание. Обширен (разгър-*

нат...) преразказ. Обширно (разгърнато ...) житие. ⇔ ***Ант.*** кратък, сбит, стегнат. → ***широк 1***: просторен, пространен, ширен. → ***широк 2***: просторен. → ***мащабен 1***: многообхватен, широк, обхватен, разгърнат. → ***мащабен 2***: многообхватен, обхватен, широк, разгърнат.

общ – **1.** Който принадлежи или е присъщ, свойствен на всички или на много хора: **колективен**. *Обща (колективна) собственост. Обща (колективна) идея. Общи (колективни) интереси. Обща (колективна) задача. Общо (колективно) решение.* ⇔ ***Ант.*** частен, личен. **2.** Който засяга, обхваща всички: **всеобщ, повсеместен, масов**. *Обща (всеобща...) мобилизация. Общо (всеобщо...) нещастие. Обща (всеобща...) криза. Обща (всеобща...) тревога. Общ (всеобщ...) празник.* ⇔ ***Ант.*** частичен. **3.** Който обхваща повече от едно лице: **колективен, съвместен, задружен, дружен, единен**. *Обща (колективна...) борба с разрастващия се пожар. Обща (колективна...) листа на две партии. Общи (колективни ...) усилия. Общ (задружен...) смях.* ⇔ ***Ант.*** единичен, самостоятелен. **4.** Който е за повече от едно лице, използва се от повече от едно лице: **съвместен**. *Обща (съвместна) кухня. Обща (съвместна) спалня. Общо (съвместно) ползване на компютър.* ⇔ ***Ант.*** самостоятелен. → ***отвлечен***: абстрактен, неконкретен. → ***обществен 3.***

обществен – **1.** Който се отнася до обществото: **социален**. *Обществено (социално) развитие. Обществени (социални) връзки. Обществени (социални) науки. Обществен (социален) ред.* ⇔ ***Ант.*** личен, индивидуален. **2.** Който е предназначен за общо ползване: **публичен**. *Обществени (публични) заведения. Обществено (публично) място. Обществено (публично) достояние.* ⇔ ***Ант.*** частен. **3.** Който принадлежи на обществото,

държавата, не е на определен собственик: **общ, държавен**. *Обществено (държавно...) владение. Обществени (държавни...) гори.* ⇔ ***Ант.*** частен.

общество → *среда 4*: кръг.

общуване – Осъществяване на разговори, срещи, обсъждания на нещо между хора: **комуникация** книж., **диалог** книж., **контакт** прен., обикн. мн. *Общуването (комуникацията) развива интелекта. Необходимо е по-широко общуване (комуникация...) между различните партии. Активно общуване (комуникация...) между правителства. Средства за масово общуване (комуникация).*

объл → *кръгъл 1*.

объркан → ***смутен***: неспокоен, притеснен, неадекватен.

обяснявам – **1.** С думи или факти правя нещо да се разбере от някого, да му стане ясно: **разяснявам, изяснявам, пояснявам, осветлявам** прен. книж., **разтълкувам**. *Обясни (разясни...) ми по-добре как успя да защитиш проекта си. Обяснявам (разяснявам...) значение на термин. Обяснявам (разяснявам, пояснявам) теорема.* **2.** Давам разяснения, указания за нещо, за някаква работа: **разяснявам, показвам, посочвам**. *Обяснявам (разяснявам...) как се работи с компютър. Обяснявам (разяснявам...) как се шие гоблен. Обяснявам (разяснявам...) какво предстои.*

овален – **1.** Който има форма на яйце, елипса: **елипсовиден, заоблен, закръглен**. *Овална (елипсовидна...) рамка. Овално (заоблено...) лице. Овална (елипсовидна...) маса.* **2.** Който е леко извит: **заоблен, закръглен, окръглен** рядко. *Овални (заоблени...) очертания на хълмове. Овални (заоблени...) бедра.* ⇔ ***Ант.*** ъгловат.

овации – Шумно одобрение, възхищение на глас: **акламации** книж., **аплодисменти**. *Посрещнаха изпълнението на певицата с овации (акламации...). Предложе-*

нието на директора предизвика овации (акламации...). ⇔ ***Ант.*** освиркване. ~ ***Близ.*** приветствие, възгласи, викове.

овехтял → ***стар 3***: вехт, износен, употребяван.

овладявам → спец. ***научавам 1***: заучавам, усвоявам.

овладян → прен. ***хладнокръвен***: сдържан, спокоен, невъзмутим, безтрепетен, безстрастен.

овчедушен неодобр. → ***покорен***: смирен, послушен, безропотен.

оглавявам → ***предвождам***: водя, ръководя, възглавявам. → ***ръководя***: завеждам[2]. → ***управлявам 1***: ръководя, властвам, възглавявам, оглавявам, господствам, господарувам, владея.

оглупявам – Ставам глупав или като глупав, държа се глупаво временно или трайно: **изглупявам, изкуфявам** разг. ирон., **изветрявам** прен. разг. ирон., **изумявам[2]** разг., **изкукуригвам** прен. разг. ирон., **затъпявам** прен. разг., **изтъпявам** прен. разг. *Старият съвсем е оглупял (изглупял...), не помни близките си. Ти май че оглупя (изглупя...) от радост?*

огнен → прен. поет. ***горещ 1***: жарък, зноен, палещ, парещ, жежък. → ***страстен 1***: пламенен, горещ, разпален, жарък, буен. → ***червен***: пурпурен, ален, румен, багров, багрен, огнеочервен, кървавочервен, яркочервен, кървав, рубинен, руен.

огненочервен поет. → ***червен***: пурпурен, ален, багрен, багров, огнен, кървавочервен, яркочервен, кървав, рубинен, руен.

огнище → прен. ***източник 2***: гнездо, разсадник.

оголвам → прен. книж. ***разкривам 2***: откривам, показвам, представям, издавам, демаскирам.

огорчавам → ***наскърбявам***: разстройвам, натъжавам.

ограбвам → ***обирам***: окрадвам.

ограждам → ***окръжавам***: обграждам, наобиколявам (наобикалям), заобиколявам (заобикалям).

ограничавам → ***намалявам[2]***

1: смалявам, съкращавам, редуцирам.

ограничавам се – Много намалявам връзката си с други хора, с обществеността и под.: **затварям се** прен., **капсулирам се** прен. спец. *Партийното ръководство много се ограничи (затвори...).*

ограничен → ***недостатъчен***: оскъден, скромен, беден, мизерен.

ограниченост → ***недостиг***: недоимък, оскъдност, бедност, дефицит.

огромен експр. → ***грамаден 1***: гигантски, колосален, исполински, великански, титаничен, чудовищен. → ***грамаден 2***: колосален, исполински, титаничен.

огъвам се → прен. ***предавам се***: капитулирам, отстъпвам, клякам.

огън → прен. разг. ***горещина***: жега, жар, зной. → прен. поет. ***страст 1***: пламенност, страстност, разпаленост, плам, жар, пламък.

одежди книж. търж. → ***облекло***: дрехи, одеяние, премяна.

одеяние книж., понякога ирон. → ***облекло***: дрехи, одежди, премяна.

одит нов. нежел. → ***ревизия***.

одитирам нов. нежел. → ***ревизирам***.

одитор нов. нежел. → ***ревизор***.

одобрителен – Който дава добра оценка или е съгласен за, с нещо: **положителен**, **позитивен** книж., **благоприятен**. *Одобрителен (положителен...) отзив. Одобрително (положително...) отношение към някого. Одобрителен (положителен...) отговор на молба.* ⇔ ***Ант.*** неодобрителен, отрицателен, негативен, неблагоприятен. ~ ***Близ.*** добър.

одобрявам – Намирам нещо за добро, уместно: **приемам**, **съгласявам се** (*с*). *Одобрявам (приемам) приятелите ти. Одобрявам (приемам...) решението му. Одобрявам (приемам...) проекта. Не мога да одобря (приема...) да гладувате продължително.* ⇔ ***Ант.*** критикувам (вж). → ***приемам 3***: утвърждавам, узаконявам.

ожалвам разг. → ***окайвам***: оплаквам.

оженвам се – **1.** Встъпвам в брачна връзка: **женя се** несв., **задомявам се** нар., **бракосъчетавам се** рядко книж. *Хай да идем на сватбата, / че се жени мила брата, / брат Ангела – Архангела.* Нар. пес. *Ще се оженва (жени...) след един месец. Не иска да се оженва (жени...).* ⇔ ***Ант.*** развеждам се, разделям се, разоставям се, оставям се, разженвам се. ~ ***Близ.*** омъжвам се, обулчвам се. **2.** С предл. *за.* Встъпвам в брак с някого: **женя се** несв., **задомявам се** нар., **вземам** прех. разг. <*за*>. *За кого се оженва (жени...)? Той се ожени (взе, задоми се за...) съседско момиче.* ⇔ ***Ант.*** развеждам се, разделям се, разоставям се, разженвам се.

ожесточен – Който е изпълнен с непримирима злоба и враждебност и наранява, обижда: **остър** прен., **свиреп** експр., **лют** прен. разг. *Ожесточена (свирепа...) вражда. Ожесточен (остър, лют) спор. Ожесточена (остра...) критика. Ожесточен (остър...) сблъсък.*

ожесточение – Проява на злоба, гняв, безпощадност и силно желание да се причини зло, болка, смърт: **озлобление, ожесточеност, ярост, озлобеност, озвереност, злоба, злост, настървение, настървеност.** *Говори с ожесточение (озлобление...) за крадците, които са ограбили дома му. Нахвърлиха се на убиеца с ожесточение (озлобление...). Обзе го невероятно ожесточение (озлобление...) към рушителите при вида на опожарената гора.*

ожесточеност → ***ожесточение***: озлобление, ярост, озлобеност, озвереност, злоба, злост, настървение, настървеност.

оживявам → ***съживявам се 1***: възкръсвам.

оживявам се → ***съвземам се 3***: съживявам се, живвам.

озвереност → ***ожесточение***: озлобление, ожесточеност, ярост, озлобеност, злоба,

злост, настървение, настървеност.

оздравявам – Минава, свършва боледуването ми, изчезва болестта ми: **излекувам се**, **минава ми** прен. разг., **изцерявам се** нар., **вдигам се** прен. разг., **ставам**[1] прен. разг. *Дано болест те налегне, /.../ Да окапеш, дето седнеш, да не станеш по година!* Хр. Ботев. *Скоро оздравях (излекувах се...) от продължителен грип. Бързам да оздравея (излекувам се...), защото ще пътувам.* ⇔ ***Ант.*** разболявам се.

озлобеност → ***ожесточение***: озлобление, ожесточеност, ярост, озвереност, злоба, злост, натървение, настървеност.

озлобление → ***ожесточение***: ожесточеност, ярост, озлобеност, озвереност, злоба, злост, настървение, настървеност.

озовавам се → ***оказвам се 1***: попадам, намирам се.

означавам – **1.** Поставям белег, знак някъде с някаква цел: **отбелязвам, обозначавам, бележа** несв., **маркирам** книж., **забелязвам, набелязвам** рядко. *Означавам (отбелязвам...) страниците, които ще прочета. Означавам (отбелязвам...) височината върху летва. Означавам (отбелязвам...) на картата местата, където съм ходил.* **2.** Имам значение: **знача**. *В западните диалекти мачка означава (значи) котка.* **3.** прен. Имам значение, роля, важност за някого: **знача** прен., **представлявам, съм**. *Тази оценка означава (значи...) много за мен. Приятелите му означават (значат...) всичко за него.* → ***посочвам***: показвам, указвам, соча.

озорвам се разг. → ***затруднявам се***: напрягам се, напъвам се, затормозявам се.

оказвам се – **1.** Съм, появявам се неочаквано някъде или в някакво състояние: **озовавам се, попадам, намирам се**. *Оказвам се (озовавам се...) в центъра на града. Оказвам се (озовавам се...) в задънена улица. Оказвам се (озовавам се...) в неудобно положение.* **2.** Бивам, съм

някъде непредвидено: **случвам се, улучвам се** разг. *Оказах се (случих се...) на местопроизшествието и успях да помогна. Добре, че се оказах (случих...) и аз там, че да разбера навреме промяната на решението.*

окайвам – Изпитвам много силна жал, мъка за някого, нещо: **ожалвам** разг., **оплаквам** прен. *Окаях (ожалих...) горките сирачета от приюта, защото липсват средства дори за нормалното им хранене.* ~ ***Близ.*** съжалявам (вж).

окарикатурям → ***осмивам***: иронизирам, надсмивам се, изкарикатурявам.

окахърен простонар. → ***загрижен***: угрижен, кахърен.

окачам → ***закачам^2 1***: увесвам.

оклепвам разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, измацвам, омацвам, намацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, изклепвам.

окльощавявам разг. неодобр. → ***отслабвам 2***: измършавявам, омършавявам, изкльощавявам.

око (очи) – Орган на зрението: **зеница** прен. *От зениците болка извира.* Ал. Геров. *Замъгляват ми се очите (зениците).* → прен. ***зрение***: поглед. → прен. ***поглед 1***: взор. → ***поглед 2***: взор, зеници.

окови → прен. поет. ***робство***: иго, робия, ярем, хомот, гнет, зависимост.

около → ***почти 1***: приблизително, близо, горе-долу.

окончателно – **1.** В пълна степен, без остатък: **напълно, изцяло, всецяло** книж., **докрай** прен. *В 1396 г. България е поробена окончателно (напълно...) от османските турци. Изнесох си багажа окончателно (напълно...). Изплатих дълга си окончателно (напълно...).* ⇔ ***Ант.*** частично, отчасти. **2.** Без отказване, колебание, без връщане назад: **безвъзвратно, завинаги, категорично, невъзвратимо** книж. *Разделихме се окончателно (безвъз-*

вратно...). Отказах се окончателно (безвъзвратно...) да следвам. ⇔ ***Ант.*** неокончателно, временно.

окошарвам разг. ирон. → ***арестувам***: затварям, запирам, опандизвам.

окрадвам → ***обирам***: ограбвам.

окривявам нар. → ***обвинявам***: виня, бедя, набеждавам, нападам, клеветя, наклеветявам.

окрилявам книж. експр. → ***насърчавам***: окуражавам, поощрявам, стимулирам, импулсирам.

окръглен рядко → ***овален*** *2*: заоблен, закръглен.

окръжавам → ***обкръжавам***: ограждам, обграждам, наобиколявам (наобикалям), заобиколявам (заобикалям).

окуражавам → ***насърчавам***: поощрявам, стимулирам, импулсирам, окрилявам.

олицетворение книж. – **1.** Представяне на неживи или несъществуващи обекти или отвлечени понятия като живи същества: **персонификация** спец. *Олицетворението (персонификацията) е стилна фигура. В стихотворението „Хаджи Димитър" се използват много олицетворения (персонификации).* **2.** Живо същество или художествен образ, който със своята същност нагледно показва нещо абстрактно, някаква идея, чувство, явление: **въплъщение**, **символ**. *Медузата Горгона е олицетворение (въплъщение ...) на жестокостта. Лицето на старата майка е олицетворение (въплъщение...) на трудния й живот.* ~ ***Близ.*** символ.

омагьосвам → прен. поет. ***възхищавам***: очаровам, пленявам, обайвам, омайвам, запленявам, покорявам, завладявам.

омаен → ***очарователен***: обаятелен, чаровен, обаен, вълшебен, пленителен.

омайвам поет. → ***възхищавам***: очаровам, пленявам, обайвам, омагьосвам, запленявам, покорявам, завладявам.

омайност поет. → ***очарование***: чар, обаяние, обаятелност, очарователност, ча-

ровност, вълшебство, омая, пленителност, магия.

омаловажавам → ***подценявам***: недооценявам, пренебрегвам.

омаломощавам → ***изтощавам 1***: обезсилвам, изнурявам.

омахвам → прен. разг. ***изяждам 1***: изгълтвам, излапвам, изкльопвам, изплюсквам, оплюсквам, изпапвам, опапвам, изгризквам, изпрасквам, опрасквам, опуквам, изпуквам.

омацан → ***мръсен 1***: нечист, изцапан, нацапан, замърсен, измацан, намацан, оцапан, омърлян, мърляв, кирлив.

омацвам разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, измацвам, намацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

омая поет. → ***очарование***: чар, обаяние, обаятелност, омайност, очарователност, чаровност, вълшебство, пленителност, магия.

омраза – Чувство на силна враждебност към някого, нежелание за общуване с него, готовност да му се причини зло: **ненавист, неприязън, злост, жлъч (злъч), злъчка** прен. *Дохождат дни. Такива мрачни дни, / че ще ти се да виеш от ненавист.* Н. Вапцаров. *Мрачна си, сурова, / песен вдъхновена, / с злъчка и отрова / често напоена.* Ив. Вазов. *Отнасят се помежду си със силна омраза (ненавист...). Гледам с омраза (ненавист...) някого. От думите му се чувства омраза (ненавист...) към побойника.* ⇔ ***Ант.*** любов, обич. ~ ***Близ.*** ожесточение (вж).

омразен – Който вдъхва омраза, силна неприязън у някого: **ненавистен, противен**[1], **нелюбим** рядко книж. *Който прави все злини, / той е на светът омразен.* П. Р. Славейков. *Омразен (ненавистен...) поробител. Омразна (ненавистна...) съперница.* ⇔ ***Ант.*** любим, обичен.

омърлям разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, из-

мацвам, омацвам, намацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

омърлян разг. → ***мръсен 1***: нечист, изцапан, замърсен, измърсен, измацан, омацан, нацапан, намацан, оцапан, мърляв, кирлив.

омърсявам разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, измацвам, омацвам, намацвам, намърсявам, наплесквам, оплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

омършавявам разг. → ***отслабвам 2***: измършавявам, окльощавявам, изкльощавявам.

онагледявам – Правя нещо по-ясно чрез нагледни средства, примери, картини и др.: **илюстрирам.** *Онагледявам (илюстрирам) разказа за екскурзията с видеофилм. Онагледявам (илюстрирам) лекцията за влиянието на фолклора върху личното творчество с примери от Ботеви стихове и от българска музика.*

онемявам → прен. експр. ***млъквам***: замълчавам, замлъквам, смълчавам се, умълчавам се, занемявам.

опазвам → ***запазвам 1***: съхранявам, предпазвам, уварднвам.

опак разг. неодобр. → ***своенравен***: своеволен, непокорен, опърничав, дръпнат, въртоглав.

опаковам – Поставям в хартия, плик или друг защйтен или красив материал нещо, за да го запазя, прибера или поднеса естетически: **загъвам, завивам, увивам, обвивам, пакетирам, амбалирам** спец. (огр.) *Опаковайте (загънете...) ми книгите! Опаковам (завивам...) покупка. Опаковам (загъвам...) подарък.* ⇔ ***Ант.*** разопаковам, развивам. ~ ***Близ.*** пакетирам.

опаковка – Хартия или друга материя, с която се опакова нещо, обикн. при купуване, пренасяне: **обвивка, амбалаж.** *Луксозна опаковка (обвивка...). Играчка без опа-*

ковка (обвивка...). Скъсана опаковка (обвивка...).

опакост разг. неодобр. → ***своенравие***: своеволие, вироглавство, опърничавост.

опандизвам жарг. ирон. → ***арестувам 2***: затварям, запирам, окошарвам.

опапвам разг. ирон. → ***изяждам 1***: излапвам, изгълтвам, изплюсквам, изкльопвам, оплюсквам, изпапвам, изпрасквам, опрасквам, изгризквам, омахвам, опуквам, изпуквам.

опарвам се → пред. разг. ***пострадвам***: изпатвам (изпащам) <си>.

опасен → ***страшен 2.***

опасност – Възможност да се случи нещо лошо: **заплаха, угроза** книж. *Има опасност (заплаха...) от градушка. Съществува постоянната опасност (заплаха...) от терористични нападения. Надвисна опасност (заплаха...) от епидемия.*

оперирам → пред. рядко книж. ***използвам 2***: служа си, употребявам, боравя.

опивам се рядко → ***напивам се***: натрясквам се, нарязвам се, накърквам се, напорквам се, насвятквам се, нафирквам се, насмуквам се, нажулвам се, налоквам се, нараралянквам се, гипсирам се.

опипвам → ***пипам 2***: бутам, барам.

опирам → пред. ***основавам 2***: базирам, градя.

опирам се → ***облягам се 1***: подпирам се. → пред. ***основавам се 1***: базирам се, почивам, градя се. → пред. ***основавам се 2***: базирам се.

описание → ***характеристика 1***: обрисовка, портрет.

описвам → ***изобразявам***: представям, рисувам, обрисувам, възпроизвеждам, разглеждам, възсъздавам, претворявам, пресъздавам. → ***характеризирам***: охарактеризирам, обрисувам, очертавам.

описание → ***изображение 2***: картина, рисунка, рисунък. → ***характеристика***: обрисовка, портрет.

описвам → ***изобразявам***: → ***характеризирам***: охарактеризирам, обрисувам, очертавам.

опитвам се → *старая се*: стремя се, мъча се, грижа се, гледам.

опитен – **1.** Който има опит и знае как да постъпи в някакъв случай: **вещ**, **умел**, **изкусен**, **обигран**, **рутиниран** книж., **изпечен** прен. разг. *Опитен (вещ...) майстор златар. Опитен (вещ...) ръководител. Опитен (вещ...) в корабоплаването.* ⇔ ***Ант.*** неопитен, невеж, невещ, неумел, неизкусен, необигран, нерутиниран. ~ ***Близ.*** подготвен. **2.** В който личи наличие на опит, навик, сръчност: **вещ**, **умел**, **изкусен**, **майсторски**, **обигран**. *Опитно (вещо...) боравене с инструмента. Опитна (веща...) ръка.* ⇔ ***Ант.*** неопитен, невещ, неумел, неизкусен.

оплаквам прен. → ***окайвам***: ожалвам.

оплесквам разг. → ***измърсявам***: изцапвам, замърсявам, измацвам, омацвам, намацвам, омърсявам, намърсявам, наплесквам, изцапотвам, измърлям, намърлям, омърлям, наклепвам, оклепвам, изклепвам.

оплитам → прен. ***замесвам***: намесвам, въвличам, вмесвам, забърквам, набърквам, заплитам.

оплюсквам простонар. грубо → ***изяждам 1***: изгълтвам, излапвам, изплюсквам, изкльопвам, изгризквам, опапвам, изпапвам, омахвам, изпуквам, опуквам, изпрасквам, опрасквам.

опозиция → прен. книж. ***съпротива 1***: отпор, противопоставяне, съпротивление, противодействие, реакция.

опомням се → ***съвземам се 2***.

оправдан → ***основателен 1***: правомерен.

оправям – **1.** Правя нещо извито, криво да стане право или да стои право: **изправям**. *Оправям (изправям) изкривен гвоздей. Оправям (изправям) наведено дръвче.* ⇔ ***Ант.*** изкривявам, извивам. **2.** Правя нещо събрано да стои опънато: **опъвам**, **изпъвам**, **изправям**. *Оправям (опъвам...) покривка на маса. Оправям (опъвам...) събрана пола.* ⇔ ***Ант.*** събирам. → ***поправям 1***: из-

правям. → прен. ***подобрявам 1***: поправям. → прен. разг. ***упътвам 1***: напътвам, насочвам. → ***разтребвам***: разчиствам, прибирам.

опрасквам простонар. грубо → ***изяждам 1***: изгълтвам, излапвам, изплюсквам, оплюсквам, изкльопвам, изгризквам, опапвам, изпапвам, омахвам, изпуквам, опуквам, изпрасквам.

определен – 1. Който е предварително посочен и се знае: **уточнен, уговорен, уречен** книж. рядко. *Фракът е дреха за определени (уточнени...) случаи. Часът на срещата е определен (уточнен...). Това е определеното (уточненото...) място. Времето на действието не е добре определено (уточнено).* ⇔ ***Ант.*** неопределен, неуточнен. **2.** За който става дума, който е предмет на мисълта, разговора: **даден, конкретен.** *В определения (дадения...) случай той не носи вина. Спорим само за определен (даден...) момент от тълкуването на произведението.* ⇔ ***Ант.*** друг, различен. **3.** Който е отделен, уговорен за някаква цел: **предназначен, отреден, наречен** нар. *Стаята е определена (предназначена...) за гости. Тази доставка е определена (предназначена...) за нашата фирма.* **4.** Който има точна форма, образ или същност: **ясен, конкретен, точен.** *Исканията ти не са достатъчно определени (ясни...). Представата ми за плана на вилата е много определена (ясна...). Смисълът на пословицата е достатъчно определен (ясен...).* ⇔ ***Ант.*** неопределен, неясен, неконкретен, неточен.

определение – Кратко изречение, което определя съдържанието, значението или същността на някакво понятие, дума: **дефиниция, формулировка** книж. *Давам определение (дефиниция...) на основното значение на глагола гледам. Много трудно оформям определение (дефиниция...). Определението (дефиниция-*

та...) не е много точно.

определено → разг. ***безспорно***: несъмнено, безсъмнено, очевидно, положително, безусловно, явно, сигурно, разбира се.

определям – **1.** Преценявам и уточнявам някакво количество, някакви данни или факти: **установявам, намирам**. *Определям (установявам...) радиуса на сферата. Определям (установявам...) колко средства ще са нужни за мебелиране на апартамента. Определям (намирам...) координати на кораб.* ~ ***Близ.*** изчислявам, пресмятам; уточнявам (вж). **2.** Изяснявам точното място и време на нещо или вида, характера на нещо: **поставям** прен., **установявам, слагам** прен., **турям** прен. разг. *Определям (поставям...) диагно̀за. Определям (поставям...) срок за изпълнение на строежа. Определяме (поставяме...) условия за участие в конкурса.* ~ ***Близ.*** уточнявам (вж). **3.** Спирам избора, вниманието си на нещо или някого за някаква цел: **посочвам** прен., **набелязвам** прен. *Трябва да определим (посочим...) участниците в комисията. Още не съм определил (посочил...) кой ще ме замества. Определям (посочвам...) стихотворения за наизустяване.* ~ ***Близ.*** избирам. **4.** Изразявам с думи точното съдържание на нещо: **уточнявам, дефинирам** книж., **формулирам** книж. *Определям (уточнявам...) какво се разбира под термина „съвременен български език". Не мога да определя (уточня...) точно какво чувствам. Определи (уточни...) по-добре целите си.* ~ ***Близ.*** означавам, назовавам. **5.** Причина съм за нещо: **обуславям** книж. *Успешният резултат от този изпит определя (обуславя) по-нататъшния му интерес към химията. Битието определя (обуславя) съзнанието.* → ***уточнявам***: уговарям, конкретизирам, прецизирам. → стесн. ***предопределям***: предначертавам, орисвам, прокобвам.

опропастявам се → ***разорявам се***: фалирам, банкрутирам, пропадам.

опуквам → прен. разг. грубо ***изяждам 1***: изгълтвам, излапвам, изплюсквам, оплюсквам, изкльопвам, изпапвам, опапвам, изпрасквам, опрасквам, омахвам, изгризквам, изпуквам.

опустошителен → ***разрушителен 1***: рушителен, унищожителен, съкрушителен, гибелен.

опция нов. нежел. → ***възможност***.

опъвам → ***оправям 2***: изпъвам, изправям.

опърничав разг. неодобр. → ***своенравен***: своеволен, непокорен, опак, дръпнат, въртоглав.

опърничавост разг. неодобр. → ***своенравие***: своеволие, непокорство, вироглавство, опакост.

оратор – **1.** Човек, който умее да говори хубаво, красноречиво: **вития** рядко книж., **ритор** рядко старин. *Забележителен оратор (вития). Древен оратор (вития...).* **2.** Човек, който говори пред публика в някакъв момент: **говорител**. *Ораторът (говорителят) бе прекъснат от ръкопляскания.*

организация → ***устройство 2***: структура, строеж.

организирам – **1.** Правя нещо да се осъществи: **уреждам**, **устройвам** огр., **подготвям**, **спретвам** разг. *Организирам (уреждам...) честване на рожден ден. Организирам (уреждам...) среща с депутат. Организирам (уреждам...) екскурзии в чужбина.* **2.** Правя нещо да става по определен ред, начин: **подреждам** прен., **редя** несв., прен., **нареждам** прен. разг. *Организирам (подреждам...) си работата за следващите дни. Организирам (подреждам...) живота на децата си. Той умее най-добре да организира (подреди) програмата за тържеството.* ⇔ ***Ант.*** дезорганизирам, разстройвам, обърквам. → ***основавам 1***: създавам, учредявам, сформирам, образувам, изграждам.

организъм → ***тяло 1***.

органичен → ***биологичен***: екологичен.

ординарен книж. рядко → ***обикновен***: банален, тривиален, неоригинален.

оригинален – **1.** Който произтича, идва от истинския автор или източник: **автентичен** книж., **първообразен** рядко книж. *Оригинален (автентичен...) ръкопис. Оригинална (автентична...) картина от Рубенс.* ⇔ ***Ант.*** подправен, неоригинален, неавтентичен, фалшив. ~ ***Близ.*** истински, същински, първороден, достоверен, първоначален. **2.** Който не е заимстван или възникнал по подражание: **самобитен**, **самороден**. *Оригинална (самобитна...) идея. Оригинална (самобитна...) поезия.* ⇔ ***Ант.*** подражателен; заимстван. ~ ***Близ.*** самостоятелен, личен, индивидуален. **3.** Който е по-различен от другите: **своеобразен**, **необичаен**, **особен**, **необикновен**, **бамбашка** прил. простонар. *Оригинален (своеобразен...) като поет. Оригинален (своеобразен...) мислител. Оригинална (своеобразна...) прическа. Оригинална (своеобразна...) архитектура.* ⇔ ***Ант.*** обикновен (вж.). ~ ***Близ.*** необикновен, интересен, чуден (вж).

ориентирам → ***упътвам 1***: насочвам, напътвам.

орис разг. → ***съдба 1***: участ, предопределение, орисия, жребий, дял.

орисвам разг. → ***предопределям***: предначертавам, определям, прокобвам.

орисия разг. → ***съдба 1***: участ, предопределение, орис, жребий, дял.

оръдие → прен. ***средство 1***: инструмент, сечиво.

осведомявам се → ***узнавам 1***: научавам <се>, разбирам, чувам, дочувам.

осветлявам → прен. книж. ***обяснявам 1***: разяснявам, пояснявам, изяснявам, разтълкувам.

освирепявам експр. → ***разярявам се***: вбесявам се, побеснявам, полудявам, подлудявам, лудвам, запенвам се, разлютявам се.

освирепял експр. → ***яростен***

1: разярен, бесен, побеснял, запенен, разлютен.

освобождавам се – Намирам начин да не направя, да не изпълня нещо, което не искам: **отървавам се** разг., **отървам се** разг., **измъквам се** прен. разг., **избягвам**[2] прен., **откачвам се** прен. разг. *Освободих се (отървах се...) от неприятния ангажимент. Освобождавам се (отървавам се...) от дежурство. Ще се освободя (отърва...) от досадната му компания. Едвам се освободих (отървах...) от едната задача и ми възложиха друга.* ⇔ ***Ант.*** заемам се, ангажирам се, натоварвам се, връзвам се.

осигурявам – **1.** Създавам условия да има нещо или то да бъде сигурно, надеждно: **обезпечавам**, **подсигурявам** разг., **гарантирам** книж. *Осигурявам (обезпечавам...) безопасността на скиорите. Можете ли да осигурите (обезпечите...) добри условия за изследването? Ще осигурим (обезпечим...) прозрачност на сделката.* **2.** Снабдявам някого, нещо с необходимите средства, материали, храна: **обезпечавам**, **подсигурявам** разг. *Осигурявам (обезпечавам...) снабдяване на курортистите. Осигурявам (обезпечавам...) гориво. Осигурявам (обезпечавам...) издръжка на студент.* → ***застраховам***.

оскъден → ***беден 2***: сиромашки, мизерен. → ***недостатъчен***: ограничен, скромен, беден, мизерен.

оскъдица → ***бедност***: беднота, беднотия, немотия, сиромашия, мизерия, нищета, безпаричие, глад.

оскъдност → ***недостиг***: недоимък, ограниченост, бедност, дефицит.

оскърбителен – Който оскърбява: **обиден**. *Оскърбително (обидно) държание. Оскърбителни (обидни) думи.* ~ ***Близ.*** язвителен.

оскърбявам – Нанасям обида, унижение на някого, на нечие достойнство: **обиждам**, **засягам** прен., **наранявам** прен., **уязвявам**, **жегвам**

разг. *Оскърбявам (обиждам...) някого с несправедлив укор. Оскърбявам (обиждам...) семейството с клевета. Думите му оскърбиха (обидиха...) момчето. Оскърбявам (засягам, наранявам) честта.* ~ ***Близ.*** наскърбявам (вж).

осланям се рядко → ***надявам се 2***: разчитам, уповавам се, облягам се.

осмивам – Представям нещо в смешен вид, за да го разоблича, разкритикувам: **иронизирам, окарикатурвам, надсмивам се** (*над*), **изкарикатурвам.** *Алеко Константинов осмива (иронизира...) простащината, хитруването, използвачеството на Бай Ганьо. Илф и Петров осмиват (иронизират...) нравите на своето време.* ~ ***Близ.*** присмивам се.

основа – 1. Главна, съществена част, върху която се развива или съществува нещо: **база, фундамент** книж. (огр.), **устои** книж. (огр.), **почва** прен. книж. (огр.). *Рушат се основите (базата, устоите, фундаментът) на старата нравственост, свързана с християнската религия. Романът е изграден на историческа основа (база). Заминавайки в чужбина, писателят губи основата (базата...), от която черпи вдъхновение и сюжети. На каква основа (база) са вашите конфликти?* **2.** спец. Главни, съществени моменти, мисли, върху които се развива сюжетът или чувството на художествено произведение: **канава** прен., **скелет** прен., **фундамент** книж. *Образът на стълбата и изкачването е основата (канавата...), на която Смирненски развива идеята си в „Приказка за стълбата".* → прен. ***причина***: основание, база, почва.

основавам – 1. Полагам начало и основи на някаква организация, учреждение: **създавам, учредявам, сформирам, формирам, изграждам, образувам, организирам.** *Основавам (създавам...) кооперация.*

Основавам (създавам...) първото българско читалище в Свищов. Основавам (създавам...) Българско книжовно дружество. Основавам (създавам...) партия. Основавам (създавам...) клуб по икебана. ⇔ ***Ант.*** разформировам, разтурям, развалям, разпускам. ~ ***Близ.*** устройвам. **2.** прен. Приемам като причини, основания за нещо: **базирам** книж., **градя** несв., прен., **опирам** прен. *Адвокатът основава (базира...) защитата си на две доказателства.*

основавам се – **1.** С предл. *на*. Имам своите причини, основания в нещо: **базирам се** книж., **опирам се** прен., **почивам** прен. книж., **градя се** прен. *Решението се основава (базира...) на необходимостта от промени в организацията. Тезата му се основава (базира...) на много модерна теория. Като говоря това, аз се основавам (базирам, опирам) на впечатленията на свидетел на произшествието.* **2.** Намирам основания, подкрепа за нещо: **базирам се** книж., **опирам се** прен. *Защитникът по делото се основава (базира се...) на член 147 от Кодекса. Основавам се (базирам се...) на твоите сведения за твърдението си.*

основание → ***повод***: причина, мотив. → ***смисъл 2***: логика. → ***аргумент 1***: довод, съображение, мотив, мотивировка, обосновка.

основателен – Който има разумна, приемлива причина: **оправдан, правомерен** книж. *Основателно (оправдано...) съмнение. Основателен (оправдан...) отказ. Основателно (оправдано) доверие.* ⇔ ***Ант.*** неоправдан, безпричинен. ~ ***Близ.*** обоснован, аргументиран, мотивиран. → ***справедлив***: заслужен.

основен – **1.** Най-важен, най-съществен: **главен, първостепенен, централен, фундаментален** книж., **кардинален** книж. експр., **базов** книж., **възлов, ключов** книж. *Обсъждаме основни-*

те (главните...) проблеми на предприятието. Основна (главна...) пречка пред развитието. Основни (главни...) характеристики на българите. Основен (главен...) дял от икономиката. Основно (главно...) съображение. ⇔ ***Ант.*** второстепенен, маловажен, незначителен. **2.** рядко Който стои в основата, най-долната част на нещо: **базов** книж., **фундаментален** книж. *Основни (базови...) подпори. Основен (базов...) камък.* → ***пълен 3***: цялостен.

особен → ***оригинален 3***: своеобразен, необичаен, необикновен, бамбашка.

особеност → ***качество 1***: характеристика, признак, свойство, черта.

оставям – 1. Правя нещо, което държа или е някъде, да заеме друго място: **слагам**, **поставям**, **турям** разг. *Остави (сложи...) дрехите на закачалката. Оставям (слагам...) книгата на етажерката и си тръгвам.* ⇔ ***Ант.*** вземам 1 (вж). **2.** Преставам да си служа с нещо или да наглеждам някого, да се грижа за някого, нещо: **изоставям** неодобр., **зарязвам** разг. неодобр. *Оставиха (изоставиха...) децата и отидоха да пият кафе. Защо остави (изостави...) чантата с покупки на пейката?* **3.** Преставам да бъда заедно с някого: **напускам (напущам)**, **разделям се** (*с*), **разлъчвам се** поет., **зарязвам** разг. неодобр. *Щом съм тук – ти ме тихо напущаш / и оставаш зад мене сама.* П. Матев. *Ако тук попадне случайно / някой гост, непознат, чужденец, / след един ден градчето ще знае /.../ че човекът напуснал жена си, / че зарязал и дом, и приятели.* И. Радоев. *Сега ще ви оставя (напусна...) за няколко дни. Оставих (разделих се с...) приятеля си на ъгъла.*

оставям <се>→ прен. разг. ***развеждам се***: разделям се, разоставям се, напускам, изоставям.

осторожен книж. нежел. → ***внимателен 2***: предпазлив, бдителен. → ***внимателен 3***:

предпазлив.

остарял → ***отживял***: старомоден, анахроничен, допотопен, мухлясал.

остър → ***изпитателен***: пронизващ. → прен. ***ожесточен***: свиреп, лют.

осъждам → ***обвинявам***: виня, съдя, укорявам, упреквам, коря, нападам. → ***разобличавам***: изобличавам, заклеймявам, бичувам, клеймя.

осъзнавам → ***разбирам 1***: схващам, проумявам, прозирам, загрявам.

осъществявам → ***направям 3***: правя, провеждам, произвеждам.

осъществявам се – Превръщам се в реален, действителен факт, в реалност: **реализирам се** книж., **сбъдвам се** (огр.), **ставам**[2] (огр.). *Планът се осъществи (реализира) благодарение на дарения. Мечтите ми се осъществиха (сбъднаха...). Предвижданията се осъществяват (сбъдват, реализират).* → ***случвам се***: ставам[2], реализирам се, извършвам се, протичам, развивам се, разигравам се.

отбелязвам – **1.** Пиша кратък текст, бележка: **записвам, набелязвам, бележа** несв., **забелязвам.** *Отбелязвам (записвам...) задачите си за днес. Отбелязвам (записвам...) накратко впечатленията си.* **2.** Давам някаква информация писмено или устно: **изтъквам, забелязвам, посочвам** прен., **подчертавам** прен. експр., **соча** несв., прен. *Писателят отбелязва (изтъква...), че фактите са достоверни, но това не е история, а роман. Отбелязах (изтъкнах...), че моето мнение е друго.* → ***означавам 1***: обозначавам, бележа, маркирам, забелязвам, набелязвам.

отблъскващ → ***неприятен 1***: противен[1], неприветлив, неприветен, гаден. → ***неприятен 2***: несимпатичен, антипатичен, непривлекателен, противен[1].

отбран – Който превъзхожда други по някакви качества, по-добър: **подбран, избран, елитен** (огр. за кръг от лица). *Чета отбрани (подбра-*

ни, избрани) книги. На вечерята поднесоха отбрани (подбрани, избрани) ястия. В кафенето се събираше отбрано (подбрано...) общество. ⇔ ***Ант.*** безразборен, случаен.

отбранявам → ***защитавам 1***: браня, отстоявам, вардя.

отбулвам → ***откривам 1***: отвивам, разбулвам.

отварям – **1.** Правя открит някакъв отвор или място, за да може да се влиза там или нещо да прониква: **разтварям, откривам** прен. (огр.). *Отварям (разтварям...) врата. Отварям (разтварям) сандък, капак. Отварям (разтварям...) очи. Отварям (разтварям) прозорец.* ⇔ ***Ант.*** затварям. **2.** Разгъвам нещо свито, сгънато: **разгръщам, разтварям, разпервам** (огр. за ръце, пръсти). *Отварям (разгръщам...) ръце. Отварям (разгръщам...) обятия. Отварям (разгръщам, разтварям) надипления килим. Отварям (разгръщам...) шепата си. Отварям (разтварям, разгръщам) книга на определена страница.* ⇔ ***Ант.*** свивам; сгръщам; затварям. → прен. ***откривам 5***: разкривам. → прен. ***откривам 6***: разкривам. → прен. ***развивам 2***: разгъвам, отгъвам, разопаковам. → прен. ***прокарвам***: проправям. → ***разкривам 2.***

отвеждам рядко → ***водя 1***: завеждам, карам.

отвивам → ***откривам 1***: отбулвам, разбулвам. → ***развивам 1***: развъртам, отвъртам. → ***развивам 2***: разгъвам, отгъвам, отварям.

отвлечен – Който има много общи и неопределени белези или няма материален израз, не е свързан с нещо конкретно, осезаемо от сетивата: **абстрактен** книж., **общ, неконкретен**. *Отвлечено (абстрактно...) мислене. Много отвлечено (абстрактно...) предложение. Най-отвлечено (абстрактно...) разсъждение. Отвлечена (абстрактна...) теория. Отвлечено (абстрактно) понятие.* ⇔ ***Ант.*** конкретен. ~ ***Близ.*** неясен, неразбираем, размит, мъгляв.

отвличам се → ***разсейвам се 1***: разсредоточавам се, отплесвам се.

отвратителен → Който предизвиква неудоволствие, неприятно чувство, отвращение, възмущение: **безобразен, противен**[1], **ужасен, възмутителен, грозен** прен., **гаден** разг. експр. *Отвратителна (безобразна...) клевета. Отвратителни (безобразни...) помисли. Отвратителна (грозна, противна...) цел. Отвратително (безобразно...) поведение на лицемер.* ⇔ ***Ант.*** прекрасен, достоен. ~ ***Близ.***: лош 1 (вж). → ***грозен***: некрасив, противен[1], безобразен.

отвръщам → ***отговарям 1.***

отвътре – Във вътрешната част на нещо: **вътре**. *Вън вилнееше война и мрак, и ужас, / вътре в мене – слънце, песен и възторг.* Бл. Димитрова. *Вънка гледаш ябълката червена, но отвътре (вътре) е червива. Отвътре (вътре) сме сложили щори. Отвън измазахме, но отвътре (вътре) не сме ремонтирали.* ⇔ ***Ант.*** отвън, отвънка, вън, навън, вънка.

отвъртам → ***развивам 1***: развъртам, развинтвам, отвинтвам, отвивам.

отгатвам → ***досещам се***: познавам, разбирам, прозирам.

отглеждам – Полагам труд за прехраната и развитието на домашни животни: **храня**[1] несв., **гледам** несв., **развъждам, въдя** несв. *Отглеждам (храня...) свине – майки. Отглеждам (храня...) пилета. Храня (гледам) буби.*

отговарям – **1.** Казвам нещо при запитване: **отвръщам**. *Вий питате какъв съм? Втори път, / че съм поет, ви вече отговарям.* П. П. Славейков. **2.** Казвам нещо при повикване, обръщане към мене или искане: **реагирам** книж., **отзовавам се, откликвам**. *На отправената закана не отговори (реагира...) нищо. Защо не отговорихa (реагираха...) на поздрава ни? Доста хора отговорихa (реагираха...)*

на призива за помощ. **3.** Казвам, извиквам нещо при извикване, за да съобщя, че съм чул: **обаждам се**, **отзовавам се**, **откликвам**. *Виках дълго от височината, но никой не отговори (отзова се...). Цял час звънях и никой не отговори (отзова се...).* → прен. ***подхождам*** *1*: съответствам, прилягам, кореспондирам.

отговор → прен. ***отзвук*** *1*: отзив, отклик, ехо, отек, реакция.

отговорен → ***високопоставен*** *2*: висок, висш.

отграничавам се рядко → ***разграничавам се***: дистанцирам се.

отгъвам рядко → ***развивам 2***: разгъвам, разопаковам, отварям.

отдавнашен → ***стар*** *2*: отколешен, едновремешен, минал.

отдел – **1.** Обособена по задачи съставна част на предприятие, учреждение, производство: **подразделение**, **сектор**, **отделение**. *Отдел (подразделение...) в министерство. Машинен сектор (отделение). Отдел (подразделение...) за разфасовка на месо.* **2.** Част от списание, вестник, книга с еднороден материал: **раздел**. *Литературен отдел (раздел) на вестник. Спортен отдел (раздел).* ~ ***Близ.*** дял 2 (вж).

отделен – **1.** Който не е предназначен и за други, не се ползва с други: **самостоятелен**, **самостоен** рядко. *Отделна (самостоятелна...) стая. Отделен (самостоятелен...) вход. Отделно (самостоятелно...) изследване.* ⇔ ***Ант.*** общ, съвместен, колективен. ~ ***Близ.*** обособен, изолиран. **2.** Който не е съединен, обединен с други: **самостоятелен**, **частен**, **самостоен** рядко. *Отделен (самостоятелен...) проблем за обсъждане. Това е отделен (самостоятелен...) въпрос. Отделен (самостоятелен...) случай.* ⇔ ***Ант.*** общ. **3.** Който не е заедно с друг, а само един от редица подобни: **изолиран** разш., **откъслечен** (огр.). *Чувам само отделни (изолирани...)*

реплики от разговора. Чета отделни (откъслечни) места от книгата. На отделни (изолирани) места ще има валежи. В отделни (изолирани) случаи се правят изключения. ⇔ ***Ант.*** всеки, всички (*мн.*). → ***различен 2***: друг.

отделение → ***отдел 1***: подразделение, сектор.

отдих → ***почивка 1***: отмора, покой.

отдъхвам <си> разг. → ***почивам <си> 1***: отпочивам си, отморявам се, отмарям, релаксирам.

отегчителен → ***безинтересен 1***: скучен, отегчителен, досаден, дотеглив, неинтересен, незанимателен.

отек рядко → ***отзвук 1***: отговор, отклик, отзив, ехо, реакция.

отечество книж. → ***родина***: татковина.

отживелица – Нещо, съществувало в миналото, което няма място в съвременността: **архаизъм**, **анахронизъм**. *Детските плитки изглеждат вече като отживелица (архаизъм...). Кринолините отдавна са отживелица (архаизъм...).* ⇔ ***Ант.*** новост, иновация.

отживял – Който не отговаря на изискванията на съвременния живот и разбирания: **остарял**, **старомоден**, **анахроничен** прен., **допотопен** прен., **мухлясал** прен. ирон. *Отживели (остарели...) схващания за държание. Отживял (остарял...) манталитет. Отживели (остарели...) морални принципи. Отживяла (остаряла...) система за комуникация.* ⇔ ***Ант.*** съвременен 2 (вж). ~ ***Близ.*** старомоден (вж).

отзвук – **1.** Нещо, което се казва или проявява, за да се отговори на повикване, искане, призив и под.: **отговор**, **отклик**, **отзив**, **ехо** прен., **реакция** прен. книж., **отек** рядко. *Без отзвук мойта стъпка / и днес ли ще премине?* Т. Траянов. *Горчив за тях е всеки залък, / без ехо – всеки стих изпят.* Т. Траянов. *Приими тез песни, майко мила, / отйек на жалостний ти зов.* Ив. Вазов.

Твоето обръщение към парламента, изглежда, ще има отзвук (отговор...). Викът ми за помощ остана без отзив (отговор...). **2.** Начин, по който се приема някаква проява, изразен в преценка или действия: **отклик, реакция** прен. книж. *Отзвукът (откликът...) от статията беше неочакван.*

отзив → ***отзвук 1***: отговор, отклик, ехо, отек, реакция.

отзивчив → ***услужлив***: любезен.

отзовавам се → ***отговарям 2***: реагирам, откликвам. → ***отговарям 3***: обаждам се, откликвам.

отивам → ***ходя 1***. → ***посещавам***: ходя, навестявам, спохождам, наобикалям, обикалям. → ***пристигам 2***: идвам (ида), дохождам / дойда. → прен. ***подхождам 4***: прилича м, прилягам, стоя, вървя, мязам.

отивам си → ***напускам 1***: тръгвам си, ида си, махам се, излизам <си>, избягвам[1], фъсвам, фъскам, бягам, измъквам се, изфирясвам <се>, изнизвам се. → прен. разг. ***умирам 1***: почивам, издъхвам, загивам, падам, свършвам, пуквам.

отказ → ***абдикация 2***: абдикиране, измъкване, дезертиране.

откарвам → прен. разг. ***трая 1***: продължавам, проточвам се. → прен. разг. ***издържам[1] 1***: устоявам, удържам, изтрайвам, трая.

откачвам се → прен. разг. ***спасявам се 2***: измъквам се, избавям се, избягвам[2] / избегна, отървавам се (отървам се).

откачен → прен. разг. ***ненормален 2***: луд, побъркан, умопобъркан, безумен, умопомрачен, смахнат, мръднал, сбъркан, налудничав, невменяем, превъртял, шашав, чалнат, улав, изкукуригал.

отклик → ***отзвук 1***: отговор, отзив, ехо, отек, реакция. → ***отзвук 2***: реакция.

откликвам → ***отговарям 2***: реагирам, отзовавам се. → ***отговарям 3***: обаждам се, отзовавам се.

отколешен книж. → ***стар 2***:

отдавнашен, едновремешен, минал.

открадвам – Вземам за себе си чуждо нещо без знание на собственика: **присвоявам**, **вдигам** прен. разг., **задигам** разг., **отмъквам** разг., **свивам** прен. разг., **гепя** несв., жарг., **забърсвам** прен. разг. *Откраднаха (вдигнаха...) ми чантата. Откраднаха (вдигнаха...) ни колата.* ⇔ ***Ант.*** връщам. ~ ***Близ.*** обирам, ограбвам, окрадвам. → прен. ***присвоявам 2***: плагиатствам.

откривам – **1.** Махам покривка, покривало от нещо покрито: **отвивам, разбулвам** (огр. за було, лице), **отбулвам** (огр. за було, лице). *Откривам (отвивам) лицето си. Откривам (отвивам...) лицето на булка. Откривам (отвивам) завит хляб. Горещо е и откривам (отвивам) завитите си крака.* ⇔ ***Ант.*** закривам, завивам, забулвам. **2.** Казвам нещо тайно, скрито или интимно, съкровено: **разкривам, поверявам, издавам, изказвам, споделям, доверявам** (огр. за мисли). *Откривам (разкривам...) тайна. Открих (разкрих...) му замисъла на ръководството. Откривам (разкривам...) чувствата си.* ⇔ ***Ант.*** скривам, прикривам, спотаявам. **3.** Намирам нещо скрито или прикривано, тайно: **разкривам, намирам**. *Откривам (разкривам...) скривалището на бандитите. Открихме (разкрихме...) къде са скрили парите. Откривам (разкривам) заговор. Открих (намерих) си паспорта.* ⇔ ***Ант.*** скривам. **4.** Установявам съществуването на нещо неизвестно: **изнамирам**. *Колумб открива (изнамира) Америка.* **5.** Давам възможност нещо да се вижда: **разкривам, отварям** прен. *Билото открива (отваря) чудесна гледка. Новите инициативи откриват (отварят) нови хоризонти за България.* ⇔ ***Ант.*** закривам, затварям. **6.** Поставям начало на нещо, за да действа: **отварям** прен., **разкривам** нежел. *Откривам*

(отварям...) нов пазар. Откривам (отварям...) магазин. ⇔ ***Ант.*** затварям, закривам. → ***намирам***: виждам. → ***отварям 3***. → ***отварям 4***: разкривам. → ***установявам 1***: забелязвам, констатирам, виждам. → ***разкривам 1***: отгатвам, разбулвам, разгадавам. → ***разкривам 2***. → ***разкривам 3***: показвам, представям, издавам, демаскирам, оголвам. → ***заварвам***: сварвам, намирам.

откриване → ***начало***: започване, старт.

открит → прен. ***откровен 1***: искрен, прям, чистосърдечен, неприкрит, безхитростен. → ***явен 2***: нескрит, неприкрит, публичен.

открито → ***явно 2***: нескрито, публично, неприкрито, ачик.

откровен – **1.** Който не скрива мислите, намеренията си, не си служи с недоизказване, прикриване: **прям, чистосърдечен, искрен, открит, неприкрит, безхитростен** рядко. *Откровен (прям...) човек. Откровени (прями...) думи.* **2.** Който изразява, съдържа такова поведение: **чистосърдечен, искрен, открит, неприкрит, безхитростен** рядко. *Откровен (чистосърдечен...) разговор. Откровени (чистосърдечни...) очи. Откровено (чистосърдечно...) признание.* ⇔ ***Ант.*** прикрит, потаен, притворен, неискрен. ~ ***Близ.*** естествен, непресторен. → ***явен 3***: открит, нескрит, неприкрит.

открòявам се → ***проявявам се 1***: изразявам се, виждам се.

откъслечен → ***отделен 2***: изолиран.

отлика книж. → ***разлика***: различие, отличие.

отлитам → прен. ***минавам 3***: преминавам, отминавам, изминавам, изнизвам се, изтичам.

отличен – Който притежава някакви положителни качества в най-висока степен: **превъзходен, първокласен, първокачествен, перфектен** книж. *Отличен (превъзходен...) музикант. Отлично (превъзходно...) качество. Отлична (пре-*

възходна...) стока. Отлична (превъзходна...) изработка. ⇔ ***Ант.*** лош, слаб, негоден. ~ ***Близ.*** идеален, съвършен.

отличие книж. → ***разлика***: различие, отлика.

отличителен → ***характерен***: свойствен, типичен, присъщ, спицифичен.

отлично – За израз на голямо, пълно одобрение: **чудесно, превъзходно, супер** нов. нежел. *Отиваме на екскурзия в Париж! – Отлично (чудесно...). Играхте отлично (чудесно...).*

отмарям несв. жарг. → ***почивам <си> 1***: отпочивам си, отморявам се, отдъхвам <си>, релаксирам.

отменям – **1.** Спирам действието, прилагането на нещо, установено преди това: **премахвам, махам** разг. *Отменям (премахвам...) задължителната униформа. Отменям (премахвам...) полицейски час. Отменям (премахвам...) безплатните карти за пътуване.* ***Ант.*** въвеждам. **2.** Отказвам се от издадена заповед, взето решение: **анулирам** книж. *Отменям (анулирам) издадено решение. Отменям (анулирам) член от закон.* ⇔ ***Ант.*** издавам. ~ ***Близ.*** обезсилвам, унищожавам, суспендирам.

отмествам → ***местя 1***: премествам, измествам.

отминавам → ***задминавам 1***: подминавам, заминавам[2], изпреварвам, преварвам, надпреварвам. → ***минавам 3***: преминавам, изминавам, изнизвам се, отлитам, изтичам.

отмора → ***почивка 1***: отдих, покой.

отморявам се рядко → ***почивам <си> 1***: отпочивам си, отмарям, релаксирам, отдъхвам <си>.

отмъквам разг. → ***открадвам 1***: присвоявам, задигам, вдигам, гепя. → прен. грубо ***отнемам 1***: вземам, изземам.

отмъщение – Действие, проява, които стават в отговор на сторено зло: **мъст, разплата** книж., **отплата, възмездие** книж. *Проклятье вам чертози! Под ваште*

сводове / да се не чуят вечно на песен звукове, / а само стон и само въздишки – за отплата, / духът на отмъщенье докле ви срий с земята. П. П. Славейков. *Че злъчка препълня сърца угнетени, / че огън в главите разсъдък суши, / че мълния свети в очи накървени, / че мъст, мъст кръвнишка жадуват души.* П. К. Яворов. *А там – из града, за разплата железна / тълпите повел бе Спартак.* Хр. Смирненски.

отнасям се – **1.** Имам определено поведение, държание с някого, нещо: **държа се** прен. (*с*), **постъпвам** (*с*), **третирам** книж. *Отнасям се (държа се...) с пренебрежение към съучениците си. Отнасям се (държа се...) небрежно с книгите си. Не се отнасяш (държиш...) добре с баба си. Отнасят се (държат се... с някого, третират някого) като с равен.* **2.** С предл. *за, до.* Имам отношение към някого, нещо, свързан съм с нещо: **важа**, **засягам**. *Критиката се отнася (важи...) за твоята статия. Съветът ми се отнася (важи...) за тези, които се интересуват от музика.* → ***приемам** 4*: възприемам, посрещам. → прен. разг. ***разсейвам се** 1*: отвличам се, отплесвам се, разсредоточавам се, разконцентрирам се.

отнемам – **1.** Лишавам някого от нещо негово: **вземам**. *Отнемам (вземам) имотите на селяните. Отнемам (вземам) децата след развода. Отнемам (вземам) къща за дългове.* ⇔ ***Ант.*** връщам. ~ ***Близ.*** присвоявам, обсебвам, заграбвам. **2.** Ставам причина някой да няма нещо, което е изпитвал: **лишавам** (*от*), **вземам** разг. (огр.) *Отнемам (лишавам от) спокойствието. Отнемам (лишавам от) радост. Отнемам (лишавам от, вземам) здравето.* ⇔ ***Ант.*** връщам, възвръщам.

отпадам – Загубвам физическите си сили, жизнеността си: **отслабвам**, **изнемощявам**, **заслабвам**, **западам**,

грохвам (за много силна степен на състоянието), **рухвам** експр. (за много силна степен на състоянието). *Майка ми много отпадна (отслабна...) от боледуването. Старецът отпадаше (отслабваше...) пред очите ни.* ⇔ ***Ант.*** съвземам се, засилвам се, закрепвам се, възстановявам се.

отпечатвам → ***издавам 1***: публикувам.

отпечатък → прен. книж. ***знак 1***: белег, следа, диря, печат.

отплата → ***отмъщение***: мъст, разплата, отплата, възмездие.

отплесвам се → разг. ***разсейвам се 1***: отвличам се, разсредоточавам се, разконцентрирам се, отнасям се.

отпор → ***съпротива 1***: съпротивление, противодействие, противопоставяне, реакция, опозиция. → ***съпротива 2***: съпротивление, противодействие.

отпочивам <си> → ***почивам <си> 1***: отдъхвам <си>, отморявам се, отмарям, релаксирам.

отправям → ***насочвам 1***: устремявам, обръщам. → ***насочвам 4***: обръщам се, адресирам.

отправям се → ***тръгвам 1***: потеглям, запътвам се, упътвам се, насочвам се, поемам, запрашвам.

отпускам се – **1.** Преставам да бъда стегнат: **разпускам се, разхлабвам се**. *Връзките на обувките се отпуснаха (разхлабиха...). Ластикът се е отпуснал (разхлабил...). Хватката му се отпусна (разпусна).* ⇔ ***Ант.*** стягам се. **2.** Загубвам силите, жизнеността си, които ме държат изправен, стегнат: **увисвам, клюмвам.** *Тялото ѝ се отпусна (увисна) в ръцете му. Главата му се отпусна (увисна...). Пуснах клона и той се отпусна (увисна...).* ⇔ ***Ант.*** изправям се. **3.** прен. Ставам бездеен, загубвам енергията си: **демобилизирам се** прен. книж., **разпускам се** прен. разг., **разкисвам се** прен. разг. неодобр., **разлагам се** прен. разг. експр., **размеквам се** прен. разг., **разплувам се** прен. разг. експр., **разкап-**

вам се прен. разг. експр. *Отпуснала (демобилизирала...) се е и не се готви за изпитите. Работих цял ден и сега съм се отпуснал (разкиснал...) напълно, не ми се излиза. Отпусна (демобилизира...) се по ред причини и се отказа от целта си.* ⇔ ***Ант.*** стягам се. ~ ***Близ.*** почивам си (вж). **4.** прен. Преставам да се притеснявам, срамувам: **разпускам се** прен. *Детето се отпусна (разпусна) и заговори оживено.* ⇔ ***Ант.*** затварям се, стягам се. ~ ***Близ.*** разпасвам се, разгащвам се, разюздвам се. **5.** прен. Започвам да живея по-богато, да харча повече: **разпускам се** прен. *Напоследък се отпуснахме (разпуснахме) и купихме доста неща за къщата.* ⇔ ***Ант.*** стискам се.

отпуснат → прен. разг. ***флегматичен 1***: бавен, бавноподвижен. → прен. разг. ***флегматичен 2***: бавен, вял. → прен. разг. ***нехаен 1*** // небрежен, немарлив.

отпътувам → ***тръгвам 2***: заминавам, потеглям.

отравям → прен. експр. ***разварям 1***: помрачавам, вгорчавам.

отреден → ***определен 2***: предназначен.

отроче → старин. или разг. ирон. ***дете 2***: чедо, рожба.

отслабвам – 1. Ставам слаб на външен вид, загубвам от теглото си: **изтънявам, отънявам, вталявам се** разг., **смъквам се** прен. разг. *Детето отслабна (изтъня...) след болестта. Много съм отслабнала (изтъняла...) от аеробиките.* ⇔ ***Ант.*** напълнявам, закръглям се, наливам се. **2.** Ставам прекалено, некрасиво слаб, мършав: **измършавявам, омършавявам, изкльощавявам** разг. неодобр., **окльощавявам** разг. неодобр. *С остаряването той отслабна (измършавя...).* ⇔ ***Ант.*** затлъстявам. **3.** Ставам по-слаб, по-малък по сила: **намалявам**[1], **стихвам** несв., **затихвам** несв., **утихвам** несв. *И стихна бурята. Отпразнува / победата си кървавия враг.* Хр. Смирненски. *Вятърът отслабва*

(намалява...). Дъждът отслабна (намаля). Нападките отслабват (намаляват...) Болката отслабна (намаля). ⇔ ***Ант.*** засилвам се, усилвам се, нараствам, активизирам се. → прен. ***намалявам[1]***: притъпявам се, спадам. → ***отпадам***: изнемощявам, заслабвам, западам, грохвам, рухвам.

отсрещен → ***противоположен 1***: насрещен, противен[2], срещуположен, срещен.

отстоявам книж. → ***подкрепям 1***: поддържам, защитавам, пледирам, застъпвам се. → ***защитавам 1***: браня, отбранявам, вардя.

отстранявам → ***махам 1***: разкарвам. → ***свалям 4***: снемам, махам.

отстранявам се → ***махам се 1***: изчезвам.

отстъпвам → ***предавам се***: капитулирам, огъвам се, клякам.

отсъствие → ***липса***: вакуум.

отсянка – **1.** Слаба, едва доловима разлика на някакъв основен цвят, звук, смисъл и др.: **нюанс, разновидност, оттенък** нежел. *Есенната гора сияе от всички отсенки (нюанси...) на жълтото. Повечето синоними имат свои смислови отсенки (нюанси...).* **2.** Едва доловима разлика в типичния вид, характер на нещо или в признаците, с които нещо се отличава от друго: **нюанс, оттенък**. *Съобщи за приемането на сина ѝ за студент с отсянка (нюанс...) на майчина гордост. В обстановката се чувства нюанс на лукс.*

оттенък нежел. → ***отсянка 1***: разновидност, нюанс. → ***отсянка 2***: нюанс.

отчаян – Който няма или не изразява никаква надежда, вяра, че нещо ще се осъществи или ще стане по-добро: **обезверен, обезнадежден, безнадежден** рядко книж. *Аз искам да те помня все така: / Бездомна, безнадеждна и унила.* Д. Дебелянов. *Видя ми се съвсем отчаян (обезверен...) след загубата на делото. Гледа с отчаяни (обезверени...) очи болната си майка.* ⇔ ***Ант.***

обнадежден; уверен. → прен. ***ревностен***: страстен, пламенен, всеотдаен, разпален, запален.

отчаяние – Пълна липса на надежда, увереност, че нещо ще се осъществи или ще стане по-добро: **безнадеждност** книж., **обезвереност** книж. *Ела, свидетелствувай – в мрачна безнадеждност / как чезна за доброто.* П. К. Яворов. *Обхваща ме отчаяние (безнадеждност...), като гледам склонността на човечеството към тероризъм. Стопанинът гледа с отчаяние (безнадеждност...) опустошената от градушката нива. Обхваща ме отчаяние (безнадеждност...).* ⇔ ***Ант.*** надежда, увереност, вяра.

отчетлив → ***ясен 3***: релефен.

отънявам → ***отслабвам 1***: изтънявам, смъквам се.

отървавам се (отървам се) разг. → ***спасявам се 1***: избавям се, отървам се. → ***спасявам се 2***: измъквам се, избавям се, избягвам², откачвам се. → ***освобождавам се***: измъквам се, избягвам², отървам се, откачвам се.

офанзива воен. → ***атака 1***: щурм, настъпление, пристъп, удар, набег.

офанзивен → ***агресивен 1***: завоевателен, експанзионистичен.

офлянквам се разг. неодобр. → ***бавя се***: разтакам се (разтакавам се), мотая се, мотkам се, размотавам се, туткам се, мая се, помайвам се, пипкам се, потривам се, шматкам се.

оформям → ***формирам***: изграждам, изработвам. → ***създавам 2***: формирам, изграждам, изработвам. → ***изграждам 2***: моделирам.

оформям се → ***развивам се 1***: раста, израствам.

охарактеризирам → ***характеризирам***: описвам, обрисувам, очертавам.

охота → ***желание***: мерак, апетит, ищах. → ***апетит 1***: ищах.

охранен рядко → ***дебел 1***: тлъст, пълен, шишкав, угоен.

охранител → ***бодигард***: гард,

телохранител.

охранявам → ***пазя 1***: предпазвам, браня, вардя.

оцапан → ***мръсен 1***: нечист, изцапан, измърсен, замърсен, измацан, омацан, намацан, омърлян, мърляв, кирлив.

оцветявам – Правя нещо да има един или много цветове: **обагрям, боядисвам, изпъстрям** (огр.), **нашарвам** (огр.), **багря** несв. *Есента оцветява (обагря...) гората. Оцветихме (боядисахме, нашарихме) великденските яйца. Оцветила (обагрила...) е стените на къщата си разнообразно.* → ***боядисвам 2***: багря. → прен. ***разнообразявам***: изпъстрям, обагрям.

оценявам – **1.** стесн. Правя цялостен преглед на работата на някого, нещо, за да му дам оценка и някакви права, възможности: **атестирам** спец. *Необходимо е периодично да се оценяват (атестират) служителите. Атестират всички университети.* **2.** Отчитам положителните качества, добрите страни на някаква проява: **признавам** прен. *Оценявам (признавам) жеста ти да ме посрещнеш на гарата. Оценявам (признавам) помощта ви, която беше съвсем навременна.* → ***преценявам 2***.

очаквам → ***чакам 1***. → прен. ***надявам се***: чакам.

очакване → разш. ***надежда***: упование.

очаровам → ***възхищавам***: пленявам, обайвам, омайвам, омагьосвам, запленявам, покорявам, завладявам.

очарование – Много голяма привлекателност на нещо, което доставя голяма наслада с вида си или други свои качества: **обаяние, чар, обаятелност, очарователност** книж., **омайност** поет., **чаровност** поет., **пленителност** поет., **вълшебство** прен. поет., **магия** прен. поет. *Не можехме да се насладим на очарованието (чара...) на бездънното лятно небе. Очарование (чар...) на поезия. Очарование (чар...) на женска красота.*

очарователен – Който има, излъчва очарование: **обаятелен, чаровен, омаен, обаен, вълшебен, пленителен.** *Очарователна (обаятелна...) девойка. Очарователно (чаровно...) планинско кътче. Очарователни (обаятелни...) очи.*

очарователност → ***очарование***: чар, обаяние, омая, обаятелност, омайност, чаровност, вълшебство, пленителност, магия.

очевиден → ***явен 1***: видим, забележим, доловим.

очевидно → ***явно 3***: изглежда, сигурно, навярно, вероятно. → ***безспорно***: несъмнено, безсъмнено, положително, безусловно, явно, сигурно, определено, разбира се.

очертавам → ***характеризирам***: охарактеризирам, описвам, обрисувам.

очертание – Краища на предмет, които представят формата му в пространството: **контур, силует** книж. (огр. за тяло, фигура), **линия.** *В далечината забелязахме очертанието (контура...) на планината. Хармонично очертание (силует...) на женска фигура.* → ***линия 1, 2***: черта.

П

пагубен книж. → ***гибелен***: фатален, катастрофален, съкрушителен. → ***разрушителен 2***: унищожителен, съкрушителен, рушителен, деструктивен, деградивен.

падам – 1. Придвижвам се от горе надолу във въздуха по силата на гравитацията: **спускам се.** *Балонът бавно пада (спуска се). Парашутистът падна (спусна се) точно в центъра на кръга. Пада (спуска се) мъгла.* ⇔ ***Ант.*** вдигам се, издигам се. **2.** Загубвам равновесие или опора и се придвижвам към земята, надолу: **поваля се, събарям се** (огр.), **катурвам се** разг., **изтърсвам се**

разг. ирон., **стоварвам се** експр., **строполявам се**, **тупвам** разг., **гътвам се** разг. *Хлъзнах се и паднах (повалих се...). Чантата ми падна (събори се...) от масата. Падам (повалям се...) от дърво. Блъснах масата и бутилките паднаха (повалиха се...).* ⇔ ***Ант.*** ставам, изправям се, вдигам се. ~ ***Близ.*** рухвам, грохвам, сгромолясвам се, свличам се. **3.** За коса, клони и др. – вися свободно надолу към земята: **спускам се**. *Косата ѝ пада (спуска се) до кръста. Клоните на върбата падат (спускат се) над водата.* **4.** Откъсвам се от мястото си и отивам надолу: **капя**. *Листата падат (капят). Косата ми пада (капе).* → прен. ***събарям се 1***: срутвам се, сривам се, разрушавам се, рухвам, сгромолясвам се, строполявам се, гътвам се. → прен. поет. ***умирам 1***: почивам, издъхвам, свършвам, отивам си, загивам, пуквам. → прен. разг. ***струпвам се 2***: стоварвам се, изсипвам се, падам. → прен. разг. ***спадам 1***: намалявам, понижавам се, снижавам се.

падам си несв., разг. → ***харесвам 1***: нрави ми се, харесва ми <се>, понравя ми се, допада ми.

падение книж. → ***упадък***: западане, регрес, залез. → ***безчестие 1***: позор, срам, петно, клеймо, резил. → ***срам 2***: позор, резил.

падина → ***вдлъбнатост 1***: хлътналост.

пазаризация нов. спец. → ***маркетизация***: маркетизиране.

пазаря разг. → ***наемам***: условям, ангажирам, вземам, спазарявам, ценявам, цаня.

пазя несв. – **1.** Полагам усилия, извършвам действия нещо, някой да не се повреди, да не пострада: **предпазвам**, **охранявам**, **браня** несв., книж., **вардя** несв., простонар. *Пазя (охранявам...) границите. Пазя (предпазвам...) децата от бандити. Пазя (предпазвам...) посевите от вредни влияния.* **2.** Правя така, че нещо да остане, да не изчез-

не: **съхранявам** книж., **вардя** несв., простонар. *Но ти не спиш. Но твоите води са вечно будна памет, / която съхранява всичките събития.* Е. Багряна. *Семейството пази (съхранява...) този пръстен като зеницата на очите си.* → ***защитавам 2***: предпазвам, закрилям, браня, вардя.

пай разг. → ***дял 1***: част.

пакетирам → ***опаковам***: загъвам, завивам, увивам, обвивам, амбалирам.

пакост → ***зло 1***: беда, неприятност, злина, беля. → ***вреда 1***: щета, поражение.

пакостя → ***навреждам 1***: вредя, напакостявам.

палав → ***немирен 1***: недисциплиниран, непослушен, буен, луд. → прен. ***немирен 2***: непослушен, буен.

палещ → ***горещ 1***: жарък, зноен, огнен, парещ, жежък.

палувам → ***лудувам***: буйствам, вилнея, лудея, щурея, беснея.

паметен → ***незабравим***: незаличим, неизличим, безсмъртен, вечен, вековечен, неувяхващ, нетленен, незабавен.

паплач презр. → ***тълпа //***: сборище, сбирщина, сган.

парадирам книж. → ***изтъквам***: демонстрирам, показвам, афиширам, манифестирам, перча се.

паралел книж. → ***съпоставка***: сравнение, успоредяване, успоредица.

парещ → ***горещ 1***: жарък, огнен, палещ, жежък.

пародия книж. → ***карикатура.***

парти разг. нежел. → ***събиране 2***: сбирка, купон, забава.

партида → ***част***: дял, транш.

парфюм → прен. поет. ***аромат 1***: благоухание, ухание, благовоние. → ***аромат 2***: благовоние.

паст книж. → прен. ***дълбочина 1***: бездна, дълбина, глъбина. → прен. ***пропаст***: бездна.

пасувам разг. → ***бездействам 3***: седя, стоя, спя, дремя.

патетичен книж. → ***емоционален 1***: прочувствен, вълнуващ.

патило разг. → ***мъка 1***: страдание, тегло, теглило, изпитание.

патърдия разг. неодобр.→ ***врява***: глъчка, глъч, шумотевица, аларма, гюрултия, гълчава, гмеж, дандания.

патя разг. → ***страдам 2***: тегля, мъча се.

пауза → ***почивка 2***: антракт.

пейзаж → ***гледка 2***: изглед, картина.

период → ***епоха 1***: ера, време. → ***епоха 2***: време.

перко разг. ирон. → ***горделивец***: фукльо, големан, фанфарон.

перманентен книж. → ***непрестанен***: непрекъснат, постоянен, неспирен, безспирен, всевечен, всякогашен, вечен.

персонаж спец. → ***образ 1***: герой.

персонален книж. → ***личен[1] 1***: индивидуален, самостоятелен, частен, собствен, субективен.

персонификация спец. → ***олицетворение 1.***

перфектен книж. → ***отличен***: превъзходен, първокласен, първокачествен.

перфекционизирам книж. → ***подобрявам 2***: усъвършенствам, повишавам.

перча се разг. неодобр. → ***изтъквам***: демонстрирам, показвам, афиширам, парадирам, манифестирам.

петно → прен. ***безчестие 1***: позор, срам, падение, клеймо, резил.

печалба → прен. ***полза 1***: изгода, облага, дивидент, интерес, файда, келепир, аванта, кяр, далавера, муфта.

печален → ***тъжен 1***: скръбен, нерадостен, невесел, горестен, тъжовен, безутешен, безрадостен, горък. → ***тъжен 3***: скръбен, нерадостен, невесел, горестен, безрадостен.

печат – Знак, отпечатък върху повърхност, поставен със специален метален, гумен или дървен уред с изрязани върху него букви или изображения, чрез който за някаква цел се удостоверява кой го е поставил: **клеймо, щемпел**. *Писмото има печат (клеймо...) от Франция. Печатът (клеймото...) съдържа датата на изпращането на пратката. Върху проверено месо поставят печат (клеймо...).*

→ прен. книж. ***знак 1***: белег, следа, диря, отпечатък. → прен. ***преса***: вестници, <печатни> медии, принтмедии.

печеля несв. → ***спечелвам 1***: изкарвам, получавам, изваждам, вадя, правя, направям, изработвам, докарвам си. → прен. ***спечелвам 2***: покорявам, завладявам, завоювам.

пиетет книж. → ***благоговение***: преклонение.

пик → спец. ***връх 1***: купен, чука. → рядко нежел. ***кулминация***: апогей, връх, зенит.

пилея несв. → прен. ***прахосвам 1***: пропилявам, пръскам, разпилявам, разхищавам, изяждам, профуквам, изпуквам. → ***прахосвам 2***: пропилявам, разпилявам, разхищавам.

пипам несв. – **1.** Опирам пръсти или ръка в нещо, без да го хващам: ***докосвам, допирам, бутам*** *несв., разг.,* ***барам*** *разг.,* ***закачам*** *прен. разг. Усети ли вятъра / как в порив несвестен /.../ докосна страните ти, / разроши косите ти.* В. Башев. *Пипам (докосвам...) мебелите с нечисти ръце. Не пипай (докосвай...) детето. Пипам (докосвам...) ръката ѝ да се обърне.* **2.** разг. Търся с ръце нещо, без да го виждам, като опирам пръсти на много места: **опипвам, бутам** несв., разг., **барам** разг. *Пипам (опипвам...) в тъмното стената, за да намеря ключа на лампата. Пипам (опипвам...) в раницата, за да открия ножче за консерви.* → прен. разг. ***кражда***: присвоявам, задигам, вдигам, свивам, гепя.

пипвам → прен. разг. пренебр. ***хващам 3***: улавям, запавям, задържам, спипвам, гепя. → прен. разг. ***открадвам***: присвоявам, задигам, вдигам, отмъквам, свивам, гепя, забърсвам.

пипе → прен. разг. пренебр. ***ум***: разум, интелект, разсъдък, мислене, мозък, акъл, глава, пипка, тиква, кратуна, куфалница.

пипка разг. пренебр. → ***ум***: интелект, разум, разсъдък, мислене, мозък, акъл, глава, пипе, тиква, кратуна, куфал-

ница.

пипкав разг. → ***муден 1***: бавен, туткав, развлечен.

пипкам се разг. неодобр. → ***бавя се***: разтакам се (разтакавам се), мотая се, моткам се, размотавам се, туткам се, мая се, помайвам се, потривам се, шматкам се, офлянквам се.

писан → нар. ***пъстър***: разноцветен, многоцветен, шарен, пъстроцветен, многобагрен, разнобагрен разг.

писменост → ***литература***: книжнина, книжовност, словесност.

питане рядко → ***въпрос***: запитване.

питая несв. книж. → ***чувствам 1***: изпитвам, храня[2], тая, лелея.

пишманя се разг. → ***разкайвам се***: кая се, покайвам се, съжалявам.

плагиатствам → ***присвоявам 2***: открадвам.

плам поет. → прен. ***страст 1***: пламенност, разпаленост, страстност, запаленост, огън, жар, жаркост, пламък. → прен. ***въодушевление***: ентусиазъм, вдъхновение, възторг, разпаленост, разгорещеност.

пламвам → прен. ***светвам 1***: грейвам, засиявам, заблестявам, блясвам. → ***светвам 2***:

пламенен → ***страстен 1***: разпален, горещ, жарък, огнен, буен. → ***ревностен***: всеотдаен, страстен, разпален, запален, отчаян.

пламенея → поет. ***блестя 1***: грея, пламтя, искря, сияя.

пламенност → ***страст 1***: страстност, разпаленост, плам, огън, жар, жаркост, пламък.

пламтя → прен. ***блестя 1***: грея, искря, пламенея, сияя. → прен. ***блестя 3***: грея, сияя, искря.

пламък → прен. поет. ***страст 1***: пламенност, страстност, разпаленост, запаленост, плам, жар, жаркост, огън.

план → разш. ***замисъл***: идея, проект.

планирам → ***възнамерявам***: проектирам, предвиждам, мисля, смятам, каня се, глася се, готвя се, тъкмя се, кроя.

пласт – Плътна тънка маса от

нещо, обикн. някакво вещество, материал: **слой, ред** рядко. *„Нагоре към върха!" И глъхне далече / зад пътника глъчка и шум нетърпим, / и чезнат равнища пребулени вече / зад него, там доле, от пластове дим.* П. К. Яворов. *За сладкиша нареждаме един пласт (слой...) бисквити, един пласт (слой...) крем. В скалата се наблюдават пластове (слоеве...) от други минерали.*

платно → прен. ***картина 1***: рисунка, изображение.

плаша → ***тревожа 1***: притеснявам, безпокоя, стряскам, смущавам.

пледирам книж. → ***подкрепям 1***: поддържам, защитавам, отстоявам, застъпвам се.

пленителен → ***очарователен***: обаятелен, чаровен, омаен, обаен, вълшебен.

пленителност → ***очарование***: чар, обаяние, омая, обаятелност, очарователност, омайност, чаровност, вълшебство, пленителност, магия.

пленявам → прен. поет. ***възхищавам***: очаровам, обайвам, омайвам, омагьосвам, запленявам, покорявам, завладявам.

плиткоумен разг. пренебр. → ***глупав 1***: гламав, тъп, прост, тъпоглав. → ***глупав 2***: несъобразителен, гламав, тъп.

плиткоумие разг. пренебр. → ***глупост 1***: гламавщина, глупащина, тъпоумие, тъпота, тъпоглавие, щуравост, скудоумие, простотия, будаллък.

плод → прен. ***произведение***: творба, творение, труд, дело, създание.

плоден → ***плодороден***: плодоносен, плодовит, спорен, благодатен, родлив, родовит, хлебороден, урожаен.

плодовит → ***плодороден***: плодоносен, плоден, родлив, родовит, спорен, благодатен, хлебороден, урожаен. → прен. ***продуктивен 1***: производителен, плодотворен, плодоносен, спорен. → ***продуктивен 2.***

плодоносен → ***плодороден***: плодовит, плоден, родлив, родовит, спорен, благодатен, хлебороден, урожаен.

→ прен. ***продуктивен 1***: производителен, плодотворен, плодовит, спорен.

плодороден – Който дава, ражда много плодове: **плодоносен, плодовит, плоден, спорен**[2] нар., **благодатен, родлив, родовит** рядко, **хлебороден, урожаен** нежел. *У нас планините лете не губят снега си / морето е малко, но име носи – Черно /.../ и черна земята – плодна, но тъжна безмерно.* Е. Багряна. *Плодородна (плодоносна...) година. Плодородна (плодоносна...) земя. Плодородно (плодоносно...) дърво.* ⇔ ***Ант.*** неплодороден, безплоден, неплодовит, неплодоносен, неурожаен, ялов.

плодотворен → ***продуктивен 1***: производителен, плодоносен, плодовит, спорен.

плосък → прен. ***шаблонен***: изтрит, изтъркан, банален.

плямпам разг. грубо → ***говоря 1***: приказвам, думам, бърборя, бъбря, хортувам, дрънкам, меля, дърдоря, бръщолевя.

пляскане → ***ръкопляскане***: аплодисменти.

победа → прен. ***постижение 1***: успех, сполука, завоевание, достижение.

побеждавам – Постигам победа, превъзходство над неприятел, съперник: **надвивам** разг., **сломявам** книж., **сразявам** книж. експр., **смазвам** прен. експр., **съкрушавам** книж. експр. *Побеждавам (надвивам...) неприятел. Побеждавам (надвивам...) спортен противник. Константин-Кирил побеждава (надвива...) в спора триезичниците.* ⇔ ***Ант.*** падам. ~ ***Близ.*** преборвам, надборвам, поваля̀м. → прен. ***превъзмогвам 1, 2***: преодолявам, надмогвам, надвивам, надделявам.

побеснявам → прен. експр. ***разярявам се***: вбесявам се, освирепявам, подлудявам, лудвам, запенвам се, разлютявам се.

побеснял → прен. експр. ***яростен 1***: разярен, бесен, освирепял, запенен, разлютен.

поблазням → ***изкушавам***: съблазнявам, изкусявам, подлъгвам, подмамвам,

примамвам.

поблазням се → ***изкушавам се***: съблазнявам се, подлъгвам се, полъгвам се, подмамвам се.

поборник рядко → ***борец 1***: юнак. → ***борец 2***: радетел, ратник.

побъркан разг. → ***ненормален 2***: луд, умопобъркан, налудничав, безумен, умопомрачен, невменяем, смахнат, откачен, мръднал, превъртял, сбъркан, шашав, чалнат, изкукуригал.

побърквам се разг. → ***полудявам 1***: подлудявам, лудвам.

побягвам → ***спускам се 1***: втурвам се, устремявам се, впускам се, затичам се, понасям се, хуквам, стрелвам се, юрвам се.

повалям → ***събарям 1***: катурвам, прекатурвам, строполявам, стропалям, обръщам, гътвам. → прен. ***свалям 2***: събарям.

повалям се → ***падам 2***: изтърсвам се, катурвам се, стоварвам се, строполявам се, тупвам, гътвам се.

повдигам → ***изправям 1***: вдигам, възправям. → ***вдигам 1***: надигам, издигам. → ***вдигам 2***: надигам, издигам. → ***вдигам 3***: покачвам, качвам.

повдигам се → ***качвам се 2***: вдигам се, надигам се, издигам се, покачвам се.

повей поет. → ***полъх***: повяване, лъх.

повелител книж. → ***господар 1***: властител, властелин, стопанин.

повелявам книж. → ***заповядвам 1***: нареждам, разпореждам се, заръчвам.

поверявам → ***откривам 3***: доверявам, разкривам, изказвам.

повик книж. → ***призив***: повик, глас, позив.

повишавам → ***засилвам 3***: увеличавам, уголемявам, задълбочавам, заострям, изострям. → прен. огр. ***подобрявам 2***: усъвършенствам, перфекционизирам.

повод – Факт, проява и др., поради които става нещо: **причина, основание, мотив** книж. *Сърди се без повод (причина...). Сериозен повод (причина...) за посещение на приятели. Блъсна го без повод (причина...).*

Повод (причина...) за нов спор.

повреда – Нарушаване на нормалното състояние и функции на механизъм, уред: **неизправност**, **авария**. *Повреда (неизправност) на часовник. Повреда (неизправност...) на електрическата инсталация.* ⇔ ***Ант.*** поправка. ~ ***Близ.*** засечка, нарушение, прекъсване, разстройство.

повреден – Който не работи, не функционира: **неизправен**, **развален** разг., **разбрицан** разг. пренебр., **раздрънкан** прен. разг. *Телевизорът е повреден (неизправен...). Не мога да карам този повреден (неизправен...) велосипед.* ⇔ ***Ант.*** изправен, редовен. ~ ***Близ.*** дефектен, нередовен, похабен, счупен, разнебитен. → рядко ***увреден 1***: поразен, похабен, засегнат.

повреждам – Правя нещо да е негодно за употреба: **развалям**, **съсипвам** (огр. за окончателно разрушително въздействие), **похабявам** разг., **зяносвам** простонар. *Децата често дрънкат по пианото и го повредиха (развалиха...). Дъждът повреди (развали...) костюма ми. Бурята повреди (развали) покрива.* ⇔ ***Ант.*** поправям 1 (вж). → ***увреждам 1***: навреждам, съсипвам, разрушавам, руша, поразявам, разнебитвам, разсипвам.

повсеместен → ***общ 2***: всеобщ.

повърхностен – Който е на повърхността, най-отгоре: **горен.** *Повърхностни (горни) пластове на почвата.* ⇔ ***Ант.*** вътрешен, долен. → ***незадълбочен 1***: несериозен, лековат. → ***незадълбочен 2***: несериозен, бегъл, формален, лековат. → ***незадълбочен 3***: бегъл, формален, козметичен.

повяване – ***полъх***: повей, лъх.

поглед – **1.** Посока на зрението: **око (очи)**, **взор** поет. *Насочвам поглед (очи...). Срещам погледа (очите...) на някого.* **2.** Израз на очите: **очи**, **взор** поет., **зеници** прен. поет. *Замъглява ми се погледът (очите...). Тъжен поглед (очи...). Сияещ по-*

глед (очи...). → прен. ***зрение***: око (очи). → прен. ***гледище***: възглед, становище, схващане, мнение, позиция, виждане, разбиране, визия.

поглеждам → разг. ***преглеждам 3***: прехвърлям.

поглъщам → прен. ***възприемам 1***: усвоявам, запомням. → прен. ***претопявам***: асимилирам, денационализирам. → прен. ***отнемам 2***: ангажирам. → прен. ***струвам 2***: коствам.

погребвам – Покривам с пръст, обикн. мъртвец: **заравям, закопавам** разг., **ровя** нар. *Не в черковний двор зариха на любовта двете жъртви – / тамо ровят само тия, дето истински са мъртви, – / а погребаха ни тука, на брегът край таз долина...* П. П. Славейков. *Сънувах, че съм умрел / и че закопали мене / някъде във тоз предел.* Ив. Вазов. *Ще погребват (заровят...) покойника утре. Погребвам (заравям...) куче край пътя.* → прен. експр. ***унищожавам***: ликвидирам, съсипвам, затривам, довършвам.

погрешен → ***неправилен***: грешен, неверен, неточен. → ***неверен 1***: недостоверен, неистинен, грешен, лъжлив.

погром книж. → ***поражение 1***: разгром.

погубвам книж. → ***убивам***: умъртвявам, ликвидирам, премахвам, утрепвам, затривам. → прен. ***унищожавам***: съсипвам, довършвам. ликвидирам, затривам, довършвам.

погъделичквам → прен. разг. ***похвалвам***: поласкавам, изчетквам.

податки рядко книж. → ***данни***: сведения, информация, факти.

подбран → ***отбран***: избран, елитен.

подбуда → ***подтик***: стимул, тласък, импулс.

подбуждам → ***подтиквам***: стимулирам, инспирирам, тласкам, амбицирам, подбутвам, движа. → ***предизвиквам 1***: провокирам.

подбутвам → прен. разг. ***подтиквам***: подбуждам, стимулирам, инспирирам, тласкам, амбицирам, движа.

подвеждам → прен. ***лъжа 3***: заблуждавам, мамя.

подвиг – Проява на герой, свързана с голяма трудност, риск и обикн. с благородна цел: **геройство, героизъм**. *Защото там нейде навръх планината, /.../ издига се някой див, чутовен връх, / покрит с бели кости и със кървав мъх / на безсмъртен подвиг паметник огромен.* Ив. Вазов. *Подвигът (геройството...) на Ботевата чета е възпят от много поети. Трудов подвиг (геройство...). Да се справиш с тази корупция е истински подвиг (геройство...).*

подвижен – Който не е прикрепен или не остава на едно място, движи се, премества мястото си: **мобилен** нов. нежел. → ***бърз 2***: бързоподвижен, бързоходен, пъргав.

подготвям – **1.** Правя нещо, което обикн. съществува, да стане готово, да бъде в ред за някаква цел: **приготвям, глася** несв., **нареждам** (огр. за вещи, багаж), **редя** несв. (огр. за вещи, багаж), **нагласям, нагласявам, натъкмявам** разг., **стъкмявам** разг. *Подготвям (приготвям...) стаята за гостите. Подготвихме (приготвихме...) си чантите за училище. Подготвям (приготвям, глася, нагласям, нагласявам, натъкмявам, стъкмявам) булка за церемонията. Подготвям (приготвям...) нещата си за път. Нагласих (приготвих...) инструментите за работа.* **2.** Полагам труд нещо да бъде налице, готово, както трябва: **приготвям**. *Подготвям (приготвям) стихотворение за деня на майката. Подготвям (приготвям) урока си по пиано. Подготвям (приготвям) слово.* → ***организирам 1***: уреждам, устройвам, нагласям, нагласявам, спретвам.

подготвям се → ***готвя се***: приготвям се, глася се, стягам се, тъкмя се.

поддържам – Създавам опора на нещо, някого, за да не падне или увисне: **подпирам** (огр. обикн. за предмет), **крепя** несв., **държа**,

подкрепям. *Защото там нейде, навръх планината, / що небето синьо крепи с рамената, / издига се някой див, чутовен връх, / покрит с бели кости и със кървав мъх.* Ив. Вазов. *Поддържам (подпирам...) главата на болен, за да пие вода. Колоните поддържат (подпират...) терасата. Поддържам (крепя...) стар човек да върви.* → ***подкрепям 1***: защитавам, застъпвам се, отстоявам, пледирам. → ***подкрепям 2***: съгласявам се, застъпвам се. → ***подкрепям 3***. → ***издържам***[2].

подем → ***възход***: разцвет, напредък, прогрес, просперитет, растеж, цъфтеж.

подигравам се → ***присмивам се***: надсмивам се.

подигравателен – Който съдържа или изразява подигравка, остра насмешка: **насмешлив, ироничен, присмехулен, сатиричен**. *Подигравателни (насмешливи...) подхвърляния. Подигравателен (насмешлив...) поглед. Подигравателен (насмешлив...) израз на лицето.*

подигравка → разш. ***издевателство 1***: гавра.

подкачам нар. → прех. (нещо) и непрех. (*да*) ***започвам 1***: почвам, захващам, хващам, начевам.

подклаждам → ***разпалвам 1***: разгарям, раздухвам. → прен. ***разпалвам 2***: разгарям, раздухвам.

подкокоросвам разг. → ***подстрекавам***: подсторвам, подучвам.

подкрепям – **1.** Изказвам се или действам за осъществяване, налагане на някакво мнение, кауза, решение: **поддържам, отстоявам, застъпвам се** (*за*), **защитавам**. *Подкрепям (поддържам...) исканията на работниците. Подкрепям (поддържам...) закон с аргументи.* **2.** Присъединявам се към мнение, решение: **съгласявам се** (*с*), **поддържам**. *Подкрепям (съгласявам се с...) предложение. Подкрепям (съгласявам се* с, *поддържам) искането на колегите.* **3.** Изказвам се или действам съгласно с

някого, в полза на някого в някаква дейност, проява, думи: **поддържам.** *Баща ми ме подкрепя (поддържа) във всичко. Моля ви да ме подкрепяте (поддържате) в тази борба с началниците.*→ ***поддържам***: подпирам, крепя, държа.

подкупвам – Давам пари или друга ценност, за да получа по незаконен, нереден начин облага: **купувам** прен. разг. *Подкупвам (купувам) чиновник. Подкупвам (купувам) избиратели.*

подлизурство разг. неодобр. →***угодничество***: подмазвачество, раболепие, сервилност, угодливост, лакейство, лакейщина, слагачество, блюдолизничество.

подлудявам → ***полудявам***: побърквам се, лудвам. → прен. ***разярявам се***: вбесявам се, полудявам, освирепявам, побеснявам, лудвам, запенвам се, разлютявам се.

подлъгвам → ***изкушавам***: съблазнявам, изкусявам, поблазням, подмамвам, примамвам.

подлъгвам се – Постъпвам погрешно под чуждо влияние, чужд съвет и обикн. съжалявам: **полъгвам се, подмамвам се, излъгвам се, връзвам се** жарг. *Подлъгвам се (полъгвам се...) по обещания за по-добро заплащане и сменям работата си. Подлъгах се (полъгам се...) по имената на известните артисти и гледах филма, но ме разочарова.* → ***изкушавам се***: съблазнявам се, поблазням се, подмамвам се, полъгвам се.

подмазвачество разг. неодобр. →***угодничество***: подлизурство, раболепие, сервилност, угодливост, лакейство, лакейщина, слагачество, блюдолизничество.

подмамвам → ***изкушавам***: съблазнявам, изкусявам, поблазням, подлъгвам, примамвам.

подмамвам се → ***изкушавам се***: съблазнявам се, поблазням се, подлъгвам се, полъгвам се. → ***подлъгвам се 1***: полъгвам се, излъгвам се, връзвам се.

подминавам → ***задминавам 1***: отминавам, надминавам,

заминавам[2], изпреварвам, преварвам, надпреварвам.

подмолен → ***прикрит 1***: скрит, таен, потаен.

подновявам – **1.** Заменям нещо старо с ново, правя нещо като ново: **обновявам.** *Когото обичта на подвиг вдъхнови / со мечът на смъртта живот да обнови!* П. П. Славейков. *Поднових (обнових) гардероба си. Подновихме (обновихме) мебелите с нова дамаска.* **2.** Започвам да върша отново нещо: **възобновявам.** *Подновиха (възобновиха) проучванията на могилите край селото. Поднових (възобнових) посещенията си в библиотеката. Фабриката поднови (възобнови) производството.* ⇔ ***Ант.*** преустановявам. **3.** Правя да съществува отново нещо: **възстановявам, възобновявам.** *Подновихме (възстановихме...) старите си връзки. Подновиха (възстановиха...) работата на клуба.* ⇔ ***Ант.*** спирам 4 (вж).

подобавам → ***подхождам 3***: приличам, съответствам, мязам.

подобаващ → ***подходящ 2***: съответстващ, подхождащ, целесъобразен, адекватен.

подобен → ***сходен 1***: сроден, близък, аналогичен, приличен.

подобрявам – **1.** Правя нещо да стане по-добро: **оправям** прен., **поправям** прен. *Подобрявам (оправям...) материалното си положение. Топлият вятър ще подобри (оправи...) времето.* ⇔ ***Ант.*** влошавам, развалям. **2.** Правя нещо да има по-добри качества: **усъвършенствам, перфекционизирам** книж. нежел., **повишавам** прен. огр. *Подобрявам (усъвършенствам...) подготовката си. Подобрявам (усъвършенствам...) квалификацията си. Подобрявам (усъвършенствам, перфекционизирам) организацията.* ⇔ ***Ант.*** понижавам, снижавам. → ***поправям 2***: оправям, коригирам.

подпирам → ***поддържам***: крепя, държа, подкрепям.

подпирам се → ***облягам се 1***: опирам се.

подплашвам се → ***изплашвам се***: уплашвам се, стряскам се, сепвам се.

подправен → ***изкуствен 1***: принуден, престорен.

подправка – **1.** Прибавка към ястие за приятен вкус и аромат: **миризма** разг., **мерудия** разг. *Употребявам различни подправки (миризми...). Джоджeнът е много хубава подправка (миризма...). Супата има нужда от някаква подправка (миризма...).* → ***подправяне***: фалшификация, фалшифициране, имитация.

подправяне – Користно, целенасочено променяне на данни в документ или на документ: **фалшификация, подправка, фалшифициране, имитация**. *Подправяне (фалшификация...) на почерк. Подправяне (фалшификация...) на паспорти.*

подразделение → ***отдел 1***: сектор.

подреждам → ***нареждам 1***: редя, аранжирам. → прен. ***организирам 2***: редя, нареждам.

подритвам → прен. ***пренебрегвам 1***: забравям, нехая, загърбвам, игнорирам. → прен. ***пренебрегвам 2***: занемарявам, забравям, игнорирам.

подробен – **1.** Който дава, съдържа всички данни, познания и др. по даден въпрос: **обстоен** книж., **изчерпателен, детайлен** книж. *Подробен (обстоен...) анализ. Подробно (обстойно...) описание. Подробен (обстоен...) преразказ на случката. Подробна (обстойна...) библиография.* ⇔ ***Ант.*** беглъл, неизчерпателен. ~ ***Близ.*** обширен, разгърнат. **2.** Който разказва нещо с много подробности, много думи: **обстоятелствен, пространен**. *Много си подробен (обстоятелствен...). Не бъди толкова подробен (обстоятелствен...).* ⇔ ***Ант.*** кратък, немногословен. **3.** Който засяга всяко нещо: **щателен, детайлен** книж. *Подробен (щателен...) преглед на болен. Подробен (щателен...) оглед на местопрестъпление. Подробен (щателен...)*

обиск. ⇔ ***Ант.*** бегъл, повърхностен.

подробност – Отделна дребна, често незначителна част от нещо: **детайл** книж., **тънкост** прен., **дреболия** прен. разг. *Подробностите (детайлите...) са от значение за разкриване на образа на героя. Разказвам за произшествие с подробности (детайли...). Това е подробност (детайл...), затова го прескачам при разказа.*

подсигурявам разг. → ***осигурявам 1***: обезпечавам, гарантирам. → ***осигурявам 2***: обезпечавам.

подсилвам → ***засилвам 1***: усилвам.

подсторвам разг. → ***подстрекавам***: подучвам, подкокоросвам.

подстрекавам несв. – Подтиквам, уча някого да върши или да извърши нещо лошо, нередно: **подсторвам** разг., **подучвам** разг., **подкокоросвам** разг. *Този ученик е доста невъзпитан и подстрекава (подсторва...) децата да не се подчиняват на училищните разпоредби. Има работници, които подстрекават (подсторват...) към стачка. Някой го подстрекава (подсторва...) да краде.* ~ ***Близ.*** подтиквам (вж), въодушевявам (вж).

подсъзнателен → ***несъзнателен 2***: неосъзнат.

подтик – Факт, проява, чувство, които настойчиво карат някого да направи нещо: **стимул** книж., **тласък** прен., **импулс** книж., **подбуда** (огр.) *Успешните първи резултати са важен подтик (стимул...) да продължа опитите. Давам подтик (стимул, тласък). Без никакъв подтик (стимул...) той няма да се залови да ти помага. Какъв е подтикът (стимулът...) да се заловиш да свириш на цигулка?*

подтиквам – Ставам причина някой да прави или направи нещо или посочвам убедителни причини и вдъхвам желание у някого за същата цел: **подбуждам**, **стимулирам** книж., **инспирирам** книж., **амбицирам**, **тласкам** прен., **подбутвам** прен. разг., **движа** несв., прен.

(огр.). *Подтиквам (подбуждам, стимулирам, тласкам) към борба за независимост. Подтиквам (подбуждам, стимулирам, тласкам) някого да направи изследване. Какви мотиви подтикват (подбуждат...) Бойчо Огнянов да организира населението за бунт? Науката подтиква (движи, тласка) прогреса. Интересът подтиква (стимулира, тласка, движи) хората към знания и открития.* ⇔ ***Ант.*** дезинтересирам, отказвам. ~ ***Близ.*** насърчавам (вж), подстрекавам (вж), въодушевявам (вж).

подучвам разг. → ***подстрекавам***: подсторвам, подкокоросвам.

подходящ – 1. Който подхожда за даден случай или момент: **уместен, сполучлив, удачен** книж. нежел. *Подходящи (уместни...) думи. Подходяща (уместна...) намеса. Присъствието ти би било много подходящо (уместно...).* ⇔ ***Ант.*** неподходящ, неуместен, несполучлив, неудачен. **2.** Който съответства на определени нужди или цел: **подобаващ, целесъобразен, съответстващ, съответен, подхождащ, адекватен** разг. *Подходящо (подобаващо...) облекло. Подходяща (подобаваща...) квартира. Подходяща (подобаваща...) работа, съобразена с твоя ценз.* ⇔ ***Ант.*** неподходящ, неподобаващ, нецелесъобразен, неадекватен, несъответен. ~ ***Близ.*** приличен, добър, достоен. **3.** Който създава възможности за успех, развитие на нещо: **благоприятен, сгоден** разг., **удобен, добър, щастлив** прен. (огр.). *Търся подходящ (благоприятен...) случай да ти кажа. Подходящо (благоприятно...) стечение на обстоятелствата. Подходяща (благоприятна...) възможност за покупка. Подходящо (благоприятно...) време за сеитба.* ⇔ ***Ант.*** неподходящ, неблагоприятен, неудобен, несгоден. ~ ***Близ.*** благотворен, изгоден.

подхождам – 1. С предл. *на, за.* Уместен, добър съм с каче-

ствата си за изискванията или за особеностите, характера на нещо, някого: **съответствам** (*на*), **отговарям** (*на*), **прилягам** разг., **кореспондирам** (*с*) книж. нежел. *Темата за дисертация съответства (подхожда...) на интересите на докторанта. Този костюм не подхожда (съответства...) за случая. Ключът не подхожда (съответства...) на тази брава. Избраният метод на изследване съответства на (отговаря, кореспондира с) целта на разработката.* **2.** С предл. *на, за.* В унисон, хармония съм с нещо: **съответствам** (*на*), **прилягам** (*на*) разг., **връзвам се** (*с*) прен. разг., **ставам**[4] (*за*), **мязам** простонар. *Гарнитурата не подхожда (съответства...) на този плат. Вратовръзката не подхожда (съответства...) на костюма.* **3.** Отговарям с качествата си на характера или социалното положение и др. на някого: **подобавам, приличам, съответствам, мязам** простонар. *Това момиче напълно ми подхожда (подобава...). Приятелите му не му подхождат (подобават...). Изказването ти не ти подхожда (подобава...) на ранга.* **4.** Придавам с качествата си добър или по-добър вид на нещо, някого, правя някого, нещо покубав: **приличам, отивам, прилягам, стоя** прен., **вървя** прен. разг., **мязам** простонар. *Тази рокля много ти подхожда (прилича...).*

подхождащ книж. → ***подходящ 2***: подобаващ, целесъобразен, съответен, съответстващ, адекватен.

подценявам – Оценявам нещо, някого по-ниско, недостатъчно с оглед на действителните му качества, възможности, стойност: **омаловажавам, недооценявам, пренебрегвам** прен. *Подценихме (омаловажихме...) бойния дух на врага. Не трябва да подценявате (омаловажавате...) трудностите във високата планина. Постоянно ме подценяват (недооценяват...).* ⇔ ***Ант.*** надценявам.

подчертавам – Изговарям нещо с по-силен глас, за да обърна внимание на неговата важност: **наблягам** (*на*), **натъртвам** разг. (*на*), **акцентирам** книж. (*на*). *Ораторът подчерта (наблегна на...) думите „взаимно разбирателство“. Учителят подчерта (наблегна на...) необходимостта от ежедневни упражнения с инструмента.* → прен. ***отбелязвам 2***: изтъквам, забелязвам, посочвам, соча.

подчинявам → ***поробвам 1***: заробвам, покорявам.

подъл → ***нечестен 1, 2***: непочтен, безчестен, недобросъвестен, безсъвестен, долен, низък, мръсен.

поемам → ***вземам 1***: хващам, улавям, гепя. → прен. ***тръгвам 1***: потеглям, запътвам се, упътвам се, отправям се, насочвам се, запрашвам.

поза → ***положение 1***: състояние, позиция. → ***положение 4.***

позволение → ***разрешение 1***: съгласие, благословия.

позволявам – **1.** Давам право, съгласие нещо да стане: **разрешавам, съгласявам се**. *Ти сам на себе си не позволи / да станеш стар, превит и примирен.* Бл. Димитрова. *Позволявам (разрешавам на...) детето да замине с баба си. Позволявам (разрешавам му...) да работи на компютъра.* ⇔ ***Ант.*** забранявам. **2.** прен. Създавам възможност нещо да се прави, да стане: **допускам** (огр.), **давам** прен. *Решението не позволява (допуска) възражения. Тъмнината не позволява (дава) да напредваме по-бързо. Болестта не ми позволява (дава) да мърдам.* ⇔ ***Ант.*** преча, ограничавам.

поздрав – **1.** Израз на почит и познанство чрез кимане с глава или друг жест с ръка, очи, шапка: **привет**. *За миг към естрадата кимват те двамата, / изпращат ѝ поздрав с очи.* Хр. Смирненски. **2.** Пожелание за здраве: **привет**. *Поздрави (привети) от роднините ти.* → ***поздравление***: приветствие.

поздравление – Изказване на похвала и задоволство, ра-

дост на някого за постижения, успех, нещо добро: **приветствие** (обикн. за публично изказване), **поздрав** разш. *Отправиха му поздравления (приветствия...) за новата книга. Заслужаваш поздравление (поздрав...) за отличния успех.*

поздравявам – **1.** Изказвам на някого добри пожелания и задоволство, възторг от негови действия: **приветствам, адмирирам** книж., **акламирам** книж. *Публиката поздрави (приветства...) артистите. Поздравявам (приветствам...) колектива за отличната работа.* ⇔ ***Ант.*** укорявам; освирквам. ~ ***Близ.*** похвалвам; възхвалявам. **2.** Изказвам добри пожелания на някого по някакъв случай: **приветствам, честитя**. *Поздравявам (приветствам...) за рождения ден. Поздравявам (приветствам...) за отличен успех.*

позив рядко книж. → ***призив***: зов, повик, апел, глас.

позитивен книж. → ***одобрителен***: благоприятен, положителен.

позиция книж. → ***положение 1***: състояние, поза. → прен. ***ниша 2***: празнина, пролука. → ***гледище***: възглед, становище, схващане, мнение, виждане, разбиране, поглед, визия. // мнение, възглед, становище, схващане, виждане, глас.

познавам → ***досещам се***: отгатвам, прозирам.

познат → ***известен 1.*** → ***известен 2***: популярен, небезизвестен, знаен.

позор → ***безчестие 1***: срам, падение, петно, клеймо, резил. → ***срам 2***: падение, резил. → ***срам 2*** // петно.

показател → ***признак 1***: белег, знак, симптом, указател, индикация, черта.

показателен – Който показва, дава знак, че нещо съществува, става или ще стане: **знаменателен, симптоматичен** книж., **емблематичен** книж., **символичен** (огр.). *Защитата на босненците и албанците е показателна (знаменателна...), че войната на Амери-*

ка не е срещу мюсюлманите. Предложението е показателно (знаменателно...) за настъпилата промяна във взаимоотношенията между двете страни. → ***представителен 1***: репрезентативен.

показвам – **1.** Правя да се види нещо, да стане ясно за другите: **проявявам, разкривам, представям** рядко. *Народът показа (прояви) доста търпение. Показвам (проявявам...) възможностите си. Градът показа (прояви...) красотата си пред очите ни.* **2.** За уред – давам някакви данни, резултати, обикн. при измерване: **посочвам** прен., **указвам, соча** несв., прен. *Часовникът показва (посочва...)* 3 часа. → ***обяснявам 2***: разяснявам, посочвам. → ***посочвам 1***: соча. → прен. ***предвещавам 1***: соча. → ***разкривам 3***: откривам, представям, издавам, демаскирам, оголвам. → ***разкривам 4***: представям, излагам. → ***изтъквам***: демонстрирам, афиширам, манифестирам, парадирам, перча се.

показвам се → Започвам да се виждам, след като преди това съм бил скрит от погледа: **появявам се, излизам** прен., **явявам се**. *Покаже се, скрий се* [Левски], *без знак и без след, / навсякъде гонен, всякъде приет.* Ив. Вазов. *Брегът най-после се показа (появи...).* ⇔ ***Ант.*** скривам се, изчезвам. → ***появявам се 1***: излизам, явявам се, изниквам.

покайвам се → ***разкайвам се***: кая се, съжалявам, пишманя се.

покарвам → ***израствам 1***: пораствам, пониквам, изниквам, никна, раста.

покачвам → ***вдигам 3***: качвам. → ***вдигам 4***: повдигам, качвам. → ***качвам 1.***

покачвам се → ***качвам се 1***: изкачвам се, възкачвам се, възлизам. → ***качвам се 2***: вдигам се, надигам се, изкачвам се, издигам се, повдигам се.

покварен → ***порочен***: развратен, безпътен.

покварявам – Ставам причина някой да стане порочен,

да върши неща, които обществото приема за нередни: **развращавам**, **развалям** пред. разг. *Лошата другарска среда поквари (развали...) младежа.*

поклонник → ***почитател***: фен, приятел, запалянко. → ***обожател***: ухажор.

покой → ***спокойствие 1***: покой, мир. → ***спокойствие 2***: тишина, безмълвие, глухота. → рядко ***почивка 1***: отдих, отмора.

покорен – Който се покорява, не проявява своя воля: **смирен**, **послушен**, **безропотен**, **овчедушен** неодобр. *Душата ми е пленница смирена, / плени я твоята душа!* П. К. Яворов. *Цветята, напоени със кръв, роса и вино – / безропотни и бледни челата си навеждат.* Хр. Ясенов. *Покорно (смирено...) население. Покорна (смирена...) съпруга. Не обичам покорни (смирени...) ученици.* ⇔ ***Ант.*** непокорен (вж).

покорявам → ***завладявам***: завземам, превземам, завоювам. → ***поробвам 1***: заробвам, подчинявам. → прен. ***спечелвам 2***: печеля, завладявам, завоювам. → прен. ***възхищавам***: очаровам, обайвам, омайвам, омагьосвам, пленявам, запленявам, завладявам.

покривам → ***скривам 1***: закривам, затулвам.

покривам се разг. → ***крия се 2***: укривам се, скривам се, потулвам се.

покровител → ***защитник***: закрилник, застъпник.

покруса книж. → ***мъка 2***: скръб, страдание, тъга, горест, терзание, нерадост, болка, жалба.

покъртителен → ***потресаващ***: потресен, ужасяващ, ужасен.

поласкавам → ***похвалвам***: погъделичквам, изчетквам.

полемизирам книж. рядко → ***споря***: дискутирам, препирам се, разправям се.

полет → прен. поет. ***стремеж***: устрем, стремление, порив, летеж.

полза – **1.** Възможност за материална или друга придобивка – пари, власт и др.: **изгода**, **облага**, **печалба**

пренс., **интерес**, **дивидент** книж., **файда** простонар., **келепир** простонар., **аванта** разг., **кяр** простонар., **далавера** разг., **муфта** простонар. *В тази работа има полза (облага...). Получи доста полза (облаги...) от властта си. Извличам полза (дивиденти...) от информацията.* **2.** Добър, желателен резултат от някаква дейност: **файда** простонар. *Няма полза (файда) да отричаш истината. Имам полза (файда) от лечението. Работя за полза (файда) на отечеството.* ⇔ ***Ант.*** вреда.

ползвам → ***използвам 1***: служа си, употребявам. → ***говоря 3***: зная (знам), владея.

ползвам се → ***имам 4***: радвам се.

поличба → ***предзнаменование***: знак, знамение, предвещание, прокоба.

половина → ***среда 2.***

положение – **1.** Разположение на човек или предмет в пространството: **състояние**, **поза** (огр. за човек), **позиция** прен. книж. (огр.) *В изправено положение (състояние...). Това положение (поза...), в което седиш, е неудобно. Положение (поза, позиция) на щангист при вдигане на щанги.* **2.** прен. Начин и условия на съществуване на някого, нещо или на протичане на нещо: **състояние**, **ситуация**, **обстановка** прен. *Положението (състоянието...) в службата се влоши. Положението (състоянието...) в предприятията е несигурно. В добро положение (състояние, ситуация) съм. Не мога да приема работата при такова положение (състояние...).* ~ ***Близ.*** условия (вж), обстоятелства. **3.** прен. Обществени и материални условия на съществуване: **състояние**, **дередже** простонар., **хал** простонар. *Положението (състоянието...) ми на безработен ме изнервя. Какво ти е положението (състоянието...), след като се премести? Обществено положение (състояние). Материално положение (състояние).* **4.** → прен.

теза: твърдение, постановка, мисъл.

положителен → ***сигурен** 2*: уверен, убеден. → ***одобрителен***: благоприятен, позитивен.

положително → ***безспорно***: несъмнено, безсъмнено, очевидно, безусловно, явно, сигурно, определено, разбира се.

полудявам – Ставам луд или като луд, ненормален от много силно вълнение (тревога, страх, радост и др.): **подлудявам, побърквам се** разг., **лудвам** разг. *Покрай подготовката на абитуриентския бал майката и дъщерята са полудели (побъркали са се...). Като разбра, че го приемат право, полудя (побърка се...) от радост. Синът, изглежда, не е нормален от малък, но сега е полудял (побъркал се е...) окончателно.* → прен. ***разярявам се***: вбесявам се, полудявам, освирепявам, побеснявам, лудвам, запенвам се, разлютявам се.

полумрак → ***сумрак***: дрезгавина, здрач.

полумрачен → ***сумрачен***: дрезгав, мътен.

получавам – **1.** Придобивам някакъв доход, средства: **вземам**. *Получавам (вземам) заплата. Получавам (вземам) наем. Не съм получил (взел) пенсията си.* **2.** Нещо става моя собственост или постижение, придобивка: **добивам, сдобивам се** разг. (*с*), **придобивам**. *Получавам (добивам...) образование. Получавам (добивам...) всяко нещо с много труд. Получих (сдобих се с) жилище. Получих (добих...) звание професор.* ~ ***Близ.*** завоювам, извоювам; спечелвам. **3.** До мен достига съобщение или пратка: **приемам** рядко. *Получавам (приемам) телеграма. Получавам (приемам) известие. Не мога да получавам (приемам) твоята поща. Получих (приех) сигнала.* ⇔ ***Ант.*** изпращам, пращам, изпровождам. **4.** Постигам наличие, притежание на нещо необходимо или желано, за което съм действал по определен на-

чин: **сдобивам се** (*с*), **изваждам, вадя** несв., **добивам.** *Получавам (сдобивам се с...) паспорт. Получих (сдобих се с...) разрешително. Трябва да получа (сдобия се с...) дубликат от нотариалния акт.* **5.** Постигам някакъв продукт чрез обработка или преработка на нещо: **добивам, изкарвам, изваждам** разг., **вадя** несв., разг. *Не можахме да получим (добием...) зърно и по 100 кг от декар поради сушата. Получихме (добихме...) много хубав сок от смесените горски плодове.* → ***добивам** 1*: придобивам, приемам. → ***произвеждам** 1*: добивам. → ***изработвам** 3*: изкарвам. → ***спечелвам***: печеля, изкарвам, изваждам, вадя, правя, изработвам, направям, докарвам си.

полъх поет. – Леко раздвижване на струя въздух или вятър: **повяване, повей** поет., **лъх** поет. *Няма мирис / на коноп и лен, / полъх / от разцъфнали градини.* К. Зидаров. *Почувствахме полъха (повяването...) на вечерния морски бриз. Полъх (повей...) на скъп парфюм.*

полъгвам се → ***изкушавам се***: съблазнявам се, поблазням се, подлъгвам се, подмамвам се. → ***подлъгвам се** 1*: подмамвам се, излъгвам се, връзвам се.

помайвам се разг. неодобр. → ***бавя се***: разтакам се (разтакавам се), мотая се, моткам се, размотавам се, туткам се, мая се, пипкам се, потривам се, шматкам се, офлянквам се.

поминувам се нар. → ***живея** 1*: преживявам.

поминък → ***работа** 2*: занятие, служба, длъжност, препитание, бизнес, хляб.

помрачавам → прен. ***развалям** 1*: отравям, вгорчавам.

понасям → ***търпя** 1*: издържам, трая. → ***трая** 2*: изпитвам. → ***преживявам** 3*: изтърпявам, изживявам, претърпявам, изпитвам, издържам. → ***издържам**[1] 2*: устоявам, удържам, изтърпявам, изтрайвам, издаянвам.

понасям се → ***спускам се** 1*: устремявам се, втурвам се,

затичвам се, впускам се, побягвам, хуквам, стрелвам се, юрвам се.

понижавам – **1.** Правя нещо да бъде по-ниско на височина: **снижавам.** *Понижавам (снижавам) нивото на язовир. Понижавам (снижавам) ръст. Понижавам (снижавам) глас.* ⇔ ***Ант.*** вдигам, повдигам, надигам. **2.** Правя нещо да бъде по-ниско по размер, степен, величина: **снижавам, свалям, намалявам.** *Понижавам (снижавам...) температура. Понижавам (снижавам...) цените. Понижавам (снижавам...) жизненото равнище.* ⇔ ***Ант.*** повишавам, вдигам, увеличавам.

понижавам се → ***спадам 1***: намалявам, снижавам се.

пониквам → ***израствам 1***: пораствам, покарвам, изниквам, никна, раста.

понравям се книж. → ***харесвам 1***: нрави ми се, харесва ми <се>, допада ми, падам си.

понятен книж. → ***ясен 2***: разбираем, разбран.

понятие → прен. ***представа 1***: идея.

поощрявам → ***насърчавам***: окуражавам, стимулирам, импулсирам, окрилявам.

попадам → ***оказвам се 1***: озовавам се, намирам се.

поплак поет. → ***протест II***: ропот, роптание, стон, вопъл, ридание.

поправям – **1.** Отстранявам повреда, нередност: **оправям, изправям, ремонтирам** (огр. за предмет). *Поправям (оправям, ремонтирам) машина. Поправям (оправям, ремонтирам) покрива. Поправям (оправям, изправям) грешката си.* ⇔ ***Ант.*** повреждам, развалям. **2.** Внасям подобрение, премахвам неточности: **коригирам** книж., **оправям.** *Поправям (коригирам...) съчинение. Поправям (коригирам...) грешна задача. Поправям (коригирам...) ръкавна извивка на дреха.* ⇔ ***Ант.*** сгрешавам. → ***подобрявам 1***: оправям.

популярен → ***известен 2***: познат, небезизвестен, знаен.

популяризация → ***гласност***:

публичност, разгласа, разгласяване, прозрачност.

пораждам → ***предизвиквам 3***: създавам, произвеждам, направям, донасям, докарвам, навличам. → ***възбуждам 1***: пробуждам, събуждам, предизвиквам, причинявам, будя, запалвам, разпалвам, възпламенявам. → ***възбуждам 2***: събуждам.

пораждам се → ***появявам се 2***: възниквам, явявам се, зараждам се, раждам се, изниквам, никна, изгрявам.

пораждане → ***произход 1***: генезис, възникване, зараждане, поява.

поражение – Несполука в борба, война и под.: **разгром** книж., **погром** книж. *Войни и революции, победи и разгроми, / и някакъв миниран и привиден мир. /…/ Така започнахме живота си, другари мои, / тъй може би ще свършим земните си дни.* Е. Багряна. *Септември! Септември! / О, месец на кръв, / на подем / и погром!* Г. Милев. ⇔ ***Ант.*** победа. → прен. експр. ***неуспех***: несполука, провал, крах, неблагополучие, авария, фиаско, банкрут. → ***вреда 1***: щета, пакост.

поразен → ***увреден 1***: похабен, засегнат, повреден.

поразителен → ***изключителен***: извънреден, необикновен, невероятен, неимоверен, небивал, невъобразим, изумителен, извънмерен, невиждан, нечуван, неизказан, фантастичен, феноменален, страхотен, страшен, ужасен, адски, жесток.

поразявам → ***засягам 2***: увреждам // обхващам, разпростирам се. → ***увреждам***: навреждам, съсипвам, разрушавам, руша, разнебитвам, разсипвам. → книж. ***смайвам***: изумявам[1], слисвам, зашеметявам, втрещявам, шашвам.

пораствам → ***израствам 1***: раста, пониквам, изниквам, покарвам, никна. → ***израствам 2***: извишавам се. → прен. ***увеличавам се 1***: нараствам, умножавам се, уголемявам се, разраствам се.

порастване → ***растеж 1***: израстване.

поредица → рядко ***ред 1***: ре-

дица, линия. → прен. ***ред 4***: редица.

порив → книж. ***стремеж 1***: устрем, стремление, полет.

порицавам → ***критикувам***: мъмря, коря, упреквам, укорявам, съдя², кастря, хокам.

поробвам – **1.** Поставям под своя власт (обикн. след война): **заробвам, подчинявам, покорявам.** *Османците поробват (заробват...) целия Балкански полуостров. Поробвам (заробвам, подчинявам) икономически.* ⇔ ***Ант.*** освобождавам. **2.** прен. Поставям под своето силно влияние, правя някого да се чувства като роб: **заробвам** прен. *Мъжът ѝ я е поробил (заробил), тя няма своя воля.*

порочен – Който нарушава или е свързан с нарушаване на нравствеността, с някакъв порок, слабост: **покварен, развратен** прен., **безпътен** разг. *Порочен (покварен...) мъж. Порочни (покварени...) нрави. Порочно (покварено...) поведение.* ⇔ ***Ант.*** непорочен, непокварен, чист, запазен. ~ ***Близ.*** безнравствен (вж).

портрет → прен. ***образ 2***: облик, лик. → прен. спец. ***характеристика 1***: описание, обрисовка.

портфолио нов. нежел. → ***документация***: документи.

порядъчен → ***честен***: нравствен, морален, почтен, етичен.

посещавам – Бивам, отивам някъде: **ходя** (*в, у, при*), **отивам** (*у, при*), **навестявам, минавам** (*при, край*), **набикалям, обикалям** прен. разг., **спохождам** разг. *Не съм посещавал (ходил у...) баба си скоро. Не съм ходил в (посещавал...) художествената галерия. Често посещавам (ходя в...) библиотеката.* ~ ***Близ.*** гостувам.

последен – Който слага край на нещо, след който няма друг: **сетен** поет. *А сред избичката мрачна тази вечер е последна, знаят го душите неми, знаят го и двете те.* Хр. Смирненски. *Мъгла се вие, тих дъждец ромони, / плачевно капят сетните листа.* Т. Траянов. ⇔ ***Ант.*** пръв.

последователен → ***постоянен 3***: неизменен, непроменлив, твърд. → ***логичен 1***: системен.

послушен → ***покорен***: смирен, безропотен, овчедушен.

посочвам – С пръст, ръка или знак насочвам вниманието към някого, нещо: **показвам, соча** несв. *Посочвам (показвам...) накъде е театърът. Посочвам (показвам...) новите си обувки. Посочвам (показвам...) болното дете. Знакът посочва (показва...) задънена улица.* → прен. ***отбелязвам 2***: изтъквам, забелязвам, подчертавам, соча. → ***показвам 2***: соча, указвам. → прен. ***определям 3***: набелязвам. → прен. ***обяснявам 2***: разяснявам, показвам.

посредствен → ***бездарен***: неспособен, неталантлив, некадърен, слаб.

посрещам – **1.** Каня и имам гости: **приемам**. *Често посрещам (приемам) приятелки вкъщи. Няма да посреща (приема) на имения си ден.* **2.** Причаквам някого или нещо, който ме наближава, понякога с проява на някакво чувство: **срещам** прен. рядко. *Излезе Петкана, та брата посрещна, / ръка му цалуна.* П. П. Славейков. *Посрещам (срещам) детето на вратата. Посрещам (срещам) роднина на гарата.* **3.** прен. Отнасям се към нещо, което научавам, виждам, с определено отношение, по някакъв начин: **приемам, срещам** прен. рядко. *Посрещам (приемам...) удара стоически. Посрещам (приемам...) похвалите с удовлетворение.* ⇔ ***Ант.*** изпращам. → прен. ***приемам 4***: отнасям се, възприемам.

поставям – **1.** Правя нещо да застане на определено място: **слагам, турям** разг., **намествам, нагласям, нагласявам, натъкмявам** разг., **бутвам** прен. разг. пренебр. (за бързо, обикн. невнимателно действие), **бутам** прен. разг. пренебр. (за бързо, обикн. невнимателно действие), **курдисвам** простонар. *Поставям (слагам...) солница на масата.*

Поставям (слагам...) цветя във ваза. Поставям (слагам...) колан в автомобил. Поставиха (сложиха...) въдиците и зачакаха. ⇔ ***Ант.*** махам, отстранявам, свалям 4 (вж). **2.** Въвеждам някъде техническо съоръжение с някаква цел: **инсталирам, слагам, турям** разг. *Поставям (инсталирам...) аларма на колата. Поставям (инсталирам...) кабелна телевизия. Поставям (инсталирам...) капан.* ⇔ ***Ант.*** махам. **3.** С предл. (*в, пред, на*) Правя някой да се намира в някакво състояние: **изправям** прен. *Поставям (изправям) пред алтернативата да напусна или да се примиря. Поставям в (изправям пред) трудно положение.* → прен. ***определям 2***: слагам, турям. → ***оставям 1***: слагам, турям. → прен. ***излагам***: разработвам, разглеждам, трактувам, изяснявам, развивам, коментирам, занимавам се, третирам.

постал разг. → ***слаб 5***: мършав, кльощав, сух, изпит, аскетичен.

постановка книж. → ***теза***: твърдение, положение, мисъл.

постигам → ***изваждам 3***: извличам.

постижение – **1.** Нещо, което се постига, печели в резултат на труд, усилия, състезание и под.: **успех, сполука, завоевание** прен., **достижение** книж. нежел., **победа** прен. *Трудът на учения е истинско постижение (успех...) в тази област. Радват ме постиженията (успехите...) на младежа в музиката. Спортни постижения (успехи...).* ⇔ ***Ант.*** загуба, неуспех. **2.** прен. книж. Положителна дейност в полза на някого: **заслуга, актив** прен. книж. *Озеленяването на коридорите е постижение (заслуга...) на нашия клас. Лично мое постижение (заслуга...).* ⇔ ***Ант.*** пасив.

постоянен – **1.** Който винаги съществува изобщо или за някого, съпровожда някого: **неизменен, вечен** прен., **всевечен** поет. **неразделен**

(огр. по отношение на някого). *Не вечна е световната беда, / нито са вечни робските окови.* П. П. Славейков. *Гърми тя* [улицата] *с трясъците непрестанни / и с грижите всевечни на света.* Хр. Смирненски. *Постоянен (неизменен...) спътник. Облечен в постоянния (неизменния...) си дънков панталон. Тази къща ми е постоянна (неизменна...) грижа.* ⇔ ***Ант.*** случаен, инцидентен; временен. **2.** Който винаги върши нещо или винаги става: **редовен, неизменен, вечен** прен., **твърд** прен. *Постоянен (редовен...) посетител на кафене. Постоянни (редовни...) слушатели. Постоянна (редовна...) разходка. Постоянен (редовен...) вечерен вятър. Постоянен (редовен...) електорат.* ⇔ ***Ант.*** случаен, инцидентен. **3.** Който запазва вида, характера си и не се променя лесно или изобщо: **неизменен, непроменлив, неизменяем, неизменчив** книж. *Постоянни (неизменни...) характеристики на вещество. Постоянен (неизменен...) климат. Постоянно (неизменно...) обожание към майката.* ⇔ ***Ант.*** променлив (вж). // Който остава последователно, винаги еднакъв: **последователен, неизменен, непроменлив, твърд** прен. *Постоянен (последователен...) в убежденията си. Постоянно (последователно...) отстояване на определени идеи.* ⇔ ***Ант.*** променлив // (вж). ~ ***Близ.*** устойчив 2 (вж) → ***всекидневен 1***: ежедневен, постоянен. → ***непрестанен***: непрекъснат, неспирен, безспирен, перманентен, вечен, всевечен, всякогашен. → ***траен 1***: непреходен, непроменлив, неизменен.

пострадвам – Преживявам, случва ми се нещастие, беда, неприятност: **изпатвам (изпащам) <си>, опарвам се** прен. разг. (огр.). *Опитаха се да си търсят правата, но повече пострадаха (изпатиха си...) от лица, заинтересовани истината*

да се прикрие. Няколко души пострадаха (изпатиха си) от новия регулационен план, защото през дворовете им минава улица. Много пострадахме (изпатихме си) от сушата. Ако някой посмее да те бие, жестоко ще пострада (ще си изпати...).

постройка – Нещо, изградено със строителни материали, със стени, покрив, помещения: **сграда, здание, строеж.** *През гранитните огради на замислените здания / всяка скрита скръб заплака, всяка горест зарида.../ И събужда се вълната на заспалите страдания.* Хр. Ясенов. *А тежат ми на душата тия улици и сгради, / тия пъстри булеварди, пълни с хора и мъгла.* Хр. Ясенов. *Нови постройки (сгради...) в квартала. Работя на постройката (сградата...) отсреща. Тухлена постройка (сграда...).*

построявам – **1.** Завършвам докрай, направям строеж, сграда: **изграждам, направям, издигам, вдигам** прен. разг., **съграждам** рядко, **въздигам** книж. ретор. *Построявам (изграждам...) нови църкви. Построявам (изграждам...) цял квартал. Построявам (изграждам...) паметник.* ⇔ ***Ант.*** събарям, разрушавам, сривам, срутвам, разтурям. ~ ***Близ.*** строя, градя; зидам, иззидвам, съзиждам. → прен. ***изграждам 1***: градя, съграждам, сътворявам, творя, създавам.

постъпвам – **1.** Включвам се в състава на някаква общност (учебно заведение, организация и др.): **влизам, зачислявам се** (огр. – в организация, институция), **записвам се**. *Постъпвам (влизам...) в университет. Постъпвам (влизам...) в корпус на омиротворителни части. Постъпвам (влизам...) в партия.* ⇔ ***Ант.*** напускам, отписвам се, излизам. **2.** С предл. *на, в.* Започвам работа, служба някъде: **встъпвам** (*в*) рядко: *Постъпвам на (встъпвам в) тази длъжност с желание. Постъпвам (встъпвам) в*

армията. → ***направям 2***: правя, действам, процедирам. → ***отнасям се 1***: държа се, третирам.

постъпка – Нещо, което някой извършва: **проява, действие, деяние** книж. нежел. *Постъпката (проявата...) ти ме радва. Неразумни постъпки (действия...). Достойна постъпка (проява, деяние).* ~ ***Близ.*** дело, работа.

потаен рядко → ***таен 1***: скришен, скрит. → ***прикрит 1***: таен, скрит, подмолен. → ***прикрит 2***: скрит, таен, неявен.

потайвам се → ***спотайвам се 1***: притаявам се, гуша се, сгушвам се. → ***спотайвам се 2***: крия се, тая се, дремя.

потайно → ***тайно***: скришно, скрито, крадешком.

потвърждавам – Казвам, че нещо, за което се говори, е вярно, че е така: **съгласявам се**. *Потвърдих (съгласих се), че срокът е много кратък. Потвърдих (съгласих се с) неговата преценка.* ⇔ ***Ант.*** отричам.

потеглям → ***тръгвам 1***: запътвам се, упътвам се, отправям се, насочвам се, поемам, запрашвам. → ***тръгвам 2***: заминавам, отпътувам.

потекло → ***произход 2***: родословие, корен, жилка.

потискам – Налагам волята, властта си или различни тежести, мъчения на някого: **гнетя** книж., **угнетявам** книж., **тиранизирам** рядко, **газя** прен., **мачкам** прен. неодобр., **тъпча** прен. неодобр., **репресирам** разг. *Поробителите потискат (гнетят...) народа. Охраната потиска (гнети...) с различни средства затворниците. Потискам (гнетя...) подчинените си.* → ***измъчвам 3***: мъча, гнетя, угнетявам, притеснявам, депресирам, тормозя, терзая, тровя. → прен. ***сдържам***: въздържам, възпирам, задържам, удържам, сподавям, задушавам, заглушавам. → ***утолявам***: задоволявам, угасявам, изгасявам.

потисничество → ***насилие 1***: терор, гнет, репресии.

потиснически → ***деспотичен***

2: тираничен.

потичам → ***бликвам 1***: руквам.

потресаващ – Който предизвиква много силно неприятно чувство, разтърсва от отвращение или мъка: **покъртителен, потресен** книж., **ужасяващ, ужасен**. *Потресаваща (потресна...) драма. Потресаващо (потресно...) страдание. Потресаваща (потресна...) мизерия.*

потресен книж. → ***потресаващ***: покъртителен, ужасяващ, ужасен.

потривам се разг. неодобр. → прен. ***бавя се***: разтакам се (разтакавам се), мотая се, моткам се, размотавам се, туткам се, мая се, помайвам се, пипкам се, шматкам се, офлянквам се.

потулвам → ***скривам 2***: укривам.

потулвам се → ***крия се 1***: скривам се, туля се. → ***крия се 2***: укривам се, скривам се, покривам се.

потушавам – прен. Слагам край на бунт, размирици: **усмирявам, смазвам** прен. експр., **разгромявам, потъпквам** прен. *Потушавам (усмирявам...) бунт. Потушавам (усмирявам...) въстание.* → ***угасявам 1***: угасям, загасявам, загасям, изгасявам, изгасям.

потъпквам → прен. ***разгромявам***: потушавам, усмирявам, смазвам.

похабен разг. → ***увреден 1***: поразен, засегнат, повреден.

похабявам разг. → ***повреждам***: развалям, съсипвам, зяносвам.

похарчвам → ***изразходвам 1***: изхарчвам.

похвала – Изказано одобрение на качества или прояви на някого: **хвалба** разг., **четка** прен. разг. *Много се зарадвах от похвалите (хвалбите...) на мама за рисунките ми. Похвала (хвалба...) за добре свършена работа. Похвала (хвалба) от учител.* ⇔ ***Ант.*** обвинение (вж). ~ ***Близ.*** поздравление (вж); възхвала (вж).

похвалвам – Изказвам одобрение на някого за някаква проява или качества: **поласкавам, погъделичквам** прен., **изчетквам** прен. разг.

Похвалвам (поласкавам...) ученик. Похвалвам (поласкавам...) режисьор за постановка. ⇔ ***Ант.*** критикувам, укорявам, упреквам, коря, осъждам, порицавам, съдя. ~ ***Близ.*** възхвалявам, величая, превъзнасям, разхвалвам, адмирирам; лаская, гъделичкам, четкам.

похвален – Който съдържа, изразява похвала: **хвалебствен, хвалебен, ласкав, ласкателен**. *За изследването се чуха много похвални (хвалебствени...) изказвания. Похвална (хвалебствена...) рецензия за книга. Изпълнението на детето заслужи похвални (хвалебствени...) оценки.* ⇔ ***Ант.*** укорен, неодобрителен, критичен. ~ ***Близ.*** одобрителен (вж).

похват – Дейности или думи, изрази, чрез които се постига някакъв ефект, добър резултат в някаква проява или в текст: **средство**. *Изразни похвати (средства) на автор. Стилистични похвати (средства). Интересен похват (средство) за създаване на хумор. Нови методически похвати (средства).*

похватен рядко → ***сръчен 2***: пъргав, бърз, чевръст. → ***сръчен 3***: ловък, пъргав, чевръст, майсторски.

похождение обикн. *мн.* → ***авантюра 1***: приключение.

почаквам → ***чакам 2***: изчаквам, трая.

почва → прен. книж. ***основа 1***: устои, база, фундамент. → прен. книж. ***причина***: база, основание, основа.

почвам → прех. (нещо) и непрех. (*да*) ***започвам 1***: захващам, хващам, начевам, подкачам. → ***започвам 2***: начевам, подкачам. → ***започвам 3***: тръгвам, начевам.

почивам – **1.** След усилен труд стоя, без да работя или зает с лека работа, за да премахна умората: **почивам си, отпочивам <си>, отдъхвам <си>, отморявам се** рядко, **отмарям** несв., жарг., **релаксирам** книж. нежел. *И в светлата безбрежност на утрината хладна / душата ми почива в смирение и радост.* Хр. Ясенов. *Какво можеш да направиш, / ако нямаш стая и легло, / къде-*

то да отпочиваш и да спиш? Ал. Геров. *През деня, сред обилния плод / на нивята, отдъхвам с надежда.* Е. Багряна. *Седни да си починеш (да си отдъхнеш...). Като си почина (отдъхна...), ще дойда. Сега <си> почивам (отдъхвам си...).* ⇔ ***Ант.*** работя, трудя се; уморявам се 1 (вж). ~ ***Близ.*** отпускам се 3 (вж), възстановявам се. **2.** Само несв., прен. Лежа мъртъв: **лежа** прен., **спя** прен. поет. *Спи, дреми, почивай, ти, който не спеше / ти, кой беше вихър, котел, що кипеше / над някакъв злобен, стихиен огън. / Спи! Кой ще разбужда вечния ти сън?* Ив. Вазов. *Тук почива (лежи...) поет.* → прен. ретор. ***умирам 1***: издъхвам, отивам си, свършвам, пуквам. → прен. експр. ***спя 1***: хъркам, къртя, нанкам. → прен. книж. ***основавам се 1***: базирам се, опирам се, градя се.

почивам си → ***почивам 1***: отпочивам си, отдъхвам <си>, отморявам се, отмарям, релаксирам.

почивка – **1.** Състояние, когато не се работи и се възстановяват силите: **отдих, отмора, покой** рядко. *И, сестро, остави ме измъчен да помина / край тебе ден в почивка, край тебе час в покой.* П. К. Яворов. *Той* [В. Левски] *не знайше отдих, ни мир, нито сън, / обърнал се беше на дух, на огън.* Ив. Вазов. *Място за почивка (отдих...). Приятна почивка (отдих...).* ⇔ ***Ант.*** труд, работа. **2.** Временно прекъсване на работа, действие, изпълнение на нещо: **пауза, антракт**. *Правя кратка почивка (пауза...). Ще се видим в почивката (паузата...).* → **летуване**: курорт.

почит → ***уважение***: почтителност, респект.

почитам → ***уважавам 1***: тача, ценя, зачитам.

почитател – Който отдава особено предпочитание на някого или на нещо, цени го, интересува се от него и го проявява по различен начин активно: **поклонник, фен** нов., разг. нежел. **запалянко** разг. (обикн. на спорт,

спрортист), **приятел** прен. рядко. *Голям почитател (поклонник...) на Лучано Паваротти. Клуб на почитатели (поклонници, фенове) на техномузика. Събраха се куп запалянковци (почитатели...) на отбора.*

почтен → ***честен***: нравствен, етичен, морален, порядъчен.

почти – **1.** С малка разлика, за да се стигне някакво количество: **приблизително, близо, около, горе-долу.** *Остават ми почти (приблизително...) трийсет страници, за да свърша книгата. Почти (приблизително...) 50 години са минали от тогава. Селото има почти (приблизително...) 500 къщи.* **2.** С малка разлика, за да е еднакво с друго: **приблизително, кажи-речи** разг., **комай** разг., **горе-долу**. *Имам почти (приблизително...) същите книги. Намерих почти (приблизително...) еднакви по цвят обувки.* **3.** С малко време недостиг, за да се постигне някакъв резултат: **горе-долу, кажи-речи** разг. *Почти (горе-долу...) свърших уроците. Почти (горе-долу...) намерих начин за решаване на задачата.*

почтителност → ***уважение***: почит, респект.

почувствам св. → ***чувствам***. → прен. ***доловям***: забелязвам, усещам, схващам, разбирам, чувствам, сещам.

поява → ***произход 1***: генезис, възникване, зараждане, пораждане.

появявам се – **1.** Заставам така, че да се виждам от други: **показвам се, излизам** прен., **явявам се** рядко, **изниквам** прен. *На вратата се появиха (показаха...) няколко души. Слънцето се появява (показва...) на небето. Появиха се (показаха се...) първите бръчки. Едно дете внезапно се появи (показа...) на сцената.* ⇔ ***Ант.*** изгубвам се, загубвам се, изчезвам, скривам се. **2.** прен. Започва да има, да съществува нещо: **възниквам, явявам се, пораждам се, зараждам се, раждам се** прен., **изниквам** прен.,

никна несв., прен., **изгрявам** прен. поет. *Това е новата романтика, / която / се ражда / и добива своя път.* Н. Вапцаров. *Напред! И все напред! Към подвизи и слава! / В сърцата найнапред свободата изгрява!* П. П. Славейков. *Появиха се (явиха се...) нови проблеми. Между нас се появи (яви...) симпатия. Откъде се появиха (явиха, изникнаха) толкова кандидати? Появи се (яви се, роди се...) ново литературно течение.* ⇔ ***Ант.*** изчезвам. **3.** Показвам се или съм някъде за кратко време: **мяркам се, мярвам се, вестявам се, вясвам се** разг. *И аз една звездици имах. / И тя, уви, / така изчезна... А сега / напусто спомням: ще ли вече / на бедствията сред мъглите / повторно тя да се вести?* П. К. Яворов. *Отдавна не си се появявал (мяркал...) в клуба.* → ***показвам се 1***: явявам се, излизам.

пояснявам → ***обяснявам 1***: изяснявам, разяснявам, осветлявам, тълкувам.

прав → прен. ***пряк 1***: директен.

правдив → ***истински 4***: достоверен, верен, истинен.

праведен → ***безгрешен 2***: невинен, чист.

правилен → ***точен 1***: безгрешен, безпогрешен, верен.

правомерен книж. → ***основателен 1***: оправдан.

правя несв. – **1.** Извършвам нещо, осъществявам някакви действия за определена цел: **върша**, **работя** разг., **действам, чиня** разг. *Песнята е дар небесни, / чудо върши над сърцата.* Ив. Вазов. *Що тя чини? Що се бави / у дома си тоя час?* Ив. Вазов. *– А когато сняг запръска, / що ще чиниш ти* [Щурецът] *зимъска?* Чичо Стоян. *Правя (върша...) всичко в твоя полза. Правя (върша...) нещо по въпроса. Какво правиш (вършиш...) в тъмното?* **2.** Осъществявам някаква дейност изобщо: **върша, работя, занимавам се**. *Цял ден нищо не правя (върша...). Какво правиш (вършиш...) в отпуската?* → ***направям 1***: из-

вършвам, сторвам. → ***направям 2***: постъпвам, действам, процедирам. → ***направям 3***: провеждам, осъществявам, произвеждам. → ***строя***: градя, изграждам, издигам, вдигам, въздигам. → ***създавам 1***: направям, творя, сътворявам. → ***произвеждам 1***: изработвам, направям. → ***предизвиквам 2***: причинявам, направям, произвеждам, създавам. → ***изработвам 1***: създавам, направям, произвеждам. → ***изработвам 2***: изготвям, съставям, направям. → прен. разг. ***спечелвам***: припечелвам, печеля, изкарвам, получавам, изработвам, изваждам, вадя, направям, докарвам си.

правя се несв. → вж. ***направям се.***

праг → прен. книж. ***край 4***: предел, граница. → прен. книж. ***граница 2***: водораздел, вододел, межда.

празен → ***безлюден 2***: пуст. → прен. ***необоснован***: неаргументиран, немотивиран, недоказан, голословен, празнословен, безпочвен. → прен. разг. ***лекомислен 1***: несериозан, вятърничав, безгрижен, безотговорен, ветрен.

празнина прен. рядко → ***ниша 2***: пролука, позиция.

празнословен → ***необоснован***: неаргументиран, немотивиран, недоказан, голословен, безпочвен, празен.

прахосвам – **1.** Харча без сметка и без нужда: **пръскам** прен., **разхищавам** несв., **пропилявам** прен., **пилея** несв., прен., **разпилявам** прен., **профуквам** разг. неодобр., **изяждам** прен. разг., **изпуквам** прен. разг. грубо. *Прахосвам (пръскам...) наследството. Прахосвам (пръскам...) пари по баровете.* ⇔ **Ант.** пестя, спестявам, стискам. **2.** прен. Изразходвам напразно (обикн. време, сили): **пилея** несв., прен., **пропилявам** прен., **разхищавам.** *Прахосвам (пилея...) си времето. Прахосвам (пилея...) творческите си години.*

прахоснически → ***разточителен 2***: разсипнически.

пращам → ***изпращам 1***: екс-

педирам, изпровождам. → ***изпращам 2***: изпровождам.

пребивавам книж. → ***намирам се 1***: съм. → ***стоя 2***: престоявам, седя.

преварвам разг. → ***задминавам 1***: подминавам, надминавам, заминавам[2], отминавам, изпреварвам, надпреварвам. → прен. ***задминавам 2***: надминавам, изпреварвам.

превес → ***господство 1***: надмощие, превъзходство, първенство, приоритет, хегемония.

превземам → ***завладявам***: завземам, завоювам, покорявам.

превземам се – Изменям естественото си държание, гласа, обноските си, обикн. за да направя добро впечатление, да изглеждам по-културен, по-любезен: **преструвам се**, **глезя се**, **глезотя се** разг. пренебр., **лигавя се** прен. разг. неодобр. *Пред началниците започва да се превзема (преструва...) и да угодничи. Момиченцето обича да се превзема (преструва...), но обикновено с това печели благоразположението на възрастните.*

превозвам – Пренасям някого или нещо с превозно средство: **возя** несв., **прекарвам**[1], **карам**[1] несв., **транспортирам** книж. *Влакът превозва (вози...) въглища. Колите превозиха (прекараха...) гроздето. Автобусът превозва (вози...) пътници от гарата.* ~ ***Близ.*** извозвам.

превръщам се → ***ставам 3***.

превъзмогвам – Справям се с усилие с някаква трудност, страдание или силно чувство, което ми пречи за нещо: **преодолявам**, **побеждавам** прен. разг., **надделявам**, **надмогвам** книж., **надвивам** прен. разг. *Превъзмогвам (преодолявам...) страха си и минавам по тясната дъска над пропастта. Превъзмогнах (преодолях...) болката. Превъзмогвам (преодолявам...) много пречки. Превъзмогнахме (преодоляхме...) взаимната неприязън.*

превъзнасям ирон. → ***възхвалявам***: възвеличавам, адми-

рирам, величая, славословя, възнасям.

превъзходен книж. → ***отличен***: перфектен, първокласен, първокачествен. → ***прекрасен***: прелестен, чудесен, чуден, дивен, великолепен, възхитителен, славен, разкошен.

превъзходно → ***отлично***: чудесно, идеално, супер.

превъзходство → ***господство 1***: надмощие, превес, първенство, приоритет, хегемония.

превъртял → прен. разг. грубо ***ненормален 2***: луд, умопобъркан, налудничав, безумен, умопомрачен, невменяем, смахнат, откачен, мръднал, сбъркан, шашав, чалнат, улав, изкукуригал.

прегазвам → ***смазвам 1***: смачквам, премазвам, сгазвам, размазвам.

преглеждам – **1.** Внимателно гледам нещо, за да установя качествата и недостатъците му: **проверявам**. *Преглеждам (проверявам) домашни. Преглеждам (проверявам) дрехите си, за да ги изпера. Преглеждам (проверявам) работата.* **2.** Бегло чета нещо: **поглеждам** прен., **прехвърлям** прен. разг. *Преглеждам (поглеждам...) вестниците набързо. Не съм преглеждал (поглеждал...) пощата.* **3.** Правя медицински преглед, за да установя здравословното състояние на някого: **гледам** прен. разг., **виждам** прен. разг. *Не ме е преглеждал (гледал...) лекар. Ще прегледам (видя) болния след малко.*

преграда – Обикн. дърво, греда или друг предмет, който отделя едно място или нещо от друго: **бариера, рампа** (огр. за дърво, греда). *На шосето имаше преграда (бариера...) и не можеше да се минава. Няма никаква преграда (бариера), която да показва, че има дупка.* → прен. ***пречка***: препятствие, спънка, спирачка, задръжка, бариера.

предавам – **1.** Поднасям на някого нещо, което съм получил от друг: **давам, връчвам**. *Предавам (давам...) пратка. Предавам (да-*

вам...) книга. **2.** Правя да се узнае нещо тайно или мястото на някого, който е скрит: **издавам, изказвам.** *Предавам (издавам...) крадец. Предавам (издавам...) парола.* ⇔ ***Ант.*** прикривам, укривам, скривам. **3.** С технически средства правя да достигнат сигнали, съобщения до друго място: **излъчвам, разпространявам.** *Телевизията предаде (излъчи...) новината. Предавам (излъчвам...) по радиото нова музика.* **4.** С предл. *на.* Обучавам някого, като му съобщавам знания, умения: **преподавам** (*на*), **уча.** *Предавам на (преподавам на...) малки ученици.* **5.** Давам знания по някаква наука или професия на някого: **преподавам.** *Предавам (преподавам) математика.* → ***изменям[2] 1***: изневерявам.

предавам се – Признавам се за победен: **капитулирам** прен., **отстъпвам, огъвам се** прен., **клякам** прен. разг. пренебр. *Споровете продължиха и на другия ден, но накрая групата на гостите се предаде (капитулира...). Притиснали свидетеля с необорими аргументи и той се предал (капитулирал) и казал истината.*

предание → ***мит 1***: легенда, сказание.

предвещавам (предвестявам) книж. – **1.** Служа като знак, признак, че нещо ще стане: **показвам** прен., **сочa** прен. *Източният вятър над морето предвещава (показва...) разваляне на времето. Тези облаци предвещават (показват...), че ще има буря. Сблъсъците между тероризма и цивилизацията не предвещават (показват...) нищо добро.* → ***предсказвам***: предричам, пророкувам.

предвещание книж. → ***предзнаменование***: знак, знамение, поличба, прокоба.

предвидлив → ***далновиден***: прозорлив.

предвиждам – Предварително определям нещо по някакви признаци: **прогнозирам** книж., **гадая** несв. *Предвиждам (прогнозирам...)*

каква ще е зимата. Предвиждам (прогнозирам...) бъдещето. → ***възнамерявам***: проектирам, планирам, мисля, смятам, готвя се, каня се, гласи се, тъкмя се, кроя.

предводител → ***водач 2***: главатар.

предвождам – Начело съм на някаква организирана група, обикн. с бойна, трудова, спортна или политическа задача: **оглавявам, водя, възглавявам** книж., **ръководя**. *Предвождам (оглавявам...) хайдушка чета. Предвождам (оглавявам...) националния отбор. Предвождам (оглавявам...) конница.*

предел → ***граница 3***. → ***край 1***: граница, свършек. → ***край 4***: граница, праг.

пределен → ***максимален***: краен, пълен.

преден → ***челен 1***: пръв, авангарден. → ***предишен 3***: предходен, предшестващ, предидущ.

предзнаменование разг. – Признак, който показва, че нещо ще стане: **знак, знамение, предвещание, поличба, прокоба** (обикн. признак за нещо лошо). *Сън сънувах, ой нерадост, / опустяла младост, / сън сънувах, сън прокоба – / сънувах си гроба.* П. К. Яворов. *Имало добри предзнаменования (знаци...), че изходът от войната ще бъде благополучен за българската войска. Някога жреците търсели предзнаменования (знакове...) за съдбата на хората или изхода на това, което предприемат.*

предидущ книж. нежел. → ***предишен 3***: предходен, предшестващ, преден.

предизвестявам книж. → ***предупреждавам***.

предизвиквам – **1.** Целенасочено или неволно правя така, че някой да започне да действа или нещо да стане, да се появи: **провокирам** книж., **подбуждам**. *Той ме предизвика (провокира...) да напиша спомени. Предизвиквам (провокирам...) отрицателни чувства.* **2.** Съзнателно или неволно ставам причина някой да изпита

или направи нещо: **подбуждам, карам**[2], **накарвам, заставям, принуждавам.** *Безработицата предизвиква (подбужда...) хората да емигрират. Предизвикваш (подбуждаш...) ме да ти кажа някои неприятни неща. Предизвиквам (подбуждам...) ревизия.* **3.** Ставам причина да се прояви, появи нещо: **причинявам, създавам, пораждам, произвеждам, направям** (огр.), **донасям** прен., **докарвам** прен., **навличам** разг. *Предизвиквам (причинявам...) суматоха. Предизвиквам (причинявам...) пожар. Предизвиквам (причинявам...) катастрофа. Предизвиквам (причинявам, пораждам, донасям, докарвам, навличам) неприятности. Предизвиквам (причинявам, пораждам) цунами.* → ***възбуждам 1***: пораждам, причинявам, събуждам, пробуждам, будя, запалвам, разпалвам, възпламенявам.

предимно – На първо място, преди всичко друго: **главно, най-вече**. *Дойдоха предимно (главно...) младежи. Ям предимно (главно...) плодове. Говорихме предимно (главно...) за музика.*

предимство – 1. Положителна особеност или положение на някого, нещо пред други: **качество, достойнство, преимущество** нежел., **приоритет** книж. *Газовата печка има доста предимства (преимущества) пред електрическата. Предимства (преимущества) на немските коли.* **2.** По-голяма важност, значение в сравнение с други: **преднина, предпочитание, приоритет** книж. *Предимство (преднина...) при настаняване на работа имат младите хора. Имаш предимство (преднина...) поради трудов стаж.* **3.** Право да се получи, придобие нещо преди други: **привилегия, преференция** книж. *Инвалидите се ползват с предимства (привилегии...). Ползвам се с предимство (привилегии...) като многодетна майка.* **4.** Място или действие преди друг: **пред-**

нина, **аванс**, **авантаж** рядко книж. *Давам ти предимство (преднина...) да играеш пръв. Имам преднина (предимство...).*

предисловие → ***въведение 1***: увод, встъпление.

предишен – **1.** Който е бил някъде или някакъв преди нещо или преди някого: **бивш**, **стар**, **някогашен**, **предходен**. *Предишният (бившият...) учител на класа. Предишен (бивш...) кмет. Предишните (бившите...) собственици няма да се върнат.* ⇔ ***Ант.*** съвременен 1 (вж); бъдещ. **2.** Който вече е отминал: **минал**. *В пиянство се лесно забравят / предишни неволи и днешни беди.* П. К. Яворов. *Предишната (миналата) година. Предишният (миналият) ден. Предишното (миналото) столетие беше доста кърваво. Предишни (минали) поколения.* ⇔ ***Ант.*** сегашен, съвременен 2 (вж); иден, бъдещ. **3.** Който предхожда нещо по място или време (обикн. за реч, текст): **предходен**, **предшестващ** книж., **предидущ** книж. нежел., **преден**. *Почерпили поука / от дните ни предишни, / ще бягаме от всички / вълнения излишни.* Н. Йорданов. *В предишната (предходната...) глава на книгата образът на героя се разкрива в домашна среда. Споменато е в предишния (предходния...) текст. Предишните (предходните...) думи на автора изключват такова разбиране на идеята. Предишни (предходни...) събития. Предишна (предходна...) седмица.* ⇔ ***Ант.*** следващ, последващ.

предмет → ***тема***: сюжет, проблем, въпрос.

предназначен → ***определен 2***: отреден.

преднамерено – С предварително намерение, обмисляне: **нарочно**, **умишлено**, **предумишлено** книж. *Преднамерено (нарочно...) ми даде думата пръв. Преднамерено (нарочно...) ме спъна.* ⇔ ***Ант.*** непреднамерено, неволно, неумишлено, непредумишлено, случайно.

предначертавам → ***предопределям***: определям, орисвам, прокобвам.

преднина → ***предимство 2***: предпочитание, приоритет. → ***предимство 4***: аванс, авантаж.

предопределение книж. → ***съдба 1***: участ, орис, орисия, жребий, дял.

предопределям книж. – За съдба и под. – предварително набелязвам, предвиждам начина, по който ще протече животът или развитието на някого, нещо: **предначертавам, определям** стесн., **орисвам** разг., **прокобвам** книж. (огр., обикн. за определяне на нещо лошо). *Мен ме е родила сякаш веда / и ми е прокобила несрета.* Е. Багряна. *Съдбата му е предопределила (орисала) да бъде учител.*

предпазвам → ***пазя 1***: охранявам, браня, вардя. → ***запазвам 1***: опазвам, съхранявам, увардвам. → ***защитавам 2***: закрилям, пазя, браня, вардя.

предпазлив → ***внимателен 2***: бдителен, осторожен.

предплата → ***аванс***.

предплащам – Давам пари предварително, преди изпълнение на нещо изцяло: **авансирам** книж. *Ще предплатя (авансирам) 30 % от доставката.*

предполагам – **1.** Изглежда ми вероятно, че нещо съществува, ще стане или че някой е някакъв, прави нещо и под.: **струва ми се, допускам, мисля, смятам, считам, вярвам**. *И цялата планета ти се струва / едно летище, / отворено за всички ветрове.* Бл. Димитрова. *Предполагам (струва ми се...), че влакът има закъснение. Предполагам (струва ми се...), че квартирата ще ти хареси. Предполагам (струва ми се...), че е опитен техник.* **2.** Само в *3 л.* Зависи от някакви условия, предпоставки или някаква необходимост: **изисква**. *Разработката на темата предполага (изисква) сериозна подготовка. Работата предполага (изисква) поне две седмици. Решението ти предполага (изисква)*

сериозно обмисляне.

предпоставка → ***условие 2.***

предпочитание → ***предимство 2***: преднина, приоритет.

предразположение → ***влечение***: наклонност, склонност, слабост.

предричам → ***предсказвам***: пророкувам, предвещавам (предвестявам).

предсказвам – Казвам предварително, че нещо ще се случи или каква ще е съдбата на някого, нещо: **предричам, пророкувам, предвещавам (предвестявам)** книж. *На тебе, върлий големецо, слушай / каква зла участ предвещава* [мислителят]. Ст. Михайловски. *Пророчицата Ванга предсказала (предрекла...) гибелта на подводницата „Курск". Не обичам да ми предсказват (предричат...) бъдещето.*

представа – **1.** Общо и основно знание и виждане за нещо възприето, известно или предстоящо да стане: **понятие, идея** прен. *Имам представа (понятие...) за неговите интереси. Твоята представа (понятие...) за строежа доста се различава от моята. Нямам представа (понятие...) кога ще свършат събранието.* ~ ***Близ.*** гледище (вж). **2.** С предл. *за*. Субективно виждане, възприемане на някого за качествата на нещо, някого: **образ, облик, виждане, мнение, репутация** книж., **имидж** нежел., **визия** книж. *Представа за (образ на...) България в чужбина. Създаде се отлична представа за (образ на...) тебе в нашите кръгове.*

представителен – **1.** Който добре представя същността и особеностите на нещо: **показателен, репрезентативен** книж. нежел. *Като пример за стила на Алеко може да се прочетат представителни (показателни...) извадки от негови произведения. Представителни (показателни...) постановки за репертоара на театър.* **2.** Който има авторитетен и достоен външен вид, който го представя до-

бре: **внушителен**, **достолепен**, **солиден**, **мастит** книж. експр. *За президент се избира обикновено човек с представителен (внушителен...) вид. Има представителна (внушителна...) фигура.* ⇔ ***Ант.*** невзрачен.

представление → ***спектакъл 1***. → прен. ирон. ***спектакъл 3***: шоу, цирк, сеир.

представлявам → ***означавам 3***: знача, съм.

представям – Показвам качествата на нещо ново за пръв път пред публика: **презентирам** нов. нежел. *Представиха (презентираха) нови козметични продукти.* → рядко ***показвам 1***: проявявам, разкривам. → ***разкривам 2***: откривам, показвам, издавам, демаскирам, оголвам. → ***разкривам 3***: показвам, излагам. → ***изобразявам***: описвам, обрисувам, рисувам, разглеждам, пресъздавам, претворявам, възпроизвеждам, възсъздавам.

представяне – Показване на нещо ново за пръв път пред публика: **презентация** нов. нежел., **промоция** нов. нежел. *Тази вечер ще има представяне (презентация...) на нов роман.*

предумишлено → ***преднамерено***: нарочно, умишлено.

предупреждавам – Съобщавам по-рано, предварително за нещо: **предизвестявам** книж. *Предупредете (предизвестете) родителите си, че ще закъснеете! Предупредих (предизвестих) приятелите си, че ще ги посетим.* // Съобщавам предварително за нещо, обикн. неприятно, нередно, опасно: **сигнализирам** прен. книж., **алармирам** прен. книж. (огр. за нередност, опасност). *Предупреждават (сигнализират...) за опасност от инфекция. Предупредиха го (сигнализираха му), че има разместване в часовете. Предупредих (сигнализирах...), че парите няма да стигнат.*

предходен → ***предишен 1***: бивш, стар, някогашен. → ***предишен 3***: предшестващ, предидущ, преден.

предшестващ книж. → ***преди-***

шен 3: предходен, предидущ, преден.

преживелица → ***преживяване 2.***

преживявам – **1.** Обхваща ме някакво чувство, настроение: **изпитвам, изживявам, чувствам.** *В онези дни преживях (изпитах...) големи вълнения. Питаш ме какво преживявам (изпитвам...), като гледам болния.* **2.** Участник съм в някакви събития, прояви: **изживявам, изкарвам** разг., **прекарвам**[2], **виждам** прен. (огр.). *С теб преживяхме (изживяхме...) много щастливи дни. Преживях (изживях, изкарах, прекарах) живота си в труд.* **3.** В живота ми се случва нещо неприятно, което превъзмогвам: **понасям, изтърпявам, изживявам, изпитвам, претърпявам, издържам** прен. *Преживях (понесох...) големи трудности. Преживяха (понесоха...) тежка загуба.* → ***живея 1***: поминувам се.

преживяване – **1.** Душевно вълнение: **чувство, емоция** книж., **изживяване** книж. *Това беше едно приятно преживяване (чувство...). Разкривам преживяванията (чувствата...) на литературен герой.* **2.** Нещо преживяно, което се помни: **преживелица.** *Разкажи ми преживяванията (преживелиците) си през този период.*

презентация нов. нежел. → ***представяне***: промоция.

презентирам нов. нежел. → ***представям.***

преимущество нежел. → ***предимство 1***: качество, достойнство, приоритет.

прекарвам[1] → ***превозвам***: возя, транспортирам. → прен. жарг. ирон. ***излъгвам 2***: заблуждавам, измамвам, излъготвам, избудалквам, баламосвам, изпързалвам, изментвам, ментосвам, връзвам, прецаквам, премятам, извозвам.

прекарвам[2] → ***преживявам 2***: изживявам, виждам.

прекарвам се → жарг. ***излъгвам се 2***: минавам се, избудалквам се, прецаквам се, извозвам се.

прекатурвам разг. → ***събарям 1***: повалям, катурвам, строполявам, стропалям, обръщам, гътвам.

преклонение → ***благоговение***: пиетет.

прекосявам → ***минавам 1***: пресичам.

прекрасен – Който е много красив или много добър, висококачествен и доставя изключителна наслада или удоволствие, удовлетворение, който буди най-голямо одобрение: **чудесен, прелестен, великолепен** експр., **възхитителен** книж. експр., **чуден, дивен** поет., **превъзходен** книж., **славен** прен. рядко, **разкошен** прен. експр. *Колко чудни дни / лежат пред теб, / мой живот / отвъргнат, но прекрасен.* К. Зидаров. *О, да вали – кварталът е чудесен / под водопада падащи звезди!* В. Башев. *Там на високий хълм, където с теб, с другари / обичах да седя в тих разговор унесен, / поръчай тамо гроб да ми сградят зидари, / там де мълчането пей дивната си песен.* П. П. Славейков. *Прекрасна (чудесна...) страна е България. Прекрасен (чудесен...) тоалет. Прекрасно (чудесно...) място за почивка. Прекрасно (чудесно...) звездно небе. Прекрасен (чудесен...) филм. Прекрасно (чудесно...) прекарване. Прекрасна (чудесна...) работа. Прекрасно (чудесно...) лекарство.* ⇔ ***Ант.*** отвратителен 1 (вж). ~ ***Близ.*** красив (вж); очарователен (вж).

прекратявам → ***спирам 4***: преустановявам, прекъсвам. → ***спирам 5***: прекъсвам, преустановявам.

прекъсвам → ***спирам 1***: преустановявам, стопирам, пресеквам. → ***спирам 4***: прекратявам, преустановявам. → ***спирам 5***: прекратявам, преустановявам.

прелест → ***красота***: хубост, великолепие.

прелестен → ***прекрасен***: чудесен, чуден, великолепен, възхитителен, дивен, разкошен, превъзходен, славен. → ***красив***: хубав.

прелюдия → прен. ***въведение***

3: увертюра, встъпление.
премазвам → ***смазвам 1***: смачквам, прегазвам, сгазвам, размазвам.
премахвам → ***отменям 2***: махам. → прен. ***убивам***: погубвам, умъртвявам, ликвидирам, утрепвам, затривам.
пременявам се разг. → ***нагласявам се (нагласям се)***: докарвам се, издокарвам се, наконтвам се, нагиздвам се, накипрям се, натруфвам се.
премествам → ***местя 1***: измествам, отмествам. → ***местя 2***: запращам.
преминавам → ***минавам 1***: пресичам, прекосявам. → ***минавам 2***. → ***минавам 3***: отминавам, изминавам, изнизвам се, отлитам, изтичам. → ***минавам 4***: движа се, вървя, тека, напредвам, нижа се, изнизвам се. → ***изчезвам 2***: преставам, чезна, разпръсквам се, изпарявам се, разпилявам се, разсейвам се, угасвам, гасна, умирам.
премия → ***надбавка***: бонус.
премяна нар. → ***облекло***: дрехи, одеяние, одежди.
премятам → прен. разг. пренебр. ***лъжа 2***: мамя, залъгвам, заблуждавам, лъготя, ментосвам, баламосвам, будалкам, пързалям, връзвам. → прен. разг. пренебр. ***излъгвам 2***: заблуждавам, измамвам, излъготвам, избудалквам, баламосвам, изпързалвам, изментвам, връзвам, прецаквам, извозвам, прекарвам.
пренебрегвам – Не обръщам внимание на нещо, някого и действам така, като че ли то (той) не съществува: **игнорирам** книж., **нехая** (*за*), **подритвам** прен. (огр. за човек), **забравям, загърбвам** прен. разг. *Пренебрегвам (игнорирам, нехая за...) неприятния сблъсък с директора. Ще пренебрегна (игнорирам...) задълженията си днес. Пренебрегвам (игнорирам...) опасностите. Пренебрегвам (игнорирам...) клетвата си. Пренебрегват (игнорират...) сирачето. Пренебрегваш (игнорираш...) най-близките си хора.* ⇔ ***Ант.*** зачитам, съобразявам се, признавам.

→ прен. ***подценявам***: омаловажавам, недооценявам.

преобладавам – Има ме, разпространен съм много, в поголяма степен от други неща: **доминирам** книж. *На тази височина преобладават (доминират) иглолистните гори. Животновъдството преобладава (доминира) в тази страна.*

преобразувам → ***изменям¹ 1***: променям, видоизменям, модифицирам, трансформирам.

преобразявам → ***изменям¹ 2***: променям, преобразявам.

преобразявам се → ***променям се 1***: изменям се, меня се, видоизменям се. → ***престорвам се***: преправям се, правя се, направям се.

преодолявам → ***превъзмогвам 1, 2***: надмогвам, надвивам, побеждавам, надделявам.

препирам се разг. → ***споря***: дискутирам, полемизирам, разправям се.

препитание → ***работа 2***: занятие, длъжност, поминък, служба, бизнес, хляб.

преподавам → ***предавам 4.***

преправям – Правя нещо старо по нов начин: **префасонирам.** *Преправям (префасонирам) шапка. Преправям (префасонирам) рокля.* ~ ***Близ.*** изменям¹ 1 (вж).

преправям се → ***престорвам се 1***: направям се, правя се, преобразявам се.

препускам → прен. експр. ***тичам***: бягам, търча, летя.

препятствие книж. → ***пречка***: спънка, спирачка, задръжка, бариера.

препятствам книж. → ***преча 1***: спъвам, саботирам, задържам.

преса – Периодични издания – вестници, списания: **печат** прен., **<печатни> медии, принтмедии** книж. *Цялата преса (печат...) съобщи новината. Демократична преса (печат...).*

пресеквам рядко → ***спирам 1***: преустановявам, стопирам, прекъсвам.

пресен → прен. ***чист 1***: свеж, прозрачен.

пресичам → ***минавам 1***: прекосявам.

пресищам се → ***преяждам***: натъпквам се, наблъсквам

се, надумквам се, надънвам се.

пресмятам → ***смятам 1***: изчислявам, броя.

преставам → ***спирам***: прекратявам, преустановявам, прекъсвам. → ***изчезвам 2***: преминавам, чезна, разпръсквам се, изпарявам се, разпилявам се, разсейвам се, угасвам, гасна, умирам.

престиж книж. → ***авторитет 1***: тежест, реноме.

престижен книж. – Който има висок авторитет с добрите си качества и се цени, търси: **реномиран**, **авторитетен** рядко. *Престижно (реномирано...) издателство. Престижна (реномирана) болница. Престижен (реномиран) хотел.*

престорвам се – Приемам външност, която е много различна от моята, за да заблудя някого: **преправям се**, **направям се**, **правя се** несв., **преобразявам се**. *На Коледа винаги дядо се прави (престорва, преправя...) на Дядо Коледа и раздава подаръците. Лисицата се престорва (прави се...) на умряла и излъгва дядото, който е наловил риба в колата си.* (По приказка). → ***преструвам се 1***: направям се (правя се), симулирам.

престорен → ***изкуствен 1***: принуден, подправен.

престоявам рядко → ***стоя 2***: пребивавам, седя.

преструвам се несв. – С предл. *на* или съюз *че*. Давам вид, че съм друг, различен по характер, поведение или че изпитвам, мисля нещо, за да измамя, заблудя някого: **престорвам се**, **направям се**, **правя се** несв., **симулирам** книж. (обикн. без предл.). *Преструвам се (правя се...), че нищо не знам. Престорих се (направих се), че спя. Мисля, че не ти е лошо, а се преструваш (правиш, симулираш).* → ***превземам се***: глезя се, глезотя се, лигавя се.

пресъздавам разг. → ***изобразявам***: описвам, представям, рисувам, обрисувам, възпроизвеждам, разглеждам, възсъздавам, претворявам.

пресъхнал → ***сух 2***: изсъхнал.

претворявам книж. → ***изобразявам***: описвам, представям, рисувам, обрисувам, разглеждам, пресъздавам, възсъздавам, възпроизвеждам.

претеглям → ***изстрадвам***: изпащам <си>, напатвам се, натеглям се.

претендирам → ***настоявам***: домогвам се, драпам, напирам.

претенциозен книж. → ***взискателен***: придирчив, труден.

претенция книж. → ***стремеж*** *2*: аспирация, амбиция.

претопявам – Заличавам характерните черти на народ, етническа общност, като налагам своите особености: **асимилирам** книж., **поглъщам** прен., **денационализирам** книж. *Римляните претопяват (асимилират...) населението на гръцките колонии. Робството не успя да претопи (асимилира...) българите.*

преуспявам → ***напредвам 2***: развивам се, издигам се, прогресирам, просперирам, авансирам.

преустановявам → ***спирам 1***: прекъсвам, стопирам, пресеквам. → ***спирам 4***: прекратявам, прекъсвам. → ***спирам 5***: прекратявам, прекъсвам.

префасонирам → ***преправям***.

преференция книж. → ***предимство 3***: привилегия.

префинен книж. → ***изискан***: изящен, изтънчен, фин, рафиниран.

прехвърлям → прен. разг. ***преглеждам 3***: поглеждам.

преходен → ***кратковременен*** *1*: недълготраен, краткотраен, нетраен, кратък, недълговечен, мимолетен, скоропреходен. → ***временен 1***: кратковременен.

прехранвам → ***храня[1] 1***: изхранвам, издържам[2], хрантутя.

прецаквам → прен. жарг. ***излъгвам 2***: измамвам, заблуждавам, излъготвам, избудалквам, баламосвам, премятам, изпързалвам, изментвам, ментосвам, връзвам, извозвам, прекарвам.

прецаквам се жарг. → ***излъгвам се 2***: минавам се, избудалквам се, прекарвам се,

извозвам се.

преценявам – **1.** Правя някакъв извод, стигам до заключение: **заключавам, съдя**[1] несв., **умозаключавам** рядко книж. *Прецених (заключих...), че ако не взема този автобус, ще закъснея. От какво преценяваш (заключаваш...), че съм настроен враждебно?* **2.** Правя оценка на качествата на нещо, някого: **оценявам.** *Много добре прецених (оцених) възможностите ти. Оцениха (прецениха) положително изследването.* → ***смятам 2***: мисля, считам, намирам, имам.

прецизен книж. → ***точен 2***: стриктен. → ***внимателен 4***: тънък.

→ ***издържан***: изряден, изискан, образцов.

прецизирам книж. → ***уточнявам***: конкретизирам, определям.

преча – С предл. *на* и съюз *да.* Затруднявам някаква дейност, не позволявам да стане нещо: **препятствам** книж. (*на, да*), **спъвам** прен., **саботирам** (огр. – за съзнателно действие), **задържам.** *Преча на (препятствам на...) навременното изпълнение на задачата. Паркираните коли на тротоара пречат на (препятстват на...) движението на пешеходците. Никой не ми пречи (препятства...) да пътувам в чужбина.* → ***безпокоя 1***: смущавам, обезпокоявам, притеснявам, тревожа.

пречка – Нещо, което пречи за постигане, осъществяване на нещо: **препятствие** книж., **спънка, спирачка** прен., **задръжка, бариера** прен. *Срещам постоянни пречки (препятствия...) в работата. Няма пречка (препятствие...) да постигнеш намеренията си. Това ръководство е същинска пречка (препятствие...) за развитие на отношенията с партньорите ни.* ~ ***Близ.*** затруднение, трудност.

пречупвам → прен. експр. ***съкрушавам 1***: съсипвам, смазвам, разсипвам, убивам, разбивам, сломявам.

преяждам – Ям, поглъщам храна повече от необходимото: **пресищам се, натъпквам се** прен. разг., **надумквам се** разг. ирон., **иблъсквам се** прен. разг., **надънвам се** разг. грубо. *Бяхме на гости и преядох (преситих се...). Не се чувствам добре, когато преям (се пресития...).* ⇔ ***Ант.*** гладувам, недояждам <си>.

прибирам → ***разтребвам***: разчиствам, оправям. → прен. разг. ***арестувам 1***: задържам, закопчавам.

приближени *мн.* → ***среда 3***: обкръжение, кръг, антураж.

приблизително → ***почти 1***: близо, горе-долу, около. → ***почти 2***: кажи-речи, горе-долу, комай.

прибързан → ***бърз 3***.

приватизирам – Правя държавна собственост частна: **раздържавявам, денационализирам** книж. *Приватизирам (раздържавявам...) завод. Приватизирам (раздържавявам...) стопански постройки. Приватизирам (раздържавявам...) авиокомпания.* ⇔ ***Ант.*** национализирам, одържавявам.

привет → ***поздрав 1, 2***.

приветен поет. → ***дружелюбен 1***: приветлив, радушен, благоразположен, топъл.

приветлив → ***дружелюбен 1***: приветен, радушен, благоразположен, топъл.

приветствам → ***поздравявам 1***: адмирирам, акламирам. → ***поздравявам 2***: честитя.

приветствие → ***поздравление***: поздрав.

привидно → ***наглед***: външно, видимо. → ***формално***: фиктивно.

привиквам → непрех. ***свиквам 1***: навиквам[1], научавам се, приучвам се. → прех. ***научавам 2***: приучвам, свиквам. → непрех. ***приспособявам се 2***: свиквам, адаптирам се, пригаждам се, нагаждам се, аклиматизирам се, акомодирам се.

привилегировам книж. → ***облагодетелствам***: фаворизирам.

привилегия книж. → ***предимство 3***: преференция.

привичен → ***обичаен***: традиционен, рутинен, всекид-

невен.

привичка → ***навик***: обичай, адет, табиет.

привлекателен – **1.** Който събужда приятни чувства с вида или други качества: **приятен, симпатичен** (обикн. за лице). *Привлекателни (приятни...) девойки. Привлекателна (приятна...) външност. Привлекателно (приятно...) място за отдих.* ⇔ ***Ант.*** непривлекателен, отблъскващ, антипатичен. ~ ***Близ.*** красив (вж). **2.** Който буди интерес или предразполага, привлича с качествата си: **примамлив, притегателен, съблазнителен** прен., **изкусителен, атрактивен** нов. нежел. *Привлекателно (примамливо...) предложение. Привлекателен (примамлив...) сюжет. Привлекателна (атрактивна...) цена.*

привързаност → ***обич 1***: любов.

привършвам → ***свършвам 1***: завършвам, приключвам, изкарвам. → ***свършвам 2, 3***: завършвам.

пригаждам се → ***приспособявам се 1***: адаптирам се, аклиматизирам се. → ***пригаждам се 2***: свиквам, привиквам, адаптирам се, нагаждам се, аклиматизирам се.

приглушен → ***тих 1***: слаб, глух, нисък.

приготвям – Правя нещо да го има, да бъде готово за някаква цел: **правя** несв., **направям, спретвам** разг. *Приготвям (правя...) сладки и баница за празника. Приготвям (правя...) нови дрехи на децата. Приготвям (правя...) зимнина.* → ***подготвям 1***: гласяя, нагласям, нагласявам, нареждам, редя, натъкмявам, стъкмявам. → ***подготвям 2.***

приготвям се → ***готвя се***: подготвям се, гласяя се, стягам се, тъкмя се.

придвижвам се → ***движа се 1***: вървя, пътувам. → ***движа се 2***: вървя, нося се. → ***напредвам 1***: движа се.

придирчив → ***взискателен***: претенциозен, труден.

придобивам → ***получавам 2***: добивам, сдобивам се. →

добивам 1: получавам, приемам.

придружавам – Вървя заедно с някой друг или с нещо, което се движи: **съпровождам, съпътствам** несв., книж. *Придружавам (съпровождам...) децата до училище. Придружавам (съпровождам...) гостите до музея. Кучето ни придружава (съпровожда...) до гарата. Полицейски коли придружават (съпровождат...) кортежа.*

придумвам → ***увещавам***: уговарям, карам², агитирам, навивам, обработвам, кандърдисвам.

приемам – **1.** Съгласявам се да получа или свърша нещо: **вземам**. *Не приемам (вземам) поръчки. Приемам (вземам) подаръци.* ⇔ ***Ант.*** отказвам. **2.** Допускам някого като член на някаква организация, институция или група: **включвам, записвам, зачислявам**. *Приемам (включвам...) в партия. Приемам (включвам...) в експедиция. Приемам (записвам) в частно училище.* ⇔ ***Ант.*** изключвам, отписвам, отчислявам, отстранявам. **3.** Придавам законна сила на решение, закон, правилник: **одобрявам, утвърждавам, узаконявам** (огр.). *Приеха (одобриха...) закона с мнозинство. Приемаме (одобряваме...) дневния ред с гласуване.* ⇔ ***Ант.*** отхвърлям. **4.** Реагирам по някакъв начин на нещо ново, на вест, събитие и др.: **отнасям се** (*към*), **възприемам, посрещам** прен. *Приеха (отнесоха се към...) съобщението за гостуването ми с радост. Не прие (отнесе се към...) с одобрение брака на дъщеря си.* **5.** За апарат – превръщам в звук или образ изпратени отдалеч вълни, сигнали: **хващам** прен. разг., **улавям** прен. разг. *Радиото прие (хвана...) интересно съобщение. Нашият телевизор не приема (хваща...) всички програми от кабела.* → рядко ***получавам 3***. → прен. ***добивам 1***: получавам, придобивам. → прен. ***вземам 2***: гълтам. → ***посрещам 1***. → ***посрещам***

3: срещам. → ***одобрявам 1***: съгласявам се. → ***съгласявам се 1***: склонявам, склaням, благоволявам, навивам се, кандисвам.

приемлив → ***логичен 2***: разумен, смислен, убедителен.

призив – Обръщение към някого с настойчиво искане да направи нещо: **апел**, **зов** поет., **повик** книж., **глас** прен. книж., **позив** рядко. *Призив (апел...) за помощ. Издигам призив (апел...) за опазване на природата. Не чухме призива (апела...) му за повече внимание към стария ветеран.* ⇔ ***Ант.*** отзив, отклик, отзвук. ~ ***Близ.*** приканване, покана, подканване.

признавам → прен. ***съобразявам се***: зачитам, уважавам. → прен. ***оценявам 2.***

признак – Проява, факт, по който се познава нещо: **белег**, **знак**, **симптом** книж., **показател**, **указател** рядко книж., **индикация** книж., **черта** прен. *Признаци (белези...) за живот на Марс. Признак (белег...) за западане на нравите. Признак (белег...) за отслабване на организма. Признаци (белези...) на болест.* ~ ***Близ.*** проява 1 (вж). → ***качество 1***: особеност, характеристика, свойство, черта.

признателен – Който не забравя сторено му добро или услуга и изпитва най-добро чувство към този, който ги е направил: **благодарен**. *Да сме благодарни, / имаме си, Пендо, / съюзници харни.* Елин Пелин. *Ще ти бъда признателен (благодарен) цял живот, защото ме спаси от смърт. Признателно (благодарно) потомство. Признателни (благодарни) деца.* ⇔ ***Ант.*** непризнателен, неблагодарен.

прийом книж. нежел. → ***начин 2***: способ, колай.

приказвам разг. → ***говоря 1***: думам, бърборя, бъбря, дрънкам, меля, хортувам, дърдоря, бръщолевя, плямпам. → ***разговарям***: беседвам, говоря, хортувам, лафя, бъбря, бърборя, дрънкам. → ***казвам 1***: говоря, река, викам, думам.

приказка разг. → ***дума 2***: лаф.

прикачам → ***закачам[1] 2***: скачам.

приключвам → ***свършвам 1***: завършвам, привършвам, изкарвам. → ***свършвам 2, 3***: завършвам.

приключване → ***край 3***: завършек, свършек, финал.

приключение – Случка, свързана с необикновени, интересни преживявания, приятна възбуда от опасности, срещи с нови места, хора, явления: **авантюра** рядко. *Обича да търси приключения (авантюри) и много пътува. Преживяванията му това лято на морето са истинско приключение (авантюра).* → рядко ***авантюра 1***: похождение.

прикривам → ***скривам 2***: укривам, потулвам. → ***скривам 3***: укривам, спотаявам, спотайвам, затаявам.

прикрит – **1.** Който действа или става без знанието на други: **скрит, таен, подмолен, потаен.** *Прикрит (таен, подмолен) агент. Прикрит (скрит...) враг. Днес е много потаен (прикрит), нещо му се е случило.* ⇔ ***Ант.*** явен 2 (вж). **2.** Който се сдържа, прикрива, за да не се разбере или долови: **скрит, таен, потаен, неявен.** *Прикрито (скрито...) злорадство. Прикрита (скрита...) радост. Прикрити (скрити...) сълзи.* ⇔ ***Ант.*** явен 3 (вж).

прилежен → ***старателен 1, 2***: усърден, акуратен, грижлив. → ***изпълнителен***: акуратен, изряден.

приличам – С предл. *на*. Еднакъв съм по всички или по някои външни или вътрешни особености с някой друг: **схождам си** (*с*), **мязам** (*на*) простонар. *Детето напълно прилича (схожда си с...) на баща си. По музикалността приличаш (схождаш си с...) на баба си.* → ***подхождам 3***: подобавам, съответствам, мязам. → ***подхождам 4***: отивам, прилягам, стоя, вървя, мязам.

приличам си – Имам еднакви външни или вътрешни особености с друг: **схождам си** рядко, **мязам си** простонар. *Колко всички майки си приличат в света! / И сърцата*

им как са еднакви! Н. Вапцаров. *Двата блока напълно си приличат (схождат...).* ⇔ ***Ант.*** различавам се.

приличен рядко – Който е проява на приети норми за поведение и възпитание: **благоприличен, пристоен** книж. рядко, **благопристоен** книж., **възпитан**. *Прилично (благоприлично...) държание. Приличен (благоприличен...) отговор.* ⇔ ***Ант.*** неприличен, непристоен, неблагопристоен, неблагоприличен, невъзпитан. → ***сходен 1***: подобен, сроден, близък, аналогичен.

прилягам разг. → ***подхождам 1***: съответствам, отговарям. → ***подхождам 2***: съответствам, връзвам се, ставам[4], мязам. → ***подхождам 4***: приличам, отивам, стоя, вървя, мязам.

примамвам → ***изкушавам***: съблазнявам, изкусявам, поблазням, подлъгвам, подмамвам.

примамлив → ***привлекателен 2***: притегателен, съблазнителен, изкусителен, атрактивен.

пример – **1.** Някой или нещо, които служат на някого за подражание: **образец, еталон**. *Учителката се опитваше да служи на децата за пример (образец...) с държанието и говора си. Пример (образец...) за истинска майка. Давам пример с трудолюбието си.* **2.** Предмет, образ, думи и под., които се посочват, за да се изясни или потвърди някакво явление, правило и др.: **илюстрация**. *Даваме като примери (илюстрации) за значенията на думите текстове от художествена литература. Подходящ пример (илюстрация).* → рядко ***образец 1***: модел, мостра, терк.

примитивен – **1.** Който е на най-ниска степен на биологично развитие: **низш, прост**. *Примитивни (низши...) организми. Примитивно (низшо) растение.* ⇔ ***Ант.*** висш, сложен. **2.** Който не е повлиян от цивилизацията и се отличава с естествените си природни качества: **първичен, перво-**

битен, **див**. *Примитивни (първични...) прави. Примитивен (първичен...) живот. Примитивен (първичен...) инстинкт.* ⇔ ***Ант.*** развит, цивилизован. → ***некултурен***: нецивилизован, прост, див прен. → ***прост 2***: елементарен, лек, лесен, несложен.

принтвам спец. → ***разпечатвам***: принтирам, изпринтвам, изпринтирам, принтя.

принтирам спец. → ***разпечатвам***: изпринтирам, изпринтвам, принтвам, принтя.

принтя спец. → ***разпечатвам***: принтирам, изпринтвам, изпринтирам, принтвам.

принтмедии книж.→ ***преса***: печат, печатни медии.

принуда – Заставяне на някого да върши или да извърши нещо против волята си: **натиск**, **насилие**, **давление** книж. нежел. *С принуда (натиск...) може и да го накарате да следва, но няма да върви добре.*

принуден → ***изкуствен 1***: подправен, престорен.

принудителен → ***насилствен.***

принудително → ***насила***: насилствено, силом, зорле(м).

принуждавам – Изисквам нещо непреклонно, на всяка цена от някого, независимо от нежеланието му да го направи: **заставям**, **карам²**, **накарвам**, **натискам** прен. разг., **назорвам** разг., **насилвам**. *Принуждават (заставят..) го да се смири с различни средства. Принудиха (заставиха...) ме да се откажа от купона на вилата.* → ***предизвиквам 2***: подбуждам, накарвам, карам², заставям.

принцип – Ръководно положение, идея, схващане, което определя насоката и други особености на нещо или поведението на някого: **максима** книж. (огр.), **начало** прен. (огр.), **правило**. *За начала, убежденья / в препирня не влазям аз.* Ив. Вазов. *Принцип (максима, правило) ми е да не нарушавам достойнството на събеседника или опонента си. Основни принципи (максими...) на християнството.*

На какви принципи (начала, правила) е построен този квартал? Човекът изхожда от определени свои принципи (максими...). ~ ***Близ.*** основание, мотив, база, основа.

приоритет книж. → ***предимство 1***: качество, достойнство, преимущество. → ***предимство 2***: преднина, предпочитание. → ***господство 1***: надмощие, превъзходство, превес, първенство, хегемония.

припечелвам → ***спечелвам***: печеля, изкарвам, получавам, изваждам, вадя, правя, направям, докарвам си.

припомням си → ***спомням си***: сещам се, досещам се, наумявам си.

природа → прен. ***същност 3***: характер, същина, естество. → прен. ***характер 1***: нрав, натура.

природен → ***естествен 1***. → ***естествен 2***: вроден.

присвоявам – **1.** Вземам или използвам за себе си, за свои нужди и облага нещо против интересите на друг: **обсебвам, заграбвам** експр. неодобр. *Тя присвои (обсеби...) всичките книги от бащината ни библиотека. Присвоявам (обсебвам...) права. Присвоявам (обсебвам...) общ имот.* **2.** Използвам за свои нужди, като своя някаква идея, теория: **плагиатствам** книж., **открадвам** прен. разг. *Той е присвоил (откраднал) идеята за този паметник. Присвоявам (открадвам...) основни положения от чужда книга за дисертацията си, без да цитирам авторите.* → ***открадвам 1***: задигам, вдигам, пипвам, отмъквам, свивам, гепя, забърсвам. → ***крада***: задигам, свивам, гепя.

присмехулен → ***подигравателен***: насмешлив, ироничен, сатиричен.

присмивам се – Смея се на някакви качества или действия на някого, като наранявам достойнството му: **подигравам се, надсмивам се.** *Не ми се присмивайте (подигравайте...)! Вечно се присмива (подиграва ...) на някого и не го обичат.*

приспособявам се – **1.** За организъм – инстинктивно изменям някои свои физически или физиологически особености, за да оцелея в някаква среда: **адаптирам се** книж., **пригаждам се**. *Хамелеонът мени цвета си, за да се приспособи (адаптира...) към околната среда.* **2.** Съзнателно изменям навиците, поведението си, за да бъда в съгласие с някого, с нова среда: **свиквам, адаптирам се** книж., **пригаждам се, нагаждам се, аклиматизирам се** прен. книж. рядко (огр. за проява в някаква среда), **акомодирам се** книж. *Приспособих (адаптирах...) се към живота в казармата. Трябваше да се приспособя (адаптирам) към трудния характер на съпруга си.* **3.** Сменям възгледите, принципите си според нова среда, властници и под., за да извлека облага: **нагаждам се**. *Доста колеги се приспособиха (нагодиха) към новото началство.* ~ ***Близ.*** променям се, обръщам се.

пристигам – **1.** Появявам се, стигам на някакво място от друго, като се придвижвам по някакъв начин: **идвам (ида)** несв., **дохождам** нар. / **дойда** св., **довтасвам** разг. пренебр. (огр. за лица). *Снощи е в село дохождал / Богдан прочута войвода.* Нар. пес. *Ще пристигне (дойде...) следобед с автобус. Пристигат (идват...) гости. Багажът ми ще пристигне (дойде) утре.* ⇔ ***Ант.*** тръгвам 2 (вж). **2.** За превозно средство – придвижвам се до някакво местоназначение: **идвам (ида)** несв., **дохождам** нар. / **дойда** св. *Влакът пристига (идва...) по разписание. Рейсът ще пристигне (дойде...) след два часа.* ⇔ ***Ант.*** тръгвам 2 (вж).

пристоен рядко книж. → ***приличен***: благоприличен, благопристоен, възпитан.

пристрастен → ***субективен***: необективен, субективистичен.

пристъп – (огр.) Внезапна проява или изостряне на болест: **атака** прен. *Получи*

сърдечен пристъп (атака). → рядко ***атака 1***: щурм, настъпление, офанзива, удар, набег.

пристъпвам → ***вървя 1***: ходя, крача, нося се.

присъщ → ***характерен***: свойствен, типичен, специфичен, отличителен.

притаявам се рядко → ***спотайвам се 1***: потайвам се, гуша се, сгушвам се.

притворство книж. → ***лицемерие***: двуличие, двуличност, неискреност, двойственост, йезуитство, фалш.

притежавам → ***имам 1***: владея. → прен. ***имам 3***.

притегателен → ***привлекателен 2***: примамлив, съблазнителен, изкусителен, атрактивен.

притеснен → ***смутен***: неспокоен, объркан, неадекватен. → ***неспокоен 2***: безпокоен, тревожен, разтревожен, обезпокоен.

притеснение → ***стеснение***: смущение, неловкост, свян, срам, свенливост, неудобство. → прен. ***грижа 1***: главоболие, болка, кахър, дерт.

притеснителен → ***стеснителен 1***: срамежлив, свенлив, срамлив, свит, забутан.

притеснявам → прен. ***тревожа 1***: безпокоя, плаша, стряскам, смущавам. → ***безпокоя 1***: смущавам, обезпокоявам, тревожа, преча; обезпокоявам, главоболя, закачам. → ***измъчвам 2***: мъча, гнетя, угнетявам, потискам, депресирам, тормозя, терзая, тровя.

притеснявам се → ***безпокоя се***: тревожа се, кахъря се, грижа се, мисля.

притча → ***басня 1.***

притъмнявам (безл. **притъмнява**) – За небе, време, природа – ставам малко тъмен (безл. става малко тъмно), изпълвам се с полумрак поради облаци, мъгла: **смрачавам се, затъмнявам се** (безл. **затъмнява се**), **смръщвам се** прен. поет., **мръщя се** несв., прен. поет., **намръщвам се** прен. разг., **свъсвам се** прен. поет., **навъсвам се** прен. поет., **начумервам се** прен. разг. *А когато притъмнеят безпределните простори / и потърся ... аз родина и по-*

кров, / отвори ми ти вратата. Хр. Ясенов. *Към обед небето притъмня (затъмни се...) и се изви буря. Летният ден притъмня (затъмни се...). Изведнъж притъмня (смрачи се...) и рукна дъжд.* ⇔ ***Ант.*** просветвам, просветлявам, изяснявам се, прояснявам се. → безл. ***смрачава се 1***: стъмнява(м) се, стъмва(м) се, здрачава се, свечерява се, мръква <се>.

притъпявам се → ***намалявам[1] 2***: отслабвам, спадам.

приучвам → ***научавам 2***: привиквам, свиквам.

приучвам се → ***свиквам 1***: привиквам, навиквам[1], научавам се.

причина – Явление, което дава тласък за промяната или появата на нещо друго: **основание, основа** прен., **база** книж., **почва** прен. книж. огр. *Няма причина (основание...) за тревога. Характерът му е причина (основание...) за постоянни спречквания. Разногласията са по политически причини (основания). Спорим на научна основа (база). Безсъницата е по нервни причини (на нервна основа, база, почва).* → ***повод***: основание, мотив.

причинител – С предл. *на.* Някой, нещо, което става причина за нещо: **виновник** *за. Причинител на (виновник за) катастрофа. Причинител на (виновник за) неприятности. Причинител на (виновник за) пожар.*

причинявам → ***възбуждам 1***: пораждам, предизвиквам, пробуждам, събуждам, будя, запалвам, разпалвам, възпламенявам. → ***предизвиквам 3***: създавам, пораждам, произвеждам, направям, донасям, докарвам, навличам.

причудлив → ***чуден***: чудат, екстравагантен, чудноват, странен, ексцентричен, изчанчен.

приятел → ***другар 1.*** → прен. рядко ***почитател***: поклонник, фен, запалянко.

приятен – Който създава, поражда удоволствие, радост: **сладък** прен. *Думите му бяха сладки – бяха мъките горчиви.* П. П. Славейков.

Приятна (сладка) почивка. Приятни (сладки) сънища. ⇔ ***Ант.*** неприятен 1 (вж). → ***благозвучен***: мелодичен. → ***привлекателен 1***: симпатичен. → ***мил 2***: симпатичен, о̀бичен, обичлив, драг, любав. → ***уютен***: задушевен.

проагитирам св. → вж. ***агитирам.***

проблем – Явление, факт или твърдение, което се разглежда, изяснява от някого: **въпрос**. *Достоевски поставя и разглежда нравствени проблеми (въпроси). Проблемите (въпросите) в труда са доста сложни. Изправен съм пред проблема (въпроса) какво да работя. Обсъждат проблема (въпроса) с Атомната централа.* → ***тема***: предмет, сюжет, въпрос.

пробуждам → рядко ***будя 1***: събуждам, разбуждам, вдигам. → ***будя 2***: събуждам, разбуждам. → прен. ***възбуждам 1***: пораждам, причинявам, предизвиквам, събуждам, будя, запалвам, разпалвам, възпламенявам.

пробуждам се → прен. ***възраждам се 1***: съживявам се, събуждам се, възкръсвам.

провал → ***неуспех***: несполука, поражение, неблагополучие, авария, фиаско, банкрут, крах.

провеждам – Извършвам, осъществявам обикн. някакво обсъждане или обучение по противопожарна охрана: **водя** прен. *Провеждам (водя) преговори. Провеждам (водя) разговор. Провеждам (водя) курс.* → ***направям 3***: правя, произвеждам.

провеждам се – Бивам, осъществявам се в някакво време и място: **протичам, състоя се** св., **тека** несв., прен., **вървя** несв., прен. нов. *Срещата между делегациите се провежда (протича...) в Министерския съвет. Ще се проведе (състои...) научна конференция. Сега се провежда (върви, тече...) дебат по закона.* → несв. ***ставам² 1***: бивам.

проверявам → ***преглеждам 1.***

провокирам → ***предизвиквам 1***: подбуждам.

прогнозирам книж. → ***предвиждам***: гадая.

проговарям – Добивам умение да говоря: **заприказвам** рядко, **заговорвам** рядко, **заговарям** рядко. *Детето скоро ще проговори (заприказва...). Опитва се да проговори (заприказва...) на английски.* → ***казвам 2***: продумвам, обаждам се, издумвам, изричам, река, промълвявам, гъквам. → прен. ***проявявам се 2***: обаждам се, заговорвам, заговарям.

прогонвам → ***изгонвам***: пропъждам, изпъждам, прокуждам (прокудя), натирвам.

прогрес → прен. ***възход***: подем, разцвет, напредък, просперитет, растеж, цъфтеж.

прогресивен → ***напредничав 1, 2.***

прогресирам разг. → ***напредвам 2***: развивам се, издигам се, преуспявам, просперирам, авансирам.

продуктивен – **1.** Който създава много произведения, резултати: **плодотворен, плодоносен, спорен, плодовит, производителен**. *Продуктивен (плодотворен...) труд. Продуктивни (плодотворни...) усилия. Продуктивен (плодотворен...) период в живота на автор.* ⇔ ***Ант.*** безплоден, непродуктивен, непроизводителен, неспорен, ялов. **2.** За автор – който твори много: **плодовит**. *Продуктивен (плодовит) художник. Продуктивен (плодовит) учен.* ⇔ ***Ант.*** непродуктивен, неплодовит.

продумвам → ***казвам 2***: проговарям, обаждам се, издумвам, изричам, река, промълвявам, гъквам.

продълговат → ***дълъг***: проточен, източен, длъгнест.

продължавам → ***трая 1***: проточвам се, откарвам.

продължителен – Който продължава, става или устоява, не свършва дълго време: **дълъг, дълготраен, дълговременен, дълголетен, дълговечен** рядко книж. (огр.), **траен**. *Не великани, простички на вид* [хората], */ а туй, което сторят – дълголетно. / И те ми но-*

сят тоя хубав миг, / във който чезне всичко мимолетно. П. Матев. *Продължителен (дълъг...) разговор. Продължително (дълго...) пътуване. Продължителни (дълги...) мъчения. Продължително (трайно...) приятелство. Продължително (трайно, дълготрайно...) творческо присъствие в българския културен живот.* ⇔ ***Ант.*** кратковременен 1 (вж).

проект → ***замисъл***: идея, план.

проектирам книж. → ***възнамерявам***: планирам, предвиждам, мисля, смятам, каня се, гласям се, готвя се, тъкмя се, кроя.

прозаичен → прен. ***безинтересен 2***: скучен, неинтересен, банален, тривиален, делничен, безцветен, сив.

прозирам → ***досещам се***: отгатвам, познавам. → ***разбирам 1***: схващам, проумявам, долавям, осъзнавам, загрявам.

прозорлив → ***проницателен 1***: проникновен. → ***проницателен 2***: проникновен, наблюдателен. → ***далновиден***: предвидлив.

прозрачен → ***чист 1***: свеж, пресен.

прозрачност → ***гласност***: разгласяване, публичност, популяризация, разгласа.

произведение – **1.** Нещо, създадено с труд и умение или талант: **творба, творение** книж., **дело, създание** прен. поет., **плод** прен., **работа** прен., **изработка** рядко (огр.), **творчество** (огр.). *Произведение (творба...) на музикалното изкуство. Произведение (творба...) на опитен майстор. Тази покривка е мое произведение (творба, изработка...).* **2.** стесн. Книжовен продукт: **труд, творба, работа** прен. *Произведения (трудове...) на българската наука. Чел съм доста негови произведения (трудове...). Безсмъртно произведение (творба) на Микеланджело.* → ***изследване 2***: студия, труд.

произвеждам – Създавам с труд нещо, някакви произведения, резултати: **доби-**

вам, получавам. *Заводът произвежда (добива...) стомана. Произвеждам (добивам...) пшеница по 300 кг от декар. Нищо не успяхме да произведем (добием...) тази година от този парцел.* → ***изработвам 1***: създавам, изготвям, направям, правя. → ***направям 3***: провеждам, произвеждам. → ***предизвиквам 2***: причинявам, създавам, направям.

производителен → ***продуктивен 1***: плодоносен, благодатен, спорен, плодовит. → ***творчески***: съзидателен, градивен.

произвол → ***своеволие***: беззаконие, самоуправство, безчинство.

произволен → ***своеволен 1***: самоволен.

произношение – Начин на изказване на думи, срички, звукове в един език (обикн. чужд): **изговор, акцент**. *Произношение (изговор) на гласна **е** във френски. Лошо произношение (изговор) на <u>а</u> в английски. Говори с отлично произношение (изговор...) български. Когато този германец говори български, не се чувства чуждо произношение (акцент).*

произход – **1.** Начало, първо явяване на някого, нещо: **генезис** книж., **възникване, зараждане, пораждане, поява**. *Произход (генезис...) на славяните. Произход (генезис...) на заболяване. Разказват за произхода (генезиса...) на местната митология.* **2.** Начало на рода, на близките, от които някой е произлязъл: **потекло, родословие, корен** прен., **жилка** прен. разг. *Чувства се аристократичният му произход (потекло...). Не помни произхода (потеклото...) си. Селски произход (потекло...).* **3.** Начин, обстоятелства, от които се е появило нещо: **източник, извор** прен. *Неясен произход (източник...) на доходи.*

произшествие → ***злополука***: катастрофа, нещастие.

прокарвам – **1.** Изработвам, създавам някакво полезно съоръжение, което дава

възможност да се минава през някъде или съединява две места: **проправям, отварям** прен. *Прокарвам (проправям...) пътека. Прокарвам (проправям...) пъртина. Прокарвам (проправям...) тунел.* ⇔ ***Ант.*** затварям, закривам. **2.** Създавам полезно съоръжение, което откарва, прекарва нещо някъде: **изграждам, направям, правя** несв. *Прокарвам (изграждам...) водопровод. Прокарвам (изграждам...) електрическа инсталация.* ⇔ ***Ант.*** прекъсвам. **3.** С подобно съоръжение правя някъде да стига нещо необходимо: **снабдявам** (*с*), **доставям, докарвам** разг. *Прокарвам (снабдявам с...) вода. Прокарвам (снабдявам с...) ток.* ⇔ ***Ант.*** прекъсвам.

проклет → ***лош 2***: зъл, злонравен.

прокоба → ***предзнаменование***: предвещание, знак, знамение, поличба.

прокобвам книж. → ***предопределям***: предначертавам, определям, орисвам.

прокуждам (прокудя) поет. → ***изгонвам***: прогонвам, пропъждам, изпъждам, натирвам.

пролука → прен. ***ниша 2***: празнина, позиция.

променлив – Който не остава еднакъв, а променя вида, качествата си: **непостоянен, колеблив, изменчив** книж. *Променлив е света, – минава всичко, / та и коварството минава.* Ст. Михайловски. *Много е променлив (непостоянен...) в другарските си връзки. Променливо (непостоянно...) време. Променливо (непостоянно...) настроение. Променливи (непостоянни) цени.* ⇔ ***Ант.*** постоянен 3 (вж) // Който не остава последователно един и същ: **непостоянен, непоследователен, изменчив** книж., **безпринципен.** *Променливи (непостоянни...) политически позиции. Променливо (непостоянно...) мнение.* ⇔ ***Ант.*** постоянен 3 (вж).

променям → ***изменям[1] 1***: видоизменям, модифицирам,

преобразувам, трансформирам. → ***изменям***[1] ***2***: преобразявам.

променям се – **1.** Ставам различен от това, което съм бил: **изменям се**, **меня се** несв., **видоизменям се** (огр. обикн. за външност), **преобразявам се** (огр. обикн. за външност и същност). *Гледките по пътя ни се променят (изменят...). В последното десетилетие страната много се промени (измени...). Климатът се промени (измени, преобрази). Мнението ти се променя (изменя се, мени се).* **2.** Проявявам различия в същността или количеството си в някакви граници: **изменям се**, **меня се** несв., **движа се** несв., прен., **варирам** несв., книж., **колебая се** несв., прен. *Цените често се променят (изменят...). Рейтингът му се променя (изменя...). Температурите се променят (изменят...).*

промоция нов. нежел. → ***представяне***: презентация.

промъквам се → прен. ***прониквам***: влизам.

промълвявам → ***проговарям 1***: продумвам, обаждам се, гъквам.

промяна → ***развитие 1***: изменение, развой, еволюция.

пронизващ → ***изпитателен***: остър.

прониквам – Придвижвам се през нещо, през препятствия, за да стигна до някъде: **промъквам се**, **вмъквам се**, **влизам** стесн. *Бандитите проникнали (промъкнали се...) в сградата през покрива. През завесите проникват (промъкват се...) утринните лъчи.* ~ ***Близ.*** прокрадвам се; вмъквам се; нахлувам, нахълтвам. → ***разпространявам се 1***: разнасям се, разпръсквам се, пръскам се. → ***разпространявам се 2***: разнасям се, идвам / дойда.

проникновен книж.→ ***проницателен 1***: прозорлив. → ***проницателен 2***: наблюдателен, прозорлив. → ***задълбочен***: сериозен, дълбок.

проницателен – **1.** Който мисли задълбочено и вижда, разбира същността на нещата или истината, истински-

те причини за нещо и др.: **прозорлив, проникновен** разг. *Много е проницателен (прозорлив...) и не можеш да скриеш от него какво става. Учен с проницателен (проникновен...) ум. Проницателно (проникновено...) решение.* ⇔ ***Ант.*** непроницателен, непрозорлив, плитък. ~ ***Близ.*** далновиден (вж). **2.** За поглед, очи – който забелязва повече, долавя нещо скрито зад външния вид на нещата: **проникновен, наблюдателен, прозорлив**. *Бързо забелязва всяка промяна с проницателните (проникновените...) си очи. Огледа учениците, за да долови с проницателния (проникновения...) си поглед кой е злосторникът.* ~ ***Близ.*** изпитателен.

пропадам → прен. ***разорявам се***: фалирам, банкрутирам, опропастявам се. → прен. ***изчезвам 1***: изгубвам се, загубвам се, чезна, изпарявам се.

пропаст – Много голяма дупка, дълбочина в земята: **бездна, паст** прен. книж. *Над бездни, върхове, неведоми пространства / мечтата ти лети.* П. К. Яворов. *Пред краката ни зее бездънна пропаст (бездна...).* ~ ***Близ.*** дупка; урва.

пропилявам → ***прахосвам 1***: пилея, пръскам, разпилявам, разхищавам, профуквам, изяждам, изпуквам. → ***прахосвам 2***: пилея, разхищавам, разпилявам.

проправям → ***прокарвам***: отварям.

пропъждам → ***изгонвам***: прогонвам, изпъждам, прокуждам (прокудя), натирвам.

проработвам → ***тръгвам 3***: заработвам, задействам, сработвам.

пророкувам → ***предсказвам***: предричам, предвещавам (предвестявам).

просвам → **простирам**: разстилам.

просвам се → ***простирам се 3.***

просветвам → прен. ***светвам 2***: грейвам, засиявам, просиявам, блясвам, заблестявам.

просиявам → ***светвам 2***: грейвам, засиявам, блясвам,

заблестявам, просветвам.

прослава – Широка обществена възхвала на някого или нещо, с която му се разпространява, създава слава: **апотеоз** книж., **апология** книж., **възхвала** книж., **възслава** поет. *Одата „Левски" на Вазов е поетична прослава (апотеоз...) на Левски и неговата апостолска дейност. Прослава (апотеоз...) на героите на Шипка.* → ***слава.***

прославен → ***славен***: прочут, знаменит, легендарен, чутовен, чутен.

просперирам книж. → ***напредвам 2***: развивам се, издигам се, преуспявам, прогресирам, авансирам.

просперитет книж. → ***възход***: подем, разцвет, напредък, прогрес, цъфтеж, растеж.

прост – **1.** Който няма образование или е учил малко: **необразован, неук, непросветен, невеж, безпросветен** книж. *Прост (необразован...) човек. Остана прост (необразован...).* ⇔ ***Ант.*** учен, образован, просветен. **2.** Който има малко съставни части, елементи или е устроен без много особености: **елементарен, лесен, лек, несложен, примитивен.** *Аз от дете с тез птички другарях, / че дивни бяха песните им прости.* П. П. Славейков. *Аз слушах с трепет разказа им* [на овчарите] *прост / зарад героя мили.* Ив. Вазов. *Проста (елементарна...) композиция на песен. Просто (елементарно...) устройство на уред. Просто (елементарно...) решение. Проста (елементарна...) плетка.* // За вещество, структура: **елементарен** книж., **несложен**. *Просто (елементарно...) вещество. Прост (елементарен...) състав.* ⇔ ***Ант.*** сложен. **3.** Който няма претенции за съвършенство, за много високо качество, много особености и под.: **непретенциозен, обикновен, семпъл** книж. *Проста (непретенциозна...) рокля. Проста (непретенциозна...) мебелировка. Прости (непретенциозни...) отношения. Прости (непретен-*

циозни...) обноски. → ***примитивен 1***: низш. → ***некултурен***: нецивилизован, див. → прен. ***глупав 1***: гламав, плиткоумен, тъп, несъобразителен, тъпоглав.

простирам – Разполагам, поставям нещо някъде по цялата му площ: **разстилам, просвам.** *Простирам (разстилам...) черги. Простирам (разстилам...) покривка.*

простирам се – **1.** Заемам някакво пространство: **разпростирам се, разстилам се, ширя се.** *Тя* [зората] *иде като тайна из тъмните пустини, /.../ Под нея се разстилат нацъфнали градини / и грейнали полета във звучна самота.* Хр. Ясенов. *Докъдето поглед стига се простира (разпростира...) морето. Зелени гори и сини върхове се простират (разпростират...) пред нас. Страната се простира (разпростира...) на хиляди километри.* // Заемам площ, затворена в някакви граници: **разпростирам се, разстилам се, достигам, стигам, разполагам се.** *България се простира (разпростира...) от Дунав до Родопите.* **2.** прен. Говоря или пиша с много подробности и надълго: **разпростирам се** прен. *Както си се прострял (разпрострял), няма да свършиш скоро тази тема.* **3.** Лягам, лежа или падам с опънато тяло: **просвам се.** *Спънах се и се прострях (проснах) на земята. Едно коте се е прострялo (проснало) на слънце. Простирам (просвам) дрехи да се сушат.*

простор – Обширно пространство, чиито размери, краища не се виждат: **широта, шир** поет., **ширина** обикн. мн., **ширине** поет. *Как бързо се раждаше / трескава жажда / напролет, / когато шумолят / листата на двора, / в простора / когато / се стрелваше ято от птици.* Н. Вапцаров. *Шир безбрежна / безметежна. / Плават нежни, плават снежни / по лазурни, изумрудни / океани – / облаци.* Сирак Скитник. *Беше ти*

лудетина такава – / като ластовица в ширине. П. Матев. *Стоя и гледам, гледам, гледам / далечни полски ширини.* Ц. Церковски. *Необгледни морски простори (ширини, шир...). Полски простор (ширини...).*

просторен → ***широк 1***: обширен, просторен, ширен. → **широк** *2*: обширен, пространен.

простотия разг. пренебр. → ***глупост 1***: гламавщина, глупащина, плиткоумие, тъпоумие, тъпота, тъпоглавие, щуравост, скудоумие, будаллък.

пространен книж. → ***широк 1***: просторен, обширен. → ***обширен 1***: разгърнат.

протест – Бурно публично изразяване на решително несъгласие: **негодувание, бунт** прен. *Повсеместен протест (негодувание...) срещу безработицата. Изразихи решителен протест (негодувание).* // Сподавено изразяване на несъгласие, негодувание: **ропот, роптание, стон** прен. поет., **вопъл** прен. поет., **ридание** прен. поет., **поплак** прен., поет. *Стреснете се в тоз мрачен миг, / трепнете вси от грижа, / издигайте стон, издигайте вик: / че Македония въздиша.* Ив. Вазов. *В стихотворението „Градушка" е изразен стонът (вопълът...) на трудовия селянин.* ~ ***Близ.*** недоволство.

протестирам – Изразявам бурно недоволство, несъгласие: **негодувам, бунтувам се** прен. *Протестирам (негодувам...) срещу своеволията на директора. Протестирам (негодувам...) срещу малтретирането на децата.* ⇔ ***Ант.*** примирявам се, смирявам се.

противен[1] → ***грозен***: отвратителен, некрасив, безобразен. → ***отвратителен***: безобразен, възмутителен, ужасен, грозен, гаден. → ***неприятен 1***: отблъскващ, неприветлив, неприветен, гаден. → ***неприятен 2***: несимпатичен, антипатичен, непривлекателен, отблъскващ. → ***омразен***: ненавистен, нелюбим.

противен[2] → ***противополо-***

жен 1: насрещен, отсрещен, срещуположен, срещен.

противник → ***враг 1***: неприятел, душманин. → ***враг 2***: душманин.

противно → ***обратно 1***: противоположно.

противодействам → ***преча 2***: препятствам, саботирам, спъвам.

противодействие → ***съпротива 1***: отпор, съпротивление, противопоставяне, реакция, опозиция. → ***съпротива 2***: отпор, съпротивление.

противоестествен книж. → ***ненормален 1***: анормален, необичаен, нетипичен, неестествен.

противоположен – **1.** Който се намира или се движи срещу нещо, някого: **насрещен, отсрещен, противен**[2], **срещуположен, срещен** рядко. *Противоположен (насрещен...) блок. Противоположен (насрещен...) тротоар. Противоположно (насрещно, срещуположно) движение.* **2.** Който е напълно, диаметрално различен: **обратен, противен**[2] рядко. *Постигам противоположен (обратен...) резултат. Противоположно (обратно...) мнение.* ⇔ ***Ант.*** същият, еднакъв.

противоположно → ***обратно 1***: противно.

противоположност → ***контраст***: противопоставяне.

противопоставяне – Съществено различие, противоположност между две неща, която води до взаимно отричане: **противоречие, антагонизъм** книж. (за остро, непримиримо противоречие). *Противопоставяне (противоречие...) между богати и бедни. Класово противопоставяне (противоречие...). Между самите политици има остри противопоставяния (противоречия...) на идейна основа.* ⇔ ***Ант.*** съгласие, единство. ~ ***Близ.*** сблъсък 2 (вж). → ***съпротива***: отпор, противодействие, съпротивление, реакция, опозиция. → ***контраст***: противоположност.

противоречие – **1.** Различие, несъвпадане и сблъсък между мисли, действия, думи,

чувства, цветове и др.: **несъответствие**, **разминаване** прен., **несъвместимост**, **дисонанс** книж., **дисхармония** прен. книж. *В изказването му има противоречия (несъответствия...). Тези завеси са в противоречие (несъответствие...) с мебелите. Има противоречие (несъответствие...) в преценките на двамата рецензенти.* ⇔ ***Ант.*** съгласие, съответствие, хармония. **2.** Думи и дела, с които някой се противопоставя на друг: **разногласие**, **несъгласие**, **конфликт** книж. *Между нас възникват постоянни противоречия (разногласия...). Живея в противоречие (разногласие...) с родителите си.* ⇔ ***Ант.*** съгласие, разбирателство, сговор. → ***противопоставяне 1***: антагонизъм.

противостареене → **антистареене**: антиостаряване, антиейджинг.

протичам → ***минавам 4***: преминавам, тека, отминавам, изминавам, изтичам, изнизвам се, отлитам. → ***минавам 5***: преминавам, тека. → ***провеждам се***: състоя се, вървя, тека. → прен. ***случвам се***: ставам[2], извършвам се, реализирам се, осъществявам се, развивам се, разигравам се.

проточвам се → ***трая 1***: продължавам, откарвам.

проточен → прен. ***дълъг***: продълговат, източен, длъгнест.

проумявам → ***разбирам 1***: схващам, долавям, прозирам, осъзнавам, загрявам.

проучване → ***изследване 1***: анализ, изучаване. → ***изследване 2***: студия, труд, произведение. → ***анкета***: допитване, сондаж.

профуквам разг. пренебр. → ***прахосвам 1***: пропилявам, пилея, пръскам, разпилявам, разхищавам, изяждам, изпуквам.

процедирам разг. → ***направям 2***: правя, постъпвам, действам.

прочувствен → ***емоционален 1***: патетичен, вълнуващ.

прочут → ***славен***: прославен, знаменит, легендарен, чутовен, чутен.

проява – **1.** Съзнателно или

невoлно външно показване на чувство, отношение, състояние или качество: **израз** само ед., **изява, проявление** книж., **демонстрация** прен. книж. (огр. за съзнателно показно действие), **манифестация** прен. книж. (огр. обикн. за показно действие), **жест** прен. книж. (за положително и съзнателно действие). *Зарадва ме тази проява (израз, изява, проявление) на зряло мислене. Изненада ме тази ярка проява (израз...) на враждебност. Първи прояви (изяви...) на гражданско общество. Сълзите бяха проява (израз...) на дълбоко страдание. Проява (израз, проявление) на остаряване. Проява (изява...) на недоволство. Чудесна проява (израз, жест...) на уважение.* ~ ***Близ.*** признак 1 (вж). **2.** Дейност, случка, събитие, чрез което се представя, показва нещо, наличие на някакви качества и др.: **изява, мероприятие, събитие**. *Отлична проява (изява) на младия музикант. Културни прояви (изяви). Интересна спортна проява (изява).* **3.** Отделно, единично действие с някаква цел: **акт** книж. *Проява (акт) на внимание. Проява (акт) на небрежност. Проява (акт) на добра воля.* → ***постъпка***: действие, деяние.

проявление книж. → ***проява 1***: израз, изява, демонстрация, манифестация, жест.

проявявам → ***показвам 1***: представям.

проявявам се – **1.** Ставам явен, забележим: **виждам се, открoявам се, изразявам се**. *Качествата се проявяват (виждат се...) в делата. Недоволството му се прояви (видя се...) на лицето му.* ⇔ ***Ант.*** прикривам се, крия се, скривам се. **2.** За чувство, усещане, съвест – започвам да действам, някой ме усеща: **проговарям** прен. (огр.), **заговорвам** прен., **заговарям** прен., **обаждам се** прен. *Старата вражда между съучениците се прояви (заговори...) отново. Очевидно съвестта му се прояви (прогово-*

ри...). Упойката мина и болката се прояви (обади) още по-остро.

прояждам → ***изяждам 2.***

пръв → ***челен 1***: преден, авангарден.

пръскам → прен. ***прахосвам 1***: пропилявам, пилея, разпилявам, разхищавам, профуквам, изяждам, изпуквам.

пръскам се → прен. ***разпространявам се 1***: разнасям се, разпръсквам се, прониквам.

пряк – **1.** Който стига до някъде по права линия, направо: **прав, директен** книж. *Пряк (прав...) път. Има по-пряка (права...) линия.* ⇔ ***Ант.*** непряк, обиколен, заобиколен, недиректен. **2.** Който става направо, без посредничество, между който и друг няма нищо друго: **директен** книж., **непосредствен, непосреден** книж. *Пряко (директно...) въздействие. Пряко (директно...) сблъскване. Пряка (директна...) връзка. Пряко (директно...) предаване. Пряк (директен...) началник. Преки (непосредствени) задължения.* ⇔ ***Ант.*** косвен, непряк. **3.** Който става явно, неприкрито или който казва нещо открито, без уговорки и заобикалки: **директен** книж. *Пряка (директна) заплаха. Пряк (директен) отказ. Бяхме прекалено преки (директни) в критиките си и той се обиди.* ⇔ ***Ант.*** косвен, непряк, заобиколен.

психика – Душевни качества на човека, които се проявяват в неговите чувства, реакции и действия: **душевност** книж., **душа**. *Вазов е много добър познавач на народната психика (душевност...). Богата психика (душевност...). Чувствителна психика (душевност...).*

психолог – Добър познавач на човешката психика: **душевед** книж., **душеведец** книж. рядко. *Добър психолог (душеведец...) си. Писателят е отличен психолог (душеведец...).*

пубер жарг. ирон. → ***юноша***: момче, тийнейджър, хлапе, пубертет.

пубертет разг. ирон. → ***юноша***: момче, тийнейджър, хлапе, пубер.

публикувам → ***издавам 1***: отпечатвам.

публичен → ***обществен 2.*** → ***явен 2***: открит, нескрит, неприкрит.

публично → ***явно 2***: открито, нескрито, неприкрито, ачик.

публичност → ***гласност***: разгласяване, популяризация, разгласа, прозрачност.

пуквам → прен. простонар. грубо ***умирам 1***: почивам, издъхвам, отивам се, свършвам.

пулс → прен. разг. ***ритъм 2***: темп (темпо).

пункт книж. → ***място 3***: точка.

пурпурен поет. → ***червен***: ален, огнен, румен, багров, багрен, огненочервен, кървавочервен, яркочервен, кървав, рубинен, руен.

пуст → прен. ***безлюден 1***: необитаем, ненаселен, див. → прен. ***безлюден 2***: празен.

пъзльо разг. ирон. → ***страхливец***: страхливко, бъзливец, бъзльо, страхопъзльо, бъзливко, треперко, баба.

пъклен → ***адски 1.***

пълен – **1.** В който има много неща или нещо в голямо количество и е заето всичкото място: **изпълнен, напълнен** (огр. за пространство, съд), **запълнен** (огр. за пространство, съд). *Пълна (изпълнена...) зала. Къщата е пълна (изпълнена...) с книги. Пълна (напълнена, запълнена) чиния. Пълни (изпълнени...) с хора улици. Пълно (изпълнено) с обич сърце.* ⇔ ***Ант.*** празен, пуст. ~ ***Близ.*** препълнен, претъпкан, натъпкан, наблъскан, набъкан, наджаскан, нафрашкан, фрашкан. **2.** Който обхваща или представя всичко по даден въпрос, в дадена област: **цялостен, изчерпателен** (огр. за текст, данни), **всеобхватен, всестранен**. *Пълни (цялостни...) сведения. Пълна (цялостна...) библиография. Пълно (цялостно...) изследване на историята и бита на район.* ⇔ ***Ант.*** частичен, непълен. ~ ***Близ.*** подробен, детайлен; обстоятелствен, пространен, обширен, раз-

гърнат. 3. Който обхваща много и основни неща: **цялостен, основен**. *Пълен (цялостен...) ремонт. Пълно (цялостно...) почистване. Пълен (цялостен...) оглед.* ⇔ ***Ант.*** частичен. 4. Който се проявява, става в най-голяма степен, не отчасти: **абсолютен, съвършен** книж. *Пълна (абсолютна...) секретност. Пълен (абсолютен...) контраст. Пълно (абсолютно...) спокойствие. Пълно (абсолютно...) доверие. Пълен (абсолютен...) глупак.* → ***абсолютен 1***: неограничен, безусловен. → ***дебел 1***: шишкав, тлъст, охранен. → ***максимален***: краен, пределен. → ***цял 3***: кръгъл.

пъп → прен. ***среда 1***: център, сърце.

първенство → прен. ***господство 1***: надмощие, превъзходство, превес, приоритет, хегемония.

първичен → ***примитивен 2***: първобитен, див.

първобитен → ***примитивен 2***: първичен, див.

първокачествен → ***отличен***: превъзходен, перфектен, първокласен.

първокласен → ***отличен***: перфектен, превъзходен, първокачествен.

първоначален → ***встъпителен 2***: начален.

първообразен рядко книж. → ***оригинален 1***: автентичен.

първостепенен → ***основен 1***: главен, централен, фундаментален, кардинален, ключов, възлов.

пъргав → ***сръчен 2***: чевръст, похватен, бърз. → ***сръчен 3***: ловък, чевръст, майсторски. → ***бърз 2***: бързоподвижен, бързоходен, подвижен.

пързалям → прен. разг. пренебр. ***лъжа 2***: мамя, залъгвам, заблуждавам, лъготя, ментосвам, баламосвам, будалкам, връзвам, премятам.

пъстроцветен → ***пъстър***: разноцветен, многоцветен, шарен, многобагрен, разнобагрен, писан.

пъстър – Който има различни цветове, шарки: **разноцветен, многоцветен, шарен, пъстроцветен, многобагрен**, книж., **разнобагрен** книж., **писан** нар. (огр. за

битови предмети). *В моята мала градинка / доста е мене що имам: / всякакви ружи шарени.* П. Р. Славейков. *Блесне, стихне, сетне светне* [Везувий] *в пламъците многоцветни / и развее, разпилее пара, пепел, гръм и дим.* Хр. Смирненски. *От край до край вселената владея / и пъстроцветен вий се моят път.* Хр. Ясенов. *Пъстър (разноцветен...) букет. Пъстра (разноцветна...) рокля. Пъстра (разноцветна...) картина. Пъстра (шарена, писана...) стомна. Пъстри (шарени, писани...) черги. Пъстра (писана...) забрадка.* ⇔ ***Ант.*** едноцветен. → прен. ***разнообразен 1***: различен, разновиден, разнороден, смесен, разнотипен, нееднороден, разен, всякакъв.

пътувам → ***движа се 1***: вървя, придвижвам се.

пъхам – Слагам нещо вътре в нещо друго: **мушкам, завирам** разг., **тикам, навирам** разг. неодобр., **намъквам** разг., **втиквам** разг. *Пъхам (мушкам, втиквам...) цвете в косата си. Пъхам (мушкам...) книгата в чантата. Пъхам (мушкам...) ръка в джоба. Пъхам (мушкам...) плик в чекмедже.* ⇔ ***Ант.*** вадя, изваждам. ~ ***Близ.*** вкарвам, вмъквам.

Р

раболепие книж. → ***угодничество***: подлизурство, подмазвачество, сервилност, угодливост, лакейство, лакейщина, слагачество, блюдолизничество.

работа – **1.** Физическа или умствена дейност за постигане или създаване на нещо: **труд, занимания** рядко огр. *С работа задружна / всичко се успява. Тази работа (труд...) ще донесе добри резултати. Работа (труд...) за препитание. Умствена работа*

(труд, занимания). Домакинска работа (труд, занимания). ⇔ ***Ант.*** лентяйство (вж). **2.** Подобна дейност като средство за прехрана: **препитание, поминък, занятие** книж., **служба, длъжност, бизнес** нов. нежел., **хляб** прен. разг. *Предлагам работа (препитание...). Търся каква да е работа (занятие...) от няколко месеца. Каква ти е работата (поминъкът...)? Това ми е работата (службата, хлябът...), не ми го отнемайте!* ~ ***Близ.*** занаят. → ***труд 1***: усилие. → ***дейност 1***: функция, функциониране, действие. → ***дейност 2***: активност, занимания. → ***задължение***: задача, функция, грижа, длъжност.

работен разг. → ***трудолюбив***: работлив.

работлив → ***трудолюбив***: работен.

работливост → ***активност:*** действеност, енергия, дейност.

работодател – Човек, който осигурява, дава работа на някого: **шеф, господар, чорбаджия** разг., **бос** нов. нежел. *Работодателят (шефът...) е разбран човек. Борби между работници и работодатели (шефове...).*

работя – **1.** Върша физическа или умствена дейност за постигане или създаване на нещо: **трудя се, занимавам се** (с), **бачкам** разг. пренебр. *По цял ден работя (трудя се...). Работя (трудя се...) върху нова книга.* ⇔ ***Ант.*** стоя, бездействам, лентяйствам, мързелувам. **2.** Върша дейност, за да се прехранвам: **служа** рядко, **бачкам** разг. пренебр. *Къде работите (служите...)? Вече не работя (служа...), пенсионирах се.* **3.** Обикн. в *3 л.* За машина, механизъм, предприятие – изпълнявам функциите, предназначението си: **действам, функционирам, вървя** прен. разг., **бачкам** жарг. *Този миксер не работи (действа...). Телевизорът работи (действа...) отлично. Магазинът днес не работи (действа...).* → ***правя 1***: върша, действам. → ***правя 2***: върша, за-

нимавам се.

равен → ***еднакъв***: същ<ият>, тъждествен, еднообразен, идентичен.

равенство → ***еднаквост***: тъждество, идентичност, съвпадане, съвпадение.

равнина → ***равнище 2***.

равнище – **1.** Височина на вода или на земята над морската повърхност: **ниво, уровен** нежел. *Равнището (нивото...) на реката спада. На какво надморско равнище (ниво) се намира градът?* **2.** рядко Равно място: **равнина**. *Селото е на равнище (равнина). Около нас е просторно равнище (равнина).* **3.** прен. Степен, величина на развитие на нещо: **стъпало** прен., **ниво, висота** рядко, **уровен** нежел. *Издигна се на високо равнище (стъпало...) в развитието си. Ниско равнище (ниво...) на морал. Културно равнище (ниво...). Не е на голямо равнище (висота, стъпало) по възпитание.* → ***размер 1***: големина, величина, измерение.

равнодушен → ***безчувствен 2***: нечувствителен, безразличен, бездушен, безстрастен, апатичен, индиферентен, студен, хладен.

радвам се → прен. ***имам 4***: ползвам се.

радетел → ***борец 2***: ратник, поборник.

радушен → ***дружелюбен 1***: приветлив, приветен, благоразположен, топъл.

раждам се → прен. ***появявам се 2***: възниквам, явявам се, пораждам се, зараждам се, изниквам, никна, изгрявам.

разбивам → прен. експр. ***съкрушавам 1***: сломявам, смазвам, съсипвам, разсипвам, убивам, пречупвам.

разбирам – **1.** Става ми ясен смисълът, значението на нещо (думи, факт): **схващам, проумявам, долавям** рядко (огр.), **прозирам, осъзнавам, загрявам** прен. жарг. *Пък ти са стори глух и ням – / не чуваш, нито разбираш.* Нар. пес. *Разбирам (схващам...) значението на израза. Разбирам (схващам...) поуката от баснята. Разбрах (схванах...) какво ми каза. Не*

разбрах (схванах...) смисъла. Едва днес разбрах (прозрях, схванах) колко мъдри са били думите на баща ми. **2.** Стават ми ясни действията, проявите на някого, нещо: **схващам**, **виждам** прен., **загрявам** прен. разг. *После има друго. То / някак мъчно се разбира. / Тръгват. Бият се. Защо? / Само хлябът ли ги сбира?* Н. Вапцаров. *Не разбирам (виждам...) защо не си тръгнал още. Разбирам (схващам...) намеренията ти. Разбирам (виждам...) добрите му чувства. Разбрах (видях...), че облаците са градоносни.* → ***долавям***: забелязвам, усещам, схващам, чувствам / почувствам, сещам. → ***узнавам 1***: научавам, чувам, дочувам. → ***узнавам 2***: научавам.

разбиране → прен. ***гледище***: възглед, мнение, становище, схващане, позиция, виждане, поглед, визия.

разбира се → ***безспорно***: несъмнено, безсъмнено, очевидно, положително, безусловно, явно, сигурно, определено.

разбирателство – Взаимно разбиране между хора, липса на сериозни противоречия в общуването им: **съгласие**, **сговор**, **единомислие**, **хармония**. *Чудесно разбирателство (съгласие...) между родители. Разбирателство (съгласие...) на политици по някакъв въпрос. Живеем в разбирателство (съгласие...).* ⇔ ***Ант.*** раздор, конфликт, несъгласие, несговор.

разбойнически → експр. ***грабителски***: обирнически.

разбор → ***анализ 1***: коментар.

разбрицан разг. пренебр. → ***повреден***: неизправен, развален, раздрънкан.

разбуждам → ***будя 1***: събуждам, пробуждам, вдигам. → ***будя 2***: събуждам, разбуждам.

разбулвам → прен. ***разкривам 1***: откривам, разгадавам, отгатвам.

разбунвам разг. → ***бунтувам***: разбунтувам, буня, размирявам.

разбунен разг. → ***бунтовен 1***: бунтовнически, размирен,

метежен, възбунен.

разбунтувам → ***бунтувам***: разбунвам, буня, размирявам.

разбунтувам се → ***въставам***: вдигам се, надигам се, ставам[1], възправям се.

разбъркан → ***неподреден***: безреден, ненареден, разхвърлян, безпорядъчен.

развален → разг. ***повреден***: неизправен, раздрънкан, разбрицан.

развалям – прен. разг. Причинявам неприятност, тревога и променям обстановката някъде към по-лоша: **разстройвам, помрачавам** прен., **отравям** прен. експр., **вгорчавам** прен. експр. *Развалям (разстройвам...) настроението. Развалям (разстройвам...) дните на отпуската. Развалям (разстройвам...) радостта от добрите постижения. Развалям (разстройвам...) празник.* → ***събарям 2***: срутвам, разрушавам, сривам, разтурям, бутам, бутвам. → прен. ***влошавам.*** → ***повреждам***: похабявам, съсипвам, зяносвам. → ***навреждам 2***: увреждам, напакостявам. → прен. разг. ***покварявам***: развращавам.

развеждам се – Преставам да живея заедно със съпруг, обикн. след дело за този акт: **разделям се, разоставям се** разг., **напускам<се>, оставям<се>** прен. разг., **изоставям** разг. *Дъщеря ни се разведе (раздели...) със съпруга си.* ⇔ ***Ант.*** оженвам се, омъжвам се; събирам се.

развеселявам → ***забавлявам 1***: веселя.

развивам – **1.** Въртя в обратна посока нещо навито, обикн. за да го освободя, отпусна: **отвивам, отвъртам.** *Развивам (отвивам...) кълбо. Развивам (отвивам...) кран. Развивам (отвивам...) крушка.* ⇔ ***Ант.*** завивам, завъртам, навивам. ~ ***Близ.*** развинтвам, отвинтвам. **2.** Махам обвивка от нещо увито: **разгъвам, отгъвам, разопаковам, отварям** прен. *Развивам (разгъвам...) подаръци. Развивам (разгъвам...) покупки. Развивам (отварям...) пакет.* ⇔ ***Ант.*** завивам, загъвам,

опаковам. **3.** прен. Разширявам някаква дейност: **разгръщам**. *Развивам (разгръщам) производство. Развивам (разгръщам) широка кампания. Развивам (разгръщам) компютърната подготовка в училище.* // Разширявам последователно изложение: **разгръщам**. *Развивам (разгръщам) сюжети. Развивам (разгръщам) поставената тема.* → ***излагам***: разглеждам, разработвам, трактувам, поставям, изяснявам, коментирам, занимавам се, третирам.

развивам се – 1. Постигам по-добри качества, по-добро състояние: **напредвам, еволюирам** книж., **израствам** прен. (огр.), **движа се** несв., прен. *Страната се развива (напредва...). Един млад човек трябва постоянно да се развива (напредва...), а не да вегетира.* ⇔ ***Ант.*** стоя, вегетирам. **2.** Ставам по-зрял: **раста** несв., **израствам, оформям се.** *В последните класове момчето много се разви (израсна...). Бебето се развива (расте...) много добре.* → прен. ***случвам се***: ставам², извършвам се, реализирам се, осъществявам се, протичам, разигравам се.

развитие – 1. Преминаване на нещо от едно състояние в друго, от един етап в друг: **промяна, изменение, развой, еволюция** книж. *Постоянно развитие (промяна...) на обществото. Претърпели сте развитие (промяна...) в схващанията си. Развитие (развой) на организацията.* ⇔ ***Ант.*** застой. **2.** Постъпателно, последователно следване на някакви събития, прояви, въпрос: **развой, разгръщане, ход** прен. *Развитие (развой...) на сюжет. Развитие (развой...) на подготовката за избори.* → ***растеж 3***: издигане, израстване, ръст.

развлечен → прен. разг. ***муден 1***: бавен, пипкав, туткав.

развличам → ***забавлявам 2***: занимавам.

развратен → ***порочен***: покварен, безпътен.

развращавам → ***покварявам***:

развалям.

разгарям → ***разпалвам 1***: раздухвам, подклаждам. → прен. раздухвам, подклаждам.

разгласа книж. → ***гласност***: публичност, популяризация.

разгласяване → ***гласност***: публичност, разгласа, популяризация, прозрачност.

разглеждам → прен. ***излагам***: разработвам, трактувам, поставям, изяснявам, развивам, коментирам, занимавам се, третирам. → прен. ***обсъждам***: анализирам, разисквам, коментирам, дискутирам.

разгневен → ***ядосан***: гневен, нервиран, афектиран, сърдит, яден, ядовит.

разгневявам → ***ядосвам***: нервирам, афектирам, разсърдвам, сърдя.

разговарям – С реч, говор обменям с някого мисли, информация: **говоря, беседвам** книж., **приказвам, диалогизирам** книж. рядко, **бъбря** разг., **бърборя** разг. пренебр., **лафя** жарг. *Разговарям (говоря...) с приятели. Ще разговарям (говоря...) с баща си за екскурзията. Разговарям (говоря...) цял час.* ⇔ ***Ант.*** мълча.

разговор – Устно общуване между хора за обмяна на мисли: **диалог, беседа, беседване.** *Там на високий хълм, където с теб, с другари / обичах да седя в тих разговор унесен, / поръчай тамо гроб да ми сградят зидари, / там де мълчането пей дивната си песен.* П. П. Славейков. *Водихме дълъг разговор (диалог, беседа). Приятен разговор (диалог...).* ~ ***Близ.*** общуване; събеседване, интервю.

разгорещеност → прен. ***въодушевление***: ентусиазъм, вдъхновение, възторг, плам, разпаленост.

разгром книж. → ***поражение 1***: погром.

разгромявам – Слагам край на бунт, размирици: **потушавам** прен., **усмирявам, смазвам** прен. експр., **потъпквам.** *Разгромявам (потушавам, усмирявам...) бунт. Разгромявам (потушавам, усмирявам...) въс-*

тание.

разграничавам се – Огричам връзката си с някого, нещо или показвам, че не съм свързан, различавам се от някого, нещо: **отграничавам се** рядко, **дистанцирам се** книж. *В изказаните мнения той се разграничава (отграничава...) от найтвърдите между съпартийците си. Постарах се да се разгранича (отгранича...) от престъпната група.* ⇔ ***Ант.*** присъединявам се.

разгръщам → ***разгъвам 1***: разгървам. → ***развивам 3***.

разгръщане → прен. ***развитие 2***: развой, ход.

разгъвам – Опъвам, простирам нашироко нещо свито или сгънато: **разгръщам, разгървам**. *Разгъвам (разгръщам) одеяло. Разгъвам (разгръщам...) пръсти.* ⇔ ***Ант.*** сгъвам, сгръщам. → ***развивам 2***: отгъвам, разопаковам, отварям.

разгървам → ***разгъвам 1***: разгръщам.

разгърнат → прен. ***обширен 1***: просторен. → прен. ***мащабен 1***. → прен. ***мащабен 2***: обхватен, широк, многообхватен, обширен.

раздвоение → ***разединение 2***: нединство, разединеност, несговорност, неединност, несплотеност. → ***колебание***: колебливост, двоумение, раздвоеност, нерешителност.

раздвоеност → ***колебание***: раздвоение, колебливост, двоумение, нерешителност.

раздел → ***дял 2***: част. → ***отдел 2***.

разделение → ***разединение 1***: разединеност, разцепление, разкол, дезинтеграция.

разделям се – **1.** За нещо цяло – ставам на повече части: **разединявам се** (обикн. за група), **разпадам се, разцепвам се**. *Партията се раздели (разпадна...) на няколко фракции. Класът се раздели (разпадна...) на няколко групи. Клетъчното ядро се разделя (разпада...).* ⇔ ***Ант.*** събирам се, обединявам се, съединявам се. **2.** За път, река и др. – променям посоката си, ставам на повече части: **разклонявам**

се. *След завоя пътеката се раздели (разклони). Реката се разделя (разклонява) на два ръкава.* ⇔ ***Ант.*** съединявам се, сливам се, събирам се. → ***оставям 3***: напускам, зарязвам, разлъчвам се. → ***развеждам се***: разоставям се, напускам<се>, оставям<се>, изоставям.

раздор – **1.** Остри взаимни несъгласия: **конфликт, разпра, разправия** разг., **караница, кавга** разг., **свада.** *Чести раздори (конфликти) в семейството. След раздора (конфликта) не сме се срещали.* **2.** рядко Подобни несъгласия, изразени с упреци и остри думи: **разправия, разпра, караница, кавга** разг., **свада.** *Слушам раздора (разправията...) с болка. Бурни раздори (разправии...).*

раздразвам → ***дразня***: нервирам, афектирам. → ***възбуждам 2***: афектирам.

раздразнителен – Който лесно се дразни и избухва, изразява гнева си с думи или действия: **сприхав, избухлив, гневлив** рядко, **нервен, кибритлия** разг., **барутлия** разг. рядко *Съседът ни е доста раздразнителен (сприхав...) и често чуваме скандали. Не е много раздразнителен (сприхав...), но и той избухва.* ⇔ ***Ант.*** хладнокръвен (вж).

раздрънкан прен. разг. → ***повреден***: неизправен, развален, разбрицан.

раздухвам → ***разпалвам 1, 2***: разгарям, подклаждам.

раздържавявам → ***приватизирам***: денационализирам.

разединявам се → ***разделям се 1***: разпадам се, разцепвам се.

разен → ***разнообразен 1***: разновиден, различен, разнороден, нееднороден, разнотипен, всякакъв, смесен, пъстър, шарен.

разединение – **1.** Нарушаване на единството на нещо: **разделение, разцепление** прен., **разединеност, разкол** (огр. за социална институция), **дезинтеграция** книж. *Разединение (разделение...) на партия на няколко фракции. Разединение (разделение...) на населени-*

ето по верски признак. Разединение (разкол...) в църквата. ⇔ ***Ант.*** единство 2 (вж), обединение. **2.** Липса на единство, на съгласие в мнения, действия: **раздвоение, неединство, разединеност, несговорност, нееинност, несплотеност**. *Разединение (раздвоение...) на мненията по обсъждан законопроект. Разединение (неединство...) в политиката на ръководството и в местните структури на партия. Разединение (раздвоение...) във възпитанието на децата.* ⇔ ***Ант.*** единство 1 (вж).

разединеност → ***разединение 1***: разделение, разцепление, разкол, дезинтеграция. → ***разединение 2***: раздвоение, неединство, несговорност, нееинност, несплотеност

разигравам се → прен. ***случвам се***: ставам^2, извършвам се, реализирам се, осъществявам се, протичам, развивам се.

разисквам → ***обсъждам***: анализирам, разглеждам, коментирам, дискутирам.

разкайвам се – Изпитвам и изказвам дълбоко съжаление за направени грешки: **кая се** несв., **покайвам се** (обикн. за грехове, като спазване на религиозни чувства, норми), **съжалявам, пишманя се** разг. *За връщане лесно – но, вижте, отпосле / сами да не се пишманиме.* П. П. Славейков. *Силно се разкайвам (кая...) за злото, което неволно причиних. Толкова се разкайвам (кая...), че не ти казах навреме за проблемите му! Кога човек дойде тук* [в манастира] *да се покае, / трябва да забрави греховния мир!* Ив. Вазов („Левски“).

разкапвам се → ***разлагам се 1***: изгнивам, разтлявам се, разплувам се, сплувам се, скапвам се. → прен. разг. експр. ***отпускам се 3***: разпускам се, разлагам се, размеквам се, разплувам се, разкисвам се.

разкарвам → прен. разг. грубо ***махам 1***: отстранявам.

разкисвам се → прен. разг. неодобр. ***отпускам се 3***:

разпускам се, разлагам се, размеквам се, разплувам се, разкапвам се.

разклонявам се → ***разделям се 3***.

разкол → ***разединение 1***: разделение, разединеност, разцепление, дезинтеграция.

разконцентрирам се → ***разсейвам се 1***: отвличам се, отплесвам се, разсредоточавам се, отнасям се.

разкош – Обстановка, уредена с много красиви и скъпи предмети, живот в богатство: **великолепие, лукс, блясък** прен. *Живея в разкош (великолепие...). Смаях се от разкоша (великолепието...) на мебелите.* ⇔ ***Ант.*** мизерия, бедност, оскъдица, нищета, беднотия, немотия, сиромашия.

разкошен → прен. експр. ***прекрасен***: прелестен, чудесен, чуден, дивен, великолепен, възхитителен, превъзходен, славен.

разкрасявам → ***украсявам 1***: крася, кича, разхубавявам, китя, гиздя, нагиздвам, декорирам. → ***украсявам 2***: крася, гарнирам, кича.

разкривам – **1.** Узнавам, разбирам нещо неизвестно, скрито: **откривам, разгадавам, отгатвам, разбулвам** прен. (огр.) *Разкривам (откривам...) смисъла на старинно писмо. Разкривам (откривам...) престъпните намерения на някого. Разкривам (откривам...) тайни.* ⇔ ***Ант.*** скривам 3 (вж). **2.** Узнавам, установявам нещо или някого, които се прикриват: **откривам.** *Разкривам (откривам) престъпник. Разкривам (откривам) заговор. Разкривам (откривам) шифър.* ⇔ ***Ант.*** скривам 2 (вж). **3.** Изваждам на показ, правя явен: **показвам, откривам, издавам, представям, демаскирам** книж. (огр. за нещо отрицателно), **оголвам** прен. (огр. за нещо отрицателно). *Разкривам (показвам...) истинската си природа. Атентатът разкрива (показва...) недостатъците на отбраната. Изказването му разкрива (показва...) същинските му намерения.* ⇔ ***Ант.*** скривам

3 (вж). ~ ***Близ.*** разобличавам. **4.** Давам възможност нещо да се установи, узнае: **представям, излагам, показвам, изтъквам.** *Драмата на Шекспир разкрива (представя...) слабостта на Хамлет да вземе решение. В темата си разкривам (представям...) чертите на героя.* → ***откривам 2***: доверявам, поверявам, изказвам, издавам, споделям. → ***откривам 3***: намирам. → ***откривам 5***: отварям. → ***откривам 6***: отварям. → ***показвам 1***: проявявам, представям.

разкривявам → ***деформирам***: обезформявам, изкривявам.

разлагам се – Разделям се на химическите си съставки, ставам гнил, на каша и загубвам физическата си форма и цялост: **изгнивам** (обикн. за растения), **разтлявам се** (за всякакви органични вещества), **разплувам се, сплувам се** разг., **разкапвам се** разг., **скапвам се** разг. *Плодовете са изгнили (са се сплули, разкапали, скапали). Месото е стояло дълго на топло и се е разложило (разплуло, сплуло, разкапало, скапало). Органичните вещества се разлагат (разтляват...) в почвата.* ~ ***Близ.*** разпадам се, разграждам се. → прен. разг. експр. ***отпускам се 3***: разпускам се, разкисвам се, разплувам се, разкапвам се, размеквам се.

разлика – Наличие, проява на нееднаквост между нещата: **различие, отлика** книж., **отличие** книж. *Няма съществена разлика (различие...) между интересите ни. Демократизмът е съществена разлика (различие...) от други нации в нравите на французите. Има значителна разлика (различие) във възрастта на децата. Разлики (различия) в характерите.* ⇔ ***Ант.*** еднаквост (вж); прилика, сходство, подобие.

различен – **1.** С предл. *от.* Който се отделя от другите със свои белези, особености: **нееднакъв** (*с*). *Ти си много различен от (нееднакъв*

накъв с) брат си. Ябълката е различна от (нееднаква с) райската ябълка. ⇔ ***Ант.*** еднакъв (вж). **2.** Който не е свързан с това, за което става дума: **отделен, друг.** *Стандартът на живот е различен (отделен...) проблем. В доклада са засегнати множество различни (отделни...) въпроси.* → ***разнообразен 1***: разновиден, разнороден, нееднороден, смесен, разен, пъстър, разнотипен, всякакъв, шарен. → ***разнообразен 2***: разнороден, разнотипен, нееднакав.

различие → ***разлика***: отлика, отличие.

разлъчвам се поет. → ***оставям 3***: напускам, разделям се, зарязвам.

разлютен нар. → ***яростен 1***: разярен, бесен, побеснял, освирепял, запенен.

разлютявам се нар. → ***разярявам се***: вбесявам се, побеснявам, полудявам, подлудявам, лудвам, освирепявам, запенвам се.

размазвам → експр. ***смазвам 1***: смачквам, премазвам, прегазвам, сгазвам.

размеквам се → прен. разг. ***отпускам се 3***: разпускам се, разлагам се, разкапвам се, разкисвам се, разплувам се.

размер – Големина на пространството, което заема или където се простира нещо, или брой, сила, степен на неговите прояви: **големина, величина, измерение, равнище** (огр. за степен на развитие или нарастване). *Дърветата са с различен размер (големина...). Размер (големина...) на апартамент. Скулптура в естествен размер (големина, величина). Размер (големина, величина, равнище) на доходи. Размер (големина, величина, равнище) на талант.* ~ ***Близ.*** брой. → ***обхват***: обсег, мащаб, диапазон.

разминаване → ***противоречие 1***: несъответствие, несъвместимост, дисонанс, дисхармония.

размирен → ***бунтовен 1***: бунтовнически, разбунен, метежен, възбунен. → ***бунтовен 3***: бунтарски, метежен, сму-

тен, неспокоен, тревожен, бурен, буреносен, бурлив.

размирица → ***бунт 1***: метеж, смут, вълнение.

размирявам разг. → ***бунтувам***: разбунтувам, разбунвам, буня.

размишлявам → ***мисля 2***: разсъждавам, обмислям, умувам, мъдрувам.

размотавам се разг. неодобр. → ***мотая се***: лутам се, моткам се, шляя се, щурам се, шматкам се. → ***бавя се***: разтакам се (разтакавам се), мотая се, моткам се, туткам се, мая се, помайвам се, пипкам се, потривам се, шматкам се, офлянквам се.

разнасям се → ***разпръсквам се 2***: разсейвам се, вдигам се. → ***разпространявам се 1***: разпръсквам се, прониквам, пръскам се. → ***разпространявам се 2***: прониквам.

разнебитвам разг. → прен. експр. ***увреждам***: навреждам, съсипвам, разрушавам, руша, разсипвам, поразявам.

разнобагрен книж. → ***пъстър***: многоцветен, шарен, пъстроцветен, разноцветен, многобагрен, писан.

разновиден → ***разнообразен 1***: различен, разнороден, разнотипен, смесен, нееднороден, разен, всякакъв, пъстър, шарен.

разновидност → ***вид 3***: сорт, тип.

отсянка 1: нюанс, оттенък.

разногласие → ***противоречие 2***: несъгласие, конфликт.

разнообразен – **1.** Който не е еднакъв изцяло или винаги, а има много образи, видове: **разновиден, разнороден, различен, нееднороден, смесен, разен** огр., **всякакъв, пъстър** прен. огр., **шарен** разг. рядко. *Разгледахме разнообразни (различни, разни, всякакви) въпроси. Римите в поезията на Яворов са разнообразни (разновидни...). Разнообразна (разновидна, разнородна, разнотипна, пъстра) смесица от народности. Събрано е разнообразно (разновидно, разнородно, разнотипно, всякакво, пъстро) общество. Шарен свят.* Ив. Вазов. ⇔ ***Ант.***

еднообразен (вж). **2.** Който има различен вид, състав: **разнороден, нееднакъв, разнотипен, различен.** *Разнообразен (разнороден...) състав на население. Разнообразни (разнородни...) грешки. Изложбата представя разнообразни (разновидни...) произведения на изкуството.* ⇔ ***Ант.*** еднакъв, еднообразен (вж). → ***разностранен***: многостранен, многообразен, многолик.

разнообразие → ***избор 2***: асортимент.

разнообразявам – Правя нещо с повече особености, нееднакво и еднообразно: **изпъстрям** прен., **оцветявам** прен., **обагрям** прен. книж. *Умее да разнообразява (изпъстря...) речта си с поговорки, крилати фрази, фразеологични изрази. Разнообразявам (изпъстрям...) ежедневието си със срещи и културни развлечения.*

разнороден → ***разнообразен 1***: разновиден, различен, нееднороден, разнотипен, смесен, разен, всякакъв, пъстър, шарен. → ***разнообразен 2***: различен, нееднакъв, разнотипен.

разностранен – Който се проявява в много области, има много прояви, страни: **многостранен, многообразен, разнообразен, многолик** прен. книж. *Разностранни (многостранни...) интереси. Разностранно (многостранно...) развитие. Водя разностранен (многостранен...) живот. И улиците бликат своя вик познат – / викът на многолика нужда.* Хр. Смирненски. ⇔ ***Ант.*** едностранчив, ограничен. ~ ***Близ.*** разнообразен (вж).

разнотипен → ***разнообразен 1***: разновиден, различен, разнороден, нееднороден, смесен, разен, всякакъв, пъстър, шарен. → ***разнообразен 2***: разнороден, различен, нееднакъв.

разноцветен → ***пъстър***: многоцветен, шарен, пъстроцветен, разнобагрен, многобагрен, писан.

разобличавам – Показвам отрицателните черти на някого, нещо и остро ги крити-

кувам: **осъждам, заклеймявам** прен. книж., **бичувам** прен. книж. *Писателят разоблича (осъжда...) лицемерието. В „Бай Ганьо" и фейлетоните си Алеко Константинов разобличава (осъжда...) наглата и пробивна простащина. В „Маминото детенце" Любен Каравелов разобличава (осъжда...) лентяйството и празния живот.* ⇔ ***Ант.*** възхвалявам (вж).

разопаковам → ***развивам 2***: разгъвам, отгъвам, отварям.

разорявам се – Обикн. за човек – загубвам парите, средствата си: **фалирам, банкрутирам** книж., **опропастявам се** (огр. за лице), **пропадам** прен. *Заловиха се с търговия, но се разориха (фалираха...). През икономическата криза много собственици се разоряват (фалират...). Банката фалира (банкрутира, пропадна).*

разоставям се разг. → ***развеждам се***: разделям се, напускам, оставям <се>, изоставям.

разпадам се → прен. ***разделям се 1***: разцепвам се.

разпалвам – 1. Усилвам огън, пламък, обикн. чрез духане: **разгарям, раздухвам, подклаждам**. *Огънят гасне, разпали (разгори...) го отново с едно дръвце! Разпалвам (разгарям...) тлеещата жарава.* ⇔ ***Ант.*** угасявам (угасям) 1 (вж). ~ ***Близ.*** запалвам, възпламенявам, подпалвам. **2.** прен. Усилвам някакво чувство, обикн. недоволство, и създавам готовност за някакви действия, бунтове и др.: **разгарям** прен., **раздухвам** прен., **подклаждам** прен. *Разпалвам (разгарям...) желание за борба. Изказването ми разпалва (разгаря...) страстите и започват ожесточени спорове.* ⇔ ***Ант.*** успокоявам. → прен. ***възбуждам 1***: пораждам, причинявам, предизвиквам, пробуждам, събуждам, будя, запалвам, възпламенявам.

разпален → ***страстен 1***: пламенен, горещ, жарък, огнен, буен. → ***страстен 2***: темпераментен, пламенен,

буен. → прен. ***ревностен***: страстен, всеотдаен, пламенен, запален, отчаян.

разпаленост → прен. ***въодушевление***: ентусиазъм, вдъхновение, възторг, плам, разгорещеност. → ***страст 1***: пламенност, страстност, запаленост, плам, жар, жаркост, огън, пламък.

разпервам → ***отварям 2***: разгръщам.

разпечатвам спец. – Отпечатвам с принтер текст, изображение, снимки и под., записани на компютър: **принтирам** спец., **изпринтвам** спец., **изпринтирам** спец., **принтвам** спец., **принтя** спец. *Моля да разпечатате (принтирате...) доклада в два екземпляра.*

разпилявам → прен. ***прахосвам 1***: пропилявам, пилея, пръскам, разхищавам, профуквам, изпуквам. → ***прахосвам 2***: пропилявам, пилея, разхищавам.

разпилявам се → ***разпръсвам се 1***. → ***изчезвам 2***: преставам, изгубвам се, преминавам, разпръсквам се, разсейвам се. → прен. ***изчезвам 2***: изгубвам се, преставам, преминавам, чезна, разпръсквам се, изпарявам се, разсейвам се, угасвам, гасна, умирам.

разплата книж. → ***отмъщение***: мъст, отплата, възмездие.

разплувам се → ***разлагам се 1***: изгнивам, разтлявам се, разкапвам се, сплувам се, скапвам се. → прен. разг. експр. ***отпускам се 3***: разпускам се, разкисвам се, размеквам се, разкапвам се, разлагам се.

разполагам → ***имам 2.***

разполагам се → ***простирам се 1 //***: разстилам се, разпростирам се, стигам, достигам. → ***настанявам се***: намествам се, нагласям се, нагласявам се, инсталирам се, курдисвам се, намърдвам се.

разпореждам се → ***управлявам 1***: ръководя, властвам, началствам. → ***властвам 1***: господствам, господарствам, заповядвам, командвам, владея. → ***заповядвам 1***: нареждам, заръчвам, повелявам.

разпра → ***раздор 1***: конфликт,

разправия, скарване, караница, свада, кавга.

разправия разг. → ***раздор 1***: конфликт, разпра, скарване, караница, свада, кавга.

разправям се разг. → ***споря***: дискутирам, полемизирам, препирам се.

разпределям – Разделям много неща или лица на групи, обикн. по някакъв признак, който ги свързва: **сортирам** (огр. за неща), **класифицирам** (огр. за неща), **групирам, класирам** рядко (огр. за някои неща), **категоризирам** (огр. за неща). *Разпределям (сортирам...) книгите по народност на авторите – български, френски, английски, руски и т.н. Разпределям (сортирам) ябълките в три качества. Разпределям (групирам) ученици по възраст. Българската граматика разпределя (класифицира, класира, групира, категоризира) думите в десет части на речта.* ⇔ ***Ант.*** обединявам, събирам.

разпростирам се → ***простирам се 1***: разстилам се, ширя се. → ***простирам се 1//***: разстилам се, достигам, стигам, разполагам се. → прен. ***простирам се 2.*** → ***засягам 2***: // обхващам, поразявам.

разпространявам → ***предавам 3***: излъчвам.

разпространявам се – **1.** Стигам до много места или хора: **разнасям се, разпръсвам се (разпръсквам се), пръскам се** несв., **прониквам.** *Новината се разпространи (разнесе...) бързо до най-отдалечени места. Полъхът на морето се разпространява (разнася...) в парка.* **2.** За болест, вещество – засягам много хора, влияя на все повече хора: **разнасям се, прониквам.** *Заразата се разпространява (разнася...) през границата. Кислородът чрез кръвта се разпространява (разнася...) до всяка клетка.*

разпръсвам се (разпръсквам се) – **1.** За хора, предмети – отивам на много страни, по много посоки: **разпилявам се.** *Тълпата се разпръсна (разпиля). Листата се разпръснаха (разпиляха) от*

вятъра. ⇔ ***Ант.*** събирам се. **2.** За мъгла, пари и под. – отстранявам се, махам се от някъде: **разнасям се, разсейвам се, вдигам се** прен. *Облаците се разпръснаха (разнесоха...) и небето се проясни. Мъглата се разпръска (разнася...).* ⇔ ***Ант.*** събирам се, натрупвам се.→ прен. ***разпространявам се 1***: разнасям се, проникввам, пръскам се. → прен. ***изчезвам 2***: изгубвам се, преставам, преминавам, чезна, изпарявам се, разпилявам се, разсейвам се, угасвам, гасна, умирам.

разпускам се → ***отпускам се 1***: разхлабвам се. → прен. разг. ***отпускам се 3***: демобилизирам се, разпускам се, разкисвам се, разлагам се, размеквам се, разплувам се, разкапвам се. → прен. ***отпускам се 4***. → прен. ***отпускам се 5***.

разработвам → ***излагам***: разглеждам, трактувам, поставям, изяснявам, развивам, коментирам, занимавам се, третирам.

разраствам се → ***увеличавам се 1***: нараствам, умножавам се, уголемявам се, порасвам.

разрастване → ***растеж 2***: нарастване, увеличение, уголемяване.

разред – Отделна част от предмети или явления, понятия в някаква систематизация: **група, групировка, категория, класа** (огр.). *Отделяме няколко разреда (групи...) синоними. Като политик той попада вече в подруг разред (група...), не е един от нас. Пианист от висок разред (категория, класа).* ~ ***Близ.*** вид (вж).

разрешавам → ***позволявам***: съгласявам се.

разрешение – Думи, с които се дава право някой да върши, направи нещо: **позволение, съгласие**. *Не ми дадоха разрешение (позволение...) да строя. Получих разрешение (позволение...) да замина на море с приятели. Нямам разрешение (позволение...) да Ви пусна в сградата.* ⇔ ***Ант.*** забрана. → ***изход***: решение.

разруха → ***унищожение***: гибел, загиване, рухване, край.

разрушавам → ***събарям 2***: срутвам, сривам, развалям, разтурям, бутам, бутвам. → прен. ***увреждам***: навреждам, съсипвам, руша, поразявам, разнебитвам, разсипвам.

разрушавам се → ***събарям се 1***: срутвам се, сривам се, рухвам, падам, сгромолясвам се, строполявам се, гътвам се.

разрушителен – **1.** Който причинява разрушение, унищожение: **унищожителен, рушителен** книж., **опустошителен, съкрушителен**, книж. експр., **гибелен** книж. *Разрушителен (унищожителен...) трус. Разрушителен (унищожителен...) сблъсък. Разрушителни (унищожителни...) оръжия. Разрушителни (унищожителни...) действия. Съкрушителен (унищожителен, гибелен) удар върху икономиката.* ⇔ ***Ант.*** градивен, съзидателен, творчески. **2.** рядко. Който руши, разваля, премахва или отрича нещо ценно: **унищожителен, съкрушителен, пагубен, рушителен** прен. книж., **деструктивен** книж., **деградивен** книж. *Разрушителна (унищожителна...) критика. Разрушителна (рушителна...) теория. Разрушителна (рушителна...) политика.* ⇔ ***Ант.*** творчески (вж).

разсадник → прен. ***източник 2***: огнище, гнездо.

разсейвам се – Отклонявам вниманието си от нещо, проявявам разсеяност: **отвличам се, отплесвам се** разг., **разсредоточавам се, разконцентрирам се** книж., **отнасям се** прен. разг. *Учех и слушах музика, но постоянно се разсейвах (отвличах...) и нищо не запомнях. Изключвам телефона, докато пиша, за да не се разсейвам (отвличам...). Изглеждаше, че се е отнесъл някъде и не вижда какво става.* ⇔ ***Ант.*** съсредоточавам се, концентрирам се, внимавам. → ***разпръсквам се 2***: разнасям се, вдигам се. → прен. ***из-***

чезвам 2: изгубвам се, преставам, преминавам, чезна, разпръсквам се, изпарявам се, разпилявам се, угасвам, гасна, умирам.

разсипвам → прен. разг. ***повреждам***: съсипвам, похабявам, развалям, зяносвам. → прен. разг. ***увреждам***: навреждам, съсипвам, разрушавам, руша, поразявам, разнебитвам. → прен. ***съкрушавам 1***: сломявам, съсипвам, смазвам, убивам, разбивам, пречупвам.

разсипнически → ***разточителен 2***: прахоснически.

разследване – Събиране на сведения за нередности или престъпления: **следствие** юрид., **обследване** рядко, **анкета**. *Правя разследване (следствие...). Разследването (следствието...) не е приключило.*

разсредоточавам се → ***разсейвам се 1***: отвличам се, отплесвам се, разконцентрирам се книж., отнасям се.

разстилам → ***простирам***: просвам.

разстилам се → ***простирам се 1***: разпростирам се, ширя се. // простирам се, разпростирам се, достигам, стигам, разполагам се.

разстройвам → ***наскърбявам***: огорчавам, натъжавам. → ***развалям 1***: помрачавам, отравям, вгорчавам.

разсъдлив → ***разумен 1***: умен, благоразумен.

разсъдък → ***ум***: интелект, разум, мислене, мозък, акъл, глава, пипе, пипка, тиква, кратуна, куфалница.

разсъждавам → ***мисля 1***. → ***мисля 2***: размишлявам, обмислям, умувам, мъдрувам.

разсъмва <се> → ***съмва <се>***: развиделява <се>, зазорява <се>.

разсърдвам → разш. разг. ***ядосвам***: разгневявам, нервирам, афектирам, сърдя.

разтакавам се → ***бавя се***: разтакам се, мотая се, моткам се, туткам се, размотавам се, мая се, помайвам се, пипкам се, офлянквам се, потривам се, шматкам се.

разтакам се разг. неодобр. → ***бавя се***: разтакавам се, мотая се, моткам се, туткам се, размотавам се, мая се, помайвам се, пипкам се, оф-

лянквам се, потривам се, шматкам се.

разтварям → ***отварям 1***: откривам.

разтлявам се → ***разлагам се 1***: изгнивам, разплувам се, сплувам се, разкапвам се, скапвам се.

разточителен – **1.** Който харчи неразумно, пръска много пари: **широкопръст** разг. *Много е разточителен (широкопръст...) и бързо остава без пари.* ⇔ ***Ант.*** стиснат, стислив, свидлив. ~ ***Близ.*** щедър 1 (вж). **2.** Който е свързан с неразумно харчене на много пари: **прахоснически, разсипнически**. *Разточителен (прахоснически...) живот. Разточително (прахосническо...) черпене на приятели.* ⇔ ***Ант.*** икономичен, пестелив; скъпернически.

разтребвам – Поставям в ред нещо, вещите някъде: **разчиствам, оправям, прибирам.** *Разтребвам (разчиствам...) стая. Разтребвам (разчиствам...) маса. Разтребвам (разчиствам...) багажа си.* ⇔ ***Ант.*** разтурям, разбърквам.

разтревожен → ***неспокоен 2***: безпокоен, тревожен, обезпокоен, притеснен.

разтурям разг. → ***събарям 2***: срутвам, сривам, разрушавам, развалям, бутам, бутвам.

разтълкувам книж. → ***обяснявам 1***: разяснявам, пояснявам, изяснявам, осветлявам.

разум → ***ум***: интелект, разсъдък, мислене, мозък, акъл, глава, пипе, пипка, тиква, кратуна, куфалница.

разумен – **1.** Който има здрав разум, способност да мисли, съобразява и постъпва логично, внимателно: **разсъдлив, умен, благоразумен.** *Разумно (разсъдливо...) дете е и умее да се пази. Разумни (умни...) родители.* ⇔ ***Ант.*** неразумен, глупав, неблагоразумен. **2.** Който е съобразен с правилната оценка на действителността, с поставена цел и нейното постигане: **рационален, смислен, целесъобразен.** *Вземам разумно (рационално...) решение. Много разу-*

мен (рационален...) съвет. Разумна (рационална...) постъпка. ***Ант.*** неразумен, нерационален, нецелесъобразен. ~ ***Близ.*** логичен 2 (вж).

разхвърлян → ***неподреден***: разбъркан, ненареден, безреден, безпорядъчен. → прен. разг. ***безсистемен***: безразборен, безреден, хаотичен, несистемен, безпорядъчен.

разхищавам → ***прахосвам 1***: пропилявам, пилея, пръскам, разпилявам, изяждам, профуквам, изпуквам. → ***прахосвам 2***: пропилявам, пилея, разпилявам.

разхлабвам се → ***отпускам се 1***: разпускам се.

разхубавявам → ***украсявам 1***: крася, кича, разкрасявам, китя, гиздя, нагиздвам, декорирам.

разцвет → ***възход***: подем, напредък, прогрес, просперитет, растеж, цъфтеж.

разцепвам се → прен. ***разделям се 1.***

разцепление → прен. ***разединение 1***: разделение, разединеност, разкол, дезинтеграция.

разчиствам → ***разтребвам***: прибирам, оправям.

разчитам → ***надявам се 2***: уповавам се, осланям се, облягам се.

разярен → ***яростен 1***: бесен, побеснял, освирепял, запенен, разлютен.

разярявам се експр. – Изпадам в много силен гняв, в ярост: **вбесявам се** експр., **побеснявам** прен. експр., **полудявам** прен., **подлудявам** прен. експр., **лудвам** разг., **освирепявам** експр., **запенвам се** прен. експр., **разлютявам се** нар. *При тази обида бащата се разяри (вбеси...). Като видя как са изкаляли току-що лъснатия под, жената се разяри (вбеси...).* ~ ***Близ.*** ядосвам се (вж).

разяснявам → ***обяснявам 1***: изяснявам, пояснявам, осветлявам, разтълкувам. → ***обяснявам 2***: показвам, посочвам.

район → ***място 1***: местност, кът.

рампа → ***преграда 1***: бариера.

раним → прен. ***чувствителен***

2: деликатен, нежен, уязвим.

раста несв. → ***виреs***: раждам се, ставам[2]. → ***израствам 1***: пораствам, пониквам, изниквам, покарвам, никна. → прен. ***издигам се 1***: извишавам се, възвишавам се, виша се, израствам, никна. → прен. ***развивам се 1***: израствам, оформям се.

растеж – **1.** Процес на увеличаване на ръста, големината на живи организми, съпроводен и с физиологични и други промени: **порастване, израстване**. *Растеж (порастване...) на дете. Растеж (порастване...) на дърво. Растеж (порастване...) на трева.* ⇔ ***Ант.*** смаляване. **2.** прен. Процес, в който нещо увеличава количеството или степента си: **нарастване, увеличение, уголемяване, разрастване**. *Растеж (нарастване...) на населението. Растеж (нарастване...) на заплатата. Растеж (нарастване...) на инфлацията. Растеж (нарастване...) на безработицата. Растеж (разрастване...) на икономиката. Растеж (нарастване...) на научна продукция.* ⇔ ***Ант.*** намаляване, ограничаване, спадане, спад. **3.** прен. Достигане на по-висока степен в състоянието, качествата, вида на нещо: **издигане, израстване** прен., **развитие, ръст** прен. *Забележим растеж (издигане...) на уменията за използване на чужд език. Духовен растеж (издигане...).* ⇔ ***Ант.*** спадане, спад. → ***възход***: подем, разцвет, напредък, прогрес, просперитет, цъфтеж.

ратник старин. поет. → ***борец 2***: радетел, поборник.

рафиниран книж. → ***изискан***: фин, изящен, изтънчен, префинен.

рационален → ***разумен 2***: смислен, целесъобразен.

реагирам → ***отговарям 2***: отзовавам се, откликвам.

реакция книж. → прен. ***съпротива 1***: отпор, съпротивление, противодействие, противопоставяне, опозиция. → прен. ***отзвук 1***: отговор, отзив, отклик, ехо, отек. → прен. ***отзвук 2***: отклик.

реален → ***истински 1***: същин-

ски, действителен, фактически, автентичен.

реализатор рядко книж. → ***изпълнител***: автор.

реализирам се книж. → ***случвам се 1***: ставам[2], протичам, осъществявам се, извършвам се, развивам се, разигравам се. → ***осъществявам се 1***: сбъдвам се, ставам[2].

реалност – **1.** Всичко или отделно нещо, което съществува реално, обективно: **действителност.** *Едно е желанието, друго – реалността (действителността). Нямаш чувство за реалност (действителност). Станалото е реалност (действителност), а не фантазия.* ⇔ ***Ант.*** фантазия, измислица. → рядко ***живот 3***: битие, действителност.

рева → прен. разг. ***викам 1***: крещя.

ревизирам – Правя ревизия: **одитирам** нов. нежел. *Кого са пратили да ревизира (одитира) книжарницата?*

ревизия – Проверка на стопанско-финансовата дейност на предприятие, учреждение или на материално и финансово отговорно лице от страна на специален независим орган или експерт: **одит** нов. нежел. *Ще има ревизия (одит) на банката.* ~ ***Близ.*** кантрол, проверка.

ревизор – Лице, което прави ревизия: **одитор** нов. нежел. *Назначен е за главен ревизор (одитор).* ~ ***Близ.*** контрольор.

ревностен – Който върши нещо с много старание, енергия, от цялата си душа: **страстен, пламенен, всеотдаен, разпален, запален, отчаян** прен. *Ревностен (страстен...) защитник на природата. Ревностен (страстен...) радетел за чистота на езика.*

регионален спец. → ***местен 1***: локален.

регрес книж. → ***упадък***: западане, падение, залез.

регресирам → ***западам 1***: замирам, упадам.

ред – **1.** Очертание, което образуват разположени един до друг или един след друг предмети, лица, неща: **редица, линия, поредица**

рядко. *Строиха учениците в три реда (редици...). Редът (линията) на столовете не е прав. Застанах на първия ред (редица, линия).* **2.** Самите предмети, хора, животни и др., които са разположени последователно един до друг или един след друг: **редица**, **върволица** (предимно за живи същества), **верига** прен., **низ** книж., **колона** (за подредени едно след друго неща). *Войнишките редове (редици...) минаваха дълго през площада. Строен ред (редица...) дървета обикаля градината. След хоругвите се точи редицата (върволицата...) на богомолците, които отиват да правят молебен за дъжд. Дълга върволица (колона, низ...) коли се точи по тесния път.* ~ ***Близ.*** опашка (прен.). **3.** Дълга тясна част от нещо или покрита с нещо еднородно: **ивица**, **лента** прен. (огр.). *Шарките са избродирани на успоредни редове (ивици...). Насадих ред (ивица) здравец, ред (ивица) теменужки. Редове (ивици...) от пъстроцветни лалета.* **4.** прен. Голям брой от еднородни неща: **редица** прен., **поредица** прен. *Не ми е писала ред (редица...) години. Ред (редица...) обстоятелства попречиха на намерението ми.* → ***пласт***: слой, кат разг.

редица → ***ред 1***: линия, поредица. → ***ред 2***: върволица, верига, низ. → прен. ***ред 4***: поредица.

редовен → прен. ***постоянен 2***: неизменен, вечен, твърд.

редуцирам книж. → ***намалявам*[2] *1***: смалявам, съкращавам, ограничавам.

редя несв. → ***нареждам 1***: подреждам, аранжирам. → ***нареждам 2.*** → прен. ***организирам 2***: подреждам, нареждам. → ***подготвям 1***: приготвям, глася, нареждам, нагласям, нагласявам, натъкмявам, стъкмявам.

резервирам книж. → ***запазвам 3***: ангажирам, заангажирам, заемам.

резервиран книж. → ***запазен 3***: ангажиран, зает.

резил простонар. → ***безчес-***

тие 1: позор, срам, падение, петно, клеймо. → ***срам 2***: позор, падение. → ***срам 2 II***: позор, петно.

резултатен – Който дава резултат, добри последици: **ефективен, действен, ефикасен, ефектен** рядко. *Резултатни (ефективни...) мерки против престъпността. Резултатно (ефективно...) лечение.* ⇔ **Ант.** безрезултатен, неефективен, неефикасен.

река св., разг. → ***казвам 1***: приказвам, говоря, викам, думам. → ***казвам 2***: проговарям, продумвам, обаждам се, издумвам, изричам, промълвявам, гъквам.

релаксирам книж. нежел. → ***почивам <си> 1***: отпочивам си, отдъхвам <си>, отморявам се, отмарям.

релефен книж. → ***ясен 3***: отчетлив.

реноме книж. → ***авторитет 1***: престиж, тежест.

реномиран книж. → ***престижен***: авторитетен.

репрезентативен книж. нежел. → ***представителен 1***: показателен.

репресирам книж. → ***потискам 1***: угнетявам, гнетя, тъпча, мачкам, тиранизирам, газя.

репресия книж. → ***насилие 1***: терор, гнет, потисничество.

репутация книж. → ***представа 2***: образ, облик, мнение, виждане, имидж, визия.

респект книж. → ***уважение***: почит, почтителност.

ретрограден книж. → ***консервативен***: назадничав, закостенял.

рефер спорт. → ***съдия 3***.

реч разг. → ***дума 1***: слово, лаф.

решаващ → ***решителен 3***: съдбоносен, съдбовен, кобен.

решение → ***изход***: разрешение.

решителен – **1.** Който не се спира и колебае пред трудности, когато трябва да се постигне нещо: **непоколебим, твърд** прен. *Решителен (непоколебим...) защитник на правата на майките. Решителен (непоколебим...) противник на тероризма. Решително (непоколебимо...) момче.* ⇔ **Ант.** нере-

шителен, плах, колеблив, неуверен. ~ ***Близ.*** смел (вж). **2.** Който е проява на такова качество: **непоколебим, твърд** прен. *Решителен (непоколебим...) отговор. Решителен (непоколебим...) поглед. Решителни (непоколебими...) действия.* ⇔ ***Ант.*** нерешителен, колеблив, плах, неуверен. **3.** Който е много важен за решаване, разрешаване на нещо: **решаващ, съдбоносен, съдбовен** книж., **кобен** поет. експр. (огр.). *Веч бий дванайсетият кобен час / и ще сразим престъпната ви власт! / Елате вий! Елате подлеци!* Хр. Смирненски. *Решителна (решаваща...) битка. Решителен (решаващ...) разговор. Решаващ (съдбоносен...) ден.* → ***категоричен***: безпрекословен, безапелационен, твърд.

ридание прен. поет. → ***протест II***: ропот, роптание, стон, вопъл, поплак. → ***стон***: вопъл, ридание, стенание.

рисувам → прен. ***изобразявам***: описвам, представям, обрисувам, разглеждам, пресъздавам, претворявам, възсъздавам, възпроизвеждам.

рисунка → ***картина 1***: изображение, платно. → прен. ***изображение 1***: описание, картина, рисунък, панорама.

рисунък → книж. ***изображение 1***: описание, картина, рисунка, платно, панорама.

ритор рядко старин. → ***оратор 1***: витиия.

ритъм – **1.** Равномерно редуване на силни и слаби части, тактове в музиката: **такт**. *Хоро в неравномерен ритъм (такт). Спазвам ритъма (такта) на песента.* **2.** прен. Равномерна или неравномерна смяна, редуване на различни прояви: **темп (темпо)** прен., **пулс** прен. книж. *Бурен ритъм (темп...) на живота. Усилвам ритъма (темпа) на работата.*

робия разг. → ***робство***: иго, окови, ярем, хомот, гнет, зависимост.

робство – Живот, положение на човек или народ без сво-

бода, в политическа или икономическа зависимост: **иго, гнет, робия** разг., **зависимост** рядко, **окови** прен. поет., **ярем** прен. поет., **хомот** прен. поет. *Тук споменът витае / за робство и за гнет.* Т. Траянов. *И цялата Европа да спази мир злокобен, / съзира хладнокръвно как падаме и мрем / и не простира ръце на наш народ поробен / да го избави веке от срамният ярем.* Ив. Вазов. *И викнаха силно: „Мразиме хомотът / позорен и мръсен на фанариотът!“* Ив. Вазов. *Тежко робство (иго...). Отхвърлям робството (игото...).* ⇔ ***Ант.*** свобода, независимост.

ровя нар. → ***погребвам***: заравям, закопавам.

роден – **1.** Който е в кръвно родство с някого: **рожден, кръвен, истински, същински**. *Роден (рожден...) баща. Родна (рождена...) сестра. Роден (рожден...) син.* ⇔ ***Ант.*** несъщински, доведен / заварен. **2.** Който се отнася до родината и народа или до семейството на някого: **бащин**. *Обичам те, роден език, / ту гъвкав, ту твърд като камен / елмазен.* Ив. Вазов. *И отекват пак по тротоара / стъпките ми / в тебе, бащин град.* Е. Багряна. *Родна (бащина) страна. Родна (бащина) земя. Роден (бащин) бряг. Роден (бащин) дом. Роден език.* ⇔ ***Ант.*** чужд.

родина – Държавата, където някой е роден и откъдето е родът, потеклото му: **отечество** книж., **татковина** поет. гальов. *Имам си родина и над нея / денем грее синьото небе.* Н. Вапцаров. *Отечество любезно, как хубаво си ти!* Ив. Вазов. *Хубава си, татковино, / име сладко, земя - рай.* П. Р. Славейков. *Завръщам се в родината (отечеството...). Родината (отечеството...) ни е свободна.* ⇔ ***Ант.*** чужбина, странство.

родлив поет. → ***плодороден***: плодоносен, плодовит, плоден, родовит, благодатен, урожаен.

родовит рядко → ***плодороден***:

плодоносен, плодовит, плоден, родлив, благодатен, урожаен.

родословие → ***произход** 2*: потекло, корен, жилка.

рожба гальов. → ***дете** 2*: чедо, отроче.

рожден → ***роден** 1*: кръвен, истински, същински.

роля → прен. ***значение** 2*: величина, значителност, значимост. → прен. ***участие***: намеса, дял, съпричастие.

ропот → ***протест** II*: роптание, стон, вопъл, ридание, поплак.

роптание книж. → ***протест** II*: ропот, стон, вопъл, ридание, поплак.

рояк → прен. ***тълпа** 1*: навалица, множество, сборище, гъмжило, гмеж.

рубинен → поет. ***червен***: пурпурен, ален, румен, огнен, багров, багрен, огнеочервен, кървавочервен, яркочервен, кървав, руен.

ругателство книж. – Грубо словесно обвинение и изричане на обидни, лоши думи: **хула, нападка, ругатня** разг., **злословие.** *Туй слушам все откак съм на свети, / все туй ругателство ужасно, модно.* Ив. Вазов. *Изсипвам ругателства (хули...).* ⇔ ***Ант.*** възхвала (вж).

ругатня разг. → ***ругателство***: хула, нападка, злословие.

руен → ***червен***: пурпурен, ален, румен, огнен, багров, багрен, огнеочервен, кървавочервен, рубинен, яркочервен, кървав.

руквам → ***бликвам** 1*: потичам. → ***бликвам** 2.*

румен → разш. поет. ***червен***: пурпурен, ален, огнен, багров, багрен, огнеочервен, кървавочервен, яркочервен, кървав, рубинен, руен.

рутинен книж. → ***обичаен***: привичен, традиционен, всекидневен.

рутиниран книж. → ***опитен** 1*: вещ, умел, изкусен, обигран, изпечен.

рухвам експр. → ***събарям се** 1*: сривам се, срутвам се, разрушавам се, падам, сгромолясвам се, гътвам се. → ***събарям се** 2*: стоварвам се, сривам се, изсипвам се, строполявам се.

рухване → прен. ***унищоже-***

ние: гибел, загиване, разруха, край.

руша несв. → прен. ***увреждам***: навреждам, съсипвам, разрушавам, поразявам, разнебитвам, разсипвам.

рушителен книж. → ***разрушителен 1***: унищожителен, съкрушителен, опустошителен, гибелен. → прен. книж. ***разрушителен 2***: унищожителен, съкрушителен, пагубен, деструктивен, деградивен.

ръгам разг. експр. → ***бода***: мушкам, ръчкам.

ръководство → ***управление 1***: мениджмънт. → ***управление 2***: шапка.

ръководя – **1.** Начело съм на някаква работна общност – предприятие, организация, отдел и под.: **оглавявам, завеждам**[2] (огр.). *Ръководя (оглавявам) завод. Ръководя (оглавявам...) секция. Ръководя (оглавявам...) служба.* **2.** Насочвам работата, хода на нещо: **председателствам, водя**. *Ръководя (водя...) събрание. Ръководя (водя...) научен съвет.* → ***предвождам***: водя, оглавявам, възглавявам. → ***управлявам 1***: властвам, владея, господствам, господарувам, възглавявам. → ***насочвам 2***: управлявам, направлявам. → ***насочвам 3***: направлявам, напътствам, дирижирам.

ръкопляскане – Шумно удряне на дланите в знак на одобрение, възхищение: **аплодисменти, пляскане.** *Изразиха радостта си с ръкопляскане (аплодисменти...). Бурно ръкопляскане (аплодисменти...) след спектакъла. Посрещам знамето с ръкопляскане (аплодисменти...).*

ръст → прен. ***растеж 3***: издигане, израстване, развитие.

ръчкам разг. → ***бода***: мушкам, ръгам.

С

саботаж → ***вредителство***: злосторничество, саботьорство, злочинство.

саботирам → ***преча 1***: препятствам, спъвам, задържам.

саботьорство книж. → ***вредителство***: злосторничество, саботаж, злочинство.

садизъм експр. → ***жестокост 2***: зверство, безчовечност, зверщина, варварство.

сайбия простонар. → ***собственик***: притежател, владетел, господар, стопанин, хазяин.

само – **1.** Никой друг, нищо друго, по никой начин освен посочените: **единствено, изключително.** *Дружините наши, оплискани с кърви, / пушкат и отблъскват без сигнал, без ред, / всякой гледа само да бъде напред.* Ив. Вазов. *Само (единствено) ти можеш да помогнеш. Мисля само (единствено...) за нещастните деца, останали без родители. Живея само (единствено...) с мисълта за това пътуване.* **2.** Не повече от това, което е посочено: **едва.** *Минаха само (едва) три дни и затъгувах за вас. Дадоха ми само (едва) пет бройки.*

самобитен → ***оригинален 2***: самороден.

самоволен → ***своеволен 1***: произволен.

саможертва → разш. ***себеотрицание***: жертвоготовност, всеотдайност, самоотверженост, самопожертвователност.

саможив → ***необщителен 3.***

самолюбив → ***честолюбив***: горд, амбициозен.

самомнителен → ***надменен***: високомерен, горделив, горд, надут, важен, нафукан, наперен.

самообладание → ***хладнокръвие***: спокойствие, невъзмутимост, сдържаност.

самоотверженост книж. → ***себеотрицание***: жертвоготовност, самопожертвователност, всеотдайност, саможертва.

самопожертвователност

книж. → ***себеотрицание***: жертвоготовност, всеотдайност, самоотверженост, саможертва.

самороден – ***оригинален 2***: самобитен.

самостоен книж. → ***отделен 1***: самостоятелен. → ***самостоятелен 1***: независим.

самостоятелен – **1.** Който действа, функционира независимо или без помощта на друг: **независим, самостоен** книж. *Самостоятелен (независим...) младеж. Самостоятелно (независимо...) мислене. Самостоятелно (независимо...) решение.* ⇔ ***Ант.*** несамостоятелен. ~ ***Близ.*** необвързан. **2.** За територия – който има свое отделно управление, своя власт: **независим, автономен.** *Самостоятелна (независима...) държава. Самостоятелна (независима...) институция.* **3.** Който става или се върши без участието на друг: **индивидуален.** *Самостоятелно (индивидуално) изпълнение. Самостоятелно (индивидуално) изучаване на език. Самостоятелна (индивидуална) подготовка на ученик.* ⇔ ***Ант.*** колективен, общ. → ***личен[1] 1***: индивидуален, частен, собствен, субективен, персонален. → ***отделен 2***: самостоен, частен.

самостоятелност → ***автономия 2***: автономност, независимост. → ***свобода 2***: воля, неограниченост.

самоувереност → ***самочувствие 1.***

самоуправление → ***автономия 1***: автономност.

самоуправство книж. → ***своеволие 1***: произвол, беззаконие, безчинство.

самочувствие – **1.** Увереност в себе си, в собствените сили и възможности: **самоувереност.** *Има голямо самочувствие (самоувереност). Самочувствието (самоувереността) им е високо.* **2.** Усещане за морална сила, добро душевно състояние: **дух.** *Днес самочувстието (духът) ти е добро. Спадна му самочувствието (духът).*

сантиментален → ***чувствителен 1***: емоционален.

саркастичен книж. → ***язвителен***: ехиден, хаплив, злъчен.

сателит книж. → ***спътник 2.***

сатиричен → ***подигравателен***: насмешлив, ироничен, присмехулен.

сбирам рядко → ***събирам 1***: съединявам. → поет. ***събирам 2***: набирам.

сбирка – Съвкупност от интересни или ценни предмети, които някой събира за излагане пред публика или за продажба, печалба: **колекция**. *Голяма сбирка (колекция) от монети. Сбирка (колекция) от китайски вази. Сбирка (колекция) от марки.* → ***събиране 1.*** → ***събиране 2***: купон, парти, забава.

сбирщина неодобр. → ***тълпа //***: сборище, паплач, сган.

сближавам – Правя някого или нещо близък с друг: **сродявам** прен. книж., **свързвам**. *Сближават (сродяват...) ни общи цели и идеали. Тематиката сближава (сродява...) поезията на Смирненски и Вапцаров.* ⇔ ***Ант.*** разделям, разединявам.

сблъсък – **1.** Остро физическо или социално противопоставяне на лица, групи лица: **стълкновение, схватка, борба**. *Борбата е безмилостно жестока.* Н. Вапцаров. *Кървав сблъсък (стълкновение...). Драматичен сблъсък (стълкновение...) на два рода в „Ромео и Жулиета". Сблъсък (стълкновение...) на две дружини.* **2.** прен. Остро противопоставяне на интереси, възгледи и др.: **стълкновение, конфликт, схватка** прен., **борба** прен. *Сблъсък (стълкновение...) между събеседници. Сблъсък (стълкновение...) на противоположни характери. Морален сблъсък (стълкновение...).* ~ ***Близ.*** противоречие, антагонизъм.

сборище → ***тълпа***: навалица, множество, рояк, гъмжило, гмеж. → неодобр. ***тълпа //***: сбирщина, паплач, сган.

сбръчквам се → ***набръчквам се 2.***

сбъдвам се → ***осъществявам се 1***: реализирам се, ставам^2.

сбъркан → прен. разг. грубо ***ненормален 2***: луд, побъркан, умопобъркан, безумен, налудничав, умопомрачен, невменяем, смахнат, откачен, мръднал, превъртял, шашав, чалнат, улав, изкукуригал.

сбърквам се → прен. разг. ***излъгвам се 3***.

свада нар. → ***раздор***: конфликт, разпра, разправия, караница, скарване, кавга.

свалям – **1.** Премествам нещо на по-ниско място: **смъквам, снемам.** *Свалям (смъквам...) книги на долна полица. Свалям (смъквам...) багаж от влак. Свалям (смъквам...) дете от дърво.* ⇔ ***Ант.*** качвам 1 (вж). **2.** прен. разг. За болест – обхващам някого, отнемам силите му: **събарям** прен. разг., **повалям** прен. *Няколко дена се държах, но после грипът ме свали (събори...).* **3.** прен. Отнемам властта, поста на някого: **смъквам, събарям, детронирам** книж. (огр. за монарх), **махам** разг. *Свалиха (смъкнаха...) стария директор. Свалят (смъкват...) правителството с борба. Свалят (смъкват...) царя от престола.* ⇔ ***Ант.*** качвам 2 (вж). **4.** Правя нещо да не е на мястото си (обикн. върху тялото): **махам, отстранявам, снемам.** *Свалям (махам...) очилата си. Свалям (махам...) вратовръзка. Свалям (махам...) обувки.* ⇔ ***Ант.*** поставям 1 (вж). **5.** прен. спец. Записвам от интернет в своя компютър някаква информация: **даунлоудвам** спец., **изтеглям** прен. спец., **източвам** прен. спец., **точа** прен. спец., **тегля** прен. спец. *Свалих (даунлоудвах...) два нови филма. Всеки ден свалям (даунлоудвам...) музика.* ⇔ ***Ант.*** ъплоудвам, качвам. → прен. ***понижавам 2***: снижавам, намалявам, свалям.

сварвам → ***заварвам***, намирам, откривам.

сведения → ***данни***: податки, информация, факти.

сведущ → ***вещ 1***: компетентен, опитен.

свеж → прен. ***чист 1***: пресен,

прозрачен.

свенлив → ***стеснителен 1***: срамежлив, притеснителен, срамлив, свит, забутан. → ***стеснителен 2***: срамежлив.

свенливост → ***стеснение***: смущение, притеснение, неловкост, свян, срам, неудобство.

светвам – **1.** Започвам да издавам светлина: **грейвам, засиявам, пламвам** прен., **заблестявам, блясвам.** *Слънцето светна (грейна...) зад облака. Лампите светнаха (грейнаха...). Градът светна (грейна...) от хилядите празнични ракети.* ⇔ ***Ант.*** затъмнявам се, потъмнявам, помръквам. **2.** прен. Започвам да изразявам силна радост, доволство: **грейвам** прен., **засиявам** прен., **просиявам** прен., **заблестявам** (огр. за очи), **блясвам** (огр. за очи), **просветвам** прен. *Лицето ѝ светна (грейна...) при неговата поява. Очите на детето светнаха (грейнаха...), като видя подаръка.* ⇔ ***Ант.*** помръквам, потъмнявам, помрачавам се.

светкавичен → ***мигновен***: моментален, мълниеносен, шеметен.

светъл → ***ясен 1***: безоблачен, ведър, чист. → ***ясен 2***: блестящ, лъчист, сияен.

светя → прен. ***блестя 2***: лъщя, грея.

свечерява се → ***смрачава се 1***: притъмнява, стъмнява(м) се, стъмва(м) се, здрачава се, мръква <се>.

свивам → прен. разг. ***откраднвам 1***: задигам, вдигам, пипвам, отмъквам, гепя, забърсвам. → прен. разг. ***крада***: задигам, пипам, вдигам, присвоявам, гепя.

свиден експр. → ***мил 1***: скъп, любим, обичен, драг.

свидетелство → ***акт 1***: удостоверение.

свиквам – Придобивам навик редовно да правя нещо: **привиквам** непрех., **навиквам, научавам се, приучвам се.** *Келнерът е свикнал / да ни чака / и да ни сервира.* Н. Йорданов. *От мъничка навикнах / да ходя по полята.* Ив. Вазов. *Свикнах (привикнах...) да ста-*

вам рано. Ще свикна (привикна...) с тукашния ред. Свикнал (привикнал...) е да пуши и трудно ще отвикне. ⇔ ***Ант.*** отвиквам, отучвам се. → ***научавам 2***: привиквам, приучвам. → ***приспособявам се 2***: привиквам, адаптирам се, пригаждам се, нагаждам се, аклиматизирам се, акомодирам се.

свиреп експр. → прен. ***буен 1***: стихиен, неудържим, яростен, лют. → ***ожесточен***: остър, лют.

свит → прен. разг. ***необщителен 1***: затворен, неконтактен, неразговорчив, неразговорлив, див. → прен. разг. ***стеснителен 1***: срамежлив, свенлив, притеснителен, срамлив, забутан.

свобода – **1.** Живот, състояние на човек или народ, когато е независим политически, икономически или от някого: **независимост**. *Напред! И все напред! Към подвизи и слава! / В сърцата найнапред свободата изгрява!* П. П. Славейков. *Свободата (независимостта) се извоюва с много жертви. Бой за свобода (независимост).* ⇔ ***Ант.*** робство (вж) **2.** Възможност да се действа без ограничения или принуда, липса на ограничения, принуда: **независимост, воля** (огр.). *Свобода (независимост...) на словото. Свобода (независимост...) на мисълта. Живея на свобода (воля). Издействах си свобода (независимост) в работата.* ⇔ ***Ант.*** ограничения, зависимост.

своеволен – Който става по своя воля и настроение, без задръжки, морал, съобразяване с ред и закон: **самоволен, произволен**. *Своеволни (самоволни...) разпоредби. Своеволно (самоволно...) напускане на работа по всяко време.* → ***своенравен***: вироглав, опърничав, опак, дръпнат, въртоглав.

своеволие – Действие без задръжки и контрол, морал: **произвол, беззаконие, самоуправство** книж., **безчинство** книж. *Своеволията (произволът...) на директора прогониха много хора. В страната своеволи-*

ята (произволът...) намаляха. → ***своенравие***: вироглавство, опърничавост, опакост.

своевременен → ***навременен***: благовременен.

своенравен – Който постъпва според своето желание и настроение, без да се съобразява с други или с приети норми: **своеволен, вироглав** разг., **опърничав** разг. неодобр., **опак** разг. неодобр., **дръпнат** прен. разг. неодобр., **въртоглав** разг. неодобр. *Своенравен (своеволен...) началник. Своенравно (своеволно...) момче. Много е своенравна (своеволна...) и не вярвам да приеме да живее с теб.*

своенравие – Особеност на характера или постъпка, при която няма съобразяване с установен ред, с изисквания или желания на друг: **непокорство, своеволие, вироглавство** разг., **опърничавост** разг. неодобр., **опакост** разг. неодобр. *Неговото своенравие (своеволие...) му създава постоянни конфликти. Проявяваш своенравие (своеволие...).*

своеобразен → ***оригинален 3***: необичасн, особен, необикновен, бамбашка.

свойски → ***фамилиарен***: интимен.

свойствен → ***характерен***: типичен, специфичен, отличителен, присъщ.

свойство → ***качество 1***: характеристика, признак, особеност, черта.

свръх → ***над.***

свързаност → ***връзка 3***: зависимост, взаимозависимост, взаимовръзка, взаимообусловеност.

свързвам → ***сближавам***: сродявам.

свърталище – Място, където се събират много хора или животни, обикн. за да се организират за нещо лошо: **гнездо** прен., **котило** прен. презр. *Тази къща е свърталище (гнездо...) на престъпни групи. Изоставеният двор е свърталище (котило...) на наркомани.*

свършвам – **1.** прех. Слагам край на нещо, правя нещо да е готово: **завършвам, привършвам, приключвам,**

довършвам (огр. за работа), **изкарвам** разг. *Така започнахме живота си, другари мои, / тъй може би ще свършим земните си дни.* Е. Багряна. *Свършвам (завършвам...) плетиво. Свършвам (завършвам...) тема. Свършиха (завършиха...) нова метростанция в София. Свършвам (завършвам...) гимназия. Свършвам (завършвам...) преговори.* ⇔ ***Ант.*** започвам 1 (вж) **2.** Стигам до края си: **завършвам, приключвам.** *Изпитът свърши (завърши...). Войната свърши (завърши...).* ⇔ ***Ант.*** започвам 2, 3 (вж). **3.** непрех. Имам край, завършек: **завършвам, окончавам** (огр. за думи). *Романът свършва (завършва) с епилог. Думата под свършва (завършва, окончава) на „д", а пот на „т".* ⇔ ***Ант.*** започвам 2 (вж). → ***изразходвам 2***: употребявам, изчерпвам, изхарчвам, изконсумирам. → прен. разг. ***умирам 1***: почивам, издъхвам, отивам си, пуквам.

свършек рядко книж. → ***край 1***: граница, предел. → ***край 3***: завършек, приключване, финал.

свъсвам се → ***намръщвам се***: смръщвам се, навъсвам се, намусвам се, нацупвам се, начумервам се, нагрочвам се. → прен. поет. ***притъмнявам 1***: стъмнявам се, стъмвам се, затъмнявам се, мръщя се, намръщвам се, навъсвам се, начумервам се.

свъсен → ***намръщен***: смръщен, навъсен, начумерен. → прен. поет. ***облачен***: заоблачен, мрачен, навъсен, намръщен, смръщен, начумерен, мътен.

свян → ***срам 1.*** → ***стеснение***: смущение, притеснение, неловкост, срам, свенливост, неудобство.

сгазвам разг. → ***смазвам 1***: смачквам, премазвам, прегазвам, размазвам.

сган презр. → ***тълпа //***: сборище, сбирщина, паплач.

сговор → ***разбирателство***: съгласие, единомислие, хармония.

сгоден разг. → ***добър 2***: харен. → ***подходящ 3***: благопри-

ятен, удобен, добър, щастлив.

сграда → ***постройка***: здание, строеж.

сгромолясвам се → ***събирям се 1***: срутвам се, сривам се, разрушавам се, рухвам, срополявам се, падам, гътвам се.

сгрявам се → ***стоплям се 1, 2***: затоплям се, загрявам се.

сгушвам се → прен. ***спотайвам се 1***: потайвам се, притаявам се, гуша се.

сгъвам → ***нагъвам 2***: дипля, надиплям, сдиплям.

сгърчвам се → ***набръчквам се 1***: нагърчвам се.

сдиплям → ***нагъвам 2***: сгъвам, дипля, надиплям.

сдобивам се разг. → ***получавам 2***: придобивам, добивам.

сдружение – Организация на хора с еднакви интереси и цели обикн. за някаква професионална, обществена или политическа дейност: **съюз, обединение, асоциация** книж., **алианс** книж. рядко, **братство** прен. рядко (огр. за обединение по територия, идеи). *Сдружение (асоциация...) на земеделци. Професионално сдружение (съюз...).* ~ ***Близ.*** дружество, компания, корпорация, конфедерация.

сдържам – Не позволявам на нещо да се прояви: **въздържам, възпирам, удържам, потискам, задържам, сподавям, задушавам** прен. (огр. за чувство), **заглушавам** прен. (огр. за чувство). *Сдържам (въздържам...) с усилие гнева си. Едвам сдържа (удържа...) сълзите си да не рукнат. Сдържам (въздържам...) нервите си.. Сдържам (въздържам...) смеха си. Сдържам (въздържам...) изблика на радост.* ⇔ ***Ант.*** отпускам.

сдържан → ***хладнокръвен***: овладян, спокоен, невъзмутим, безстрастен, безтрепетен. → ***спокоен 4***: кротък. → ***тих 4***: спокоен.

сдържаност → ***хладнокръвие***: спокойствие, невъзмутимост, самообладание.

себелюбие → ***егоизъм***: себичност, егоцентризъм.

себеотрицание – Отказване от лично спокойствие, придо-

бивка, щастие и др., жертва на най-важни лични неща: **жертвоготовост, самоотверженост** книж., **самопожертвователност** книж., **саможертва** разш., **всеотдайност**. *Бори се с изключително себеотрицание (жертвоготовност...). Работи с истинско себеотрицание (жертвоготовност...). Проявявам себеотрицание (жертвоготовност...).* ⇔ ***Ант.*** егоизъм (вж).

себичност → ***егоизъм***: себелюбие, егоцентризъм.

севда поет. → ***любов 1***: обич, страст.

сегашен → ***съвременен 1***: днешен, настоящ.

седя несв. → ***стоя 1***: стърча. → ***стоя 2***: престоявам, пребивавам, кисна. → ***бездействам 1***: стоя. → ***бездействам 2***: стоя, седя, стърча, вися, кисна, дремя, кибича. → ***бездействам 3***: стоя, пасувам, спя, дремя.

сеир разг. ирон. → ***спектакъл 3***: представление, цирк, шоу.

сектор → ***отдел 1***: подразделение.

семпъл книж. → ***прост 3***: обикновен, непретенциозен.

сепвам се → ***стряскам се 1***: слисвам се, стъписвам се. → ***изплашвам се***: уплашвам се, стряскам се, подплашвам се.

сервилност книж. → ***угодничество***: подлизурство, подмазвачество, раболепие, лакейство, лакейщина, угодливост, слагачество, блюдолизничество.

сериозен → ***голям 2***: значителен, съществен, важен, едър. → прен. ***задълбочен***: проникновен, дълбок.

сетен поет. → ***последен.***

сечиво → ***средство 1***: оръдие, инструмент.

сещам поет. → ***долавям***: усещам, забелязвам, разбирам, чувствам / почувствам, схващам.

сещам се – Идва ми на ум как да постъпя: **досещам се, съобразявам <се>, хрумва ми**. *Сетих се (досетих се...) как да убедя баща си да ми съдейства. Сещам се (досещам се...), че мога да стигна и по по-кратък път.* →

спомням си: досещам се, припомням си, наумявам си.

сив → прен. *безинтересен 2*: скучен, неинтересен, банален, тривиален книж., делничен, прозаичен, безцветен. → прен. *облачен*: заоблачен, мрачен, навъсен, намръщен, свъсен, смръщен, начумерен.

сивота → прен. *еднообразие 2*: монотонност, монотония, еднообразност, скучност, скука.

сигнализирам → прен. разг. *предупреждавам*: алармирам.

сигурен – **1.** Който заслужава доверие: **верен** (огр. за човек), **надежден, благонадежден** (огр. за човек). *Сигурен (верен...) приятел. Сигурен (верен...) човек на властта. Сигурно (надеждно) средство. Сигурно (надеждно) място.* ⇔ ***Ант.*** несигурен, съмнителен, ненадежден, неблагонадежден. **2.** Който вярва напълно в нещо, в истинността на нещо: **уверен, положителен, убеден.** *Сигурен (уверен...) съм, че ще пътуваме. Сигурни (уверени...) сме, че лечението е правилно.* ⇔ ***Ант.*** несигурен, неуверен. → *безспорен 1*: достоверен, неоспорим, надежден, неопровержим, необорим. → *безспорен 2*: несъмнен, безсъмнен, неоспорим, явен.

сигурно → *явно 3*: изглежда, очевидно, навярно, вероятно. → *безспорно*: несъмнено, безсъмнено, очевидно, положително, безусловно, явно, определено, разбира се.

сиди спец. → *компактдиск*: сидиром диск, диск.

сидиром диск спец. → *компактдиск*: сиди, диск.

силен – **1.** Който има голяма физическа или военна сила: **мощен** експр., **як** разг. *И с грохот страхотен Везувий разтресе / могъщите стави на каменен стан.* Хр. Смирненски. *Силен (мощен...) мъж. Силен (мощен...) борец. Силни (мощни...) ръце. Силен (мощен) противник.* ⇔ ***Ант.*** слаб 1 (вж) // Който има физическа устойчивост, здраве: **крепък, издръжлив.** *Силен*

(крепък...) организъм. ⇔ ***Ант.*** слаб 3 (вж) **2.** Който има големи възможности, мощ, влияние: **могъщ** книж., **мощен, влиятелен** (огр. за човек). *Той никога не парадира, / не търси силни хора – / могъщия човек намира / във себе си опора.* Ал. Геров. *Има силни (могъщи...) приятели. Силен (могъщ...) с парите си. Силна (могъща...) власт. Силни (могъщи...) позиции в службата. Силна (могъща...) съпротива.* ⇔ ***Ант.*** слаб 2 (вж) **3.** За глас, звук – който се проявява със сила: **висок**. *Силен (висок) смях. Силен (висок) рев. Силен (висок) говор.* ⇔ ***Ант.*** слаб 1 (вж), тих 3 (вж) ~ ***Близ.*** гръмък 1 (вж). **4.** Който действа, проявява се с голяма сила: **мощен, могъщ** книж., **голям**. *Силен (мощен...) вятър. Силен (мощен...) удар. Силен (мощен...) натиск. Силни (мощни...) страсти.* ⇔ ***Ант.*** слаб 4 (вж) ~ ***Близ.*** буен 2 (вж), несдържан (вж). **5.** Който се проявява в голяма степен: **дълбок** прен. *Силна (дълбока) ненавист. Силна (дълбока) скръб. Силно (дълбоко) чувство.* ⇔ ***Ант.*** слаб 4 (вж).

силом рядко → ***насила***: насилствено, принудително, зорлем.

силует книж. → ***очертание***: контур, линия.

символ → ***олицетворение 2***: въплъщение.

символичен → ***показателен 1***: симптоматичен, знаменателен, емблематичен.

симпатичен → ***привлекателен 1***: приятен. → ***мил 2***: приятен, ȍбичен, обичлив, драг, любав.

симптом книж. → ***признак 1***: белег, знак, показател, указател, индикация, черта.

симптоматичен книж. → ***показателен 1***: знаменателен, емблематичен, символичен.

симулирам книж. → ***преструвам се 1***: направям се, правя се, престорвам се.

син – Който има цвета на небето: **небесен, лазурен** поет. *Дошло ни си* [кокиче] *в дни бурни, / а небеса лазурни / сънуваш, мило, ти.* Ив. Вазов. *Облечена в синя (небес-*

на) рокля. Сини (небесни...) очи. Сини (небесни...) широти. Лазурен (син) небосвод.

синор → ***граница 1***: межда.

сиромах → ***бедняк***: нищ, голтак.

сиромашия разг. → ***бедност***: беднота, немотия, мизерия, оскъдица, нищета, безпаричие, глад.

сиромашки разг. → ***беден 2***: оскъден, ограничен, недостатъчен, мизерен, скромен.

системен → ***логичен 1***: последователен.

ситен → ***малък 1***: дребен. → рядко разг. ***малък 2***: невръстен, маловъзрастен, дребен.

ситуация книж. → ***положение 2***: състояние, обстановка.

сияен книж. → ***блестящ 1***: бляскав, лъчист, искрящ, лъчезарен, ясен.

сияя → ***блестя 1***: грея, искря, пламенея. → ***блестя 3***: грея, искря, пламтя.

сказание → ***мит 1***: легенда, предание.

скалъпвам разг. → ***инсценирам***: монтирам, скроявам.

скапан → прен. жарг. неодобр. ***лош 1***: недобър, калпав, никакъв.

скапвам се разг. експр. → ***разлагам се 1***: изгнивам, разтлявам се, разплувам се, разкапвам се, сплувам се. → ***уморявам се***: изморявам се, изтощавам се, капвам.

скарване → ***раздор***: конфликт, разпра, разправия, караница, свада, кавга.

скачам → ***закачам[1] 2***: прикачам.

скелет → прен. ***основа 2***: канава, фундамент.

скиталчество книж. → ***скитничество***: скитане, митарство.

скитане → ***скитничество***: скиталчество, митарство.

скитничество – Пътуване по различни места, съпроводено с трудности, лишения, неприятности: **скитане**, **скиталчество** книж., **митарство** обикн. *мн.*, разг. *Години на скитничество (скитане...) за поета. През своето скитничество (скитане...) героят на Байрон Чайлд Харолд попада и на Балканите. Животът му е изпълнен със скитничество*

(скитане...). Разказах му за скитничеството (митарствата) си.

скланям разг. → ***съгласявам се 1***: склонявам, приемам, благоволявам, навивам се, кандисвам.

склонност → ***влечение***: наклонност, предразположение.

склонявам → ***съгласявам се 1***: приемам, скланям, благоволявам, навивам се, кандисвам.

сковавам се → ***замръзвам 1***: заледявам се, вледенявам се. → прен. ***вцепенявам се***: втрещявам се, заковавам се, замръзвам, смразявам се.

скоро – **1.** Не след много време: **наскоро**, **близо** (**близко**). *И птичките пеят и шушнат листа, / че близко е веч жълтолистата есен.* К. Христов. *Изпитите са вече скоро (наскоро...). Скоро (наскоро...) е моментът на съдбовната среща.* **2.** Не преди много време: **наскоро**, **неотдавна**, **неотколе** поет. *Скоро (наскоро...) си пристигнахме. Скоро (неотдавна...) ми писа.* ⇔ ***Ант.*** отдавна, отколе.

скоропреходен книж. → ***кратковременен 1***: кратък, нетраен, недълготраен, недълговечен, мимолетен.

скоростен → ***бърз 1***: ускорен.

скорошен – **1.** Който е станал преди малко време: **неотдавнашен**, **наскорошен** рядко, **близък** (огр.), **неотколешен** поет. *Скорошен (неотдавнашен...) голям успех. Скорошно (неотдавнашно...) земетресение. Скорошни (неотдавнашни...) събития.* ⇔ ***Ант.*** отдавнашен, отколешен, далечен. **2.** Който предстои след кратко време: **недалечен**, **близък**. *Недей сърце на скърби вдава ти; / край близък е на тежките неволи.* П. П. Славейков. *Очакваме скорошна (недалечна...) победа. Предстои скорошна (недалечна...) сватба. Мисля за скорошния (недалечния...) конкурс.* ⇔ ***Ант.*** отдавнашен, отколешен.

скривам – **1.** Слагам нещо или някого, обикн. зад, под друго така, че да не се вижда:

закривам, затулвам, покривам. *Скривам (закривам...) лицето си с ръце. Скривам (закривам...) бележката с книгата. Скрих (закрих, затулих) детето зад себе си.* ⇔ ***Ант.*** откривам 1 (вж). **2.** Правя нещо или някой да бъде на неизвестно място: **укривам, прикривам, потулвам**. *Скривам (укривам...) престъпник. Скривам (укривам...) пари.* ⇔ ***Ант.*** разкривам 2 (вж); предавам 2 (вж). **3.** Не казвам, премълчавам нещо: **укривам, прикривам, спотаявам, затаявам** рядко. *Скривам (укривам...) истината. Скривам (укривам...) намеренията си. Скривам (укривам...) новината.* ⇔ ***Ант.*** разкривам 1 (вж), откривам 2 (вж).

скривам се → ***крия се 1***: потулвам се, туля се. → ***крия се 2***: укривам се, потулвам се, покривам се.

скрит → ***таен 1***: скришен, потаен. → ***прикрит 1***: потаен, подмолен, таен. → ***прикрит 2***: таен, потаен, неявен.

скрито → ***тайно***: скришно, потайно, крадешком.

скришен → ***таен 1***: потаен.

скришно → ***тайно***: потайно, скрито, крадешком.

скромен → прен. ***недостатъчен***: ограничен, оскъден, беден, мизерен.

скроявам → прен. ***инсценирам***: монтирам, скалъпвам.

скръб → ***мъка 2***: страдание, тъга, горест, терзание, болка, покруса, нерадост, жалба.

скръбен → ***тъжен 1***: печален, нерадостен, невесел, горестен, тъжовен, безрадостен, безутешен, горък. → ***тъжен 3***: печален, нерадостен, невесел, горестен, безрадостен.

скудоумие книж. → ***глупост 1***: гламавщина, глупащина, плиткоумие, тъпоумие, тъпота, тъпоглавие, щуравост, простотия, будаллък.

скука → прен. ***еднообразие 2***: монотонност, монотония, еднообразност, скучност, сивота.

скучен → ***безинтересен 1***: отегчителен, досаден, дотеглив, неинтересен, неза-

нимателен. → ***безинтересен 2***: неинтересен, банален, тривиален книж., делничен, прозаичен, безцветен, сив.

скучност книж. → прен. ***еднообразие 2***: монотонност, монотония, еднообразност, скука, сивота.

скъп → ***ценен 1.*** → ***богат 2***: богаташки, скъп, луксозен, скъпарски. → ***мил 1***: обичен, любим, драг.

скъпарски разг. → ***богат 2***: богаташки, скъп, луксозен.

скъпоценен – **1.** Който има много висока цена, много ценен: **безценен**, **драгоценен** книж. *Скъпоценни (безценни...) предмети за украса. Скъпоценен (безценен...) камък.* **2.** прен. Който има много добри качества и голямо значение, роля за някого, нещо: **безценен**, **неоценим**, **драгоценен** прен. книж., понякога ирон., **златен** прен. *Скъпоценен (безценен...) дар от приятели. Скъпоценен (безценен...) исторически документ. Скъпоценен (безценен...) син.*

скърбя – Изпитвам скръб, мъка: **тъжа**, **тъгувам** поет., **жаля** рядко. *Не плачи, майко, не тъжи, че станах ази хайдутин, / хайдутин, майко, бунтовник, та тебе, клета, оставих за първо чедо да жалиш!* Хр. Ботев. ⇔ ***Ант.*** радвам се.

скътвам → ***запазвам 1***: опазвам, съхранявам, увардвам, спастрям.

слаб – **1.** Който няма физическа сила или издръжливост: **безсилен**, **немощен**, **хилав**. *Слаб (безсилен...) си за борба с такъв бабанка. Слаби (безсилни...) ръце. Слаба (безсилна...) воля.* ⇔ ***Ант.*** силен 1 (вж). **2.** Който няма сили и възможности да се справи с нещо трудно, опасно: **безсилен**, **безпомощен**, **беззащитен** (огр. за човек). *Слаб (безсилен...) съм в борбата за такава каузи. Слаб (безсилен...) аргумент.* ⇔ ***Ант.*** силен 2 (вж). **3.** Който няма достатъчно съпротивителни сили, за да устои на неблагоприятни въздействия: **неустойчив**, **неукрепнал**, **незаякнал**, **крехък** прен., **неиздръжлив**, **хи-**

лав, **нежен** прен. *Още съм слаб (неукрепнал...) след операцията. Слаб (неукрепнал...) организъм. Слабо (неустойчиво, крехко) растение.* ⇔ ***Ант.*** силен 1, здрав 1 (вж). **4.** Който действа, проявява се без сила: **немощен**, **тих** (огр.). *Слаб (тих) вятър. Слаба (немощна) съпротива. Слабо (немощно) въздействие.* ⇔ ***Ант.*** силен 4 (вж). **5.** Който няма достатъчно мускулна маса, тлъстини на тялото: **мършав**, **кльощав**, **сух**, **изпит** прен., **аскетичен**, **постал**. *Слабо (мършаво...) тяло. Слаб (мършав...) мъж. Слаб (мършав...) старец. Слабо (мършаво...) лице.* ⇔ ***Ант.*** дебел 1 (вж) // Който има тясна фигура, тяло и кости, покрити с малка мускулна маса: **тънък**, **изящен**, **фин**. *Ей те тебе, тънка Стано, / дека мама да те види, / да те види, да те чуе?* Нар. пес. *Висока, слаба (тънка...) и стройна девойка. Слаба (тънка...) ръка. Слаби (тънки...) пръсти.* ⇔ ***Ант.*** дебел 1 (вж). **6.** Който не е достатъчно здрав, издръжлив, устойчив на силово въздействие: **нестабилен**, **нездрав**, **неиздръжлив**, **неустойчив**. *Слаби (нестабилни...) подпори. Слаб (нестабилен...) клон. Слаба (нестабилна...) стена.* ⇔ ***Ант.*** здрав 1 (вж), устойчив (вж). → ***нежен 2***: крехък, неустойчив. → ***тих 1***: глух, приглушен, нисък. → прен. ***бездарен 1***: неспособен, посредствен, неталантлив, некадърен. → прен. ***бездарен 2***: посредствен, неталантлив, некадърен.

слабост – **1.** Липса на достатъчно физически сили, здраве: **безсилие**, **немощ**, **немощност**. *Виж, немощност на твоя трон царува, / под сълзите на всички знамена.* Т. Траянов. *Изпитваше голяма слабост (безсилие...) след прекараната болест. Слабостта (безсилието...) му да върви се вижда.* ⇔ ***Ант.*** сила, мощ, крепкост. **2.** Липса на възможности, на сила за защита, противодействие на

нещо: **безсилие, немощ, безпомощност.** *Слабост (безсилие...) на войските. Слабост (безсилие...) на властта да се справи с икономическите проблеми. Слабост (безсилие...) на дъщеря да помогне на майка си.* ⇔ ***Ант.*** сила, мощ, могъщество. → прен. ***недостатък***: недъг, несъвършенство, дефект, кусур, минус, махана. → прен. ***влечение***: наклонност, склонност, предразположение.

слабохудожествен → ***нехудожествен***: нискохудожествен.

слава – Голяма, широка известност и възхвала за нещо сторено, което има голямо значение и е много добро: **прослава** (рядко), **лаври** прен. книж. *Напред! И все напред! Към подвизи и слава! / В сърцата най-напред свободата изгрява!* П. П. Славейков. *И не с прослава гроба ми да кичат, / а затова, че твой съм, че обичам / земята ти.* Кр. Вълков. *Защото бе честито* [нашето поколение] / *товара да поеме / на сънища големи / и с лаври, кръв покрито / да стигне идеали – / до днеска блян остали.* Ив. Вазов. *Славата на епопеята на Шипка се носи през вековете.* ~ ***Близ.*** прослава (вж).

славен – Който се ползва с голяма известност, слава заради свои положителни качества или прояви: **прославен** (огр. обикн. за човек, място), **прочут, знаменит, легендарен, чутовен** поет., **чутен** поет. рядко. *Перущице славна, гнездо на герои!* Ив. Вазов. *Там нейде, навръх планината, /що небето синьо крепи с рамената, / издига се някой див, чутовен връх, / покрит с бели кости и със кървав мъх, / на безсмъртен подвиг паметник огромен.* Ив. Вазов. *Вазов възпява подвига на нашите славни (прославени...) опълченци. Кирил и Методий са славни (прославени...) книжовници. Славно (знаменито...) минало на древна Елада. М. Кюри е славна (прославена...) хи-*

мичка. Паганини е славен (прославен...) музикант. Славни (знаменити...) дни. → прен. рядко ***прекрасен***: чудесен, чуден, дивен, възхитителен, прелестен, великолепен, превъзходен, разкошен.

славословие книж. → ***възхвала 1***: хвалебствие, адмирация, дитирамби.

славословя книж. експр. → ***възхвалявам***: величая, възвеличавам, превъзнасям, адмирирам, възнасям.

слагам → ***поставям 1***: турям, бутвам, бутам. → ***поставям 2***: слагам, инсталирам. → ***оставям 1***: поставям, турям. → прен. ***определям 2***: поставям, турям.

слагачество разг. неодобр. → ***угодничество***: подлизурство, подмазвачество, раболепие, сервилност, угодливост, лакейство, лакейщина, блюдолизничество.

сладък прен. → ***приятен 1.***

следа → ***знак 1***: белег, диря, отпечатък, печат.

следствие юрид. → ***разследване***: обследване, анкета.

следя → ***внимавам 2***: гледам, бдя, наблюдавам.

сливам → ***обединявам 1***: съединявам, събирам, интегрирам.

слизам – **1.** Придвижвам се надолу: **спускам се.** *Мрак се в ъглите таи. / Слезнали после на двора, / а горе / вече зората блести.* Н. Вапцаров. *Слязох (спуснах се) по стълбата. Слязохме (спуснахме се) от планината с лифта. Самолетът бавно слезе (спусна се) на пистата.* ⇔ ***Ант.*** качвам се 1 (вж). **2.** прен. За път, река и др. – разположен съм в посока надолу: **спускам се.** *Пътеката слиза (спуска се) стръмно надолу. Гората слиза (спуска се) до самото село.* → ***спадам 1***: намалявам[1], понижавам се, снижавам се, падам.

слисвам разг. → ***смайвам***: поразявам, изумявам[1], зашеметявам, втрещявам, шашвам.

слисвам се → ***стряскам се 1***: сепвам се, стъписвам се.

слово рядко → ***дума 1***: реч, лаф.

словесност книж. → ***литература***: книжнина, писме-

ност, книжовност.

сложен – Който е съставен от много части или особености, качества: **компилициран** книж., **заплетен** прен., **засукан** прен. разг. *Сложна (комплицирана...) плетка. Сложен (комплициран...) сюжет. Сложно (комплицирано...) устройство. Положението ви е доста сложно (комплицирано...). Сюжетът е доста сложен (заплетен...).* ⇔ ***Ант.*** прост 2 (вж) ~ ***Близ.*** усложнен. → прен. ***труден 1***: мъчен, тежък.

слой → ***пласт***: ред.

сломявам книж. → ***побеждавам 1***: надвивам, сразявам, съкрушавам, смазвам. → ***съкрушавам 1***: съсипвам, смазвам, разсипвам, убивам, разбивам, пречупвам.

служа рядко → ***работя 2***: бачкам.

служа си → ***използвам 1***: ползвам, употребявам. → ***използвам 2***: употребявам, боравя, оперирам.

служба → ***работа 2***: занятие, препитание, поминък, длъжност, бизнес, хляб.

случвам се – Има ме, проявявам се като факт в действителността: **ставам²**, **извършвам се**, **осъществявам се**, **реализирам се** книж., **протичам**, **развивам се** прен. огр., **разигравам се** прен. огр. *Отвори ли вече даскала школото? / Случи ли се нещо ново у селото?* Елин Пелин. *Атентатите в Ню Йорк се случиха (станаха...) пред очите на целия свят. Събитията в „Гераците" се случват (стават...) на село. Не знам какво се е случило (станало...), защото не бях при тях. Изграждането на нов завод непременно ще стане (ще се осъществи, ще се реализира, ще се случи* нов. нежел.*) в следващите 1–2 г.* → ***оказвам се 2***: улучвам се.

случка → ***епизод 1***: събитие.

слушам → стесн. ***чувам 2***: вслушвам се.

смазвам – Със силен натиск или удар развалям, увреждам формата на нещо: **смачквам**, **размазвам** експр., **премазвам** (огр. –

при движение), **прегазвам** (огр. – при движение), **сгазвам** (огр. - при движение) разг. *Смазвам (смачквам...) буболечка. При падането си сградата смаза (смачка...) много народ. Ударът е смазал (смачкал) багажника на колата. Заканва се, че ще те смаже (смачка, размаже) от бой.* → прен. експр. ***побеждавам 1***: надвивам, сломявам, сразявам, съкрушавам. → прен. експр. ***разгромявам***: потушавам, усмирявам, потъпквам. → прен. експр. ***съкрушавам 1***: сломявам, съсипвам, разсипвам, убивам, разбивам, пречупвам.

смайвам – Учудвам много силно с положителни или отрицателни качества, прояви: **изумявам**[1] книж., **поразявам** книж., **зашеметявам** прен. експр., **втрещявам** експр., **шашвам** разг. експр. *Дворците смайват (изумяват...) с красотата и богатствата си. Неговото избухване ме смая (изуми...). Смаях (изумих...) съучениците си с този цитат.* ~ ***Близ.*** учудвам (вж).

смалявам → ***намалявам***[2]: съкращавам, ограничавам, редуцирам.

смахнат разг. → ***ненормален 2***: луд, побъркан, умопобъркан, безумен, умопомрачен, откачен, мръднал, сбъркан.

смачквам → ***смазвам 1***: премазвам, прегазвам, сгазвам, размазвам.

смел – **1.** Който без страх се излага на опасности, трудности: **безстрашен, храбър, неустрашим, сърцат** разг., **юначен** разг. рядко, **куражлия** разг. *Изгнаници клети, отломка нищожна / от винаги храбър народ мъченик.* П. К. Яворов. *Смел (безстрашен...) воин. Смели (безстрашни...) мъже. Смели (безстрашни...) планинари.* ⇔ ***Ант.*** страхлив 1 (вж). **2.** Който е проява на такова качество: **безстрашен, храбър, сърцат** разг., **юначен** разг. рядко. *Смела (безстрашна...) постъпка. Смело (безстрашно...) държание. Смело (безстрашно, храбро) спускане от ска-*

листия връх. ⇔ ***Ант.*** страхлив 2 (вж). ~ ***Близ.*** героичен; решителен, непоколебим. **3.** Който преодолява условностите, обикновените възможности и е свързан с риск: **дързък, дръзновен** книж. *Смел (дързък...) замисъл. Смела (дръзка...) мисъл. Смело (дръзко...) решение.* ⇔ ***Ант.*** плах, боязлив. **4.** Който е на смел човек, на юнак: **безстрашен, храбър, неустрашим, юначен** разг. рядко, **юнашки** разг. *Аз нося сърце юнашко, / глас имам меден загорски.* Хр. Ботев. *Смел (безстрашен...) характер.* ⇔ ***Ант.*** страхлив 1 (вж).

смесен → ***разнообразен 1***: разновиден, различен, разнороден, разнотипен, нееднороден, разен, всякакъв, пъстър, шарен.

смирен → ***покорен***: послушен, безропотен, овчедушен.

смирявам се → ***укротявам се***: умирявам се, успокоявам се, мирясвам, кротвам.

смислен → ***разумен 2***: рационален, логичен, целесъобразен. → ***логичен 2***: приемлив, убедителен. → ***съдържателен 1***: дълбок. → ***съдържателен 2***: богат, запълнен.

смисъл – Разумна причина за нещо: **логика** прен., **основание.** *Какъв е смисълът (логиката...) да започваш работа на ново място? Няма смисъл (логика...) да вземаш частни уроци при толкова добър учител в училище. Не намирам смисъл (логика...) в този бунт.* → ***значение 1***: съдържание. → прен. ***значение 1 //***: съдържание.

смразявам се → прен. ***вцепенявам се***: втрещявам се, сковавам се, заковавам се, замръзвам.

смрачавам се → ***притъмнявам 1***: затъмнявам се, смръщвам се, мръщя се, намръщвам се, навъсвам се, свъсвам се, начумервам се.

смрачава се безл. → Става мрачно, настъпва полумрак поради скриване на слънцето при залез: **стъмнявам се** (безл. **стъмнява се**), **стъмвам се** (безл. **стъмва се**), **притъмнява**, **здрачава се**,

свечерява се, мръква <се>. *Смрачава се. Бледнеят небесата / прохладна нощ замества знойний ден.* К. Христов. *Зимний ден се веч преваля / и небето се стъмни.* Ив. Вазов. *Ако мръкне... Наистина мръкна, / колко страшно тогаз притъмня.* П. Матев. *Смрачи се (стъмни се...) и захладя. Вече се смрачава (стъмнява...), трябва да се прибирам.* ⇔ ***Ант.*** развиделява се, зазорява се.

смръщвам се → ***намръщвам се***: свъсвам се, навъсвам се, намусвам се, нацупвам се, начумервам се, нагрочвам се. → прен. поет. ***притъмнявам 1***: стъмнявам се, стъмвам се, затъмнявам се, мръщя се, намръщвам се, свъсвам се, навъсвам се, начумервам се.

смръщен → ***намръщен***: свъсен, навъсен, начумерен. → прен. поет. ***облачен***: заоблачен, мрачен, навъсен, намръщен, свъсен, начумерен, мътен.

смут → прен. ***бунт 1***: размирица, метеж, вълнение.

смутѐн – Който е обхванат от душевно неспокойствие, нерешителност, объркаост и не може да реагира нормално: **неспокоен, притеснен, объркан, неадекватен** прен. книж. *Изглеждаше много смутен (неспокоен...). Детето е смутено (неспокойно...) и не може да отговаря добре.* ⇔ ***Ант.*** спокоен, хладнокръвен (вж).

смӯтен → ***бунтовен 3***: бунтарски, размирен, метежен, неспокоен, тревожен, бурен, буреносен, бурлив.

смущавам → ***безпокоя 1***: преча, обезпокоявам, притеснявам, тревожа. → ***тревожа 1***: безпокоя, плаша, притеснявам.

смущение → ***стеснение***: притеснение, неловкост, свян, срам, свенливост, неудобство.

смъквам → ***свалям 1***: снемам. → прен. ***свалям 3***: събарям, детронирам, махам.

смъквам се → прен. разг. ***отслабвам 1***: изтънявам, отънявам.

смълчавам се → ***млъквам***:

замълчавам, замлъквам, умълчавам се, онемявам, занемявам.

смърт – **1.** Край на живота на живо същество: **кончина** книж. търж., **край** прен., **умирачка** разг. пренебр. *За сърцата, що се любят, / и смъртта не е раздяла.* П. П. Славейков. *Съобщиха му за смъртта (кончината) на чичо му. След смъртта (кончината...) на поета къщата му става музей. Неочаквана смърт (кончина...).* ⇔ ***Ант.*** живот 1 (вж). **2.** Насилствено отнемане на живота: **гибел, загиване**, **край** прен. *Много четници от четата на Бачо Киро намират смъртта (гибелта...) си край Дряновския манастир. Геройската смърт (гибел...) на Ботев.* ⇔ ***Ант.*** живот 1 (вж).

смъртоносен – Който носи смърт: **убийствен**, **гибелен** книж. *Гибелен облак сliза. / И отровен дъжд пустините полива.* Л. Левчев. *Смъртоносна (гибелна, убийствена...) война. Смъртоносен (гибелен, убийствен...) поход през високата планина зиме. Гибелно (убийствено...) дело.*

смътен → ***неясен 1***: недоловим, непонятен, невнятен, мъгляв, мътен, неопределен. → ***неразбираем 2***: неясен, невнятен.

смятам – **1.** Правя сметка, изчисление за нещо: **пресмятам**, **изчислявам**, **броя** несв., прен. *Смятам (пресмятам...) приходите. Не съм смятал (пресмятал...) годините от това събитие. Смятам (пресмятам...) пари.* **2.** Имам виждане, мнение за нещо, че е или трябва да бъде по определен начин или че нещо, някой е някакъв: **мисля** несв., **считам** нежел., **намирам**, **имам** несв., прен. *за* (огр.), **преценявам**. *Смятам (мисля, считам, намирам, преценявам), че утре ще е потопло. Аз те смятах (мислех, имах за...) разумен младеж. Смятате (мислите...) ли, че книгата заслужава оценките в печата?* → прен. ***предполагам 1***: мисля, допускам, считам, стру-

ва ми се, вярвам. → прен. ***възнамерявам***: проектирам, предвиждам, планирам, мисля, готвя се, каня се, гласья се, тъкмя се, кроя.

снабдявам → ***прокарвам 3***: доставям, докарвам.

снага поет. → ***тяло 2***: фигура, телосложение, стан.

снемам → ***свалям 1***: смъквам. → ***свалям 4***: махам, отстранявам.

снижавам → ***понижавам 1***. → ***понижавам 2***: свалям, намалявам.

снижавам се → ***спадам 1***: намалявам, понижавам се, падам.

собствен → ***личен[1] 1***: индивидуален, самостоятелен, частен, субективен, персонален.

собственик – Човек, който притежава някакъв имот, нещо: **притежател, владетел, господар, стопанин, сайбия** простонар., **хазяин**. *Собственик (притежател...) на земята. Собственик (притежател...) на замък. Собственик (притежател...) на къща.*

солиден → ***устойчив 1***: стабилен, непоклатим, здрав, крепък, як, гранитен, железен. → огр. ***здрав 1***: устойчив, издръжлив, крепък, як, железен, жилав, корав, человечен. → ***представителен 2***: внушителен, достолепен, мастит.

сондаж → прен. книж. ***анкета 1***: проучване, допитване.

сорт → ***вид 3***: разновидност, тип.

сортирам → ***разпределям***: класифицирам, групирам, класирам, категоризирам.

социален → ***обществен 1***.

соча несв. → ***посочвам 1***: показвам. → прен. ***показвам 2***: указвам, посочвам. → прен. ***предвещавам 1***: показвам. → прен. ***отбелязвам 2***: изтъквам, забелязвам, подчертавам, посочвам.

сочен → прен. разг. ***възпълен***: закръглен, загладен, налят.

спадам – Ставам по-малък по степен, сила или дълбочина: **намалявам[1], понижавам се, снижавам се, падам** прен. разг. *Температурите спадат (намаляват...). Нивото на реката спадна (на-*

маля...). Цените ще спаднат (намалеят...). Напрежението спадна (намаля...). ⇔ ***Aнт.*** увеличавам се 2, 3 (вж). → ***намалявам***[1] ***2***: отслабвам, притъпявам се.

спазарявам разг. → ***наемам***: уславям, ангажирам, вземам, пазаря, ценявам, цаня.

спастрям нар. → ***запазвам 1***: опазвам, съхранявам, скътвам, увардвам.

спасявам се – **1.** Избягвам беда, опасност: **избавям се, отървавам се** разг., **отървам се** разг. *Спасявам се (избавям се...) с бягство от нападател. Районът се спаси (избави се...) от сушата с новите канали. Едвам се спасих (избавих...) от едни безстопанствени кучета.* **2.** Успявам да направя да не ми се случи неприятност, нещо неприятно: **измъквам се** прен. разг., **избавям се, избягвам**[2] **/ избегна, отървавам се** разг., **отървам се** разг., **откачвам се** прен. разг. *Спасих се (измъкнах се...) с хитрост от нежелания компаньон. Едвам се отървах (откачих) от събранието.*

спектакъл – **1.** Изпълнение на драматично произведение пред публика: **представление**. *Тази вечер спектакълът (представлението...) се отложи поради заболяване на артист. За новогодишната нощ подготвихме хумористичен спектакъл (представление).* **2.** Забавна програма, музика и др.: **шоу**. *Спектакълът (шоуто) бе на високо ниво. Подготвихме чудесно шоу (спектакъл) за края на годината.* **3.** прен. ирон. Забавно зрелище, гледка: **представление** прен. ирон., **цирк** прен. разг. ирон., **шоу** прен. разг. ирон., **сеир** разг. ирон. *Какъв е този спектакъл (представление...), който се разиграва в дирекцията? Страхотно шоу (спектакъл...) стана, когато приятелката ми се плъзна и падна на снега и повлече още трима след себе си.*

специфичен книж. → ***характерен***: свойствен, типичен,

присъщ, отличителен.

спечелвам – 1. Придобивам средства, пари с труд, от награда или друг почтен начин: **припечелвам, печеля** несв., **изкарвам, получавам, изработвам, изваждам** прен. разг., **вадя** несв., прен. разг., **правя** несв., прен. разг., **направям** прен. разг., **докарвам си** разг. *Спечелвам (припечелвам...) 100 лв. Спечелвам (припечелвам...) добри доходи. Доста пари спечелихме (изкарахме...) от винарство.* **2.** прен. Внушавам силна симпатия с личните си качества: **печеля** несв., прен., **покорявам** прен., **завладявам** прен., **завоювам** прен. (огр.). *Ще разбереш, че вожд гради на пясък, / на гнет кога се уповава, / че меч безмилостен уста запушва, / ала сърца не завладява.* Ст. Михайловски. *Жената ни спечели (покори, завладя) с искрената си болка и молба.* ⇔ ***Ант.*** загубвам, изгубвам.

спешен → ***бърз 3***: неотложен, незабавен.

спипвам разг. неодобр. → ***хващам 3***: улавям, залавям, задържам, пипвам, гепя.

спирам – 1. прех. Правя нещо да не се движи, да не действа, да не става: **преустановявам** книж., **прекъсвам, пресеквам** рядко, **стопирам** нов. нежел. *Спирам (преустановявам...) движение. Спирам (преустановявам...) предаване. Спирам (прекъсвам) ток. Спирам (преустановявам...) кражбите на коли.* ⇔ ***Ант.*** възобновявам, пускам. **2.** прех. Правя или принуждавам някого, нещо да не върви, да не отива някъде: **възпирам, задържам, удържам.** *Спри (задръж...) го, да ме почака! Спирам (възпирам...) детето да не ходи на училище. Не мога да спра (възпра...) сина си да не следва.* ⇔ ***Ант.*** пускам. **3.** прех. Правя, съдействам нещо да не става, да не продължава: **преустановявам** книж., **прекратявам, прекъсвам.** *Спирам (прекратявам...) спор. Прекратявам (спирам...) стачка. Спирам*

(прекратявам...) изпълнението на хора. Спирам (прекратявам...) временно опитите. ⇔ ***Ант.*** започвам 1., **4.** непрех. Преставам да вървя, да се движа: **спирам се, възпирам <се>** рядко. *И глухо тук-таме с тояжката почуква, / разветрил белите коси. / Възпира в миг, поема дъх и хуква: да го спаси, да го спаси!* Хр. Смирненски. *Спрях (спрях се...) да те почакам. Спри (спри се...) за малко! Колата спря (спря се) до тротоара.* ⇔ ***Ант.*** тръгвам 1 (вж). **5.** непрех. Преставам да ставам, да се върша: **прекратявам се, преустановявам се** непрех., книж., **прекъсвам (се)** непрех. *Дейността спря (се прекрати...). Обсъждането спира (се прекратява...).* ⇔ ***Ант.*** започвам 3 (вж).

спирам се → ***спирам 3***: възпирам се.

спирачка → прен. ***пречка***: спънка, препятствие, задръжка, бариера.

сплотен → ***дружен 1***: задружен, единодушен, единен.

сплотеност → ***единство 3***: единение.

сплотявам → ***обединявам 2***: консолидирам.

сплувам се разг. → ***разлагам се 1***: изгнивам, разтлявам се, разплувам се, разкапвам се, скапвам се.

сподавям → ***сдържам 1***: въздържам, възпирам, задържам, удържам, потискам, задушавам, заглушавам.

сподвижник рядко → ***другар 2***: сратник.

споделям → ***откривам 2***: разкривам, доверявам, поверявам, издавам, изказвам.

спокоен – **1.** Който е изпълнен със спокойствие, в който няма грижи, вълнения, безредие, бунтове и под.: **мирен, тих** прен., **безбурен** прен., **безметежен** книж., **безтревожен** книж. рядко, **безоблачен** прен. книж. *Водя спокоен (мирен...) живот. В село животът е много спокоен (мирен...). Спокойни (мирни...) години. Старостта ми не е никак спокойна (мирна...).* ⇔ ***Ант.*** неспокоен (вж); бунтовен (вж). **2.** Който проти-

ча без смущения, трудности, спънки и под.: **безметежен** книж., **безтревожен** книж. рядко. *Спокойно (безметежно...) пътуване. Спокоен (безметежен...) сън. Спокойна (безметежна...) служба.* ⇔ ***Ант.*** неспокоен, бурен, тревожен. **3.** През или в който няма, не бушува буря: **безбурен, тих**. *Спокойно (безбурно...) лято. Спокойно (безбурно...) море.* ⇔ ***Ант.*** бурен 1, 2 (вж). **4.** Който не е буен, несдържан или изразява спокойствие: **сдържан, кротък**. *Ех, там, в полята бойни / войник се мярка сив, / с черти добри, спокойни, / безимен и свенлив.* Ив. Вазов. *Спокоен (сдържан...) характер. Спокойно (кротко...) дете. Спокоен (сдържан...) глас. Спокойни (сдържани...) чувства. Спокойни (сдържани...) думи.* → ***тих 4***: сдържан. ⇔ ***Ант.*** буен 2 (вж). → ***тих 4.*** → ***хладнокръвен***: овладян, невъзмутим, безстрастен, безтрепетен, сдържан. ~ ***Близ.*** хладнокръвен.

спокойно – Без тревоги и вълнения: **безметежно** книж., **безтревожно** книж. рядко, **безбурно** прен., **тихо** прен. *Живея си спокойно (безметежно...) и на никого не преча. Годината мина спокойно (безметежно...).* ⇔ ***Ант.*** неспокойно, тревожно, бурно.

спокойствие – **1.** Отсъствие на тревоги, вълнения: **покой, мир**. *Да, роб е той, народа, и спи дълбоко, гробно, / в безчувственост нехайна, в мълчание беззлобно / на привичен покой.* П. К. Яворов. *Нужно ми е спокойствие (покой...) вкъщи. Загубихме си спокойствието (покоя).* **2.** Липса на шум, звукове, говор: **покой, тишина, безмълвие, глухота** прен. *Обичам спокойствието (покоя...) на планината. Дразни го спокойствието (покоят...) на селския живот.* → ***хладнокръвие***: самообладание, сдържаност, невъзмутимост.

сполучлив → ***успешен 1***: благополучен, удачен. → ***подходящ 1***: уместен, удачен.

сполука → ***успех 1.*** → ***постижение 1***: успех, завоевание, достижение, победа.

спомням си – Възобновявам в паметта си нещо забравено или спомена за някого, нещо: **сещам се, досещам се, припомням си, наумявам си** разг. *Есен вей, /.../ гинат цветенцата скромни. / Вчера бяха, днес ги няма – / кой за тях ще си припомни?* Ив. Вазов. *Духа вятърът есенни, / сваля листи позлатени, / духа, нейде ги отвява: / кой за тях си наумява?* Ив. Вазов. *Сетих се (спомних си...) цялото стихотворение. Сещам се (спомням си...), че имам среща.* ⇔ ***Ант.*** забравям (вж).

спомоществувател → ***дарител 2***: донор, спонсор.

спонсор → ***дарител 2***: спомоществувател, донор.

спонсорирам → ***финансирам.***

споразумение – Единно мнение по някакъв важен проблем на заинтересовани лица, партии и др., обикн. с различни интереси: **консенсус** спец., **съгласие**. *Не можаха да постигнат споразумение (консенсус...) за много точки от бюджета. Депутатите се опитаха да решат проблема със споразумение.* → ***условие 4***: уговорка.

спорен[1] – Който предизвиква спор: **дискусионен** книж. *Въпросът за закриване на Атомната електроцентрала бе много спорен (дискусионен).* ⇔ ***Ант.*** безспорен.

спорен[2] → нар. ***плодороден 1***: плодовит, плодоносен, родлив, родовит, благодатен, хлебороден, урожаен. → ***продуктивен 1***: производителен, плодоносен, благодатен, плодовит.

споря несв. – Изказвам несъгласие с нещо или някого: **дискутирам** книж., **полемизирам** книж. рядко, **препирам се** разг. (огр. за енергично действие), **разправям се** разг. *Ние спориме / двама с дама / на тема: / „Човекът на новото време".* Н. Вапцаров. *Често спорим (дискутираме...) по политически въпроси. Много обича да спори (дискутира...). Постоянно чувам*

съседите да спорят (да се препират, разправят...). ⇔ ***Ант.*** съгласявам се.

способ книж. → ***начин 1***: маниер. → ***начин 2***: средство, прийом, колай.

спотайвам → ***скривам 3***: укривам, прикривам, спотаявам, затаявам.

спотайвам се – **1.** Мълча, за да не ме забележат, да не се покажа наяве: **потайвам се** несв., **притаявам се** рядко, **гуша се** несв., прен., **сгушвам се** прен. *Къде ли се спотайват (потайват...) децата? Спотаих се (притаих се, сгуших се) в килера и замрях.* **2.** Съдържам се, има ме някъде, без да се забелязвам и проявявам: **крия се** несв., **тая се** несв., **дремя** несв., прен., **потайвам се** несв. *Мрак се в ъглите таи. / Слезнали после на двора, / а горе / вече зората блести.* Н. Вапцаров. *Отечество, не си ли достойно за любов? / Какъв ли свят прекрасен в теб йоще скрит остава? / Какви ли тайни дремят, богатства, красоти / по твоите долини, поля и висоти?* Ив. Вазов. *В българската душа се спотайват (крият...) неимоверни сили и издръжливост. Какво ли се спотайва (крие...) зад тази загадъчна усмивка?*

спотаявам → ***скривам 3***: укривам, прикривам, спотайвам, затаявам.

спохождам разг. → ***посещавам***: ходя, отивам, навестявам, наобикалям, обикалям.

справедлив – Който постъпва или става съобразно с правдата, с истинските качества и прояви на нещо или някого: **обективен**, **безпристрастен**. *Наградата е тежко бреме / за справедливия поет.* М. Ганчев. *Справедлив (обективен...) баща. Справедлив (обективен...) съдия. Справедлива (обективна...) оценка. Справедливо (обективно...) разпределяне на печалба. Справедливо (обективно...) решение.* ⇔ ***Ант.*** несправедлив, необективен, пристрастен. → ***основателен 2***: заслужен.

спретвам разг. → ***приготвям 1***: правя (направям). → ***ор-***

ганизирам 1: уреждам, устройвам, нагласям, нагласявам, подготвям.

сприхав → ***раздразнителен***: избухлив, гневлив, нервен, кибритлия, барутлия.

спускам се (спущам се) – Отправям се, насочвам се много бързо нанякъде или за някаква дейност: **втурвам се, затичам се, устремявам се, впускам се, побягвам, понасям се, хуквам** разг., **стрелвам се** поет. експр., **юрвам се** разг. *Към майката щерка, към щерката майка / се спуснаха виком веднага.* П. П. Славейков. *А дигна той меча, и вихром се втурна / тълпа гладиаторска с вик.* Хр. Смирненски. *Затече се малка мома, / отвори си вити порти.* Нар. пес. *Изгладнеем ли съвсем – / ще хукнем всички към съвета / и, като почнеме от кмета, / безмилостно ще изядем / и сетния чиновник дребен.* Хр. Смирненски. *През трупа му с рев се тълпата понесе, / пробила си шеметно път.* Хр. Смирненски. *Как бързо се раждаше / трескава жажда / напролет, / когато шумолят / листата на двора, / в простора / когато / се стрелваше ято от птици.* Н. Вапцаров. *Майката се спусна (втурна, юрна...) да посрещне децата. Народът се спусна (втурна...) към площада. Спуснахме се (втурнахме се...) на помощ.* → ***слизам 1, 2, 3.*** → ***падам 1, 3.***

спъвам → пред. ***преча 1***: препятствам, саботирам, задържам.

спънка → ***пречка***: препятствие, спирачка, задръжка, бариера.

спътник – **1.** Човек, с когото някой пътува или отива някъде заедно: **другар** разш., **компаньон, компания** прен. *Имах забавен спътник (другар...) във влака. Ще ми бъдеш спътник (другар...), докато вървим към училище.* **2.** Изкуствено космическо тяло, което се върти около Земята и изпълнява различни технически задачи: **сателит**. *Около Земята има няколко изкуствени*

спътника (сателита). Предаване на телевизионни програми чрез спътник (сателит).

спя - В състояние на сън, спане съм: **хъркам** разг. грубо, **къртя** разг. грубо, **нанкам** разг. (огр. за дете), **почивам** прен. експр. *Спи, дреми, почивай, ти, който не спеше!* Ив. Вазов. *Спя (хъркам...) дълбоко. Спи (хърка...) цяла нощ непробудно. Сега спи (почива...), не искам да го будя.* ⇔ ***Ант.*** будувам. ~ ***Близ.*** дремя, унасям се. → прен. ***бездействам 3***: стоя, седя, пасувам, дремя. → прен. поет. ***почивам 2***: лежа.

сработвам → нов. разг. ***тръгвам 3***: проработвам, заработвам, задействам.

сравнение → ***съпоставка***: съпоставяне, паралел, успоредяване, успоредица.

сразявам книж. експр. → ***побеждавам 1***: надвивам, сломявам, съкрушавам, смазвам.

срам – **1.** Чувство на голямо притеснение и вина от недостойна проява, от голяма грешка: **свян**. *Защото те* [братя Миладинови] *първи усетиха срам – / туй велико чувство, и в глухия храм / сториха да екнат химни ясни Богу / на язик, погребен от векове много.* Ив. Вазов. **2.** прен. неодобр. Недостойна проява, голяма грешка, вина: **позор, падение, резил** простонар. *Какъв срам за теб, царице млада! Доносничеството е голям позор (резил).* // прен. Човек с такава проява или прояви: **позор, петно** прен. *Той биде предаден, и от един поп! / Тоя мръсен червяк, тоя низък роб, / тоз позор за Бога, туй петно на храма/ Дякона погуби чрез черна измама!* Ив. Вазов. → ***стеснение***: смущение, притеснение, неловкост, свян, свенливост, неудобство. → ***безчестие 1***: позор, падение, петно, клеймо, резил.

срамежлив → ***стеснителен 1***: притеснителен, свенлив, срамлив, свит, забутан. → ***стеснителен 2***: свенлив.

срамлив → ***стеснителен 1***: срамежлив, свенлив, притеснителен, свит, забутан.

среда – **1.** Точка или място вътре в нещо, еднакво или почти еднакво отдалечени от всичките му краища: **център, сърце** прен., **пъп** прен. *Среда (център) на стая. В средата (центъра...) на Европа. Тук е средата (центърът...) на разконките. В центъра (пъпа) на Европа.* ⇔ ***Ант.*** край, периферия. **2.** Време, момент, който е еднакво или почти еднакво отдалечен от началото и края на нещо, което става, протича: **половина**. *Вече е средата (половината) на ваканцията. Ще дойда към средата (половината) на седмицата.* ⇔ ***Ант.*** край. **3.** прен. Хора, с които някой общува често: **обкръжение, кръг** прен., **приближени** *мн.* (огр. за високопоставена личност), **антураж** книж. (обикн. за високопоставена личност). *Не ми харесва средата (обкръжението...), в която се движиш. Средата (обкръжението...) много влияе на момчето. Министърът се съветва предимно с приближените (антуража) си.* **4.** Съвкупност от лица, обединени от общи интереси, занимание и др.: **общество, кръг** прен. *Артистични среди (кръгове, общество). Много приятна приятелска среда (общество...). Избрана среда (общество...).* → прен. ***условия 1***: обстановка, обкръжение, атмосфера.

средство – Предмет, който служи да се направи нещо: **оръдие, инструмент, сечиво.** *Език за песни и за бран, / език, сечиво благородно, / от твойта съм сладост пиян.* Ив. Вазов. *Нямам никакво средство (инструмент...), с което да разкопая градината. Химикалката е средство (оръдие...) за писане.* → ***начин 2***: способ, прийом, колай. → ***похват***: маниер.

срещам → прен. рядко ***посрещам 2***. → прен. рядко ***посрещам 3***: приемам.

срещам се → ***намирам се 2***: съм, има ме, фигурирам. → ***съществувам 1***: има, битувам.

срещен рядко → ***противоположен 1***: насрещен, отсрещен, противен², срещуположен.

срещуположен → ***противоположен 1***: насрещен, отсрещен, противен², срещен.

сривам → ***събарям 2***: срутвам, разрушавам, развалям, разтурям, бутам, бутвам.

сривам се → ***събарям се 1***: срутвам се, разрушавам се, рухвам, сгромолясвам се, гътвам се. → ***събарям се 2***: стоварвам се, изсипвам се, срополявам се, рухвам.

сроден → ***сходен 1***: подобен, близък, аналогичен, приличен.

сродявам → прен. ***сближавам***: свързвам.

срутвам → ***събарям 2***: сривам, разрушавам, развалям, разтурям, бутам, бутвам.

срутвам се → ***събарям се 1***: сривам се, разрушавам се, рухвам, сгромолясвам се, падам, гътвам се.

сръчен – **1.** Който прави нещо с умение, майсторски: **умел, изкусен**. *Сръчна (умела...) домакиня. Сръчна (умела...) шивачка.* ⇔ ***Ант.*** несръчен, неумел, неизкусен. **2.** Който свършва нещо за малко време: **пъргав, бърз, чевръст** разг., **похватен** рядко. *Най-сръчните (пъргавите...) деца свършиха рисунките си преди края на часа. Обущарят е много сръчен (пъргав...) и ще поправи обувката за минути.* ⇔ ***Ант.*** несръчен, непохватен, муден 1 (вж). **3.** Който се отличава или става с умение и бързина: **ловък, пъргав, чевръст** разг., **майсторски, похватен** рядко. *Сръчно (ловко...) подаване на топка. Сръчни (ловки...) пръсти. Сръчно (чевръсто) приготвяне на закуската.* ⇔ ***Ант.*** несръчен, неловък, непохватен, муден 2 (вж).

стабилен → ***устойчив 1***: солиден, непоклатим, здрав, крепък, як, гранитен, железен. → ***устойчив 2***: траен.

ставам¹ – Заставам прав от седнало или легнало положение: **изправям се, вдигам се, възправям се** книж. ретор. *Детето стана (изправи се...) и започна да декламира. Падналият бав-*

но стана (изправи се...) и приближи нападателя си. ⇔ ***Ант.*** падам; сядам; лягам. ~ ***Близ.*** надигам се, издигам се. → прен. разг. ***въставам***: разбунтувам се, вдигам се, надигам се, възправям се. → прен. разг. ***оздравявам***: излекувам се, изцерявам се, вдигам се, минава ми.

ставам[2] – Съществувам, имаме периодически: **провеждам се** само несв., **бивам**. *В сряда тук става (провежда се...) пазар. Концертите стават (провеждат се...) в местното читалище. Заседанията на редколегията стават (провеждат се...) обикновено в четвъртък. Нищо не става (бива) без причина.* → ***настъпвам***[1] ***1***: наставам, идвам, дохождам / дойда, започвам, започвам се. → ***случвам се 1***: извършвам се, реализирам се, осъществявам се, протичам, развивам се, разигравам се. → ***осъществявам се 1***: реализирам се, сбъдвам се, случвам се. → ***вирея***: раста, раждам се.

ставам[3] – Обикн. с предл. *на*. Придобивам ново състояние, нова същност, вид: **превръщам се** (*на, в*). *Смая се везир с Гергана, /.../ пусна момата свободна / и надари я богато.../ После, за помен, поръча / изворът чешма да стане.* П. Р. Славейков. *Виното е станало (превърнало се е) на оцет. Къщата е станала (превърнала се е в) хотел. Белтъците станаха (превърнаха се) на сняг.* → ***навършвам***: изпълвам. → ***минавам 6***: изминавам, изтичам.

ставам[4] → ***подхождам 2***: съответствам, прилягам, връзвам се, мязам. → ***важа 1***: струвам, чиня.

стан нар. → ***тяло 2***: снага, телосложение, фигура.

становище → ***гледище***: възглед, схващане, мнение, позиция, виждане, разбиране, поглед, визия. → ***гледище*** // мнение, възглед, схващане, позиция, виждане, глас.

стар – **1.** Който е живял много години и организмът му деградира: **възрастен, дърт** разг. грубо. *Погледни, ний*

сме вече и двамата стари, / младостта неусетно изтля. Е. Багряна. *Ти сам на себе си не позволи / да станеш стар, превит и примирен.* Бл. Димитрова. *Отстъпи мястото на стара (възрастна...) жена.* ⇔ ***Ант.*** млад. **2.** Който е бил или съществува като някакъв отдавна: **отдавнашен, отколешен** книж., **едновремешен** разг., **минал** (огр. за време). *Ние сме стари (отдавнашни...) приятелки. Иванов ми е стар (отдавнашен...) познат. В стари (отдавнашни, минали...) времена живял мъдрец. Това е старо (отдавнашно...) гробище.* ⇔ ***Ант.*** съвременен 1 (вж), нов. **3.** Който се използва отдавна и е променил, влошил качеството си: **износен** (огр. за облекло), **овехтял, вехт** разг., **употребяван** (огр. за облекло и предмети). *Стари (износени...) дрехи се продават. Много стари (износени...) мебели. Стара (овехтяла...) сграда. Стари (употребявани) учебници.* ⇔ ***Ант.*** нов. → ***предишен 1***: бивш, предходен, някогашен.

старателен – **1.** Който проявява старание, усърдие, внимание в работата си: **прилежен, усърден, акуратен** книж., **грижлив**. *Старателна (прилежна...) ученичка. Старателен (прилежен...) служител. Старателни (прилежни...) в поддържането на цветята.* ⇔ ***Ант.*** нехаен 1 (вж). **2.** Който е извършен с грижа, старание, внимание: **прилежен, усърден, акуратен** книж., **грижлив**. *Старателна (прилежна...) подготовка. Старателна (прилежна...) изработка.* ⇔ ***Ант.*** нехаен 2 (вж).

старая се – Полагам усилия нещо да се осъществи или да постигна нещо: **стремя се, опитвам се, мъча се** прен., **грижа се, гледам** прен. *Дружините наши, оплискани с кърви, / пушкат и отблъскват без сигнал, без ред, / всякой гледа само да бъде напред.* Ив. Вазов. *Старая се (стремя се...)*

децата да завършат образование. Старая се (стремя се...) да смогна навреме с подготовката на изпита. Старая се (стремя се...) да е винаги чисто.

старец → ***дядо***: старик, дядка, дъртак, дъртофелник.

старик книж. → ***дядо***: старец, дядка, дъртак, дъртофелник.

старинен – Който е съществувал някога или е запазен от стари времена: **древен, някогашен, архаичен**. *Те спят сега – старинните дворци и църкви, и площади.* Е. Багряна. *Старинен (древен...) обичай. Старинен (древен...) танц. Старинна (древна...) епоха. Старинни (древни...) останки.* ⇔ ***Ант.*** съвременен.

старица → ***баба 1***: бабичка, бабка, бабушкера, бабишкел(р), дъртачка, дъртофелница.

старомоден – Който не отговаря на съвременната мода: **демодиран** книж., **демоде** книж. *Старомодна (демодирана...) шапка. Старомодни (демодирани) мебели. Рокля демоде.* ⇔ ***Ант.*** модерен. → ***отживял***: остарял, анахроничен, архаичен, допотопен, мухлясал.

старт → прен. ***начало***: започване.

стенание → ***стон***: вопъл, ридание.

стеснение – Силно вълнение и чувство на несмелост, несигурност и сдържаност пред някого или в някаква ситуация: **смущение, притеснение, неловкост, свян, срам** разш. разг., **свенливост, неудобство**. *Изпитвам голямо стеснение (смущение...) пред този учител. Забелязах стеснението (смущението...) му. Стеснението (смущението...) е естествено за такова дете. От стеснение (смущение...) не знам какво да кажа.*

стеснителен – **1.** Който не може да се държи свободно, непринудено пред хора или в някаква обстановка: **срамежлив, притеснителен, свенлив, срамлив, свит** прен. разг., **забутан** прен.

разг. презр. *Ех, там, в полята бойни / войник се мярка сив, / с черти добри, спокойни, / безимен и свенлив.* Ив. Вазов. *Много стеснителен (срамежлив...) ученик. По природа е стеснителен (срамежлив...).* ⇔ **Ант.** свободен, непринуден; отворен. **2.** Който изразява стеснение, смущение: **срамежлив, свенлив.** *Стеснителна (срамежлива...) молба. Стеснително (срамежливо...) държание. Стеснителен (срамежлив...) поглед. Стеснителен (срамежлив...) глас.* ⇔ **Ант.** непринуден.

стигам – 1. Придвижвам се до някакво място или цел: **достигам, пристигам, идвам** несв., **дохождам** несв. / **дойда** св. *Когато стигнем (достигнем, пристигнем, дойдем) до езерото, ще закусим. Ще стигнем (пристигнем) до гарата навреме. Стигам (достигам...) до училище за 15 минути.* ⇔ **Ант.** тръгвам. **2.** Придвижвам се до някого, нещо, наравно с него: **настигам, достигам, изравнявам се, застигам** разг., **догонвам** прен. *Колата ще стигне (настигне...) влака. Ще те стигна (настигна...) по пътя.* → ***простирам се 1 //***: достигам, разпростирам се, разстилам се, разполагам се.

стимул книж. → ***подтик***: подбуда, тласък, импулс.

стимулирам книж. → ***подтиквам***: подбуждам, инспирирам, тласкам, амбицирам, подбутвам, движа. → ***насърчавам***: окуражавам, поощрявам, импулсирам, окрилявам.

стихвам → ***отслабвам 3***: намалявам[1], затихвам, замирам, утихвам. → ***утихвам***: затихвам, стихвам, изчезвам, замирам, заглъхвам, глъхна, угасвам, гасна, умирам, млъквам. → прен. ***успокоявам се***: утихвам, укротявам се, уталожвам се.

стихиен → ***буен 1***: бурен, неудържим, яростен, свиреп, лют. → ***буен 2***: бурен, неукротим, див, вулканичен.

стоварвам се експр. → ***събарям се 2***: изсипвам се, рухвам. → ***падам 2***: повалям

се, катурвам се, изтърсвам се, строполявам се, тупвам, гътвам се. → прен. разг. ***струпвам се 2***: изсипвам се, падам.

стойност → ***значение 3***: важност, ценност, място, цена.

стойностен → ***ценен 2***: положителен.

стон – Сподавен вик или плач, въздишка поради страдание: **вопъл** поет., **ридание**, **стенание**. *Език свещен на моите деди, / език на мъки, стонове вековни.* Ив. Вазов. *А бедните братя* [Миладинови] *в предсмъртни страданья / изпущаха своите последни стенанья.* Ив. Вазов. *Душата ми е стон. Душата ми е зов.* П. К. Яворов. *Колко дена го били, / ни дума, ни вопъл, ни стон.* Н. Вапцаров. *Детето издаде стон (вопъл).* → прен. ***протест II***: ропот, роптание, вопъл, ридание, поплак.

стопанин → ***собственик***: притежател, владетел, господар, сайбия, хазяин. → разг. ***господар 1***: властител, властелин, повелител.

стопански → ***икономически***: народностопански.

стопирам нов. нежел. → ***спирам 1***: преустановявам, прекъсвам, пресеквам.

стоплям се – **1.** За предмет, течност, време – ставам топъл: **затоплям се, сгрявам се, загрявам се**. *Водата в чайника се стопли (затопли...). Ръцете ми се стоплиха (затоплиха...), бях измръзнал. Времето се стопли (затопли...).* ⇔ ***Ант.*** изстивам; измръзвам, замръзвам. **2.** За човек – става ми топло: **затоплям се, сгрявам се, загрявам се**. *Влязох в едно кафене да се стопля (загрея...).* ⇔ ***Ант.*** изстивам, измръзвам, замръзвам.

сторвам разг. → ***направям 1***: правя, извършвам.

стоя несв. – **1.** Заемам някакво положение някъде, обикн. прав: **седя, стърча** прен. разг. (огр. за право положение). *Стои* [тъмничният зид] – *свидетел грозен, вечен / на зло, нищожество, разврат.* П. К. Яворов. *И тази вечер в ъгъла седиш ти пак, / допиваш чашката вермут.* Хр. Смирненски.

Не искам да стоя (седя...) прав. Столът стои (седи...) винаги на това място. Край кафето стоят (седят, стърчат) няколко младежи. **2.** Оставам някъде известно време: **престоявам, пребивавам** книж., **прекарвам** (огр.), **седя** прен., **кисна** прен. разг. (огр.). *Там на високий хълм, където с теб, с другари / обичах да седя в тих разговор унесен, / поръчай тамо гроб да ми сградят зидари, / там де мълчането пей дивната си песен.* П. П. Славейков. *Ще стои (седи, прекара, престои, пребивава) при баба си един месец. Влакът стои (престоява) на гарата десет минути.* → ***бездействам 1***: седя. → ***бездействам 2***: седя, стърча, вися, кисна, дремя, кибича. → ***бездействам 3***: седя, пасувам, спя, дремя. → прен. ***подхождам 4***: приличам, отивам, прилягам, вървя, мязам.

страдалчески → ***мъчителен 2***: болезнен.

страдам несв. – **1.** Изпитвам силна мъка, душевна болка: **терзая се** несв., **тормозя се** несв., **измъчвам се**. *Страдам (терзая се...) от проблеми в личния си живот. Ботев страда (терзае се...) за неволята на своите „братя сиромаси“.* **2.** Понасям лишения, несгоди, беди: **тегля** разг., **мъча се, патя** разг. *Нашият народ много е страдал (теглил...) в цялата си история. В Южна Азия постоянно страдат (теглят...) от природни бедствия.* → ***боледувам***: имам.

страдание → рядко ***болка 1***: болежка. → ***мъка 1***: тегло, теглило, патило, изпитание. → ***мъка 2***: тъга, скръб, горест, терзание, болка, покруса, жалба, нерадост. → ***мъка 3***: мъчение, болка.

странен → ***чуден***: причудлив, екстравагантен, чудноват, чудат, изчанчен, бамбашка. → ***необикновен 1***: особен, необичаен, непривичен, небивал, чуден, чудноват, удивителен, куриозен.

страст – Силно увлечение и готовност за някаква работа, дело: **страстност, пла-**

менност, разпаленост, запаленост, пламък прен. поет., **жар** прен., **жаркост** книж., **плам** прен. поет., **огън** прен. поет. *Младежи, братя! Къде вървите? / С такава жаркост къде летите?* Ив. Вазов. *Мойта песен цъфтеше отново / с непринудена жажда и жар.* Хр. Ясенов. *Хиляди диви сърца, / и огън във всяко сърце.* Г. Милев. *Харесва ми страстта (страстността...), с която подхвана експериментите. Завладяваща страст (страстност...) на поезия. Революционна страст (страстност...).* → ***любов 1***: обич, севда.

страстен – **1.** Който се характеризира с много силно чувство: **пламенен, разпален, горещ** прен. експр., **жарък** поет., **огнен** прен. поет., **буен**. *Пием, пеем буйни песни / и зъбим се на тирана.* Хр. Ботев. *Обичам те, роден език, / ту гъвкав, ту твърд като камен / елмазен, жив израз и клик / на мисъл, на блян, на дух пламен.* Ив. Вазов. *Страстна (пламенна...) реч. Страстни (пламенни...) стихове. Отправям страстен (пламенен...) призив към народа.* ⇔ ***Ант.*** безчувствен 2 (вж) **2.** Който се отличава с всеотдайност, активност и емоционалност в изпълнение на някаква дейност: **темпераментен, пламенен, разпален, буен**. *Страстен (темпераментен...) момък. Страстен (пламенен...) борец. Страстна (темпераментна...) душа.* ⇔ ***Ант.*** безчувствен 2 (вж). → ***ревностен***: всеотдаен, пламенен, разпален.

страстност → ***страст 1***: пламенност, разпаленост, плам, огън, жар, запаленост, жаркост, пламък.

страхливец – Човек, който няма смелост да извърши или понесе нещо опасно изобщо или в даден момент: **страхливко** разг., **бъзливец** разг. ирон., **бъзльо** разг. ирон., **страхопъзльо** разг. ирон., **бъзливко** разг. ирон., **пъзльо** разг. ирон., **треперко** рядко разг. ирон., **баба** прен.

разг. ирон. *Постъпил си като страхливец (страхливко...). Аз не съм страхливец (страхливко...).* ⇔ ***Ант.*** смелчак, смелчага.

страхливко разг. → ***страхливец***: бъзливец, бъзльо, страхопъзльо, пъзльо, бъзливко, треперко, баба.

страховит експр. → ***страшен 1***: ужасен, страхотен, чудовищен, ужасяващ.

страхопъзльо разг. ирон. → ***страхливец***: страхливко, бъзливец, бъзльо, пъзльо, бъзливко, треперко, баба.

страхотен експр. → ***страшен 1***: ужасен, страховит, чудовищен, ужасяващ. → ***изключителен***: извънреден, необикновен, невероятен, необичаен, неимоверен, невъобразим, нечуван, невиждан, неизказан, извънмерен, небивал, фантастичен, феноменален, ужасен, страшен, адски, жесток.

страшен – **1.** Който причинява, вдъхва страх: **ужасен**, **страховит** експр., **страхотен** експр., **ужасяващ** книж. експр., **чудовищен** книж. експр. *Защото им отвори* [нашето поколение] *широки кръгозори /.../ и с жертви страховити / в ехтежа на борбите / грядущето създаде.* Ив. Вазов. *Беше страшна (ужасна...) гледка. Преживяхме страшна (ужасна...) нощ. Страшен (ужасен...) вид на някого.* ~ ***Близ.*** зловещ. **2.** Който е свързан с опасности: **опасен**. *Пътят е страшен, но славен.* Хр. Ботев. *Предложението е доста страшно (опасно).* → прен. разг. експр. ***изключителен***: извънреден, необикновен, необичаен, невероятен, невъобразим, неимоверен, нечуван, невиждан, небивал, неизказан, извънмерен, фантастичен, феноменален, ужасен, страхотен, жесток, адски.

стрелвам се поет. експр. → ***спускам се 1***: устремявам се, втурвам се, затичам се, впускам се, побягвам, понасям се, хуквам, юрвам се.

стремглав → ***стремителен***: неудържим, шеметен, лудешки, луд, вихрен, главоломен, у́стремен, буен, бе-

сен.

стремеж – **1.** Упорито, силно желание и усилие да се постигне, направи нещо: **устрем, стремление** книж. нежел., **порив** книж., **полет** прен. поет. (огр.). *Аз забравих устремите смели, / аз отпуснах вихрени крила.* Хр. Ясенов. *В стремежа (устрема...) си да завърши образованието си, учи по цяла нощ, защото едновременно работи. Няма да прекъсне стремежът (устремът...) на народа към демокрация.* **2.** Определено, конкретно желание за постигане на нещо: **аспирация** книж., **претенция** книж., **амбиция** книж. *В кариерата си има големи стремежи (амбиции...). Има стремеж (амбиция, аспирация...) да стане директор. Нямам амбиции (претенции...) за голям пост.*

стремителен – Обикн. за движение, скорост – който става или е свързан с голям устрем, сила, бързина: **стремглав, неудържим, шеметен, вихрен** поет., **буен, лудешки, главоломен** книж., **ýстремен, бесен** прен. експр. (огр. за скорост, движение). *Аз забравих устремите смели, / аз отпуснах вихрени крила.* Хр. Ясенов. *Аз нося фъртуни и шеметни бури, / и черния облак на вихри поройни.* Хр. Ясенов. *Стремителен (стремглав...) бяг. Стремително (стремглаво...) препускане. Стремително (стремглаво...) нападение. Стремително (неудържимо...) падане.*

стремление книж. нежел. → ***стремеж 1***: устрем, порив, полет. → ***амбиция***: стремеж, аспирация, претенция, въжделение.

стремя се → ***старая се***: опитвам се, мъча се, гледам.

стриктен книж. → ***точен 2***: прецизен.

строеж → Създаване на постройки, конструкции: **изграждане, строителство, градеж** рядко. *Строеж (строителство...) на мост. Строеж (строителство...) на нова опера.* → ***острой-***

ка: сграда, здание. → прен. ***устройство 2***: организация, структура. → прен. рядко ***композиция***: структура.

строителство → ***строеж 1***: изграждане, градеж.

стропалям разг. → ***събарям 1***: повалям, катурвам, прекатурвам, обръщам, строполявам, гътвам.

строполявам → ***събарям 1***: повалям, катурвам, прекатурвам, обръщам, стропалям, гътвам.

строполявам се → ***падам 2***: повалям се, катурвам се, изтърсвам се, стоварвам се, тупвам, гътвам се. → ***събарям се 2***: стоварвам се, сривам се, изсипвам се, рухвам.

строфа – Няколко стиха от стихотворение, обединени смислово от ритъм и обикн. от рима: **куплет**. *Стихотворението е от шест строфи (куплета).*

строя несв. – Създавам постройка и др. под. чрез строителни материали: **изграждам, градя** несв., **правя** несв., **издигам, вдигам** прен. разг., **въздигам** книж. ретор. *Дюлгери чешма градили, / в село се дума разчуло, / че са Гергана вградили.* П. Р. Славейков. *Строя (изграждам...) нов завод. Строяха (изграждаха...) навсякъде нови блокове.* → прен. ***изграждам 1***: създавам, градя, построявам, съграждам, сътворявам, творя.

строявам → прен. разг. ***карам се***: хокам, гълча, навиквам², калайдисвам, дера.

струвам несв. – **1.** Имам някаква определена цена в пари: **коствам** несв., **излизам** прен., **чиня** несв., разг. *Колко ще струва (коства...) апартаментът? Тази поръчка ми струва (коства...) доста скъпо.* **2.** прен. Отнемам труд, материали, духовни сили: **коствам, поглъщам** прен. (огр.). *Нищо не ми струва (коства) да ти помогна за багажа. Рецензията върху книгата ми струва (коства, погълна) доста време.* **3.** разг. Годен съм и мога да бъда използван: **бива ме** разг., **чиня** разг. *Тези плочки, които сте*

купили за банята, не струват (не ги бива...). Как мислиш, струват ли (бива ли ги ...) тези пъпеши? → ***важа 1***: ставам[4], чиня.

струва ми се → ***предполагам 1***: мисля, смятам, допускам, считам, вярвам.

структура → ***устройство 2***: организация, строеж. → ***композиция***: строеж.

струпвам се – **1.** Събирам се на едно място в голямо количество: **насъбирам се, натрупвам се, стълпявам се, начоколявам се** разг. *Около гостите се струпа (насъбра ...) тълпа. Цялото семейство се струпа (насъбра ...) да види подаръците.* ⇔ ***Ант.*** разпръсвам се 1 (вж). **2.** прен. За грижа, отговорност – оставам в голямо количество за изпълнение от някого: **стоварвам се** прен. разг., **изсипвам се** прен. разг., **падам** прен. разг. *Цялата работа вкъщи се струпа (стовари ...) върху по-голямата сестра. Доста грижи се струпаха (стовариха ...) на главата му.* ⇔ ***Ант.*** махам се, отпадам, вдигам се.

струя рядко поет. → ***тека 1***: лея се, нося се, протичам. → ***тека 2***: лея се.

стръв → пРен. ***настървение 1***: настървеност.

стряскам → ***тревожа 1***: безпокоя, плаша, притеснявам, смущавам.

стряскам се – Обхваща ме силен трепет, вцепенение от нещо неочаквано и се обърквам, не мога или не зная как да действам: **сепвам се, слисвам се, стъписвам се**. *Когато завари входната врата отворена и видя непознатите, нахлули в дома му, той се стресна (сепна ...) и не можеше да проговори. Стреснах се (стъписах се ...), като видях, че влакът вече е тръгнал, и се чудех какво да правя. Стреснах се (сепнах се) в съня си от силен тропот по покрива.* → ***изплашвам се***: уплашвам се, сепвам се, подплашвам се.

студен → прен. ***безчувствен 2***: безразличен, равнодушен, нечувствителен, апатичен, бездушен, индиферентен,

хладен.

студенина → прен. ***безсърдечие***: бездушие, бездушност, безчувствие, безчувственост, коравосърдечие, коравосърдечност, несъстрадателност.

студия → ***изследване 2***: проучване, труд, произведение.

стъкмявам разг. → ***подготвям 1***: приготвям, глася, нареждам, редя, нагласям, нагласявам, натъкмявам.

стълкновение книж. → ***сблъсък 1***: схватка, борба. → ***сблъсък 2***: схватка, конфликт.

стълпявам се → ***струпвам се 1***: натрупвам се, насъбирам се, начоколявам се.

стъмвам се (безл. **стъмва се**) → безл. ***стъмнявам се (стъмнява се) 1***: мръква. → лич. и безл. ***смрачава се 1***: притъмнява, стъмнява се, здрачава се, свечерява се, мръква <се>. → ***притъмнявам 1***: затъмнявам се, смръщвам се, мръщя се, намръщвам се, свъсвам се, навъсвам се, начумервам се.

стъмнявам се (безл. **стъмнява се**) – безл. Настъпва нощ, става тъмно: **мръква <се>, стъмва се.** *Стъмни се (мръкна <се>) и звездите изгряха. Ще дойда, когато се стъмни (мръкне). Стъмнява се (стъмва се, мръква) и става опасно.* ⇔ ***Ант.*** съмва <се> (вж). → лич. и безл. ***смрачава се***: притъмнява, стъмва се, здрачава се, свечерява се, мръква <се>. → ***притъмнявам 1***: затъмнявам се, смръщвам се, мръщя се, намръщвам се, свъсвам се, навъсвам се, начумервам се.

стъпало → прен. ***равнище 3***: ниво, висота, уровен.

стъписвам се → ***стряскам се 1***: сепвам се, слисвам се.

стърча → прен. разг. ирон. ***бездействам 2***: стоя, седя, вися, кисна, дремя, кибича.

стягам се → прен. разг. ***готвя се***: приготвям се, подготвям се, глася се, тъкмя се.

субективен – Който не е обективен, безразличен в някакво мнение или отношение, а се съобразява или зависи от лични интереси, от личността на някого: **необективен, пристрастен, субекти-**

вистичен. *Много е субективен (необективен...), когато говори за качествата на своите деца. Проявяваш субективно (необективно...) отношение. Оценката е субективна (необективна...).* ⇔ ***Ант.*** обективен, безпристрастен. → ***личен[1] 1***: индивидуален, самостоятелен, частен, собствен, персонален.

субективистичен → ***субективен***: необективен, пристрастен.

сумрак – Слаба, непълна светлина, слаба осветеност на пространството поради облачност, мъгла или слаб източник на светлина: **дрезгавина, полумрак, здрач** (огр. за привечерно време). *А по равни друм из здрача / кола лекичко скриптят.* Елин Пелин. *Сумракът (дрезгавината...) изчезва и денят се прояснява. Привечерен сумрак (дрезгавина...). Утринна дрезгавина (сумрак, полумрак).*

сумрачен – Който не е достатъчно светъл, ярък или достатъчно тъмен, който е недостатъчно ясен, осветен: **полумрачен, дрезгав, мътен** прен. *Сумрачен (полумрачен...) ден. Сумрачно (дрезгаво...) утро. Сумрачна (полумрачна...) нощ, потънала в белезникава мъгла.* ⇔ ***Ант.*** ясен 1 (вж).

супер нов. нежел. → ***отлично***: чудесно, превъзходно, идеално.

супервайзерство → ***контрол***: надзор, наблюдение, мониторинг, супервизия, супервайзинг.

супервайзинг → ***контрол***: надзор, наблюдение, мониторинг, супервизия, супервайзерство.

супервизия → ***контрол***: надзор, наблюдение, мониторинг, супервайзерство, супервайзинг.

суров прен. → ***безсърдечен 1***: немилостив, несъстрадателен, безчувствен, бездушен, коравосърдечен.

суровост → прен. ***безсърдечие***: безчувствие, безсърдечност, бездушие, безчувственост, бездушност, коравосърдечност, коравосърдечие, несъстрадателност,

студенина.

сух – **1.** Който е без влага, влажност: **безводен.** *Сух (безводен) район. Суха (безводна) почва. Сухо (безводно) лято.* ⇔ ***Ант.*** влажен. **2.** Който е останал без влагата, водата си: **изсъхнал, пресъхнал.** *Сух (пресъхнал...) кладенец. Сухо (пресъхнало...) блато. Сухи (изсъхнали...) устни.* **3.** Който е останал без сочност, влага: **изсъхнал.** *Сухи (изсъхнали) листа. Сух (изсъхнал) въздух. Сухо (изсъхнало) дърво.* ⇔ ***Ант.*** влажен. → прен. ***безинтересен 2***: скучен, неинтересен, банален, тривиален, прозаичен, безцветен. → прен. ***неизразителен***: безцветен. → прен. ***слаб 5***: мършав, кльощав, аскетичен, изпит, постал.

сформирам → ***основавам 1***: създавам, формирам, изграждам, образувам, учредявам, организирам.

схватка → прен. книж. ***сблъсък 1***: стълкновение, борба. → прен. книж. ***сблъсък 2***: стълкновение, конфликт.

схващам → ***разбирам 1***: проумявам, долавям, прозирам, осъзнавам, загрявам. → ***разбирам 2***: виждам, загрявам. → прен. ***долавям***: усещам, забелязвам, разбирам, чувствам / почувствам, сещам.

схващане → ***гледище***: възглед, становище, мнение, позиция, виждане, разбиране, поглед, визия. → ***гледище*** // мнение, възглед, становище, позиция, виждане, глас. → ***идея 3***: възглед, виждане, визия.

сходен – Който доста прилича на друг по нещо: **подобен, приличен, сроден, близък, аналогичен.** *Сходни (подобни...) интереси. Сходни (подобни...) характери. Сходни (подобни...) сгради. Сходни (подобни...) обстоятелства.* ⇔ ***Ант.*** различен 1 (вж). ~ ***Близ.*** еднакъв (вж).

схождам си рядко → ***приличам си***: мязам си.

сцена → прен. книж. ***гледка 2***: зрелище, картина. → прен. книж. ***епизод 2***: картина, момент.

считам нежел. → ***смятам 2***: мисля, намирам, имам, пре-

ценявам. → ***предполагам 1***: мисля, смятам, допускам, струва ми се, вярвам.

събарям – **1.** Ставам причина нещо или някой да падне на ниско, обикн. от право положение в легнало: **поваля̀м, катурвам** разг., **прекатурвам** разг., **обръщам** прен. разг., **строполявам** (за голям предмет), **стропалям** разг. (за голям предмет), **гътвам** разг. *„Грабвайте телата!" някой си изкряска / и трупове мъртви фръкнаха завчаска / кат демони черни над черний рояк, / катурят, стропалят като живи пак.* Ив. Вазов. *Събарям (повалям...) стол. Събарям (повалям...) чаша. Събарям (повалям...) противник при борба.* ⇔ ***Ант.*** вдигам 4 (вж). **2.** Превръщам в развалини (постройка): **срутвам, сривам, разрушавам, разваля̀м, разтурям** разг., **бутам** несв., прен. разг., **бутвам** прен. разг. *Събориха (срутиха...) най-старите сгради по улицата. Съборихме (срутихме...) бараката в двора.* ⇔ ***Ант.*** построявам 1 (вж). → прен. разг. ***сваля̀м 2***: поваля̀м. → ***сваля̀м 3***: смъквам, детронирам, махам.

събарям се – **1.** Разваля̀м се, разпадам се на съставните си части и се разпилявам на земята: **срутвам се** (огр. за постройка, конструкция), **сривам се, разрушавам се, рухвам** експр., **сгромолясвам се** (за тежко падане на голям предмет), **гътвам се** разг. *Нека в ужас, в изненада рухне всяка черна сграда.* Хр. Смирненски. *От труса се събориха (срутиха...) няколко блока. Купчината сено се събори (срути...).* **2.** Падам в голямо количество или с голяма тежест: **стоварвам се, сривам се, изсипвам се, строполявам се, рухвам.** *Книгите се събориха (стовариха...) на пода. При сблъсъка чувалите се събориха (сринаха...) на земята. Плъзна се и се стовари (строполи, рухна) на земята.*

събирам – **1.** Вземам от различни места неща и ги слагам заедно: **съединявам,**

сбирам рядко. *Събирам (съединявам) няколко кати прежди. Събирам (съединявам) краищата на бохча, за да я завържа. Събирам (съединявам) креватите.* ⇔ ***Ант.*** разделям, разединявам. **2.** прен. Полагам усилия да увелича нещо или някаква възможност, чувство: **набирам, сбирам** поет. *Събирам (набирам...) повече участници. Събирам (набирам...) доста средства. Събирам (набирам...) смелост. Събирам (набирам...) повече сили.* **3.** Правя сбирка, колекция от нещо: **колекционирам**. *Събирам (колекционирам) марки. Събирам (колекционирам) салфетки.* → ***обединявам 1***: съединявам, сливам, интегрирам.

събиране – **1.** Организирано повикване, отиване някъде на група лица с културна, научна и под. цел: **сбирка**. *Събиране (сбирка) на класа за обсъждане на план за ваканцията. Ще направим събиране (сбирка) на приятелите на Моцарт, за да послушаме музика.* **2.** Подобно организирано отиване някъде за приятно прекарване на времето, честване на нещо или някого и под.: **сбирка, купон** прен. разг., **парти** нов. разг. нежел., **забава** рядко. *Една приятелка организира събиране (сбирка...) за рождения си ден. Тази вечер у нас ще има събиране (сбирка...) по случай дипломирането ми.*

събитие → ***епизод 1***: случка. → ***проява 2***: изява, мероприятие.

съблазнителен → прен. ***привлекателен 2***: примамлив, притегателен, изкусителен, атрактивен.

съблазнявам → ***изкушавам***: изкусявам, поблазням, подлъгвам, подмамвам, примамвам.

съблазнявам се → ***изкушавам се***: поблазням се, подлъгвам се, подмамвам се.

събуждам → ***будя 1***: разбуждам, пробуждам, вдигам. → ***будя 2***: разбуждам, пробуждам. → прен. ***възбуждам 1***: пораждам, пробуждам, при-

чинявам, предизвиквам, будя, запалвам, разпалвам, възпламенявам. → ***възбуждам 2***: пораждам.

събуждам се → прен. ***възраждам се 1***: пробуждам се, възкръсвам.

съвземам се – **1.** Възвръщам физическите или нравствените си сили, след като съм ги бил загубил: **възстановявам се**. *Беше заслабнал много след грипа, но се съвзе (възстанови). Не мога още да се съвзема (възстановя) след преживяното.* **2.** Възобновявам способността си да мисля и съобразявам: **опомням се**. *Припадналото дете се съвзе (опомни). Беше зашеметен от ужас, но се съвзе (опомни).* **3.** Ставам по-жизнен и бодър, след като съм бил уморен, потиснат, сънлив и др.: **съживявам се** прен., **оживявам се** прен., **живвам** разг. *Бях капнал, но си починах и се съвзех (съживих...). Изглеждаше умърлушен, но се съвзе (съживи...).*

съвместен → ***общ 3***: задружен, дружен, колективен, единен.

съвместно → ***заедно 1***: наедно. → ***заедно 2***: наедно, задружно, дружно, колективно, общо. → ***заедно 3***: наедно, едновременно.

съвпадане → ***еднаквост 1***: тъждество, съвпадение, идентичност, равенство.

съвпадение → ***еднаквост 1***: тъждество, съвпадане, идентичност, равенство.

съвременен – **1.** Който се отнася до времето, в което живее, действа говорещият или този, за когото се говори: **сегашен, днешен** прен., **настоящ**. *И в ясний поглед на невинност некогашна / сегашният ти ужас се чете.* Хр. Смирненски. *Съвременни (днешни...) събития. Съвременен (сегашен...) проблем. Съвременна (сегашна...) поезия.* ⇔ ***Ант.*** предишен 1 (вж), предишен 2 (вж). **2.** Който отговаря на съвременността и нейното развитие: **модерен**. *Съвременно (модерно) мислене. Съвременна (модерна) технология.* ⇔ ***Ант.*** отживял (вж). ~ ***Близ.*** напредничав

(вж). → ***актуален 2***: животрептящ, злободневен.

съвсем – За наличие на нещо – в пълна степен, до възможния предел: **напълно, съвършено, абсолютно.** *Съвсем (напълно...) нова кола. Съвсем (напълно...) празна стая. Съвсем (напълно...) тъмно. Съвсем (напълно...) забравих, че днес имаш имен ден.* ~ ***Близ.*** окончателно, изцяло, докрай, всецяло. → ***никак***: изобщо, абсолютно.

съвършен → ***безукорен***: безупречен, образцов, идеален. → книж. ***пълен 4***: абсолютен.

съвършено → ***съвсем 1***: напълно, абсолютно.

съгласие → ***разрешение 1***: позволение, благословия. → ***разбирателство***: сговор, единомислие, хармония. → прен. ***единство 1***: единодушие, консолидация, съгласуваност, единност, хармония, съзвучие. → ***споразумение***: консенсус.

съгласуваност → ***единство 1***: единодушие, съгласие, единност, хармония, съзвучие. → ***единство 2***: задружност, дружност, единност. → ***съответствие***: хармония, съзвучие.

съгласявам се – Давам положителен отговор, съгласие: **приемам, склонявам, скланям** разг., **благоволявам** книж. ирон., **навивам се** прен. разг., **кандисвам** простонар. *Пољга се стара Петканина майка, / несговорни братя склониха, /.../ Петкана девойка жениха.* П. П. Славейков. *След много увещания се съгласиха (приеха...) да ми отстъпят стаята. Съгласих се (приех...) да напиша рецензия.* ⇔ ***Ант.*** отказвам, отхвърлям. → ***позволявам 1***: разрешавам. → ***потвърждавам.*** → ***подкрепям 2***: поддържам. → ***одобрявам 1***: приемам.

съглеждам рядко → ***виждам 1***: съзирам, гледам, зървам. → ***забелязвам 1***: съзирам, зървам, мярвам.

съграждам рядко книж. → ***построявам 1***: изграждам, направям, издигам, вдигам, въздигам. → ***изграждам 1***:

градя, строя, създавам, сътворявам, творя.

съдба – Жизнен път на някого, начин, по който протича животът му: **участ, орис** разг., **орисия** разг., **предопределение** книж. (огр.), **жребий** прен. книж., **дял** прен. книж. *Да, жалка е, съзнавам / днес твоята съдба, / с глада, и аз признавам, / ти в тежка си борба.* Ив. Вазов. *На тебе, върлий големецо, слушай / каква зла участ предвещава* [мислителят]. Ст. Михайловски. *Злощастна съдба (участ ...). Не знам каква ще бъде съдбата (участта) ни. Такава е съдбата (предопределението) ти.* → прен. ***бъдеще 2***: бъднина, съдбини.

съдбини → прен. ***бъдеще 2***: бъднина, съдба.

съдбовен книж. → ***решителен 3***: решаващ, съдбоносен, кобен.

съдбоносен → ***решителен 3***: решаващ, съдбовен, кобен.

съдия – **1.** Държавен служител с юридическо образование, който издава съдебни присъди: **магистрат**. *Съдиите (магистратите) изчакват събиране на достатъчно доказателства и тогава разглеждат делата.* **2.** Лице, което обикн. е поканено да изкаже преценка, мнение за нещо: **съдник** книж., **арбитър**. *Наградата е тежко бреме / за справедливия поет: / да бъде съдия на време, / в което не е бил приет.* М. Ганчев. *Той е доста мъдър и може да бъде съдия (съдник...) в спора. Не искам да ви бъда съдия (арбитър...). Строг съдия (съдник...).* **3.** спорт. Специалист, който следи да се спазват правилата в спортна игра: **рефер** спорт. *Съдията (реферът) беше много строг и обяви автогол.*

съдник книж. → ***съдия 2***: арбитър.

съдържание → ***значение 1***: смисъл. → прен. ***значение 1 //***: смисъл.

съдържателен – **1.** Който има интересно, полезно и разнообразно съдържание: **смислен, дълбок** прен. (огр.). *Много съдържател-*

на (смислена...) книга. Съдържателно (смислено...) слово. Съдържателни (дълбока) мисъл. Съдържателен (смислен) съвет. ⇔ ***Ант.*** безсъдържателен, плитък. **2.** За живот – който е изпълнен с разнообразна полезна дейност и преживявания: **смислен**, **богат** прен., **запълнен** прен. *Неговото съществуване е много съдържателно (смислено...). Съдържателно (запълнено...) ежедневие. Съдържателен (богат...) живот.* ⇔ ***Ант.*** безсъдържателен, безсмислен, празен.

съдя[1] несв. → ***преценявам 1***: умозаключавам.

съдя[2] несв. → ***критикувам***: мъмря, коря, упреквам, укорявам, порицавам, кастря, хокам.

съединявам → ***събирам 1***: сбирам. → ***обединявам 1***: събирам, сливам, интегрирам.

съжалявам – Изпитвам съжаление, душевна болка за някого, който страда или преживява неприятност: **жаля**, **съчувствам** (на), **състрадавам** рядко книж. *Съжалявам (жаля...) майка си, задето вече не вижда. Съжалявам (жаля...) ви, че оставате без жилище. Много те съжалявам (ти съчувствам...).* ⇔ ***Ант.*** сърадвам. → ***разкайвам се***: кая се, покайвам се, пишманя се разг.

съживителен рядко → ***животворен***: живителен, възродителен.

съживявам се – Ставам отново жив, след като съм бил мъртъв или полумъртав: **оживявам**, **възкръсвам**. *Само в приказките и легендите мъртвите се съживяват (оживяват...).* ⇔ ***Ант.*** умирам (вж). → прен. ***възраждам се 1***: събуждам се, пробуждам се, възкръсвам. → прен. ***възраждам се 2.*** → прен. ***съвземам се 3***: оживявам се, живвам.

съзвучен → ***благозвучен***: хармоничен.

съзвучие → ***хармония 1***: благозвучие. → прен. ***единство 1***: съгласие, единодушие, консолидация, съгласуваност, единност, хармония. → прен. ***съответствие***:

съгласуваност, хармония.

създавам – С дейността си спомагам да има, да съществува нещо: **правя** несв., **направям**, **творя** несв., книж., **сътворявам** книж. *Поетът да е властник е погрешно: / извън това, което той твори, / за него всичко жалко е и смешно.* М. Ганчев. *Според Библията Бог е създал (направил, сътворил) света. Народът сам създава (прави...) живота и благата си.* ⇔ ***Ант.*** руша, разрушавам, унищожавам (вж). → ***изработвам 1***: направям, правя, произвеждам, сътворявам. → ***изграждам 1***: градя, строя, съграждам, сътворявам, творя, построявам. → ***основавам 1***: учредявам, образувам, формирам, сформирам, организирам, изграждам. → ***формирам 1***: оформям, изграждам, изработвам. → рядко ***предизвиквам 3***: създавам, пораждам, произвеждам, направям, донасям, докарвам, навличам.

създание книж. → ***произведение***: творба, творение, труд, дело, плод.

създател → ***автор 1***: творец.

съзерцавам книж. → ***гледам 1***: наблюдавам, зяпам.

съзидателен книж. – Който благоприятства, подпомага нещо: **конструктивен**, **градивен**, **креативен** книж. нежел. *Съзидателна (конструктивна...) критика. Съзидателни (конструктивни...) усилия.* ⇔ ***Ант.*** разрушителен, рушителен. → ***творчески***: градивен, производителен, креативен.

съзирам рядко → ***виждам 1***: гледам, зървам, съглеждам. → ***забелязвам 1***: съглеждам, зървам, мярвам.

съкращавам → ***намалявам[2] 1***: смалявам, ограничавам, редуцирам.

съкровен → ***личен 2***: частен, интимен, вътрешен.

съкрушавам книж. експр. – Причинявам силно душевно страдание, което обезсилва духа: **сломявам**, **съсипвам**, **смазвам** прен. експр., **разсипвам** прен., **убивам** прен. експр., **разбивам** прен. експр., **пречупвам** прен. експр. *Смъртта*

на дъщеря им ги съкруши (сломи...). Мъката го съкруши (сломи...). Поражението не съкрушава (сломява...) бойците. Съкрушавам (сломявам...) духа. ⇔ ***Ант.*** съживявам, възкресявам. → ***побеждавам 1***: надвивам, надделявам, сломявам, разявам, смазвам.

съкрушителен книж. експр. → ***разрушителен 2***: унищожителен, пагубен, деструктивен, деградивен. → ***гибелен***: пагубен, фатален, катастрофален.

съм → ***съществувам 2***: има ме, живея. → ***намирам се 1***: пребивавам. → ***намирам се 2***: срещам се, има ме, фигурирам. → ***означавам 3***: знача, представлявам.

съмва <се> безл. – Настъпва ден, появява се слънчева светлина: **разсъмва <се>, развиделява <се>, зазорява <се>**. *Де ще стигнем, кога зазори? / Този път накъде лъкатуши?* Е. Багряна. *Скоро ще се съмне (разсъмне...).* ⇔ ***Ант.*** стъмнява се 1 (вж).

сън → прен. поет. ***мечта***: блян, мечтание, въжделение.

сънародник – Човек, който е от същата народност с друг: **сьотечественик, нашенец** разг. *Гордея се, че Ботев и Вазов са мои сънародници (сьотечественици). Срещнах във Франция доста сънародници (сьотечественици...).* ⇔ ***Ант.*** чужденец.

съображение → ***аргумент 1***: довод, основание, мотив, мотивировка, обосновка.

съобразявам се – С предл. *с*. Вземам под внимание нещо или някого: **зачитам, уважавам, признавам** рядко. *Съобразявам се с (зачитам...) мнение. Съобразявам се с (зачитам...) присъстващите. Никого не зачитам (признавам...).* ⇔ ***Ант.*** пренебрегвам (вж). → ***сещам се***: досещам се, хрумва ми.

съобщавам – **1.** С предл. *на*. Изричам пред някого новина, информация или мнение, за да я научи: **известявам, уведомявам, казвам** (*на*), **информирам, обаждам** (*на*) разг., **вестявам**

рядко. – *Като питаш, първо либе, / като питаш, да ти кажа, / що съм толкоз нажалена.* Нар. пес. *„В България клане и сеч!" – вестяват някои газети.* Ив. Вазов. *Кой ще съобщи на (извести...) родителите за станалото? Съобщиха на (известиха...) пожарната за пламнала сграда. Съобщавам ти (известявам те...), че ще дойдат с вечерен влак.* **2.** Изричам новина, информация: **казвам, информирам** (*за*), **обаждам** разг. *Съобщи (каза...) ли новината? Съобщиха (казаха...), че нашият отбор е спечелил.*

съответен → ***подходящ 2***: подобаващ, целесъобразен, подхождащ, съответстващ, адекватен.

съответствам → ***подхождам 1***: отговарям, прилягам, кореспондирам книж. нежел. → ***подхождам 2***: прилягам, връзвам се, ставам[4], мязам. → ***подхождам 3***: подобавам, приличам, мязам.

съответстващ → ***подходящ 2***: подобаващ, целесъобразен, съответен, подхождащ, адекватен.

съответствие – Взаимна връзка между две неща, които много си подхождат, много са близки и не си противоречат: **съгласуваност, хармония** прен., **съзвучие** прен. *Съответствие (хармония, съзвучие) между интереси. Съответствие (хармония...) между чанта и обувки. Съответствие (съгласуваност...) във възпитателния подход на родители.* ⇔ ***Ант.*** несъответствие, дисхармония, несъгласуваност.

сънародник → ***сънародник***: нашенец.

съотношение – Отношение между две или повече неща, при което те си оказват влияние и промени в едни от тях предизвикват промени и в другите: **корелация** книж. *В диалектите има съотношение (корелация) между употребата на окончанието за първо лице множествено число на някои глаголи и първо лице единствено число на тези глаголи: (ние)*

ходиме, носиме, пееме се употребява в тези говори, където в единствено число е (я) ходим, носим, пеем, а в говори, където в единствено число формата е (аз) ходя, нося, пея, в множествено тя е (ние) ходим. ~ ***Близ.*** връзка 3 (вж).

съпоставка – Мислено поставяне на едно нещо наред с друго, за да се види сходството или различието им: **съпоставяне, сравнение, паралел** книж., **успоредяване** книж. рядко, **успоредица** рядко. *Съпоставка (съпоставяне...) на две политически системи. Съпоставка (съпоставяне...) на езикови явления, за да се систематизират. Съпоставка (успоредяване...) на няколко синонима по значение и употреба.*

съпоставяне → ***съпоставка***: сравнение, паралел, успоредяване, успоредица.

съприкосновение → ***връзка 1***: контакт, досег, допир.

съпричастие книж. → ***съчувствие***: състрадание, участие. → ***участие***: намеса, дял, роля.

съпровождам → ***придружавам.*** → ***съпътствам.***

съпротива – **1.** Действия и прояви, думи, насочени срещу нещо, които пречат на някого или нещо да стане: **отпор, съпротивление, противодействие, противопоставяне, реакция** прен., **опозиция** прен. книж. *Предложението срещна голяма съпротива (отпор...). Приеха решението без съпротива (отпор...).* **2.** Действия, насочени да спрат натиск, нападение на някого: **отпор, съпротивление, противодействие.** *Никой не оказал съпротива (отпор...) на вражеското нахлуване. Съпротива (отпор...) на нападател.*

съпротивление → ***съпротива 1***: отпор, противодействие, противопоставяне, реакция, опозиция. → ***съпротива 2***: отпор, противодействие.

съпътствам – Действам, проявявам се заедно с нещо друго: **съпровождам.** *През цялото лято неприятности*

съпътстваха (съпровождаха) кампанията. Мизерията съпътства (съпровожда) Смирненски цял живот. → книж. ***придружавам***: съпровождам.

сратник → ***другар 2***: сподвижник.

сърдит → разш. разг. ***ядосан***: разгневен, гневен, нервиран, афектиран, яден, ядовит.

сърдя несв. → разш. разг. ***ядосвам***: разгневявам, нервирам, афектирам, разсърдвам.

сърцат разг. → ***смел 1***: безстрашен, храбър, неустрашим, юначен, куражлия. → ***смел 2***: безстрашен, храбър, юначен.

сърце → прен. ***среда 1***: център, пъп.

сърцевина → прен. ***същност 1***: същина, есенция, ядка, ядро.

съсипвам → ***увреждам***: навреждам, разрушавам, руша, поразявам, разнебитвам, разсипвам. → ***повреждам***: развалям, похабявам, зяносвам. → ***унищожавам***: ликвидирам, съсипвам, погубвам, затривам, заличавам, довършвам, погребвам. → ***съкрушавам 1***: сломявам, смазвам, разсипвам, убивам, разбивам, пречупвам.

съставям → ***изработвам 2***: изготвям, правя, направям, сътворявам.

съсредоточавам се → ***внимавам 1***: концентрирам се, задълбочавам се.

съсредоточен → ***внимателен 1***: концентриран, задълбочен.

състоятелен → ***богат 1***: заможен.

състояние → ***положение 1***: позиция, поза. → ***положение 2***: ситуация, обстановка. → ***положение 3***: дередже, хал.

състоя се св. → ***провеждам се***: протичам, тека, вървя.

състрадавам рядко книж. → ***съжалявам 1***: жаля, съчувствам.

състрадателен → ***милостив***: милосърден, човечен.

състрадание → ***съчувствие***: съпричастие, участие.

сътворявам книж. ретор. → ***изграждам 1***: създавам,

градя, строя, построявам, съграждам, творя.

съхранен книж. → ***запазен 1***: неповреден, неувреден, непохабен.

съхранявам книж. → ***пазя 2***: вардя. → ***запазвам 1***: опазвам, предпазвам, увардвам.

съчувствам → ***съжалявам 1***: жаля, състрадавам.

съчувствие – Отзивчиво преживяване към чужда неприятност, болка: **състрадание**, **участие** прен. книж., **съпричастие** книж. *Напразно търсят състрадание / за свойто странно същество, / дори най-беглото признание / за тях е цяло тържество.* Т. Траянов. *Посрещна със съчувствие (състрадание...) новината за смъртта на майка й. Отнасям се със съчувствие (състрадание...) към бедата на съседа.* ⇔ ***Ант.*** равнодушие, безучастие, безразличие.

съществен → ***голям 2***: съществен, сериозен, важен, едър.

същ<ият> → ***еднакъв***: тъждествен, идентичен, еднообразен, равен. → ***истински 3***: цял, формен, чист.

съществувам – **1.** Налице съм някъде: **срещам се**, **има (няма)** безл., **битувам** книж. рядко (огр. за мисъл, реч). *В Пирин съществуват (срещат се...) алпийски растения. Съществуват (срещат се...) интересни поверия за домашни духове. Това фамилно име съществува ли (среща ли се...) още?* **2.** рядко Жив съм: **живея**, **има ме**, **съм**. *А знаехте, че всичко тук живее / чрез моята смирена гръд: / житото, розите край светлите алеи, / виното, в пиршествата ваши що се лее.* Хр. Смирненски. *Все още съществувам (живея...) въпреки преживяното. Този човек вече не съществува (живее...), умря преди години.* ⇔ ***Ант.*** умирам, няма ме.

съществуване → ***живот 2***: битие.

същина → ***същност 1***: сърцевина, ядка, ядро, есенция. → ***същност 2***: начало. → ***същност 3***: характер, природа, естество.

същински → ***истински 1***: ре-

ален, действителен, фактически, автентичен. → ***истински 2***: автентичен, действителен, неподправен. → ***истински 3***: формен, цял, същ, чист. → стесн. ***роден 1***: рожден, кръвен, истински.

същият → ***сходен 2***: такъв.

същност – **1.** Най-важна, основна част в съдържанието, състава на нещо: **същина, сърцевина** прен., **ядка** рядко прен. книж., **ядро** рядко прен. книж., **есенция** прен. книж. експр. *Дохождат дни... И питаш се защо / е тази болка, тази дива ярост, / така е скрито нейното ядро.* Н. Вапцаров. *Сблъсъкът на две нравствени начала е същност (същина...) на идейно-естетическия замисъл на романа „Тютюн". Предайте с няколко думи същността (същината...) на събитията и поуките от тях.* **2.** Най-важна мисъл, идея: **същина, начало.** *Древните източни философии признават две същности (същини...) – добро и зло.* **3.** Основни особености на нещо, някого: **характер, природа, естество, същина.** *Каква е същността (характерът...) на кометите? По същността (природата...) си той е поет.*

съюз → ***сдружение***: обединение, асоциация, алианс, братство.

сюжет → прен. ***тема***: предмет, проблем, въпрос.

Т

таен – Който се знае само от малко хора, за да се крие, прикрие: **скришен, скрит, потаен** рядко. *От всички тайни небосклони / той махна божия печат.* Т. Траянов. *Ден денувам – кътища потайни.* П. К. Яворов. *Тайно (скришно...) място. Тайно (потайно) скривали-*

ще. Тайна (скрита...) уговорка. Тайни (скрити...) преговори. ⇔ ***Ант.*** известен, явен 1 (вж). → ***прикрит 1***: скрит, подмолен, потаен. → ***прикрит 2***: скрит, потаен, неявен.

тайно – По начин да не се знае нещо, да е известно само на някого или на малко хора: **скришно, потайно, скрито, крадешком** разг. *Днес в селото глухо, утре в някой град / говореше тайно за ближний преврат, / за бунт, за свобода, за смъртта, за гробът, / и че време веч е да въстане робът.* [„Левски"] Ив. Вазов. *Момче, не кърши ни плетицата криви, / не става то тъй крадешком! / Жени се, що чакаш?* К. Христов. ⇔ ***Ант.*** явно, открито.

тайнствен – Който съдържа някаква тайна, нещо неясно, скрито: **загадъчен, мистериозен** книж., **мистичен** книж. *Едно загадъчно докосване / на сигурната му ръка, / и ... блесне светлината!* Бл. Димитрова. *Тайнствен (загадъчен...) надпис. Тайнствено (загадъчно...) изчезване. Тайнствен (загадъчен...) обред. Тайнствена (загадъчна...) усмивка.* ~ ***Близ.*** необясним (вж).

таксувам – Вземам някаква такса за предоставена услуга, възможност за ползване на нещо и под.: **тарифирам** нов. нежел. *Обажданията по телефон към фиксираните мрежи в Европа ще се таксуват (тарифират) в зависимост от международната зона.*

такт → ***ритъм 1***.

тактичен – Който проявява или изразява стремеж да не се засегне, обиди някой, да не се повдигне неприятна тема и под.: **внимателен, деликатен**. *Бъди по-тактичен (внимателен...) с чувствителната си сестричка. Тактично (внимателно...) предупреждение да не се допускат подобни пропуски.* ⇔ ***Ант.*** нетактичен, невнимателен, безтактен, груб.

такъв → ***сходен 2***: същият.

талант → ***дарба***: дарование, дар, заложба.

тарифирам нов. нежел. → ***таксувам***.

татев разг. → ***бащин 1***: татков.

татков → ***бащин 1***: татев.

татковина поет. гальов. → ***родина***: отечество.

тату нов. нежел. → ***татуировка***.

татуировка – Рисунка върху тялото с боя или инструмент: **тату** нов. нежел., **татус** нов. нежел. *Не обичам да си правя татуировка. На ръката ѝ имаше интересна татуировка на жаба.*

татус → ***татуировка***.

тача книж. → ***уважавам 1***: почитам, ценя, зачитам.

тая поет. → ***чувствам 1***: изпитвам, храня[2], питая, лелея.

тая се несв. → ***спотайвам се 2***: крия се, дремя, потайвам се.

творба → ***произведение 1***: творение, дело, създание, плод, работа, изработка, творчество. → ***произведение 2***: труд, работа.

творение книж. → ***произведение 1***: творба, дело, създание, плод, творчество, изработка, работа.

творец → ***автор 1***: създател.

творчески: – Който е свързан с творчество, създаване на нещо: **съзидателен** книж., **градивен** книж., **производителен** (огр.), **креативен** книж. *Творчески (съзидателни...) усилия. Творчески (съзидателен...) период. Творческа (съзидателна...) дейност.* ⇔ ***Ант.*** разрушителен 2 (вж). // Който е насочен към творчество: **съзидателен**. *Творчески (съзидателен) процес. Творчески (съзидателен) импулс. Творчески (съзидателен) размах.* ⇔ ***Ант.*** разрушителен 1 (вж).

творчество → ***произведение 1***: творба, творение, дело, създание, плод, работа, изработка.

творя несв., книж. ретор. → ***създавам 1***: правя, направям, сътворявам. → ***изграждам 1***: градя, съграждам, построявам, сътворявам, създавам.

твърд – Който не изменя формата си и при натиск оказва съпротивление: **корав** разг. *Здрави са нашите корави,*

мазолести длани. Ал. Геров. *Твърдо (кораво...) дърво. Твърд (корав) метал.* ⇔ *Ант.* мек. → прен. ***непреклонен 2***: категоричен, неумолим. → прен. ***непреклонен 1***: категоричен, неумолим, упорит. → прен. ***решителен 1, 2***: непоколебим. → прен. ***категоричен***: безпрекословен, безапелационен, решителен. → прен. ***постоянен 2***: редовен, неизменен, вечен. → прен. ***постоянен 3***: неизменен, последователен, непроменлив.

твърде → ***доста***: значително.

твърдение → ***теза***: положение, постановка, мисъл.

твърдоглав разг. неодобр. → ***непреклонен 3***: упорит, неотстъпчив, дебелоглав, инатлив, инатлия.

твърдоглавие разг. неодобр. → ***непреклонност***: упоритост, неотстъпчивост, твърдоглавство, дебелоглавие, бикоглавство, инат, инатливост.

твърдоглавство разг. неодобр. → ***непреклонност***: упоритост, неотстъпчивост, твърдоглавие, дебелоглавие, бикоглавство, инат, инатливост.

теглило разг. → ***мъка 1***: страдание, тегло, патило, изпитание.

тегло → ***тежест 1***: тежина. → ***мъка 1***: страдание, теглило, патило, изпитание.

тегля → разг. ***страдам 2***: патя, мъча се. → прен. спец. ***свалям 5***: даунлоудвам, изтеглям, източвам, точа.

тегоба книж. → ***тежест 2***: товар, бреме.

тежест – **1.** Качество на предмет да тежи или да тежи много: **тегло, тежина.** *Пъшка под тежестта (теглото...) на багаж. Тежест (тегло...) на чувал.* **2.** прен. Голяма грижа или отговорност, която създава неприятности, мъка: **бреме, тегоба** книж., **товар** прен. *Защото бе честито* [нашето поколение] / *товара да поеме / на съница големи / и с лаври, кръв покрито / да стигне идеали – / до днеска блян остали.* Ив. Вазов. *Народът пъшкал под тежестта (бремето...) на робството. С удоволствие пона-*

ся приятната тежест (бреме...) на отглеждането на деца. Данъчна тежест (бреме...). → ***авторитет 1***: престиж, реноме.

тежина → ***тежест 1***: тегло.

тежкоподвижен → ***бавен 1***: бавноподвижен, труднонодвижен, тромав, муден.

тежък → прен. ***труден 1***: мъчен, сложен. → ***труден 2***: усилен, мъчителен, непосилен. → прен. ***мъчителен 1***: тягостен, угнетителен, убийствен, кошмарен. → прен. ***мъчителен 3***: тягостен, угнетителен. → прен. ***авторитетен 2***: меродавен.

теза книж. – Разсъждение, чрез което се твърди, поддържа истинността, правилността или не на нещо: **твърдение, положение, становка, мисъл.** *Тезата (твърдението...), че Земята се върти около Слънцето, е била оспорвана векове. Няколко тези (твърдения...) в статията не са доказани. Икономистът разви тезата (твърдението...), че свалянето на данъците ще поощри производството. Ораторът изложи и добре аргументира и двете тези (твърдения...).* ~ ***Близ.*** тема.

тека несв. – **1.** За вода, река – движа се в някаква посока: **лея се** прен., **нося се** прен., **струя** рядко поет. *Дунав тече (се носи, се лее...) през много европейски страни. Белопенест поток тече (лее се...) край скалите.* **2.** За течност – излизам от някъде на силна струя: **лея се, струя.** *Кръвта му тече (лее се...) обилно. От пещерата тече (лее се...) бистър водопад. По лицето ѝ текат (леят се...) сълзи от радост.* **3.** За течност – излизам от съд, вместилище: **изтичам, изливам се.** *Каната е спукана и водата тече (изтича...) по покривката.* → прен. ***минавам 4***: преминавам, протичам, отминавам, изминавам, изтичам, изнизвам се, отлитам. → прен. ***минавам 5***: преминавам, протичам. → прен. ***провеждам се***: протичам, състоя се, вървя.

телосложение → ***тяло 2***: снага, фигура, стан.

телохранител → ***бодигард***: охранител, гард.

тема – Основна мисъл, основно нещо, което се разисква, коментира в изложение, разговор, съчинение: **предмет**, **проблем**, **сюжет** прен., **въпрос** прен. *Ние спорим /двама с дама / на тема: / „Човекът на новото време“.* Н. Вапцаров. *Тема (предмет...) на дискусия. Тема (предмет...) на разговор. Тема (предмет, проблем, сюжет) на роман. Спорим на тема (по проблема, въпроса) за възпитанието. Тема (предмет, проблем) на съчинението е тезата за противопоставянето на героизма и страха.* ~ ***Близ.*** теза.

темп (темпо) → ***ритъм 2***: пулс.

темпераментен → ***страстен 2***: пламенен, разпален, буен.

тепегьоз простонар. неодобр. → ***нахален 1***: безочлив, нагъл, арогантен, безцеремонен, дебелоок.

терзание книж. → ***мъка 2***: страдание, скръб, тъга, горест, нерадост, болка, покруса, жалба.

терзая поет. → ***измъчвам 3***: мъча, гнетя, угнетявам, потискам, притеснявам, депресирам, тормозя, тровя.

терзая се книж. → ***страдам 1***: тормозя се, измъчвам се.

терк простонар. → ***образец 1***: модел, мостра, пример.

терор → ***насилие 1***: потисничество, гнет, репресия.

тероризирам книж. експр. → ***измъчвам 1***: мъча, изтезавам, малтретирам, тормозя, инквизирам.

тефтер → ***бележник.***

тефтерче → ***бележник.***

тийнейджър нов. нежел. → ***юноша***: момче, хлапе, пубертет, пубер.

тикам → ***пъхам***: мушкам, завирам, навирам, намъквам, втиквам.

тиква → прен. разг. пренебр. ***глава 1***: кратуна, куфалница, чутура. → ***ум***: интелект, разум, мислене, мозък, акъл, глава, пипе, пипка, кратуна, куфалница.

тип → ***вид 2***: облик. → ***вид 3***: сорт, разновидност.

типичен → ***характерен***: свойствен, специфичен, отличителен, присъщ.

тиранизирам рядко → ***потискам 1***: угнетявам, гнетя, тъпча, мачкам, репресирам, газя.

тираничен → ***деспотичен 1***. → ***деспотичен 2***: потиснически.

титан → ***великан 1***: гигант, исполин. → ***великан 3***: гигант, исполин, колос.

титаничен книж. експр. → ***грамаден 1***: огромен, гигантски, колосален, исполински, великански, чудовищен. → ***грамаден 2***: огромен, колосален, исполински.

титул спец. → ***заглавие***: наслов.

тих – **1.** Който звучи едва доловимо, слабо: **слаб, глух** прен., **приглушен, нисък** прен. *Тих (слаб...) глас. Тих (слаб...) плач. Тих (слаб...) говор.* ⇔ ***Ант.*** силен, звучен, гръмък 1 (вж). **2.** Който става без шум или с много слаб звук: **безшумен, беззвучен, мълчалив** прен., **ням** прен. (огр.). *Тихи (безшумни, беззвучни) стъпки. Тихо (безшумно...) присъствие. Тиха (безшумна...) радост.* ⇔ ***Ант.*** звучен, шумен. **3.** Който не е изпълнен с шум, звукове: **безшумен, мълчалив** прен., **глух** прен., **ням** прен. (огр.). *Глуха вечер притаява дъх над морните поля / и люлее тишината на застинала печал.* Хр. Ясенов. *Тихи (безшумни...) улици. Тих (безшумен...) училищен двор. Тихи (безшумни...) есенни поля.* ⇔ ***Ант.*** шумен, оживен. **4.** прен. Който действа, осъществява се без много сила, напор, шум: **сдържан, спокоен** прен. *Тиха (сдържана) радост. Тих (сдържан) протест. Тиха (спокойна) вода.* ⇔ ***Ант.*** буен 1 (вж). → ***мълчалив 3***: безмълвен, безгласен, неприказлив, ням. → прен. ***спокоен 1***: мирен, безбурен, безметежен, безтревожен, безоблачен. → ***спокоен 3***: безбурен.

тихо → прен. ***спокойно***: безметежно, безтревожно, безбурно.

тичам – Премествам се бързо, като движа краката си с подскачане: **бягам, търча** разг., **препускам** прен. експр., **летя** прен. експр. *Те бягаха бледни пред дивата сган.* Ив. Вазов. *Тичат (бягат...) през полето кончета игриви. – Бабо Мравке, де така? – Тичам, Щурчо, за храна.* Чичо Стоян.

тишина – Липса на шумове, говор: **безмълвие** книж., **мълчание** прен. поет., **безмълвност** книж., **глухота** прен. поет. *Внезапно екна първия гърмеж, / и ехото в безумний си летеж / раздра задрямалата тишина.* Хр. Смирненски. *В безмълвност нощна / и тук, притиснала ме гробно, / и вън тъма.* П. К. Яворов. → прен. ***спокойствие 2***: покой, безмълвие, глухота.

тласкам → прен. ***подтиквам***: подбуждам, стимулирам, инспирирам, подбутвам, движа.

тласък → прен. ***подтик***: подбуда, стимул, импулс.

тлъст → прен. разг. ***дебел 1***: шишкав, пълен, угоен, охранен.

товар → прен. ***тежест 2***: бреме, тегоба.

тозчас рядко разг. → ***веднага***: незабавно, моментално, тутакси, завчас, начаса, аламинут.

току-що → ***точно 3***: тъкмо, едва, таман.

тон → ***цвят***: багра, боя, краска.

топъл → прен. ***дружелюбен 1***: приветлив, приветен, благоразположен, радушен.

тормоз *ед.* → ***мъчение 1***: мъка, изтезание, инквизиция.

тормозя → ***измъчвам 1***: мъча, изтезавам, малтретирам, тероризирам, инквизирам. → ***измъчвам 2***: мъча, угнетявам, притеснявам, потискам, терзая, гнетя, депресирам, тровя.

тормозя се разг. → ***страдам 1***: измъчвам се, терзая се.

точа → прен. спец. ***свалям 5***: даунлоудвам, изтеглям, източвам, тегля.

точен – **1.** Който е напълно съответен на истината или на изискванията или става по този начин: **безгрешен, безпогрешен, правилен,**

верен (огр.), **чист** прен. (огр. за звук). *Точен (безгрешен...) отговор. Точен (безгрешен...) адрес. Точно (безгрешно, вярно...) попадение. Точен (верен...) изстрел. Точно (безгрешно...) изпълнение на упражнение. Точна (безгрешна...) сметка. Не изпявам точния (безгрешния...) тон.* ⇔ ***Ант.*** неточен, погрешен, неверен, неправилен, нечист. **2.** Който изпълнява или е изпълнен, става според изискванията, без изменения, при много добро качество: **стриктен** книж., **прецизен** книж., **коректен** книж. *Точен (стриктен...) в работата си служител. Точно (стриктно...) спазване на закон. Точно (стриктно...) цитиране.* ⇔ ***Ант.*** неточен, непрецизен, некоректен. → ***определен 4***: ясен, конкретен.

точка → ***място 3***: пункт.

точно – **1.** Не повече и не по-малко (по-рано или по-късно), а в посочения размер, обем, степен, време и др.: **тъкмо**. *Бушоните са вероломни. / Те винаги изгарят тъкмо / когато ни най-малко не очакваш.* Бл. Димитрова. *Точно (тъкмо) толкова пари съм приготвил за покупката. Точно (тъкмо) две седмици остават до изпита. Филмът започна точно (тъкмо) сега. Идвам точно (тъкмо) навреме. Не смяташ точно.* **2.** Не нещо друго, а това, което е налице: **тъкмо**, **именно**, **баш** простонар., **асъл** простонар. рядко. *Точно (тъкмо...) ти ми трябваш. Точно (тъкмо...) такъв костюм искам. Точно (тъкмо...) днес ли трябваше да дойда? Точно (тъкмо...) тогава ти ми се притече на помощ.* **3.** В същото или много близко време с друга проява, друго събитие: **тъкмо**, **едва** (огр. при минало действие и съпоставка на действия), **току-що** (огр. за минали действия), **таман** разг. *Таман се Стойчо наведе / студена вода да пие, / пушката пукна отгоре, / Стойчо във тила удари.* Нар. пес. *Точно (тъкмо...) изрекох*

името му и той се появи. Точно (тъкмо...) бяхме влезли, когато започна наддаването. Точно (тъкмо, току-що) като свърших домашните и ти ми се обаждаш. Точно (тъкмо, току-що) ми показаха вашата улица. Точно (тъкмо) се каня да ти телефонирам и ти идваш.

трагедия → прен. книж. експр. ***нещастие 1***: злощастие, беда, зло, злочестина, злополучие, несрета, драма, катастрофа.

трагизъм – Чувства, прояви, свързани с нещастия, беди, лош живот, конфликти: **трагичност**. *Трагизъм (трагичност) на живота на Яворов. Трагизъм (трагичност) на сюжета на разказа „На нивата". Трагизъм (трагичност) на ситуация.* ~ ***Близ.*** мъка.

трагичност → ***трагизъм***.

традиции → ***нрави 1***: обичаи.

традиционен → ***обичаен***: привичен, рутинен, всекидневен.

траен – **1.** Който съществува непрекъснато, не е временен: **постоянен, непреходен, непроменлив, неизменен**. *Трайна (постоянна...) тенденция. Трайни (постоянни...) интереси. Трайни (постоянни...) ценности на цивилизования човек.* ⇔ ***Ант.*** нетраен, кратковременен 1 (вж). **2.** Който трае дълго, запазва се дълго време, без да се поврежда, да променя състоянието и вида си: **дълготраен, издръжлив**. *Траен (дълготраен) продукт. Трайни насаждения.* ⇔ ***Ант.*** нетраен. // Обикн. за мисъл, чувство – който се запазва, трае дълго време: **дълготраен, неувяхващ** прен. поет. (за спомен, чувство). *Трайни (дълготрайни) впечатления. Траен (дълготраен, неувяхващ) спомен. Дълготрайна (неувяхваща...) любов. Трайно (дълготрайно...) приятелство.* ⇔ ***Ант.*** нетраен, кратковременен 1 (вж). ~ ***Близ.*** продължителен (вж). → ***продължителен***: дълъг, дълготраен, дълговременен, дълговечен. → ***устойчив 2***: стабилен.

трактувам книж. → ***излагам***:

разработвам, разглеждам, поставям, изяснявам, развивам, коментирам, занимавам се, третирам.

транспортирам книж. → ***превозвам***: возя, карам[1], прекарвам[1].

трансформирам → ***изменям[1] 1***: променям, видоизменям, модифицирам, преобразувам.

транш нов. нежел. → ***част***: партида, дял.

трая несв. – Осъществявам се, бивам в някакво време: **продължавам, проточвам се, откарвам** прен. разг. (обикн. в мин. или бъдеще време). *Зловещо дрънкат тежките окови.../ Ах, докога ли тоя път ще трай!* П. П. Славейков. *Конкурсът трае (продължава...) 4 часа. Колко ще трае (продължи...) събранието?* → ***издържам[1]***: устоявам, изтрайвам, удържам, откарвам. → разг. ***чакам 2***: почаквам, изчаквам. → разг. ***мълча***: немея. → разг. ***търпя 1***: понасям, издържам, изтрайвам. → ***търпя 3***.

требя несв., рядко → ***избивам***: изтребвам, унищожавам, изтрепвам.

тревога – Силно вълнение, че съществува или може да се случи нещо лошо: **безпокойство, аларма** прен. разг. *Тя няма смисъл, няма име, / но е най-страшна на света – / тревогата неумолима, / която носи пустота.* Ал. Геров. *По повод на инспекцията в училището настъпи голяма тревога (аларма). Защо вдигате тази тревога (аларма)?*

тревожа – Причинявам тревога: **безпокоя, притеснявам, стряскам, плаша, смущавам**. *Нас не стряска, не тревожи / на живота тъмний край.* Хр. Смирненски. *Тревожи ме (безпокои ме...) голямото закъснение на детето. Не исках да тревожа (безпокоя...) хората с предположенията си, докато нещата не се изяснят. Нищо не го тревожи (безпокои...) от това, което става наоколо.* → прен. ***безпокоя 1***: смущавам, обезпокоявам, притеснявам, преча.

тревожа се → ***безпокоя се***:

притеснявам се, кахъря се, грижа се, мисля.

тревожен → ***неспокоен 2***: безпокоен, разтревожен, обезпокоен, притеснен. → прен. поет. ***бунтовен 3***: бунтарски, размирен, метежен, смутен, неспокоен, бурен, буреносен, бурлив.

треперко разг. ирон. рядко → ***страхливец***: страхливко, бъзливец, бъзльо, страхопъзльо, пъзльо, бъзливко, баба.

трепет → ***вълнение***: неспокойствие.

трескав → прен. ***напрегнат***: интензивен, усилен, динамичен, бурен.

третирам книж. → ***излагам***: разработвам, разглеждам, трактувам, поставям, изяснявам, развивам, коментирам, занимавам се. → ***отнасям се 1***: държа се, постъпвам.

тривиален книж. → ***обикновен***: баналeн, неоригинален, ординарен. → ***безинтересен 2***: скучен, неинтересен, банален, прозаичен, делничен, безцветен, сив.

тровя → прен. експр. ***измъчвам 2***: мъча, угнетявам, притеснявам, потискам, гнетя, депресирам, терзая, тормозя.

тромав → ***бавен***: бавноподвижен, тежкоподвижен, трудноподвижен, мудeн.

труд – Напрягане на физическите или умствените и нравствените възможности, сили: **работа, усилие**. *Без труд (работа...) не се постига нищо. С много труд (усилие...) си спечели уважението на съселяните си. Изразходвах много труд (усилия), за да открия ръкописите.* ⇔ ***Ант.*** лентяйство (вж). → ***работа 1***: занимания. → прен. ***произведение 1***: творба, творение, дело, създание, плод, творчество, изработка, работа. → прен. ***произведение 2***: творба, работа. → ***изследване 2***: студия, произведение.

труден – **1.** Който изисква много труд, себеотрицание, усилия: **тежък** прен., **мъчен**, **сложен** прен. *Пътят е труден (тежък...), но славен.* Хр. Ботев. *От маранята жежка / аз сърпа не оста-*

вям / и работата тежка / със песен я забравям. Ив. Вазов. *Трудно (тежко...) изкачване. Трудна (тежка...) задача. Трудно (тежко...) положение. Трудна (тежка...) е професията на лекаря.* ⇔ ***Ант.*** лесен 1 (вж). **2.** Който е свързан с много неприятности, грижи: **мъчителен, тежък** прен., **усилен**. *Трудни (мъчителни...) години. Труден (мъчителен...) живот.* ⇔ ***Ант.*** лесен 1 (вж). → прен. разг. ***взискателен***: придирчив, претенциозен.

трудноподвижен → ***бавен 1***: бавноподвижен, тежкоподвижен, тромав, муден.

трудност – Нещо, което пречи за постигане на някаква цел и чието превъзмогване изисква труд, напрежение: **затруднение, мъчнотия** разг., **зор** простонар. *Срещам значителни трудности (затруднения...) при определяне на наградите. С трудности (затруднения, зор...) се добрахме до верния адрес. Създавам ти трудност (затруднение...).* → ***усилие 2***: мъка, зор.

трудолюбив – Който обича да работи, който се труди много: **работлив, работен** разг. *– Хай да те, сино, оженя / за гюзел вакла Тодорка, / че тя е чедо работно.* Нар. пес. *Трудолюбиви (работливи...) стопани. Трудолюбив (работлив...) ученик.* ⇔ ***Ант.*** ленив 1 (вж). ~ ***Близ.*** трудоспособен, дееспособен, работоспособен.

трудя се → ***работя 1***: бачкам.

труженик книж. → ***деец***: деятел, функционер.

труп → ***тяло 2*** // туловище.

труфя се несв. → ***глася се 1***: докарвам се, гиздя се, контя се, кипря се.

тръгвам – **1.** С предл. *на, за, към.* Започвам да се движа нанякъде, към някаква цел: **запътвам се, упътвам се, отправям се, насочвам се, потеглям** (обикн. за превозно средство), **поемам** прен., **запрашвам** разг. *Тръгнах (запътих се...) към гарата. След минути ще тръгнем (ще се запътим...) за морето. Тръгна (запъти се...) на пазар. Накъде тръгна (за-*

пъти се, ное, запраши...), без да се обадиш? ~ ***Близ.*** насочвам се, впускам се. **2.** Отправям се към друго място (с превоз или за превоз): **заминавам[1], отпътувам, потеглям**. *Тръгнаха (заминаха...) с автобуса. Ще тръгна (замина...) със самолет. Влакът тръгва (заминава...) в 5 ч.* ⇔ ***Ант.*** пристигам, стигам. **3.** прен. непрех. Започвам да действам, функционирам: **заработвам, проработвам, задействам <се>, сработвам** нов. разг. *Часовникът тръгна (заработи...). Мелницата беше спряла, но отново тръгна (заработи...).* ⇔ ***Ант.*** спирам.

тръгвам си → ***напускам 1***: отивам си, ида си, махам се, излизам <си>, избягвам[1], фъсвам, фъскам, бягам, измъквам се, изфирясвам <се>, изнизвам се.

туземен → ***местен 3***: автохтонен.

туземец → ***кореняк***: местен, автохтон.

тукашен → ***местен 2***: туземен, автохтонен.

туловище → ***тяло 2*** // труп.

туля се несв. → ***крия се 1***: скривам се, потулвам се.

тупвам разг. → ***падам 2***: повалям се, събарям се, катурвам се, изтърсвам се, стоварвам се, строполявам се, гътвам се.

турям разг. → ***поставям 1***: слагам, бутвам, бутам. → ***поставям 2***: слагам, инсталирам. → ***оставям 1***: слагам, поставям. → прен. разг. ***определям 2***: слагам, поставям.

тутакси → ***веднага***: незабавно, моментално, завчас, тозчас, начаса, аламинут.

туткав разг. неодобр. → ***муден 1***: бавен, пипкав, развлечен. → ***муден 2***: бавен.

туткам се разг. неодобр. → ***бавя се***: разтакам се, разтакавам се, мотая се, моткам се, размотавам се, мая се, помайвам се, пипкам се, потривам се, шматкам се, офлянквам се.

тъга → ***мъка 2***: страдание, скръб, терзание, горест, нерадост, болка, покруса, жалба.

тъгувам поет. → ***скърбя***: тъ-

жа, жаля.

тъжа → ***скърбя***: тъгувам, жаля.

тъждествен книж. → ***еднакъв***: същ<ият>, еднообразен, идентичен, равен.

тъждество книж. → ***еднаквост 1***: съвпадане, съвпадение, идентичност, равенство.

тъжен – **1.** Който изпитва или изразява тъга, скръб: **скръбен, печален, нерадостен, безрадостен** книж., **тъжовен** поет., **горестен** поет., **невесел, безутешен, горък** поет. (огр.). *Все така съм тъжен, Люсиен.* Д. Бояджиев. *Гледаше ме сутрин, вечер Иво там от бели двори / и тъжовна аз го слушах, той да пее и говори.* П. П. Славейков. *В ужас и копнеж, / една жена при всеки глух гърмеж / избухваше в несдържан горък плач.* Хр. Смирненски. *Тъжни (скръбни...) вдовици. Тъжно (скръбно...) лице. Тъжен (скръбен...) глас.* ⇔ ***Ант.*** весел, радостен. ~ ***Близ.*** меланхоличен. **2.** Който е изпълнен с тъга: **жален, елегичен** книж., **жаловит, жалостен, невесел, тъжовен** поет., **минорен** книж. *Тъжна (жална...) песен. Тъжни (жални...) стихове. Проговори с тъжен (жален...) тон.* ⇔ ***Ант.*** весел; радостен. **3.** Който протича без радост или предизвиква тъга, свързан е с липса на радост: **скръбен, печален, невесел, нерадостен, безрадостен** книж., **горестен** поет. *Тъжен (скръбен...) живот. Тъжна (скръбна...) вест. Тъжен (скръбен...) ден. Тъжни (скръбни...) размисли.* ⇔ ***Ант.*** радостен.

тъжовен поет. → ***тъжен 1***: скръбен, печален, нерадостен, безрадостен, горестен, невесел, безутешен, горък. → ***тъжен 2***: жален, жаловит, жалостен, елегичен, невесел, минорен.

тъкмо → ***точно 1.*** → ***точно 2***: именно, баш, асъл. → ***точно 3***: едва, току-що, таман.

тъкмя се разг. → ***готвя се***: приготвям се, подготвям се, глася се, стягам се. → прен. ***възнамерявам***: проектирам,

планирам, предвиждам, смятам, мисля, гласяся се, готвя се, каня се, кроя.

тълпа – Група от събрани на едно място много хора: **навалица, множество, сборище, гъмжило, рояк** прен., **гмеж** рядко книж. *Когато в ранно утро изток се топи / в море от пламък златоален – / върви той редом с бледоликите тълпи / и сам пламти от гняв запален.* Хр. Смирненски. *През навалицата виком полетях и се промъкнах.* П. П. Славейков. *И трупове мъртви фръкнаха завчаска / кат демони черни над черний рояк.* Ив. Вазов. *Не обичам уличната тълпа (множество...). Тълпата (множеството...) издигаше глас срещу властта.* // Случайно събрани неорганизирани много хора: **сбирщина** неодобр., **сборище** неодобр., **паплач** презр., **сган** презр. *Те бягаха бледни пред дивата сган.* Ив. Вазов. *Тълпа (сбирщина...) бедняци сподири луксозната кола. Събрала се е някаква мръсна тълпа (паплач...).*

тъмен – В който няма светлина и не се вижда добре или никак: **мрачен, неосветен, черен** прен. (огр. обикн. за време), **непрогледен** (огр.). *И само тя, настръхнала над мене, / студена, непрогледна нощ, / без смяна си остава.* П. К. Яворов. *Тъмно (мрачно...) небе. Тъмна (мрачна...) стая.* → прен. ***необясним***: неразбираем, непонятен, неясен, неведом, ирационален.

тънкост → прен. ***подробност***: детайл, дреболия.

тънък – Който е с много малка дебелина и почти или съвсем прозрачен: **фин, изящен** книж., **нежен** прен. *Тънка (фина...) коприна. Тънки (фини...) чорапи. Тънка (фина...) кожа. Тънка (фина...) материя.* ⇔ ***Ант.*** дебел; груб. → ***слаб 5*** // изящен, фин. → ***висок 2.*** → прен. ***внимателен 4***: прецизен.

тъп прен. разг. грубо → ***глупав 1, 2***: гламав, плиткоумен, несъобразителен, прост, тъпоглав.

тъпоглав разг. грубо → ***глупав** 1*: гламав, несъобразителен, тъп, прост, плиткоумен.

тъпоглавие разг. пренебр. → ***глупост** 1*: гламавщина, глупащина, плиткоумие, тъпоумие, тъпота, щуравост, скудоумие, простотия, будалльк.

тъпота → прен. пренебр. ***глупост** 1*: гламавщина, глупащина, плиткоумие, тъпоумие, тъпоглавие, щуравост, скудоумие, простотия, будаллък. → ***глупост** 2*: глупащина, глупотевица, тъпотия, щуротия, простотия.

тъпотия разг. пренебр. → ***глупост** 2*: глупащина, глупотевица, тъпота, щуротия, простотия.

тъпоумие разг. пренебр. → ***глупост** 1*: гламавщина, глупащина, плиткоумие, тъпота, тъпоглавие, щуравост, скудоумие, простотия, будаллък.

тъпча → прен. неодобр. ***потискам** 1*: угнетявам, гнетя, мачкам, тиранизирам, репресирам, газя.

търпя несв. – **1.** Не реагирам въпреки неприятно усещане или чувство, което изпитвам: **понасям, издържам**[1], **трая** разг. *Дълго те* [братя Миладинови] *търпяха. Тъмничният смрад / отравяше бавно животът им млад.* Ив. Вазов. *Сега кат Емус стари от страх се цял потресе /.../ и ужас, възмущенье по целий свят пронесе – / попитал бих Европа веч може ли да трай?* Ив. Вазов. *Как търпиш (понасяш...) тези нахални мухи? Мога да търпя (понасям...) болката. Ако търпиш (понасяш...) още тези неприятности, ще се невротизираш.* **2.** Живея, съм в някакви неприятни условия, без да се опитвам да ги променя: **понасям, изпитвам** (с допълнение), **мълча** прен. *Децата ни мрат / в задушната смрад / със жадни за слънце очи. / А ние? – Бездушно / превиваме врат / и мълчиме, / позорно мълчим!* Н. Вапцаров. *Цял живот търпя (понасям...) лишения. Докога ще търпим (понасяме, мълчим)?* ⇔ ***Ант.*** реагирам.

търча разг. → ***тичам***: бягам, препускам.

тъст – Баща на съпругата: **дядо** разг., **бабалък** разг. *Гостува ми моят тъст (дядо...).*

тъща – Майка на съпругата: **баба** разг. *Запознайте се с тъщата (бабата).*

тягостен книж. → ***мъчителен 1***: тежък, угнетителен, убийствен, кошмарен. → ***мъчителен 3***: угнетителен, тежък.

тяло – **1.** Физическата, материална част на човека или животното като организирана жива структура: **организъм**. *Имам здраво тяло (организъм). В здраво тяло – здрав дух.* Погов. *Тялото (организмът) му ще издържи операцията.* **2.** Видимата основна физическа част на човека: **снага, фигура** книж., **телосложение, стан** нар. – *Хубава си, мила моя, / любава си: / гъвък стан, фиданка съща – кой, кажи ми, го прегръща?* П. К. Яворов. *Стройно и красиво тяло (снага...). Високо момиче с кръшно тяло (снага...). Отслабнала е в тялото (снагата...).* // Основна, най-голяма част от физическата материя на човек или животно, без главата и крайниците: **туловище, труп** (обикн. при неживо същество). *Тяло (туловище...) на заклана свиня. Едър човек е и има огромно тяло (туловище).* **3.** прен. Основна, най-голяма част на голям уред, машина, превозно средство: **корпус**. *Тяло (корпус) на кораб. Тяло (корпус) на ракета.*

У

убеден → ***сигурен 2***: уверен, положителен.

убедителен → ***логичен 2***: разумен, смислен, приемлив.

убеждавам се – Изпълвам се с увереност, че нещо е истина или че съществува: **уверявам се, повярвам**. *Убедих се (уверих се...), че са напуснали страната. Убеждавам се (уверявам се...), че това е най-старият източник. Не съм се убедил (уверил...), че усилията ни са безплодни.*

убивам – Слагам край на живота на някого, нещо: **умъртвявам, погубвам** книж., **ликвидирам** книж. (за целенасочено действие), **премахвам** прен. (за съзнателно действие), **утрепвам** разг., **затривам** разг. – *Ой ми та тебе, Стоене, / Стоене, млада войвода, / искай ми, каквото искаш, / само недей ме затрива!* Нар. пес. *Убили (умъртвили...) няколко от нападателите. Убиха баща му във войната. Мафията убива (погубва, ликвидира, премахва) всеки, който пречи на интересите ѝ.* → прен. експр. ***съкрушавам 1***: сломявам, съсипвам, смазвам, разсипвам, сразявам, разбивам, пречупвам.

убийствен → ***гибелен 1***: смъртоносен. → прен. експр. ***нетърпим***: непоносим, нечовешки, несносен. → прен. експр. ***непосилен***: нечовешки. → прен. експр. ***мъчителен 1***: тежък, тягостен, угнетителен.

уважавам – Изпитвам чувство на уважение: **почитам, тача** книж., **ценя, зачитам**. *Много уважавам (почитам...) родителите си. Уважавам (почитам, тача) историческите паметници. Уважавам (ценя, зачитам) труда му.* ⇔ ***Ант.*** презирам. → прен. ***съобразявам се 1***: зачитам, признавам.

уважение – Чувство и отношение към някого или не-

що, породено от положителна оценка на неговите качества, заслуги за нещо или някого: **почит, почтителност, респект** книж. *Отнася се с уважение (почит...) към възрастните хора. Не изпитва особено уважение (почит...) към собствеността.* ⇔ ***Ант.*** неуважение, непочтителност; презрение. ~ ***Близ.*** благоговение.

увардвам простонар. → ***запазвам 1***: опазвам, съхранявам, предпазвам.

уведомявам книж. → ***съобщавам 1***: казвам, известявам, информирам, вестявам, обаждам.

увеличавам – **1.** Правя някакво количество по-голямо: **уголемявам, умножавам, обогатявам** (огр.) *Увеличавам (уголемявам, умножавам) богатства. Увеличавам (умножавам...) библиотеката си. Увеличавам (обогатявам) познанията си.* ⇔ ***Ант.*** намалявам[2] 1 (вж). **2.** Правя нещо по-голямо по размери: **уголемявам, разширявам.** *Увеличавам (уголемявам...) площ. Увеличавам (уголемявам...) вратната извивка на дреха.* ⇔ ***Ант.*** намалявам[2] 1 (вж). **3.** Придобивам някакво качество в по-висока степен или ставам причина някакво качество да стане в по-висока степен: **вдигам** прен. разг., **качвам** прен. разг. *Увеличавам (вдигам...) температура. Увеличавам (качвам...) кръвно налягане. Дъждовете увеличиха (вдигнаха...) нивото на реката.* ⇔ ***Ант.*** понижавам 2 (вж), намалявам 2 (вж). → ***засилвам 3***: уголемявам, повишавам, задълбочавам, заострям, изострям.

увеличавам се – **1.** Ставам повече, по-голям по количество: **умножавам се, нараствам, уголемявам се, разраствам се, пораствам.** *Градът се увеличи (умножи...). Богатствата му се увеличиха (умножиха...). Грижите ти са се увеличили (умножили...) с нарастването на семейството.* ⇔ ***Ант.*** намалявам[1]

1 (вж). **2.** Ставам по-голям по степен, сила, величина: **нараствам, повишавам се, покачвам се, качвам се** прен. разг., **надигам се** прен., **вдигам се** прен. *Температурите се увеличават (нарастват...). Вълнението ми се увеличи (нарасна, повиши се). Напрежението се увеличи (нарасна...). Цените се увеличават (нарастват...).* ⇔ ***Ант.*** намалявам[1] 1 (вж), спадам 1 (вж). **3.** За вода – ставам с по-високо ниво: **надигам се, качвам се** разг., **вдигам се, издигам се**. *Нивото на река Дунав се увеличава (надига...).* ⇔ ***Ант.*** спадам 1 (вж).

увеличение → ***растеж 2***: нарастване, уголемяване, разрастване.

уверен → ***сигурен 2***: убеден, положителен.

увертюра → муз. ***въведение 2***: интродукция, встъпление. → прен. ***въведение 3***: прелюдия, встъпление.

уверявам се → ***убеждавам се.***

увесвам → ***закачам[2] 1***: окачам.

увещавам несв. – Подтиквам или моля някого да прави, да направи нещо: **уговарям, придумвам, карам[2]** несв. / **накарам** св., **агитирам** несв. / **проагитирам** св., разг., **навивам** прен. разг., **обработвам** прен. разг., **кандърдисвам** простонар. *Увещават (уговарят...) ме да организирам протест. Увещавам (уговарям...) сина си да учи. Не мога да го увещавам (карам) да идва всеки ден у вас. Не можах да го придумам (накарам, проагитирам, навия, кандърдисам) да излезе с компанията ни.* ⇔ ***Ант.*** раздумвам, разкандърдисвам. ~ ***Близ.*** убеждавам; принуждавам 1 (вж).

увивам → ***опаковам***: загъвам, завивам, обвивам, пакетирам, амбалирам.

увисвам → ***отпускам се 2***: клюмвам.

увлекателен → ***интересен 2***: занимателен, интригуващ.

увод → ***въведение 1***: встъпление, предисловие.

увреден – **1.** Който е претърпял частично разрушаване

и не е напълно здрав, изправен, запазен: **поразен, похабен** разг., **засегнат, повреден** рядко. *Увредени (поразени...) дробове. Увредени (поразени...) посеви. Увреден (повреден...) покрив.* ⇔ ***Ант.*** запазен 1 (вж), здрав. **2.** Който е претърпял вреда и е в по-лошо състояние: **накърнен, засегнат.** *Увредена (накърнена...) репутация. Увредени (накърнени...) интереси.* ⇔ ***Ант.*** съхранен, запазен.

увреждам – Силно влошавам физическото или здравословното състояние на нещо: **навреждам** (*на*), **съсипвам, разрушавам** прен., **руша** несв., прен., **поразявам, разнебитвам** прен. разг. експр. (огр.), **разсипвам** разг. експр. *Тютюнът уврежда (съсипва...) здравето. Големите неприятности ми увредиха (съсипаха...) нервите. Градушката увреди (съсипа...) реколтата.* ⇔ ***Ант.*** оправям, възстановявам. → ***навреждам 2***: напакостявам, развалям. → ***засягам 2***: поразявам, обхващам.

угасвам – **1.** Преставам да горя: **изгасвам, загасвам, гасна** несв., **догарям.** *И в сухия сезон, и в дъждовете / ти не загасваш, огън жив и чист.* Е. Багряна. *Огънят бавно угасва (изгасва...). Свещите угаснаха (изгаснаха...). Печката угасна (изгасна...).* ⇔ ***Ант.*** пламвам, запалвам се. **2.** Преставам да светя: **изгасвам, загасвам, гасна** несв. *И ако слънцето угасне в боевете – / то моето сърце кат слънце ще им свети / през бурната тъма.* Хр. Смирненски. *Лампите угасват (изгасват...). Звездите угасват (...).* ⇔ ***Ант.*** светвам. → прен. поет. ***утихвам***: затихвам, стихвам, заглъхвам, глъхна, изчезвам, гасна, умирам, млъквам. → ***изчезвам 2***: изгубвам се, преставам, преминавам, чезна, разпръсквам се, изпарявам се, разпилявам се, разсейвам се, гасна, умирам.

угасявам (угасям) – Правя да не гори или свети нещо: **изгасявам (изгасям), загася-**

вам (загасям), гася несв. *Угасявам (изгасявам...) лампите. Угасявам (изгасявам...) електрическата печка. Угасявам (изгасявам...) свещ.* ⇔ ***Ант.*** запалвам 1, 2 (вж). → ***потушавам 1***: изгасявам, изгасям, загасявам, загасям. → прен. ***утолявам***: задоволявам, потискам, изгасявам.

угасям → ***угасявам 1***: изгасявам, изгасям, загасявам, загасям, гася.

угнетителен → книж. ***мъчителен 1***: тежък, тягостен, убийствен, кошмарен. → ***мъчителен 3***: тягостен, тежък.

угнетявам → книж. ***потискам 1***: гнетя, мачкам, тъпча, тиранизирам, репресирам, газя. → ***измъчвам 3***: мъча, гнетя, притеснявам, потискам, депресирам, тормозя, терзая, тровя.

уговарям → ***увещавам***: придумвам, карам[2], агитирам, навивам, обработвам, кандърдисвам.

уговорен → ***определен 1***: уточнен, уречен.

уговорка → ***условие 4***: споразумение.

угодливост → рядко ***угодничество***: подлизурство, подмазвачество, раболепие, сервилност, лакейство, лакейщина, слагачество, блюдолизничество.

угодничество – Прекалено угаждане на някого, съобразяване с неговата воля и желание, липса на собствено мнение и достойнство с цел да се харесам, да постигна някаква облага: **подлизурство** неодобр., **подмазвачество** разг. неодобр., **раболепие** книж., **сервилност** книж., **угодливост** рядко, **лакейство** неодобр., **лакейщина** неодобр., **слагачество** разг. неодобр., **блюдолизничество** книж. неодобр. *Не понасям угодничеството (подлизурството...). Присъщо му е угодничество (подлизурство...).*

угоен → ***дебел 1***: тлъст, шишкав, охранен.

уголемявам → рядко ***засилвам 3***: увеличавам, повишавам, задълбочавам, заострям, изострям.

уголемявам се → рядко ***уве-***

личавам се 1: нараствам, умножавам се, разраствам се, порастваm.

уголемяване → рядко ***растеж 2***: нарастване, увеличение, разрастване.

угрижен → ***загрижен***: кахърен, окахърен.

угроза → книж. ***опасност***: заплаха.

удар → ***атака 1***: щурм, настъпление, офанзива, набег.

ударение – Засилване на гласа, наблягане върху определена дума или фраза, израз, за да се обърне внимание върху тяхното значение: **акцент** книж. *Ударението (акцентът) в стиховете „Тоз, който падне в бой за свобода, / той не умира!" пада на последните думи. Не слагаш правилно ударението (акцента) и смисълът на фразата се променя.*

удачен книж. нежел. → ***успешен 1***: сполучлив, благополучен. → ***подходящ 1***: уместен, сполучлив.

удивлявам книж. → ***учудвам***: изненадвам.

удобен → прен. ***подходящ 3***: благоприятен, сгоден, добър, щастлив.

удостоверение → ***акт 1***: свидетелство.

удрям → прен. разг. ***нападам 2***: атакувам, щурмувам, настъпвам[2].

удържам – Не давам възможност на някого, нещо да падне: **задържам**. *Едвам удържах (задържах) тежката кошница да не падне на главата ти от дървото. Краката ми не ме удържат (задържат) вече.* → ***сдържам***: въздържам, възпирам, задържам, потискам, задушавам, заглушавам. → ***спирам 2***: възпирам, задържам. → разг. ***издържам[1] 1***: устоявам, изтрайвам, трая, откарвам. → ***издържам[1] 2***: устоявам, изтърпявам, изтрайвам, понасям, издаянвам.

уеб разг. → ***интернет***: нет, мрежата.

ужасен → ***страшен 1***: страховит, страхотен, чудовищен, ужасяващ. → ***потресаващ***: покъртителен, потресен, ужасяващ. → прен. разг. експр. ***изключителен***: извънреден, необикновен,

невероятен, необичаен, невероятен, невъобразим, небивал, извънмерен, поразителен, невиждан, нечуван, неизказан, фантастичен, феноменален, страхотен, страшен, адски, жесток. → ***отвратителен***: безобразен, противен[1], възмутителен, грозен, гаден.

ужасяващ книж. експр. → ***потресаващ***: покъртителен, пòтресен, ужасен. → експр. ***страшен 1***: ужасен, страховит, чудовищен.

узаконявам – Официално признавам или обявявам нещо за законно, за легитимно, придавам на нещо законна сила: **легитимирам** книж., **валидирам** книж. нежел., **валидизирам** книж. нежел. *Узаконявам (легитимирам...) визата си. Узаконявам (легитимирам...) брака си.* → ***приемам 3***: одобрявам, утвърждавам.

узнавам – **1.** Получавам, обикн. случайно, неволно, сведения или вест: **научавам <се>, чувам, дочувам, разбирам.** *Узнах (научих...), че ще сменяш квартирата си. Узнаха (научиха...), че идва нов учител. Без да искам, узнах (научих...) новината. Узнах (научих...) кого са предложили за президент.* ~ ***Близ.*** осведомявам се, информирам се. **2.** Получавам познания, информация за нещо: **разбирам, научавам.** *Прогледнал, той* [народът] *ще скъса оковите тогава / и към честита бъдност пътеката най-права / сам-си ще да узнай.* П. К. Яворов. *Узнах (разбрах...) защо си напуснал института. Узнах (научих...) колко струва апартаментът.*

указател рядко, книж. → ***признак 1***: белег, знак, симптом, показател, индикация, черта.

указвам → ***показвам 2***: соча, посочвам.

укор → ***обвинение***: нападка, упрек, атака.

укорявам → ***критикувам***: мъмря, коря, съдя[2], упреквам, порицавам, кастря, хокам.

украсявам – **1.** Придавам красив, хубав вид на нещо

(обикн. на някакво място): **крася** несв., **кича** несв., **разкрасявам**, **разхубавявам**, **китя** несв. пост., **гиздя** несв., разг., **нагиздвам** разг., **декорирам** книж. (огр.). *Украсявам (крася...) салона с гирлянди. Украсяват (красят...) къщите с цветя, венци и други украшения за празниците. Украсявам (кича, китя) елха.* ⇔ ***Ант.*** загрозявам. **2.** Слагам допълнителни неща на нещо, за да стане по-ефектно, красиво: **крася, гарнирам, кича, разкрасявам, декорирам** книж. *Украсявам (крася...) рокля с панделки или мъниста. Украсявам (кича, гарнирам) шапка с цветя.* ⇔ ***Ант.*** загрозявам. // Слагам различни хранителни продукти към ястие, за да стане по-красиво или апетитно, привлекателно: **гарнирам**. *Украсявам (гарнирам) торта. Украсявам (гарнирам) блюдото с къдраво нарязани зеленчуци.*

укривам → ***скривам 2***: потулвам. → ***скривам 3***: прикривам, спотаявам, спотайвам, затаявам.

укривам се → ***крия се 2***: скривам се, потулвам се, покривам се.

укротявам се – Преставам да лудувам, ставам кротък, мирен: **умирявам се, смирявам се, успокоявам се, мирясвам** разг., **кротвам** рядко разг. *Класът най-после се укроти (умири...). На коледната вечер децата не можеха да се укротят (умирят...), чакаха подаръците.* ⇔ ***Ант.*** разлудувам се, размирявам се. → ***успокоявам се***: утихвам, стихвам, уталожвам се.

улав разг. грубо → ***ненормален 2***: луд, умопобъркан, налудничав, безумен, умопомрачен, невменяем, смахнат, откачен, мръднал, превъртял, сбъркан, шашав, чалнат, изкукуригал.

улавям разг. → ***хващам*** **1.** → ***вземам 1***: поемам, хващам, гепя. → ***хващам*** **2.** → ***хващам 3***: залавям, задържам, спипвам, пипвам, гепя. → ***качвам се 4***: вземам, хващам. → прен. ***приемам 5***:

хващам.

улучвам – За предмет, отправен или летящ към някаква цел – достигам до целта: **уцелвам, засягам, закачам**[2]. *Камъкът улучи (уцели...) птичката и счупи крилото ѝ. Куршумът не го е улучил (уцелил...). Градушката случайно не е улучила (уцелила...) този район.*

улучвам се разг. → ***оказвам се***: случвам се.

ум – Психическа способност на човека за мислене, познание, разсъждение: **интелект** книж., **разум, разсъдък, мислене, глава** прен., **мозък** прен. разг., **акъл** простонар., **пипе** прен. разг. пренебр., **пипка** разг. пренебр., **тиква** прен. разг. пренебр., **кратуна** прен. разг. пренебр., **куфалница** прен. разг. пренебр. *Има развит ум (интелект, мислене). Умът (разумът...) ми не побира такова безочие. Мисли с ума (акъла, главата, тиквата...) си! Трябва да порасте, да му стигне умът (разумът...). Има ум (интелект...) и знае какво прави. Плитък му е умът (акълът, мозъкът, главата, тиквата...). Не му стига умът (главата, акълът, пипето, пипката...) за такава задача.*

умел → ***опитен 1***: вещ, изкусен, обигран, изпечен, рутиниран. → ***опитен 2***: вещ, изкусен, майсторски, обигран. → ***сръчен 1***: изкусен, майсторски.

умен → ***разумен 1***: разсъдлив, благоразумен.

умение – Способност да се върши, направи нещо, която се дължи на знания и опитност: **майсторство, вещина, изкусност, майсторлък** разг., **изкуство** прен. книж. *Работиш с голямо умение (майсторство...). Гривната е изработена с умение (майсторство...). Липсва ти умение (майсторство...).* ⇔ ***Ант.*** неумение, неизкусност.

уместен → ***подходящ 1***: сполучлив, удачен.

умирам – Преставам да живея, да съм жив: **почивам** търж., **издъхвам** експр., **свършвам** прен. разг., **отивам си**

пренр. разг., **загивам** (огр. за смърт в бой, борба), **падам** прен. (огр. за смърт в бой, борба), **пуквам** прен. простонар. грубо. *Тоз, който падне в бой за свобода, / той не умира.* Хр. Ботев. *Милият, загина в бой / и не ще го вече видя.* Н. Вапцаров. *И аз на своя ред ще си отида, / трева и мен ще расне над прахът.* Ив. Вазов. *Когато дойде синът му, старият вече беше умрял (издъхнал, починал, свършил, отишъл си). Дано пукнеш!* Клетва. // Много, голямо количество хора или постоянно преставаме да живеем: **измирам, мра** несв., **загивам** (огр. за смърт в бой, борба), **гина** несв. (обикн. за смърт в борба). *Докога, братя, да се губим? / Защо да се не съберем? / Така ли вечно ще се трудим / и в робство всинца да измрем?* Д. Чинтулов. *Децата ни мрат / в задушната смрад.* Н. Вапцаров. *Ежедневно от терористични актове умират (измират...) десетки хора.* ⇔ ***Ант.*** живея; раждам се. → прен. поет. ***изчезвам 2***: преставам, преминавам, чезна, разпръсквам се, изпарявам се, разпилявам се, разсейвам се, угасвам, гасна. → прен. поет. ***утихвам***: затихвам, стихвам, заглъхвам, глъхна, замирам, изчезвам, угасвам, гасна, млъквам.

умирачка разг. пренебр. → ***смърт 1***: кончина, край.

умирявам се → ***укротявам се***: смирявам се, успокоявам се, мирясвам, кротвам.

умножавам се → ***увеличавам се 1***: уголемявам се, разраствам се, нараствам, порасtвам.

умозаключавам рядко книж. → ***преценявам 1***: заключавам, съдя[1].

умолявам → ***моля***: заклинам, врънкам.

умопобъркан → ***ненормален 2***: луд, побъркан, безумен, умопомрачен, смахнат, откачен, мръднал, сбъркан, налудничав, невменяем, превъртял, шашав, чалнат, улав, изкукуригал.

умопомрачен книж. → ***ненормален 2***: луд, побъркан, безумен, умопобъркан, смах-

нат, откачен, мръднал, сбъркан, налудничав, невменяем, превъртял, шашав, чалнат, улав, изкукуригал.

уморявам се – Загубвам временно физически сили, обхваща ме умора: **изморявам се, изтощавам се, капвам** прен. разг., **скапвам се** разг. експр. *Почистих навсякъде и се уморих (изморих...). Цял ден са пътували и са се уморили (изморили...) много.* ⇔ ***Ант.*** почивам си 1 (вж). ~ ***Близ.*** преуморявам се, омаломощавам се, изнурявам се, изнемогвам.

умрял → ***мъртъв 1***: безжизнен, бездиханен, бездушен.

умствен → ***интелектуален 1***.

умувам разг. ирон. → ***мисля 2***: размишлявам, разсъждавам, обмислям, мъдрувам.

умълчавам се → ***млъквам***: замълчавам, замлъквам, смълчавам се, онемявам, занемявам.

умъртвявам → ***убивам***: погубвам, ликвидирам, премахвам, утрепвам, затривам.

унищожавам – Слагам край на съществуването на нещо: **ликвидирам** книж., **съсипвам** експр., **погубвам** прен., **затривам** разг. експр., **заличавам, довършвам** прен. разг., **погребвам** прен. *Нашествията унищожават (ликвидират...) материалните ценности от много епохи. Пожар унищожава (ликвидира...) селото. Скакалци унищожиха (ликвидираха...) посевите. Промените в икономиката унищожиха (ликвидираха...) тежката индустрия.* ⇔ ***Ант.*** създавам (вж). → ***избивам***: изтребвам, изтрепвам, требя.

унищожение – Прекратяване на съществуването на нещо поради война, бедствие и др.: **гибел** прен. книж., **загиване** прен., **разруха, рухване** прен., **край** прен. *Перущице бледна, гнездо на герои, / слава! Вечна слава на чедата твои, /.../ твойта гибел беше тържество за нас.* Ив. Вазов. *Унищожение (гибел...) на Търновското царство в 1393 г. Унищожение (гибел...) на*

селското стопанство. ~ ***Близ.*** смърт; премахване.

унищожителен → ***разрушителен 1***: рушителен, опустошителен, съкрушителен, гибелен. → ***разрушителен 2***: съкрушителен, пагубен, рушителен, деструктивен, деградивен.

упадам → ***западам 1***: замирам, регресирам.

упадък – Преминаване на някого или на нещо в по-лошо, по-нисше състояние: **западане, регрес** книж., **падение** книж., **залез** прен. книж. *Страната претърпява упадък (западане...). Упадък (западане...) на нравите. Упадък (западане...) на цивилизация.* ⇔ ***Ант.*** възход (вж).

уплашвам се → ***изплашвам се***: стряскам се, сепвам се, подплашвам се.

уповавам се книж. → ***надявам се 2***: разчитам, осланям се, облягам се.

упование поет. → ***надежда 1***: очакване.

упорен книж. → ***упорит 3***: усилен, неуморен, къртовски.

упорит – **1.** Който преследва някаква цел последователно и с много труд, енергия, воля: **настойчив, настоятелен**. *Упорит (настойчив...) в защита на позициите си. Упорит (настойчив...) студент. Упорит (настойчив...) в желанието си да спечели дело.* ⇔ ***Ант.*** безволев, отпуснат. ~ ***Близ.*** амбициозен, напорист. **2.** Който става с последователност, труд, енергия: **настойчив, настоятелен, безотказен**. *Упорита (настойчива...) работа. Упорито (настойчиво...) преследване на цел.* ~ ***Близ.*** целеустремен, целенасочен. **3.** Който е свързан с много усилия и напрежение: **усилен, упорен** книж., **неуморен, къртовски** (огр. за труд). *Упорит (усилен...) труд. Упорита (усилена...) борба.* → ***непреклонен 3***: неотстъпчив, твърдоглав, дебелоглав, инатлив, инатлия. → ***настойчив 1***: натрапчив, натраплив.

упоритост – Качество на упорит (в 1 знач.): **упорство,**

настойчивост, настоятелност. *С голяма упоритост (упорство...) постигна отличен успех по всичко. Харесва ми упоритостта (упорството...), с което се е заел да организира нов тип стопанство.* ~ ***Близ.*** амбиция; целеустременост, целенасоченост; постоянство. → разш. ***непреклонност***: неотстъпчивост, твърдоглавие, твърдоглавство, дебелоглавие, бикоглавство, инат, инатливост.

упорство → ***упоритост 1***: настойчивост, настоятелност.

употребявам – **1.** Вземам и обикн. свършвам определено количество материали за някакви нужди или за да създам нещо: **изразходвам, използвам, изконсумирам** книж., **консумирам** несв., книж., **изхарчвам** прен. разг., **харча** несв., прен. разг., **изчерпвам** (огр. за завършване докрай). *Изчислиха колко строителни материали ще употребят (изразходват...) за строежа. Употребявам (изразходвам...) доста вода, за да измия съдовете. Употребихме (изразходвахме...) всичкото брашно. Употребихме (изразходвахме...) запасите си.* ⇔ ***Ант.*** спестявам, икономисвам. **2.** Привличам и обикн. свършвам докрай някакви усилия, духовна енергия, за да постигна нещо: **изразходвам, използвам, изчерпвам, изхарчвам** прен. разг. *Употребих (изразходвах...) доста нерви, докато го науча да свири всеки ден по два часа. Употребих (използвах...) цялото си красноречие, за да го убедя да дойде с нас. Употребих (изчерпах...) цялото си търпение.* ⇔ ***Ант.*** спестявам, икономисвам. ~ ***Близ.*** оползотворявам. → ***използвам 1***: ползвам, служа си. → ***използвам 2***: служа си, боравя, оперирам.

употребяван → ***стар 3***: вехт, износен, овехтял.

управленец рядко книж. → ***управник***: властник.

управление – **1.** Управленска дейност: **мениджмънт** нов.

нежел., **ръководство**. *Изучавам управление (мениджмънт...). Управление (мениджмънт...) на голяма търговска верига.* **2.** Ръководен орган: **ръководство**, **шапка** прен. *Влизам в ръководството (управлението). Холдингът е шапката на всички медицински заведения.* → ***власт***: владичество, господство, господаруване.

управлявам несв. – **1.** Осъществявам политическо ръководство, управление, обикн. на държава, имам власт над нещо: **властвам** книж., **владея**, **ръководя**, **господствам**. *От край до край вселената владея / и пъстроцветен вий се моят път.* Хр. Ясенов. *Няколко века в България управлява (властва...) прабългарският род Дуло. Кралят управлявал (властвал...) с помощта на църквата.* **2.** Организирам и насочвам дейността на някого, нещо (държава, организация, колектив, предприятие и под.): **ръководя** несв., **оглавявам**, **възглавявам** книж., **властвам** книж. (*над*), **господарувам** несв., книж. ирон., **началствам** ирон. (*над*) (огр.). *Управлявам (ръководя...) промишленото министерство. Управлявам (ръководя...) енергоснабдяването. Управлявам (ръководя...) научен институт.* ~ ***Близ.*** предвождам (вж). → ***насочвам 2***: направлявам, ръководя. → рядко книж. ***карам[1] 1***.

управник – Лице, което има политическа или държавна власт: **властник** книж., **управленец** рядко книж. *За мен е роден всеки кът / и всеки властник ми е брат.* Хр. Смирненски. *Управник (управленец) с широки виждания. Слаб управник (управленец).*

упрек → ***обвинение***: нападка, укор, атака.

упреквам → ***критикувам***: мъмря, коря, съдя[2], укорявам, порицавам, кастря, хокам.

упътвам – **1.** Показвам на някого посоката на нещо или на движение: **насочвам**, **ориентирам**, **напътвам**

разг. *Упътвам (насочвам...) гостите към залата за конференции. Упътвам (насочвам...) дете към училище. Упътвам (насочвам...) на запад.* **2.** Давам разяснения на някого по някакъв въпрос: **насочвам, напътвам** разг., **оправям** разг. *Никой не го е упътил (насочил...) и не е решил правилно задачата. Упътвам (насочвам...) ученик как да развие тема. Питай баща си за задачата, той ще те упъти (оправи...).*

упътвам се → ***тръгвам 1***: запътвам се, потеглям, отправям се, насочвам се, запрашвам.

уреждам → ***организирам 1***: устройвам, подготвям, нагласям, нагласявам, спретвам.

уречен книж. → ***определен 1***: уточнен, уговорен.

уровен нежел. → ***равнище 1***: ниво. → ***равнище 3***: стъпало, ниво, висота.

урожаен нежел. → ***плодороден***: плодоносен, плодовит, плоден, родлив, спорен, родовит, благодатен, хлебороден.

усвоявам → ***научавам 1***: заучавам, овладявам. → ***възприемам***: запомням, поглъщам.

усещам → ***долавям***: забелязвам, схващам, разбирам, чувствам / почувствам, сещам. → ***чувствам / почувствам 2.***

усилвам → ***засилвам 1.*** → ***засилвам 2***: подсилвам. → ***засилвам 4***: ускорявам, форсирам. → ***засилвам 6***: активизирам, активирам, форсирам.

усилвам се → ***засилвам се 1***: активизирам се, нараствам.

усилен → ***труден 1***: тежък, мъчен, сложен. → ***труден 2***: непосилен, мъчителен, тежък. → ***напрегнат***: интензивен, динамичен, бурен, трескав. → ***упорит 3***: упорен, неуморен, къртовски.

усилие – **1.** Значително напрягане на физическите сили: **напън, мъка, зор** простонар. *Талазите идат; всичките нащрек са! / Последният напън вече е настал.* Ив. Вазов. *С усилие*

(напън...) повдигат тежките щайги. С усилие (мъка...) вървяхме в тъмнината. Още малко усилие (напън...) и ще стигнем на билото. Правя последно усилие (напън) и си пробивам път в навалицата. **2.** Значително напрягане на умствените, духовните възможности: **мъка, трудност, зор** простонар. *С усилие (мъка...) си спомних подробностите около това събитие. Учи с усилие (мъка...).* ⇔ ***Ант.*** лекота. → ***труд 1***: работа.

ускорен → ***бърз 1***: скоростен.

ускорявам → ***засилвам 4***: усилвам, форсирам.

уславям нар. → ***наемам***: ангажирам, вземам, спазарявам, пазаря, ценявам, цаня.

условие – 1. Само *мн.* Всички съпътстващи прояви, явления, материални и други възможности, взаимоотношения и др., в които става нещо или се намира някой и които му помагат или пречат: **обстановка, среда** прен., **обкръжение, атмосфера** прен. (огр. за нематериални, духовни явления). *Добри условия (обстановка...) за работа. Благоприятни семейни условия (обстановка...) за развитие на заложбите. Създавам отвратителни условия (обстановка...), които пречат на работата.* // Обикн. *мн.* Факти, които съпровождат някакво действие: **обстоятелства**. *В какви условия (обстоятелства) е станало престъплението? Не мога да се ангажирам със задачата при такива условия (обстоятелства), защото няма нищо да се постигне. Условията (обстоятелствата) в момента не са благоприятни за прокарване на такъв закон.* ~ ***Близ.*** положение 2 (вж). **2.** Нещо, което трябва да съществува, за да стане друго нещо: **предпоставка**. *Установяването на пазарна икономика и висок жизнен стандарт е условие (предпоставка) за влизане на България в Европейския съюз. Добрият успех е условие (предпоставка) за приемане във висше училище.* **3.** Нещо, което за-

дължително, непременно трябва да съществува, за да стане или да се получи нещо: **изискване**. *Какви са условията (изискванията) за постъпване в езиково училище? Отговарям на условията (изискванията) за назначение.* **4.** Предварително съгласие за наличие на някакви факти или за да стане нещо: **уговорка, споразумение**. *Според нашите условия (уговорки...) работата е изпълнена добре. Условието (уговорката...) беше да се заплати след завършване на книгата половината хонорар.*

услужлив – Който проявява готовност да услужи, помогне: **отзивчив**. *Услужлива (отзивчива) съседка. Много услужлив (отзивчив) приятел.* ⇔ ***Ант.*** неуслужлив, неотзивчив, глух.

усмирявам → ***разгромявам***: потушавам, потъпквам, смазвам.

успех – Добър краен резултат от някаква дейност: **сполука**. *Аз вам желая сполука славна / във таз ужасна борба неравна.* Ив. Вазов. *Всичко завърши с успех (сполука).* → ***постижение 1***: сполука, завоевание, достижение, победа.

успешен – **1.** Който завършва с успех: **сполучлив, благополучен, удачен** нежел. *Успешно (сполучливо...) начинание. Успешен (сполучлив...) експеримент. Успешен (благополучен) изход.* ⇔ ***Ант.*** неуспешен (вж). **2.** Който е свързан с успех: **благоприятен**. *Успешен (благоприятен) период в живота на писателя. Успешно (благоприятно) развитие.* ⇔ ***Ант.*** безуспешен, неблагоприятен.

успокоявам се – За чувства, явление – ставам по-тих, послаб, по-спокоен: **укротявам се, утихвам** прен., **стихвам** прен., **уталожвам се**. *Страстите се успокоиха (укротиха, уталожиха). Буйният му гняв след малко се успокои (стихна...). Вятърът се успокои (утихна...). Надвечер морето се успокои (укроти...).* ⇔ ***Ант.*** възбуждам се (за чув-

ства), развълнувам се (за явление). → ***укротявам се***: умирявам се, смирявам се, мирясвам, кротвам.

успоредица рядко → ***съпоставка***: съпоставяне, сравнение, паралел, успоредяване.

успоредяване рядко → ***съпоставка***: съпоставяне, сравнение, паралел, успоредица.

установявам – По наличие на някакви факти заключавам, че нещо съществува или не, узнавам нещо: **констатирам** книж., **откривам, забелязвам, виждам** прен. *Установих (констатирах...), че условието на задачата е сгрешено. Установявам (констатирам...) доста пропуски в счетоводството. Установиха (констатираха...), че причина за депресията е липсата на близките на детето. Установих (открих...), че димът излиза от една дупка в стената.* → ***определям 2***: поставям, слагам, турям. → ***въвеждам 3***: внедрявам, налагам. → ***въвеждам 4***: въдворявам.

устои книж. → ***основа 1***: база, фундамент, почва.

устойчив – Който се държи здраво в определено положение, не се клати, издържа на натиск, удар: **стабилен, здрав, непоклатим, солиден, гранитен** прен., **железен** прен., **крепък** книж., **як** разг. *Устойчива (стабилна...) сграда. Устойчиви (стабилни...) основи. Устойчив (стабилен...) парапет. Устойчиво (стабилно...) положение на маса.* ⇔ ***Ант.*** неустойчив, нестабилен. **2.** Който остава без промяна или развитие дълго време, издържа на неблагоприятни влияния и под.: **траен, стабилен**. *Устойчиво (трайно...) икономическо развитие. Устойчиви (трайни...) впечатления. Устойчиво (трайно...) равновесие. Устойчиви (трайни...) приятелски връзки.* ⇔ ***Ант.*** неустойчив, нетраен, нестабилен, колеблив. ~ ***Близ.*** постоянен 3 (вж), траен 1 (вж). → ***здрав 1***: издръжлив, солиден, крепък, як, железен, жилав,

корав, челичен.

устоявам → ***издържам*[1] *1***: удържам, изтрайвам, трая, откарвам. → ***издържам*[1]**: удържам, понасям, изтърпявам, изтрайвам, издаянвам.

устрем → ***стремеж 1***: стремление, порив, полет.

ỳстремен рядко → ***стремителен***: стремглав, неудържим, лудешки, луд, вихрен, буен, главоломен, шеметен, бесен.

устремявам → ***насочвам 1***: отправям, обръщам.

устремявам се → ***спускам се 1***: втурвам се, впускам се, затичам се, побягвам, хуквам, понасям се, стрелвам се, юрвам се.

устройвам → ***организирам 1***: уреждам, подготвям, нагласям, нагласявам, спретвам.

устройство – **1.** Начин, по който е направено, устроено нещо: **направа**. *Устройство (направа) на автомобил. Просто устройство (направа).* **2.** Начин, по който е подредено и функционира нещо, което има много съставни части (предприятие, организация): **структура**, **строеж** прен., **организация** (огр. за същества). *Устройство (структура...) на клетките на организъм. Устройство (структура...) на езика. Устройство (организация...) на партия.*

усъвършенствам → ***подобрявам 2***: перфекционизирам, повишавам.

усърден → ***старателен 1, 2***: прилежен, акуратен, грижлив.

уталожвам се → ***успокоявам се***: укротявам се, утихвам, стихвам.

утвърждавам → ***приемам 3***: одобрявам, узаконявам.

утихвам – За звук – преставам да звуча, да се чувам: **затихвам**, **стихвам**, **заглъхвам**, **глъхна** несв., **изчезвам**, **замирам**, **угасвам** прен. поет., **гасна** несв., прен. поет., **умирам** прен. поет., **млъквам** прен. поет. *И утихна всичко окол – / няма смях, ни шум, ни дума.* Елин Пелин. *Оркестърът въздъхва, / стихват плачущи акорди, / гаснат, млъкват, но отново гръмват те по даден знак.* Хр. Смирнен-

ски. *И грамаден и задъхан, скрил в гранитната си пазва / хиляди души разбити – глъхне празничния град.* Хр. Смирненски. *И сграда след сграда във хаоса пада, / вълна я залива след миг / и в черната бездна на вечер беззвездна / изчезна последния вик.* Хр. Смирненски. *Звуците на музиката утихнаха (затихнаха...). Гръмотевиците утихнаха (затихнаха...).* ⇔ ***Ант.*** зазвучавам. → ***отслабвам 3***: намалявам[1], стихвам, затихвам, замирам. → прен. ***успокоявам се***: укротявам се, стихвам, уталожвам се.

утолявам – Успокоявам някакво усещане, желание: **задоволявам, потискам, угасявам** прен., **изгасявам** прен. *Утолявам (задоволявам...) жажда. Утолявам (задоволявам) любопитство. Не мога да утоля (задоволя...) копнежа му към знания.* ⇔ ***Ант.*** запалвам.

уточнен → ***определен 1***: уговорен, уречен.

уточнявам – Казвам точно за нещо – какво, кога, къде, колко е или ще бъде (било е): **конкретизирам, прецизирам** книж., **определям, уговарям**. *Уточнявам (конкретизирам...) мястото на сбирка. Уточнявам (конкретизирам...) подробности около нещо. Уточнявам (конкретизирам...) имената на изпълнителите.* → ***определям 4***: дефинирам, формулирам.

утрепвам разг. → ***убивам***: погубвам, умъртвявам, ликвидирам, премахвам, затривам.

утрешен → прен. ***бъдещ***: бъден, иден.

ухаен поет. → ***ароматен***: миризлив, благоуханен, благоухаен, уханен, ароматичен, дъхав, благовонен.

ухажор → ***обожател***: поклонник.

уханен поет. → ***ароматен***: миризлив, благоуханен, благоухаен, ароматичен, ухаен, дъхав, благовонен.

ухание поет. → ***аромат***: благоухание, благовоние, парфюм.

ухая поет. → ***мириша***: лъхам, дъхам, дъхтя, воня.

уцелвам → прен. ***улучвам***: засягам, закачам².

участ → ***съдба 1***: предопределение, орис, орисия, жребий, дял.

участие – Присъствие на някого в някаква дейност, проява: **намеса**, **дял** прен. (огр.), **съпричастие** книж., **роля** прен. *Имам участие (намеса...) в неговото влизане в тази гимназия. Изкарвам добър успех без участие (намеса) на родителите. Майката има важно участие (роля, дял) в духовното развитие на поета.* → книж. ***съчувствие***: състрадание.

учредявам → ***основавам 1***: създавам, образувам, формирам, изграждам, сформирам, организирам.

учтив → ***любезен 1***: внимателен, вежлив, галантен, мил. → ***възпитан***: вежлив, благовъзпитан, културен.

учудвам – Предизвиквам чувство на трепване, стряскане с неочакваността или необикновеността си, с необикновената си постъпка и под.: **изненадвам**, **удивлявам** книж. *Учудва (изненадва...) ме неговата реакция. Учудих се (изненадах се...), че и бившата му жена присъства на сватбата.* ~ ***Близ.*** смайвам (вж).

ущърб → ***вреда* 2**.

уютен – Който има удобства и красота и предразполага, създава приятна обстановка: **задушевен**, **приятен**. *Уютен (задушевен...) дом. Уютна (задушевна...) обстановка.* ⇔ ***Ант.*** неприветлив, неуютен.

уязвим → ***чувствителен 2***: деликатен, нежен, раним.

уязвявам → ***оскърбявам***: обиждам, засягам, наранявам, жегвам.

Ф

фаворизирам книж. → ***облагодетелствам***: привилегировам.

файда простонар. → ***полза 1***: изгода, облага, печалба, дивидент, интерес, келепир, аванта, кяр, далавера, муфта. → ***полза 2***.

факти → стесн. ***данни***: сведения, податки, информация.

фактически → ***истински 1***: същински, действителен, реален, автентичен.

фалирам → ***разорявам се***: банкрутирам, опропастявам се, пропадам.

фалш книж. → ***лицемерие***: двуличие, двуличност, неискреност, притворство, двойственост, йезуитство.

фалшив → ***неверен 2***: неточен.

фалшифициране → ***подправяне***: подправка, фалшификация, имитация.

фалшификат – Нещо подправено, неистинско, което подменя истинското: **имитация**. *Картината е фалшификат (имитация) на портрет на Ван Гог.*

фалшификация → ***подправяне***: подправка, фалшифициране, имитиране, имитация.

фамилиарен – Който е присъщ или подхожда на много близки хора: **свойски, интимен**. *Фамилиарно (свойско...) обръщение. Фамилиарно (свойско...) държание.* ⇔ ***Ант.*** официален.

фантазия → прен. ***измислица***: небивалица, измишльотина, фантасмагория, басня.

фантасмагоричен книж. рядко → ***невероятен***: неправдоподобен, невъобразим, невъзможен, немислим, фантастичен.

фантасмагория разг. → ***измислица***: небивалица, измишльотина, фантазия, басня.

фантастичен → ***невероятен***: неправдоподобен, немислим, невъобразим, невъзможен. → прен. експр. ***изключителен***: извънреден, необикновен, невероятен,

невъобразим, неимоверен, нечуван, невиждан, извънмерен, небивал, феноменален, страхотен, страшен, адски, ужасен, жесток.

фанфарон книж. ирон. → ***горделивец***: фукльо, големан, перко.

фасон → *ирон.* ***вид 1***: изглед, външност, облик, лице, лик, визия.

фатален → ***гибелен***: пагубен, съкрушителен, катастрофален.

фен разг. нежел. → ***почитател***: поклонник, приятел, запалянко.

феноменален книж. експр. → ***изключителен***: необикновен, невероятен, необичаен, невъобразим, небивал, неимоверен, невиждан, нечуван, изумителен, неизказан, поразителен, извънмерен, фантастичен, страхотен, страшен, ужасен, адски, жесток.

фиаско книж. → ***неуспех***: несполука, провал, поражение, крах, неблагополучие, авария, банкрут.

фигура книж. → ***тяло 2***: снага, телосложение, стан.

фигурирам книж. → ***намирам се 2***: срещам се, съм, има ме.

физиономия → ***лице 1***: → лик, образ. → ***лице 2***: образ, облик, изглед.

фиктивно книж. → ***формално 1***: привидно.

фин → ***тънък***: изящен, нежен. → ***слаб 5 //***: изящен, тънък. → ***изискан***: изящен, изтънчен, префинен, рафиниран.

финал книж. → ***край 2***: завършек. → ***край 3***: завършек, приключване, свършек.

финансирам – Давам, осигурявам парични средства за нещо, някого: **спонсорирам**. *Не намираме институция, която да финансира (спонсорира) проекта.*

флегматичен – **1.** Който действа, реагира бавно, без енергия и живост: **бавен, отпуснат** прен. разг., **бавноподвижен**. *Флегматично (бавно...) момиче. Флегматична (бавна...) мисъл. Флегматичен (бавен...) служител.* ⇔ ***Ант.*** бърз, пъргав, чевръст, жив. ~ ***Близ.*** муден 1 (вж). **2.** Кой-

то става бавно, без енергия: **бавен, отпуснат** прен. разг., **вял**. *Флегматична (бавна...) походка. Флегматични (бавни...) движения. Флегматичен (бавен...) говор.* ⇔ ***Ант.*** пъргав, бърз, чевръст, жив. ~ ***Близ.*** муден 2 (вж).

флиртувам – Отправям намеци към някого за любовни отношения: **задявам <се>** разг., **закачам**[2], **задирям**. *Обича да флиртува (задява се...) с момичетата.*

формален → ***незадълбочен 2***: повърхностен, несериозен, лековат, бегъл. → ***незадълбочен 3***: бегъл, повърхностен, козметичен.

формално – **1.** За пред другите, за спазване на формата, а не в действителност: **привидно, фиктивно**. *Само формално (привидно...) сключваме брак. Формално (привидно...) ще припише имота на чужд човек.* ⇔ ***Ант.*** реално, всъщност, наистина. **2.** Без необходимите изисквания за качество и задълбоченост: **несериозно, незадълбочено**. *Работата е свършена много формално (несериозно...). Гледам формално (несериозно...) на въпроса и не го решавам.* ⇔ ***Ант.*** сериозно, задълбочено.

формен разг. → ***истински 3***: същински, цял, същ, чист.

формирам – прен. Постигам наличие и завършен вид на нещо: **оформям, изграждам** прен., **изработвам** прен. *Формирам (оформям...) убеждение за нещо. Формирам (оформям...) характер. Формирам (оформям...) навици. Формирам (оформям...) вкуса си.* ⇔ ***Ант.*** руша, разрушавам. → ***основавам 1***: създавам, учредявам, сформирам, изграждам, образувам, организирам.

формулирам книж. → ***определям 4***: уточнявам, дефинирам.

формулировка книж. → ***определение***: дефиниция.

форсирам книж. → ***засилвам 4***: усилвам, ускорявам. → ***засилвам 5***: засилвам се. → ***засилвам 6***: усилвам, активизирам, активирам.

фукльо разг. неодобр. → ***горделивец***: големан, перко, фанфарон.

фундамент книж. → ***основа 1***: база, устои, почва. → ***основа 2***: канава, скелет.

фундаментален книж. → ***основен 1***: главен, първостепенен, централен, кардинален, ключов, възлов.

функционер книж. → ***деец***: деятел, труженик.

функционирам → ***работя 3***: действам.

функция книж. → ***задължение***: задача, работа, грижа, длъжност.

фъсвам жарг. → ***напускам 1***: тръгвам си, ида си, отивам си, махам се, излизам <си>, избягвам[1], бягам, измъквам се, изнизвам се, изфирясвам <се>, фъскам.

фъскам жарг. → ***напускам 1***: тръгвам си, ида си, отивам си, махам се, излизам <си>, избягвам[1], бягам, измъквам се, изнизвам се, изфирясвам <се>, фъсвам.

Х

хайлазувам разг. → ***безделнича***: мързелувам, лентяйствам, излежавам се.

хал простонар. → ***положение 3***: състояние, дередже.

хаотичен → ***безсистемен***: безразборен, безреден, несистемен, безпорядъчен, разхвърлян.

хаплив → ***язвителен***: ехиден, злъчен, саркастичен.

характер – Най-устойчивите психически особености на конкретен човек: **нрав, природа, натура** книж. *Познавам характера (нрава...) ти. По характер (нрав...) е отзивчив. Спокоен характер (нрав...).* → прен. ***същност 3***: природа, същина, естество.

характерен – Който характеризира само или предимно някого, нещо и определя същността му, отделя го от другите: **типичен, присъщ,**

свойствен, специфичен книж., **отличителен.** *Такъв почерк е характерен (типичен...) за нервен човек. Заканчивостта е моя характерна (типична...) особеност. Характерни (типични...) за лятото температури.* ⇔ ***Ант.*** нехарактерен, нетипичен, неприсъщ, неспецифичен.

характеризирам – Представям характерните черти на някого, нещо с думи или чрез поведението, проявите, езика му и др.: **охарактеризирам, обрисувам** прен., **описвам, очертавам.** *Характеризирам (охарактеризирам, описвам...) лирическия герой на Ботев. Вазов характеризира (охарактеризира...) чичовците с голямо майсторство и добродушие. Характеризирам (охарактеризирам...) обстановката с малко думи.* ~ ***Близ.*** представям.

характеристика – Изреждане или показване на отличителните признаци и прояви на нещо или на проявите и особеностите на някого: **описание, обрисовка** книж., **портрет** (огр. за лица). *Направете характеристика (описание...) на зимната природа. Характеристика (описание...) на живота в семейството. Характеристика (портрет, обрисовка) на герои в роман. Правя подробна характеристика (портрет...) на близките си.* → ***качество 1***: признак, свойство, особеност, черта. ~ ***Близ.*** образ 2.

харен нар. → ***добър 2***: сгоден.

харесвам – **1.** Намирам нещо за хубаво, добро, приятно и го възприемам с удоволствие: **нрави ми се** несв. / **понравя ми се** разг., **харесва ми <се>, допада ми** (за послаба степен на чувството и обикн. за чувство към вътрешно качество или проява), **падам си** несв., разг. (*по*) (огр. за типично, редовно чувство). *Харесвам (харесва ми, нрави ми се) много това момиче. Харесвам (харесват ми, нравят ми се...) скромните хора. Много харесах (хареса ми, понрави ми се, допадна ми)*

изпълнението на тази цигуларка. Не харесвам (не ми <се>харесват, не ми се нравят...) екстремни спортове. **2.** непрех. С предл. *на* или местоимение в дателна форма (*му, ѝ, ни, ви, им*). Оценяват ме като хубав, добър, прав, правилен и под.: **харесвам се, нравя се** несв. книж., **допадам, импонирам** книж. *Поезията на Ботев харесва (харесва се...) на нашите съвременници. Рокмузиката харесва (харесва се...) на повечето млади хора днес повече от симфоничната. Модерната мебелировка ми харесва (импонира...) повече от стилната от минали времена.*

харесвам се → ***харесвам 2***: нравя се, допадам, импонирам.

харизма → ***обаяние***: чар, обаятелност, излъчване, аура.

хармоничен → ***благозвучен***: съзвучен.

хармония – Приятно звучене на няколко тона едновременно: **благозвучие, съзвучие.** *Зове ме светлата хармония, / на моя сън законът строг.* Т. Траянов. *Възхищавам се на несравнимата хармония (благозвучие...) на класическата музика. Как твойта хармония плени / слуха, о реч мощна, напета!* Ив. Вазов. ⇔ ***Ант.*** дисхармония, неблагозвучие. → прен. ***единство 1***: съгласие, единодушие, консолидация, единност, съгласуваност, съзвучие. → ***съответствие***: съгласуваност, съзвучие. → прен. ***разбирателство***: сговор, съгласие, единомислие.

харча несв. разг. → ***изразходвам 2***: консумирам несв., изхарчвам, изконсумирам. → ***употребявам 1***: изразходвам, използвам, изконсумирам, консумирам, изхарчвам, изчерпвам.

хвалба разг. → ***похвала***: четка.

хвалебен → ***похвален***: хвалебствен, ласкав, ласкателен.

хвалебствен → ***похвален***: хвалебен, ласкав, ласкателен.

хвалебствие → ***възхвала 1***: славословие, адмирация, дитирамби.

хващам – **1.** Задържам в ръка (ръце) и стискам нещо хвърлено или падащо: **улавям, докопвам** разг. грубо. *Хващам (улавям) детето, преди да падне. Хващам (улавям) хвърлена топка.* ⇔ ***Ант.*** изпускам, пускам. ~ ***Близ.*** грабвам, сграбчвам, докопвам. **2.** Залавям дивеч, животно, птица: **улавям.** *Хващам (улавям) доста риба. Хващам (улавям) пиле да го заколя.* **3.** Откривам и поставям под контрол преследван човек: **залавям, улавям, задържам, пипвам** прен. разг., **спипвам** разг. неодобр., **докопвам** разг. грубо, **гепя** несв., жарг. *Хващам (улавям...) крадци. Хващам (улавям...) беглец.* ⇔ ***Ант.*** изпускам. → ***вземам 1***: поемам, улавям, гепя. → разг. ***качвам се 4***: вземам, улавям. → нар. ***започвам 1***: почвам, захващам, начевам, подкачам. → прен. разг. ***приемам 5***: улавям.

хващам се → прен. разг. ***залавям се 2***: заемам се, впускам се, захващам се, емвам се, впрягам се.

хегемония книж. → ***господство 1***: надмощие, превъзходство, превес, първенство, приоритет.

хилав → ***слаб 3***: неустойчив, неукрепнал, незакрепнал, незаякнал, неиздръжлив, крехък, нежен.

хладен → прен. ***безчувствен 2***: безразличен, равнодушен, хладнокръвен, нечувствителен, апатичен, бездушен, индиферентен, студен.

хладнокръвен – Който не реагира бързо и явно, а сдържа чувствата си, проявата на чувства пред нещо вълнуващо или е израз на такава сдържаност: **спокоен, невъзмутим, овладян** прен., **сдържан, безтрепетен** книж., **безстрастен**. *Спокоен той спря сред арената ширна, / спокоен изправи глава.* Хр. Смирненски. *Хладнокръвен (овладян...) учител. Хладнокръвен (овладян...) глас. Хладнокръвни (овладени...) движения.* ⇔ ***Ант.*** развълнуван. ~ ***Близ.*** спокоен (вж).

хладнокръвие – Отсъствие на

външни прояви на вълнение: **самообладание, спокойствие, невъзмутимост, сдържаност.** *Запазвам хладнокръвие (самообладание...). Посрещам новината с хладнокръвие (самообладание...).* ⇔ ***Ант.*** вълнение, развълнуваност.

хлапе обикн. пренебр. → ***дете 1***: малчуган. → ***юноша***: момче, тийнейджър, пубертет, пубер.

хлебороден → ***плодороден 1***: плодоносен, плодовит, спорен, благодатен, родлив, родовит, урожаен.

хлътналост рядко → ***вдлъбнатина 1***: падина.

хляб → прен. разг. ***работа 2***: занятие, поминък, препитание, служба, длъжност, бизнес.

ход → прен. ***развитие 2***: развой, разгръщане.

ходя несв. – Отправям се някъде: **отивам.** *Не ходи (отивай) надалеч! Ще ходиш (отиваш) ли на кино?* → ***вървя 1***: крача, пристъпвам, нося се. → ***посещавам***: отивам, навестявам, спохождам, наобикалям, обикалям.

хокам разг. → ***карам се***: гълча, навиквам[2], строявам, калайдисвам, дера. → ***критикувам***: мъмря, коря, упреквам, укорявам, съдя[2], порицавам, кастря.

хомот → прен. поет. ***робство***: иго, робия, окови, ярем, гнет, зависимост.

хортувам нар. → ***говоря 1***: приказвам, думам, бърборя, бъбря, дрънкам, меля, дърдоря, бръщолевя, плямпам. → ***разговарям***: беседвам, говоря, приказвам, бъбря, бърборя, дрънкам, лафя.

храбър → ***смел 1***: безстрашен, неустрашим, юначен, сърцат, куражлия. → ***смел 2***: безстрашен, юначен, сърцат. → ***смел 4***: безстрашен, неустрашим, юначен, юнашки.

хрантутя разг. грубо → ***храня[1] 1***: изхранвам, издържам, прехранвам.

храня[1] несв. – Осигурявам прехрана, живот на някого: **изхранвам, издържам[2], прехранвам, хрантутя** разг. грубо неодобр. *Той храни (изхранва...) голямо семейство с този занаят.*

Не мога да ви храня (изхранвам...) цял живот. → ***отглеждам***: развъждам, гледам, въдя.

храня[2] → ***чувствам 1***: изпитвам, питая, тая, лелея.

хрумва ми → ***сещам се 1***: досещам се, съобразявам се.

хубав → ***красив***: прелестен.

хубост → ***красота***: прелест, великолепие.

хуквам разг. → ***спускам се 1***: втурвам се, устремявам се, впускам се, затичам се, побягвам, понасям се, юрвам се.

хула → ***ругателство***: нападка, ругатня, злословие.

хуманен – Който изразява разбиране и благородство, обикн. към хората изобщо, който е проява на хуманизъм: **човечен**, **човеколюбив**, **хуманистичен** рядко. *Хуманно (човечно...) отношение към затворници. Хуманна (човеколюбива...) проява.* ⇔ ***Ант.*** античовешки, нехуманен.

хуманизъм – разш. Зачитане на човешкото достойнство, разбиране на страдащите хора и стремеж да им се помага: **хуманност**, **човеколюбие**. *Хуманизъм (хуманност...) на хора, които помагат на сираци.*

хуманистичен → рядко ***хуманен***: човеколюбив, човечен.

хуманност → ***хуманизъм***: човеколюбие.

хъркам разг. грубо → ***спя 1***: почивам, нанкам, къртя.

Ц

цвят – Качество на предметите да изглеждат на очите с различна повърхност в зависимост от отразяваната от тях слънчева светлина: **багра** поет., **тон** прен., **боя** рядко, **краска** книж. *Всеки клон и всеки лист / свойто щастие прокле – / че над родното поле / есен багри разпиле.* Хр. Ясенов. *Ти си краска в пъстроцветната*

ми песен, / ти си призрак в безначалния ми сън. Хр. Ясенов. *Стаята е боядисана в ярки цветове (багри...). Роклята е много елегантна с пастелния си цвят (багра...).*

целесъобразен → ***разумен 2***: рационален, смислен.

целокупен → ***цялостен***: цял, глобален, всеобхватен.

цена → прен. ***значение 3***: важност, стойност, ценност, място.

ценен – **1.** Който има висока цена: **скъп**. *Никой нищо не ми завеща, / нямам никакви ценни неща: / ни Ван Гог, ни Страдивариус.* Н. Йорданов. *В антиквариата има ценни (скъпи...) вещи. Старинен и ценен (скъп) пръстен.* ⇔ ***Ант.*** евтин, малоценен. ~ ***Близ.*** луксозен; скъпоценен 1 (вж). **2.** Който има високи достойнства, много добри качества: **стойностен, положителен.** *Имам един, но ценен (стойностен) приятел. Ценен (стойностен...) човек. Верността е особено ценно (положително...) качество. Ценен съвет.* ~ ***Близ.*** скъпоценен 2 (вж).

ценност → ***значение 3***: важност, стойност, място, цена.

център → ***среда 1***: сърце, пъп.

цивилизован → ***културен 1***: образован, шлифован. → ***културен 2***.

циничен – Който е казан, направен без срам, съобразяване с приличието и е проява на крайно неуважение, грубост, обида: **вулгарен, нецензурен, неприличен, непристоен, безсрамен, мръсен** прен. *Цинични (вулгарни...) думи. Циничен (вулгарен...) жест.*

цирк → прен. разг. ирон. ***спектакъл 3***: представление, шоу, сеир.

цифра → прен. ***брой 1***: количество, число, численост, чет.

цифровизирам несв. и св., спец. → ***дигитализирам.***

цупя се → ***мръщя се***: въся се, муся се, чумеря се, гроча се.

цял – **1.** Който не е повреден, накърнен: **здрав, читав** разг., **ненакърнен**. *Сервизът е цял (здрав...), нищо не се е счупило. След земетре-*

сението останаха малко цели (здрави...) къщи. ⇔ ***Ант.*** счупен, накърнен. **2.** От който нищо не е взето, отнето: **непокътнат, ненакърнен**. *Има един цял (непокътнат...) хляб. Тортата все още е цяла (непокътната).* ⇔ ***Ант.*** наченат. **3.** Който е в пълната си мяра, размер: **пълен, кръгъл** (огр. за време). *Часовникът бие на всеки цял (пълен...) час. Цяло (кръгло...) денонощие. Изправи се в цял (пълен) ръст. Цяла (пълна) чаша сок.* → ***цялостен***: целокупен, глобален, всеобхватен. → разг. ***истински 3***: формен, същински, същ, чист.

цялостен – Който е в целия си обем или всичките си части: **целокупен, цял, глобален** книж., **всеобхватен**. *Президентът трябва да отстоява цялостните (целокупните) интереси на народа. От височината възприемам залива в цялостния (целокупния...) му вид.* → ***пълен 2***: изчерпателен, всеобхватен, всестранен. → ***пълен 3***: основен.

Ч

чакам – **1.** Стоя някъде, докато стане нещо, за което знам, че трябва да стане: **очаквам**. *Ний долу чакахме без дъх / съвсем безпомощни и слепи.* Бл. Димитрова. *Бушоните са вероломни. / Те винаги изгарят тъкмо / когато ни най-малко не очакваш.* Бл. Димитрова. *Чакам (очаквам) бързия влак да пристигне. Чакам (очаквам) съученик, за да излезем. Чакам (очаквам) назначение на друго място. Чакам (очаквам) да разбера решението.* **2.** Задържам се някъде или спирам, докато дойде някой или нещо стане: **почаквам, изчаквам, трая** разг. *Чакам (почаквам...) да ме стигнеш.*

Трябва да чакаме (почакаме...), докато млякото се свари, и тогава да излезем. → прен. ***надявам се***: очаквам.

чалнат прен. разг. грубо → ***ненормален 2***: луд, умопобъркан, налудничав, безумен, умопомрачен, невменяем, смахнат, откачен, мръднал, превъртял, сбъркан, шашав, улав, изкукуригал.

чар поет. → ***очарование***: обаяние, омая, обаятелност, очарователност, омайност, чаровност, вълшебство, пленителност, магия. → ***обаяние***: обаятелност, излъчване, аура, харизма.

чаровен → ***очарователен***: обаятелен, чародеен, омаен, обаен, вълшебен, пленителен.

чаровник → ***вълшебник 3***: чародей, магьосник.

чаровност поет. → ***очарование***: чар, обаяние, очарователност, омайност, вълшебство, пленителност, магия.

чародеен книж. → ***вълшебен 1***: магически, чудотворен, чудодеен. → ***очарователен***: обаятелен, чаровен, омаен, обаен, вълшебен, пленителен.

чародей книж. → ***вълшебник 1***: магьосник, чудотворец. → прен. ***вълшебник 2***: чудодеец, магьосник. → ***вълшебник 3***: магьосник, чаровник.

чародейство → ***магия 1***: вълшебство, магьосничество, чудотворство.

част → Количество от нещо, което се предоставя на някого не изцяло, наведнъж, а на няколко пъти: **партида, дял, транш** нов. нежел. *Получих първата част (партида...) от уговорената доставка на домати. Изпратиха втората част (дял, транш...) от заема.*
дял 1: пай. → ***дял 2***: раздел.

частен → ***личен¹ 1***: индивидуален, самостоятелен, собствен, субективен, персонален. → ***личен¹ 2***: интимен, съкровен. → ***отделен 2***: самостоятелен, самостоен.

чевръст разг. → ***сръчен 2***: пъргав, похватен, бърз. → ***сръчен 3***: ловък, пъргав, майсторски, похватен.

чедо нар. → ***дете 2***: рожба, отроче.

чезна несв. → прен. ***изчезвам 1***: изгубвам се, загубвам се, пропадам. → прен. разг. ***изчезвам 2***: преставам, преминавам, изгубвам се, разпръсквам се, угасвам, умирам.

челен – 1. Който стои начело, най-отпред: **преден, пръв, авангарден** книж. *Челно (предно...) място. Челни (предни...) редици. Челна (предна...) колона.* ⇔ ***Ант.*** последен, заден, ариергарден. **2.** прен. Който съответства на най-новото виждане, мислене, на последните научни постижения: **водещ, авангарден** прен., **напредничав** рядко. *Челни (водещи...) технологии. Челни (водещи...) изследователски методи.* ⇔ ***Ант.*** изостанал, стар.

челичен → прен. поет. ***здрав 2***: крепък, як, жилав, железен.

червей → прен. жарг. ***вирус***: буболечка.

червен – Който има цвят като кръвта: **пурпурен** поет., **ален, огнен** прен. поет., **румен** разш. поет., **багров** поет., **багрен** поет., **огненочервен, кървавочервен, яркочервен, кървав** прен., **рубинен** поет., **руен** (огр. обикн. за вино). *И ето, засия сега пред мене / дърво на тропиците – /.../ с грамадни, плътни цветове червени, / с листа червени – пламък разлюлян.* Е. Багряна. *Ето татък край върбите екнаха пушкала скрити / и вълни от кървав пламък.* Хр. Смирненски. *Тук-там прониже пожар тъмнината, / блесне рубинен език.* Хр. Смирненски. *В пустите улици с пурпурни гриви / бликат пламтящи вълни.* Хр. Смирненски. *Червено (пурпурно...) знаме. Червен (пурпурен...) залез. Червени (пурпурни...) рози. Червено (руйно, пурпурно) вино. Червени (алени, пурпурни...) бузки.* ~ ***Близ.*** светлочервен, тъмночервен, винен, вишнев, малинов, бордо. → прен. ***комунистически.***

черта → ***линия1, 2***: очертание. → ***ивица 3***: линия, бразда. → прен. ***признак 1***: белег,

знак, симптом, показател, указател, индикация. → прен. ***качество 1***: особеност, характеристика, признак, свойство.

честен – Който проявява или се характеризира с висока нравственост, честност: **нравствен, морален, почтен, порядъчен, етичен** книж. *Искам да стисна груби, но честни ръце.* Ал. Геров. *Изключително нравствен (морален...) човек. Нравствена (морална...) постъпка. Нравствено (морално...) поведение.* ⇔ ***Ант.*** безнравствен (вж).

честит поет. → ***щастлив 1***: блажен. → ***щастлив 2***: радостен, блажен.

честитя → ***поздравявам 2***: приветствам.

честолюбив – Който е много чувствителен и уязвим по отношение на собственото си достойнство: **самолюбив, горд, амбициозен** рядко. *Много е честолюбив (самолюбив...) и не може да понесе да бъде подценен.*

чет разг. рядко → ***брой 1***: число, количество, численост, цифра.

четка → прен. разг. ***похвала***: хвалба.

чиня разг. → ***струвам 1***: коствам, излизам. → ***струвам 3***: бива ме. → ***важа 1***: струвам, ставам[4]. → ***правя 1***: върша, работя, действам.

численост → ***брой 1***: число, количество, цифра, чет.

число → ***брой 1***: количество, численост, цифра, чет.

чист – **1.** За въздух – в който няма прах, дим, замърсители: **свеж, пресен, прозрачен** разш. *Нужен ни е чист (свеж...) въздух. Радвам се на чистия (свежия...) планински въздух.* ⇔ ***Ант.*** мръсен, нечист, замърсен. **2.** За вода и др. – който е без примеси, замърсители: **бистър, прозрачен, кристален** прен. *Чист (бистър...) извор. Чиста (бистра...) вода. Чист (бистър...) поток.* ⇔ ***Ант.*** мътен, нечист. → прен. ***ясен 1***: безоблачен, светъл, ведър. → прен. ***непокварен 1***: неопетнен, непорочен, неопорочен. → прен. ***непокварен 2***: непорочен, неопорочен, неосквер-

нен. → прен. ***девствен 1***: целомъдрен, непорочен, невинен, непокътнат. → прен. ***безгрешен 3***: праведен, невинен. → прен. ***точен 1***: безгрешен, безпогрешен, верен, правилен. → прен. ***безкористен 2***. → прен. ***истински 3***: същински, същ, формен, цял.

чистка полит. – Отстраняване на определени лица от някое място, уволняване, изключване и под. поради някаква политика, по политически съображения: **метла** прен. *Ще има чистка (метла) на по-старите кадри, свързани с полицията.*

чистосърдечен → ***откровен 1***: прям, искрен, неприкрит, открит, безхитростен.

читав разг. → ***цял 1***: здрав, ненакърнен.

човеколюбие → ***хуманизъм***: хуманност.

човеколюбив → ***хуманен***: човечен, хуманистичен.

човечен → ***хуманен***: човеколюбив, хуманистичен. → ***милостив***: милосърден, състрадателен.

чорбаджия разг. → ***работодател***: шеф, господар, бос.

чувам – **1.** Възприемам със слуха си звук, реч: **долавям, дочувам** рядко. *Глава ще натегне, от нея тогава / изчезна ще майчин страдалчески лик, / и няма да чуват в пияна забрава, / за помощ синовна всегдашния клик.* П. К. Яворов. *Чуваш (дочуваш...) ли как пее гората? Чувам (дочувам...) гласа на мама.* **2.** прен. Изпълнявам нечии съвети: **слушам, възприемам, вслушвам се**. *Постоянно му говоря и го съветвам, но не чува (слуша...). Трябва да чуваш (слушаш...) препоръките на лекаря.* → прен. ***узнавам 1***: научавам <се>, дочувам, разбирам.

чувствам несв. / **почувствам** св. – **1.** Само несв. В душата ми има или възниква някакво чувство: **изпитвам, храня**[2] книж. (огр. за трайно чувство), **питая** книж. (огр. за трайно чувство), **тая** поет., **лелея** поет. (огр. за положит. чувство, мечти). *Докле е младост, златно слънце грей, / сърцето злат-*

ни блянове лелей. П. П. Славейков. *Не чувствам (изпитвам...) гняв към нея. Изпитвам (храня...) найдобри чувства към този човек. Почувствах (изпитах) огромна радост. Чувствам (изпитвам) срам. Чувствам (изпитвам) облекчение. Още лелее надеждата, че справедливостта ще възтържествува.* **2.** Имам (у мен възниква) някакво усещане: **усещам**. *Чувствам (усещам) някакъв гъдел. Почувствах (усетих) остра болка в коляното. Почувствах (усетих), че ми става горещо.* → пред. ***долавям***: забелязвам, усещам, разбирам, схващам, сещам.

чувствителен – 1. Който е склонен към вълнение, възбуда, който се отдава на чувства: **емоционален** книж., **сантиментален** книж. *Чувствително (емоционално...) момиче. Чувствителна (емоционална...) природа.* ⇔ ***Ант.*** безчувствен 2 (вж). **2.** Който лесно се вълнува и засяга от отношението на други към него или който има неприятни усещания, увреждания от околната действителност: **деликатен** книж., **нежен** прен., **уязвим, раним** прен. *Много чувствително (деликатно...) дете, разплаква се от дребна забележка. Имам много чувствителна (деликатна...) кожа и подбирам крема си за лице.* ⇔ ***Ант.*** нечувствителен.

чувство → ***преживяване 1***: емоция, изживяване.

чудат → ***чуден***: причудлив, странен, екстравагантен, чудноват, ексцентричен, изчанчен.

чуден – Който е необичаен и буди недоумение, изненада, понякога неприятна: **чудат, причудлив, чудноват, странен, екстравагантен, ексцентричен, изчанчен** жарг. *Много чудна (чудата...) прическа. Чудно (чудато...) облекло. Чудна (чудата...) сграда.* ~ ***Близ.*** необикновен 1 (вж), оригинален 3 (вж). → ***необикновен 1***: особен, необичаен, непривичен, странен, небивал, чудноват, удивителен, кури-

озен. ~ ***Близ. оригинален 3***: особен, своеобразен, необичаен, необикновен, бамбашка. → ***прекрасен***: прелестен, чудесен, дивен, великолепен, възхитителен, превъзходен, славен, разкошен.

чудесен → ***прекрасен***: прелестен, чуден, великолепен, възхитителен, дивен, превъзходен, славен, разкошен.

чудесно → ***отлично***: превъзходно, идеално, супер.

чудноват → ***чуден***: чудат, причудлив, странен, екстравагантен, ексцентричен, изчанчен. → ***необикновен 1***: особен, необичаен, непривичен, странен, небивал, чуден, удивителен, куриозен.

чудовищен книж. експр. → ***страшен 1***: ужасен, страховит, страхотен, ужасяващ. → ***грамаден***: огромен, гигантски, колосален, исполински, великански, титаничен.

чудодеен → ***вълшебен 1***: магически, чародеен, чудотворен. → ***вълшебен 2***: магически, чудотворен.

чудодеец книж. → ***вълшебник 2***: чародей, магьосник.

чудотворен → ***вълшебен 1***: магически, чародеен, чудодеен. → ***вълшебен 2***: магически, чудодеен.

чудотворец → ***вълшебник 1***: магьосник, чародей.

чудотворство → ***магия 1***: вълшебство, магьосничество, чародейство.

чука разг. → ***връх 1***: купен, пик.

чумеря се разг. → ***мръщя се***: въся се, муся се, цупя се, гроча се.

чутен поет. рядко → ***славен***: прославен, прочут, знаменит, легендарен, чутовен.

чутовен поет. → ***славен***: прославен, прочут, знаменит, легендарен, чутен.

чутура → прен. разг. пренебр. ***глава 1***: кратуна, тиква, куфалница.

Ш

шаблонен – За изразни средства – който се използва много често и не въздейства, няма ефект: **банален, изтъркан** прен., **изтрит** прен. *Шаблонна (банална...) любезност. Шаблонни (банални...) епитети. Шаблонно (банално...) встъпление.* ⇔ ***Ант.*** оригинален 3 (вж).

шавам разг. → ***движа се 2***: мърдам.

шанс книж.→ ***вероятност***: изглед, надежда.

шапка → прен. ***управление 2***: ръководство.

шарен разг. → ***пъстър***: разноцветен, многоцветен, пъстроцветен, многобагрен, разнобагрен, писан. → ***разнообразен 1***: разновиден, различен, разнороден, разнотипен, нееднороден, разен, всякакъв, пъстър.

шашав разг. грубо → ***ненормален 2***: луд, умопобъркан, налудничав, безумен, умопомрачен, невменяем, смахнат, откачен, мръднал, превъртял, сбъркан, чалнат, улав, изкукуригал.

шашвам разг. експр. → ***смайвам***: поразявам, изумявам[1], зашеметявам, втрещявам, слисвам.

шеметен поет. експр. рядко → ***стремителен***: неудържим, лудешки, луд, вихрен, главоломен, ýстремен, буен, бесен. → ***мигновен***: моментален, светкавичен, мълниеносен.

шепна – Говоря съвсем тихо, без звук: **шушна, шушукам, нашепвам** поет., **шептя** поет. *И ето я победна: шепне нещо, / и шепота й в жилите кръвта / на лед превръща.* П. К. Яворов. *И вече обзети от гробния хлад, / те* [братя Миладинови] *пращаха сбогом на божия свят / и шушнеха тихо с гаснееща сила: / „Как много те любим, Българийо мила!“* Ив. Вазов. *Попукани уста едва нашепват / молба неизпълнима: „Хлеб!“* Хр. Смирненски.

Виждам, че ти шепне (шушне...) нещо на ухото. Все си шепнат (шушнат...) из коридора. ~ ***Близ.*** прошепвам, изшептявам.

шептя поет. → ***шепна***: шушна, шушукам, нашепвам.

шеф → ***работодател***: господар, чорбаджия, бос.

шир поет. → ***простор***: широта, ширина, ширине.

ширен поет. → ***широк 1***: обширен, просторен, пространен.

ширина – Напречен размер на тяло: **широчина**. *На ширина (широчина) дворът е 20 м, а на дължина – 50. Платът има ширина (широчина) 140 см.* → ***простор***: широта, шир, ширине.

ширине поет. → ***простор***: широта, шир, ширина.

широк – **1.** Който се простира на голямо пространство и има голям напречен размер: **обширен, просторен, ширен** поет., **пространен** книж. *Защото им отвори* [нашето поколение] *широки кръгозори /.../ и с жертви страховити / в ехтежа на борбите / грядущето създаде.* Ив. Вазов. *Ширно поле, тишина и сняг, / и самотен вранен грак...* Елин Пелин. *Пред нас се открива широко (обширно...) пространство. Широки (обширни...) хоризонти.* ⇔ ***Ант.*** тесен. **2.** Който има доста големи размери: **обширен, просторен**. *Тази квартира е достатъчно широка (обширна...). Широко (обширно...) антре.* ⇔ ***Ант.*** тесен. → прен. ***масов 1.*** → прен. ***мащабен 1***: разгърнат. → прен. ***мащабен 2***: обхватен, разгърнат, многообхватен, обширен.

широкопръст → прен. разг. неодобр. ***разточителен 1.***

широчина → ***ширина 1***.

широта → ***простор***: ширина, шир, ширине.

шишкав разг. → ***дебел 1***: пълен, тлъст, угоен, охранен.

шлифован прен. рядко → ***културен 1***: образован, цивилизован.

шляя се разг. неодобр. → ***мотая се***: лутам се, моткам се, размотавам се, щурам се, шматкам се.

шматкам се разг. неодобр. →

мотая се: лутам се, моткам се, размотавам се, шляя се, щурам се. → *бавя се*: разтакам се (разтакавам се), мотая се, моткам се, размотавам се, туткам се, мая се, помайвам се, пипкам се, потривам се, офлянквам се.
шоу → *спектакъл 2*. → прен. разг. ирон. *спектакъл 3*: представление, цирк, сеир.
шум → *звук*: глас.
шумотевица разг. → *врява*: глъчка, глъч, гюрултия, гълчава, гмеж, дандания, патърдия.
шушна → *шепна*: шушукам, нашепвам, шептя.
шушукам → *шепна*: шушна, нашепвам, шептя.

Щ

щастлив – **1.** Който изпитва или е изпълнен с щастие: **честит** поет., **блажен** рядко. *Прогледнал, той* [народът] *ще скъса оковите тогава / и към честита бъдност пътеката най-права / сам-си ще да узнай*. П. К. Яворов. *Защото бе честито* [нашето поколение] */ товара да поеме / на сънища големи / и с лаври, кръв покрито / да стигне идеали – / до днеска блян остали*. Ив. Вазов. *Щастливо (честито...) дете. Щастливо (честито) семейство. Днес сме особено щастливи (честити), защото дъщеря ни влезе в университета. Щастлив (честит...) живот*. ⇔ **Ант.** нещастен 1 (вж). **2.** Който изразява щастие: **радостен, честит, блажен** огр. *Щастливо (радостно...) лице. Щастливи (радостни) очи. Щастливо (радостно...) изражение. Щастлива (радостна) песен*. ⇔ **Ант.** нещастен. ~ ***Близ.*** (за лице, очи, изражение) сияен, лъчезарен, лъчист, греен. → прен. рядко *подходящ 3*: благоприятен, удобен, сгоден, добър.
щателен → *подробен 3*: детай-

лен.

щемпел → ***печат 1***: клеймо.

щедър – Който дава на други хора неща, които има, без да проявява себичност, скъперничество: **ларж** книж. *Бъди, родино, щедра и добра – / към тез, които с плуг орат земята.* Кр. Вълков. *Приятелят ми е много щедър (ларж), все той черпи.* ⇔ ***Ант.*** стиснат, свидлив, стислив. ~ ***Близ.*** разточителен 1 (вж). → ***изобилен***: обилен, богат, неизчерпаем, непресушим.

щета → ***вреда 1***: пакост, поражение.

щрихкод → ***баркод.***

щуравост разг. пренебр. → ***глупост 1***: гламавщина, глупащина, плиткоумие, тъпоумие, тъпота, тъпоглавие, скудоумие, простотия, будаллък.

щурам се → ***мотая се***: лутам се, моткам се, размотавам се, шляя се, шматкам се.

щурея разг. → ***лудувам***: буйствам, палувам, вилнея, лудея, беснея.

щурм → ***атака 1***: офанзива, настъпление, пристъп, набег, удар.

щурмувам рядко → ***нападам 2***: атакувам, настъпвам[2], удрям.

щуротия разг. пренебр. → ***глупост 2***: глупащина, глупотевица, тъпота, тъпотия, простотия. → ***безразсъдство 2***: неблагоразумие, безумство, авантюра, авантюризъм, безумие, лудост.

Ъ

ъгловат – Който няма загладени, равни краища, а има ъгли, ръбове: **ъглест, ръбест, ръбат**. *Ъгловато (ъглесто...) лице. Ъгловата (ъглеста...) скала. Ъгловати (ъглести...) очертания на хълм.* ⇔ ***Ант.*** заоблен, загладен.

Ю

юнак нар. → ***борец 1***: поборник. → ***младеж***: момък, момче, младок.

юначен → разг. рядко ***смел 1***: храбър, безстрашен, неустрашим, сърцат, куражлия. → разг. рядко ***смел 2***: храбър, безстрашен, сърцат. → разг. рядко ***смел 4***: безстрашен, храбър, неустрашим, юнашки. → ***героичен 2***: геройски, юнашки.

юнашки → ***смел 4***: безстрашен, храбър, неустрашим, юначен. → ***героичен 1***: геройски. → ***героичен 2***: геройски, юначен.

юноша – Младеж на възраст между 13 и 18–19 г.: **момче, тийнейджър** нов. нежел., **хлапе** пренебр., **пубертет** разг. ирон., **пубер** жарг. ирон. *Той е още юноша (момче...), но вече е изявен пианист. Юношите (момчетата...) имат променлив характер. Няма да ми дава акъл някакъв тийнейджър (пубертет, пубер), я!*

юрвам се разг. → ***спускам се 1***: устремявам се, втурвам се, затичам се, побягвам, понасям се, впускам се, хуквам, стрелвам се.

Я

явен – **1.** Който се забелязва, вижда, долавя добре със сетивата: **видим, очевиден, забележим, доловим.** *Явно (видимо...) недоумение. Явна (видима...) следа. Явен (видим...) белег.* ⇔ ***Ант.*** прикрит, скрит. **2.** Който става пред всички, пред обществото, знае се от всички: **открит, нескрит, публичен, неприкрит.** *Явно (открито, публично) признание на грешките. Явно (открито) гласуване. Явен (нескрит...) конфликт.* ⇔

Ант. таен 1 (вж). **3.** Който не е скрит, няма задръжки, а се изразява външно: **нескрит, неприкрит, откровен, открит.** *Явна (нескрита...) тревога. Явна (нескрита, неприкрита) радост. Явна (нескрита...) омраза. Явна (нескрита...) симпатия. Явна (нескрита...) лъжа.* ⇔ ***Ант.*** скрит, прикрит, неявен, таен. → ***безспорен***: несъмнен, сигурен, безсъмнен.

явно – 1. По начин да се вижда с очи: **видимо, забележимо.** *Тя беше явно (видимо...) разочарована. Явно (видимо...) е, че на детето много му се спи.* **2.** По начин да се знае от обществото, пред погледа на хората: **открито, нескрито, публично, неприкрито, ачик простонар.** *Протестът беше заявен явно (открито...). Писателят публично (открито...) отрече отправената му клевета. Това е явно (открито...) нагласена работа.* ⇔ ***Ант.*** прикрито, тайно, неявно. **3.** За изразяване на предположение, че нещо е факт: **изглежда, очевидно, сигурно, навярно, вероятно.** *Децата явно (изглежда...) не са решили какви подаръци искат за Коледа. Явно (изглежда...) вече закъсняхме за началото на концерта. Явно (изглежда...) се готвят да оспорват кандидатурата.* → ***безспорно***: несъмнено, безсъмнено, очевидно, положително, безусловно, сигурно, определено, разбира се.

явявам се → ***показвам се 1***: появявам се, излизам. → рядко ***появявам се 1***: показвам се, излизам, изниквам. → ***появявам се 2***: възниквам, пораждам се, зараждам се, раждам се, изниквам, никна, изгрявам.

яден рядко → ***ядосан***: разгневен, гневен, нервиран, афектиран, сърдит, ядовит.

ядка → прен. ***същност 1***: същина, сърцевина, ядро, есенция.

ядовит книж.→ ***ядосан***: разгневен, гневен, нервиран, афектиран, яден, сърдит.

ядосан – Който чувства или

изразява яд, гняв: **разгневен, гневен, нервиран, афектиран** книж., **сърдит** разш. разг., **яден** рядко (огр. за проява), **ядовит** книж. (огр. за израз, проява). *Учителят е много ядосан (разгневен...). Ядосана (разгневена...) съпруга. Ядосан (разгневен, яден...) глас. Ядосана (разгневена, ядна...) физиономия.* ~ ***Близ.*** яростен (вж).

ядосвам – Предизвиквам у някого яд, гняв: **разгневявам, нервирам, афектирам** книж., **разсърдвам** разш. разг., **сърдя** несв., разш. разг. *Той ме ядоса (разгневи, нервира...) с явното неразбиране на причините за конфликта. Не ядосвайте (сърдете, гневете, афектирайте...) майка си.*

ядро → прен. поет. ***същност 1***: същина, сърцевина, есенция, ядка.

язвителен – Който изказва или съдържа злобна подигравка и обижда: **ехиден, хаплив, злъчен, саркастичен** книж. *Язвителни (ехидни...) думи. Язвителен (ехиден...) събеседник. Язвителна (ехидна...) забележка. Язвителна (ехидна...) сатира.* ~ ***Близ.*** оскърбителен (вж), подигравателен.

як разг.→ ***силен 1***: мощен. → ***здрав 1***: устойчив, издръжлив, крепък, железен, жилав, корав, челичен. → ***устойчив 1***: стабилен, солиден, непоклатим, здрав, крепък, гранитен, железен.

ялов разг. → ***безплоден***: неплодороден, неплодоносен, неплодовит, неплоден, безроден. → ***безрезултатен***: безплоден, безполезен, напразен, безуспешен.

ярем → прен. поет. ***робство***: иго, робия, окови, хомот, гнет, зависимост.

яркочервен → ***червен***: пурпурен, ален, румен, огнен, багров, багрен, огнеочервен, кървавочервен, кървав, рубинен, руен.

яростен – Който изпитва или изразява много силен яд, гняв, от ярост: **разярен, бесен** прен. експр., **побеснял** прен. експр., **освирепял, запенен** прен. експр., **лют** прен. разг., **разлютен** разг.

„Млади опълченци, / венчайте България с лаврови венци!...“ / При тез думи силни дружините горди / очакват геройски душманските орди / бесни и шумещи! Ив. Вазов. *Командирът беше яростен (разярен...) и не можеше да си намери място. Яростен (разярен...) глас. Яростна (разярена...) физиономия.* ~ ***Близ.*** ядосан (вж.) → прен. ***буен***: стихиен, бурен, неудържим, свиреп, лют.

яръкъ → прен. ***забележителен***: бележит, блестящ, бляскав.

ясен – **1.** За небе, време – който е без облачност, мъгла, дим: **безоблачен, светъл, ведър** книж., **чист** (огр.). *Ясен (безоблачен...) ден. Ясно (безоблачно, чисто...) небе. Ясна (безоблачна...) нощ. Ясно (безоблачно...) време.* ⇔ ***Ант.*** облачен (вж); сумрачен (вж). **2.** Който се разбира, схваща добре: **разбираем, понятен**. *Ясно (разбираемо...) изказване. Ясен (разбираем...) почерк. Ясни (разбираеми...) знаци.* ⇔ ***Ант.*** неясен, неразбираем 1 (вж). **3.** Който се вижда, чува, долавя или схваща добре: **отчетлив, релефен** книж. огр. *Ясни (отчетливи, релефни) очертания на планина. Ясен (отчетлив) глас. Ясна (отчетлива) реч. Ясна (отчетлива...) мисъл.* ⇔ ***Ант.*** неясен 1 (вж), неразбираем 2 (вж). → ***определен 3***: конкретен. → ***недвусмислен***: еднозначен, категоричен.

Синонимите са разноцветните багри на езика. Те внасят

- разнообразие, изразителност, чувство в изказването,
- показват езикова култура и богатство на мисълта.

Второто допълнено и преработено издание на настоящия речник предоставя нова възможност на всички българи

- да подбират подходящите между над 4000 думи за най-често използвани понятия, да уточняват речта си, като се ориентират в техните *значения* и сравняват с *близки по значение* изразни средства, каквито за първи път се откриват в този български речник,
- да развиват речта си и да се гордеят с българския език – най-голямото и трайно наследство на народа.

ISBN 978- 954-02-0327-0
9 789540 203270

Цена 22 лв.